K. FEDIN

OPERE

КОНСТ. ФЕДИН

СОЧИНЕНИЯ
В ШЕСТИ ТОМАХ

ТОМ ЧЕТВЕРТЫЙ

Санаторий Арктур

РОМАН

Первые радости

РОМАН

ГОСУДАРСТВЕННОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО
ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

Москва 1953

KONST. FEDIN

OPERE
ÎN ȘASE VOLUME

VOLUMUL IV

Sanatoriul Arktur

ROMAN

Primele bucurii

ROMAN

EDITURA CARTEA RUSĂ

București 1957

Sanatoriul Arkthur tradus de
OTILIA CAZIMIR și ISABELLA DUMBRAVA

Primele bucurii tradus de
OTILIA CAZIMIR și TATIANA BERINDEI

Prezentarea grafică : I. PETRESCU

SANATORIUL ARKTHUR

ROMAN

1

Doctorul Kleebe se găsea în pragul falimentului. Creditorii numiseră un consiliu de administrație care se ocupa de afacerile lui, iar contabilul lor își făcea apariția la sanatoriu în fiecare săptămînă, să controleze sumele pe care le încasa de la pacienți și să le vireze, pe cît posibil, la acoperirea datoriilor.

Și totuși, nu era chiar atît de mult de cînd în Arkthur nu puteai găsi un loc neocupat, iar selecționarea la primire, a noilor pacienți, părea un lucru cu totul firesc. De doi ani însă, numărul bolnavilor care veneau la Davos începuse să scadă, și Kleebe afirma că niciodată oamenii nu fuseseră atît de zgîrciți ca în ultimul timp : făceau economie pînă și la medicamente, fără să mai vorbim de faptul că simulau lipsa oricărei dorințe speciale, ca, de pildă, un pahar cu vermuth italian sau o plimbare în sania cu caii înhămați în șir, unul după altul și cu zurgălăi.

Cu capul gol, îmbrăcat în halatul lui scurt, de medic, Kleebe stătea pe balconul deschis și se uita ca de obicei, printre gene, la piramida orbitoare a lui Tienzen-horn, care se înălța semeață peste culmile îndepărtate. Zăpada — deja albastră pe munți, dar rumenită încă, în vale, de zorile senine și trandafirii — căzuse din belșug. Era iarnă deabinelea, sezonul ar

fi trebuit să fie în toi, şi totuşi era atîta linişte. Intr-adevăr prea multă linişte...

Kleebe întoarse aparatul de radio cu difuzorul spre balcoanele bolnavilor. Se transmitea uvertura „Rienzi", sonoră ca o chemare. Experimentat ascultător de radio, doctorul îşi dădu seama numaidecît că nu era vorba decît de o placă de patefon şi îşi zise:

— Au înnebunit ăştia, cu economiile lor!

Bătea tactul cu pumnul în balustrada balconului, urmărind muzica imperioasă şi, treptat, uvertura îi risipi enervarea. Îi plăcea Richard Wagner şi cu toate că socotea că „Rienzi" e o operă slabă, desluşea pînă şi în ea acea forţă wagneriană de afirmare, care-l zguduia. Începu să bată tactul şi cu capul, căutînd parcă să dea ajutor emisiunii. Se gîndea că destinul are atîtea curiozităţi, încît s-ar putea ca, într-o bună zi, lumea întreagă să recunoască aptitudinile lui muzicale înnăscute şi să se pomenească numit dirijor al Filarmonicii din Berlin... Iată-l dirijînd orchestra cu mai multă iscusinţă decît Furtwängler. Publicul e zguduit, iar Arturo Toscanini îi cedează laurii întîietăţii în ce priveşte felul de a dirija „Inelul Niebelungilor". Gloria creşte, înconjurînd cu aureola ei numele doctorului Kleebe şi întunecîndu-i pe toţi ceilalţi dirijori mondiali: iată-l invitat la „Scala" din Milano, apoi la New-York, apoi...

Radioul amuţi. Kleebe se depărtă brusc de balustradă şi îşi aruncă ochii la ceasul de mînă; era timpul să-şi vadă bolnavii. Tuşind uşor, urcă la etajul al doilea şi intră întîi în odaia maiorului.

Ca majoritatea muntenegrenilor, maiorul Paşici era un bărbat înalt, cu mîini şi picioare mari, cu umerii şi pieptul demne de un grenadier. Respiraţia lui grea, slăbiciunea lui, lipsa oricărei dorinţe de a părăsi patul, deşi medicii îl sfătuiau să se plimbe cît mai mult, păreau absurde. Era dintre acei bolnavi, deprinşi de ani de zile cu uniformitatea strictă a regimului, cărora le-a intrat în cap, odată pentru totdeauna, că dincolo de graniţele Davosului nu-i aşteaptă decît moartea. În fiecare primăvară, începînd din februarie, maiorul se pregătea să plece în sud

— să se odihnească după atîta tratament, ba poate chiar să-şi facă de cap un pic — pe Riviera sau prin apropiere, la Locarno sau la Meran. Dar toate aceste visuri tulburătoare sfîrşeau printr-o simplă mutare la alt sanatoriu, mutare care venea după obişnuita ceartă cu medicul curant sau cu vreunul din bolnavi. Maiorul avea patruzeci de ani, dar semăna în multe privinţi cu bătrînii copii ai lui Wilhelm Busch, ale cărui ilustraţii, însoţite de cîteva versuri, le răsfoia uneori stînd în pat şi chicotind.

Maiorul zăcea culcat, cu o scufie de mătase neagră pe cap şi cu ochelari de protecţie cu lentile galbene-fumurii, deoarece odaia, cu ferestrele spre răsărit, era inundată de soare iar el nu părea dispus să întindă mîna spre şnurul subţire care întorcea foaia de carton fixată pe cercevea: o invenţie de-a lui.

— Bună dimineaţa, domnule maior, — zise doctorul Kleebe, cu glas cîntat.

— Bună dimineaţa, domnule doctor.

— Cum aţi dormit?

— Mulţumesc.

— Temperatura?

Doctorul aruncă o privire spre curba de pe foaia de observaţie.

— Minunat, — făcu el. — Ieşiţi la plimbare?

— Mă doare capul, — îi răspunse maiorul.

Doctorul ştia că pacientul n-o să scape prilejul de a se jelui, şi totuşi, cu alt glas, mai blînd, mai compătimitor, gata parcă să-i vină în ajutor chiar în clipa aceea, îl întrebă:

— Nu mai spuneţi! Şi v-a durut şi astă-noapte?

— Şi...

— Să vă trimit ceva.

— Am.

— Piramidon?

— Am luat.

Doctorul atinse şnuruleţul prins de carton.

— Funcţionează? — întrebă el zîmbind.

— Asemenea lucruri nu se strică, — îi răspunse maiorul zîmbind la rîndul lui.

— Aveţi dreptate. Se strică numai lucrurile care costă bani mulţi. Mai ales atunci cînd nu-i ai. Acum, la Arkthur nu trece ceas fără să nu se strice cîte ceva. Karl repară de dimineaţă şi pînă seara.

— Da, Karl are atîtea îndatoriri... pînă peste cap!

Intorcîndu-se spre fereastră, doctorul întrebă :

— Găsiţi ?

— Am numărat, mai deunăzi : Karl îndeplineşte slujba a nouă oameni.

— Glumiţi ! — strigă doctorul, tuşind tare şi rîzînd.

— Mi-am notat, — răspunse maiorul.

Răsfoind cu degetele lui albe şi subţiri hîrtiuţele de pe noptieră, îşi urcă ochelarii fumurii pe frunte pînă în dreptul scufiei, îşi puse *pince-nez*-ul cu lentile înguste şi fără ramă şi citi :

— Om de serviciu, portar, comisionar, fochist, curăţitor de parchete, argat, lift-boy, grădinar-legumicultor şi şofer-mecanic. Mai mult de nouă !

— Aţi uitat că, afară de toate astea, Karl e dator să fie politicos şi să zîmbească, — zise doctorul, jignit. — Şi apoi, ce-mi trebuie mie şofer, cînd mi-am vîndut de-atîta timp maşina ? Iar pe vremea cînd umblam cu maşina, aveam un fochist special. Şi pe urmă, ce înseamnă grădinar-legumicultor ? Dacă atinge uneori edelweisurile din grădiniţa mea alpină, care nu întrece în dimensiuni o chelie obişnuită, nu poţi să spui că e grădinar. Şi ce fel de legumicultor ? Asta-i o invenţie de-a lui, să cultive salată în seră !

— Dar salata asta ne-aţi servit-o la masă, — interveni blînd maiorul.

— I-am promis lui Karl că o să-i plătesc brusturii pe care-i numiţi salată.

— Vedeţi că şi dumneavoastră sînteţi nevoit să le ziceţi salată ? Altfel, ar însemna că vă hrăniţi bolnavii cu brusturi !

Doctorul întinse rugător braţele spre maior.

— Dragă, dragă domnule maior ! De ce vă faceţi singur atîtea griji ? Asta nu contribuie deloc la vindecarea dumneavoastră. Trebuie să vă îndepărtaţi gîndurile de la realitatea înconjurătoare.

— Dacă aş fi credincios...

— Ce păcat că nu sînteți! Dar de ce citiți atît de puțin, domnule maior?

— Romanele nu contribuie cu nimic la longevitate.

— Aveți dreptate. S-au scris prea multe cărți proaste. Uneori, pur și simplu, mă scot din fire! Închipuiți-vă...

Și doctorul se așeză pe pat, la picioarele bolnavului.

— Închipuiți-vă, dragă domnule maior, că acum, nu demult, mi-a căzut în mînă o cărțulie franțuzească și — de necrezut! Absolut de necrezut! Era vorba acolo despre un domn bogat și cît se poate de respectabil care trăia — vă dați seama? — cu servitoarea lui! Îngrozitor! Femeia a rămas însărcinată și el a zvîrlit-o în stradă. Cum vă place subiectul? De cînd sînt n-am citit o carte mai imorală și mai murdară! Ce căuta să spună autorul, nu înțeleg! Mie unul mi-a fost scîrbă de mine însumi numai pentru că, citind cartea, m-am bălăcit într-o porcărie ca asta. Nu, foarte mulțumesc! N-o să mai citesc nimic afară de cărțile scumpului meu Edgar Wallace! — încheie doctorul scoțînd din buzunar o cărțulie și bătînd doba cu degetele pe ea, încîntat, de parcă îl invita pe maior s-o admire.

Coperta în culori înfățișa un bărbat cu fața lată și fericită, ținînd între degetele lui puternice o țigară vîrîtă într-un țigaret neobișnuit de lung.

— Poți să citești nopți de-a rîndul! Franțujii nu-i ajung nici la călcîi! Te pasionează la nebunie, dar în același timp te și distrează...

— Aș vrea să citesc și eu... — zise încet maiorul.

— Pe Wallace? — întrebă doctorul, înviorîndu-se.

— Și pe el... Dar mai întîi, romanul acela... în care e vorba de un domn respectabil și bogat...

Maiorul își coborî pe nas ochelarii fumurii, prin care nu se mai vedea nimic. O clipă, doctorul șovăi: nu știa dacă trebuie să-l creadă sau nu.

— Dar v-am spus că e un roman îngrozitor! — strigă el cu un șuierat și sări de pe pat apărîndu-se de maior cu brațele întinse.

— Eu totuşi cred, domnule doctor, că romanul acesta n-o să-mi grăbească sfîrşitul! — obiectă încet maiorul.

— Vai, domnule maior! — făcu doctorul, indignat şi dojenitor. Apoi, uitîndu-se preocupat la ceas: — O, dar am pălăvrăgit prea mult!

Făcînd un semn de înţelegere spre pacient, adăugă:

— Bine, atunci o să vă trimit romanul acela cu domnul respectabil şi bogat.

2

Cînd începu să se întremeze, Levşin nu-şi dădu seama de lucrul acesta cu raţiunea, şi nici măcar cu vreun simţ oarecare, ci printr-un instinct cu totul nou, care-l umplu de uimire. După nesfîrşite luni de zăcere neîntreruptă, cînd căzu prima zăpadă, îl scoaseră la plimbare cu sania. Străbătu, de-a lungul străzii principale, întreg orăşelul. Înfăşurat şi în haina lui de blană, şi într-o pătură, cu şoşoni de pîslă şi mănuşi groase, stătea în sanie pe jumătate culcat, ca o păpuşă, aproape la acelaşi nivel cu capra vizitiului. În scurta lui plimbare, Levşin făcu o mulţime de descoperiri, care îl surprinseră şi-i umplură inima de încîntare. Descoperi, de pildă, că zăpada scîrţîia sub tălpile săniei, dar nu aşa cum ştia el din copilărie, ci parcă pe mai multe tonuri, cîntînd un cîntec sărbătoresc care nu se întrerupea o clipă, un cîntec de fericire. Descoperi apoi că gazele de benzină din eşapament aveau un miros grozav de caraghios, şi nu-şi putu stăpîni rîsul cînd autobuzul cel roşu întrecu, greoi, sania, slobozind în huruit de bas fumul dulceag şi rău mirositor.

Interesul pentru tot ce-l înconjura îi creştea în suflet cu o repeziciune pasionantă şi îmbucurătoare.

Timp de cîteva minute sania trecu pe lîngă un şir de schiori şi schioare, care alergau pe marginea drumului. Feţele lor îmbujorate se întoarseră spre el şi Levşin înghiţi, cum ai înghiţi apă rece, surîsurile lor încremenite de ger şi privirile fugare ale ochilor

umezi. Erau elevii şi elevele sanatoriului-şcoală, toţi tineri unul şi unul. Alergau cu capul gol şi fără mănuşi, în costumele lor multicolore, de lînă. O fată blondă şi zburlită, cu nasul mare şi cu dinţii sclipitori ca zăpada, descoperiţi de zîmbet, îl salută ridicînd în sus băţul de schi. Levşin voi să-i răspundă, însă, pînă să-şi scoată el mîna de sub pătură, sania ajunse în dreptul altei schioare, în faţa căreia îşi flutură mănuşa, stîngaci. Dar fata, umflîndu-şi gura copilăreşte, îşi întoarse capul cu dispreţ. Privind înaintarea legănată a schiorilor care, rămaşi în urma saniei, urcau povîrnişul, Levşin se porni pe rîs.

Tot ce vedea îi părea de o strălucire surprinzătoare, ca şi cum în munţi — sau, cum se obişnuia să se spună acolo, sus — ar fi existat o tainică reţetă a culorilor. Văzu vitrina unui magazin plină de azalee de un roşu zmeuriu, de purpură, şi de acolo, de pe drumul de un alb neatins, i se păru că un foc de cîmp îşi aruncă o clipă vîlvătăile spre el, apoi se face nevăzut. În faţa cafenelei zări un urs sculptat într-un bloc de gheaţă, şi gheaţa îi aminti verdele transparent al mărilor sudului. Soarele îl orbea, oamenii umblau prin zăpadă îmbrăcaţi uşor, fără haine de blană şi fără căciuli. Iarna îi dădea o stare plăcută, iar obrazul lui, biciuit de zăpadă, începea să simtă obişnuita arsură.

Cînd se întoarse la sanatoriu şi cînd doctorul Kleebe, cu halatul lui scurt, veni păşind grăbit să-l întîmpine şi să-l întrebe cum îi plăcuse plimbarea şi dacă totul se petrecuse bine, iar de pe balcoanele deschise bolnavii îi zîmbiră salutîndu-l cu capul, lui Levşin îi veni deodată gust să vadă şi doctorul Stumm felul solemn şi cam caraghios în care era coborît din sania înaltă. Se uită spre culme. O casă singuratică părea încrustată în chenarul de un verde întunecat a molifţilor, iar drumul neted şi lustruit sclipea ici şi colo prin pădure, ca oglinda. Levşin spera că o să-l vadă pe Stumm coborînd dealul călare pe săniuţă (aşa îi plăcea doctorului să coboare în oraş), dar drumul era pustiu.

Simţi atunci în suflet un val neaşteptat şi fugar de duioşie faţă de Stumm, şi-şi dădu seama dintr-o dată că tocmai acestuia îi datora el înnoirea lui, viaţa lui.

Şi din ziua aceea, instinctul acela nou, conştient acum, se întări fără încetare.

Culcat pe balcon în sacul lui de blană încheiat în cureluşe, în nemişcarea aceea care nu mai era pentru el un chin, ci o desfătare, Levşin contempla cerul albastru şi neted dispărînd în înălţimi imponderabile, sau căzîndu-i brusc peste pleoape, ca o lespede albastră, de îndată ce gerul începea să-i umple ochii de lacrimi.

La stînga, departe, dincolo de zidul de piatră, se zărea un pîlc de plopi pitici. Levşin îşi aducea aminte de toate nuanţele lor — de la verdele nebunesc al primăverii pînă la văpăile aurii ale toamnei. De cînd începuse anul şcolar, două fetiţe, întorcîndu-se spre casă, se opreau în fiecare zi cîteva clipe sub plopi, să mai stea de vorbă înainte de a se despărţi. Levşin le deprinsese obiceiurile şi uneori i se părea că aude discuţia plină de importanţă şi un pic tainică a celor două prietene. Le cunoştea rochiţele şi ghicea dinainte momentul cînd una din ele îşi va sprijini pantoful de temelia zidului şi va rămînea într-un picior, ca o barză, cînd se vor prinde apoi de mîini la despărţire, legănîndu-se şi trăgîndu-se una pe alta. Nu stăteau liniştite o clipă. Frunzişul ploua peste ele, îngroşînd zi după zi covorul pe care-l răscoleau cu picioarele. Apoi ploaia de frunze începu a se rări şi printre crengi se iviră liniile unei case pe care n-o putuse vedea pînă atunci. Într-o zi, uitîndu-se la cele două prietene, Levşin descoperi din gesturile lor că se certau. Servietele cu cărţi descriau tot felul de figuri în jurul lor, ciocnindu-se din cînd în cînd şi oprindu-şi o clipă zborul. Apoi, cele două fetiţe se aşezară pe marginea zidului, lăsîndu-şi servietele pe trotoar. Explicaţia se apropia de sfîrşit şi părea că sosise ceasul împăcării. Cele din urmă frunze desprinse din plopi se legănau domol în văzduh. Potolite, prietenele ridicau frunzele de la pămînt şi le ru-

peau încet. Levşin trăia alături de ele clipele acelea de îngîndurare şi de şovăială — şi deodată simţi că nu, ele nu se puteau împăca! Şi într-adevăr, fetele îşi ridicară brusc servietele şi, fără să se mai uite îndărăt, plecară una într-o parte, alta în cealaltă. Frunzele s-au măturat de pe trotoar, dar cele două prietene nu s-au mai întors niciodată sub plopi. Mult mai tîrziu, după ce se aşternu zăpada, Levşin o văzu pe una din ele însoţită de un elev ceva mai înalt decît ea. Stăteau în acelaşi loc, în faţa zidului, mutîndu-şi cu sfială servietele dintr-o mînă într-alta, adunînd cu piciorul zăpada înfoiată şi bătătorind-o cu grijă în grămăjoare lucii. Ca de obicei, fără să se mişte şi fără să-şi ridice capul, Levşin urmări această întîlnire — prima întîlnire, pe jumătate copilărească — ascultînd cum i se răspîndea în sînge căldura fericirii din suflet. Nu voia, şi nici nu putea să-şi alunge surîsul de pe obrazul rece: surîsul îi îngheţase de ger.

Procesul acesta de reobişnuinţă cu nenumăratele amănunte ale mediului înconjurător, pe care mai înainte fie că nu le lua în seamă, fie că îl oboseau, îi schimba nemişcarea, altădată înspăimîntătoare numai pentru că i se zicea „regim", într-un lucru activ şi plăcut. Încă înainte de a cădea zăpada, se termină de construit casa cea mare, al cărei colţ se zărea în dreapta balconului. Zidarii italieni care munciseră la construcţie îşi primiră ultima plată şi, seara, veniră pe şantier. Începură să cînte pe trei voci. Glasurile lor răsunau plin şi melodios, iar cîntecul se pierdea în munţi ca o chemare atît de neasemuită, încît pentru întîia oară în timp de şase luni Levşin îşi uită de tratament. Descheie cataramele curelelor, ieşi grăbit din sacul lui de blană şi se repezi spre balustradă, aplecîndu-se în întuneric. Îmbrăţişaţi, legănîndu-se, cei patru zidari se plimbau în jurul casei pe care o clădiseră. Se vede că băuseră zdravăn Chianti, vinul de prin părţile lor, iar cîntecul răsuna în acelaşi timp şi fericit, şi nostalgic, potolindu-se atunci cînd oamenii dispăreau după clădire şi crescînd atunci cînd se iveau din nou. În plimbarea aceea era ceva so-

lemn: ai fi zis că muncitorii depuneau un jurămînt în fața muncii lor, proslăvind-o.

Levșin tresări auzind un strigăt înăbușit:

— Ce înseamnă asta? Ați înnebunit?

Din odaia luminată dădu buzna pe balcon halatul alb al asistentei doctorului Kleebe, doctorul Hofmann.

— Stai puțin, — o rugă Levșin.

— De ce v-ați sculat? Ce s-a întîmplat?

— Mai încet, — zise el din nou, ridicînd brațul și arătînd cu capul spre despărțiturile celorlalte balcoane.

Ascultară cîntecul, tăcuți. Cu o putere îndîrjită, ca și cum ar fi venit în ajutorul muncii, cîntecul înghițea împrejurimile mute. Glasurile răsunau tot mai larg, tot mai slobod, iar împletirea lor părea că nu s-ar mai putea desface, de parcă cei patru se născuseră anume ca să cînte laolaltă. Casele din jur, cu luminițele balcoanelor și ale teraselor, cu umbrele nemișcate, abia deslușite sau numai ghicite ale bolnavilor care zăceau încremeniți, păreau că se furișează, ca plute tăinuite, pe un rîu de întuneric.

— Seamănă? — întrebă Hofmann.

— Cu ce?

— Nu vă amintește de cîntecele din țară?

Ochii cenușii și ușor bulbucați îl priveau țintă în lumina ușii deschise a odăii. La simpatia geloasă pe care Levșin se deprinsese s-o citească în ei, se adăuga acum o umbră de invidie, parcă.

— Da, îmi amintește puțin, — îi răspunse el.

Dar, dezmeticindu-se, Hofmann îi porunci:

— Ajunge. Culcați-vă imediat! Ați auzit? În sac, și chiar în clipa asta!

Levșin dădu la o parte clapele sacului căptușit cu blană mirositoare și neagră de capră și se vîrî înăuntru. Doctor Hofmann începu să încheie cataramele curelelor. Era încruntată. Din buzunarul mare de la piept îi ieșeau la iveală stetoscopul, ciocănelul de percusie și un stilou ultramodern. Mișcările mîinilor îi încetiniră cînd ajunse la cataramele de sus, de pe umeri, și degetele ei calde lunecară ușor peste obrazul lui Levșin.

El zise:

— *Freulein* doctor, vă stimez nespus.

— Reciproc, domnule inginer!

— Vă stă foarte bine cu stetoscopul. Mă mir, dealtfel, de ce nu purtaţi totdeauna în buzunar şi un mic termometru, şi o seringă pentru instilaţii laringiene şi, în general, tot felul de instrumente uşoare şi frumoase?...

— Poate vreţi să car după mine şi cîntarul pentru pacienţi?

— Nu, serios, cînd veniţi dimineaţa cu oglinjoara ceea pe frunte aveţi un aer atît de grav, încît mă simt intimidat. De ce nu v-aţi făcut laringolog?

— Vă rog să staţi culcat ca de obicei şi să nu mai faceţi prostii. Trebuie să apreciaţi faptul că v-aţi vindecat.

Levşin răspunse încet, cu evlavie:

— *Freulein* doctor, nici nu vă puteţi închipui cît de mult, cît de nebuneşte îl apreciez!

O văzu cum se întoarse şi se depărtă muşcîndu-şi buza vopsită şi rîse îndelung, trăgînd în piept din plin aerul pur şi îngheţat, nespus de fericit de toate cîte erau pe lume.

3

Intr-o zi, la amiază, sosi o pacientă nouă. Căzuse ca din cer şi doctorul Kleebe începu să se agite, speriat că ar putea să dispară tot atît de neaşteptat cum venise. O invită în ascensor şi, în timp ce urcau la etajul al doilea, o întrebă cum se simte. Pacienta nu se plîngea decît de oboseală. Venea de-a dreptul de la Hamburg, nu se oprise decît la Basel, ca să doarmă. Drumul era lung.

Dar, pe cît se părea, nu putea fi vorba numai de oboseală: doctorul o cîntări din ochi şi hotărî că era serios bolnavă.

— Nu vă supără tusea? — o întrebă el cu simpatie.

— Uneori, — îi răspunse bolnava, şi imediat începu să tuşească.

Doctorul Kleebe tuşi şi el.

Îi arătă odaia care dădea spre răsărit: odaia galbenă, zugrăvită cu păsărele. Chiuvetă cu apă caldă şi rece, mobilă de stejar, fereastră mare — o odaie foarte plăcută. Dar noua sosită se uita în jur cu o privire obosită, aproape cu duşmănie. Atunci doctorul se oferi să-i arate altă odaie, care dădea spre apus — e drept, ceva mai mică. Era albastră, cu floricele, simplă şi prietenoasă. În loc de chiuvetă avea, pe o comodă joasă, un lighean albastru şi o cană cu apă. Mobila era din lemn de nuc şi, după părerea doctorului, cît se poate de elegantă. Bolnava încuviinţă, dar dori să afle unde este balconul. Va trebui doar să stea culcată pe balcon, nu-i aşa? Absolut exact, îi răspunse doctorul. Dacă pacienta doreşte să aibă balcon separat, trebuie să mai viziteze şi odăile dinspre sud, care, dealtfel, sînt mai scumpe decît cele care dau spre apus şi răsărit. Însă dacă se hotărăşte pentru această odaie mai ieftină, se va folosi de balconul comun de la etajul întîi unde, de fapt, e şi mai plăcut să stai, în tovărăşia altor pacienţi.

Deodată, noua sosită zise cu o expresie de totală nepăsare:

— Rămîn aici.

— Îmi permiteţi să vă întreb care e mult stimatul dumneavoastră nume? — întrebă doctorul cu glasul cel mai amabil.

— Inge Kretschmar.

— Aşadar, *Freulein* Kretschmar, sînt dator să vă spun că aţi făcut o alegere cît se poate de judicioasă. Doriţi, probabil, să vă spălaţi imediat. Să vă arăt baia. Aici, lîngă pat, e soneria: ca să chemaţi camerista, sunaţi o dată, pentru comisionar, sunaţi de două ori. Dimineaţa şi seara vine un om să ia comisioane pentru oraş. Astăzi o să vă rog să coborîţi la masă în sufragerie. După masă va trebui să staţi culcată, aşa e rînduiala. O, nu, asta n-o să dureze mult, două-trei zile... nimica toată...

— Aş putea să-l văd pe doctorul Stumm? Am o scrisoare pentru el.

— Fireşte, fireşte! Doriţi să vă îngrijească doctorul Stumm? E medicul nostru curant, un bărbat cît se

poate de respectabil şi de o cultură deosebită. Dacă permiteţi, o să-i dau chiar eu scrisoarea.

— Cum, doctorul Stumm nu e la Arkthur ?

— Ba da, ba da, fireşte ! Se ocupă de foarte mulţi pacienţi din sanatoriul nostru. Pur şi simplu, în clipa de faţă... în momentul de faţă... nu se află aici. Permiteţi...

— Şi încă o rugăminte, — adăugă bolnava. — Am un cec... şi nu ştiu cum ar fi mai bine...

— În mărci ?

— În lire sterline.

— Presupun că... cel mai bun lucru ar fi...

Fata deschise poşeta şi doctorul Kleebe văzu un portofel mic de piele împodobit cu vederea unei alei pretenţioase, probabil berlineze, şi un cec albastru pe care scria în englezeşte : „Una sută lire sterline".

— Cel mai bun lucru ar fi să-l rog pe un bancher pe care-l cunosc să trimită aici un procurist. În felul acesta, n-o să aveţi nici o bătaie de cap : el va face tot ce e necesar. Acum, o să spun să vi se aducă bagajele. O să fiţi atît de drăguţă să vă aşezaţi lucrurile în şifonier. La noi, din motive de igienă, valizele se păstrează în pod.

Doctorul Kleebe făcu o plecăciune agitîndu-şi în acelaşi timp braţul în semn de încurajare : un gest energic, bărbătesc, dar lipsit de orice familiaritate.

Se repezi în goană la etajul de jos, stîrnind pe scări explozii cu tusea lui nervoasă, şi dădu buzna în laborator.

— Eşti gata, *Freulein* doctor ?

— Îndată.

— Ce mai e nou ?

— Domnul maior are bacili.

— Şi asta e o noutate ?

— La ultimele două analize n-a avut.

— O întîmplare.

Aruncă o privire spre suportul pe care erau eprubetele de sticlă pline cu sînge.

— A cui e asta ?

— A lui Levşin.

— Şi cum stă ?

— Bine.

— Totdeauna am spus că Stumm ăsta e un om norocos. Pesemne că o fi făcînd bunică-sa farmece. Îţi aduci aminte ce a spus cînd l-a văzut întîia oară pe acest Levşin? „Toată lumea îşi închipuie că Davosul mai poate face minuni, de aceea ne trimit cazuri de felul ăsta". Eu m-am gîndit chiar atunci: faci pe şmecherul! Dacă minunea nu se întîmplă, ai să spui că, vezi, ţi-ai dat seama de la început că e vorba de un caz disperat. Şi uite ce noroc a avut pînă şi în cazul acesta disperat!

Kleebe se aplecă deasupra microscopului, răsuci cu nepăsare rotiţa dinţată şi obrazul i se strîmbă:

— Ce ocular infect! — oftă el îndreptîndu-se. — Îndată ce s-o termina cu mizeria, am să răscumpăr microscopul nostru cel mare şi atunci, *Freulein* doctor, ai să poţi arunca hîrbul ăsta pe dulap. Mi se pare că momentul critic a trecut şi că, în curînd, o să avem pacienţi.

Tăcu.

— Chiar azi ne-a sosit o tînără... Cum, dumneata nu ştii nimic? Fireşte, fireşte! O persoană tînără, foarte, foarte drăguţă şi, pe cît se pare, un caz grav. Atît cît mi-am putut da seama, e bogată, şi încă tare bogată. O să coboare la masă. Te rog s-o vezi îndată ce termini aici. Atenţia dumitale o să-i facă mult bine. Da, o persoană cît se poate de drăguţă!

Kleebe coborî preocupat la parter. În hol dădu peste poştaş. Din maldărul de scrisori adresate pacienţilor, îl izbi galbenul aprins al unui plic cu adresa sanatoriului Arkthur. Doctorul Kleebe îl desfăcu, nerăbdător, cu unghia. Venea din partea unei bătrîne unguroaice, veche pacientă bogată a sanatoriului, capricioasă şi cicălitoare, care se certase cu Kleebe dintr-un capriciu. Avînd acum iarăşi nevoie de o cură la munte, se arăta dispusă să uite cearta, îi propunea doctorului, cu condescendenţă, să procedeze şi el la fel şi-şi anunţa sosirea pentru una din zilele următoare.

Kleebe sorbi scrisoarea, apoi îşi smulse stiloul din vestă şi, deşurubîndu-l, se repezi spre biroul lui.

În uşă dădu peste maior. Era prevăzut cu tot echi-

pamentul unui bolnav prudent: ochelari negri, fular, şoşoni lungi de pîslă cu catarame, baston. Cîntărindu-şi şi calculîndu-şi fiecare mişcare, maiorul se scutura de zăpadă, respirînd sacadat şi şuierător.

— Toate bune, domnule maior? Arătaţi minunat astăzi.

— Ce se aude pe la dumneavoastră, domnule doctor?

— Am mult de lucru. Ne-a sosit o pacientă nouă, o fată tînără.

— O fată tînără?

— O fată tînără şi foarte, foarte drăguţă. Şi apoi o cunoaşteţi fără îndoială pe doamna Révész? Vestita milionară? Da, da, a stat mult timp la mine şi e foarte ataşată de Arkthur. Vine iarăşi şi, uite, mă grăbesc să-i răspund la scrisoare.

Doctorul flutură plicul cel galben aprins şi deschise larg uşa biroului. Dar abia ajunsese să scrie primele rînduri introductive: „Mult stimată doamnă Révész! În faţa datoriei de onoare de a vă ocroti sănătatea, pot oare să nu uit micile noastre neînţelegeri? Începînd de astăzi, cea mai bună odaie din Arkthur, cu faţa spre sud, aşteaptă sosirea Dumneavoastră..." — cînd auzi, în spate, pufăitul, uruitul şi vîjîitul unui motor. Răsucindu-se spre fereastră, văzu o maşină minusculă, cu două locuri, pătrunzînd în grădiniţa sanatoriului. Din maşinuţă coborîră pe rînd, îndoindu-şi genunchii în unghi ascuţit, un bărbat şi o femeie. Kleebe îşi dădu seama numaidecît că noii sosiţi erau englezi şi lăsă scrisoarea.

Salutînd, şi fără să se intereseze dacă doctorul Kleebe înţelegea sau nu englezeşte, bărbatul, oacheş, cu tîmplele cărunte şi cu ochii negri, începu:

— În momentul de faţă nu se poate obţine o cameră la sanatoriul englezesc. Mi-a plăcut poziţia sanatoriului dumneavoastră. Aveţi o odaie bună? Arătaţi-mi-o. Unde îmi pot lăsa maşina? În garajul dumneavoastră? E adevărat că sus s-a şi interzis, pe iarnă, circulaţia maşinilor?

Doctorul Kleebe răspunse fără întîrziere, afirmativ, la toate întrebările. Urcară sus toţi trei. După ce alese

odaia, englezul se întoarse spre doamnă, cerîndu-i aprobarea. Doamna răspunse:

— O să meargă.

Cei doi hotărîră să se instaleze în aceeaşi seară şi plecară imediat, stîrnind larmă şi fum cu motorul lor cel nărăvaş.

Doctorul Kleebe se aşeză la masă, dar nu mai putea scrie. Ochii îi erau împăienjeniţi, urechile îi vîjîiau. Era limpede că o viaţă nouă, de mult aşteptată şi fără îndoială frumoasă, avea să înceapă de aci înainte. Arkthurul va fi plin de pacienţi pînă la ultimul loc. Îşi va achita datoriile. Consiliul de administraţie va fi nevoit să-şi ia tălpăşiţa. El, Kleebe, îşi va cumpăra o maşină ultimul tip, va călători din nou liber prin toată Europa, din oraş în oraş, va asculta muzică, se va întîlni cu femei, îşi va cumpăra cărţi. Va reînnoi instalaţia sanatoriului, va urca preţurile, va spori personalul şi va întreprinde cercetări ştiinţifice: a adunat doar atîta material în legătură cu cauterizarea aderenţelor pleurale! In această privinţă numai doctorul Stumm ar putea să-i ţină piept. Apoi va studia muzica: îşi va lua un profesor şi va cînta la pian cîte două ore în fiecare seară.

Doctorul Kleebe îşi înşurubă stiloul şi ieşi repede din birou. Bolnavii se şi adunau în hol, aşteptînd să-i cheme la masă.

Cu mînecile suflecate pînă la cot, cu şorţul verde din postav de biliard, Karl se îndrepta cu paşi mari spre bucătărie. Kleebe îl opri:

— Te rog, Karl, să nu mai apari în faţa pacienţilor fără uniformă.

— Am înţeles, domnule doctor. Ungeam ascensorul, — răspunse Karl arătîndu-i mîinile negre de ulei.

— Indiferent. Nu uita că eşti în serviciul unui sanatoriu de prima clasă.

— Am înţeles, domnule doctor, — repetă Karl zîmbind radios, de parcă nu fusese vorba de o mustrare, ci de o laudă.

Paşii mari şi grăbiţi, părul creţ, ochii verzi tot atît de strălucitori ca şi nasturii uniformei, obrajii rumeni şi zîmbetul radios şi neobosit — aceasta era fiinţa

care se numea Karl. Dar tocmai acel surîs şi acea bunăvoinţă care nu se lăsa descurajată de nimic îl scoteau din fire pe Kleebe în momentele grele. Însă cînd afacerile îi mergeau mai bine, Karl îi părea cît se poate de la locul lui. Kleebe se uită cu plăcere la spinarea lui sănătoasă şi dreaptă şi se îndreptă şi el din mijloc.

— *Freulein* doctor, — zise el, plin de importanţă. — Te sfătuiesc să-ţi împarţi mai strict lucrările de laborator. Trebuie să stabilim o zi pe stăptămînă pentru analiza sîngelui, de pildă marţi : reacţia de precipitare şi formula. Miercuri, sputa. Joi, toate celelalte analize. Apoi : luni şi vineri, analiza cantitativă a sputei. Sîmbătă, vizita generală şi cîntăritul pacienţilor. Aşa, nu vei mai avea de făcut zilnic decît injecţiile. Mie îmi rămîne Röntgen-ul, şi-mi iau şi instalaţiile laringiene. Altfel, n-ai s-o poţi scoate la capăt.

— Dar pînă astăzi cum am scos-o, domnule doctor ?

— Aşteptăm un mare aflux de pacienţi, — urmă Kleebe şi toată faţa lui strălucea de prospeţime. — Acum, te rog s-o aduci pe *Freulein* Kretschmar.

Cînd îşi făcu apariţia în hol pacienta cea nouă, bolnavii stăteau adunaţi laolaltă. Doctorul Kleebe le-o prezentă cu oarecare ceremonie. Urmă o clipă de tăcere. Toată lumea se uita ţintă la Inge, iar ea nu ştia ce să spună. Se gîndea : oare toţi ăştia să fie bolnavi ? Unii aveau o înfăţişare demnă de invidiat, cu faţa arsă de vînt şi pîrlită de soare. Maiorul îi amintea de nu ştiu care luptător. Dar curînd descoperi în aspectul lui — ca şi într-al celorlalţi, dealtfel — ceva frînt, ceva ce nu era în ea şi nici nu putea să fie vreodată ! Simţi că începe să-i fie cald şi vru să plece, deoarece tăcerea noilor ei cunoscuţi, care o iscodeau cu privirea, nu era tocmai delicată. În sfîrşit unul din ei, un bărbat de statură mijlocie, elegant, cu obrazul rumen, o întrebă :

— Veniţi pentru prima oară aici, sus ?

— Da.

— Şi pentru mult timp ?

— Cred că o să rămîn toată iarna.

— Aşa...

— Dar dumneavoastră sînteți de mult aici?

Toată lumea îi zîmbi ca unui copil.

— Al cîtelea jubileu sărbătorești dumneata? — îl întrebă cineva pe maior.

— Al zecelea, — răspunse el, și n-ai fi putut ghici dacă glumea sau vorbea serios.

— Totuși, patriarhul nostru tot dumneavoastră rămîneți, — urmă el, adresîndu-se bărbatului celui elegant și rumen în obraz.

— Da, și uneori mi se pare că asta durează din secolul al XIX-lea... Sînt aici încă dinainte de război.

— Probabil că vă place mult aici, nu-i așa? — îl întrebă Inge.

Toată lumea începu să rîdă, iar singura femeie dintre bolnavi, pistruiată și cu o mutrișoară de șoricel, îi răspunse cu voie bună.

— Și dumitale o să-ți placă!

Pacienții o cercetau mereu pe noua sosită. Inge era una din acele blonde care roșesc fără vreun motiv anumit și-și ascund tulburarea zîmbind sau rîzînd. Lui Levșin îi făcu impresia că n-ar fi greu nici s-o faci să plîngă și că, atunci cînd clipea, părea că se apără cu pleoapele grele, cu gene răsfrînte. Cînd își ridica sprîncenele, pielea de pe frunte i se mișca, și această mișcare punea pe fața ei o expresie de spaimă. Vorbele doamnei cu mutră de șoricel o zăpăciseră de tot.

— Nu există nici un fel de regulă în această privință. Altfel, totul ar fi prea simplu, — zise deodată Levșin. — Unii stau mai mult, alții mai puțin...

— Dumneata stai de mult? — îl întrebă repede Inge.

— De aproape un an!

— Și te-ai vindecat?

Bolnavii se uitau la Levșin de parcă-l supuneau unui examen.

— Mă vindec, — îi răspunse el cu încredere.

În clipa aceea bătu gongul. Toată lumea se îndreptă spre sufragerie, cercetînd-o pe Inge și mai atent din mers.

Şedinţa asociaţiei medicilor, închinată comunicării privitoare la noile metode în tratamentul chirurgical al tuberculozei osoase, era prezidată de doctorul Stumm. Şedinţa avea loc pe înserat, la cazino, în sala de deasupra restaurantului de unde, din cînd în cînd, răzbătea uşor muzica săltăreaţă a noului dans de curînd inventat — rumba. Observaţiile referentului erau pozitive, mai ales cînd era vorba, între altele, de influenţa condiţiilor proprii regiunilor de munte asupra tratamentului chirurgical al tuberculozei osoase. După comunicare, unul din medici luă cuvîntul, aducînd elogii referentului şi rugîndu-l să-şi publice neapărat lucrarea subliniind mai ales (ceea ce, dealtfel, reieşea limpede din referat) utilitatea condiţiilor proprii regiunilor de munte, respectiv ale Davosului, în tratamentul tuberculozei osoase. Şedinţa era tot mai animată. Vorbitorii care urmară îl elogiară cu tot mai multă dărnicie pe referent, recunoscînd ca idee centrală mai importantă argumentele sale asupra exclusivităţii Davosului în tratamentul tuberculozei osoase. În sfîrşit, se propuse publicarea referatului nu numai în revistele de specialitate, dar şi separat, în broşură, uşor de expediat prin poştă. Bineînţeles că referatul trebuia redactat în mod corespunzător, acordîndu-se locul de frunte proprietăţilor curative ale staţiunii climaterice Davos, ale cărei condiţii — exclusiv — făceau cu adevărat eficientă metoda chirurgicală a tratamentului tuberculozei osoase. Tocmai acest punct din remarcabila lucrare a referentului merita o aprobare specială, tocmai acest punct îi explica succesul.

În felul acesta se găsi limbajul necesar: totul era limpede acum şi doctorul Stumm, mulţumind colegului său pentru preainteresantul referat, declară şedinţa închisă.

Plecînd fiecare pe la casele lor, medicii remarcară faptul că preşedintele se mărginise să recunoască referatul ca fiind doar interesant, în timp ce toată lumea ar fi dorit să stimuleze, într-un chip sau altul,

perspectivele de afaceri în momentele acelea atît de grele pentru stațiunea lor climaterică.

Aflînd amănuntele referatului, doctorul Kleebe exclamă :

— Nici vorbă ! Am susținut totdeauna că tuberculoza osoasă nu se vindecă nicăieri atît de bine ca la Davos ! Și apoi, pacienții cu tuberculoză osoasă sînt cei mai convenabili : zac de dimineață și pînă seara fără să se clintească, și zac așa un an, doi ani... Mă solidarizez întru totul cu referentul !

Cît privește faptul că Stumm apreciase referatul ca fiind doar interesant, Kleebe ridică din umeri : doctorului Stumm îi plăcea s-o facă pe originalul. Așa, de pildă, despre medicii stațiunii îi plăcea să spună că sînt niște pușculițe cu surtuc și cu pălărie neagră ! Nu degeaba, după ședință, colegii se grăbiseră să-și ia rămas bun de la el lăsîndu-l singur, ca de obicei.

Rămăsese singur. Cel de pe urmă ceas al zilei, pe care bolnavii deprinși cu aerul de munte îl petreceau întinși pe balcon, se apropia de sfîrșit. Era liniște, luna plină răsărea și zăpada scîrțîia sub picioare. Strălucirea zăpezii era surprinzător de puternică : departe pe drum, prin curțile deschise și prin grădinițele alpine, se aprindeau nenumărate cristale sclipitoare. Doctorul Stumm se aplecă peste un troian. Fulgii ușori căzuți în dimineața aceea se așternuseră ca un văl de un alb imaculat. Steluțe uriașe, cît unghia de mari, răsfrîngeau luminile fugare care se aprindeau și se stingeau. Doctorul luă cîteva în palmă : mai scînteiară o clipă, apoi se topiră și conturul lor minunat dispăru pe loc. Stumm își șterse palma udă și-și scoase pălăria. Și zăpada bătătorită începu să scîrțîie iarăși sub picioarele lui...

Urcînd în sus, spre casă, Stumm se întoarse să privească orașul care se întindea, ca o fîșie, în vale. Casele risipite pe pantă își orientaseră toate spre sud, ca și cum s-ar fi înțeles, patratele balcoanelor luminate de becuri galbene-portocalii. După aceste patrate, Stumm putea să ghicească în umbra înserării sanatoriile cunoscute. Dădu cu ochii de sanatoriul Arkthur.

Îşi aminti atunci de noua lui pacientă, pe care o văzuse în aceeaşi dimineaţă. Îndată ce-şi scosese din urechi tuburile fonendoscopului, şi i se părea că aude încă tonurile inspiratoare şi expiratoare, doctorul observase, pe neaşteptate, asemănarea dintre noua pacientă şi soţia lui — soţia lui moartă. Descoperise această asemănare în felul cum îşi trecuse cotul ascuţit pe sub breteaua subţire a cămăşii ridicate, în felul cum, în aceeaşi clipă, îşi întorsese capul spre el, cu sprîncenele înălţate întrebător: oare ce întorsătură va lua discuţia, bună sau rea? În felul cum, prin întrebarea naivă care urmase — nimic deosebit, domnule doctor, nu-i aşa? — îşi dovedise dispreţul total faţă de primejdie şi în graba cu care el, Stumm, cedase rugăminţii ce se ascundea sub acest dispreţ, rugămintea de a lua lucrurile în glumă, de parcă însăşi soţia lui îl ruga, iarăşi, acelaşi şi acelaşi lucru: nu-mi aminti, nu-mi vorbi de boală!

Şi Stumm îi răspunsese:

— Trebuie să-ţi pui sănătatea la punct, *Freulein* Kretschmar. — Apoi, zîmbind, îi întinsese mîna. — Să vedem cum ai să te porţi. Stai culcată. Eu o să mai trec curînd pe-aici.

Ea îi strînsese mîna cu plăcere, cam bărbăteşte, îşi scuturase părul care i se zburlise în timp ce se dezbrăca şi ieşise, grăbită.

Stumm le spusese asistenţilor:

— Situaţia e destul de limpede.

O ascultaseră toţi trei în acelaşi timp: Stumm începuse cu pieptul, Kleebe cu omoplatul drept şi Hofmann cu cel stîng, apoi se învîrtiseră în jurul ei luînd unul locul celuilalt pe fiecare porţiune de torace, aşa fel încît cel dintîi terminase Stumm, după el Kleebe şi în sfîrşit, în grabă, *Freulein* doctor.

Stumm se mai apropiase de ecran, aprinsese lumina şi mai cercetase o dată radiografia. Urmărind cu degetul conturul petelor albe şi difuze ale cavernelor, zisese:

— O foarte bună radiografie.

— Cam prea precisă, — îi răspunsese Kleebe.

Dar Stumm o avea mereu înaintea ochilor pe soţia lui...

Cînd îşi dăduse seama că n-ar mai putea-o salva decît prin mijloace extreme, îi ceruse încuviinţarea s-o supună unei intervenţii chirurgicale. Dar ea îi răspunsese că prefera să trăiască mai puţin, decît să-şi tîrască trupul mutilat cîţiva ani de viaţă fără rost şi că, dacă voia să-l părăsească imediat, era destul să-i mai pomenească vreodată de operaţie. El nu-i mai pomenise şi nu-i mai vorbise de boală nici chiar atunci cînd ea nu se mai putea ridica din pat, ci doar căutase, pe cît îi fusese cu putinţă, să-i uşureze chinurile. O ţinuse tot timpul uşor narcotizată cu doze progresive din acele medicamente care atenuează sensibilitatea, şi femeia murise sub narcoză. Stumm avea impresia că-i grăbise sfîrşitul, dar era încredinţat că n-ar fi putut face mai mult decît făcuse ca să uşureze suferinţa unui bolnav. Se învinuia de moartea ei. Cu mii de bolnavi procedase aşa cum îi dicta experienţa, supunîndu-le voinţa. Printre aceşti mii de bolnavi o găsise şi pe ea : îi fusese pacientă, dar încetase să-i mai fie din ziua cînd îi fusese soţie. „Cazuri" de felul acesta — „cazul ei", cum obişnuia să spună — stăteau culcate, alături, pe balcoanele sanatoriului, şi Stumm le răpunea aproape fără să dea greş. „Cazul" ei însă ieşise din sfera lui de influenţă şi încetase să mai existe ca un „caz" : din clipa în care el însuşi îi pusese diagnosticul nefericit, urmărise evoluţia procesului în toate amănuntele lui, dar în loc să înfrîngă inconştienţa ei fericită, plină de naivitate şi dispreţ, Stumm i se supusese. Ea îi spunea :

— Eşti iubitul meu, şi nicidecum un doctor în medicină !

Din pricină că bolnava preţuia nespus orice manifestări ale vieţii, descoperind în fiecare cîte ceva nou, Stumm nu trăise niciodată atît de intens ca alături de ea. Trăise în această plinătate a simţurilor pînă la moartea ei, iar moartea ei însemnase pentru el sfîrşitul însuşi al vieţii. Abia după un an înţelesese de ce mai trăia cînd, la drept vorbind, totul se sfîrşise ; îl

salvase puterea de inerție a deprinderilor și a disciplinei doctorului în medicină pe care, intenționat, îl scoseseră amîndoi din făgașul vieții lor. Și în amintirea de fiecare clipă a moartei, timpul pe care-l trăise lîngă ea îi apărea ca cel dintîi pom de iarnă al copilăriei, de care n-ai putea spune dacă îți amintești singur, sau îl știi doar din spusele altora.

În scrisoarea pe care i-o adusese Inge, un medic cunoscut îi scria că, după părerea lui, această fată tînără, dezechilibrată și nu îndestul de serioasă, dar totuși bună, ar putea fi salvată. În nădejdea aceasta i-o și trimitea, rugîndu-l pe stimatul și talentatul său coleg să-i impună bolnavei regulile necesare. Îl ruga atît în numele său cît și în numele tatălui Ingei, un vechi prieten, inginer, care era gata să facă orice sacrificii pentru fata lui. Dar din nefericire, din pricina șomajului, inginerul era nevoit să ocupe în momentul de față un post ingrat de funcționar de birou.

După o săptămînă, cînd se adunaseră primele observații clinice și Stumm o vizitase din nou pe Inge în odaia ei albastră cu floricele, simțise mai puternic ca oricînd dorința fetei de a evita orice discuție în legătură cu boala. Cedase iarăși și plecase din sanatoriu nemulțumit și tulburat.

Acum, privind de pe deal acoperișul încărcat cu zăpadă al sanatoriului Arkthur, Stumm se gîndea în același timp și la referatul pe care-l ascultase la asociația medicilor, și la Inge Kretschmar. Se controlă pe sine însuși, repetîndu-și cu glas ceea ce era însăși temelia convingerilor sale:

— Conștiința primejdiei e aceea care vindecă.

Îl răzbi frigul. Își puse pălăria pe cap și o luă la deal în sus, cu mersul legănat al omului de munte...

Vizita următoare avu loc la o oră neobișnuită, duminică înainte de prînz. Kleebe îl introduse în odaie cu aerul că-i prezenta pacientei un dar anume pregătit și, după ce-și frecă mîinile zîmbind, plecă. Aproape imediat după plecarea lui, li se servi vermuth în pahare albastre și înalte, ca niște campanule întoarse în sus. Asta însemna încălcarea tuturor regulilor, și Stumm declară:

— Iau asupra mea acest păcat.

Culoarea străvezie a vinului şi a paharelor, ca şi sclipirea faţetelor şlefuite, înveseliră măsuţa la care Inge mînca pe jumătate culcată.

— Cînd o să încep să mă ridic în sfîrşit din pat, domnule doctor ? Mi-aţi spus că trebuie să stau aşa cîteva zile, apoi încă vreo cîteva, apoi iarăşi cîteva... Şi iată că au trecut trei săptămîni şi eu tot culcată stau...

— Fără îndoială că trei săptămîni e un termen destul de lung, — răspunse Stumm cu severitate. — Dar vezi dumneata, domnişoară, temperatura nu scade. Nu-i aşa ?

— Nu cer nimic deosebit. Numai să mă ridic din cînd în cînd. Şi apoi, de ce nu-mi daţi voie să stau culcată pe balcon ?

— Aş vrea să-ţi spun ceva, şi te rog să mă asculţi. Dar mai întîi, să bem.

Luă paharul şi, apropiindu-se de pat, ciocni cu Inge.

— Ce zici, cum e vinul ?

— Mda... — făcu Inge, — dar de ce-i amărui ?

— Ştiu eu ?... N-aş putea să-ţi spun. Aşa e parfumul lui. Dealtfel, habar n-am. Adică, ştiu : aşa trebuie să fie vermuthul. După părerea dumitale...

— După părerea mea, vinul trebuie să aibă gust bun. Pe cînd ăsta miroase a chinină.

— Bine că nu-ţi place, altfel te-ai obişnui să bei.

— Aş vrea să mă obişnuiesc. Aş bea dimineaţa, aş bea seara înainte de culcare, şi mintea mi-ar fi mereu înceţoşată... Atunci ar dispărea şi gîndurile negre, şi orice gînd, în general. Nu-i aşa ?

— După cîte ştiu, pe oamenii beţi gîndurile îi supără mai mult decît pe cei cu mintea limpede.

— N-aş vrea, în nici un caz, să mă îmbăt. Numai aşa, ca să nu mă mai gîndesc...

— Tocmai despre asta vreau să vorbesc cu dumneata. E foarte bine să nu te gîndeşti. Mai bine zis : să nu te gîndeşti la rău. Şi, mai bine încă : să fii optimistă, să te gîndeşti numai la lucruri pozitive. Pentru asta nu e nevoie să te îmbeţi şi să-ţi fie mintea în-

ceţoşată, dimpotrivă: să fii lucid sau tare. Nimic mai mult. Mă uit la dumneata, *Freulein* Kretschmar, şi acum pot să afirm că ai puterea necesară. Mă refer la puterea fizică necesară.

— Eu?

— Da, dumneata! Mă întrebai adineauri dacă poţi să te ridici din pat? Bineînţeles că poţi!

— Pot? — se bucură Inge.

— Mai încet, mai încet! De ce faci mişcări aşa de violente? Da... Şi cum îţi închipui: că nu ai destulă putere să te scoli, să te mişti, să faci o plimbare?...

— Dar am întrebat, am întrebat mereu!...

— Ei, da, ai destulă putere, — strigă Stumm, ca s-o liniştească. — Problema stă doar în ce direcţie trebuie s-o foloseşti, problema stă în economie, în calcularea forţelor. Cît despre puterea în sine, ea trebuie să existe!

— Stau prost de tot? — întrebă Inge, cu glasul deodată scăzut.

Clipea des, fruntea înaltă i se mişca mereu. Îşi înfundă coatele în pernă şi se ridică pe jumătate. Claviculele îi ieşeau, ascuţite, de sub pijamaua albă, descheiată la gît. Stumm îşi turnă încă un pahar cu vermuth.

— Ziceai că vinul trebuie să fie bun la gust...

— Ştiu ce o să spuneţi, — zise ea, repezindu-se la vorbă. — Că medicul e dator să spună adevărul, sau altceva în felul acesta?...

Stumm îşi sorbi încet vermuthul.

— Nu, nu stai chiar atît de prost, — îi răspunse el apăsînd pe fiecare cuvînt. — Dar e nevoie să ştii cît mai mult cu privire la starea sănătăţii dumitale, iar eu, fireşte, sînt dator să-ţi spun adevărul. Situaţia este de aşa natură, încît trebuie să foloseşti toate posibilităţile imaginabile ca să lupţi cu boala.

— Doamne! Iertaţi-mă, dar e atît de lung tot ce-mi spuneţi!...

Stumm se învîrti, stîngaci, în fotoliu.

— Nu ţi-e permis să neglijezi nimic din tot ce ai, nimic. Toate puterile trebuie îndreptate spre un singur punct. Prin urmare, categoric: n-ai voie să te

scoli din pat. Şi, în general, toate puterile organismului dumitale să fie îndreptate împotriva bolii. Afară de asta, în lupta lui, organismul trebuie ajutat printr-o intervenţie pe care, în cazul dumitale, eu o consider absolut necesară. Organismul trebuie ajutat. Ai înţeles ?

— Despre ce e vorba ? — întrebă Inge. — Cum se cheamă asta ? Pneumotorax ?

— Ei, vezi că ştii tot ? Da, în cazul dumitale, sînt de părere că...

— Asta înseamnă să ţi se umfle plămînul cu aer cu ajutorul unui ac, nu-i aşa ?

Stumm începu să rîdă :

— Să umfli plămînul ? Dar aşa ceva nu ni s-ar ierta nici chiar nouă, medicilor !

— O, nu ştiu ! Într-un cuvînt, înseamnă să ţi se străpungă coastele cu un ac. Nu-i aşa ?

— Să-ţi explic. Trebuie să-i creăm plămînului bolnav condiţii în care să lucreze cît mai puţin. Pentru asta îl comprimăm, adică îi luăm o parte din spaţiul care-i este destinat. Lucrul acesta se face absolut fără durere, deoarece munca pe care o îndeplineşte plămînul în mod normal — respiraţia — nu stă, de fapt, decît în comprimări şi dilatări succesive. Asta e natura plămînului. Închipuieşte-ţi un burete...

— Într-adevăr, frumos lucru, un burete ! Dar o să mă înţepaţi cu acul, nu-i aşa ?

— Ascultă. Cum putem comprima plămînul ? Introducînd aer între pleura costală şi cea viscerală...

— Dar aerul îl introduceţi cu ajutorul unui ac ?

Doctorul Stumm ridică din umeri :

— *Freulein* Kretschmar, ai tot dreptul să refuzi pneumotoraxul. Nimeni n-o să te silească. Am vrut să-ţi explic, să mă sfătuiesc cu dumneata...

— Nu, nu ! Mulţumesc. Vă rog, o să ascult, — zise Inge lăsîndu-se pe pernă.

— Poţi să te mai gîndeşti şi să iei o hotărîre.

— Nu, nu. Am vrut doar să ştiu dacă toată chestia asta doare tare.

— Te asigur, — îi răspunse Stumm apropiindu-se din nou de pat, — că nu-i nimic înspăimîntător, ni-

mic! Fac de zeci de ori pe zi lucrul acesta şi totul merge strună. Oamenii îmi oferă cu plăcere coastele lor, şi de multe ori mă roagă chiar să nu aştept termenul şi să le mai introduc puţin aer în plămîn, deoarece după asta se simt mai bine.

— Prin urmare... asta... cu acul... trebuie să se repete de mai multe ori? — întrebă Inge.

— Da sau nu. De la caz la caz. Te rog să te gîndeşti, *Freulein* Kretschmar, şi pe urmă să hotărîm împreună cînd s-o facem. Bineînţeles că n-o să ne pierdem timpul, nu-i aşa? Mă gîndesc s-o facem întîi la plămînul drept şi să-l ţinem sub observaţie.

Sprijinindu-se în mîini, Inge se ridică din nou în pat:

— Cum adică, „mai întîi"? Vreţi să... vreţi să-mi comprimaţi amîndoi plămînii?

— Ştii doar foarte bine, *Freulein* Kretschmar, că amîndoi plămînii ţi-s atinşi. Şi nu sînt încă lămurit la care din ei procesul a evoluat mai mult. Însă cred că dacă vom începe cu dreptul...

Inge începu să tuşească. Aerul îi răbufnea din piept horcăind şi bolborosind, umerii înguşti i se cutremurau, iar gîtul i se vîrîse adînc între clavicule.

Stumm luă de pe noptieră scuipătoarea, o deschise şi i-o apropie de gură.

— Scuipă, — îi zise el, liniştit. — Trebuie să scuipi. E nevoie să scuipi aşa cum se cere, să scuipi cu adevărat. Trebuie să înveţi să expectorezi şi să scuipi, aşa cum ai învăţat abecedarul.

Inge însă nu putea să respire. Ochii i se făcuseră peste măsură de mari, albul li se tulburase, fruntea şi buzele i se broboniseră de sudoare. Stumm o sprijini cu braţul pe după umeri.

În sfîrşit, bolnava începu să reţină cîte puţin aer în piept, tuşi, apoi căzu pe pernă, sfîrşită. Stumm o susţinu.

— Dacă înveţi să scuipi cum trebuie, totul o să meargă bine, — îi spuse el, nemulţumit, — şi n-are de ce să-ţi fie frică. Uite, la sanatoriul de copii, băieţii cu pneumotorax la amîndoi plămînii joacă fotbal! Şi ştii cum joacă, de-i invidiază sportivii...

— Cînd m-au trimis încoace, — zise Inge cu glas pierit, — mi-au jurat că e atît de minunat aici, că e o climă în care am să renasc, că se respiră atît de uşor!... Dar cu ce să respir, dacă o să-mi comprimaţi amîndoi plămînii?!

— Ca să trăiască, — îi răspunse Stumm sentenţios, — omului îi ajunge aproximativ a cincisprezecea parte din suprafaţa plămînilor lui.

— Şi ca să moară? — întrebă Inge. Dar de frică să n-o apuce iarăşi tusea, rîse numai cu ochii umezi, clipind.

— Iată că am şi încheiat pactul de alianţă! — strigă Stumm cu vioiciune. — Bravo! De aceea, azi îţi dau voie să te scoli din pat! Da! Azi e campionatul internaţional de sărituri cu schiurile. Din Arkthur, de sus, o să se vadă bine spre răsărit. Vorbesc eu cu Kleebe să-ţi arate.

Şi, grăbindu-se să plece, Stumm îi scutură mîna fierbinte.

Inge zăcea nemişcată. Tăcerea, al cărei puls deslușit învăţase deja să-l prindă, se potolise deodată, de parcă i se îngroşase sîngele în vine. Pe fereastra deschisă pătrunse chemarea tristă a cornului: trecea poşta spre Clavadellul apropiat. Trei note: de la cea de jos la cea de sus, înapoi la cea de jos, şi de la cea de jos la cea de la mijloc. Atît — asta era toată melodia. De cîte veacuri îşi împrăştia tristeţea peste munţi, cîţi oameni, oprindu-se pe potecă, ascultau notele ei simple, cîte nădejdi vestise, cîte dureri adusese! Oare ea, Inge cea tînără şi veselă, va trebui să asculte multă vreme, poate viaţa întreagă, în fiece dimineaţă, această melodie? Ce amăgire! Trecea poşta spre Clavadell — şi nici numele acesta, nici glasul cornului nu i se ştergeau din minte. Ce era Clavadellul? O staţiune climaterică cu hoteluri cochete, un sătuc aspru de munte din Alpii Retici, sau un grup de sanatorii cu balcoane şi terase, cu ferestre şi uşi larg deschise, în dosul cărora îşi aşteaptă soarta bolnavi nemişcaţi? Poşta trece spre Clavadell... Tatăl ei nu i-a scris de cinci zile. Munceşte fără o clipă de

răgaz pentru ca ea, Inge, să poată sta întinsă aici sus, nemișcată... Cît timp? Un an, doi, sau mai mult?

Ridică brațul spre măsuța de noapte. Scrisorile le păstra în sertar. Căută printre hîrtii și dădu peste pudriera ei rotundă, de metal. O deschise și-și apropie oglinjoara de ochi. Își cercetă genele, sprîncenele și nările, pe care le găsi foarte frumoase, apoi lăsă puful să alerge în voie peste obraz. În clipa aceea începu să tușească. Se ridică, încercînd să se aplece cît mai mult. Pudriera alunecă și se rostogoli pe podea. Inchircită, Inge n-o părăsi din ochi, ca să știe unde s-o caute după ce va trece criza. Accesul se întețea. Își aduse aminte de doctorul Stumm și hotărî că trebuie să învețe să scuipe. Întinse mîna după scuipătoare. Broboane de sudoare cît gămăliile de ac, trecînd prin stratul de pudră, i se iviră pe frunte și în jurul gurii. Fără să înceteze o clipă, cornul poștei îi răsuna în urechi și, în tactul tusei, silabă cu silabă, i se închega în minte cuvîntul: Clavadell.

5

Pîrtia îngustă cădea ca o săgeată pe povîrnișul neted, aproape vertical, care la marginea pădurii se încheia cu o trambulină de lemn — potecă lungă, arcuită pe stîlpi și pudrată cu zăpadă. Capătul ușor încovoiat în sus al trambulinei se întrerupea brusc în aer deasupra unei pante line.

Din Arkthur puteai să vezi bine cum se adunau oamenii la concurs: alergau șiruri de schiori, de o parte și de cealaltă a trambulinei se strîngeau grupuri de spectatori, iar muzicanții răzbeau cu greu prin nămeți. Părăsind șoseaua și afundîndu-se în zăpadă, începu să urce panta trăsura Crucii Roșii, la care era înhămată o pereche de cai grași. Cu schiurile pe umăr, concurenții la sărituri urcau încet dealul, cînd dispărînd în pădure, cînd ivindu-se pe marginea pîrtiei prăpăstioase de un alb imaculat, străjuită de molifții de un verde bătînd în negru.

Toţi pacienţii sanatoriului Arkthur se îngrămădiseră la fereastra de la ultimul etaj, afară de soţii englezi, care aveau însuşirea naţională de a duce o viaţă cu totul izolată, trăind totuşi laolaltă cu ceilalţi. El era pastor şi venise cu soţia lui să-l înlocuiască, la biserica anglicană, pe colegul plecat în concediu în insulele natale. Mîndria nu le îngăduia celor din Arkthur să mărturisească, dar se simţeau jigniţi de atitudinea englezilor şi se purtau cu ei după regulile celei mai stricte bune-cuviinţe. Cînd nu erau de faţă, vorbeau despre ei cu ironie. Cine ştie de ce, toată lumea era scandalizată de faptul că perechea sosise la sanatoriu cu maşina proprie — o maşină absurdă, pe care o vedeai mereu prin curte, deoarece proprietarul prefera să încălzească motorul în aer liber şi nu în garajul fără foc al doctorului Kleebe.

Cu puţin înainte de începerea concursului, maşinuţa aceea caraghioasă se ivise pe drum. Bolnavii o zăriră numaidecît şi atenţia tuturor se opri asupra ei. Tocmai atunci, făcînd loc unei sănii împodobite de sărbătoare care cobora panta, o roată din faţă a maşinii se împotmoli în zăpadă: drumul acela îndepărtat din afara oraşului era prea îngust.

— S-a împotmolit clerul! — zise unul din pacienţi.

Binoclurile începură să circule repede din mînă în mînă şi nimeni nu se mai gîndea să-şi stăpînească rîsul, uitîndu-se fiecare pe fereastră peste capul şi umerii celorlalţi. Veselia spori şi mai mult atunci cînd, prin portiera deschisă a maşinii, apărură genunchii ascuţiţi, atît de bine cunoscuţi, ai pastorului şi cînd, puţin după aceea, soţii cei îngîmfaţi începură să clatine şi să împingă cabrioleta împotmolită.

— Daţi-mi voie, — făcu maiorul, punîndu-şi ochelarii în locul *pince-nez*-ului. — Mi se pare că circulaţia maşinilor în munţi e interzisă de mult, nu?

— Domnul pastor are un permis special din partea oficialităţilor cantonale, — anunţă corect doctorul Kleebe în nădejdea că, în felul acesta, va risipi impresia pe care o lăsase rîsul general. — Altfel, domnului pastor i-ar veni greu să-şi îndeplinească datoria, care numai uşoară nu este.

— Mă miră maniera asta sîcîitoare a englezilor de a căuta întotdeauna să se deosebească prin cîte ceva de ceilalţi muritori, — zise unguroaica cea bogată. Ocupa locul din mijloc, în faţa geamului. Părul ei cărunt, bine îngrijit, faţa gălbejită, cu zbîrciturile împietrite de masaj, erau nemişcate. Gîtul, cu pielea atîrnînd ca o pînză muiată, îi era împodobit cu briliante. Ţinea pe genunchi un binoclu de sidef, alături de care i se odihneau mîinile cu inele grele şi scînteietoare.

Observaţia ei cu privire la englezi îi dădu prilej de vorbă doctorului Kleebe.

— În general, englezii au în felul lor de a fi ceva lipsit de suflet, — zise el.

Bogătaşa îşi întoarse spre doctor ochii grei ca de sticlă.

— Totuşi, această lipsă de suflet e preferabilă făţărniciei.

— O, asta e foarte adevărat ! — strigă deodată, din toată inima, Inge.

— Eu nu spun niciodată decît adevărul, — replică unguroaica, fără s-o privească.

Doctorul Kleebe nu-şi mai lua binoclul de la ochi. Tot sîngele îi pierise din buzele scurte, strînse violent. Suferinţa lui era atît de vădită încît maiorul, de milă — deşi nu prea înţelegea despre ce era vorba — zise cu scepticism :

— Dumneavoastră vă puteţi permite aşa ceva, doamnă.

— Ce anume ? — întrebă unguroaica.

— Să spuneţi numai adevărul.

— Ca orice om cinstit, — răspunse ea.

Răsuflînd uşurat, Kleebe anunţă :

— Priviţi, începe !

Levşin avea impresia că de afară se uită pe geam la feţele bolnavilor, îngrămădite ca într-o lojă de teatru. Inge slăbise mult de cînd n-o mai văzuse. Deşi părea vioaie, oboseala îi crispa buzele. Maiorul se uita la el pe furiş, pe sub ochelari. Kleebe îi oferise, galant, un loc bun, toată lumea o întreba de să-

nătate. Numai unguroaica, risipindu-şi toată atenţia asupra propriei sale persoane, rămînea indiferentă.

— Priviţi, priviţi ! — repeta Kleebe, agitat.

Ajuns la capătul ei de sus, un schior stătea nemişcat de-a curmezişul pîrtiei. Deodată făcu o săritură uşoară, întoarse schiurile în direcţia drumului şi se avîntă în jos pe panta verticală. Coborî ca un bolovan drumul de pădure, trecu apoi peste curba trambulinei, se smulse de pe ea, se săltă uşor în sus şi porni în zbor. Îşi flutură braţele, ca aripile unei păsări uriaşe. Se apropie de pămînt, dar pămîntul, în pantă povîrnită, părea că-i fuge de sub picioare. Se apleca tot mai mult înainte, zburînd, zburînd mereu. De-a lungul pantei, de o parte şi de alta, oamenii îi urmăreau zborul cu capul dat pe spate, ţinîndu-şi pălăriile cu mîna. În sfîrşit, schiurile atinseră pîrtia şi omul, cu genunchii îndoiţi, lăsîndu-se uşor pe călcîie şi zburînd pe zăpadă ca prin aer, coti scurt într-o parte, ca să-şi domolească avîntul nestăvilit. Schiurile stîrniră un nor de zăpadă care-l ascunse ca o perdea. Iar cînd zăpada se risipi, se văzu că omul nu izbutise să rămînă în picioare şi că schiurile încrucişate în aer se legănau neputincioase deasupra lui, agăţîndu-se unul de altul.

— O, ce mult stă în aer ! — strigase Inge în timp ce schiorul zbura. Iar cînd se prăbuşi, abia îşi putu stăpîni un ţipăt.

— Se întîmplă, se întîmplă, — zise Kleebe. — Sportivul însă e dator să rămînă în picioare. Mă mir cum de a căzut după ce, la drept vorbind, a executat cît se poate de bine săritura şi a început să-şi frîneze goana. I-o fi nimerit ceva sub schi, vreo piatră sau o bucată de gheaţă. Să-i vedem pe ceilalţi. Ca să baţi recordul mondial, trebuie să realizezi o săritură de peste optzeci de metri lungime. Uitaţi-vă cu binoclul că s-a afişat o cifră : la ce distanţă a sărit primul ?...

Un alt schior îşi dădu drumul la vale. Străbătu trambulina lăsîndu-se pe călcîie, se îndreptă din şale la capătul ei, şi, cu braţele desfăcute ca un acrobat pe sîrmă, păstrîndu-şi astfel echilibrul, pluti ţinîndu-şi trupul drept şi liniştit deasupra pantei. Jos, oamenii

începură să-l aplaude dar, cînd să aterizeze, schiorul se dădu dintr-o dată peste cap și se rostogoli la poalele muntelui. Apoi, ridicîndu-se cu greu, plin de zăpadă, se depărtă încet de pîrtie.

— Și-a îndoit prea tîrziu genunchii și n-a mai avut cînd să-și relaxeze mușchii. Săritura a fost prea bruscă, — explică Kleebe.

Încîntat că se pricepea la sărituri mai bine decît pacienții săi, doctorul căuta să se facă plăcut, ca un prezentator de program. Nu-l neliniștea decît unguroaica : se uita pe fereastră cu silă. Pe doctor, competiția îl pasiona. O clipă, i se păru că schiorul care plutea pe deasupra pîrtiei fluturîndu-și brațele puternice era el, iar pîrtia aluneca dedesubtul lui ca o săgeată însorită, cu neputință de atins... Și atît de limpede simți și izbitura din clipa aterizării, și zborul șuierător prin zăpadă, și frînarea la cotitură, încît i se cutremurară picioarele. Saltul lui fusese — firește! — formidabil: o sută de metri lungime, nici mai mult, nici mai puțin! Și iată că scandinavii îl invită pe doctorul Kleebe la ei. Pleacă la Oslo, unde sare de pe vestitul Hollmencollen, muntele acela neasemuit care consacră recordmanii mondiali. Doctorul Kleebe ii întrece pe toți, toată lumea e uluită... Și așa, în fiecare schior care sărea de pe trambulină, doctorul Kleebe se vedea pe el însuși...

Doi schiori izbutiră să nu cadă, dar săriturile lor nu fuseseră destul de lungi. Numai unul singur sări foarte departe și se menținu frumos pe picioare. Lumea îl aplaudă, iar el se îndreptă, cu pas legănat și elegant de sportiv, în sus, spre juriu. Totuși, cel puțin unul din doi schiori cădea la aterizare, dar lucrul acesta nu-i speria pe spectatori, ci îi făcea doar să rîdă.

O singură cădere a fost mai neobișnuită. Schiorul își pierdu echilibrul încă din aer, trupul i-o luă înainte, picioarele îi rămaseră în urmă, iar schiurile încetară de a mai fi paralele cu pîrtia, zburînd deasupra ei în unghi drept. Se vedea bine că omul căzuse încă înainte de a atinge pămîntul, că-și dădea seama de lucrul acesta și că încerca, disperat, să-și îndrepte

poziţia. Dar eforturile lui nu făceau decît să-i îngreuieze situaţia, răsucindu-l pe o parte. Puterea de inerţie a bolovanului care se prăbuşeşte în prăpastie îl purtă înainte prin văzduh, mai jos, tot mai jos, pînă îl izbi de pămînt. Schiorul căzu aproape pe spate, îngropîndu-şi mai întîi în zăpadă vîrful unuia din schiuri, care se făcu ţăndări. Apoi omul se rostogoli la vale ca un sac, şi părea ciudat să vezi cum i se agitau în jurul trupului, învălmăşite, coate, genunchi şi singurul lui schi, absurd de lung şi negru. Cîţiva oameni din mulţime se repeziră într-o clipă, după aceea alergară şi sanitarii, iar cei doi cai graşi, care dormitau, se smuciră fiecare în altă direcţie, urnind cu greu din loc trăsura Crucii Roşii.

Inge îşi smulse binoclul de la ochi, îl trecu în mîna vecinului său, i-l smulse din nou şi iarăşi şi-l duse la ochi.

— Praf s-a făcut! — îngăimă ea.

— Din păcate, se întîmplă uneori şi aşa, — îi răspunse Kleebe.

— Praf s-a făcut, s-a sfîrşit cu el! — strigă Inge.

— Cu nervii dumitale, ar trebui să stai culcată în odaie, — zise încet unguroaica.

— Dar nu vedeţi că-l duc pe braţe!

— Riscul lui! — făcu unguroaica ceva mai tare.

— Poate că nu-i decît leşinat? — se amestecă în vorbă maiorul.

— Da, mai curînd cred că e numai lovit, — încuviinţă Kleebe. — E greu să fie un caz mortal aici. Cel puţin eu nu-mi amintesc să se mai fi întîmplat vreodată aşa ceva. Să-şi rupă mîinile sau picioarele — asta da. Dar uitaţi-vă, vine altul în zbor!

Inge plîngea. Cu buzele strînse, căuta să se stăpînească, să nu înceapă a tuşi, să nu izbucnească în hohote. Işi şterse obrajii de jos în sus cu degetul arătător şi-şi scoase pudriera din poşetă. Îi era frică să se mai uite pe fereastră.

Levşin îi observă, cel dintîi, lacrimile.

— Vreţi să vă conduc în odaie? — o întrebă el, aşa fel ca să nu-l audă decît ea.

— Nu, nu!

Şi Inge îşi acoperi faţa cu mîna şi izbucni în hohote. Nu-şi mai putea stăpîni durerea grea adunată în piept. Doctorul Kleebe zise :

— Draga mea *Freulein* Kretschmar ! Vezi, părerea mea despre inima dumitale n-a fost deloc greşită. Cît de bine te înţeleg ! Dar, crede-mă, emoţia dumitale e gratuită : nu s-a întîmplat nimic care să merite atîta nelinişte. Sportivii se refac tot aşa de uşor ca şopîrlele, te asigur. Ai să vezi cum joacă hochei canadienii : îl vezi pe cîte unul cu capul spart cu crosa, şi peste o clipă te pomeneşti că-şi pune un plasture şi se întoarce pe gheaţă ! Numai că, după aceea, joacă cu şi mai multă furie, atîta tot. Doar ăştia nu sînt ca mine sau ca dumneata ! Hai să mergem, să mai uităm puţin spectacolul ăsta.

— Nu, nu !

Bolnavii o înconjurau pe Inge, căutînd fiecare să-i arate cît de bine o înţelegea, dar ea repeta mereu : nu, nu. De la o vreme, tusea începu să-i întrerupă plînsul.

— Dar cum e posibil să nu ţină cineva seama pînă într-atît de prezenţa celorlalţi ? — făcu unguroaica, ridicîndu-se şi împingîndu-şi scaunul la o parte.

Doctorul Kleebe îşi scutură capul, îngrijorat, şi îndrăzni să pună mîna pe braţul Ingei. Dar ea şi-l trase repede îndărăt. Atunci doctorul se întoarse spre unguroaică. Mutra pe care o făcea îi arătă că bătrîna îi pretindea să intervină cu hotărîre.

— *Freulein* doctor, — îi spuse el asistentei, — condu-o, te rog, pe simpatica noastră *Freulein* Kretschmar în odaia ei.

— Nu, nu, mulţumesc, nu-i nevoie.

Şi Inge se întoarse spre Levşin.

— Dacă vrei..

Şi îşi ridică uşor cotul.

Străbătură în tăcere coridorul, călcînd pe podelele bine lustruite care scînteiau, coborîră un etaj, străbătură alt coridor. În odaie, Inge se apropie de oglindă. Levşin o privea din profil. Fata se liniştea cu încetul, sughiţuri rare i se mai rupeau din adîncul pieptului. Lui Levşin, slăbiciunea ei îi păru atrăgă-

toare, însă pielea feței și a mîinilor avea culoarea specifică oboselii — pămîntie, cu neașteptate umbre albăstrui, culoare de care își amintea foarte bine: avusese și el pe vremuri ceva asemănător deasupra gurii și în jurul unghiilor.

— Întoarce-te, de ce te uiți așa la mine?

Levșin se întoarse spre fereastră, dar peste puțin se răsuci din nou și se uită liniștit la ea cum își ștergea cu grijă urmele lacrimilor.

— Crezi că am izbucnit în plîns de mila nenorocitului aceluia de schior?

— Poate că de mila dumitale?

— De ce o crezi asta?

Îl privi, mișcîndu-și nervos sprîncenele.

— Aș vrea să mă culc.

Înainte de a ajunge la canapeluță, îi spuse:

— Știi, trebuie... vor să-mi facă pneumotorax la amîndoi plămînii!

Și lacrimile îi umplură iarăși ochii, într-o clipă, de parcă nici n-ar fi încetat să plîngă.

— Cum crezi: să primesc sau nu?

Levșin începu să rîdă și, făcînd un pas spre ea, urmări mirat jocul ciudat al încrețiturilor ei de pe frunte.

— Bine, dar ăsta-i un fleac, nici n-ai de ce să stai la gînduri!

Inge se trase îndărăt.

— Ești nebun!

Se întinse pe canapea și rămase tăcută. Brațele lui, căzute de-a lungul trupului, erau puțin mai sus decît fața ei, și ea le cercetă. O singură dată îi mai văzuse mîinile — din treacăt, în sufragerie, în ziua cînd sosise: Levșin stătea la măsuța vecină și pe mîinile lui arse de soare ramificațiile vinelor umflate păreau verzui și tari. Se întrebase atunci dacă lucrul acesta nu era cumva din pricina bolii și avusese tentația să i le pipăie. Acum, vinele lui păreau aproape albastre, fără îndoială că erau calde și, se vedea bine, moi. Mîinile acelea aveau în ele ceva puternic, poate chiar ceva de doctor. Probabil că niște mîini de doctor ca ale lui te fac să suferi...

— Prin urmare, după părerea dumitale, să primesc?
— Dacă Stumm crede că e necesar, primeşte.
Trecu un minut de tăcere.
— Ştii ce e Clavadellul ? — întrebă apoi Inge.
— E un tîrg, dincolo de munte.
— Ai fost vreodată la Clavadell ?
— Nu. Aud doar cînd pleacă poşta într-acolo.
— Da. Cornul.
— E claxonul maşinii.
Inge ridică spre dînsul ochii mari, larg deschişi, care parcă voiau să se apere de el cu genele lor răsfrînte. Levşin îi privea înainte, mirat, sprîncenele şi fruntea.
— Interesant, ce o fi acolo ? — întrebă ea.
— Unde ?
— La Clavadell.
— Adevărat.
— Ce-i adevărat ?
— Interesant, — făcu el, simţind deodată absurditatea tulburătoare a discuţiei lor.
Atunci Inge îl întrebă :
— Îmi dai voie să pipăi vinele de pe mîna dumitale ?

6

Încă înainte de dejun, în uşa odăii lui Levşin apărea faţa cafenie-negricioasă a grecului. Rînjind, omuleţul şoptea timid, într-un dialect rusesc fantastic :
— Bună ziua domn. Eu vrut numai ştiut cum simţit dumneavoastră ?
De fapt, nu voia să ştie numai atît. În valiza lui pîntecoasă avea apă de colonie, briciul şi maşina de tuns, iar prin buzunări bucăţele de săpun învelite cu grijă în hîrtie. Pe bolnavii care nu aveau voie să se ridice, îi bărbierea în pat, umflîndu-le cu îndemînare pernele şi potrivindu-le sub spate. Vindea pe sub mînă articole de parfumerie. Frizeria lui modestă era instalată la marginea orăşelului şi nu-i intrau în ea decît vecinii, aşa că, dacă n-ar fi umblat de colo pînă colo prin sanatorii cu buzunarele pline, n-ar fi avut

cu ce să-şi hrănească cei trei pui de grec, tot atît de cafenii şi negricioşi ca şi tatăl lor.

Grecul îşi lăsa paltonul la intrare, dar căciula şi-o lua cu el, punîndu-şi-o pe valiză. Căciulă ca a lui n-ai mai fi putut găsi nicăieri: o hartă geografică de chelii albăstrii de piele presărată cu insulițe de lutru roşcat, care se mențineau numai datorită păturii de grăsime acumulate de-a lungul istoriei.

— Asta căciulă, treizeci şi trei de ani are! — spunea grecul în şoaptă. — Nu trebuie pierdut, asta de la Moscova este!

Işi ducea palma la gură şi se uita mereu spre uşă, apoi, cu o strîmbătură de suferință, şuiera prelung: țțțț!

— Ai fost la Moscova?

Grecul trecea la alt dialect, tot atît de fantastic, franco-german.

— Da, înainte de plecat din Rusia, fost puțin frizer la Moscova, — şi arăta cu degetele cum taie foarfeca de frizer. — Uff! Ger!

Şi-şi sufla în pumnii strînşi.

— Pe străzi, foc!

— Focuri?

— Da. Şi sergent de stradă. Mare sergent!

Grecul sărea de pe un picior pe altul ridicîndu-şi brațul, de parcă voia să ajungă cu mîna la căciula sergentului de stradă.

— A cam trecut vreme de atunci!

— Treizeci şi trei de ani.

Şi, repede, grecul îşi ducea iarăşi palma la gură.

— Ce este Moscova astăzi? Țțț! — şuiera el rotindu-şi ochii înspăimîntat.

Asculta, cu răsuflarea oprită şi cu mîna pe inimă, ce-i povestea Levşin. Aceste povestiri erau atrăgătoare şi misterioase, iar Moscova de altădată, cu focuri aprinse pe străzi, se împletea în imaginația lui cu tot ce văzuse el mai frumos în viață: cu Abastumanul, unde învățase în tinerețe bărbieritul şi coafatul, cu Trapezuntul, unde plecase după logodnica lui care-l aşteptase credincioasă mulți ani, cu pămîntul fierbinte al Greciei, unde încă mai visa să-şi poată

închegheba o grădiniță pentru copilașii lui, cu copilașii lui cei cu ochișori de lac pe fetișoarele de glanț. Își strîngea la piept neprețuita căciulă și, extaziat și speriat în același timp, șoptea :

— O, ce frumos spuneți cum la Moscova acum este ! Țțțț !...

Își încheia vizita cu aceeași formulă spusă din toată inima :

— Principal lucru, domn, este să simțit voi bine !...

În urma frizerului se ivea Karl. De cîte ori îl vedea, Levșin rămînea nedumerit : oare strălucirea permanentă a feței lui nu era decît rezultatul unei sănătăți nezdruncinate, sau în ea se oglindea însuși triumful spiritului ? Intrarea lui Karl nu putea fi asemuită decît cu aprinderea spontană a unei planete care ar încununa splendidul nostru sistem solar. Karl zicea :

— Bună dimineața, domnule Levșin ! — Și acest salut obișnuit suna în gura lui așa fel, de parcă din copilărie omul ar fi năzuit spre clipa în care avea să-l spună, socotind-o ca pe cea mai însemnată din viața lui. Apoi Karl întreba :

— Dacă sînteți atît de bun, aveți vreun comision de făcut ?

Și, fericit, își nota în carnet, repetînd :

— Cinci timbre de zero, virgulă, treizeci ; un tub „Chlorodont" de un franc, virgulă, zero, virgulă zero ; un pachet de șocolată amăruie de zero, virgulă, optzeci.

Tot ce-i spuneai, îl bucura nespus. Cînd aducea poșta, anunța ca o felicitare :

— Vă scrie Moscova !

Și pleca recunoscător, deși el era cel care merita recunoștință...

O jumătate de oră mai tîrziu, sosea doctorul Kleebe. Kleebe își cînta repertoriul obișnuit — cum ai dormit ? Temperatura ? — apoi, fără grabă, dibuia în căutarea unui subiect care, în interesul sănătății bolnavului, nu trebuia să fie prea nou.

De data aceasta era alarmat și, cu toate că încerca să-și îndeplinească întreg ritualul, îl scurtă și — vă-

dit — şovăi dacă trebuia sau nu să-i împărtăşească şi lui Levşin îngrijorarea lui.

Scoţînd din buzunar un nou roman al lui Wallace şi fluturînd cu dispreţ cartea cu portretul autorului, începu:

— Fireşte, acest Edgar nu e nici Dostoievski, nici Lev Tolstoi. Ce cap ar trebui să aibă cineva, ca să-i treacă prin minte o asemenea comparaţie!

Şi doctorul Kleebe îşi apucă în mîini capul prin care, în nici un caz, nu putea să treacă o asemenea comparaţie.

— E destul să priveşti mutra asta grasă de om incult, cu trabucul în gură! Nu dau doi bani pe ea! Dar păstrez romanele lui pentru pacienţi. Cine vrea să se distreze şi să doarmă liniştit cu cartea în mînă, aceluia nu i-l pot recomanda pe Dostoievski — trebuie să-mi dai dreptate în această privinţă! Şi apoi, dragă, dragă domnule Levşin! Cititorul de altădată căuta să cunoască realitatea cu ajutorul romanului, pentru că nu avea nici o idee despre realitate. Pe cînd astăzi, realitatea ne absoarbe pe de-a-ntregul şi sîntem fericiţi cînd romanul ne prezintă ceva mai neverosimil. Un scriitor serios scrie aşa fel, încît cărţile lui te silesc să gîndeşti. Şi asta oboseşte. Cititorii vor ca, ţinînd cartea în mînă, să se simtă simpli spectatori de teatru pentru care au tras alţii toate concluziile.

Kleebe îşi duse mîinile la spate.

— În viaţă, sîntem prea des martorii unui psihic vicios şi amoral, ca să mai studiem în plus şi monstruozităţile sufleteşti din romane.

Se aplecă spre Levşin:

— Nu trebuie să mergem prea departe ca să găsim exemple de acest fel: iată, vecina dumitale. Nu asta, cealaltă, — şi doctorul arătă spre despărţitura balconului. — Credeam că asemenea firi nu se pot întîlni decît la romancierii psihologi. Dar ce eroare, doamne!

— Nu vă aud tocmai bine! — zise tare Levşin.

— La-lim, la-lim, — cîntă doctorul, imitînd poşta care trecea spre Clavadell. Apoi, tuşind, se depărtă

le Levşin şi-şi vîrî nasul pe după despărţitura balconului vecin.

— Nu-i aici. Şi-a inventat un regim propriu: se plimbă tocmai atunci cînd ar trebui să stea culcată. Cine-i dă dreptul să facă aşa? Banii?

Şi doctorul îşi holbă ochii.

— Ce or să creadă pacienţii? Că la doctorul Kleebe, bogătaşii îşi pot permite tot ce le trece prin minte. Nu-i aşa?

— Şi în realitate?

— Ştii doar ce disciplină e la mine, la Arkthur.

— Atunci, propuneţi-i acestei doamne să părăsească Arkthurul.

— Chiar aşa i-am şi spus: doamnă Révész, dacă, în dauna sănătăţii dumneavoastră, nu veţi respecta regimul stabilit de medici, va trebui să părăsiţi Arkthurul.

— Foarte demn.

— Da, aşa i-am spus. Adică, la drept vorbind, altfel: Arkthurul se va vedea nevoit să se despartă de dumneavoastră.

— Şi aşa e bine.

— Închipuieşte-ţi că doamna Révész, afară de tuberculoză, mai are şi diabet. Veşnic critică masa. Însă, din zece feluri de mîncare posibile, ea nu are voie să mănînce decît unul. I-am spus: doamnă Révész, eu fac pentru dumneavoastră tot ce-mi stă în putinţă, dar de ce nu vreţi să aduceţi un bucătar specializat în menu-uri de regim? Pe socoteala sanatoriului, cu plăcere — mi-a răspuns ea. Am ridicat din umeri. O, dar toate, toate au o margine! Cunoşti vinul de Tokai, domnule Levşin, autenticul vin unguresc de Tokai? Această madame Révész e proprietara viilor Tokai! Multimilionară! Ce înseamnă a fi multimilionară nu ştiu nici eu, şi nici dumneata nu ştii. Eu nu înţeleg nici ce înseamnă a avea un milion... Şi dumneaei îşi permite să vorbească ironic cu acest doctor oarecare, Kleebe! Il primeşte ţinîndu-şi braţele goale sub ceafă! Işi bate joc de bietul Arkthur, care, orice şi-ar închipui dumneai, îi menţine sănătatea. Plătesc după tariful cel mai scump — zice —

şi pentru banii mei am dreptul să cer tot ce poftesc! Am ridicat o dată din umeri, apoi încă o dată, domnule Levşin: ce alta puteam să fac? Atunci ea a adăugat: da, am dreptul să cer tot ce poftesc, inclusiv nervii dumitale, domnule doctor! I-am răspuns că nervii mei nu sînt trecuţi în prospectul sanatoriului şi nu se recomandă la diabet. Mi-a spus că, după această grosolănie din partea mea, va fi nevoită să părăsească sanatoriul pentru a doua şi ultima oară.

— Prin urmare, ea însăşi a declarat că pleacă?

— Nu, dă-mi voie. Ea a spus doar că am fost grosolan. Eram gata să recunosc că nu fusesem tocmai politicos, dar...

Kleebe îşi vîrî din nou nasul în balconul vecin. Îndreptîndu-se din spate, îşi desfăcu halatul la piept. Înfăţişarea lui — fulgerător, ca flacăra unui chibrit — căpătă un aer provocator. Îşi îndesă mîinile în buzunarele pantalonilor şi-şi scoase bărbia înainte.

— Dar nu mi-am cerut scuze, — urmă el, — dimpotrivă i-am declarat: oricît de preţioasă ar fi şederea dumneavoastră în sanatoriu, doamnă, sănătatea dumneavoastră ne este şi mai preţioasă şi, pentru a o menţine...

Kleebe îşi umplu pieptul cu aer, apoi se adresă balconului doamnei Révész:

— Arkthurul va fi nevoit să se despartă de dumneavoastră!

Se aşeză pe marginea şezlongului şi-şi lăsă capul în mîini. Spinarea i se încovoie, bărbia îi dispăru în guler. Urmă, supus:

— Să ţii un sanatoriu? Asta-i curată nebunie! Clipa în care m-am hotărît să-l cumpăr pe acesta a fost clipa fatală a vieţii mele.

— Dar pe vremea aceea afacerile mergeau destul de bine, nu-i aşa? — îl întrebă Levşin.

— Numai rareori un om poate să înţeleagă situaţia altui om cu atîta nobleţe ca dumneata, — îi răspunse Kleebe, acceptînd parcă ironia. — Pe vremea aceea afacerile mergeau foarte bine, într-adevăr. În fiecare an îmi cumpăram cîte o maşină ultimul tip. Prietenii mei veneau la Arkthur să petreacă şi să facă

sport. Puteam să spun: trăiesc. Dar să ai un lucru care nu-ţi aparţine! Că doar asta e situaţia mea acum... O, m-am convins de caracterul perfid al proprietăţii!

— Să nu fi fost acest caracter perfid...

— Nu! — strigă Kleebe. — Mi-au frînt oasele cătuşele astea... O, de cîte ori m-am gîndit la Moscova, care vindecă această cumplită boală!

— Dar boala aceasta, nu cumva ai provocat-o chiar dumneata?

— Vrei să inversezi rolurile: mă întrebi ca un medic.

— Cu prea multă compătimire?

— Nu, prea obiectiv. Dar iată care e adevărul: mă apasă această proprietate, pentru că e forţată. Doar ştii că sînt austriac. Medicii străini nu au dreptul să practice medicina în Elveţia. Diploma mea nu-i bună aici decît ca să mi se spună „domnule doctor". Dar ăsta nu-i acelaşi lucru cu onorariul. Şi eu, cu experienţa mea medicală, trebuie să-mi pun căluş la gură în faţa oricărui tînăr elveţian, abia ieşit din universitate. În schimb, mi se dă dreptul să am o proprietate, atunci cînd ea nu-mi aduce decît pagubă.

— Dar nu numai atunci...

Kleebe se ridică de pe şezlong uitîndu-se la Levşin, ofensat.

— Zîmbeşti, domnule inginer, — zise el. — Mă scîrbeşte spionajul creditorilor. Fiecare franc pe care mă pregătesc să-l bag în buzunar e urmărit de cîte douăzeci de ochi. Sînt un om cinstit şi-mi plătesc datoriile. Dar tocmai pentru că sînt un om cinstit, nu admit compromisuri de conştiinţă: reputaţia sanatoriului este, pentru mine, mai presus de orice, şi n-aş sacrifica-o chiar dacă aş fi silit să mănînc numai cartofi!

Şi Kleebe începu să-şi încheie, energic, halatul. În clipa aceea, pe ferestrele deschise ale primului etaj năvăli şi, într-o clipă, făcu ocolul tuturor balcoanelor şi al întregii clădiri o gamă zdrăngănită stîngaci la pian, repetată la infinit.

— Asta-i maiorul, — zise Levşin.

— Da, maiorul, — încuviință Kleebe.

„Tara-tara-am“, cînta maiorul, „Tara-tara-am“ ! Făcea zilnic acest exercițiu pentru mîna dreaptă, anchilozată din pricina injecțiilor cu calciu. Şi îl făcea cu atîta străşnicie, încît tot sanatoriul era obligat să-l asculte un sfert de oră pe zi tocînd la pian de la „do“ la „sol“ şi îndărăt.

Kleebe o luă la goană. În salon îl găsi pe maior, cu cotul rezemat de pupitru şi cu capul sprijinit uşor pe mîna stîngă, cercetînd pe gînduri peisajul primăvăratic din perete. Nici cînd se apropie doctorul de el mîna lui dreaptă nu-şi întrerupse activitatea.

— Iertați-mă, dragă domnule maior, dar la ora asta ar trebui să stați culcat pe balcon.

„Tara-tara-am“... cînta maiorul urcînd, apoi se opri.

— Cîntecul ăsta, domnule doctor, nu-mi face nici o plăcere. Dar sînt silit să-mi sacrific urechea ca să dreg ce ați stricat dumneavoastră.

Toate acestea le spuse pe un ton extraordinar de cumpănit şi porni imediat, coborînd : „tara-tara-am“... Şi îşi urmă discuția încetînd să bată în clape doar ca să-i răspundă doctorului.

— Da, accidentul acesta nenorocit cu injecția, a cărui vină n-o port eu, ci *Freulein* doctor, — zicea Kleebe, acompaniat de game, — l-am regretat de atîtea ori amîndoi, iar acum sînt profund încîntat că degetele dumneavoastră şi-au recăpătat o flexibilitate demnă de invidiat. Vă recomand încă o dată să continuați acest exercițiu util. Dar, după cum ne-am înțeles domnule maior, să cîntați la pian înaintea plimbării de seară.

— Sau înaintea celei de dimineață.

— Dar nu în timpul cînd trebuie să stați culcat !

— Poate că nici nu trebuie să stau culcat ?

— Nu cunoaştem alt tratament.

— Atunci poate că trebuie să renunț la tratament ?

— Dacă nu țineți la sănătate...

— Ba țin foarte mult, şi de aceea îmi masez degetele pe care mi le-ați betegit la sanatoriu.

— Dar vă rog mult să țineți seama şi de programul casei. Muzica asta nu e o povară numai pentru dum-

neavoastră, ci şi pentru ceilalţi pacienţi. Doamna Révész şi-a arătat de nenumărate ori mirarea...

— Aha, o preferaţi pe doamna Révész...

— Dimpotrivă, domnule maior! Cu atît mai mult, cu cît doamna, oricum, tot ne părăseşte, — se grăbi Kleebe.

Era însă prea tîrziu. Maiorul se ridică şi, în picioare, zdrăngăni gama în jos, apoi îşi înfipse cu putere degetul cel mare într-un „do". „Tara-tara-do-o". Şi, fără să-şi ridice degetul de pe clapă, în vibrarea coardelor zgîndărite, declară:

— Prea puţin îmi pasă dacă vă părăseşte cineva sau nu. Eu însă, în orice caz, vă părăsesc.

Salonul nu avea decît o singură ieşire şi, după o clipă de şovăială, măsurîndu-se unul pe altul cu priviri furioase, plecară amîndoi spre uşă. Mai greoi, maiorul rămase în urmă, în timp ce doctorul o lua la goană spre cabinetul său.

Acolo, se prăbuşi pe divan. Îşi întinse picioarele şi rămase cîteva minute cu ochii închişi. Începu să tuşească, şi arcurile divanului îl săltară în sus. Pe urmă se linişti. Ridicîndu-se puţin, deschise aparatul de radio. Cu glasul fals al amorezului de teatru, crainicul transmitea timpul probabil din Europa de mijloc. Kleebe smuci de şnur şi închise iarăşi ochii.

Toate zgomotele care pătrundeau pînă la el veneau din stradă: claxonul autobusului, clinchetul zurgălăilor. Sanatoriul era mut. Şi deodată avu impresia că sanatoriul fusese demult golit de mobilă, iar pereţii jupuiţi, ca înainte de reparaţie. Îl prinse frica. Văzu limpede coridoarele din care dispăruseră preşurile roşii, curăţate de Karl. Doctorul alerga de la un etaj la altul, din odaie în odaie — şi pretutindeni suna a gol. Fîşii de tapet — tapetul galben cu păsărele, sau cel albastru cu floricele — atîrnau pe pereţi. Curentul de aer ducea prin unghere duhoarea formolului. Tăcere...

Kleebe sări de pe divan şi se uită afară. Bolnavii stăteau culcaţi pe balconul comun. Rămăseseră puţini, distanţele dintre şezlonguri erau mari.

Luă o hotărîre şi alergă sus. Slavă domnului! Preşurile erau la locul lor şi nimeni nu smulsese tapetele. Cînd bătu la uşă şi intră în odaia Ingei, bolnava se uita în tavan. Potrivit prescripţiilor medicale pe care i le vîrîseră bine în cap, îşi ţinea braţele întinse de-a lungul trupului, peste plapumă. Kleebe îi puse în grabă întrebările obişnuite în fiecare dimineaţă şi, pe un ton cordial, aproape ca o cutiuţă cu muzică, începu să cînte:

— Dragă, dragă *Freulein* Kretschmar! Să nu mă consideraţi sîcîitor, dar vreau să vă fac o propunere. Da, vreau să vă mut într-o odaie cu faţa spre sud, într-o minunată odaie sudică. N-o să vă coste nimic, nici un franc în plus: o să plătiţi tot atîta cît plătiţi şi acum. Însă o să vă simţiţi incomparabil mai bine în odaia aceea cu balcon. Doar peste puţin va trebui să vă petreceţi toată ziua pe balcon, v-aţi aclimatizat suficient. O să vă mutăm chiar astăzi.

— Nu înţeleg. Odăile acelea sînt doar mai scumpe, domnule doctor, nu?

— V-am mai spus: asta nu vă priveşte. Credeţi-mă, toţi ne gîndim cum să facem ca să vă simţiţi mai bine, cît mai bine, şi să vă vindecaţi. Aţi făcut asupra noastră o impresie atît de puternică, pur şi simplu ne-aţi subjugat pe toţi. Aş fi de-a dreptul fericit dacă aţi primi propunerea mea. Dar aţi şi primit-o, văd eu, aţi şi primit-o! O să dau imediat dispoziţii să se pregătească totul.

Doctorul Kleebe mergea de-a-ndăratelea, gesticulînd liniştitor şi plin de recunoştinţă. Salută şi ieşi pe coridor. Simţea un gol în stomac. — Asta e suferinţa amorului propriu, îşi zise. Dar nu, nu, pentru nimic în lume nu se putea duce la doamna Révész! Nu putea şi nu voia să se expună umilinţelor, doar nu era dintre acei indivizi care caută să obţină bunăstarea prin mijloace nedemne. Nu, doctorul Kleebe nu se putea duce la doamna Révész, şi basta!...

Să se ducă la maior? Da, poate la el. Maiorul se aprindea uşor, dar se potolea repede. Era, în felul lui, un om al casei, aerul oraşului îl hrănea de prea multă vreme şi — ostaş înspăimîntat al destinului — maio-

rul păşea ascultător de-a lungul şirului de coridoare, de odăi şi de balcoane ale sanatoriilor. Revoltele lui se potoleau şi treceau ca puhoaiele de primăvară, fără să lase urme. Ce să mai vorbim era un om de ispravă !

Totuşi, maiorul nu făcu nici o mişcare cînd auzi glasul lui Kleebe şi-l sili, prin tăcerea lui indiferentă, să repete umilit :

— Ne-am cam înfierbîntat, domnule maior, vă rog...

— Dumneata te-ai înfierbîntat, — îi răspunse maiorul, după o altă tăcere prelungită. — Şi doar dumneata eşti medic, n-ai voie să te înfierbînţi.

— Sînt medic, — repetă doctorul Kleebe abătut stînd în uşă ca un om care ar fi venit să solicite ceva. Apoi se tîrî ca un bătrîn şi aproape se prăbuşi în fotoliu — încovoiat, cu mîinile la piept, căutînd să-şi stăpînească tusea care începuse să-l zguduie din ce în ce mai tare.

Maiorul nu se întoarse. Privea necruţător pe fereastră, prin ochelarii lui negri, văpaia încremenită a zăpezilor de pe munţi.

— Sînt medic, — repetă Kleebe după ce se mai linişti puţin. — De cînd sînteţi aici sus, domnule maior, ar fi trebuit să căpătaţi o anumită experienţă, vreau să spun că ar fi trebuit să învăţaţi a vedea. Bănuiţi, desigur, că nici eu nu sînt perfect sănătos. Da, fireşte, bolii mele îi spun uneori dilataţie de aortă, alteori bronşită... Nu-i totuna ? Doar asta e pentru pacienţi. Nu le pot spune că sufăr de aceeaşi boală ca şi ei şi că, în cei zece ani de cînd stau sus, nu m-am ales decît cu frica de a mă muta jos. Cunoaşteţi senzaţia, nu-i aşa ? Trebuie să mă tratez ca şi dumneavoastră, poate ceva mai puţin. Şi, iertaţi-mă, eu nu primesc nici un fel de pensie. Iată de unde vine corabia pe care plutim amîndoi, domnule maior. Dacă vor părăsi-o călătorii, corabia se va scufunda. Nu părăsiţi cabina, domnule maior. Vi le spun toate acestea ca unui gentleman.

Pleoapele doctorului Kleebe se înroşiseră. Îşi cerea iertare cu aerul omului îngîmfat, iar gura i se strîmba într-un ciudat surîs dispreţuitor. Se eliberă din îm-

brățișarea fotoliului și rămase în picioare, cu capul în piept.

— Bine, — răspunse maiorul fără să-și ia ochii de la fereastră. — Deocamdată, rămîn pe loc.

7

Inge zăcea pe spate. O durea, și-i era frică să se întoarcă. Cînd își schimba cît de puțin poziția, i se părea că o bilă elastică și goală pe dinăuntru i se rostogolea sub coaste. Și se temea că bila aceea o s-o apese pe inimă sau pe gît și o s-o înăbușe.

Uitîndu-se cu coada ochiului la doctorul Stumm și respirînd cu băgare de seamă, îi spunea:

— Au început pe urmă puncțiile astea, a doua, a treia și tot în același loc... E îngrozitor!... Nu mă mai las... Nu mă las chinuită... Nu se poate să ne supuneți pe toți la aceleași reguli. Eu nu sînt o regulă. Eu sînt o excepție... Mă doare... Ați spus că am să joc fotbal, și eu nici din pat nu mă pot scula. Știți cum se cheamă asta? Porcărie!...

Ca să nu-și descarce nervii, își întoarse fața de la doctor.

— Colegul dumneavoastră v-a scris limpede, — urmă ea, adresîndu-se peretelui. — N-aveți dreptul!... Am să fug...

Se uită din nou, pe furiș, la doctorul Stumm. Stătea serios. O asculta atent — nu ca pe un copil, și nici măcar ca pe un bolnav — începînd să-i pătrundă argumentele.

— Pneumotoraxul nu se poate întrerupe, — îi răspunse el. — Astăzi aerul a pătruns. Am introdus cincizeci de centimetri cubi. Trebuie să continuăm. Sper că vom reuși să evităm cauterizarea aderențelor pleurale.

— Mi s-au spus atîtea lucruri bune despre dumneavoastră, — zise Inge, ceva mai blînd.

— Să mai introducem un pic astăseară, — zîmbi el.

— Dragul meu, — făcu ea, rugător. — Vă iubesc atît de mult... Atît de mult! Vă iubesc atît cît doriţi dumneavoastră, cît doriţi? — întrebă ea, încet. — Vreţi?

Inge îşi ridică mîna cu teamă şi i-o întinse:

— Dar vă rog, nu-mi mai faceţi puncţii!

Stumm îi mîngîie mîna. La dracu', cît de mult i-o amintea Inge pe soţia lui! Cînd îşi strînse tare ochii, şi marginea genelor date cu rimel străluci de şiragul lacrimilor, doctorul simţi că o să se aplece şi o să-şi lipească obrazul de al ei. Dar în loc de asta, începu să-i dea sfaturi:

— Nu există decît un singur mijloc de luptă împotriva tuberculozei: războiul de tranşee. Bolnavul trebuie să-şi sape adăpostul şi să strîngă treptat tranşeele în jurul inamicului. Pas cu pas!

— O, dar nimeni nu ştie cum trebuie purtate războaiele. Altfel, oamenii nu le-ar mai pierde. Şi apoi, sînteţi elveţian, n-aţi luptat niciodată.

— Tot războiul mondial l-am petrecut în munţi, în tranşee, — obiectă Stumm. Se îndreptă din mijloc şi colţurile gurii îi căzură, ca şi cum s-ar fi simţit jignit.

— Nu, dumneavoastră nu sînteţi un soldat!

— Asta nu se poate vedea decît pe cîmpul de luptă!

Părea a fi într-adevăr supărat. Încă o clipă, şi ar fi început să vorbească despre Wilhelm Tell. Inge rîse, dar fără zgomot, ca să nu-şi stîrnească vreun acces de tuse.

— Nu-i nevoie de nici un cîmp de luptă. Oricum, se vede că sînteţi un om grozav de bun.

Apoi surîsul i se şterse de pe faţă:

— Nu-i aşa că am să mă fac bine?

— Fără îndoială.

— Băgaţi de seamă: am încredere în dumneavoastră.

Îşi luă rămas bun de la el cu o veselie neaşteptată şi, imediat, tot ce o înconjura, îi păru frumos şi limpede. Cîteva clipe se gîndi cu plăcere la Stumm. Nu semăna deloc a medic. Mîinile? Da, mîinile poate, un pic. Însă mîinile lui Levşin semănau mai mult a mîini de medic decît ale lui. Şi apoi, Levşin nu se tulbura

ca Stumm. Ce amuzant e doctorul cînd își întoarce ochii într-o parte!... Poate că e îndrăgostit? Levșin nu-i îndrăgostit. Nu.

Inge își scoase oglinjoara. Dar nu-i făcea nici o plăcere să-și cerceteze fața. Slăbise și mai tare în timpul din urmă, iar pudra îi sublinia și mai mult umbra cadaverică a pielii îngălbenite.

Veni apoi Karl. Împinse ușor patul Ingei în balcon, săltînd peste prag roțile cauciucate. Inge îl sili înadins să-i mute patul întîi spre stînga, apoi spre dreapta, pe urmă mai în față, pe urmă puțin îndărăt: O amuza chipul rumen și radios al lui Karl.

După ce omul salută și plecă, Inge, strîngîndu-și tare pleoapele, apoi întredeschizîndu-le încet, se uită printre gene, făcînd ochii mici, la munții însoriți acoperiți cu zăpadă și începu să asculte zvonul vieții de pe celelalte balcoane. Cineva tușea, pe undeva pocneau capacele scuipătorilor. Se auzea abia simțit cum se întorcea, alene, cîte o pagină de carte.

Jos, pe terasa comună, foșnea un ziar.

Deodată, pe balconul vecin, la Levșin, intră repede *Freulein* doctor Hofmann. Era imposibil să n-o recunoști după bocănitul tocurilor. Se așeză, și șezlongul scîrțîi sub greutatea ei. „Parcă vine la ea acasă“, își zise Inge cu necaz.

— Ce s-a întîmplat? — întrebă Levșin.

— O, e îngrozitor!

O auzea respirînd: gîfîia. Se vede că alergase pe scări.

— Știi... pacientul acela nou, ți-am mai vorbit de el, un băiețandru de vreo nouăsprezece ani. Azi i-am făcut analiza sputei. Am ieșit din laborator și, cînd m-am întors, l-am surprins pe Kleebe la microscop. Ei, mă întreabă el, ai găsit bacili la tînărul nostru? Nu, zic, n-am găsit. Dar cultura asta de sub microscop nu e a lui? Ba da, zic. Uite, eu am găsit chiar acum... doi bacili! Poți să nu mai cauți. Nu i-am putut răspunde nimic. Dar îndată ce a ieșit din laborator, m-am repezit la microscop și am început să caut. N-am găsit nimic. Noroc că mai aveam material: am pregătit altă cultură, am început să caut din nou —

şi tot fără rezultat. Peste un ceas, Kleebe s-a întors. I-am spus că n-am putut descoperi nimic, că analiza e negativă, că bacilii lipsesc. Ştii ce mi-a răspuns? Ţi-am spus doar să nu-ţi mai pierzi vremea cu chestia asta sîcîitoare. Oricum, tot nu se mai poate schimba nimic: i-am şi spus tînărului că, din nenorocire, i-am găsit bacili...

Inge auzea atît de desluşit fiecare cuvînt spus cu glas înăbuşit pe balconul vecin, de parcă-i intra dinadins în urechi.

Şezlongul scîrţîi brusc: Levşin se ridicase într-un cot.

— Şi dacă se descoperă înşelătoria? — zise el, încet.

— Cum să se descopere? — întrebă Hofmann. — Poţi să dovedeşti că doctorul Kleebe n-a văzut bacili?

— Dar dacă i-ai spune pacientului...

— Ce să-i spun? Că Kleebe l-a minţit? Cine a stabilit lucrul ăsta?

— Mai fă odată analizele.

— Doamne, fireşte că o să le mai fac. Dar pacientul e deja încredinţat că are un proces deschis. Cum s-ar spune, i s-a pus pecetea: tuberculos.

— Dumneata, personal, eşti convinsă că Kleebe a minţit?

— Desigur.

— Prin urmare, înseamnă că-i împărtăşeşti minciuna...

Hofmann începu să se plimbe, agitată, pe balcon.

— Ce rost are să ţi le spun dumitale toate astea?

— Mă întreb şi eu. Mai bine i le-ai spune lui Kleebe.

— Işi dă foarte bine seama că nu l-am crezut. Dar n-o să recunoască niciodată! O să mă dea afară şi atîta tot.

— Şi ţi-ar părea rău să te desparţi de el?

— Il urăsc! — zise ea, făcînd o sforţare. — Insă... trebuie să înţelegi...

— Da, da, înţeleg! Iţi plăteşte de trei ori mai pu-

ţin decît lui Karl, şi mi-ai spus că-ţi mai este şi dator cu leafa pe şase luni...

— Dar... — îl întrerupse Hofmann, şi deodată şopti :

— Dar ce pot să fac ? Să ajung în stradă ?...

— Trebuie să-ţi găseşti alt post. Vorbeşte cu Stumm. Dacă nu, o să-i vorbesc eu. Vrei ? E un om cu suflet nobil...

— Sfîrşeşte ! Poate că la voi, la Moscova, cineva e primit în serviciu dintr-o pornire nobilă, sau mai ştiu eu din ce... Dar Stumm e elveţian şi legea îl obligă să nu primească decît elveţieni. Eu însă, ca şi Kleebe, sînt străină. Crezi, poate, că el nu ştie că n-am unde să mă duc ?...

— În orice caz, tot o să te concedieze cînd ultimii pacienţi or să fugă din Arkthur.

— Fireşte. Prin urmare, e şi în interesul meu să nu fugă pacienţii. Aşa că trebuie să fac şi eu ce face Kleebe... Şi... dar văd că n-avea nici un rost să-ţi spun toată povestea asta...

Se făcu linişte. Şi deodată Inge se miră că trecuse atîta timp fără să fi tuşit. O înspăimîntă gîndul că ar putea să izbucnească în tuse şi într-adevăr o simţi furişîndu-i-se spre gît, gîdilînd-o, zgîriind-o... Iată, abia mai putea să respire, respira tot mai des, tot mai scurt, cu fiecare clipă tot mai des şi mai scurt — pînă nu se mai putu stăpîni.

Tuşi. Tuşi o singură dată, foarte încet, dar i se păru că balcoanele vecine îi răspundeau vuind ameninţător, ca nişte butoaie goale, şi că vuietul acela se împrăştia din ce în ce mai mult în văzduh pornind, din Arkthur, spre munţi. Aproape în aceeaşi clipă zări părul roşcat şi aurit de soare al doctoriţei Hofmann apărînd de după peretele despărţitor al balconului, apoi faţa ei, acoperită cu pete mari şi roşii.

— Uitasem că aţi început să ieşiţi pe balcon, *Freulein* Kretschmar. Nu v-a supărat vorbăria mea ?

— O, nu, *Freulein* doctor : aţipisem şi n-am auzit nimic.

— Cum vă simţiţi ?

— Minunat.

— La revedere.

— La revedere.

Fața doctoriței dispăru și, cu toate că tușea tot mai violent, Inge o auzi plecînd în grabă de la Levșin.

Apoi, treptat-treptat, se lăsă din nou liniștea aceea pe care Inge o ascultase, calmă și atentă, cu puțin înainte. Dar în sufletul ei nu mai era nici urmă de liniște. Își apăsă cu degetele pulsul săltăreț și grăbit ca un izvoraș de munte. Nu va mai trece mult și sîngele va izbucni vijelios de sub piele — și atunci totul va fi pierdut! Inge dudu la o parte pătura și-și coborî picioarele din pat. Zdrențe roșii, sfîșiate ca niște meduze, i se învîrteau pe dinaintea ochilor, risipindu-se în gol. Printre ele, șirul alb-albastru al munților plutea cu piscurile în jos. Era o senzație dulceagă dar trecătoare și, de îndată ce dispăru, Inge încercă să se ridice. Atunci bila cea goală din pieptul ei își schimbă amenințător poziția, încercînd parcă să-i împingă inima afară. Rămase încremenită. Aerul rece îi ardea picioarele deprinse cu căldura. Făcu înfricoșată un pas spre despărțitura balconului, cu brațele întinse înainte ca un om care și-a pus pentru întîia oară patinele pe gheață. Apoi, aplecată peste balustradă, întocmai ca *Freulein* doctor cu o clipă înainte, Inge aruncă o privire în balconul vecin.

Levșin nu era culcat reglementar: stătea sprijinit în coate. Ai fi zis că aștepta să se ivească fața palidă a Ingei. Mîna scoasă de sub pătură făcu o mișcare.

— De ce te-ai ridicat?

— Vino la mine, — șopti ea, — vino imediat!

El dădu și mai tare din mînă; iar ea dispăru. În timp ce-și descheia sacul, Levșin o auzi cum se întindea în pat. Îl cuprinse un val de fericire la gîndul ușurinței cu care se mișca el însuși. Era încredințat că, ducîndu-se la Inge, va pune la punct nu știu ce, și conștiința capacității lui de a pune lucrurile la punct, ca și faptul că era un om voinic, un om vindecat, îi făcu plăcere.

Intră la Inge cu sentimentul acela de superioritate cu care medicii intră la bolnavi. Fata se schimbase simțitor și-ți făcea o milă dureroasă, dar vorbele cu

care își formulă lucrul acesta îi părură ciudate: știam eu că o să-i meargă mai rău, își zise în gînd.

— Am auzit tot, — îi spuse Inge, solemn.

— Foarte trist.

— Foarte trist pentru domnii medici.

Levșin nu se așteptase la o sinceritate atît de aspră și o privi în tăcere.

— Dacă l-au înșelat pe băiețandrul acela, înseamnă că mă pot înșela și pe mine, — urmă ea, — și pe fiecare dintre noi... și pe dumneata...

— Noi doi sîntem bolnavi cu adevărat. N-ar avea nici un rost să ne mai înșele.

— De unde știu eu? Nimeni nu știe, — răspunse ea cu încăpățînare. — Parcă dumneata știi de ce l-a înșelat Kleebe pe băiețandrul acela?

— Se teme că rămîne fără pacienți.

Inge se ridică în coate.

— Să rămînă fără pacienți! Să-l părăsim, să plecăm din Arkthur!

— Stai culcată cum trebuie! — făcu Levșin cu tonul unui medic. — Vrei să umbli dintr-un sanatoriu în altul? Crezi poate că Stumm o să colinde sanatoriile alergînd după dumneata?

— Dar eu nu vreau să mă prostească nimeni...

— N-ai încredere în Stumm?

Inge se lăsă pe pernă și o licărire caldă de lumină i se așternu încet pe față, ca și cum s-ar fi răsfrînt de undeva, de departe.

— Poate că toate acestea nu sînt decît minciuni, minciuni...

În dorința de a-i prelungi cumva surîsul acela leneș parcă și nădejdea firavă, de o clipă, Levșin nu-i răspunse. Dar fața Ingei se înăspri din nou.

— Trebuie să-i spunem lui Stumm ce se petrece aici. Ai să-i spui, nu-i așa?

Și îl privi cu ochii pe jumătate închiși:

— Ori poate că ești laș, ca și scumpa dumitale *Freulein* doctor?

— Tot ce a spus ea despre Kleebe nu se poate dovedi, — răspunse el.

— Eşti un om tot atît de banal ca şi ceilalţi, cu toată Moscova dumitale...

Levşin zîmbi de izbucnirea ei copilărească, iar gelozia, pe care Inge şi-o trăda parcă înadins, nu-l surprinse decît o clipă. Fără voie, el se compara mereu cu ea, căutînd să-şi amintească starea de spirit, pe care şi-o biruise demult, de pe vremea cînd era tot atît de bolnav ca şi ea şi nu ştia în cine să se încreadă. Şi doar trebuia să se lase în voia cuiva, cu acea încredere oarbă cu care se lasă copilul în voia mamei sale. I se părea acum că citeşte pe faţa Ingei încercările prin care, nu demult, trecuse şi el. Şi, după cum de multe ori nu găseşti în cartea pe care o citeşti decît înţelesul pe care îl cauţi, Levşin nu vedea în Inge decît ceea ce o făcea să-i semene, lăsînd la o parte, fără să-i dea vreo atenţie, tot ce o deosebea de el.

Inge respira cu greu, îi era frică de emoţie, dar nu şi-o putea înfrînge. Febra îi punea pe umerii obrajilor pete de un roşu întunecat, iar pătura, tresărind, îi arăta lui Levşin cît de neliniştite îi erau mîinile.

— Bietul băiat! — făcu ea, clipind ca să-şi reţină lacrimile. — Vreau să-l văd, adă-l aici.

— Nu-l cunosc.

— Atunci, să-l aducă *Freulein* doctor, da?

— Am s-o rog.

— Noi, cei de aici, sîntem atît de nenorociţi! — urmă Inge clipind din nou, dar o lacrimă îi scăpă printre gene şi, prelingîndu-se, îngheţă în aerul rece lipindu-i de tîmplă o şuviţă de păr. Întîi tulburîndu-se din pricina gerului, apoi făcîndu-se ca sticla, picătura aceea măruntă de gheaţă îl sili pe Levşin să vadă nenorocirea pe care conştientul lui nu voia s-o accepte şi să-şi dea seama că nu putea pune la punct nimic, că sănătatea lui nu-l scutea cîtuşi de puţin, ci dimpotrivă, îi impunea obligaţii neplăcute faţă de bolnava aceasta — da tocmai faţă de ea, de Inge.

— Dă-mi batista, — zise fata, — nu pot să-mi scot mîinile de sub pătură, mi-e frig.

Levşin luă de pe măsuţă batista uşoară şi i-o întinse. Inge o apucă, scoţîndu-şi de sub pătură doar vîrful degetelor.

— Sîntem în puterea lor, în puterea lor! — repetă ea, fără să-şi mai stăpînească lacrimile.

Levşin o întrerupse:

— În puterea cui? Ce tot vorbeşti? — şi se aşeză pe marginea patului ei.

În aceeaşi clipă însă îşi dădu seama că n-avea dreptul să facă ceea ce făcea, că nu trebuia să se aşeze pe patul ei, că era dator s-o linişteascã convingînd-o în vreun fel cu argumente raţionale. Însă, cum nu putea să se mai ridice de pe pat, urmă, doar ceva mai brutal:

— Te temi, te temi. Dar, la drept vorbind, n-ai de ce să te temi!

Surprinse atunci în glasul ei o nuanţă cu totul neaşteptată:

— Nu cumva dumneata te temi?...

Şi privirea ei, mai luminoasă, se aţinti asupra lui provocatoare. Levşin se depărtă ca să vadă mai bine faţa aceea veselă, alta parcă.

— Apleacă-te, — îi şopti Inge cu vioiciune pe un alt ton, clipind mărunt.

Levşin se aplecă uşor.

— Încă un pic. Vreau să-ţi spun o taină mare...

El se aplecă şi mai mult. Înălţîndu-şi capul, Inge îl sărută pe obraz. Feţele lor erau de gheaţă, şi atingerea buzelor ei îi păru uşoară, abia simţită, străvezie. Zîmbi. Ea îi răspunse cu un surîs şi-i întinse batista:

— Şterge-ţi rujul de pe obraz... te pomeneşti că te vede *Freulein* doctor...

8

Maiorul, cu care Inge făcuse cunoştinţă de curînd, adusese în odaia ei un patefon mic şi plăcile lui ruseşti preferate. Nu se despărţea de ele. În singurătate, cu scufia trasă pe ochi, asculta romanţele ţigăneşti care veneau parcă din altă lume. Se întîmpla uneori ca o biată lacrimă rătăcită să i se prelingă pe obrazul roşu. Învîrtea manivela patefonului şi asculta cu luare-aminte, dînd din cap emoţionat, glasul răguşit al unei

cîntărețe care murise de cine știe cînd, dar care parcă mereu trăgea să moară.

Îi vorbise mult Ingei despre plăcile lui, însă ea nu izbutea să găsească nici un farmec în cuvintele necunoscute imprimate demult pe placă și în gemetele care aproape că nu mai semănau a glas omenesc. Se uita la maior fără să-l vadă, fără să asculte patefonul, gîndindu-se la o carte ciudată, pe care abia o pusese la o parte.

Era un roman, iscălit cu pseudonim de un scriitor ivit pe undeva, prin America de Sud — un pesimist, dar care înfățișa nenorocirile cu un dispreț atît de pătimaș, încît ele te entuziasmau, atrăgîndu-te spre viața aceea aspră, plină de riscuri, plămădită dintr-un amestec chinuitor de aventuri și de luptă. Undeva, pe întinsul oceanului, sub comanda unui ticălos, a unui speculant de destine omenești, pluteau o mînă de oameni sortiți pieirii, aventurieri și criminali. O dragoste pe măsura acestei drojdii a societății, sau poate a cavalerilor medievali, se înfiripa deodată, duioasă și fierbinte, într-un port îndepărtat, într-un New-Orleans oarecare. Și pînă și numele acela, New-Orleans, repetat ca un refren de-a lungul romanului, numele acela cîntător și misterios ca și Clavadellul, îi suna mereu în minte, cu rezonanța dureroasă a cornului de poștă. O, cît de mult ar dori să plece, să fugă, să se îmbarce pe un vapor necunoscut spre un port neștiut, să se osîndească singură la moarte, la o dragoste cutezătoare și nerușinată... Autorul anonim, cu New-Orleansul lui însorit și cu vagabonzii lui, trezea în Inge disprețul față de suferință, față de boală și slăbiciune. Cînd te gîndești că soarta ei — și cine știe pînă cînd? — însemna numai termometre, seringi, ace. O înfășurau în cearșafuri ude, o fricționau cu spirt, i se făceau puncții, i se vîra aer în plămîni și, drept mulțumită, în fiecare luni achita conturile din banii tatălui ei...

— Ți-a plăcut romanul? — întrebă maiorul după ce se încredință că nu asculta patefonul.

— E nerușinat, desfrînat, îndrăzneț. Citești, și mereu te doare inima. Îmi plac asemenea cărți.

Maiorul își scoase *pince-nez*-ul, se uită la Inge cu ochii lui miopi, strălucitori și pe jumătate închiși, apoi o întrebă, curios:

— Aventuri?

— Nu, dar primejdii și nenorociri, cîte poftești.

— Înțeleg. Ceva care se apropie de noi! Că doar și noi sîntem nenorociți.

— O, nu! Noi sîntem atît de săraci în nenorociri! Nici n-aș putea să spun ce ne lipsește mai mult: fericirea sau nenorocirea...

— Ai vrea mai multă varietate?

— Nu, vreau să-mi fie toată viața împărțită în ce *se poate* și ce *nu se poate.*

— Da, aici sus, e plictiseală. Eu o să plec, negreșit. Primăvara la Locarno, apoi la Meran.

— Mi s-a spus că ai fost în război? — îl întrebă Inge, zîmbind.

— Da.

— Ți-a fost frică?

— Noi, slavii apuseni, luptăm de veacuri.

— Nu ți-a fost frică?

— Uneori.

— Te plecai în fața gloanțelor?

— În război, totdeauna e mai bine să te pleci.

— Dar acuma, ți-e frică?

— Acuma?

— Te temi de tuberculoza dumitale?

Maiorul se gîndi puțin.

— Mă tem.

— E mai înfricoșător, oare?

— E mai lent. Ai prea mult timp să te gîndești...

— La frică?

— La toate.

— După părerea dumitale, toată lumea se teme?

— Toată lumea.

— Levșin nu se teme.

— El își închipuie că e pe cale de vindecare. E o specie de oameni aparte, la care sentimentul securității ucide imaginația.

— Dar el se simte într-adevăr mai bine... Dumneata ești de multă vreme sus. Oare oamenii nu se vindecă niciodată aici?
— Uneori.
— Și de ce atîrnă succesul?
Maiorul tăcu iarăși. Își puse *pince-nez*-ul și citi ce scria pe o placă de patefon.
— Cel mai bun lucru e să te pleci, să te pleci tot timpul, — răspunse el.
— Nu vreau! — strigă Inge. — Eu n-am să mă plec!
— Atunci...
— Știu! Și totuși, n-am să mă plec... Mai bine să vorbim de altceva. Cum ai ajuns în Rusia?
— Noi, slavii apuseni...
— Ei, da, voi slavii apuseni!...
— Zîmbești? Nu? Mi s-a părut... Mulți dintre noi ne-am făcut educația în Rusia. Liceul militar, școala militară, numirea în gradul de ofițer. Purtăm în sufletul nostru un entuziasm înnăscut. Iar rușii se pricep să-ți transmită felul lor de a visa. Am stat și am visat la Kiev — era o feerie! Pe toate femeile astea, — și maiorul arătă cu mîna plăcile de patefon, — le-am auzit pe vremea cînd trăiau. Una din ele avea o voce de bariton. Era și un bărbat cu un glas aproape ca de contralto. Frumos. Credeam că așa o să fie cît lumea și pămîntul. Aveam motocicletă, petreceam cum pofteam. Într-un rînd zburam la vale, cînd deodată, de după un cot, o birjă. Am intrat în în ea cu toată viteza. Trrah! Cu chiu cu vai birjarul și-a putut aduna roțile. Iar eu am scăpat teafăr, proaspăt ca un trandafir. Frumos!
— Doamne, — zise Inge, — ce emoție grozavă!
Maiorul își înălță capul cu mîndrie.
— Într-o noapte, m-au trimis urgent în Muntenegru. Cînd am ajuns la Dunăre, războiul începuse. Mi-au dat din capul locului o companie.
— E mult, o companie?
— Eram tînăr, — urmă maiorul scoțînd din buzunar un carnet mititel și răsfoindu-l, îndemînatic, cu degetul cel mic.

— Am stat pe front şase sute cincizeci şi una de zile. Am mărşăluit nouă sute cinci kilometri. Am stat în tranşee peste zece mii cinci sute de ceasuri şi am fost rănit de două ori la picior, odată în una mie nouă sute şaisprezece...

— Stai puţin, — îl întrerupse Inge, — toate astea le-ai calculat pe front, sau după aceea ?

— Noi, ofiţerii, ţineam socoteală de tot ce privea participarea noastră la război, fie din plictiseală, fie de joacă : aveam un totalizator. Cum făceam cîte o nouă cunoştinţă, puneam pariuri : cine a stat mai mult în tranşee sau cine s-a retras şi cît. Cifrele astea le-am pus la punct aici, sus.

— Dă-mi-l şi mie. Să-mi arunc doar ochii, la început sau la sfîrşit, unde-mi dai voie.

Maiorul se apropie de Inge şi, ridicînd carneţelul sus deasupra obrazului ei, o rugă :

— Nu trebuie să rîzi.

— O, dar cum se poate !

Citi cu multă atenţie o pagină scrisă mărunt.

— Cărţi ?

— Da.

— Ce fel ?

— Cele pe care le-am citit pe nerăsuflate. Sau cele pe care nu le-am înţeles.

— Cele cu steluţă, care-s ?

— Cu steluţă sînt cele pe care le-am citit pe nerăsuflate, dar nu le-am înţeles.

Inge îşi ridică spre el ochii plini de zîmbet.

— „Muntele fermecat" are chiar două steluţe.

— Da. N-ai citit-o ? Aici sus, pe muntele fermecat, cartea asta se citeşte pe ascuns. E o carte despre dumneata, despre mine. Aici, lumea face ca şi cum această carte nici n-ar exista.

— E greu să ţi-o procuri ?

— Încearcă.

— Face rău ?

— Medicilor. Însă ei pretind că face rău bolnavilor.

— Văd că medicina, aici la noi, sus, vrea să înlocuiască controlul bisericii...

Ideea aceasta ingenioasă îi făcu să rîdă.

— Aşa e, — încuviinţă el. — Ceea ce biserica zice că-i păcat, aici se zice că e contraindicat: e contraindicat să vorbeşti de boală, contraindicat să te gîndeşti, contraindicat, de asemenea, să iubeşti. Da, mai ales dragostea e contraindicată. Asta o ştiai? Dealtfel, pentru femei e mai puţin primejdioasă, — se corectă el imediat.

— De ce?

— Ele nu sînt atît de furtunoase, — îi răspunse maiorul, dar Inge păru că nu-l aude şi el se grăbi să bată în retragere: — Medicina s-a simţit jignită de „Muntele fermecat", pentru că romancierul a scris cartea fără să fi cerut binecuvîntarea asociaţiei medicilor din Davos. Dar, trebuie să mărturisesc, eu n-am înţeles-o. Intîmplarea guvernează destinul — e şi asta o filozofie, dar care-i răpeşte bolnavului puterea de voinţă.

— Şi medicilor, veniturile, — adăuga Inge cu dispreţ.

Maiorul îşi dădu seama că se înţelegeau. Un val de duioşie îi muie sufletul. Ochii mari ai Ingei erau umezi şi plini de o ciudată curiozitate: niciodată în viaţă nu văzuse de aproape asemenea ochi. Întinse mîna să-şi ia carneţelul, luă cu frică mîna fetei în degetele lui subţiri şi încremeni, plin de nădejde, pentru că i se îngăduia să ţină această mînă într-a lui. Cu cealaltă încercă să-şi scoată *pince-nez*-ul din buzunar. Nu vedea surîsul batjocoritor al Ingei. Îşi puse *pince-nez*-ul şi se aplecă încet deasupra ei, să privească mai adînc în ochii aceia neobişnuiţi: avea impresia că alunecă şi se prăbuşeşte în ceva rece ca mormîntul, şi că abia îşi poate stăpîni un strigăt. Se înfioră. Strînse mîna fetei, care nu i se împotrivi. Mîna era fierbinte. Şi aplecîndu-se tot mai mult, maiorul întrebă cu glas tremurător:

— Ai temperatură?

Inge îl respinse, punîndu-i pumnii în umeri. El se îndreptă speriat şi se depărtă făcînd o săritură spre palton: în aceeaşi clipă cineva bătea la uşă.

Freulein doctor însoţită de un tînăr, şi Levşin în urma lor, intrară în odaie.

— Să vă prezint, — zise Hofmann.

Tînărul se apropie de pat, bătu din călcîie şi se înclină. Inge îi întinse mîna, el se mai înclină o dată, atingîndu-i uşor numai vîrful degetelor şi, milităreşte, făcu un pas înapoi.

— Willy Bauer, — zise el destul de încet făcînd alt pas, pieziş, spre maior.

Toţi îl priveau în tăcere, compătimitor. Era roşcovan, iar pistruii de pe faţa lui aminteau prin forma lor un fluture ce i s-ar fi aşezat pe nas, desfăcîndu-şi aripile peste obraji. Părea să aibă douăzeci şi ceva de ani.

— Vă puteţi aclimatiza aici, sus ? — îl întrebă Inge.

— Nu cred, — îi răspunse Bauer, politicos. — Dimineaţa şi seara îmi curge sînge din nas şi tot timpul îmi vîjîie urechile, de parcă m-ar fi lovit cineva zdravăn cu o minge de fotbal în frunte.

— Jucaţi fotbal ? — se interesă Inge, aruncînd în treacăt o privire spre Levşin.

— Nu, dar în copilărie, cum treceam pe lîngă un teren de joc, m-a nimerit unul cu mingea în cap. Îmi aduc aminte cum mi-a curs sînge.

Îl priviră din nou, în tăcere. Bauer vorbea inexpresiv, fără nici un fel de mimică, iar fluturele cel roşcat, de pistrui, îi zăcea pe faţă încremenit, ca mumifiat.

— Aţi venit pentru mult timp aici ? — urmă Inge. Repeta, conştiincioasă, toate întrebările care i se puseseră şi ei cîndva şi care constituiau codul local de bună-cuviinţă.

— După boală, mi s-a dat un concediu de trei săptămîni.

— Aşa ! Dar dacă starea dumitale... dacă boala dumitale ţi-ar cere să stai mai mult ?

— Indiferent. Trei săptămîni.

— Dar dacă ar fi primejdios pentru dumneata... dacă medicii ţi-ar prescrie ? — stărui Inge.

— Trei săptămîni, nici o clipă mai mult ! — îi răspunse milităreşte Willy Bauer.

— Totuşi, suferi de plămîni...

— Am avut o pneumonie, m-am vindecat şi am căpătat un concediu. Doctorul mi-a recomandat să plec în munţi, să-mi întăresc... — şi el îşi arătă, cu seriozitate, pieptul.

— Am auzit că aveţi bacili ? — îl întrebă Levşin.

— Oricum ar fi, — răspunse fără urmă de şovăială Bauer, — peste şaptesprezece zile trebuie să mă prezint la serviciu.

— Ce serviciu barbar ! — strigă Inge.

— De ce ? o întrebă Bauer, fără să-şi schimbe tonul plin de convingere. — Fac serviciu la o firmă vieneză pentru decorarea interioară a locuinţelor. Avem o clientelă serioasă. Sînt foarte invidiat. Toţi colegii mei au rămas fără ocupaţie. Şi sînt sigur că ar fi bucuroşi să aibă şi bacili, numai să capete de lucru.

Freulein doctor se întoarse spre balcon. Levşin se apropie de ea şi-i şopti :

— Kleebe s-a pus într-o postură comică.

Hofmann nu-i răspunse. Convins că Inge nu era supărată pe el, maiorul îşi veni în fire.

— Nu ai o atitudine tocmai serioasă faţă de sănătatea dumitale, — zise el.

— Orice atitudine aş avea, peste şaptesprezece zile trebuie să mă întorc la lucru, — făcu Willy Bauer.

Şi apropiindu-se de patefon, bătu din nou din călcîie.

— N-aveţi vreo rumbă ?

Inge îl privea cu ură.

Doctorul Kleebe strîmbă uşor din gură, arătîndu-şi în felul acesta îndoiala şi căutînd, din obişnuinţă, să schiţeze un zîmbet amabil.

— E cît se poate de îmbucurător faptul că scumpul nostru domn Bauer se simte atît de bine. Din păcate, senzaţiile subiective nu corespund totdeauna adevăratei stări a sănătăţii, — oftă el.

— Eşti sănătos tun, asta se vede cît de colo. Mă mir ce cauţi aici, — îi zise ea. — N-ai avut niciodată nici un fel de bacil, asta trebuie s-o ştii.

— Şi eu sînt exact de aceeaşi părere, — îi răspunse politicos Willy Bauer, întorcîndu-se spre ea. — Mi s-a plătit locul la sanatoriu şi am venit. Doctorul Kleebe mi-a găsit bacili, îmi pare foarte rău că am dat de lucru celor de aici, dar eu nu-mi pot schimba planurile.

— Nu eşti bolnav deloc, — stărui Inge, provocator.

— Deloc! — încuviinţă Bauer, încîntat. — Nu mă doare nimic. Numai că-mi curge sînge din nas.

— Atunci pentru ce ai venit aici, sus?

— Ce credeţi? Aş fi preferat să mi se dea banii în mînă. Dar ei mi-au dat concediu şi m-au trimis fără discuţie aici.

— Cere, poate că or să-ţi dea banii îndărăt, — zise Inge.

Willy Bauer îşi descoperi dinţii scurţi şi, deasupra lor, fîşia palidă a gingiilor. Zîmbea pentru întîia oară.

— Ei, ce bine ar fi! — răspunse el prosteşte.

Dar îşi dădu seama că nimeni nu rîdea. Domnişoara cea bolnavă, care-l chemase la ea, îl privea fără prietenie, ba parcă îşi cam bătea joc de el. Willy Bauer îşi netezi, ofensat, părul destul de neted. Tăceau cu toţii. Şi atunci, în liniştea deplină, toată lumea auzi şi ghici al cui era ciocănitul discret atît de cunoscut în uşorul uşii.

— O, sper că nu v-am deranjat, domnilor! — zise cu glas cîntat doctorul Kleebe intrînd şi arătînd chiar din prag, prin toată făptura lui, că era dispus să închidă uşa pe dinafară.

— Aţi făcut foarte bine că aţi venit, — îl întîmpină Inge. — Tocmai încercam să-l convingem pe tînărul nostru să rămînă mai mult timp la Arkthur, dar el ne asigura că nu are ce căuta aici, deoarece e sănătos tun.

— E un încăpăţînat fără pereche! Zice că n-ar rămînea la Arkthur nici chiar cu primejdia vieţii!

— Doamne, pînă unde aţi ajuns!

Doctorul Kleebe nu-şi mai ascundea tulburarea. Inge era întărîtată, iar Levşin o urmărea cu prea

multă atenţie. Toate acestea băteau la ochi. Luă de pe măsuţă foaia de observaţie cu temperatura Ingei.

Mă miră, *Freulein* doctor, faptul că asemenea discuţii au loc în prezenţa dumitale! — zise el nemulţumit. — Despre boală nu se vorbeşte decît cu medicul. Oare trebuie să vă amintim tot timpul această regulă, domnilor? Cîte boli nu-şi inoculează oamenii, vorbind despre suferinţă!

— Stăteam şi noi de vorbă, şi atîta tot, — îi răspunse Inge. — Încercam să-i dovedim simpaticului domn Bauer că, deşi sănătos, trebuie să-şi urmeze, totuşi, tratamentul la Arkthur. Nu sînteţi de aceeaşi părere, domnule doctor?

Kleebe ridică din umeri:

— Şederea la Arkthur nu e obligatorie decît pentru mine, *Freulein* Kretschmar.

Din fericire, se auzi din nou bătînd în uşă.

Intră Karl.

— Bună ziua, — zise el zîmbind cu încîntare. — Aveţi vreun comison?

— Da, te rog, — zise Inge. — În primul rînd, cărţi poştale, vreo şase...

— Şase a zero, virgulă, douăzeci...

— Apoi, Karl, du-te la librărie şi cere romanul „Muntele fermecat". N-am greşit titlul, domnule maior?

— Nu, nu, — se amestecă în vorbă doctorul Kleebe. — Eu n-am auzit de nici un roman cu titlul ăsta.

— Îmi închipuiam că cunoştinţele dumneavoastră în domeniul literaturii sînt mai vaste, domnule doctor, — făcu Inge, sprijinindu-se în coate.

— Dar un roman cu titlul acesta nu există! Nu-i aşa, domnule maior?

— Ba chiar dumneavoastră aţi discutat cu mine despre el, şi încă de mai multe ori, — îi răspunse maiorul, posac. — Deşi îl preferaţi pe Wallace...

— Nu, nu, — îl întrerupse Kleebe, — nu trebuie să-ţi notezi, Karl. Nu trebuie. Am să trec chiar eu pe la librărie.

Făcu fără zgomot un pas spre pat şi îngînă, cu interesul lui obişnuit, lungind cuvintele ca pe ale unui cîntec de leagăn:

— Permiteţi-mi să execut personal comisionul dumneavoastră, *Freulein* Kretschmar.

Insă deodată glasul i se schimbă:

— Dar ce aveţi?

Inge tuşi cu băgare de seamă, înfricoşată. Pălea văzînd cu ochii. Coatele îi alunecară în jos. Se uită cu spaimă la Kleebe, iar atunci cînd doctorul o prinse de umeri ajutînd-o să se culce pe pernă, obrazul ei era încremenit ca al unei păpuşi decolorate. Un fior îi zgudui trupul şi mai tuşi o dată, strîngîndu-şi buzele dureros. Atunci, o clipă păru că rujul de pe buze începe să i se prelingă spre bărbie. Dar îndată bărbia i se coloră mai viu, de un roşu mai întunecat decît al buzelor. Inge încercă să-şi ridice mîna la gură. Kleebe o opri, luă prosopul pe care i-l întindea *Freulein* doctor, îl aşeză pe pieptul bolnavei şi-i şterse bărbia.

— Nu vă speriaţi, — zise el cu totul liniştit şi adăugă atît de încet cuvîntul „gheaţă", încît Hofmann mai curînd îl ghici decît îl auzi.

Cel dintîi dispăru din odaie, pe neobservate, Karl. In urma lui, preocupată şi grăbită, *Freulein* doctor. Maiorul se hotărî să-i încredinţeze lui Bauer patefonul, luă plăcile şi se îndreptă în vîrful picioarelor spre uşă. Bauer făcu o plecăciune, mai întîi în faţa Ingei, apoi a doctorului Kleebe.

Levşin vru să plece şi el.

Inge respiră horcăind, cu gura deschisă şi plină de sînge.

— Nu pleca, — şopti ea.

Kleebe zise, autoritar:

— Nu trebuie să vorbiţi.

Şi, fără să se întoarcă, îi îngădui lui Levşin:

— Puteţi rămînea. — Apoi şterse din nou sîngele prelins pe bărbia bolnavei.

Inge îl chemă pe Levşin cu ochii. In treacăt, văzu pe noptieră cartea pe care o citise cu puţin înainte. Se gîndi că nenorocirile cele cumplite începeau, că nava temerară pleca spre largul oceanului şi că, o-

dată cu nava, pleca și ea. În urechi îi vuiau zgomote pe care nu le mai auzise niciodată, ca talazurile unei furtuni ce s-ar apropia. Nenumărate cuvinte i se zbăteau în minte, apoi dispăreau împinse undeva, în beznă, de vorbele acelea melodioase: cînd New-Orleans, cînd Clavadell.

Levșin stătea la picioarele patului, temîndu-se să facă vreo mișcare. Vedea cum umbrele de pe obrajii ei se fac tot mai negre, cum i se zbat sprîncenele și cum îi clipesc ochii — ochii aceia pe care nu și-i mai putea lua de la el, ochii din care dispăruse totul, afară de groaza omenească, de groaza care întunecă totul în jur.

9

Sosise primăvara și, dinspre sud, începuse să sufle foenul: curgea ca o apă în șuvoi neîntrerupt, strecurîndu-se prin coridoarele văilor și spălînd colțurile stîncilor. Aerul era mai anevoie de respirat, hainele atîrnau pe trup mai grele și umerii cădeau în jos. Zăpada se topea, dar nu ceda încă. Pe terenurile din fața cazinoului gheața se muiase atît de tare încît „körling"-ul fusese întrerupt, dar pe patinoarele mari se mai putea face încă sport, și chiar sosiseră — cu întîrziere, din nu se știe ce motive — echipele canadiene de hochei.

Placardele întinse de-a curmezișul străzii, purtînd un singur cuvînt autoritar: „Canada", se zbăteau în bătaia vîntului, sporind impresia de intemperie. La patinoar nu se adunase decît puțină lume, totuși meciul se ținea.

Sviterele albe și portocalii ale jucătorilor se învălmășeau într-un singur ghem care se rostogolea dintr-un capăt într-altul al terenului. Ghemul se desfăcea în fire izolate, ca împrăștiate de vînt pe întinsul patinoarului, apoi firele se înnodau vertiginos în jurubițe și iar se strîngeau, apoi se făceau ghem și ghemul se rostogolea iarăși pe teren, dintr-un capăt în celălalt. În clipele acelea ar fi fost cu neputință să urmărești cu ochii un singur jucător, de parcă toți jucătorii

aveau picioare, braţe şi capete comune, care se mutau cu repeziciune de pe un sviter pe altul.

Levşin vedea pentru întîia oară o desfăşurare atît de violentă a energiei umane. Încordarea i se trezea în trup în zvîcnituri prelungi şi puternice, ca şi cum alerga el însuşi pe patinoar, zgîriind gheaţa, făcînd-o să scîrţîie şi să şuiere la cotiturile repezi şi stîrnind, cu patina înfrînată, învolburări de praf alb. Se uita din cînd în cînd la *Freulein* Hofmann, care stătea alături de el, şi nu făcea decît să exclame, cu admiraţie :

— O!

Ea încuviinţa cu capul, încîntată.

Levşin încerca să urmărească zborul pucului sub loviturile violente ale croselor îndoite în unghi obtuz, dar ochiul nu izbutea să-l ajungă din urmă : pucul zbura pe gheaţă cu iuţeala glonţului, şi el nu-i prindea ritmul decît atunci cînd arbitrul oprea jocul ca să scoată din echipă fie un vinovat, fie un rănit. Apoi iarăşi nu mai vedea decît înspăimîntătoarea fluturare, asemeni unei şarje de cavalerie, a croselor, şi salturile ciudate, care-ţi stîrneau şi admiraţia, dar te făceau să şi rîzi, ale picioarelor, braţelor şi capetelor de pe sviterele albe pe cele portocalii, şi de pe cele portocalii pe cele albe. Şi, ca o replică la această veselă bătălie simţea cum sănătatea îi pulsează mai puternic în vine.

Primăvara era cea din urmă încercare pe care Levşin şi-o propusese înainte de a pleca jos. I se recomandase să facă plimbări din ce în ce mai lungi, îşi încerca puterile făcînd gimnastică şi căuta să înlăture orice urmă din moleşeala pe care i-o lăsase statul în pat. Şi tocmai pentru că se apropia termenul la care, doar cu puţin înainte, i se părea că n-o să mai ajungă niciodată, trăia tot mai mult în viitor, printre oamenii care-l aşteptau, visînd cum avea să-şi folosească noile puteri. Îşi imagina tot mai amănunţit odaia lui de lucru din clădirea, cam întunecată şi rece, a reprezentanţei comerciale, unde îşi petrecuse trei ani încheiaţi de viaţă înainte de boala aceasta stupidă ; schiţe pe hîrtie de calc şi pe hîrtie cerată mirosind a lumînare, strînse sul, desfăşurîndu-se cu foşnet pe masă ; mate-

rialele impunătoare ale comenzilor industriale; listele preţurilor de reclamă, cu desene colorate, reprezentînd aparataj electrotehnic şi fotografiile staţiunilor electrice sovietice şi ale stîlpilor de înaltă tensiune în curs de terminare. Cît de des se vorbea, în odaia aceea, despre schimbarea peisajelor acolo, departe, printre dealurile împădurite ale nordului, sau pe malurile rîurilor de stepă din sud: stîlpii metalici se înălţau deasupra şesului, purtînd arcurile grele ale cablurilor electrice ce dispăreau în zare, iar cuptoarele de turbă aruncau rotocoale de fum negru, ca de cerneală peste smaraldul dumbrăvilor. Cîte fotografii de acestea se vor fi adăugat acolo, în odaia reprezentanţei comerciale, în timp ce el zăcea în sacul lui din blană de capră, pe balconul sanatoriului Arkthur? Tovarăşii îl aşteptau, nenumărate fuseseră urările cu care căutau să aprindă în sufletul lui voinţa de a-şi înfrînge boala, de a-şi pregăti cu băgare de seamă saltul de aici, din înaltul încremenit, ca de sticlă, al munţilor, de-a dreptul în mijlocul vieţii intense, pline de conţinut, clocotitoare şi zgomotoase... Şi de cîte scrisori îşi aducea aminte cînd se gîndea la prietenii lui, care nu-l scutiseră numai de grijile materiale, dar şi de îndoielile cu privire la succesul, la succesul netăgăduit al acestei nesigure izolări în munţi.

În timp ce urmărea pasionat lupta sviterelor, fără să înţeleagă dacă cîştigau cele albe sau cele portocalii, Levşin trăgea în piept, egal şi fără frică, aerul perfid al foenului, iar în minte îi sunau desluşit cuvintele din scrisoarea unui prieten: „Umflă-ţi bine plămînii. Sper că găurile din ei s-au închis de tot, nu-i aşa? Ultima carte poştală pe care am primit-o de la tine, cu căsuţele acelea elveţiene ca nişte stupi de albine, era veselă. Ne bucurăm cu toţii nespus, pentru tine. Îţi trimitem ziarele de la noi, în care nu se vorbeşte decît despre Dneproghes. Pe cele de acolo, care menţionează inaugurarea lui, le-ai citit, desigur, dar ele nu vor să spună în gura mare că e straşnic! Ale noastre în schimb, conţin multe lucruri interesante. Au şi fotografii destul de impunătoare, numai că hîrtia — iartă-ne, dar asta-i nenorocirea noastră iremediabilă

— hîrtia..." Stînd pe balcon, Levşin îşi scotea braţele din sac, le întindea cît putea ca să ţină desfăcut ziarul din Moscova şi stătea aşa pînă obosea, uitîndu-se cum se înălţau de la un capăt al ziarului la celălalt pilonii barajului— pieptene uriaş descurcînd buclele Niprului — şi ghicind prin ceaţa peisajului liniile amănuntelor cunoscute din proiect, întruchiparea îndepărtată a schiţelor. Eforturile, activitatea inginerului Levşin şi conştiinţa lui, contribuiseră şi ele cu o părticică la munca de concepţie a nu ştiu cărei fărîme din această realizare. Şi mîndria făcea să-i zvîcnească inima, şi inima i se strîngea de durere la gîndul că nu văzuse cu ochii lui cum fuseseră deschise ecluzele şi cum se năpustise apa prin ele. Şi atunci, cu putere oţelită, îl cuprindea iarăşi hotărîrea să se vindece, să se vindece, să se vindece şi să se întoarcă acasă, la rostul lui şi la ţelul întregului său viitor !

Uneori se minuna singur cît de viclean, cît de prudent şi de calculat era în felul lui de a se purta de cînd boala începuse să dea îndărăt, şi ce plăcere îi făcea propria lui prudenţă exagerată, de care altădată n-ar fi putut decît să-şi bată joc. Viaţa ! Ce instinct minunat, ce instinct minunat ! — îşi zicea el. Se vede că n-am numai treizeci de ani, nu, n-am treizeci, ci şaizeci, atît de mult vreau să trăiesc !

Şi, cu toate că hocheiul canadian era grozav de pasionant, cu toate că arbitrul nu mai ajungea să scoată unul după altul, din ghemul jucătorilor pe sportmenii prea înfierbîntaţi, cu capetele şi genunchii zdrobiţi — Levşin nu uita nici o clipă că nu se putea încă şti dacă el îşi cîştigase, sau nu, meciul cu boala.

— Acum nu mai are nici o importanţă care din svitere vor învinge, cele portocalii sau cele albe, — zise el. — Am văzut ce era mai de seamă. Să mergem, mi-au îngheţat picioarele.

— Atunci, de ce taci ? — sări Hofmann, dar se întrerupse imediat : — Însă ce facem cu *Freulein* Inge ? I-ai promis că o să-i povesteşti cum a fost.

— Aşa e... Numai că, pînă ajungem noi acasă, se termină şi aflăm rezultatul prin telefon, la Arkthur.

Străbătură oraşul în tăcere, ferindu-se, cu gulerele ridicate, de stăruinţa obositoare a vîntului. În apropiere de santoriu, Levşin o luă pe Hofmann de braţ.

— Spune-mi, te rog, ce crezi despre Inge?

— E foarte simpatică... Îmi place, ca şi dumitale.

— Lasă asta. Ştii ce te întreb...

— Nu ştiu. Nu înţeleg.

— Lasă!

Hofmann îi strînse braţul, lipindu-şi-l de trup.

— Înţelege că aş putea să greşesc.

Merseră iarăşi cîtva timp în tăcere, şi abia cînd ajunseră la intrare Levşin stărui:

— Bine, să zicem că ai să greşeşti. Vreau să-ţi cunosc această părere greşită şi nimic mai mult.

— Nu ştiu, — repetă ea şi, trăgîndu-şi braţul, intră pe uşă înaintea lui.

Levşin urcă imediat la Inge. N-o scoseseră pe balcon din pricina foenului, iar ferestrele nu erau deschise decît pe jumătate. Ochii fetei sclipiră, şi el văzu cum îi tresăreau degetele sub pătură.

Deodată, cu o limpezime uimitoare, ca şi cum s-ar fi întors după o lungă absenţă, Levşin îşi dădu seama cît de tare o urîţise boala. Se opri. Părea că un strat subţire de cenuşă i se aşternuse pe tîmple şi pe umerii obrajilor mai ascuţiţi încă, zbîrcituri subţiri şi obosite i se adînciseră de lîngă nări spre colţurile gurii, iar bărbia mică, cu conturul încă uşor şi feminin, dar parcă încremenit, i se ridicase în sus. Era ciudat s-o priveşti imediat după violenţa acelor oameni debordînd de putere pe patinoar.

— De ce te-ai oprit? — îl întrebă ea. — Du-te şi închide fereastra, m-am săturat de foen!

Îi îndeplini rugămintea, apoi se apropie de pat. Suporta din ce în ce mai greu prezenţa Ingei, pentru că îi trezea în suflet, pentru mult timp, mila. Dar această milă nu-i venea niciodată singură, ci totdeauna amestecată cu sentimentul tulburător şi stăruitor de plăcere că nu se petrecea cu el ce se petrecea cu ea. Şi această duplicitate, el o socotea ruşinoasă. Căuta să-şi înfrîngă tentaţia, lipsită de generozitate, de a compara

mereu suferinţa lui de pînă mai ieri cu suferinţa ei de acum. Dar în sufletul lui sălăşluia triumful nemărturisit că starea aceea, cînd în tăcerea ce se lăsa în odaie boala se furişa, ca o fiinţă fără viaţă, undeva pe aproape, pe sub pernă, gata să-l îmbrîncească în mormînt într-o clipă de neatenţie — starea aceea nu se va mai întoarce niciodată la el.

Levşin ridică de pe noptieră un inel cu cîteva rubine mărunte.

— Ştii de ce l-am scos ? — îl întrebă Inge. — Mă durea, aşa era de greu !

— Îmi aduc aminte cum mă durea cearşaful cu care mă înveleam, — îi răspunse el.

— Şi acum ?

— Acum mă duc să văd cum se joacă hochei.

— Eu n-am nevoie de hochei, — zise ea întorcînd capul. — Nici nu mă interesează ce te-a pasionat acolo, la meciul dumitale. Nu cumva ai de gînd să joci şi dumneata hochei ? Doamne, îmi închipui !

Levşin nu-i răspunse şi ea rămase nemişcată.

— Ai uitat, probabil, ce este tuberculoza, — urmă Inge sentenţios. — Boala asta e cît se poate de perfidă. Se întoarce exact atunci cînd omul e absolut convins că s-a vindecat de tot. Aşa că nu se ştie dacă faptul că te-ai vindecat o să-ţi folosească la ceva.

— Pe cinstea mea, dacă aş nimeri sub un autobus... — începu el.

— Da, — îl întrerupse Inge, enervată, — dacă ai nimeri sub un autobus, aş spune : aşa-i trebuie, de ce s-a vindecat ?

Levşin începu să rîdă :

— Sînt oare vinovat că m-am vindecat ?

— Da, eşti vinovat. Te porţi aici de parcă ai fi venit în vizită. Asta-i jignitor. Ce sîntem noi : trambulină pentru viitorul dumitale ?

— Dumneata, nu. Dar Arkthurul, munţii, nu sînt decît o trambulină, atîta tot. Şi pentru dumneata, la fel.

— Oricum, cînd am să încep a mă reface, am să mă port cu mai mult tact.

— Bine, atunci trec altă dată pe la dumneata.

— Ea îşi întoarse repede faţa spre el şi-l privi cu dojană.

— Ai fost mai rău bolnav decît sînt eu? — îl întrebă.

— Da.

— Şi ce ai făcut?

— Am răbdat puţin.

— Da, ştiu! Reţeta lui Stumm.

— Eram convins că am tot interesul să mă vindec.

— Interesul?...

Inge tăcu cîtva timp. Apoi întrebă:

— Te aşteaptă cineva acasă?

— Mă aşteaptă toţi, — îi răspunse el, mirîndu-se singur de forma pe care o îmbrăcase pentru întîia oară acest gînd.

— Toţi, înseamnă nimeni.

— La noi e altfel. Cînd m-am îmbolnăvit...

— Cum a fost?... Sau, nu, nu trebuie, nu vreau să ştiu. Nu vreau să vorbesc mereu despre unul şi acelaşi lucru. Nu ăsta e principalul... Dă-mi apa de colonie.

Scoţîndu-şi mîinile de sub pătură, îi întinse palmele făcute căuş. Levşin îi turnă apă de colonie. Degetele i se făcuseră neînchipuit de lungi şi, cînd le freca, aveai impresia că, curînd-curînd or să se desfacă. Inge îi ceru oglinda, dar i-o dădu îndată înapoi.

— Ţi-e milă de mine? — îl întrebă zîmbind ironic.

— Uneori da.

— E o ticăloşie să răspunzi aşa, înţelegi dumneata? O ticăloşie, atunci cînd ţi se spune... atunci cînd o femeie îţi spune că te iubeşte...

Se uitau unul la altul în tăcere. Levşin nu era mai puţin emoţionat decît Inge şi nu putea să-i răspundă. Fata îşi recăpăta farmecul de altădată: faţă i se colorase violent, iar slăbiciunea ei, dispărînd parcă, îi părea mai atrăgătoare.

— Nu vrei decît să te vindeci cît mai curînd, — zise Levşin.

— Ştiu eu mai bine decît dumneata ce vreau! Trebuie să-mi trăiesc viaţa cît mai repede...

— Mai ai timp.
— Nu mă încuraja, că doar nu eşti medic. Ce poate fi mai înfiorător decît nepăsarea medicului !
— Adineauri te jignea mila mea, iar acum îmi spui că sînt nepăsător !
— Stai... stai jos.
Se dădu puţin la o parte şi-l trase de mînecă spre ea.
— Într-adevăr, parcă ai friguri şi nu poţi... — începu el.
Dar ea nu-l lăsă să termine.
— Friguri, da, ai dreptate. Dar nu de boală. Nu pot suferi făţărnicia. Iar dumneata crezi că sînt la fel cu celelalte fete, care-şi ascund cît pot dorinţa de frica consecinţelor. Oricum, tot am să mor mai curînd decît ar putea să se ivească orice consecinţă idioată. Prin urmare, te rog, fără cavalerism !...
— Ascultă, dar e ridicol să vezi un om în toată firea, speriat, fugind şi apărîndu-se de o viespe !
— Care viespe ?
— Nu vrei să înţelegi adevărul.
— Care adevăr ? Bine, dar pînă şi maiorul îşi bate joc de prostia acelora care pretind că dragostea ar putea să zădărnicească tratamentul, sau cam aşa ceva.
— Dar eu n-am spus asemenea prostie !
— Atunci, ce ai spus ? Că eu nu ştiu să respect regimul, sau că o să mor curînd ?
Inge se ridică în capul oaselor, înfigîndu-şi în pernă braţele subţiri. Pătura îi alunecă de pe piept. Îi veni să tuşească, dar îşi muşcă buzele. Umerii ascuţiţi îi tresăriră, iar ochii larg deschişi i se întunecară, de parcă se lăsa seara. În sfîrşit, stăpînindu-şi tusea, zise înşirînd vorbele monoton :
— Poate că te interesează ce temperatură am ?
Fără să-şi ia ochii de la sprîncenele ei, care cînd încreţeau cînd întindeau pielea străvezie a frunţii, Levşin îşi ridică şi el sprîncenele fără să vrea, apoi şi le coborî.
— Eşti un moralist ! — zise Inge.
— Bine, fie şi aşa.
— Eşti... — începu ea, dar se opri.

Cu gîtul întins, sprijinindu-se în degete ca să se ridice cît mai sus în pat şi apropiindu-şi de Levşin obrazul umed şi fierbinte, încheie cu răutate:

— Probabil că, pur şi simplu, nu eşti bun de nimic ca bărbat!

Se trase îndărăt, ca să-l vadă mai bine şi-i aşteptă răspunsul. Era atît de tulburată şi respira atît de neobişnuit, încît nici nu mai simţea nevoia să tuşească.

Levşin zîmbi, jignit.

— N-are nici un rost să te superi, — zise el, ridicîndu-se.

— Pleacă, pleacă! — îi strigă Inge.

Coatele i se îndoiră fără veste şi căzu pe pernă.

Levşin ieşi pe coridor.

Demult nu se mai simţise atît de obosit. Îl dureau umerii şi omoplaţii şi nu dorea decît să ajungă cît mai curînd la şezlongul lui. Dar pe scară se întîlni cu doctorul Kleebe, care observă numaidecît că era ceva schimbat în el.

— Hocheiul, hocheiul e de vină! — declară doctorul cu glas cîntat, constatînd parcă, mulţumit, că şi hocheiul putea să provoace neplăceri.

— Nu, nu e vorba de hochei. Dar e penibil să stai în odaia asta.

— Aha, la simpatica noastră *Freulein* Kretschmar? Demult voiam să vă sfătuiesc să nu vă mai duceţi pe la ea.

— Aşteaptă mereu, e cu neputinţă s-o refuzi. Iar cînd te uiţi la ea, îţi retrăieşti întreaga suferinţă.

— Vă face rău, îmi dau seama, — îi răspunse Kleebe, simţind într-adevăr neliniştea aceea bine cunoscută în faţa unui fapt inevitabil, gata să se producă.

— Dealtfel, o să plec curînd, — urmă Levşin.

— Cum asta? — se sperie doctorul. — Şi de ce curînd?

Dar Levşin se mulţumi să dea din cap şi începu să coboare grăbit scările.

Kleebe îşi apăsă mîna pe inimă şi se sprijini de balustradă; începea un acces de tuse.

Să se salveze, trebuia să se salveze! Ce lipsă de omenie în jurul lui! Toată lumea îşi vedea de interesele ei şi nimeni nu se gîndea la el. În micul lui cabinet, doctorul Kleebe se arunca pe divan, sărea în sus, începea să scrie o scrisoare, o rupea şi o mototolea. Cînd trăsnita doamnă Révész părăsise sanatoriul, lui Kleebe îi scăpase o neaşteptată urare de drum bun :

— De-ar lovi-o o hemoptizie, babornița dracului, să ştie şi ea ce-i aceea!

Îl văzuse atunci pe doctorul Stumm încremenind şi încercase s-o dreagă :

— Această doamnă Révész e o ființă nenorocită. Şi tocmai de aceea spuneam: dacă dă peste ea o hemoptizie...

Da, lui Stumm îi dădea mîna să facă pe generosul. Avea leafă de medic primar la sanatoriul cantonal, dădea şi consultații particulare... Pe cînd el, Kleebe? Bietul Kleebe!

Odată, în goana lui după pacienți, îşi amintise de o tînără elvețiană care făcuse, cu puțin înainte, o cură la Arkthur. Îi scrisese tatălui ei că, dacă fata n-o să repete tratamentul, procesul o să se agraveze. Tatăl îşi trimisese numaidecît fata. Fata aceea îi plăcea lui Kleebe şi el spera că prezența ei o să învioreze Arkthurul. Dealtfel, nici ei nu-i displăcea să stea în munți. Sanatoriul avu un loc liber mai puțin. Dar Stumm, după ce consultase fata, îi spusese cu un zîmbet deschis :

— Du-te jos drăguță, dumneata n-ai ce căuta aici. Eşti sănătoasă.

Kleebe înghițise această lipsă de tact; era doar obligat, ca şi pacienta lui, să se supună prescripțiilor medicului curant. Furios, îl înjurase pe Stumm :

— Ar trebui, diavolul, să se gîndească măcar la bolnavi, dacă de mine şi de Arkthurul meu nu-i pasă!

Încercase demult tot ce era cu putință ca să salveze Arkthurul. Dacă pacientul aducea vorba de plecare, găsea imediat că starea i se agravase. Dacă bolnavul

se simţea bine de tot, Kleebe se gîndea : oare n-o să-i meargă mai prost dacă-i dau voie să iasă la cîte-o plimbare veselă cu sania sau dacă îl fac să prindă gust de ceaiurile de la cazino ? Nu vedea nici un rău în aceste tertipuri, la care nu putea să renunţe deoarece era încredinţat că-şi iubea pacienţii şi că le purta sincer de grijă, ajutîndu-i să trăiască cît mai mult. Dealtfel aceste tertipuri nu-i reuşeau decît rareori. Maiorul spusese într-o zi :

— Bunul nostru Kleebe urează „la mulţi ani" tuturor pacienţilor. Numai că le urează mulţi ani în sanatoriul Arkthur !

Intr-adevăr, într-un anumit sens, doctorul Kleebe semăna cu Anglia, la care motivele de înalt cavalerism coincid totdeauna cu acelea ale cîştigului. Ii lipsea doar umorul englezesc ca să-şi prezinte totdeauna lăcomia drept o binefacere pentru omenire. Ca şi Anglia, era îndrăgostit de nobleţea propriului său suflet, dar nu se putea spune despre el că ar fi gata să şi-o apere cu orice risc.

Işi făcuse educaţia într-o universitate europeană, unde medicina era considerată ca ştiinţa cea mai umană, şi, în adîncul sufletului, rămăsese credincios acestei educaţii. Dar ceea ce se petrecea cu el, nu se petrecea în adîncul sufletului său, ci undeva, pe o suprafaţă foarte sensibilă a fiinţei lui, peste care universitatea cu umanismul ei alunecase fără măcar s-o atingă, şi care se deprinsese să trăiască bine. Cu ajutorul acestei suprafeţe, Kleebe îşi apăra parcă inviolabilitatea sentimentelor lui intime, adînci. Era convins că, dacă va salva Arkthurul, îşi va vindeca bolnavii. Şi nu era vina lui dacă Arkthurul nu putea fi salvat decît cu ajutorul blonavilor nevindecaţi.

Kleebe puse mîna pe stilou şi începu să scrie o scrisoare către o firmă germană de produse chimice, cerînd să-i trimită gratuit un preparat de calciu pentru a-l experimenta ştiinţific în cadrul sanatoriului Arkthur. Işi repetase cererea de nenumărate ori, şi de fiece dată se temea că o să fie refuzat. Dar firma făcea reclamă produselor sale cu dărnicie şi-i trimitea gratuit pachete întregi cu fiole de calciu de cîte cinci

centimetri cubi, urîndu-i domnului doctor Kleebe, în scrisorile pline de politețe care însoțeau pachetele, succes în experiențele sale științifice și rugîndu-l să-i comunice rezultatele. Iar domnul doctor, după ce avea grijă să rupă scrisorile și să șteargă cu cerneală cuvîntul „gratuit" de pe pachete, trecea în fiecare luni cîte un rînd scris caligrafic în contul pacienților săi: atîtea și atîtea injecții cu calciu, a atîția franci per fiolă, total atîta.

Luîndu-și inima în dinți, îi scria acum binefăcătoarei firme că urma să folosească în scopuri științifice, cu rezultate bune, preparatul de calciu de calitate superioară, rugînd-o să-i dea putința de a-și duce pînă la capăt experiențele, atît spre binele științei cît și al onoratei firme de produse chimice. Asta se întîmpla joi; de lunea trecută uitase, lunea viitoare era încă departe, iar timpul ștergea cele cîteva contraziceri dintre mesajul lui către firmă și conturile pacienților. Dealtfel, pe Kleebe nici nu-l prea tulburau contradicțiile, îl tulbura doar gîndul că de data aceasta va fi nevoit să achite calciul, și-l apuca o spaimă de moarte că tocmai calciul avea să ruineze definitiv sanatoriul Arkthur. Și doar trebuia să-l salveze, să-l salveze cu orice preț!

Ar fi putut să încerce lucrul cel mai rău: să primească la Arkthur bolnavii pe moarte, pe care celelalte sanatorii, și mai ales pensiunile, i-ar fi cedat bucuroși să-și sfîrșească zilele acolo. Dar asta ar fi însemnat să-și ia adio pentru totdeauna de la buna reputație a Arkthurului ca un loc cu noroc unde bolnavii se vindecau, și să-i creeze faima unei întreprinderi de înmormîntări. Pe de altă parte fiind el însuși atins, Kleebe căuta să descopere în destinul celorlalți bolnavi propriul său destin, iar moartea făcea asupra lui o impresie deprimantă pe care era obligat s-o ascundă, așa cum își ascundea și boala.

Pe vremuri, un cunoscut, medic în Lucerna, trimitea la Arkthur bolnavii la care nu se găsea nimic precis. O făcea numai din prietenie pentru doctorul Kleebe. Dar asta se întîmpla pe vremurile bune, cînd lui Kleebe îi venea ușor să-și invite prietenul din Lucer-

na, împreună cu cunoscuţii lui, să se odihnească în munţi. Astăzi, prietenul se mulţumea să-i trimită, de crăciun şi de paşti, cărţi poştale ilustrate cu vederi din Lucerna.

Cu o mişcare hotărîtă, Kleebe lipi plicul. Dar, dînd la o parte scrisoarea, îşi apăsă pumnul peste ea şi rămase pe gînduri. Bun. Să zicem că calciul „gratuit" va mai sosi încă o dată. Oare acest medicament gratuit putea să cumpănească paguba pricinuită de plecarea unui pacient? Un Willy Bauer pistruiat oarecare aducea mai mult cîştig decît o sută de fiole de calciu. Şi dacă ar mai pleca şi Levşin? Sau Kretschmar? Sau Levşin împreună cu Kretschmar? Adică, ce înseamnă împreună? Ei nu pot pleca împreună, or să plece fiecare separat. Adică cum, separat? Prin urmare or să plece amîndoi? Nu se poate. Cineva trebuie să rămînă. Bineînţeles că o să rămînă cineva. Dar dacă o să rămînă cineva, înseamnă neapărat că cineva o să plece. O, ar fi îngrozitor dacă ar pleca iarăşi cineva! Insuportabil. Cîţi pacienţi i-ar rămînea, în cazul acesta? Cei doi englezi şi maiorul, trei. Patru, cinci, şase... Şase bolnavi! Şi numai pentru acoperirea cheltuielilor avea nevoie de opt. Fără să mai vorbim de datorii. La naiba, şase oameni! Trebuie să oprească măcar încă unul, pe cel de-al şaptelea. Trebuie s-o oprească pe Inge. A primit de curînd bani. Dar dacă moare? Nu, n-o să moară. O s-o lungească atîta vreme cît o avea bani. Bolnavii de felul ei rezistă mult. Şi Stumm are grijă de Inge. Dacă rămîne fără bani, probabil că o să plătească el pentru ea. Te poţi aştepta la orice din partea lui, doar se ştie că e cam trăsnit. Prin urmare, şapte oameni. Oricum, tot e mai bine, că pe cel de-al optulea îl poţi găsi pe undeva. Dar dacă... dar dacă şi englezii?... Nu, englezii n-or să plece. Pastorului îi place la sanatoriul Arkthur. Şi o să mai stea, cu toate că demult şi-a terminat serviciul la biserica anglicană. Iar cînd le place ceva englezilor... că doar şi ei sînt cam trăsniţi! Levşin însă o să plece, negreşit. Pe el nu-l poţi opri, prea s-a întremat bine. Poate că l-ar putea influenţa Stumm?... Atunci, mai bine să plece Inge.

Inge Kretschmar e un caz grav. Da, trebuie să facă ceva înainte ca infirmii ăştia să fugă care încotro... O, doamne !...

Cineva bătu în uşă, Kleebe tresări. Liesel intră, cu găleata în mînă.

— Pot să spăl pe jos, domnule doctor ?

Kleebe se apropie de ea. Fata purta un şorţ de muşama roz, buclele negre i se zburliseră, iar pe buza de sus, prin pufuleţul uşor şi întunecat, i se iviseră broboane mici de sudoare : Liesel abia terminase de spălat scara tuturor celor trei etaje. Buclele desfăcute, mai ales, îi dădeau un aer ştrengăresc.

— Ei, Liesel, — zise doctorul, uşurat. — Cînd ne luăm ?

Fata începu să rîdă şi-şi şterse buzele, mai întîi de un umăr, apoi de celălalt.

— Nu glumesc. M-am săturat de şandramaua asta. Las totul baltă şi plec undeva cu dumneata.

— O, dar se poate să părăsiţi casa asta mare ? — se miră Liesel.

— S-o ia dracu' ! O să ne instalăm undeva, tot pe-aici, prin munţi. Sînt locuri minunate prin apropiere de Glaris sau Wiesen. O să ne cumpărăm o căsuţă, ai să-ţi înjghebi o gospodărie...

— O, o casă mică, numai atîtica ! — făcu Liesel, depărtîndu-şi degetul cel mic, scurt, roşu şi grosuţ.

— O să facem ce o să vrem, — urmă doctorul.

— Dar dacă eu o să vreau să mă duc la cinema ?

— Ai să te duci la San-Moritz.

— Dar dacă o să-mi vină gust să dansez ? Că doar dumneavoastră n-o să dansaţi cu mine !

— Poţi să dansezi cu cine-ţi place. Eu nu-s gelos.

— Dacă nu sînteţi gelos, atunci căutaţi-vă altă fată. Mie îmi plac italienii : ăştia zic şi eu că-s oameni de soi ! Umblam odată cu unul... credeam că n-o să mai rămînă nimic din mine : toată eram numai ciupituri !

— Dacă ţii să te ciupească cineva... — zise doctorul pe un ton nepăsător făcînd un pas spre ea.

Fata îşi şterse iarăşi buzele de amîndoi umerii.

În clipa aceea, de după ușă se auzi o tuse. Doctorul sări spre masă și începu a bocăni cu *presse-papier*-ul peste scrisoare.

— Intră! — strigă el cercetînd cu mare atenție cerneala de mult uscată.

În cabinet intră maiorul.

— Veniți de la plimbare? Mi se pare că foenul a început să se potolească, nu?

— Ba deloc! Dar vreau să vă spun ceva, domnule doctor.

— Vă rog! — cîntă Kleebe, întorcîndu-și privirea în direcția în care se uita maiorul.

Liesel se apucase să spele pe jos. Buclele i se legănau acoperindu-i fața cu vălul lor des. Ceafa rasă a fetei era albăstruie. Mîinile ei purtau cu gesturi largi cîrpa pe podea, storcînd cu zgomot apa tulbure și verzuie. Ce deslușit i se vedea torsul puternic, răsucindu-se mlădios dintr-o parte într-alta, după mișcările mîinilor și șoldurilor grele, bine îndesate!

Maiorul și doctorul se uitau în tăcere la Liesel, ca și cum ar fi descoperit un lucru pe care nu-l mai văzuseră niciodată și care-i mișca pînă în adîncul ființei lor. Apoi doctorul îl luă fără veste pe maior de braț și-l întoarse spre ușă.

— Să mergem, dragă domnule maior. De ce stăm aici?

Pe coridor, alungîndu-și visul lui de aur, maiorul nu vorbi numaidecît. Cînd doctorul îi atinse brațul, ca unui om pe care, vrînd să-l trezești din somn, ți-e frică totuși să nu-l sperii, maiorul zise:

— Da. Să nu vă supărați pe mine, domnule doctor. Îmi dau seama de greutățile dumneavoastră. Și să nu vă închipuiți că nu apreciez grija dumneavoastră.

— Cînd? — îl întrebă doctorul, fără pic de vlagă.

— Nu știu încă. Și nu știu nici unde o să mă duc. La Lugano, sau poate la Locarno. Dar dacă nu plec acum jos, înseamnă să rămîn aici pentru toată viața. A sosit ceasul. Sînt militar, aud cum sună deșteptarea și trebuie să-mi ridic cortul.

Urcară sus, făcînd să răsune scara de scîrțîitul ospitalier al treptelor și se despărțiră salutîndu-se

uşor cu capul, închis fiecare în sufletul său. Maiorul intră în odaie la el, doctorul Kleebe la Inge.

Nu era în stare să-şi ducă la bun sfîrşit programul obişnuit, să întrebe: cum vă simţiţi? Ce temperatură aveţi? Nu se mai putea stăpîni, vorbea fără ocoluri. Gîrbov, frecîndu-şi miinile, se învîrtea prin odaie sau se oprea în faţa oglinzii, cu spatele la Inge, ridica din umeri şi parcă se minuna: cine era omuleţul acela cu halat scurt şi alb, care tremura ca de friguri, îşi freca mîinile şi mormăia nu ştiu ce?

— Dezamăgirea, dragă *Freulein* Kretschmar... o, noi cunoaştem bine dezamăgirea! Simpatiile noastre ne fac uneori să ne căim amarnic. Bolnavul pe care îl aducem din nou la viaţă ajunge să fie scump şi apropiat inimii noastre. Sîntem mîndri de el şi ne bucurăm împreună cu el. Iar cei pe care, cu toată osteneala noastră, nu reuşim să-i vindecăm, ne sînt şi mai scumpi, şi mai apropiaţi. Aşa cum e copilul infirm pentru o mamă. Dar cine să te creadă că nu eşti călăuzit decît de altruism, că nu faci decît aşa cum îţi porunceşte ştiinţa!

— Intr-adevăr, cine să vă creadă? — repetă Inge.

Dar Kleebe n-o auzi.

— Şi ce primim, drept răsplată? E de ajuns ca pacientul să se vindece, ca să uite tot şi să fie în stare de orice uşurinţă! Să-l luăm, de pildă, pe maior. Nici nu s-a vindecat măcar. Dacă pleacă jos, se prăpădeşte. Şi totuşi, pleacă. Să-l luăm pe Levşin. Un pas nesocotit, şi toate eforturile care au dat rezultate atît de bune, se vor risipi în neant. Levşin s-a hotărît şi el să plece, şi pe Levşin nu-l poţi face să-şi schimbe părerea. Bănuieşte un interes egoist în încercările mele de a-l convinge... Eu şi egoist! Doamne! Iată încă o nouă dezamăgire!

Kleebe îşi ridică braţele deasupra capului şi se întoarse spre pat. Rămase cîteva clipe încremenit în gestul acela, care avea în el ceva biblic. Inge îl privea fără să clipească. Işi strînsese atît de tare gura, încît rujul i se ştersese şi buzele îi păliseră. Ii dispăruse pînă şi ticul ei obişnuit — pielea de pe frunte se netezise, ca la morţi. Kleebe se întrebă dacă nu era bine

să dea îndărăt şi să se prefacă doar că vorbise aşa, ca să vorbească — sau, poate, să-l atace cu şi mai multă înverşunare pe Levşin, ca să-i dovedească Ingei cît adevăr era în tot ce-i spusese despre el. Dar ai fi zis că Inge nu-i punea vorbele la îndoială. Numai că în privirea ei Kleebe desluşi tăişul ascuţit al urii, şi acest tăiş nu era îndreptat direct spre el, ci undeva aproape de tot, pe lîngă urechea lui, ceea ce îl făcu să se cutremure ca de frig. În aceeaşi clipă, faţa bolnavei exprimă atît de limpede tot ce suferise de-a lungul bolii, încît doctorul îşi dădu seama cît stătea de prost şi găsi numaidecît ce avea de făcut.

— O, dar uitam! — strigă el bătîndu-se cu palma peste frunte. — Azi e zi de plată! Da, azi e zi de plată la Arkthur. Or să vină să-mi socotească bietele mele centime! Iertaţi-mă, scumpă *Freulein* Kretschmar, iertaţi-mă.

Şi se repezi pe uşă afară, uşor înviorat de ingeniozitatea lui: oricum, pacienţii zăceau, zăceau şi el plătea, plătea... Nobleţea nu era de partea pacienţilor.

Inge rămase multă vreme nemişcată.

De pe şoseaua îndepărtată răsună clinchet de zurgălăi şi tropot greu de copite lipăind domol prin zăpada ce se topea. Apoi, în aerul cristalin se iscă şi începu să se prelingă, ca o şuviţă de apă, strigătul subţire tirolez: uli-ula-uli-ulo — cînd amuţind sus, pe o notă înaltă, cînd spărgîndu-se parcă într-un ciripit de păsărele ca într-un hohot de rîs. Munţii îi ţineau isonul cu putere şi, după ce cîntecul se stinse, ei îl mai îngînară cîtva timp, politicos, în falset.

O nostalgie necruţătoare pătrunse în odaie odată cu cîntecul acela etern, şăgalnic şi trist al munţilor şi o smulse pe Inge din încremenirea ei, împingînd-o la fapte care, cu cîteva clipe mai înainte, i-ar fi părut uluitoare. Simţi deodată nevoie de hainele care zăceau de-atîta amar de vreme neatinse în dulap. Faptul de a-şi căuta şi cerceta ciorapii şi rufăria — ocupaţie care excită un pic pe orice femeie — o pasionă prin noutatea lui. Dar Inge parcă se temea să-şi ia gîndul de la ideea principală care o purta ca o hipnoză, aşa

că se îmbrăcă repede, aproape neglijent. Pînă și fața și-o cercetă doar în treacăt, și numai după ce termină cu totul se uită în oglindă lung de tot, gîndindu-se că slabise mult, dar că, în definitiv, totdeauna fusese slabă și-i stătea bine așa. Tocurile îi părură și ele ceva nou, de parcă era iarăși școlăriță și primise în dar de la tatăl ei cea dintîi pereche de pantofi cu toc franțuzesc. I se îndoiau genunchii, un cîrcel îi răsuci pulpele și pașii i se făcură tot mai mici, pînă se opriră deodată în fața odăii în care pătrundea pentru prima oară.

— Intră ! — auzi glasul lui Levșin.

Descleștîndu-și cu greu pumnul strîns, apucă clanța rece și trase ușa. I se părea că pentru ceea ce făcea acum îi trebuia tot atîta hotărîre cît îi trebuie omului care urcă pe masa de operație. Dar abia trecu pragul și liniștea îi dădu aripi. Străbătînd ușor odaia, ieși pe balconul lui Levșin, care o întîmpină mirat :

— Ți s-a dat voie să te scoli din pat ?

— Oare o viață întreagă trebuie să cer voie pentru fiecare pas pe care-l fac ?

— S-a schimbat ceva ?

— În ce ?

— Nu știu. Poate că în starea dumitale.

— Te interesează ?

— Odată ce te scoli, te îmbraci și vii la un vecin...

— Un vecin ? Ei da, dragă vecine ! Mă simt bine. Atît de bine încît vreau să mă scol, și am să mă scol.

— Stumm, firește, e de aceeași părere, nu ?

— Stumm ? Încă nu știu ce părere are. Mi-e foarte drag Stumm, dar starea mea nu cred că depinde de el.

— Credeam că tocmai de el.

— Fie și așa, dacă vrei... Stumm a insistat să fac pneumotorax. Pînă atunci n-aveam hemoptizii și nici pleurite. Acum... Asta e influența directă a lui Stumm, nu-i așa ?

— Iată o meserie căreia nu i se iartă nimic : medicina !

— Nu-l învinuiesc pe Stumm.

— Nici nu poţi să-l învinuieşti, e un om de bună-credinţă, — zise Levşin.

— Am şi spus că mi-e foarte drag. E puţin lucru? După părerea dumitale, ar trebui să mă ploconesc în faţa lui!

— Nu ştiu cum să numesc asta. Dar ca să ai dreptul să te îndoieşti de el, ar fi trebuit mai întîi să-i îndeplineşti prescripţiile. Dealtfel, chiar şi aşa pari a te simţi bine.

— Trebuia s-o spun, odată şi odată! Altminteri mă aşteaptă soarta maiorului: să-mi fie frică să cobor cu doi metri mai jos de Davos!

Inge se aşeză la picioarele lui Levşin, aşa cum se aşezase el de atîtea ori cînd venise la ea.

— La urma urmei, toată lumea se desparte de Arkthur, — urmă Inge uitîndu-se într-o parte. — Uite, şi eu m-am hotărît să plec.

Levşin nu-i răspunse. Glasul ei nu izbutea să ascundă şovăiala, ba chiar neîncrederea în ceea ce spunea. Ai fi zis că nu luase nici o hotărîre şi că aceleaşi capricii ale bolii ieşeau la iveală şi în vizita ei neaşteptată, şi în vorbele ei calculate.

— Pleci şi dumneata, nu-i aşa? — îl întrebă ea ca din treacăt, dar dintr-o dată se răsuci spre el şi-l privi drept în ochi.

Tertipurile ei erau prea vădite, prea vădită era dorinţa de a-l prinde, de a-l face să se dea de gol. Levşin simţi cum i se urcă la cap un val de revoltă.

— Da, — răspunse el, — plec. Mă recheamă la serviciu.

Nu-şi luau ochii unul de la altul. Levşin auzea cum îi bătea pulsul în tîmple. Inge încerca să stabilească nu ştiu ce dependenţă supărătoare între destinul lui şi al ei. Însă pe el îl apăsa mila pe care o simţea pentru ea şi nu voia să-i dădăcească boala. Cu încăpăţînare, aproape cu răutate, repetă minciuna:

— Sînt chemat la serviciu. Şi încă urgent.

— Păcat că am aflat acest lucru de la un străin, — zise Inge. — Adio.

Îi întinse mîna cu palma umedă şi, de aceea, rece.

— Şi o să cobori în vale, cu toate că e primăvară?

— îl întrebă ea întorcîndu-se cu spatele să plece, cuprinsă, parcă, de o ultimă şovăire.

— De ce nu? Văd că nici chiar dumitale nu ţi-e frică de primăvară, — îi răspunse Levşin cu glasul deodată coborît.

Îşi dădu seama numaidecît de cruzimea vorbelor „nici chiar", dar el tocmai asta încerca, să fie crud. Şi se simţi uşurat cînd Inge, fără să mai scoată o vorbă, fără să-l privească măcar, plecă, ce e drept cu un mers cam ciudat, de parcă îşi pusese pentru prima oară în viaţă pantofi cu tocul înalt.

Ca să se liniştească, Levşin se ridică de pe şezlong şi intră în odaie. Îşi văzu în oglindă ochii înroşiţi de enervare şi-şi mărturisi că-i era ruşine de minciuna lui.

Cineva se apropia de uşă, Levşin se sperie crezînd că se întorcea Inge şi că va trebui să-i dea iarăşi explicaţii. Era însă Karl.

— Un bilet din partea domnului doctor. Aştept răspuns?

— Mulţumesc. Ceva mai tîrziu.

Plicul era lipit cu grijă.

„Stimate domnule Levşin. Sînt dator să vă dezvălui planul meu, care vă va uşura tratamentul ulterior la Arkthur, atît de necesar sănătăţii dumneavoastră. Mi-am luat îndrăzneala să-i spun domnişoarei Kretschmar că sînteţi — chipurile — pe cale de a ne părăsi. Nu mă îndoiesc că lucrul acesta îi va grăbi plecarea, pentru care, dealtfel, se pregăteşte de multă vreme. Dacă aţi dori să vă duceţi pe cîteva zile prin împrejurimi, ca să vă distraţi, la întoarcere *Freulein* Kretschmar va fi părăsit fără doar şi poate sanatoriul. În schimb, nimic nu va mai îngreuia şederea dumneavoastră aici, lucru care îmi va face o deosebită plăcere.

Al dumneavoastră devotat, *Dr. Kleebe*".

Levşin mototoli scrisoarea, o aruncă în lavoar şi ieşi alergînd pe balcon. Prin urmare, toate acestea nu erau decît tertipuri de-ale doctorului Kleebe — avocat nepoftit şi maistru al binefacerilor.

Şi o văzu din nou pe Inge părăsindu-i odaia cu paşi nesiguri şi de data asta înţelese bine că o jignise, deşi, fără să ştie, nu făcuse decît să continue o minciună începută de altcineva.

Rămase în picioare, căutînd să-şi dea seama de ceea ce se petrecea în sufletul lui. Aceleaşi întinderi pătrunse de linişte se deschideau în faţa sanatoriului Arkthur. Piscuri zimţuite acoperite cu gheaţă, marginea întunecată a pădurii de la poalele lor, colibele păstorilor risipite pe povîrnişuri, abia desluşite printre troiene de zăpadă, cerul încremenit şi plin de soare... Cît de firesc îi readuceau toate acestea liniştea şi echilibrul sufletesc! Nu, el, Levşin, nu săvîrşise nici o nedreptate şi nu avea ce îndrepta, iar minciuna, intenţia bună a minciunii, va fi şi spre binele lui, şi spre al nefericitei Inge.

— Are dreptate, să plec în munţi, — îşi zise el. — Viaţa de aici şi-a depus prea multe reziduri. Trebuie să le scutur...

Intr-adevăr, pretenţiile Ingei nu erau oare un atentat la libertatea lui? Era jignită din pricină că el nu-i dădea nici un motiv să se simtă jignită. Ii reproşa că nu-şi lua nici un fel de obligaţie faţă de ea. Ce situaţie absurdă şi ridicolă!

Auzi venind de departe ecoul acelui strigăt subţire şi şăgalnic: „uli-ula-uli-ulo“ şi, drept răspuns la chemarea lui jucăuşă, dădu din cap a încuviinţare.

11

Trenul trecea pe lîngă defileul în care se afla Clavadellul, şi Levşin îşi întoarse capul de la fereastră. Auzi imediat sunîndu-i în urechi cornul poştei care se îndrepta spre Clavadell. In sufletul fiecărui om care-şi sacrificase fie şi numai o părticică de viaţă pe balcoanele sanatoriului Arkthur, această melodie naivă trezea un anumit sentiment, numai al lui. Pentru Levşin, ea însemna chemarea la viaţă. Işi aduse aminte de discuţia pe care o avusese cu Inge despre Clavadell şi de felul ei de a asculta această melodie:

şi pentru Inge, ea însemna un anumit vis. Ca să nu distrugă imaginea îmbietoare pe care şi-o făcuse demult despre Clavadell, nu trebuia să vadă imaginea vie, fără îndoială încîntătoare, dar care nu putea semăna cu aceea pe care şi-o închipuise. Poate că se va mai întîlni cîndva cu Inge şi ea îl va întreba ce este Clavadellul. Şi atunci îi va fi uşor să-i răspundă că Clavadellul e însuşi visul pe care îl visase ea pe balconul sanatoriului Arkthur.

Această primă amintire, uşor tristă, legată de Inge, dispăru îndată ce Levşin trecu dincolo de împrejurimile Davosului. Trenul urca, oprindu-se în gări minuscule. Piscurile se apropiau tot mai mult de calea ferată, stîncile întunecate şi bolovanii se iveau tot mai nedesluşit din zăpadă.

La Filisur, Levşin se plimbă în jurul gării. Gara se căţărase deasupra unei prăpăstii ce cobora în valea Albula, îngustă şi închisă aproape din toate părţile. La marginea prăpăstiei era o fîntînă : un stîlp de piatră cu un robinet lung, din care se prelingea o şuviţă subţire de apă, iar bazinul părea o adăpătoare în care apa susura înăbuşit, aruncînd în jur stropi jucăuşi, de argint. Alături se odihnea zăpada căzută de curînd, afînată şi cu o pojghiţă topită, ca de dantelă. Jos, în adîncul văii cu bisericuţa ascuţită ca o sulă, se cocoşa un sat cu căsuţele vîrîte una în alta, înzăpezit şi el şi uşor învăluit în ceaţă — ceaţă plumburie în umbra muntelui de deasupra lui şi galbenă-fumurie la soare. Primăvara se urcase pînă acolo, dar îi venea greu să lupte cu iarna : Levşin simţea limpede respiraţia neînduplecată, ameninţătoare parcă, a gheţarilor apropiaţi. Însă frigul, zăpada şi ceaţa din vale erau atît de curate, încît ziua părea o zi de primăvară, iar susurul fîntînii neîncătuşate de ger parcă aducea vorba tot de primăvară.

De-a lungul drumului, pe Levşin nu-l părăsi o clipă presimţirea primăverii apropiate, deşi se îndrepta spre fîşia zăpezilor veşnice. Îngrămădiri fantastice de stînci pluteau pe dinaintea ferestrei şi trenul, parcă neîncrezător că va putea să se strecoare printre bolovanii atîrnaţi deasupra prăpăstiilor, îşi întorcea me-

reu capul, cu răsuflarea oprită, să-şi vadă coada încovoiată. În apropiere de Bergün, vagoanele urcau încet spre tării ca nişte obuze zburătoare, iar sub picioare se desfăşura treptat serpentina drumului străbătut, pe ale cărei bucle uriaşe erau crestate viaducte suprapuse aşa fel, încît de pe cel de deasupra, cele de jos păreau un vraf de tabachere.

La Engadin, soarele scălda valea cu o încîntare liniştită. Gropile din jurul copacilor din care zăpada se topise, dovedeau că natura era gata să renască. Dar urcuşul spre masivul Bernina dezvălui toată semeţia ei: albastrul cerului se făcu mai aspru, mai îndrăzneţ, o răbufnire de vînt izbi în geamurile largi ale vagoanelor, iar întinderile înzăpezite îşi trimiseră asupra trenului reflexele lor orbitoare. Şi atunci, peste pustiul defileurilor troienite, peste zimţul piscurilor risipite ici şi colo, la întîmplare, se înălţă, cu un aer de rece superioritate faţă de celelalte, o ramură din uriaşul lanţ al munţilor Bernina — gheţarul Morteratsch, cel încremenit de ger. El însuşi, ca un soare, răsfrîngea pe îndelete sclipirea soarelui asupra trenului micuţ, iar trenul îşi închise ochii clipind des din perdeluţele de la ferestrele vagoanelor cu turişti şi, ruşinat parcă, se tîrî şi mai neobservat în sus, pe lîngă stîlpii de telegraf mărunţi cît nişte beţişoare de chibrit.

La prima gară după defileu, Levşin coborî. Era o gară pustie, pe peron nu se vedea ţipenie de om. Nimeni, afară de el, nu se gîndise să se despartă de tren, iar trenul dispăru la vale grăbit, de parcă luneca în jos. În depărtare nu se zăreau decît două clădiri: pe o stîncă masivă se ridica un hotel cu un etaj, iar ceva mai jos, la poalele stîncii, dormita pavilionul unui restaurant. Pe cărarea bătătorită, printre nămeţi, Levşin o luă spre hotel. Vîntul rece şi tăios se arunca din înălţimi, îndemnîndu-l să ajungă mai repede la adăpost. O reclamă uriaşă prinsă de stîncă anunţa numele gării şi al adăpostului: Alp-Grüm, precum şi faptul că, de pe terasa hotelului, aşezată la atîţia metri deasupra nivelului mării, se deschidea cea mai minunată panoramă spre gheţari. Crucea elveţiană

de pe fundamentul terasei întărea cu autoritatea ei de stat că această trufașă afirmație era incontestabilă.

În hotel mirosea a sobe încinse, apa din lavoar era caldă și odaia te întîmpina cu o îmbrățișare prietenoasă, îndemnîndu-te să te apropii de fereastra dezghețată.

Acolo, sub picioare, spațiul albastru se prăvălea în prăpastie la o adîncime de o mie de metri, îmbinînd în chip neînțeles zborul cu încremenirea. Pe fundul prăpastiei tremurau în culori șterse grădinile de iarnă ale Weltlinului, șerpuind ca o vale spre culmile învecinate ale Alpilor italieni. Măreția era atît de accesibilă oricui, încît lui Levșin îi păru că infinitul zărilor de dincolo de fereastră făcea parte din casa însăși.

Încerca acea senzație ușoară și nouă cînd trupul parcă îți cîntă. Ar fi vrut s-o împărtășească și altcuiva, și iarăși își aduse aminte de Inge: ce păcat că nu era acolo, lîngă el, și că era atît de rău bolnavă!

Își scoase din valiză cărțile pe care și le adusese, se așeză la masa din fața ferestrei, deschise o carte la pagina de care avea nevoie, își lăsă palma peste ea și se uită mult timp pe geam, în prăpastie.

Duminică, trenul aduse o mulțime de turiști. Levșin îi văzu îndreptîndu-se, în șir lung, pe cărarea care venea spre hotel. Își purtau schiurile pe umeri, așa că procesiunea lor părea marșul unei coloane de lăncieri. Deodată, la capătul șirului, Levșin descoperi o siluetă cunoscută. Era doctorița Hofmann, singura care venea fără schiuri. Levșin o recunoscu după mers.

Ieși s-o întîmpine în balcon. Avea obrazul rumen și-i plăcu: era atît de liberă în mișcări și atît de veselă! Nici nu bănuise vreodată că putea să fie așa.

— M-a trimis Kleebe să văd cum stai aici.

— Și dacă nu te-ar fi trimis Kleebe, nu veneai?

— Poate că da. Doar ești și pacientul meu, nu numai al lui.

Pînă și șiretenia îi stătea bine și, în general, fără halatul ei plin de importanță, îmbrăcată doar cu un pulover strîns la gît cu un șnur roșu aprins și cu ciucuri, părea cu totul alta.

— Cum îi merge lui *Freulein* Inge?
— Destul de bine.
— Se pregătește să plece?
— Așa se pare.
— De ce te încrunți? Credeai că n-o să te întreb de ea?
— Nu credeam că o să mă întrebi mai întîi de ea.
— Totuși, ne-am dat bună ziua.
— Credeam că o să mă întrebi ceva mai tîrziu.
— Ceva mai tîrziu, ceva mai devreme... să nu fim farmaciști!
— Bine, să nu fim farmaciști. Intreabă-mă.
— Despre ce?
— Despre Inge.
— Te-am întrebat. Ții să vorbim despre ea?
— Nu, însă dumneata ai început.
— Eu am terminat, iar dumneata încă mai vorbești.
— Nu eu, dumneata vorbești despre ea!
Incepură să rîdă amîndoi.
— Iată ce plan am făcut: mergem mai întîi la plimbare și pe urmă luăm prînzul, — îi propuse Levșin.
— Primesc.
— Sau poate că vrei să luăm întîi prînzul?
— Eu vreau ce vrei. Doar dumneata ești stăpîn aici.
— Aici, în munți?
— Și aici, în munți, și aici, în odaia asta.
— Atunci să mergem.
Intr-o anexă mică a holului încercară bocanci cu ghiare, își traseră ciorapi de lînă și-și luară bastoane. Ziua era senină, soarele încălzea simțitor, dar cărările sunau ca sticla sub cuiele de fier ale bocancilor. Gerul se menținea cu îndîrjire.
— Stai puțin, — zise Hofmann scoțîndu-și rucsacul. — Mi-am luat ochelarii. Și afară de asta, trebuie să ne ungem obrazul cu vaselină, să nu ne ardă soarele.
— N-o să ni se întîmple nimic.
— Ba nu, stai puțin!

Își unse cu grijă fața și urechile, apoi aplică și pe obrazul lui Levșin mîna plină de vaselină. Levșin se șterse cu batista, dar ea îl unse din nou, rîzînd, și atunci el își întinse pata grasă peste tot obrazul. După aceea își puseră ochelarii cu sticle verzi-fumurii.

— Îți plăcea să te costumezi, cînd erai mic? — îl întrebă ea.

— Îmi plăcea să mă joc de-a circul.

— Mie îmi plăcea să mă maschez.

— În halat alb și cu instrumente în buzunar, nu-i așa?

— Nu e ceva nou.

— Eu te-am văzut totdeauna numai așa.

— Astăzi însă nu e „totdeauna".

— Văd.

Hofmann o luă înainte. Cărarea, îngustă cît urma unui picior, îi cerea să fie prudentă, așa că mergea cu multă grijă. Se oprea din cînd în cînd, iar Levșin trebuia s-o urmeze cu atenție sporită: prea era aproape și n-o avea în față decît pe ea.

— Lasă-mă să trec eu înainte, — îi propuse el.

— Cu o condiție: să facem cu rîndul.

— Bine.

— Și cum obosim, stop.

Își schimbară locul.

Drumul ducea spre defileu și, peste puțin, începu urcușul. Ghețarul se înălța, bont, deasupra împrejurimilor, strivind cu prezența lui tot ce-l înconjura. Mergeau demult, și totuși el nu se clintea din loc: ai fi zis că nu era chip să scape de el și că, dacă ar merge așa chiar o veșnicie, el tot alături o să le stea. Privind prin ochelari, ghețarul părea de un verde mat, străveziu ca sticla, iar cerul de deasupra lui cenușiu și aspru, ca de mușama.

La un moment dat, bolovanii le împiedicară urcușul, și cărarea dispăru. Urmele de schi se șterseră de amîndouă părțile și picioarele începură să li se înfunde. Ar fi fost prea greu să mai meargă înainte. Levșin se cățără pe un bolovan dezgolit de vînt, întinse mîna doctoriței și, ținîndu-se unul de altul, se uitară în jurul lor. Ghețarul le stătea alături, și parcă

toate cîte erau acolo cereau iertare în fața lui. Își scoaseră ochelarii și încercară să se uite la el cu ochiul liber. Dar el îi izbi cu strălucirea lui de furnal. Închiseră ochii.

— După aprecierea dumitale, cît crezi că mai este pînă la ghețar? — întrebă Hofmann.

— Nu cred că am putea ajunge nici într-o jumătate de zi.

— Cu dumneata, nu ajungem nici într-o zi! — zîmbi ea, îmbrîncindu-l ușor.

Levșin își pierdu echilibrul și, sărind de pe bolovan, o trase și pe ea după el. Ca să nu cadă, o luă în brațe și acum rîdeau amîndoi orbiți de zăpadă, în zăpadă, pînă la genunchi. Obrajii lor, unși din belșug cu vaselină, străluceau, ceea ce-i făcea să rîdă și mai tare. Încurcîndu-se unul pe celălalt, izbutiră să iasă din nămeți și, cum lui Levșin nu-i venea să-și desfacă îmbrățișarea, o strînse și mai puternic, privindu-i fața surîzătoare și descoperind, în toată făptura ei, ceva neașteptat de ispititor. Cu o blîndă stăruință, doctorița se desfăcu din îmbrățișare, își puse ochelarii, apoi i-i puse și lui.

La întoarcere, ea o luă iarăși înainte. Levșin simțea sporind în el o tulburătoare atracție, așa fel încît, chiar dacă ea ar fi vrut acum să schimbe locul, el n-ar mai fi primit.

Flămînzi, purtînd în trup acea dulce oboseală pe care nu ți-o dă decît iarna, ajunseră la restaurant. Soarele ardea, așa că putură să se instaleze pe terasa deschisă, cuibărită deasupra prăpastiei. O italiancă scurtă și grasă aduse o față de masă și lista, nu prea complicată, a mîncărurilor naționale. Aleseră spaghete și o sticlă de Chianti. Levșin ceru să i se aducă un coniac. Și toate înfloriră la soare în culorile scînteietoare ale belșugului de pe masă: chihlimbarul coniacului, petele sîngerii ale sosului de roșii din spaghete, vinul străveziu, roșu cum e carnea crudă în sticla lui cu obișnuita împletitură de pai. Sticla se goli repede. Cerură atunci brînză și cafea, care dispărură și ele tot atît de repede.

După dejun se apropiară de marginea terasei și, sprijinindu-se de balustradă, se uitară în abis, întorcîndu-se din cînd în cînd unul spre altul. Atunci privirile li se tulburau și nu-și mai puteau desluși pupilele deprinse acum cu adîncul abisului.

Sus, deasupra terasei, despicînd aerul cu fluierături stridente de spaimă, se roteau ca deasupra unui cuib stăncuțe alpine, ca niște petice de hîrtie neagră purtate de vînt.

— Prevestesc ceva, — zise Hofmann.

— Le confunzi cu ciorile.

— Aceeași familie.

— Vrei să le împodobești, anume pentru noi, cu harul de a prevesti?

— Nu mă gîndesc decît la noi.

— Atunci sînt de aceeași părere, — zîmbi el. — Fluierăturile lor au în ele ceva promițător.

Levșin cumpără o sticlă de cinzano și italianca, încîntată, i-o înveli cu grijă într-o hîrtie.

— Și acum, să mergem acasă, — zise el.

La hotel își schimbară încălțămintea în aceeași anexă a holului. În lipsa lor se făcuse foc în odaie și era foarte cald.

Stînd alături la fereastră, se uitau la prăpastia însorită a Weltlinului și, mai departe, la marginea albăstruie, de zăpadă, a muntelui. Li se părea că privesc încă în abis, așa cum priviseră cu puțin înainte și, întîlnindu-se, ochii lor se tulburară ca și atunci.

— Asta e din pricina vinului, — zise ea.

— Nu, — îi răspunse Levșin și, atrăgînd-o spre el, aproape ridicînd-o pe sus, o luă de la fereastră.

Patima șterse totul, apoi se risipi la rîndul ei și, amăgiți parcă, cei doi începură să audă zgomotele vieții care-și urma drumul în jurul lor: cineva bocănea cu schiurile în balcon, ceasul din hol bătu politicos, pe coridor răsunară glasuri și tropot vesel de picioare. Levșin o sărută pe tîmplă, acolo unde, sub puful delicat, pulsul se zbătea abia simțit. Ea părea adînc mișcată și el ar fi dorit să fie tandru.

— Vrei o gură de cinzano? — o întrebă el, ridicîndu-se și dezvelind sticla.

— Nu.
N-avea tirbuşon. Impinse dopul în gîtul sticlei cu un creion şi-şi umplu un pahar gros, cu faţete.
— E de mirare că nu s-a întîmplat asta mai demult, — zise ea.
Se trase la perete. O rază de soare, pătrunzînd pe geam, aprinse văpăi în părul ei şi făcu să-i lunece peste dinţii dezgoliţi puncte sclipitoare de lumină.
— Şi totuşi, mi se pare că asta s-a petrecut totdeauna, — îşi răspunse singură.
— In gînd, — adăugă el.
— In vis. Acum însă e realitate. Nu-i aşa că e realitate?
Se întinse spre el.
— Ce frică mi-era, cînd îţi mergea rău!
— Mi-aduc aminte. Am fost chiar atît de grav?
— Ingrozitor. Plîngeam noaptea.
Il îmbrăţişă şi-l aplecă spre ea.
— O, cît am plîns! Acum însă ştiu că n-ai să mori!
— Nu, — zîmbi el. — Niciodată.
— Nu-ţi bate joc de mine. Pentru mine n-ai să mori niciodată. Spune-mi, cum crezi, ce o să fie după asta?
— O să fie bine.
— Dar ce anume, ce?
— Nu ştiu. Haide, să nu căutăm să ghicim.
— Bineînţeles că n-o să căutăm să ghicim. Dar cum îţi închipui?
— Apoi, tocmai asta înseamnă să ghiceşti?
— Cum aşa? Doar tu mă...
Levşin n-o lăsă să-şi termine vorba şi o sărută din nou...
In timp ce plecau spre gară, soarele apunea. Despărţirea lui de munţi era liniştită şi cucernică, iar în umbrele trandafirii ale zăpezii nostalgia se stingea. Levşin şi Hofmann îşi luară rămas bun, spunîndu-şi din ochi ceea ce nu le îngăduiau să facă schiorii care asaltau trenul în chip de lăncieri.
— Aici e altă lume, care nu seamănă cu Arkthurul, — zise Hofmann. — Am fost cu tine în altă lume.
— Am uitat de Arkthur.

— Să-i spun salutări ?
— Da. Salut-o pe Inge.
— Pe Inge ?... — întrebă ea tare, întorcîndu-se pe scara vagonului.
— Prostii, — îi strigă el. — Uitasem ! Ce prostie ! Îşi fluturară mîinile. El o văzu cum se întuneca la faţă. Şi în aceeaşi clipă îşi aduse aminte, foarte limpede, că plecase din Arkthur fără să-şi fi luat rămas bun de la Inge, închizîndu-şi odaia pe furiş. Simţi cum i se urcă tot sîngele în obraz şi o luă îndărăt, încercînd să-şi înăbuşe ruşinea pe care o simţea faţă de el însuşi.

12

Din ziua cînd începuse prăbuşirea — atunci cînd îşi vînduse Rolls-Royce-ul şi-şi cumpărase o maşină mică, vîndută apoi şi ea ; din ziua cînd concediase funcţionarii de prisos ; din ziua cînd creditorii, declarîndu-se stăpîni ai sanatoriului Arkthur, îi întorseseră pentru întîia oară, fără pic de ruşine, buzunarele — din ziua aceea doctorul Kleebe n-avusese o zi mai grea în încercări decît această a doua zi de paşti.

Stumm sosi de dimineaţă, dar nu în vizita lui obişnuită de medic, ci ca să-şi felicite bolnavii de sărbători : dădea mare importanţă acestui fel de a se purta, nemedical, cu pacienţii, ale căror sărbători nu se deosebeau de celelalte zile decît printr-un biscuit servit în locul chiflei obişnuite la cafeaua de după masă.

Intrînd la Kleebe, află că Levşin era la Alp-Grüm, iar Inge se pregătea să plece jos. Îşi aţinti privirea în pămînt, îşi îndesă mîinile în buzunarele pantalonilor şi zise, cu aerul încăpăţînat şi cu accentul lui de ţăran retic :

— Nu trebuia să-l laşi pe Levşin să plece fără permisiunea mea.

— O, domnule doctor ! Dar eu aş fi fericit dacă pacienţii ar sta la mine toată viaţa !

— E cu totul de prisos pentru ei, domnule doctor.

— Dar pentru mine...

— Am fost chemat aici ca medic curant.

— Vă înţeleg. Levşin a spus că se va întoarce la Arkthur imediat după ce va pleca *Freulein* Kretschmar.

— Mi se pare că nu înţeleg tocmai bine legătura dintre aceste evenimente, — zise Stumm cu glas înăbuşit, bătînd cu piciorul în podea.

— Întocmai, — se învioră Kleebe. — Trebuie să alegem : nu pot să rămînă amîndoi aici.

— Aşa, aşa... În cazul acesta, unul din ei trebuia să se mute la alt sanatoriu.

— Nu mi se potriveşte rolul de sfînt, aşa că nu mi se poate pretinde să mă gîndesc la celelalte sanatorii.

— Şi la bolnavi ?

— Dar tocmai despre ei vorbesc ! Parcă mie poate să-mi facă plăcere plecarea simpaticei noastre *Freulein* Kretschmar ?

— Ea n-o să plece fără voia mea.

— Chiar dorea să vă vorbească.

— Şi apoi, aş dori să fiu informat la timp de intenţiile bolnavilor mei.

— La urma urmelor, şi eu sînt un bolnav, domnule doctor ! — gemu chinuit Kleebe, apropiindu-se repede de uşa balconului.

— Sînteţi un bolnav, dar nu un pacient ! Folosiţi prost sanatoriul : îi sînteţi proprietar, în loc să-i fiţi pacient. E o metodă de tratament greşită.

— O metodă de existenţă, domnule doctor, — şopti Kleebe înăbuşindu-se.

— În vremurile noastre, o metodă de sinucidere, — îi replică Stumm.

— Tot ce se poate, tot ce se poate ! De vină sînt vremurile nu eu. În cazul de faţă însă, nu e pierdut totul : Levşin se va întoarce, iar pe simpatica noastră *Freulein* o veţi convinge, fără îndoială, domnule doctor, să-şi urmeze tratamentul.

— Să-şi urmeze tratamentul, dar pentru care boală ? — bombăni Stumm. — Să mă duc, să încerc.

În faţa laboratorului, Stumm dădu peste Hofmann. Luînd-o de braţ, o conduse pînă la ascensor. Docto-

rița zîmbea cu plăcere de stîngăcia lui, cam brutală și totuși duioasă.

— Ei, ce face Levșin al nostru? Îmi spunea Kleebe că ai fost la el.

— O! Nu s-a simțit niciodată atît de bine ca acum! — îi răspunse ea înroșindu-se.

— Și cum se manifestă asta? — o întrebă Stumm, ca la un consiliu medical.

— Cum să spun... e cît se poate de... în general...

— Aha, în general! — făcu Stumm, tot atît de concentrat. — Din punct de vedere medical, e un indiciu foarte bun dacă... în general...

Mustața lui, pieptănată cu grijă, tresări. Hofmann observă și, îmbujorîndu-se și mai tare, de i se înroșiră pînă și urechile, începu să rîdă. Stumm o luă din nou de braț, o ajută să coboare din lift și-i zise, cu glasul lui gros:

— Hai să vedem ce face domnișoara de aici.

Inge își aduna mărunțișurile de pe măsuța de toaletă, aerul era îmbîcsit de parfumul flacoanelor răscolite, iar valiza îndopată își căsca gura zăcînd, sătulă, în mijlocul odăii.

— Atît de mult țineam să vă văd! — făcu Inge întinzînd mîinile parfumate și apropiindu-se de Stumm.

— Văd că te pregătești. Desigur că veneai la mine, nu-i așa?

— Nu rîdeți. Chiar voiam să vin la dumneavoastră, să vă spun unele lucruri, să vă cer sfatul.

— Ce sfat? Nu pot să-ți dau decît un singur sfat: dezbracă-te și culcă-te în pat. Cît despre toate astea, — și Stumm arătă valiza, — să-ți închipui că nici n-au existat. Cred că și *Freulein* doctor e de aceeași părere, nu-i așa?

— Indiscutabil, — încuviință Hofmann fără să se uite la Inge, scoțîndu-și cu un aer sever ciocănașul și stetoscopul din buzunarul de la piept, ca și cum se pregătea să înceapă, fără întîrziere, consultația.

— Nu, e imposibil, — răspunse Inge. — Trebuie să schimb tot, tot.

Stumm o luă ușor pe după umeri și ieși cu ea în balcon. Fulgi rari de zăpadă primăvăratică, topindu-se

în zbor, se grăbeau să ajungă pe pămînt și, prin vălul lor clătinat, împrejurimile se zăreau numai pe jumătate.

— Privește cerul, — zise Stumm, blînd. — Și totuși, s-ar putea ca peste un ceas sau două să se arate iarăși străveziu și sclipitor. Cît de greu o să ne fie, atunci, să ne închipuim capacul ăsta de plumb care acoperă în clipa asta valea!

Inge clătină din cap:

— E prea poetic. In viață nu se întîmplă așa ceva. In viața mea.

— Tocmai în viața dumitale o să se întîmple așa.

Stumm ridică brațul.

— Vezi casa aceea albă din vîrful dealului?

— Acolo lucrați, știu.

— Da. Acolo zac două sute de oameni. Și asta în fiecare an, de douăzeci de ani. Dacă-i vorba despre viață, despre felul cum se petrec lucrurile în viață...

— Vă cred. Dar nenorocirea e că...

Și Inge se întoarse spre Stumm.

— ...e că am încredere în dumneavoastră, dar nu și în mine. N-am încredere că aș fi în stare să mă încadrez în regulile dumneavoastră, în măsurile dumneavoastră. Că o să zac — și nu să alerg, să mă izbesc muncind, riscînd, luptînd cu primejdiile sau mai știu eu cum...

— Trebuie să înveți a fi ascultătoare. Asta e tot.

— Prin urmare, so... Pot să vă întreb ceva?

— Desigur.

— Soția dumneavoastră... că ați fost căsătorit, nu-i așa?

— Da.

— Nici ea n-a fost destul de ascultătoare?

Stumm tăcea. Se uita la jocul dezordonat al fulgilor, ca și cum în jocul acela ar fi putut să găsească soluția: să-i răspundă sau nu?

— Iertați-mă, — șopti Inge foarte încet, punîndu-i degetele pe mînă.

Stumm văzu degetele soției sale, așa cum erau cu puțin înainte de a muri: lungi, cu articulațiile proeminente, cu unghiile curbe ca niște suveici mititele,

cu manichiura pe care şi-o făcea singură. Le privi încremenit. Şterse de pe ele, încet, o picătură mare — un fulg topit — apoi se gîndi puţin, se aplecă şi le sărută.

Inge încercă să spună ceva, se apropie şi mai mult de el şi rămase tăcută.

— Nu, — răspunse Stumm liniştit. — În cazul soţiei mele, eu sînt acela care port toată vina. N-am avut curajul s-o silesc să mă asculte. Şi un medic, în nici un caz, nu are dreptul să-şi piardă curajul.

— Mi se pare că n-aş putea să ascult decît de un singur om.

— Dar el a plecat, nu ?

— Da, a plecat.

Stumm îşi lăsă ochii în jos.

— E frig, să intrăm.

În odaie, cu glasul lui de totdeauna, uşor răguşit, îi porunci :

— Prin urmare, nici un pas dincolo de Davos. Dacă e nevoie, schimbi sanatoriul. Asta n-o să mă împiedice să-ţi fiu de folos. La revedere. *Freulein* doctor o să-ţi ia imediat temperatura, o să te ajute să te culci în pat şi o să-ţi spună şi ea că nu ai voie să pleci nicăieri. Nu-i aşa ?

— Fireşte, — se grăbi să răspundă *Freulein* Hofmann.

Stumm le lăsă singure.

Şi dintr-o dată parcă crescură amîndouă, îndreptîndu-se din mijloc şi ridicîndu-şi capul. Îşi lăsau una alteia libertatea de a începe vorba şi poate că-şi cumpăneau tactica. *Freulein* doctor îşi pipăi, ca pe un talisman, veşnicele ei instrumente din buzunar.

— Termometrul dumitale, dacă eşti drăguţă, — începu ea cu un aer preocupat.

— Nu-mi amintesc pe unde ar putea fi.

— Crezi că n-o să mai ai nevoie de el ?

— Nu ştiu.

— Spune-mi, te rog, de ce ai hotărît, la drept vorbind, că poţi pleca ? — întrebă Hofmann pe alt ton, care nu mai era oficial.

— Pentru că mă simt cît se poate de bine. Da, da, da! Doar nu puteți ști cum mă simt eu! Și pe urmă, plec pentru că aici toată lumea minte!

Toate acestea Inge le spuse pe nerăsuflate, fără să se oprească, și numai la ultimul cuvînt, ca și cum ar fi ajuns la limanul spre care năzuise, se întrerupse, aproape strigînd. Impresia pe care acest cuvînt îl făcu asupra doctoriței o întărîtă și-i dădu curajul necesar pentru o nouă lovitură.

— Da, aici toată lumea minte. Și doctorul Kleebe. Și dumneata! Simți cum o îmbăta triumful cînd o văzu pe *Freulein* doctor buimăcită, acoperindu-și fața cu mîinile, neputincioasă. Tremura de bucurie. O revărsare de puteri, care o încînta, și de care nu și-ar fi închipuit vreodată că ar fi capabilă, făcea să-i vîjîie urechile. Și, prinzînd gust, provocatoare, mai lovi o dată:

— Ești o mincinoasă!

Hofmann își ridică mîinile de pe față. Era palidă, buza de jos îi zvîcnea copilărește, șuvițe ușoare de păr ciufulit îi cădeau jalnic pe frunte.

— Atunci, pleacă. Călătorie sprîncenată. O să fie mai bine pentru toată lumea, — zise ea trăgînd aer în piept după fiecare cuvînt. Apoi se urni cu greu spre ieșire.

Deschizînd ușa de perete, se izbi de maior, care tocmai se pregătea să bată. Dar nu se opri și nu putu măcar să-i răspundă la salutul plin de atenții.

Inge se repezi să-l întîmpine.

— Dragă, dragă domnule maior! Cum se face că părăsim sanatoriul în aceeași zi?

Maiorul stătea în prag și se cerceta stîngaci, de parcă-și cerea iertare pentru îmbrăcămintea lui, nu tocmai potrivită pentru vizită: purta șoșoni lungi și șubă, un fular de lînă îi ieșea de sub guler, ținea căciula subsuoară, într-o mînă își ducea patefonul și în cealalată o umbrelă și ochelarii cei negri.

— Ce păcat că nu plecăm cu același tren! — îi dădea înainte Inge, fără să tacă o clipă. — Și ce bine că te-ai hotărît să cobori! Nu ți-e frică, nu-i așa? Eu nu mă tem absolut deloc. Toate astea sînt născociri

de-ale medicilor. Ajunge, destul am ascultat de ei! Ştii ceva? Ştii?

Îi smulse bagajele din mîini şi-l trase în odaie. Maiorul se supunea, stîngaci. Se uita la ea înduioşat şi i se părea că, din clipă în clipă, o să poată întreba, în sfîrşit, dacă nu cumva s-a supărat atunci cînd s-a plecat atît de aproape spre ea, şi ea l-a împins. Doar nu mai avuseseră niciodată de atunci o discuţie atît de emoţionantă. Şi care să fi fost cauza? Pornirea lui îndrăzneaţă, sau poate — o, doamne! — blestemata lui timiditate de totdeauna?...

— Ştii? — urmă Inge. — Acolo la Locarno, (că doar la Locarno pleci, nu-i aşa?) stînd sub un palmier (că doar acolo cresc palmieri, nu-i aşa?) să-ţi scoţi carneţelul şi să socoteşti cîte zile, ore şi minute ai zăcut pe balcon la Davos, cîte fiole de calciu ţi s-au vîrît în muşchi şi de cîte ori ai cîntat, la Arkthur, do-re-mi-fa-sol. Apoi să-ţi pecetluieşti carnetul cu ceară roşie şi să începi o viaţă nouă, nouă de tot! Nu-i aşa?

Nu-l lăsa să scoată o vorbă, iar el o privea cu admiraţie şi-şi dădea seama că — nu, n-o s-o întrebe, n-o s-o întrebe niciodată dacă se supărase atunci, sau poate — o, doamne! — poate că nu fusese decît un tertip femeiesc?.

Îi strînse mîinile subţiri şi i le ţinu mult într-ale lui. Apoi Inge îl înarmă din nou cu umbrela, cu patefonul şi cu ochelarii.

— Du-te, du-te! Şi să nu te mai întorci niciodată aici, niciodată!

Îl scoase pe coridor şi, în timp ce el începea să coboare scara, îşi lăsă, pe la spate, mîinile pe umerii lui. Cu senzaţia acestei mîngîieri, maiorul îşi şterse ochii umezi şi-şi puse ochelarii.

Zăpada cădea mereu, aşternînd pe cărare un covor lipicios. Uşa era acoperită cu fulgi, geamurile scăldate în lacrimi.

Maiorul ieşi, cel dintii, deschizînd larg uşa în faţa lui Karl încărcat cu fel de fel de bagaje: un portpled, un cufăr lungăreţ, o legătură cu felurite bastoane pe umăr şi cîte o valiză mare în fiecare mînă. Docto-

rul Kleebe, în halatul lui scurt, se opri în prag. Sosise clipa despărţirii.

— Nu-i o zi tocmai potrivită pentru plecare, — zise el.

Maiorul îşi deschise umbrela şi tăcu, nemişcat.

— Sper că umezeala asta afurisită n-o să vă facă nici un rău, — urmă doctorul.

Maiorul nu-i răspunse. Fulgii îi împestriţau îmbrăcămintea, în jurul şoşonilor se făcuse o scobitură plină cu zăpadă topită, de pe umbrelă se prelingeau picături.

— Putem pleca, domnul maior? Altfel or să ne dezgroape cu lopata, — zise Karl, zîmbind.

Maiorul făcu din mînă un gest de neputinţă, ca şi cum ar fi vrut să spună: s-a sfîrşit!

— Rămîneţi sănătos, domnule doctor, — zise el trist.

— Drum bun, domnule maior.

Îşi întinseră mîna, apoi maiorul plecă pe urmele lui Karl. După ce făcură vreo zece paşi, se auzi deodată un glas de femeie:

— La revedere, dragă domnule maior! Ne revedem acolo, jos!

Maiorul se întoarse. Inge îşi flutura batista de pe balcon. Dar prin învălmăşeala fulgilor, nu se desluşea decît fluturarea batistei. Maiorul îşi ridică umbrela cît putu mai sus, apoi o lăsă în jos pînă la pămînt şi văzu că, drept răspuns la salutul lui, batistuţa flutura mai des, tot mai des.

Doctorul Kleebe nu putu să suporte această scenă. Simţi deodată că-l scutură frigurile. Alergă spre odaia lui şi, tocmai în coridor, auzi cum se închidea ermetic uşa de la intrare, pe care o trîntise...

La prînz, fiind zi de sărbătoare, în sufragerie se iviră cîţiva oaspeţi străini. Şi, cum Inge pleca, se pusese o masă şi pentru ea. Acum se uita veselă de jur împrejur, cercetînd figurile cunoscute şi pe cele necunoscute.

O atrăgea, mai ales, masa englezilor. Le era recunoscătoare pentru faptul că, în prima zi de paşti, soţia pastorului îi trimisese o felicitare: un peisaj de

primăvară, un peisaj plin de speranță, colorat de o mînă de amator: un izvor albastru, o creangă de salcie cu mîțișori și, deasupra ei, un heruvim de Rafael copiat cu indigo. Inge își zicea că trebuie să-i mulțumească negreșit bunei soții a pastorului și aștepta mereu s-o vadă întorcîndu-și capul de la oaspeții ei și uitîndu-se spre ea, ca s-o salute.

Englezii însă nu se ocupau decît de propria lor persoană. Rîdeau mult, rîdeau ușor de ceea ce citiseră în ziarele care zăceau pe jos, la picioarele lor. Primeau teancuri de ziare și, în general, aveau o mare slăbiciune pentru poștă, așa că în fiecare zi înainte de masă, se cufundau în lectura unor scrisori interminabile, sosite din diferite colțuri ale lumii, ca și cum călătoriile acelea imaginare spre corespondenții lor le-ar fi fost necesare ca să-și facă poftă de mîncare. Înainte de a se servi masa se purtaseră degajat, ca și în hol, ocupîndu-se întîi de ziare, apoi de cercetarea ilustratelor de paști. Însă și în timpul mesei păreau veseli, numai că afară de propria lor persoană, nu se mai ocupau de nimeni.

După masă, Inge începu să-și ia rămas bun de la cei din sanatoriu, fără să uite pe vreunul, așa cum se obișnuia în Germania. Strîngea mîinile celor pe care-i cunoștea, le spunea rămas bun și-i saluta pe cei pe care nu-i cunoștea. Trecînd așa de la o masă la alta, se înfierbînta tot mai mult. Îi ardeau obrajii, simțea bine că se petrecea un lucru neobișnuit: se despărțea de Arkthur! Era încredințată că toată lumea o iubea acolo: atîta căldură puneau toți, dar absolut toți, în cuvintele lor de adio, și ea însăși le dorea din suflet, tuturora, atîta fericire, atîtea lucruri bune! Era cît pe ce s-o îmbrățișeze pe Liesel care, îmbrăcată de sărbătoare și scrobită, îi scutura mîna cu putere, în timp ce zicea mereu, în gura mare:

— Adio, adio! Vă mulțumesc, ați fost atît de bună cu mine!

Atunci Inge se repezi cu avînt spre masa englezilor și, aproape înăbușindu-se, se adresă pe nerăsuflate soției pastorului:

— Țin să vă mulțumesc pentru felicitare, doamnă! A fost cît se poate de drăguț din partea dumneavoastră și mi-a făcut o deosebită plăcere.

Englezii amuțiră. Soția pastorului își încreți fruntea, sprîncenele i se ridicară aproape să-i atingă părul. Începu s-o cerceteze pe Inge, din cap pînă-n picioare.

— O, paștele, — pronunță ea sîrguincios într-o germană stricată, dar pe un ton care nu lăsa nici o îndoială că, deși cu prilejul acestei sărbători ți-e îngăduit să cobori pînă la orice nație, totuși ferească dumnezeu să speri că o să te poți apropia de ea!

Atinse, totuși mîna pe care i-o întindea Inge. În schimb, cînd fata se apropie de el, pastorul o privi furios. Mesteca între fălci o felie de tortă moale, dar ai fi zis că mesteca un *chewinggum* american vechi și că, îndată ce va termina această operație, va scuipa dumicatul în obrazul străinei care îndrăznise să dea așa buzna, în existența lui. Își duse încet degetul arătător la frunte. Presimțind o glumă, ceilalți englezi zîmbiră. Pastorul își mută privirea de la fața Ingei la mîna ei, care, tresărind, se lăsase puțin mai jos. Părea că degetul i se lipise de frunte. Nu puteai să-ți dai seama: ori nu înțelegea intenția Ingei, ori voia să arate că era o proastă. Deși englezii începuseră să chicotească, Inge tot mai stătea cu mîna întinsă.

— Plec. Voiam să-mi iau rămas bun de la dumneavoastră, — îngăimă ea, cu greu.

Deodată pastorul își smulse batista din buzunar și începu să se frece la ochi, prefăcîndu-se că plînge. Englezii izbucniră în hohote de rîs.

Pălind și tușind ușor, cu o ciudată povară pe suflet, Inge rîse și ea, apoi, deznădăjduită, întinse iarăși mîna. Spre hazul nestăpînit al celor de la masă, pastorul sfîrși prin a-și lua ceremonios rămas bun de la domnișoara aceea ridicolă, continuînd să-și frece obrajii cu batista.

Inge ieși în goană din sufragerie.

Jignirea neașteptată care o lovea de undeva, piezîș, îi ușură plecarea: nu, era cu neputință să mai

rămînă sub acoperişul acela! Dar după ce i se coborîră bagajele, Inge se apropie grăbită, în vîrful picioarelor, de odaia vecină şi, încordîndu-şi auzul, puse mîna pe clanţă. Bătăile inimii i se opriră în chip ciudat, dar deodată le auzi foarte limpede. Rămase nemişcată în faţa uşii, apoi apăsă uşor clanţa. Uşa era încuiată. Călcînd tot în vîrful picioarelor, însă fără să se mai grăbească, Inge se îndreptă spre lift.

Plecară cu sania şi, fiindcă era vorba de o femeie, doctorul Kleebe o conduse el însuşi la gară.

Era ceasul odihnei de după amiază şi oraşul-sanatoriu părea pustiu: magazinele şi birourile erau închise, autobuzul nu circula. Ai fi zis că tăcerea pîndea plecarea Ingei. Casele se uitau în urma ei. Unele spuneau: ia te uită, se duce jos! Altele vorbeau între ele: uitaţi-vă, uitaţi-vă ce face, pleacă din Davos!

Inainte de a se urca în vagon, Inge simţi nevoia să spună o vorbă sinceră, o vorbă pe măsura zbuciumului ei sufletesc. Dar cînd se apropie de doctorul Kleebe şi-i văzu răceala tristă din privire, îi spuse doar atît:

— La revedere! — Apoi zîmbi şi adăugă, cu o cochetă provocare: — Mi-am luat temperatura, am treizeci şi opt!

— Vai! — dădu din cap Kleebe fără să se mire, apoi o sfătui ce medicamente să ia ca să nu i se facă rău pe drum.

Doctorul merse doi paşi alături de trenul care se pusese în mişcare. De după geamul închis, Inge îşi flutură mănuşa. Kleebe îşi ridică pălăria, şi-o puse numaidecît la loc, se întoarse şi plecă.

Il scuturau mereu frigurile şi îşi puse în gînd că, dacă o să aibă temperatură mai mare decît Inge, analiza o să fie sigur pozitivă: în dimineaţa aceleiaşi zile îi dăduse lui Hofmann să-i facă analiza sputei. In sanie se zgribulea şi tresărea. Ninsoarea încetase, dar aerul era neobişnuit de umed, drumul se înnegrise, iar tălpile săniei storceau, şuierînd, apa din făgaşuri.

Ajuns acasă, se culcă imediat, se înveli cu un pled și-și puse termometrul în gură. Ațipi cu capul plin de aiureli stupide. Dezmeticindu-se, nu izbuti multă vreme să deslușească ce arăta termometrul, deoarece între timp se înserase. Iar cînd deslușí, în sfîrșit, coloana de mercur, ridică din umeri, ca și cum ar fi refuzat să înțeleagă aceste glume ale destinului: n-avea decît treizeci și șapte cu nouă. Sună și o trimise pe Liesel să-i aducă analiza.

Cinci minute mai tîrziu, *Freulein* doctor îi spuse, de dincolo de ușă, că ar dori să-i vorbească, colegial.

— Am înțeles, colega, — strigă el. — Cîți ai găsit în cîmpul vizual?

— Pot să intru?

— Iartă-mă, dar sînt dezbrăcat. Vîră analiza pe sub ușă.

Sări de pe divan, ridică de jos foaia galbenă de laborator și se repezi la fereastră. Pe dos, în dreptul rubricei: țesuturi elastice, văzu un „da". Făcu un pas, se opri o clipă, apoi începu să măsoare odaia cu pași extrem de egali, de la fereastră pînă la divan și înapoi. Multă vreme nu se mai uită la foaia de laborator pe care o ținea strînsă în pumn, cu mîna la spate. După aceea se așeză iarăși pe divan și o citi în întregime. Analiza descoperise în cîmpul vizual de la cinci pînă la zece bacili.

Într-adevăr, doctorul Kleebe se gîndea prea puțin la el. Nu se gîndea decît la ceilalți! Cumpărase sanatoriul ca să se trateze, să se trateze tot timpul și să trăiască în munți, să trăiască în condiții care asigură sănătatea, care înfrîng boala. Inventase Arkthurul ca pe un medicament, ca o garanție, ca un vicleșug: Arkthurul trebuia să-l vindece, și în același timp să plătească cheltuielile acestei vindecări, să dureze o veșnicie, plătind în același timp prețul cu care se dobîndește veșnicia. Și iată că Arkthurul ajunsese să-l ruineze, ajunsese să fie o catastrofă!

Dojenind Arkthurul, așa cum dojenești o ființă care ți s-a făcut vinovată cu ceva, Kleebe se gîndea pe rînd la toate necazurile pe care i le pricinuiau și sanatoriul, și creditorii, și pacienții, la tot destinul lui

înfiorător din ultimii ani, de cînd începuse prăbușirea. Și grijile viitorului le întunecară pe acelea ale trecutului, iar capul începu iarăși să i se învălmășească. Pustiul care îl speriase totdeauna îi apăru înaintea ochilor triumfînd stupid: coridoare goale, odăi nelocuite, bucătăreasa încremenită în bucătăria părăsită, Karl fumînd în cușca ascensorului și făcîndu-i semne lui Liesel cu ochiul lui mort, iar undeva, aproape de pod, stînd pe geamantane și lipită de microscop, *Freulein* doctor... „Da" era scris în capătul celălalt al coridorului prin care răsunau pași străini, și cineva citi tare: „da". Doctorul tresări din somn.

După ce se trezi, luă din nou termometrul. Gluma continua: nici urmă de febră, frisoanele încetaseră. Kleebe ceru un punch și începu să scrie la Alp-Grüm. Folosind expresii de vechi prieten, poate chiar de simpatizant al ideilor lui, îl invită pe Levșin să se întoarcă la Arkthur, unde de astăzi înainte i se vor crea toate condițiile unei odihne ideale: nimeni nu mai avea să-l sîcîie cu nimic, liniște și pace. Pînă și pe doctorul Stumm îl îmblînzise, așa că nu avea să-i facă prea mare scandal pentru faptul că nesocotise regimul.

Ca scrisoarea să ajungă mai repede, Kleebe îi porunci lui Karl s-o ducă de-a dreptul la gară, apoi începu să se ocupe de altceva: să schițeze un grafic al propriului său regim, hotărînd ca de a doua zi să înceapă o viață nouă. În felul acesta, repetînd o poveste veche, își dădu seama că va învinge boala așa cum o mai învinsese și altădată și că nu era vorba decît de o simplă agravare, ceva cu totul obișnuit, deși destul de neplăcut. Știa demult ce avea de făcut și cum trebuia să se comporte, iar programul fixat deasupra mesei arăta că intră în vigoare o lege verificată și binefăcătoare.

Fără grabă, Kleebe își bău punchul, se încălzi bine și, ca să se mai distreze, începu să răsfoiască, amintindu-și-le, cărțile credinciosului său Edgar.

Dar tocmai cînd se cufundase într-o aventură pe

jumătate uitată, din odaia vecină răsună stăpînit, misterios parcă, glasul lui Karl:

— Domnule doctor!

Apoi încă o dată:

— Domnule doctor!

Kleebe deschise uşa. Karl stătea cu gura căscată, respirînd greu. Se trase repede puţin mai la o parte şi atunci doctorul o văzu pe Inge, aproape culcată pe un scaun.

Se repezi la ea.

— Domnule doctor, — îngăimă Karl, — am găsit-o pe *Freulein* Kretschmar în gară. Coborîse înainte de Lankart. Acolo a început. Atunci, au adus-o înapoi... A fost cam greu s-o transport pînă aici...

Atinse cu duioşie mîna fetei, care ţinea între degetele subţiri o cîrpă plină de sînge, poate o bucată de prosop.

— Nu vă speriaţi, — zise Kleebe în frigurile spaimei. — Nu vă speriaţi, *Freulein* Kretschmar. O să vă urcăm în odaie pe braţe.

Dar Inge nu putea decît să închidă ochii.

— Şi scrisoarea, Karl? Scrisoarea cu care te-am trimis? — îşi aminti deodată Kleebe.

— N-aveţi nici o grijă, domnul doctor, — îi răspunse Karl. — Am pus-o direct la vagonul poştal.

13

În cursul nopţii hemoptizia fusese oprită. Pînă la ora două făcuse de gardă doctorul Kleebe, iar după aceea îl înlocui *Freulein* Hofmann. Din clipa în care intrase, doctoriţa îşi găsise de lucru prin odaie cu prosoape, lighene şi gheaţă, apoi pe noptieră, cu tot felul de nimicuri. Pînă la urmă însă termină totul şi privirea ei se încrucişă cu a Ingei.

— Nu-i aşa că te simţi mai bine?

— Perfect, — îi răspunse încet Inge.

— Nu vorbi, înţeleg şi aşa.

— Vreau să pleci.

— Nu vorbi. Nu pot să plec.

— Mă superi.

— N-ai voie să vorbeşti. De ce te supăr?
— Doar ne-am certat.
— N-am să-ţi răspund... Nu ne-am certat. Acum eşti bolnavă. Cînd ai să te faci bine, ai să vezi că o să fim prietene.
— Nu vreau.
Hofmann se apropie de lavoar, rămase acolo ca un minut, apoi se întoarse. Inge se uita mereu la ea.
— Mă duc şi mă întorc îndată, — zise Hofmann.
— Nu-i nevoie.
— Dacă îţi trebuie ceva, sună. Or să mă cheme şi o să vin.
După ce rămase singură, Inge adormi. Prin somn auzi pe cineva intrînd în odaie. Acel cineva rămase în prag, însă ea nu deschise ochii şi nu se trezi decît dimineaţa. Se simţea grozav de slăbită. Grija şi frica prin care trecuse în tren şi prin gări, cînd în jurul ei se agitau oameni străini, dispăruseră. Se simţea uşoară, aproape imponderabilă, străină şi din calea-afară de străvezie.
Cercetîndu-şi odaia îşi descoperi, lîngă uşa care dădea spre balcon, valiza. Zăcea pe podea, pe jumătate deschisă, şi Inge îşi aminti cum i-o răscoliseră cînd căutaseră rufăria de care avea nevoie. Din valiză atîrnau colţuri albe, şnururi. Se uită la ele indiferentă, ca şi cum n-ar fi fost ale ei sau îi aminteau un trecut uitat de cine ştie cînd. Şi în general toate se petrecuseră cîndva, demult, şi chiar dispăruseră. Sufletul ei era liniştit şi senin.
Deodată, din tot ce-i era străin şi indiferent, închipuirea alese cîteva obiecte, unul cîte unul, şi căută să le vadă numai pe ele. Întinse mîna, cu teamă, spre măsuţa de noapte, luă poşeta, scoase un carneţel şi începu să scrie, oprindu-se îndelung la fiecare cuvînt, odihnindu-şi mîinile pe pătură şi ridicîndu-le apoi încet pînă în dreptul obrazului. Rupse foaia din carnet şi reciti cu atenţie ce scrisese, cuvînt cu cuvînt: „Să fiu îmbrăcată cu cămaşa cu şireţel albastru. Rochia albă de olandă. Ciorapi albi. Pantofi deschişi, cu tocul jos (de casă)".
Îndoi foaia şi o aşeză sub poşetă.

Efortul o obosi şi rămase din nou nemişcată. Pe obraz i se prelingeau lacrimi, dar sufletul îi era liniştit şi uşor. Încetul cu încetul, începu să se convingă că avea să se facă bine. Şi atunci luă o hotărîre de mare importanţă, o hotărîre fermă, pe care o şi rosti în şoaptă :

— Dacă mă fac bine, îmi dau cuvîntul de onoare şi jur că o să stau la Davos trei ani.

Chibzui mult : trei ani, sau poate cinci ? Găsi că trei erau de ajuns şi mai repetă o dată :

— Trei ani, fără să plec nicăieri.

Sună. Mai întîi veni Liesel, apoi Karl. Amîndoi se arătară prietenoşi, o întrebară de sănătate şi vorbiră ei ca să nu vorbească ea. Karl îi aduse o scrisoare sosită cu poşta de dimineaţă şi-i spuse că i se telefonase doctorului Stumm şi că el va sosi curînd.

Scrisoarea era de la tatăl ei. Inge încercă să rupă plicul, dar nu izbuti să-şi ridice mîna de pe pat. O cuprinse un acces de slăbiciune atît de puternic, încît îi veni să verse. Atunci o rugă pe Liesel să deschidă ea scrisoarea şi să i-o citească, Liesel citea sîrguincios, înclinîndu-se la fiecare punct şi la fiecare virgulă. Scrisoarea era plină de grijă şi, în timp ce Inge asculta, tot ce fusese imponderabil şi străveziu în ea dispăru şi sufletul i se umplu de dor. N-avea putere să-şi şteargă lacrimile care-i alunecau spre tîmple, udîndu-i părul.

— Nu mai plîngeţi, — zise Liesel după ce termină scrisoarea, — o să vă faceţi bine. Şi eu am păţit-o odată : pierdusem atîta sînge, că-mi ziceam — gata, te-ai curăţat Liesel, adio ! Este în sat la noi o femeie la care se duc toate fetele cînd greşesc... mă înţelegeţi... Cum dau de bucluc, fuga la ea. Şi aşa, ştiţi, mi s-a întîmplat şi mie. Însă la mine a întrebuinţat un instrument de moaşă greşit. Bine înţeles că a tăgăduit. Zicea : „Tu ai o conformaţie femeiască greşită, Liesel, nu mai da vina pe instrumentele mele !“ Însă eu mă pricep la medicină ! Cît sînge am pierdut ! Într-o singură zi ajunsesem, ştiţi, cum sînteţi dumneavoastră, *Freulein* Kretschmar. Nu, nu eram deloc mai breazǎ decum sînteţi dumneavoastră, de ţi-era

şi groază să te uiţi la mine! Şi acuma, vedeţi: nici nu mai ştiu dacă buclucul acela mi s-a întîmplat mie sau alteia.

Apropie prosopul de ochii Ingei.

— Să şterg?

Inge o rugă să-i aşeze lucrurile în valiză şi să pună peste rufărie foaia ruptă din carnet. Adunîndu-şi puterile, îşi înălţă capul, să vadă cum i se execută rugămintea. Apoi, liniştită, îi dictă lui Liesel o telegramă pentru tatăl ei, ca răspuns la scrisoare. Fusese cam bolnavă, dictă ea, dar acum se simţea mai bine, era veselă şi în curînd avea să-i scrie amănunţit.

Inainte de micul dejun, Inge aţipi din nou. O trezi tusea, şi nici nu mai avu timp să se sperie, că hemoptizia şi începu. Pipăi soneria şi, în aceeaşi clipă, îl văzu pe Stumm intrînd în odaie însoţit de Hofmann.

Cele ce urmară îi apărură cu totul clare şi uşor de înţeles. Ce e drept, nu-şi amintea de ele pe rînd, dealtfel nici n-ar fi vrut să le ţină minte pe toate. Era mulţumită cu frînturile de impresii plăcute, uneori indiferente, şi de faptul că ele semănau oarecum a vis. Îşi aducea aminte de capul lui Stumm aplecat peste pieptul ei şi-i simţea mustaţa rece şi cam aspră. Glasul lui venea de departe amestecîndu-se cu un cîntec abia auzit sau cu vorba cuiva, n-ar fi putut să spună ce anume. Drumul depărtat se apropia de ea. Pe marginile lui copacii înfloreau, pe-alături alerga un torent de munte. Poate că murmurul lui, cîntecul lui, se împletea cu glasul lui Stumm? Flori albe cădeau din copaci în apă, tot mai dese, tot mai dese, pînă o acoperiră cu un văl care se apropia din ce în ce mai mult de Inge. O văzu deasupra ei pe *Freulein* Hofmann în halat alb, dar trăsăturilor doctoriţei îi luară locul, cu încetul, alte trăsături, necunoscute, atrăgătoare şi severe. O tulbură apoi o senzaţie ciudată: parcă bea sifon rece, cu băşicuţe înţepătoare care i se răspîndeau în tot trupul. Începu să-i fie cald, ar fi vrut să respire tot mai adînc. Iată: bea şi respiră, i se face tot mai cald, respiraţia i se face tot mai uşoară — şi, în sfîrşit, îşi dă seama de

ceea ce se petrece cu ea: e în odaia ei, întinsă în pat, acoperită cu o pătură nouă şi ţine în gură o canulă tare, pe care o strînge incomod între dinţi. Un tub de cauciuc duce de la canulă la un obiect de metal care seamănă cu un extinctor, dar nu-i aşa de frumos colorat. Măsuţa de noapte e dată la o parte. In locul ei stă o femeie necunoscută, cu faţa lată, destul de tînără. Gulerul halatului ei e prins cu o broşă pe care se vede o cruciuliţă roşie. Ochii femeii o întreabă: „Ei, cum merge?“ „Dar ce s-a întîmplat, la urma urmei?“ — întreabă, tot numai cu ochii, Inge. „O, nimic primejdios, doar vezi că te simţi mult mai bine“, îi răspund ochii femeii. „Da, însă ce înseamnă tubul ăsta din gura mea?“ „Iţi dai seama şi singură ce înseamnă“, zîmbesc ochii femeii. „Doamne, să fiu atît de grav? Chiar atît de grav?...“ — întreabă ochii Ingei.

— Foarte bine, destul, — zice sora pipăindu-i pulsul şi încercînd să-i scoată canula din gură.

Dar Inge nu vrea să dea drumul tubului. Işi strînge dinţii, iar ochii ei larg deschişi, cu privirea fixă, repetă întruna: „Atît de grav? Doamne, să fiu chiar atît de grav?...“

— Hai, dă-i drumul, nu te teme! — zice sora.

Inge îşi descleştează dinţii încet, şi gustul acela de sifon dispare imediat, trupul i se îngreuiază şi i se întăreşte parcă. Strigă, sufocîndu-se:

— Dă-mi!

Nu-şi aude glasul şi, îngrozită, mai strigă o dată:

— Dă-mi!

— Nu te agita, îndată o să-ţi fie bine, — zice sora, monoton. — Am să-l rog pe doctorul Kleebe să ne trimită o rezervă din doctoria asta.

Şi mîna ei mîngîie prieteneşte conul balonului de oxigen.

— Mă duc, — zice ea ridicîndu-se. — Nu te teme, nu te teme. Vezi ce bine respiri. Categoric, n-are de ce să-ţi fie frică!

Femeia s-a depărtat cu mersul ei lin, sortit să convingă că balanţa vieţii nu se clatină, că e de ajuns

ca omul să ştie să meargă ca să învingă orice piedică. Doar de aceea a şi fost creat.

Doctorul Kleebe o întîmpină cu tristeţe. Ce putea să-i spună decît un lucru neplăcut?

Se simţea adînc jignit: Stumm refuzase să-l viziteze, pretextînd că nu fusese invitat. Nu fusese invitat! Cavalerul, umanistul pe care bolnavii îl ridică în slavă pe toate drumurile! Pentu el nu există nici măcar simpla datorie de medic faţă de un coleg! Un medic e bolnav, iar el trece pe lîngă uşa lui. Vedeţi dumneavoastră, nu-i poate ierta că a lăsat-o pe Inge să plece. Dar nici opreliştea lui n-a avut nici un efect. Şi atunci, de ce îl învinuieşte pe el, pe Kleebe? Arkthurul nu e galeră, nu e roaba de care e ferecat un ocnaş, iar el, Kleebe, nu e paznic de puşcărie! Dealtfel, într-adevăr, Arkthurul e o roabă, dar numai un singur om e încătuşat pentru totdeauna de ea: el, bietul, bietul Kleebe! Îl vedeţi cum, bolnav şi istovit, îşi face datoria de medic şi de om, nu se dezlipeşte pînă în zori de la căpătîiul pacientei — apoi zace nemişcat în ungherul lui, singur şi părăsit de toată lumea! Iar Stumm îi pune pacientei o soră de caritate, şi nici măcar nu vrea să treacă pe la medicul în al cărui sanatoriu, orice s-ar spune, a cîştigat destui bani. Dacă ar fi să judecăm omeneşte, însuşi el, Kleebe, are nevoie de o soră — da, tocmai de cucoana asta cu broşă, de mutra asta acră, de caritate, are nevoie! Dar nu — oftează Kleebe — tu trebuie să-ţi duci roaba ta de ocnaş, trebuie s-o duci pînă vei cădea. Eşti osîndit, eşti osîndit !

— Ce-mi puteţi spune despre simpatica noastră *Freulein* Kretschmar? — o întreabă el, trist.

Sora îi înşiră, măsurat, tot ce poate să-i spună despre bolnavă. Vorbeşte de temperatură, de puls, de slăbiciune şi transpiraţie, aminteşte că hemoptizia nu s-a mai repetat, că bolnava este pentru moment lucidă şi cere să i se mai dea oxigen.

— Da, da, — spune tot atît de trist doctorul Kleebe. — Dar bolnava ar trebui să ştie că un balon de oxigen costă optsprezece franci.

Sora se uită atent la Kleebe şi aşteaptă.

— Vreau să spun că nenorocita tot o să moară. Atunci, de ce să avem noi neplăceri? Cine știe dacă o să ne achite cineva cheltuielile pe care le facem astăzi?

Sora așteaptă mereu.

— Bine, fie. Trebuie s-o văd și eu. Să mergem...

Intră fără zgomot în odaia Ingei și se uită țintă în ochii ei pe jumătate închiși. Îi găsi pulsul și rămase cu ochii în tavan. Buzele i se răsfrînseră și clătină din cap. Apoi îi lăsă mîna. Pe măsuța de noapte zăceau seringi, se îngrămădeau sticluțe. Kleebe le atinse pe rînd, își aduse aminte de încă două medicamente din rezervele sanatoriului, care ar fi avut același drept să stea alături de celelalte. Se gîndi că trebuie să le trimită și tocmai se pregătea să plece, cînd Inge deschise ochii. El o salută și, înțelegînd că voia să-i spună ceva, se aplecă.

— Levșin? — îl întrebă Inge.

— Am știut, am prevăzut totul, — se bucură Kleebe. — Am prevăzut și l-am înștiințat.

— O să vină?

— O să vină, fiți pe pace. I-am scris să vină.

Inge închise ochii și Kleebe ieși în vîrful degetelor. Se simțea înduioșat. Era alarmat de soarta ei, nu-i părea rău decît că toate acestea se petreceau la Arkthur și se grăbea să ajungă la mica lui farmacie, ca să caute medicamentele pentru Inge. Aprecia mai cu seamă una — o fricție cu iod împotriva durerilor de la încheieturi, obișnuite în asemenea cazuri. Ce e drept, medicamentul costa cam scump, dar ce putea face?

În hol Kleebe îl întîlni pe Levșin. Se repezi la el cu brațele întinse, spunîndu-i cu glas cîntat, aproape torcînd ca un motan, ceva trist și înduioșător, ca și cum i-ar fi exprimat condoleanțe pentru o pierdere neînchipuit de grea.

— Mă bucur, da, ne bucurăm cu toții! Ați primit scrisoarea mea nu-i așa? O, dar ce e de făcut!

— Scrisoarea?...

— N-ați primit-o? Scrisoarea pe care v-am trimis-o

ieri, şi în care vă aduceam la cunoştinţă... Daţi-mi voie, la ce oră primeaţi poşta, acolo?

— La amiază. Şi eu am plecat de dimineaţă.

— Minunat! Ce coincidenţă! — se extazie Kleebe.

— Dar ce s-a întîmplat?

— Tocmai asta-i, că nu s-a întîmplat nimic. E o coincidenţă umitoare: n-aţi primit scrisoarea mea, şi totuşi aţi venit.

Ai fi zis că trecea ca un fluid dintr-o stare într-alta, căutînd cu tot dinadinsul să fie pe placul lui Levşin.

— S-a întîmplat ceva cu vecina mea? — întrebă Levşin cu neîncredere.

— Da, simpatica noastră *Freulein* Kretschmar, — se întristă Kleebe. — A intenţionat... a încercat să plece jos, dar, din nenorocire...

— E rău?

— O, da!

— Nici o nădejde?

— Vedeţi, aşa ceva nu se poate spune niciodată. Dar pînă n-o să se simtă mai bine...

— Nu poate fi văzută?

— În clipa de faţă, — făcu Kleebe cerîndu-şi parcă iertare, — cred că, astăzi, încă nu.

— Dar mîine?

— Îmi veţi permite să vă răspund mîine.

Şi în tonul amar al lui Kleebe răzbătea iarăşi compătimirea.

Pe scară, cu un zîmbet de fericire pe buze, Hofmann îl aştepta pe Levşin. Intrară împreună în odaia lui şi, deschizînd uşa spre balcon, rămaseră alături, în picioare.

— Tu, te-am văzut venind, — zise ea, ascultînd îndrăgostită cum suna pe balconul acela cuvîntul „tu". Farmecul care i se dezvăluise la Alp-Grüm o însufleţea şi acum, în ciuda obişnuinţei de a-şi da oarecare importanţă cînd se găsea în exerciţiul funcţiunii.

Aceeaşi viaţă măruntă şi bine cunoscută se cuibărea în spaţiul desfăşurat în faţa balconului. Dar Levşin o privea cu sentimentul schimbat al omului care adăugase trecutului ceva nou. Femeia care-i stătea alături aştepta cuvinte pe care el nu le putea spune

în clipa aceea. Dorinţa de a afla ce se petrecuse acolo, dincolo de peretele acela, îl făcea să stea la pîndă. I se păru că aude, după despărţitura balconului ceva ce semăna cu un geamăt. Şi cum el nu ştia să ascundă ce se petrecea în sufletul lui, întrebă dacă era adevărat ceea ce-i spusese Kleebe despre Inge.

— Nu ştiu ce ţi-a spus Klebe.

— Că e grav.

— Dacă n-ar fi cazul să adăugăm : foarte grav.

— Dar care a fost cauza ?

— In clipa de faţă nu e chiar atît de important dacă ştim sau nu care a fost cauza.

— Şi Stumm ? Nici el să nu mai poată face nimic?

— Stumm a spus că s-ar putea să nu mai fie nevoie de vizitele lui.

Levşin îşi dădu seama că, în tonul cu care i se dădeau aceste răspunsuri prea strict profesionale, enervarea lua locul imputării. Totuşi, nu se putu opri să nu întrebe :

— Prin urmare, nu mai este nici o nădejde ?

— Nădejdea în camfor.

— Şi... curînd ?

— Nu se ştie.

— Vreau s-o văd.

Hofmann tăcea.

— Trebuie s-o văd.

Fără să-l privească, ea zise :

— Să încerc. — Şi ieşi din odaie.

Lipsi mult. Levşin rătăcea cînd prin odaie, cînd pe balcon, se gîndea ce să-i spună Ingei ca să-i dea curaj, şi încerca să-şi imagineze cît se schimbase de mult. Işi răscoli bagajele pe care le luase cu el la Alp-Grüm : îşi zicea că ar fi bine să-i dăruiască ceva, dar nu găsi nimic potrivit.

Cînd se întoarse Hofmann, el era pe balcon. Doctoriţa părea tot atît de stăpînă pe sine ca şi atunci cînd părăsise odaia.

— Am pregătit-o, vă aşteaptă.

Levşin se întoarse numaidecît să iasă. Şi numai atunci din pieptul ei se smulse un suspin :

— Doamne, de ce, de ce v-aţi întors !

Suspinul ei îl făcu să se oprească o clipă, însă nu-i spuse nimic.

Pretutindeni, pe coridor și în toate etajele sanatoriului, era liniște. Ai fi zis că trecuse o veșnicie de cînd nimeni nu se mai atinsese de ușa bine închisă care dădea în odaia Ingei. Trecînd pragul, lui Levșin i se păru că adusese cu el acolo aceeași tăcere adîncă și rămase pironit locului pînă desluși o răsuflare scurtă și grăbită. Făcu un pas spre pat.

Inge se uita drept înainte. Ochii ei erau atît de mari, încît lui i se păru că-i cuprind jumătate din față. Privirea lor era foarte albastră și senină. Toate celelalte trăsături i se păstraseră neatinse, numai că Inge se făcuse mai mică, părea călcată cu fierul, iar pielea de pe frunte și sprîncenele, atît de mobile altă dată, i se liniștiseră. Umerii, înguști ca de copil, îi tresăreau de cîte ori trăgea aer în piept.

Levșin se opri mai la o parte, așteptînd o mișcare, un semn. Dar bolnava rămînea neschimbată. Atunci el se aplecă spre soră :

— Nu aude ?

Sora îi făcu loc să se apropie de pat.

Levșin văzu cum tresări lumina în ochii Ingei și cu ce greutate își mută privirea asupra lui. Ceea ce văzu în ochii aceia nu s-ar fi putut numi niciodată bucurie. Era mai mult decît bucurie, era triumful care răzbătea o clipă din lumea ei de spaimă și de neliniște.

— Te-ai întors ? — îl întrebă, foarte încet.

Respira scurt și cu întreruperi, de parcă smulgea aerul. Încercă să-și ridice mîinile, dar mîinile doar se întinseră peste pătură.

Atunci Levșin luă mîna care era mai aproape de el, o mînă care aproape își pierduse greutatea, și începu să-i mîngîie palma mică.

— Mi te-au ascuns, — zise Inge, tărăgănat.

— Iartă-mă, nu te supăra, — făcu el încercînd să zîmbească.

Ai fi zis că nu înțelegea ce-i spune, totuși buzele îi tresăriră într-o părere de zîmbet. Privirea ei îl chemă. Levșin se aplecă.

— Ai să-mi povestești totul mai tîrziu, — îi șopti, articulat. Și, în timp ce el se îndrepta din mijloc, ea închise ochii.

Levșin rămase din nou nemișcat. Inge zăcea ca și mai înainte, fără să arate prin nimic că ar fi dorit să se schimbe ceva.

După aceea veni Karl aducînd un balon cu oxigen, un balon ca acela de stins incendiile. Il scoase cu grijă din odaie pe cel gol așezîndu-l pe cel nou în locul lui. Sora luă pulsul bolnavei, îi șterse sudoarea de pe gît și-i așeză după urechi șuvițele care demult i se desfăcuseră. Și iarăși se făcu liniște peste tot. Apoi, departe, trecu poșta spre Clavadell și în odaie pătrunse, îndemnîndu-te să pleci cu ea, chemarea cunoscută a cornului.

Poate că o auzi și Inge, deoarece peste puțin fața începu să i se schimbe, crispată de dor și de chin. Și atunci Levșin își dădu seama din nou cît de mult o urîțise boala ei lentă, pregătind-o încetul cu încetul pentru moarte.

Sora îi spuse că trebuia să schimbe așternutul bolnavei, și vorbele ei fură pentru Levșin ca un imbold care-l urni din loc. Ieși, cu impresia că-l aruncase cineva de la înălțime pe caldarîm. O găsi pe Hofmann în odaia lui. Stătea pe șezlong ținîndu-și genunchii cu brațele, în timp ce el simțea limpede să facă ceva, mereu, fără întrerupere, să se străduiască din răsputeri, să caute mijloacele cele mai neobișnuite și să se grăbească, să se grăbească ! Il durea tot trupul pentru că îl aruncaseră pe caldarîm, iar Hofmann se uita în zare cu gîndul aiurea și el socoti că ea n-avea suflet. Inima lui nu era deschisă decît pentru un singur sentiment — sentimentul acela care se întipărise înfiorător de limpede pe fața Ingei și care trecuse și asupra lui : nimeni, nimeni din jurul ei nu putea să înțeleagă că Inge se despărțea de singura ei viață. Era un eveniment uriaș, un eveniment cum nu mai văzuse lumea : *ea* se despărțea de viață, *ea* era pe moarte.

— Știu că faceți tot ce e posibil, — zise el, — însă ar trebui să-l chemați pe Stumm.

— A fost. El i-a oprit ultima hemoptizie.

— Dar poate că între timp a intervenit ceva nou... poate că situaţia s-a schimbat şi el ar proceda altfel.

— Mai bine decît noi?

— De unde vrei să ştiu? Cu mai mult curaj poate, cu mai multă ingeniozitate.

— Noi facem tot ce ne-a indicat el.

Şi Hofmann se ridică.

— Nu înţelegeţi nimic! — zise ea, răsuflînd uşurată. — Şi e mai bine aşa: e mai uşor cînd nu înţelegi. Numai atunci e cu putinţă să fii atît de nobil... faţă de un osîndit.

— Dar dacă acest osîndit aş fi fost eu, n-ai fi făcut mai mult decît faci acum?

— Nu, — răspunse ea fără să stea la gînduri. — Aş fi făcut exact acelaşi lucru. Cît de îngrozitor e ceea ce-mi spui! Dar, dragul meu, nici de data aceasta nu înţelegi nimic: aş fi fost... o, aş fi fost mult mai nenorocită!

Hofmann dădu să plece, dar se opri.

— Nu e mult de cînd te apăsa faptul că Inge îţi trezea compătimirea.

— Da, şi mi-e ruşine.

— Şi ce vrei să schimbi cu această mărinimie tardivă?

— Nu rîde. Mi se pare acum că dacă m-aş îmbolnăvi eu, iar ea s-ar vindeca...

— O, am înţeles demult, — îl întrerupse Hofmann în şoaptă. Şi abia în prag spuse vorbele care parcă abia aşteptau să-i zboare de pe buze: — Ceea ce te împinge spre Inge, nu e nicidecum mila!

Trăia pentru ea, sau — poate — pentru el, Levşin, şi el înţelegea acest lucru. Însă viaţa ei era o viaţă pe care n-o ameninţa nimic, care lupta pentru ceva fără importanţă, pentru ceva secundar, aşa că putea să aştepte pînă mîine, pînă poimîine. Dar ochii Ingei nu puteau să aştepte. Privirea lor fixă nu-l părăsea o clipă, nici în odaia lui, nici pe coridoarele care păstrau, netulburată, liniştea sanatorială, nici în stradă, unde ieşise în fugă şi unde rînduiala, politeţea generală şi ordinea ar fi putut să potolească pînă şi pe un nebun. Căutînd să scurteze drumul, Levşin o luă

pe nişte ulicioare şi ieşi curînd afară din oraş. La început, urcuşul părea uşor, cotiturile drumului erau line şi numai zăpada moale se prăbuşea uneori, îngreuindu-i mersul. Dar povîrnişul se făcea tot mai drept, serpentinele tot mai repezi, aşa că simţi nevoia să se odihnească. Din locul unde se găsea acum, valea se deschidea avîntată, iar oraşul de pe fundul ei, cu căsuţele lui, părea o îngrămădire de cristale cubice, depuse acolo, cu drag, de o substanţă cristalizată. Levşin găsi cu greu sanatoriul Arkthur printre aceste jucării : toate aveau o singură faţă, şi asemănarea lor uimitoare îl făcu să-şi spună că în fiecare din ele se repeta, probabil, destinul Ingei. Oraşul, liniştit în aparenţă, era sălaşul delirului, al luptei cu moartea, dar se prefăcea, luîndu-şi masca raiului pe pămînt, care învinsese suferinţa. Poate că asta însemna înţelepciune, deoarece gloria lui creştea, iar ceea ce era lipsit de glorie se ascundea. Şi poate tocmai la asta se gîndise Hofmann atunci cînd îi spusese că el, Levşin, nu înţelegea nimic. El însă vedea oraşul şi aşa cum îi păruse, aşa cum fusese totdeauna pentru el : un oraş al nădejdii — dar vedea şi ochii Ingei, şi oraşul aşa cum era acum pentru ea : un oraş al morţii. Da, Levşin înţelegea totul...

Urcă panta spre casa cea mare şi albă. Acolo, pe alei şi pe cărări, ieşea la iveală pretutindeni bunăstarea. Crengile brazilor se legănau în urma lui : două veveriţe domesticite se ţineau după el, aşteptînd să le dea nuci. Casa albă îşi desfăcea înaintea lui faţada cu sute de balcoane, pe care zăceau sute de bolnavi aşteptînd să li se redea sănătatea. Levşin nu se îndoia o clipă că acolo toate erau dirijate de dumnezeu, dar ştia şi că acest dumnezeu era doctorul Stumm.

Trebui să aştepte medicul de gardă. La Arkthur medicii erau grăbiţi, dar la sanatoriul cantonal îşi puteau îngădui să nu se grăbească chiar atît de mult. Cînd, în sfîrşit, apăru, medicul îi spuse că doctorul Stumm plecase în oraş, la un pacient a cărui stare îl îngrijora şi că, dacă Levşin avea timp, putea să-l aştepte în hol. Levşin îl întrebă dacă nu ştia la care sa-

natoriu anume plecase Stumm. I se răspunse că la Arkthur.

În timp ce cobora la vale, Levşin vedea repetîndu-se jos aceleaşi cuburi de cristal. Amestecîndu-se unele cu altele, casele parcă depuneau jurămînt să păstreze credinţă scopului comun, acelui scop care le aşezase acolo în armonioasa îmbinare cu valea, cu munţii înzăpeziţi şi cu soarele. Ideea că oraşul purta o mască mincinoasă îi păru bizară. Nu, acela era oraşul bunăvoinţei lui Stumm. De cîte ori nu se simţise nevoia, acolo, de o mînă de ajutor din partea lui! Şi el o întindea, el era sfîntul pe care se sprijinea oraşul.

La Arkthur află că doctorul Stumm o văzuse pe Inge şi că nu spusese nimic nou. Prin urmare, mîna sfîntului nu era atotputernică, îşi zise Levşin, şi nu-i rămînea altceva de făcut decît să aştepte pînă cînd Stumm va ajunge cu adevărat dumnezeu.

Veni apoi noaptea : nici vis, nici veghe. Cînd auzea gemete, cînd îl înspăimînta liniştea desăvîrşită. Toţi nervii lui parcă se lipiseră de peretele care-l despărţea de odaia vecină. Aştepta, aştepta... Puţine din gîndurile care-l copleşiră în noaptea aceea îi mai rămaseră în minte. Ştia doar că-l blestemase pe omul care preamărise întîia oară tuberculoza ca pe o boală frumoasă şi romantică, şi pe toţi cei care poetizau acest monstru, pe motiv că nu rareori îşi alege victimele printre poeţi.

În zori, desluşi zgomote monotone şi grele, care semănau a horcăieli, dar nu-şi putea crede urechilor, deoarece prea erau puternice, iar pauzele dintre ele prea erau lungi. Nu, pentru nimic în lume asta nu putea fi o respiraţie omenească. Nemaiputînd suporta neliniştea, Levşin se îmbrăcă şi ieşi pe coridor.

Sanatoriul abia începea să se trezească. Îl auzi pe Karl, jos, frecînd podelele cu cîrpa. Peste o clipă se auzi uruitul ascensorului şi ţăcănitul lui în dreptul fiecărui etaj.

Din cabină ieşi doctorul Kleebe. Îşi ridică în sus braţul în chip de salut, gata să-i pună cîteva întrebări cît se poate de potrivite cu împrejurarea. Dar în momentul acela, uşa de la odaia Ingei se deschise. Obo-

sită, cu obrazul boţit al omului care n-a dormit toată noaptea, în prag se ivi Hofmann. Îşi mută privirea de la Levşin la Kleebe, apoi scoase din buzunar o cutie roz cu ţigări „Dames".

— *Ex,* — zise ea în treacăt, adresîndu-se numai lui Kleebe.

Din doi paşi grăbiţi, Kleebe dispăru în odaia Ingei.

Levşin o luă pe Hofmann de braţ. Ea căuta să apuce din cutie, cu degetele uşor tremurătoare, o ţigară care-i scăpa mereu. Levşin o duse în odaia lui.

— Ce înseamnă *ex?* — o întrebă el aprinzîndu-i un chibrit.

— E limbajul nostru, — îi răspunse Hofmann.

— Văd şi eu că e limbajul vostru. Dar ce înseamnă ?

Hofmann trase fumul în piept şi dădu drumul cu putere unui rotocol gros, care se risipi cu încetul în aer.

— Înseamnă *exitus,* adică sfîrşit.

Se aşezară alături, tăcuţi. Fumul se învîrtea pe deasupra lor, iar de afară pătrundeau pînă la ei zgomotele disparate ale dimineţii.

Se auzi o bătaie sfioasă în uşă. Levşin se ridică. Uşa se crăpă cu nespusă băgare de seamă şi, în deschizătura ei, se ivi încet făptura grecului. Omul se trase uşor îndărăt, strîngîndu-şi trupul în uşă, şi totuşi şopti delicat:

— Bună dimineaţa, domn. Vrut numai ştiut cum simţiţi la dumneavoastră ?

— Mulţumesc, — îi răspunse Levşin. Dar frizerul pesemne că nu-l auzi, deoarece rămase să aştepte, zîmbind de parcă-şi cerea iertare.

— Mulţumesc, — repetă Levşin mai tare, cu deznădejde parcă. — N-am nevoie de nimic.

14

Marginile drumurilor se zvîntaseră, pămîntul radia o dulce căldură de primăvară, lumina pătrundea prin ungherele cele mai dosnice şi aerul părea neclintit.

Karl îşi scoase din Arkthur bicicleta lui mult încercată, se uită încîntat împrejur, îşi îndreptă pe umăr curelele de care atîrnau cele două baloane goale de oxigen, puse un picior pe pedală, îşi făcu vînt şi, fără să se aşeze, o luă la vale făcînd să foşnească prundişul cărării. Ajuns pe caldarîm, îşi trecu celălalt picior peste şa, se aşeză şi începu să pedaleze fără grabă. Apoi oftă uşor şi începu să fluiere. Fluiera frumos, curat şi puternic. Melodia era şi ea de invidiat: şlagărul la modă din filmul „Monte-Carlo sub bombe". Cînd întîlnea alţi biciclişti, îşi întrerupea cîntecul, îşi îndrepta pe umăr baloanele de oxigen care străluceau la soare, apoi începea iarăşi să fluiere, pedalînd în ritmul veselului „Monte-Carlo sub bombe".

Inainte de micul dejun, doctorul Kleebe se apropie fără zgomot de uşa Ingei Kretschmar, scoase din buzunar o foaie mică de hîrtie albă şi încercă s-o fixeze pe uşă. Pioneza îi scăpă din mîini. O căută pe jos, dar parcă intrase în pămînt. Kleebe rămase o clipă absent, apoi îşi veni în fire, îşi îndoi reverele halatului, întîi pe cel stîng, apoi pe cel drept, găsi două ace cu gămălie şi fixă cu multă grijă hîrtia. Ca un pictor, îşi lăsă capul pe spate, să aprecieze mai bine inscripţia caligrafiată îngrijit „Vizitele interzise". Apoi se depărtă de uşă tot atît de încet precum venise.

Ziua se scurgea fără obstacole şi fără încălcări de regim : bolnavii zăceau pe balcoane, unii nici nu-şi mai luaseră sacii de blană, ci simple pături ; în laborator se făceau analize ; în cabinetul de radiologie se uscau, pe suporturi de lemn, noile radiografii. Seara pe la nouă, datorită zelului doctorului Kleebe, se înjghebară două partide de bridge. Hofmann lua parte activă, căutînd să atragă pe toată lumea la joc, ba încerca să-l înduplece chiar şi pe Levşin. El însă îi răspunse întunecat că altă dată, în împrejurări asemănătoare, va juca probabil cărţi, dacă în prealabil va izbuti să înnebunească, dar că în seara aceea prefera să iasă la plimbare. In felul acesta, la mesele din salon se aşezară aproape toţi bolnavii, afară de Levşin şi, bineînţeles, de englezi, care plecaseră la cazino. La ora zece, cînd bolnavii ar fi trebuit să se culce, bridge-ul

era în toi şi doctorul Kleebe îngădui, cu destulă bunăvoinţă să fie prelungit cu încă o jumătate de oră, cu atît mai mult cu cît la cel de al doilea rober avea o şansă nebună.

În vremea asta, Karl introduse în sanatoriu doi bărbaţi cu gambete şi cu pardesie lungi, demodate. Graşi, cu obrazul buhăit, amîndoi de aceeaşi statură, străinii semănau mult între ei şi la faţă.

— Bună seara, — îi spuseră lui Karl.

Fără nici un efort, probabil obişnuiţi demult cu asta, cei doi aduseră înăuntru, ţinînd-o în picioare, o ladă ceva mai înaltă decît ei, care nu părea deloc grea. Karl deschise fără zgomot uşa liftului, cei doi intrară în cabină cu lada lor şi o aşezară între ei, lipindu-se de ea aşa fel, încît ai fi zis că în lift erau trei oameni : doi mai mici şi la mijloc al treilea, de lemn, ceva mai înalt. Karl le dădu o cheie şi liftul porni.

Ajunşi la destinaţie, cei doi, împreună cu lada lor, se îndreptară spre uşa pe care se vedea biletul „Vizitele interzise", o descuiară şi pătrunseră în odaie. Peste cinci minute scoaseră lada — de data asta ţinînd-o orizontal — şi, cu toate că acum era grea, coborîră scara fără zgomot şi cu multă îndemînare.

Karl ţinu deschisă uşa de la intrare pînă ce scoaseră lada din casă. Cei doi îi spuseră :

— Noapte bună.

Aproape dibuind, oamenii împinseră lada într-o maşină închisă, neagră. Unul se aşeză la volan, celălalt alături şi maşina, îndată ce i se sloboziră frînele, o luă la vale fără motor.

Pe la sfîrşitul jocului, pe doctorul Kleebe încetă să-l mai intereseze cîştigul. Iar animaţia lui, şi chiar comportarea lui cam gălăgioasă dispărură fără urmă. Despărţindu-se de parteneri, ieşi în hol, unde dădu peste Levşin. Se uită la ceas şi clătină din cap :

— Nesocotiţi programul, iubite domnule Levşin !

— Nu sînt singurul, domnule doctor.

— Ei, nouă, ca unor bătrîni cartofori, ni se iartă, nu-i aşa ?

— Mă gîndeam la Inge Kretschmar.

— Aţi văzut ? — întrebă Kleebe tulburat.

— Am văzut.
— Aţi văzut cînd a plecat?
— Da, cînd a plecat.
— Mda... E o serioasă încălcare de regim! Dar, iertaţi-mă, nu trebuie să urmăm exemplele rele.
Şi Kleebe îşi desfăcu braţele, de parcă se pregătea să-l îmbrăţişeze pe Levşin, apoi adăugă:
— Dacă-mi daţi voie, un mic sfat, pur medical, şi nimic mai mult: observaţi prea multe în viaţă, dragul meu. Trebuie să observăm cît mai puţin.
— Nu vreau să trăiesc cu ochii legaţi. Mie nu mi-e frică de viaţă.
— Nu, nu, daţi-mi voie: trebuie să observăm cît mai puţin. Nu ştiu cum se răsfrînge asta asupra vieţii. Dar pentru sănătate, e mult mai folositor.
— Şi dumneavoastră cum staţi cu sănătatea?
— Vreţi să spuneţi că şi eu observ prea multe în viaţă?
— Nu, nu vreau decît să ştiu cum vă simţiţi.
Doctorul Kleebe tăcu un timp.
— Ştiţi? Sînteţi cel dintîi om care îmi pune această întrebare. Cel dintîi dintre pacienţii mei. Şi dacă îmi daţi voie, o să vă răspund aşa cum noi, medicii, nu obişnuim să răspundem pacienţilor noştri: stau prost, dragă prietene, mai prost ca oricînd. Stau prost în toate privinţele!
Kleebe scutură cu putere mîna lui Levşin şi, în timp ce dispărea în micul său cabinet, îi strigă cu un surîs chinuit:
— Dar asta nu trebuie s-o observaţi, nu trebuie s-o observaţi!
În ziua ceremoniei de la crematoriu, Kleebe avu de lucru cu oficialităţile şi corespondenţă telegrafică cu familia Ingei Kretschmar. Nu se depărtă de lîngă masă. Soţii englezi îl rugaseră să depună flori pe sicriul moartei. Kleebe trimise buchetul prin Karl şi se hotărî să-şi ducă singur coroana pe care o cumpărase din partea lui. Deocamdată, o sprijini de uşorul uşii. Nu-i mai rămînea decît să încheie contul cheltuielilor făcute de Inge şi al celor prilejuite de moartea ei. În contul acela intrau toate: analizele, medicamentele,

sora de caritate, ultimele vizite ale medicului curant și dezinfecția. Plimbîndu-se pe dinaintea mesei și căutînt să-și aducă aminte dacă nu uitase cumva să treacă vreun mărunțiș, Kleebe schimbă cifra 100 în 150. Intr-adevăr, pentru dezinfecție putea să pună și o sută cincizeci de franci, deoarece nu era vorba de o simplă dezinfecție după taxa stațiunii, pe care era obligat s-o facă după plecarea fiecărui bolnav, adică să fiarbă formol în odaia închisă ermetic. Nu, acolo trebuia să dezinfecteze fiecare obiect în parte, să îmbrace pereții cu tapete noi, prin urmare o întreagă revoluție care, după o străveche și înțeleaptă regulă, trebuia suportată de cel care o prilejuise, adică de mort. Și, cum nu putea să prevadă cu precizie cît o să coste o astfel de dezinfecție, era mai prudent să înlocuiască în ciorna contului cifra 150 cu 200. Atunci Kleebe dădu cu ochii de coroana sprijinită de ușă și-și aduse aminte că trebuia să se grăbească. Coroana era de metal, cu un buchețel de edelweis de sticlă. Nu era nici prea scumpă, dar nici prea ieftină. La drept vorbind nici nu era o coroană, ci o coroniță, fără nimic scris pe ea și poate tocmai de aceea mai înduioșătoare. Kleebe șterse în grabă cifra 200, scrise hotărît deasupra 250 și puse mîna pe palton : era timpul să plece.

Drumul ducea pe o șosea pustie, afară din oraș, prin fața unor case răzlețe. Liniștea era întreruptă uniform, dar destul de plăcut, de un joagăr : ferăstrăul circular urla ca o sirenă de vapor, iar cînd termina de tăiat o scîndură, arunca în văzduh o notă melodioasă și subțire, care nu apuca să se stingă înainte de a se porni din nou urletul gros al ferăstrăului. Zgomotele acestea treziră în mintea lui Kleebe un vîrtej de melodii, pe jumătate cunoscute sau improvizate atunci, pe loc. Și doctorul își simți sufletul mai senin după amărăciunile zilelor trecute. Soarele încălzea simțitor. Ținînd în fața lui, cu două degete întinse, coronița, Kleebe pășea în ritmul melodiilor unei orchestre închipuite, cu glasuri multe, care se ascundea în zăngănitul și în urletul ferăstrăului.

Treptat, zburînd din muzică în răbufniri de vînt, un vis nestăpînit începu să joace printre ele. Arkthurul

sărăcit învia din nou, mîngîindu-i sufletul. Un milionar englez... nu, nu englez, ci un cunoscut milionar olandez (că doar la San-Moritzul vecin erau destui milionari olandezi) se instalează la Arkthur. Îi place atît de mult sanatoriul acela simpatic, cu poziţia lui pitorească, încît îl roagă pe Kleebe să concedieze toţi bolnavii şi să rezerve numai pentru el toată clădirea. Kleebe îi îndeplineşte cu multă plăcere rugămintea şi ei se împrietenesc. Zilele noi se scurg neasemuite şi pline de miez. Prietenul lui Kleebe e un entuziast, un adevărat muzician. Amîndoi îşi închină viaţa muzicii, citesc literatura nouă, uneori vorbesc despre femei sau fac filozofie în splendidul Arkthur, nou amenajat. Kleebe primeşte în dar o maşină ultimul tip. Karl, în uniforma cea nouă, împodobită cu galon de aur foarte subţire şi elegant, stă la volanul maşinii scînteietoare, care parcurge încet strada principală. Lumea se uită la ei de pretutindeni. Nimeni nu întreabă a cui e maşina, toată lumea ştie : trece doctorul Kleebe. Se duce cu prietenul lui, milionarul olandez, la Lago Maggiore, unde milionarul a construit o vilă anume pentru Kleebe. Se instalează la Lago Maggiore şi fac plimbări cu un iaht alb. Toată Italia vorbeşte despre luxul în care huzuresc cei doi prieteni. Însuşi ducele — prieten personal cu olandezul — vine în vizită la ei. Doctorul Kleebe face asupra lui o impresie extraordinară. Ducele îl invidiază pe olandez şi-i spune : „Prietenii prietenilor mei sînt şi prietenii mei". Apoi îi propune lui Kleebe să treacă la catolicism. Religia nu l-a încurcat niciodată pe Kleebe, socotind-o ca pe ceva convenţional, aşa că se desparte de luteranism. Acest act contribuie la strîngerea legăturilor dintre duce şi Vatican, şi ducele îl numeşte pe Kleebe ministru al sănătăţii publice. Kleebe vine la Davos să-şi lichideze întreprinderea, lumea îl imploră să nu plece, însă el rămîne neînduplecat. Donează sanatoriul Arkthur medicilor bolnavi de tuberculoză. Oraşul recunoscător îl alege cetăţean de onoare, iar medicii bolnavi aşază în holul sanatoriului bustul lui în bronz, împodobit cu o coroană de lauri.

Obosit de greutatea coroanei, braţul doctorului Kleebe alunecase în jos şi coroniţa, sunînd uşor, îi zgîria paltonul. Kleebe o trecu în mîna cealaltă şi se dezmetici. În faţa lui era crematoriul. Un grup de oameni urca spre portalul scund. Kleebe îi recunoscu pe Stumm, pe *Freulein* Hofmann şi pe Levşin. Alături de ei păşea un bărbat înalt, cu umerii încovoiaţi, care-i păru foarte cunoscut. Kleebe se alătură grupului în pridvor şi intră cel din urmă.

Cînd toată lumea îşi ocupă locurile pe bănci, Kleebe, cu capul în piept, cu paşi mărunţi, se îndreptă spre sicriu ţinînd coroniţa cu braţul întins. Capacul sicriului era împodobit din belşug cu flori naturale, alături de care coroniţa lui păru şi mai modestă. Dar el o aşeză cu demnitate lîngă flori : adevărata dragoste e modestă, iar Arkthurul îşi preţuise într-adevăr pacienta.

În timp ce se întorcea spre bănci, Kleebe se simţea gata să înfrunte privirile tuturor. Dar aproape nimeni nu se uita la el. Feţele celor de faţă îi păreau străine. Ca să se încredinţeze că nimeni nu-l ura, Kleebe încercă să se uite la fiecare pe rînd cu o privire plină de îndurerată prietenie. Nimeni nu-i răspunse. Şi deodată, privirea lui se încrucişă cu privirea mohorîtă, strecurată printre pleoapele pe jumătate închise ale unui om pe care îl recunoscu numaidecît : maiorul Paşici se uita la el cu mustrare prin *pince-nez*-ul lui îngust.

Kleebe greşi pasul. La început, nici nu-şi putu da seama ce sentiment anume îşi făcea loc în sufletul lui. Se întoarse cu faţa spre sicriu şi-şi ocupă un loc în prima bancă. Abia mai tîrziu înţelese că era adînc jignit, simţi că se înăbuşe şi ochii i se umplură de lacrimi. Îşi dădu capul pe spate, încercînd să înghită saliva care i se oprise ca un nod în gît. Şi cum pastorul începu să citească rugăciunile cu glas plîngător, iar el tot nu izbutise să-şi înghită saliva, lacrimile începură să i se prelingă pe obraji.

Bolta sub care se afla sicriul era împodobită cu un tablou reprezentînd îngeri. Opera era executată în stil decadent : nori nebuloşi, de culoarea fumului şi cu

nuanțe liliachii, dispăreau în zare și în tărie, iar îngeri îngenunchiați, zugrăviți în aceleași tonuri liliachii, îi contemplau cu evlavie. Îngerii se uitau în aceeași direcție ca toți cei care se rugau, adică drept înainte, așa că nu li se vedeau chipurile, ci doar pletele lungi pînă la umeri, spinările și tălpile. Și cum tălpile lor veneau mai aproape de ochii celor de față, ele erau mari, puternic luminate și aveau aceleași tonuri liliachii, cu călcîiele de un mov deschis. Ca să nu fie prea multe tălpi, pictorul trăsese peste unele poalele tunicilor îngerești, sau le acoperise cu bucăți de nori nebuloși. Totuși, nu era greu să le numeri pe toate, și pe cele goale și pe cele ascunse sub tunici sau nori, și doctorul Kleebe le numără cu capul dat pe spate, ascultînd prohodul și simțind aceeași jignire stăruitoare.

Maiorul se întorsese de la Locarno. Era de așteptat. Ostaș supus al destinului, el aparținea Davosului și nu putea să plece nicăieri în altă parte. Dar se întorsese prea repede și-ți dădea impresia că pusese la cale călătoria aceea doar ca să părăsească Arkthurul. La toate nenorocirile doctorului Kleebe, maiorul mai adăugase și jignirea: se mutase prin înșelăciune în alt sanatoriu. Capriciul pensionarului căruia nu-i păsa unde-și cheltuiește banii, se îndreptase împotriva omului care se purtase atît de cordial cu el și căruia — Kleebe își aduse aminte — îi destăinuise boala și suferințele lui. Așa e omul, așa sînt oamenii. Și Kleebe nu mai voi să-și oprească lacrimile amare care i se prelingeau pe obraji.

Pastorul rosti ultima rugăciune, paznicul — care semăna grozav a funcționar de birou — luă de pe sicriu florile și coronița, și sicriul începu să coboare.

Kleebe se întoarse spre ușă cu ochii plînși, fără să-și șteargă lacrimile, ca să i le vadă toată lumea.

La ieșirea din crematoriu toți se opriră și, de la sine, se formă un cerc, întorcîndu-se fiecare cu fața spre celălalt. Kleebe se ploconi înaintea tuturor. Nimeni nu începea vorba.

Levșin se uită spre turnul crematoriului. În vîrf, prin deschizăturile afumate ale coșului, se înălța abia

simţit un abur palid. Toţi îi urmăriră privirea, îşi ridicară ochii spre turn, văzură aburul acela pe cerul albastru şi fără îndoială că se gîndiră la acelaşi lucru, deoarece îndată după aceea schimbară între ei priviri îndurerate, care parcă voiau să spună : da, aşa e, acolo în fumul acela e sfîrşitul.

— Domnule maior, — începu Kleebe strîngîndu-şi buzele.

— Domnule doctor, — îngăimă maiorul mutîndu-şi în altă parte privirea ochilor pe jumătate închişi.

— Aţi făcut foarte bine că v-aţi întors. Totdeauna am considerat că, pentru dumneavoastră, era tot atît de primejdios să vă mutaţi jos cum s-a dovedit a fi şi pentru biata noastră *Freulein* Fretschmar.

Şi Kleebe se uită pieziş, îndurerat, spre coşul crematoriului. Apoi urmă :

— Ar fi interesant să ştim, din punct de vedere pur medical : v-aţi simţit prost imediat ce aţi coborît ?

— M-am simţit ca de obicei.

— Totuşi...

— M-am întors pentru că aici sînt mai liniştit.

Maiorul îşi scoase ochelarii fumurii, o bucăţică de piele de antilopă şi începu să frece lentilele.

— Şi aţi găsit, desigur, un sanatoriu mai convenabil şi mai plăcut decît Arkthurul, nu-i aşa ?

— Aveţi perfectă dreptate.

— De fapt, aţi stat mult la Locarno ? — urmă Kleebe insinuant, cu intenţia vădită de a-l înţepa.

— Atît cît să cumpăr „Muntele fermecat", romanul pe care i l-aţi promis răposatei *Freulein* Kretschmar şi nu v-aţi ţinut de cuvînt.

— Ce noroc pentru ea că n-a apucat să cunoască acest ocean de pesimism !

Doctorul Stumm, care pînă atunci stătuse nemişcat, făcu deodată un pas înapoi, ocoli cercul de oameni şi se opri la spatele lui Kleebe.

— Trebuie să vă spun ceva, domnule doctor, — zise el încruntat.

Cu capul descoperit, în haine negre şi fără palton, arăta mai bine zidit decît toţi ceilalţi, dar mersul îl

făcea să pară mai greoi: se legăna de pe un picior pe altul, ca şi cum îşi dezlipea anevoie tălpile de pămînt. Îşi luă rămas bun de la toţi, îşi îndesă mîinile în buzunare şi o luă spre drumul care ducea spre oraş. Kleebe îl urmă grăbit, cu paşi mărunţi, cu capul plecat, semn că era gata să-l asculte. Cu sinceritatea lui obişnuită, în aparenţă timidă, pentru care lumea nu-l prea iubea, Stumm începu:

— Vă rog să nu mă mai consideraţi ca medic al sanatoriului Arkthur.

Kleebe tresări uşor, îşi ridică fruntea, apoi tot trupul îi încremeni şi numai picioarele continuară să bată aceiaşi paşi măsuraţi.

— Aşa că vă rog să ştergeţi numele meu din prospectele dumneavoastră.

— Dar Arkthurul încă nu-şi încetează activitatea, — şopti Kleebe, smulgîndu-se cu deznădejde din încremenirea aceea chinuitoare.

— Nu ducem lipsă de medici pe aici.

— Însă numele dumneavoastră... ţin atît de mult la el...

— Da, dar şi eu ţin la el.

— S-a întîmplat, măcar vreodată, să arunc vreo umbră asupra lui? Ori poate că moartea aceasta nenorocită...

— Eu am îngrijit-o, eu, înţelegeţi? — îl întrerupse Stumm oprindu-se brusc.

Se uita la Kleebe încruntat, trăsăturile lui mari şi puternice arătau o încăpăţînare stupidă, iar mustaţa care-i cădea peste gură îi zvîcnea.

— Da, eu, nu dumneavoastră! — urmă el răguşit. — Şi nu v-am dat eu dreptul s-o lăsaţi să plece!

— Daţi-mi voie! Avem de-a face cu un caz de nesupunere. Iar dumneavoastră, medic, acuzaţi un medic!

Kleebe îi stătea înainte supus, cu capul plecat, şi poate că faţa lui îl impresionă pe Stumm mai mult decît vorbele. Nu-i răspunse nimic şi porni înainte, tot atît de brusc cum se oprise.

Dar Kleebe îşi dădea seama că nici un argument nu l-ar mai fi înduplecat, că hotărîrea lui era nestră-

mutată şi că tocmai dorinţa de a-şi menţine această hotărîre îi împietrise trăsăturile. Lui Kleebe nu-i mai rămînea decît să-şi apere demnitatea. Se scutură, paşii i se lărgiră, simţi că merge mai uşor. Zise:

— Poate că moartea aceasta v-a îndurerat în chip deosebit. Nu vreau să intru în amănunte. Dar de ce această moarte trebuie să influenţeze asupra atitudinii dumneavoastră faţă de Arkthur, domnule doctor? Doar sus, la dumneavoastră, oamenii mor în fiecare săptămînă, şi totuşi nu părăsiţi sanatoriul...

— Eu răspund pentru ce se întîmplă la mine, domnule doctor!

— O, ce spuneţi? Dar cine poate să răspundă de moartea cuiva?

— Sîntem datori să răspundem de viaţă, nu de moarte! — îi răspunse Stumm întinzîndu-i mîna. — Vreau să merg mai repede.

— Poate că vă mai gîndiţi? — strigă Kleebe în urma lui, după ce se dezmetici.

Dar Stumm scutură din cap. Coti pe cărare şi o luă la deal cu pasul lui legănat, greoi şi sigur.

Iar Kleebe se întoarse la Arkthur, la sanatoriul acela nou, despre care nu se mai putea spune: aici consultă doctorul Stumm. La Arkthurul fără Stumm. Fireşte, Kleebe o să invite un medic respectat şi respectabil, un medic cum sînt mulţi şi pe care bolnavii or să-l aprecieze chiar şi, cum s-ar zice, pentru caracterul lui. Dar aerul de exclusivitate, poleiala de aur pe care o dădea Arkthurului doctorul Stumm care, în afara vestitului sanatoriu, îngrijea numai bolnavii lui Kleebe — această poleială o să dispară pentru totdeauna.

Dar ce să-i faci? Kleebe o să se împace şi cu această situaţie, dacă soarta o să-i trimită bolnavi, dacă afacerile or să se îndrepte măcar atît cît să se poată gîndi şi la sănătatea lui. Doar Kleebe nu visează să facă avere, nu visează lux, nici maşinile pe care le-a avut cîndva, nici vila pe Lago Maggiore care părea că-l aşteaptă în viitor. La ce i-ar folosi toate astea? Kleebe are nevoie de un medic inteligent — că doar e grav bolnav — şi atîta tot. Creatura asta

egoistă, Stumm, omul acesta grosolan ca un cioban de la munte, ar fi trebuit să-şi arunce ochii pe ultima radiografie a plămînilor doctorului Kleebe! Ce e de făcut cu cavernele deschise din plămînii lui Kleebe, domnule doctor Stumm? Ce-i de făcut? Iată unde e problema principală, şi nicidecum în discuţiile formale cu privire la bolnavii condamnaţi de destinul însuşi!

— Da, domnule doctor, — mormăia Kleebe, — dacă e vorba să răspundem de viaţă, poftim, poftim!

Kleebe stătea la fereastră, ţinînd placa radiografică în faţa luminii. Pata albicioasă de sub clavicula dreaptă era clară, dealtfel întreg tabloul, uşor de citit pentru un ochi experimentat, îi lăsa în suflet o senzaţie de apăsare. Mormăia mereu, adresîndu-se amintirii supărătoare a lui Stumm şi cercetînd teancul formularelor de analize cu rezultate proaste. Încercînd să se liniştească, se întinse pe pat şi căută să aţipească, cu acea senzaţie de nelinişte şi de spaimă pe care i-o dădea gîndul că fiecare zi îi aducea o nouă nenorocire, că nu-i mai rămăsese aproape nimic în care ar putea nădăjdui şi că viaţa, abia mai licărind, îl ducea de braţ ca pe un bătrîn într-un spital străin şi sărăcăcios, unde îl vor culca din milă într-un pat murdar, într-un ungher întunecos, să-şi scuipe acolo plămînii.

Se trezi tuşind. Umerii şi capul îi transpiraseră şi mult timp nu-şi putu veni în fire de durerile chinuitoare din articulaţii. Se sculă, găsi în sertar scuipătoarea de buzunar din sticlă albastră, demult părăsită, şi aşezînd-o la căpătîiul patului, o salută zîmbindu-i ca unui vechi cunoscut pe care nu te aşteptai să-l mai întîlneşti vreodată.

Deschise aparatul de radio. De la primele măsuri recunoscu muzica lui Grieg şi începu să asculte melodia, demult cunoscută şi trăită, a tristeţii de moarte. Îl năpădi trecutul, odată cu sentimentul dulce şi înfiorător, că era pierdut pentru totdeauna. Mila de sine însuşi, ura faţă de nimicnicia care-l înconjura din toate părţile şi-l strivea grosolan, erau mai tari decît el şi, laolaltă, îi puseră un nod în gît, care-l făcu să izbucnească în hohote de plîns. Dar cînd se stinseră

cele din urmă măsuri, el nu se îndură să se despartă de melodie. Închise aparatul, se repezi la poliţa cu cărţi şi note şi, printre foile cu note, care demult se dezobişnuiseră să mai fie atinse, începu să-l caute pe Grieg. Era ora de plimbare, în sanatoriu era linişte, asfinţitul îndulcea lumina soarelui. Kleebe se gîndi să se ducă în salon şi să cînte la pian ceva din Grieg.

Dar în timp ce răscolea neliniştit şi cu grabă, notele reci şi lucioase, unele uşor asprite de praf, auzi la uşă glasul lui Karl, care îi aminti de seara aceea, cînd, în odaia de alături, o văzuse pe Inge cu o cîrpă însîngerată în mînă.

— Domnule doctor!

— Intră! — strigă Kleebe înadins tare, ca să-şi dea curaj, şi tresărind speriat de propriul său strigăt.

In odaie intră întîi Liesel, apoi Karl.

— Scuzaţi, domnnule doctor, putem intra? — întrebă Liesel plină de vioiciune. — Nu vă deranjăm? Noi am dori să vă spunem că...

— O clipă, — o întrerupse Kleebe, — nu ştiu cine sînt aceşti *noi?*

— Noi, adică eu şi Karl.

Şi arătă cu degetul spre ea, apoi spre Karl. Şi cu aceeaşi mînă, în treacăt, cu o mişcare nespus de feminină, îşi îndreptă părul bogat şi negru.

— Fenomenul ăsta, *noi,* eu nu-l cunosc. Il cunosc pe Karl şi te cunosc pe dumneata, Liesel. Vorbiţi fiecare în parte.

— Noi vrem să facem o cerere, — începu iarăşi Liesel.

— Ţi-am spus, doar, să vorbeşti numai pentru dumneata! — strigă Kleebe. — V-am angajat pe fiecare în parte, nu împreună!

— Karl — vorbeşte tu! — dădu din cap Liesel.

— Cer să-mi faceţi socoteala, domnule doctor, — zise Karl, cu zîmbetul lui fericit.

— O... înţeleg! — făcu Kleebe silindu-se să se liniştească. — Adică, cum vine asta? Dumneata vrei...

— Plec din Arkthur, domnule doctor.

— Ce spui, Karl? Tocmai acum, cînd pretutindeni e atîta şomaj!

— A şi găsit de lucru, — se amestecă în vorbă Liesel. — La pietruit şoseaua care se construieşte în cantonul nostru. O să cîştige mult mai bine decît la dumneavoastră şi or să-i plătească fără să-l amîne. Plec şi eu cu el şi vă rugăm să ne primiţi cererea.

— Foarte bine, — răspunse Kleebe. — Veniţi mîine la birou, în orele de serviciu.

— Şi... tot ce ne datoraţi... tot ce nu ne-aţi achitat din urmă...

— Mîine, am spus! — strigă Kleebe din nou, fără să se poată stăpîni.

— Karl, domnul doctor strigă la mine, şi tu?...

— Domnul doctor e enervat, — răspunse Karl cu delicateţe.

— Mîine, — repetă Kleebe.

— Dar noi vrem ca cererea noastră să conteze de azi, — stărui Liesel.

— Afară! — zise încet Kleebe, înăbuşindu-se.

Liesel îi dădu lui Karl cu cotul.

— Auzi? Domnul doctor mă dă afară! Dacă merge tot aşa, domnul doctor o să mă insulte şi ca fată, şi tu?...

— Taci, spălătoare de podele!

Sprijinindu-se de maldărul de note, Kleebe abia se mai ţinea pe picioare. Îl scuturau frigurile, auzea cum îi clănţănesc dinţii în gură.

— Domnule doctor, vă rog să nu vă întreceţi! — făcu Liesel, îndreptîndu-şi din nou părul, de data aceasta cu un gest războinic. — Cînd v-aţi legat de mine nu eram tot spălătoare de podele? Poate credeţi că nu ştie nimeni că veneaţi peste mine în odaia mea? Karl ştie foarte bine. De ce taci, Karl? Eh, văd eu cum eşti! N-ai stofă în tine.

Kleebe smuci notele de pe poliţă, maldărul se răsturnă, caietele, alunecînd, se risipiră pe podea ca un uriaş pachet de cărţi de joc, iar cărţile căzură peste ele. Era palid, tremura, tusea îi sfîşia pieptul.

— Iertaţi-ne, domnule doctor, — zise Karl, împingînd-o pe Liesel spre uşă şi ieşind, de-a-ndăratelea, după ea. Privirea ochilor lui verzi şi străvezii era serioasă acum. Nici nu încercă măcar să adune notele

şi cărţile risipite, ci doar ridică din umeri, cu înţelegere şi compătimire.

— Cochetărie de femeie, domnule doctor! — zise el făcînd cu ochiul spre Liesel, apoi dispăru.

Pe Kleebe îl scuturau frigurile. Dar nu erau frigurile cunoscute ale bolii. În tremurul neputincios al mîinilor şi al capului i se păru că descoperă o înfricoşătoare asemănare cu maladia lui Parkinson. Nu se putea urni din loc: dacă, într-adevăr, era paralizat? Aşteptă să i se potolească jocul acela dezgustător al mîinilor şi picioarelor. Uitase de muzică. Avea o singură dorinţă, nestăpînită: să dispară, să se adăpostească undeva într-un colţ unde să nu-l ajungă nimeni, să se facă ghem şi să se ascundă aşa fel, încît să nu-l mai găsească nimeni. Îl chinuia gîndul că iarăşi o să se deschidă uşa, că iarăşi or să-l supună la o nouă umilinţă. Stătea tot în picioare. O mutră spilcuită şi încîntată de sine, zugrăvită în culori, îl privea de jos, de pe podea. Alături era alta, exact la fel, apoi încă una şi încă una: romanele lui Wallace se răsturnaseră de pe poliţă şi autorul, înfloritor, îi zîmbea de pe copertele cărţilor lui, tot atît de încîntat ca şi Karl. Kleebe încercă să facă un pas. Picioarele i se supuneau cu greu. Păşi peste note, apoi pe mutra lui Wallace, călcîndu-i în picioare zîmbetul. Începu să se plimbe din colţ în colţ, apoi se hotărî să ia un calmant şi intră în cabinetul medical. Deschise dulăpiorul-farmacie, alese un flacon mic, de un galben închis, îl vîrî în buzunar, rămase puţin pe gînduri, apoi se îndreptă spre sterilizator şi scoase de acolo o seringă.

Se întoarse în odaia lui, puse seringa pe măsuţa de noapte dînd la o parte scuipătoarea, se apropie de poliţa cu cărţi, trase de cotor „Farmacologia“, găsi capitolul care-l interesa şi-l citi, stînd în picioare.

I se păru că se liniştise, deşi tot îi mai tremurau mîinile. Se uită în oglindă. Obrajii şi fruntea îi erau acoperite cu o reţea de vinişoare subţiri şi trandafirii, de parcă-i era frig. Îi veni în minte termenul medical: piele marmoreană. Nu, nu-i plăcea deloc cum arăta.

Se aşeză repede la masă, luă o coală de hîrtie purtînd în colţul de sus numele sanatoriului Arkthur, îşi deşurubă stiloul şi, lăsîndu-se cu toată greutatea pe cot, ca să nu-i tremure mîna, începu să scrie.

15

Cînd sosi poştaşul — un bătrîior rotofei şi scund, cu mustaţa răsucită în sus, care aducea de cîţiva ani poşta la Arkthur — Karl ştergea mobila din hol. Îşi dădură bună dimineaţa.

— Şeful doarme? — întrebă poştaşul.

— Încă n-a ieşit din odaie.

— Trebuie să-l deranjez: are un mandat telegrafic.

— Ehei, asta-i tocmai ce ne lipseşte, — se lumină la faţă Karl. — Intră de-a dreptul la el.

Peste o clipă, poştaşul se întoarse.

— Domnul doctor nu răspunde. Şi doar am bătut zdravăn.

— Îşi pune smochingul ca să te întîmpine cu un toast! — glumi Karl. — Să mergem amîndoi.

— Altădată, în asemenea împrejurări, îmi oferea un păhăruţ de Kirschwasser, — zise poştaşul.

— Iar acum, poţi şi să mori de sete şi nu-ţi dă nici un pahar cu apă! — îi răspunse Karl.

Bătu la uşă, ascultă, apoi zise încet:

— Altădată nici nu socotea drept ban tot ce era sub un franc!

Bătu din nou şi ascultă.

— Nu mai bate de pomană, că am bătut şi eu! — făcu inciudat poştaşul.

— Şi cum ne plătea lefurile! — urmă Karl, ascultînd încă. — Nici n-aveai nevoie să te uiţi în calendar.

— Poate c-o fi ieşit undeva? — întrebă poştaşul săltîndu-şi cu genunchiul geanta ticsită care-i trăgea umărul în jos.

— Domnule doctor, — strigă Karl, — v-au sosit nişte bani!

— Ce mai strigi ? — zise necăjit poştaşul. — Poate că nici nu-i nimeni înăuntru. Oare uşa o fi încuiată ?

Karl apăsă pe clanţă. Uşa nu era încuiată. O deschise uşor şi trecu şovăind peste prag. Rămase o clipă nemişcat, apoi se trase brusc îndărăt, izbi uşa, se întoarse şi se sprijini cu spatele de ea.

— Stai, poate... poate să fie nevoie de un martor, — suflă el. — Nu pleca. Mă întorc îndată.

Porni alergînd ca pe drumul mare, ridicîndu-şi sus picioarele, străbătu coridorul, urcă scara sărind mai multe trepte deodată pînă sus de tot şi se repezi la odaia lui Hofmann. La bătăile lui deznădăjduite, care făceau să răsune toată clădirea, nu-i răspunse nimeni. Se repezi înapoi. Dar tocmai atunci Hofmann ieşea din baie.

— *Freulein* doctor... domnul doctor !... — Nu-şi putu stăpîni gîfîitul şi dădu doar din mînă.

Fără să întrebe nimic, Hofmann înţelese că şi ea, ca şi Karl, trebuia să se repeadă, să alerge, să zboare. Dar nu avea pe dînsa decît halatul de baie.

— Stai să mă îmbrac. Ce s-a întîmplat ?

Însă Karl îi închise drumul :

— Cred că domnul doctor Kleebe este *ex,* — şopti el, înfiorat de cuvîntul acela neînţeles, vrăjitoresc.

Alergară amîndoi jos.

În faţa cabinetului, sprijinindu-şi geanta de speteaza unui scaun, stătea ca de pază poştaşul. Hofmann intră cea dintîi în odaie.

Kleebe zăcea galben, fără un pic de sînge în obraji şi aşa de liniştit, de parcă nu se petrecuse nimic deosebit. Era învelit cu un cearşaf mototolit.

Hofmann se întoarse aşa fel încît Karl să nu-i poată vedea faţa : îşi strînse tare pleoapele, pentru că nu se putea uita la Kleebe. Încercă să-i ia pulsul, dar simţi răceala cadavrului înţepenit şi, pe nesimţite, îşi trase mîna îndărăt. Apoi, dregîndu-şi glasul, zise monoton, fără să se întoarcă :

— Asta s-a întîmplat acum cîteva ore.

— E mort ? — întrebă poştaşul din uşă.

— Am văzut eu de la început ! — întări Karl.

Hofmann zări pe măsuţă seringa şi flaconul cel galben, gol.

— Moartea i-a fost provocată, probabil, de morfină, — urmă ea pe un ton spitalicesc, aplecîndu-se spre flacon.

— Aha, cum s-ar zice şi-a pus capăt zilelor! — stabili poştaşul. — E al doilea caz pe care-l întîlnesc în practica mea...

— Trebuie să anunţăm poliţia, aşa e regula, — hotărî Karl.

Spaima i se risipise, dar simţea încă dorinţa înfrigurată de a se agita.

Hofmann îşi dădea seama de schimbarea înfiorătoare care se petrecea în clipa aceea în lume, şi în primul rînd în lumea ei, în jurul ei. Doctorul Kleebe, pe care-l avea în minte mereu viu, se schimbase dintr-o dată în chip neînţeles într-un cadavru acoperit cu un cearşaf mototolit. Doar cu puţin înainte viaţa părea că n-are nici o pretenţie: era de la sine înţeles că mersul ei nu numai că nu avea nevoie de intervenţia cuiva, ci dimpotrivă, însăşi ea îl împingea pe om înainte. Şi, deodată, ea, viaţa, se agăţa de om, cuprinsă parcă de spaima că mersul ei se va opri chiar în clipa aceea. Hofmann îi auzea ţipătul plin de groază: împinge-mă, mişcă-mă, mai tare, mai repede! Că altfel, nu vezi?... Priveşte patul acesta, priveşte, priveşte! Şi nu se putea să nu te mişti. Arkthurul îşi pierduse axa, care trebuia înlocuită. Şi, îndată ce descoperi moartea, Hofmann înţelese că ea era acum omul cel mai de seamă, cel mai mare din Arkthur şi, ca şi Karl, simţi nevoia să se agite, să ia măsuri. Dar în acelaşi timp simţea mereu o greaţă uşoară şi-i era frică să nu cadă.

Mîna i se îndrepta spre instrumentele ei, nu că i-ar fi putut folosi la ceva, ci ca un pai de care să se agaţe. Dar pipăind halatul de baie pluşat, mîna îi rămase în aer descumpănită. Apoi, ca şi cum s-ar fi dezmeticit, pocni bărbăteşte din degete.

— Karl, adă-mi halatul din laborator, — zise ea.

Din două salturi, Karl îi aduse halatul şi o ajută

să se îmbrace, iar ea, după ce se încheie la toţi nasturii, simţi că parcă-i venise un sprijin de nădejde.

— Ce caută astea pe jos ? — întrebă poştaşul arătînd cu un gest impunător cărţile şi notele împrăştiate pe podea.

— Nu ştiu, — se grăbi să răspundă Karl.

Şi culorile înfloritoare începură să pălească pe obrajii lui.

— Liesel şi cu mine am fost ieri pe înserat la domnul doctor. Se uita la note. Poate că le-o fi scăpat pe jos. Stătea aici şi se vede că i-au căzut din mînă.

— Cînd zici că aţi fost la domnul doctor ? — îl întrebă Hofmann apropiindu-se de masa de scris.

— Pe înserat. Sau, mai precis ceva mai devreme.

— Şi ce făcea domnul doctor ? N-aţi observat nimic ?

— Nimic, — îi răspunse Karl, tot mai palid. — Cred că domnul doctor era tulburat. Se uita, uite aşa, la note şi părea tulburat...

Dar Hofmann nu-l mai asculta : zărise în mijlocul mesei foaia scrisă şi acum citea grăbită, sărind peste cuvintele pe care nu le putea descifra. Atunci Karl se apropie şi el de masă, se aplecă şi începu să citească. Scrisul mare şi larg acoperea aproape o coală întreagă. Ici şi colo mîna care scrisese tremurase pesemne, dar semnătura nu se deosebea cu nimic de cea obişnuită, iar parafa îi reuşise ca întodeauna : un oval subţire, aerian, cu două codiţe înăuntru.

Hofmann vru să ia hîrtia, dar Karl o opri :

— *Freulein* doctor, trebuie să le lăsăm toate aşa cum le-am găsit. Cunosc regula.

Faţa îi strălucea din nou. Înţelesese din scrisoare că doctorul nu pomenise nimic de el.

— Scrisoare postumă ? Aşa-i obiceiul lor ! — făcu poştaşul uitîndu-se pieziş spre pat.

— Trebuie să mi-o copii, — se hotărî Hofmann scoţîndu-şi carnetul din buzunar. — Dumneata, Karl, pregăteşte anunţul pentru uşă.

Karl dădu din cap, semn că înţelesese, alese o coală de hîrtie potrivită, îşi făcu loc pe marginea mesei şi măsură cu grijă distanţele ca să scrie cele două cuvinte.

Atunci poştaşul deschise buzunarul cel mic al genţii, scoase de acolo telegrama, îi umezi un colţ cu degetul muiat în gură şi începu să scrie. Urmă o clipă de tăcere.

Cel dintîi termină Karl. Apropiindu-se de poştaş, i se uită peste umăr. Cu litere gotice, trase îngrijit ca într-un caiet de caligrafie, poştaşul scrisese pe telegramă: „Domnul adresant mort. Şef poştaş“ — şi urma semnătura.

— Şi banii? — întrebă Karl.

— Se înapoiază expeditorului.

— De la cine-i mandatul?

— De la domnul Kretschmar, din Hamburg.

— Aţi auzit, *Freulein* doctor? — zise Karl. — Tatăl Ingei Kretschmar a trimis banii. Banii de înmormîntare.

Apoi, făcînd cu ochiul spre pat, îi şopti poştaşului:

— Dar pentru înmormîntarea lui, cine-o să trimită bani?

— Are moştenitori? — întrebă poştaşul.

— A fost însurat, dar l-a lăsat nevasta.

— S-a cam grăbit.

Karl oftă.

— Era un om bun, dar n-avea bani destui. N-avea decît datorii. De aceea a şi...

— Aha, de aceea... — se dumiri poştaşul.

Hofmann termină şi ea de copiat scrisoarea şi toţi trei, fără să se întoarcă, ieşiră din odaie. Karl fixă anunţul pe uşă.

„Vizitele interzise“.

— Mă duc să telefonez la poliţie, — zise Hofmann.

— Istoria asta m-a întîrziat al dracului! — bombăni poştaşul.

— O fi doldora de bani, hai? — glumi Karl, punîndu-i degetul pe geantă.

— Aş, reclame! De două ori pe zi o cărăbănesc aşa, plină de reclame. Nu ştiu singur cum de mai trăiesc. Cu bine!

Liesel îşi scoase capul de după colţ, gata să se repeadă la Karl şi să-l descoasă. El îi făcu semn, cu o mişcare energică a capului, să se apropie.

— Doctorul nostru, — şopti el schiţînd cu degetul, în aer, o cruciuliţă.

Liesel se lăsă pe un scaun. Îşi trecu mîna în jurul gîtului şi ridică un deget spre tavan.

— Aşa ?

— Nu, — îi răspunse Karl, apăsîndu-şi degetul pe braţ ceva mai sus de cot.

— Ce-i asta ?

— Şi-a făcut o injecţie cu otravă.

— Ei ?...

— Ei, asta-i tot. O să vină poliţia şi o să întrebe ce s-a petrecut ieri aici. Hai să-ţi spun ce trebuie să răspunzi.

— Şi banii noştri ? — sări Liesel.

— Să ne gîndim... — îi răspunse Karl.

Şi o trase cît mai departe de cabinetul lui Kleebe.

După ce termină de telefonat, Hofmann îi întîlni pe scară pe cei doi englezi, care coborau să-şi facă plimbarea de dimineaţă. Ei o salutară amabil şi, cu toate că Hofmann n-ar fi vrut să le spună nimic care le-ar fi stricat plimbarea, vorbele îşi luară singure zborul, şi nici nu apucă a se dezmetici, că şi spusese tot ce ştia.

— O, bietul om ! — exclamară unul după altul cei doi englezi.

Păreau emoţionaţi şi se uitau cu nedumerire la Hofmann, repetînd mereu :

— Din pricina crizei ? O, ce păcat, ce păcat !

Apoi îşi îndreptară hainele pe ei, ca şi cum şi-ar fi schimbat îmbrăcămintea.

— Era un om foarte simpatic, — zise englezoaica, — dar la drept vorbind îi venea greu să facă faţă tuturor treburilor.

— Şi noi care tocmai ne pregăteam să părăsim Arkthurul ! — adăugă pastorul.

O salută pe Hofmann, coborî două trepte, apoi se întoarse.

— Răposatul era luteran, nu-i aşa ? — întrebă el şi îşi văzu de drum.

Apropiindu-se de odaia lui Levşin, Hofmann încercă să se convingă că se liniştise. Dar cînd îi văzu ochii

— o, cît de bine îi înțelegea după ceasul acela de apropiere, care parcă fusese ieri ! — și cînd ochii lui o întrebară ce căuta la el, simți o dorință nebună să-i ceară ajutor. I se păru iarăși că o să cadă și, cînd Levșin îi întinse mîna, era cît pe ce să izbucnească în plîns, de slăbiciune, și se tîrî cu greu pînă la fotoliu.

— Altă nenorocire la noi ! — zise, fără să-i lasă mîna din mîna ei.

Stătea înaintea ei cu prosopul pe umăr, cu fața udă, așa cum se spălase și, ascultînd-o, nu putea să-și dea seama de sentimentele încîlcite care se ciocneau între ele. Hofmann ajunse repede la clipa cînd descoperise scrisoarea de pe masă. Și numai atunci, cînd i-o reciti lui Levșin după filele scrise în grabă în carnețelul ei, pătrunse gîndul exprimat cam bombastic de Kleebe:

„Nimeni nu poartă vreo vină pentru fapta mea.

Boala de care se caută oamenii la Davos are obicei să se reîntoarcă. În ce mă privește, ea a venit la întîlnire pentru a treia oară. Se prea poate ca și de data aceasta problema vindecării să nu fie decît o problemă de timp și, prin urmare, de bani. În schimb, problema banilor nu e astăzi nici măcar problema vindecării. Chiar dacă aș fi sănătos, Arkthurul tot n-ar avea bani.

Visam uneori că o să se întîmple o minune care o să mă salveze. Dar minunea nu s-a arătat. Și e lesne de înțeles : minunea înseamnă bani, și bani nu sînt.

Se zice că există pe lume o țară unde se petrec minuni cu oamenii care n-au bani. Dacă aș fi sănătos, aș pleca pe jos într-acolo, să mă conving că e o poveste. Dar pentru o călătorie pînă în țara aceea, e nevoie tot de bani.

Capitulez,

Dr. Kleebe."

— Kleebe al nostru a fost totuși un om bun, — zise Hofmann după ce termină de citit. — E îngrozitor să spui „a fost". Nu-i așa ?

— Da, nu era un om rău, — îi răspunse Levșin, — deoarece nu putea fi mai bun, chiar dacă ar fi vrut.

— Asta-i filozofie.

— Da, filozofia din pricina căreia a murit.

— A fost pur şi simplu un nenorocit.
— Fireşte, un nenorocit.

Vorbeau încet, cu pauze lungi, de parcă se temeau să nu dea o sentinţă nedreaptă. Şi chibzuiala aceea, şi pauzele acelea, şi acea ultimă sentinţă pe care o dădeau omului care, în ciuda morţii, continua să trăiască în mintea lor, îl ajutară pe Levşin să descopere ceea ce îl surprinsese în moartea aceea neaşteptată.

La început, şi-l închipuise pe Kleebe făcînd una cu Arkthurul, apoi el se despărţise, se depărtase aproape cu nepăsare, şi atunci Levşin îşi dăduse seama că Arkthurul era sortit pieirii. La gîndul acesta, se simţi cuprins de o milă adîncă.

Văzu înaintea lui casa înaltă şi aeriană, cam prea îngustă, de faţada căreia erau lipite, ca nişte jucării, balconaşe de lemn semănînd cu coliviile patrate pentru iepurii de casă, dar fără uşiţe. În curte, ca şi cum ar fi fost aduse pentru copii, se ridicau piramide de pietre, cu flori alpine printre ele şi prin crăpăturile lor. Florile erau mici de tot, cît nişte nasturi, dar cu un colorit orbitor de viu şi de variat. Cîţiva brăduţi zbîrliţi şi sfioşi înconjurau curtea, cărarea presărată cu nisip şi prundiş cobora în pantă lină spre caldarîm. Albul pereţilor se străvedea prin coliviile roşii-cărămizii ale balcoanelor, iar umbrele şezlongurilor şi ale măsuţelor cu un singur picior se mutau mereu pe zid de la apus spre răsărit, de parcă se fereau de soare. Casa plutea în lumea cerului albastru, a munţilor înzăpeziţi, a păşunilor de un verde fraged şi a lizierelor negre şi stufoase ale pădurilor. Undeva, deasupra etajului al doilea sau al treilea, se înălţa, mîndră, o firmă albă: Arkthur.

Levşin era încă în Arkthur, dar Arkthurul trecuse deja în lumea amintirilor: un lucru scump, pierdut pentru totdeauna ca şi copilăria. Kleebe luase cu el tot ce fusese străin şi, întocmai ca în amintirile din copilărie, Arkthurul strălucea numai cu ce avea el mai bun: strălucea, dar încetase să mai existe.

Şi atunci, lucrul cel mai bun din tot ce fusese mai bun în Arkthur luă chipul unei singure fiinţe, şi Lev-

şin văzu înaintea lui doi ochi cenuşii, uşor bulbucaţi, părul roşcat şi halatul scrobit, din al cărui buzunar ieşeau la iveală instrumentele cele pline de importanţă. În clipa aceea îşi aduse aminte şi de glumele pe care le făcuse pe socoteala acestei fiinţe, şi de bucuria ei dezinteresată cînd îl auzea glumind tot mai des şi de convingerea ei, cam încrezută, că tocmai ea contribuise la renaşterea lui Levşin, acolo, în vechiul Arkthur dispărut pentru totdeauna.

Levşin îi luă capul în mîini, îi aşeză părul zburlit şi se simţi deodată uşor şi bine alături de ea.

— Trebuie să ne vedem, — îi zise el.

— Da, trebuie să ne vedem, — repetă ea tare, uşurată parcă de o povară. — Dar unde, unde?

— După mine, cred că ar fi bine pe şosea, acolo unde drumul o ia spre Clavadell.

— Acolo unde o ia spre Clavadell? Dar astăzi, nu-i aşa? Astăzi!

— Astăzi, neapărat. Cînd am mai putea altă dată? — îi răspunse el, arătîndu-i teancurile de cărţi împachetate.

— Te pregăteşti? — întrebă ea şi glasul i se stinse din nou.

— De ce să ne întristăm? Asta e doar concluzia firească a tot ce a fost pînă acum.

— Iarăşi filozofie!

— Da, dar e o filozofie care duce la viaţă! — zîmbi el.

Hofmann îşi lipi obrazul de mîinile lui, le ţinu strîns, şi el se simţi tot atît de bine lîngă ea ca şi altădată. Tăcură mult, apoi se depărtară repede unul de altul, auzindu-l în aceeaşi clipă pe Karl bătînd uşor la uşă.

— *Freulein* doctor, a venit poliţia, — anunţă el în şoaptă, grav.

Iar ea, schimbîndu-se deodată, simţi din nou că era personajul cel mai de seamă acolo şi ieşi din odaie cu un aer atît de demn încît, făcîndu-i loc să treacă, Karl se înclină în faţa ei, uşor, abia simţit, aşa cum se înclina înainte în faţa lui Kleebe.

Toată ziua trecu în treburi şi vizite neaşteptate. Se adunară creditorii Arkthurului — negustori, un funcţionar de bancă şi contabilul care controlase tot timpul gestiunea lui Kleebe. Ţinură întîi şedinţă în salon, vorbind mai tare decît s-ar fi cuvenit într-un sanatoriu, apoi se risipiră prin toată clădirea, cîte doi sau cîte unul singur, intrînd prin bucătărie, prin odăile neocupate şi ieşind pe balcoane. În cabinetul de radiologie unde se adunară din nou, pe rînd, se iscă probabil o discuţie, deoarece glasurile lor răzbătură chiar şi prin uşile duble, capitonate. Peste puţin se risipiră din nou. Unul din ei — un bărbat gras, cu o vestă croşetată verde, respirînd zgomotos pe nas — pătrunse pînă şi în secţia de maşini a ascensorului, cerîndu-i lui Karl explicaţii cu privire la mecanismul învechit. După ce îşi murdări vesta, ieşi de acolo, se duse la laborator, se uită prin microscop şi întrebă cam cît poate să coste o jucărie ca aceea. Funcţionarul de bancă încercă pianul, contabilul îi ceru lui Liesel să le facă cafele, apoi o trimise la franzelărie, după brioşe.

Nici unul nu-şi arătă dorinţa să-l vadă pe Kleebe. Şi numai atunci cînd începură să calculeze cam la cît s-ar putea evalua cabinetul, cineva îl întrebă pe Karl:

— Ia spune, s-a schimbat mult doctorul?

În aceeaşi clipă însă, funcţionarul de bancă puse o altă întrebare: n-avea doctorul încă un pian în cabinet?

Apoi se încuiară în birou şi pe fereastră începură să se răspîndească pînă în stradă felurite arome de tutun...

Levşin ajunse la răscruce cu puţin înainte de asfinţit, atunci cînd toate lucrurile îşi pierd strălucirea, iar liniştea se preface în tăcere. Sus, la stînga, defileul adînc în care se afla Clavadellul era plin de soare, dar la dreapta se pierdea în umbră. Şi cu cît coborai mai mult, cu atît întunericul se făcea mai compact, iar adîncul văii se învăluia în umbrele serii. La graniţa dintre soare şi umbră, Levşin desluşi case printre copaci. Acolo însă defileul făcea un cot, se mai zăreau încă pete albe de zăpadă netopită şi, ca să vadă mai

bine casele, ar fi trebuit să meargă mai departe. Dar ora întîlnirii se apropia. Levşin se întoarse şi o luă îndărăt. În suflet îi înviase credinţa că Clavadellul era sortit să rămînă în amintirea lui ca o chemare îmbietoare, nespus de dragă, dar inaccesibilă ca un vis.

În locul unde drumul cotea, se afla o casă ţărănească, singuratică, ascunsă sub cozorocul acoperişului bătrîn, cu un balcon îngust agăţat în văzduh slujind de trecere din casă în pod. Scara care urca la balcon, ca şi balconul, avea parmaclîc de ostreţe subţiri şi sculptate, a căror umbră înconjura toată casa cu o cingătoare de grilaj. Ai fi zis că cingătoarea aceea, lăsînd să treacă prin ea lumina rumenă a înserării, era străvezie, şi că numai acoperişul, tras adînc, ca o căciulă, peste creştetul casei, îi dădea o aparenţă materială. Nici în casă, nici în jurul ei, nu se simţea vreo mişcare, şi tocmai de aceea tăcerea văii întregi părea atît de desăvîrşită.

După ce ocoli casa, Levşin o zări pe Hofmann. Nu era singură. Levşin îi recunoscu îndată însoţitorul: alături de ea, fără palton şi fără pălărie, după obiceiul lui, mergea doctorul Stumm. Îşi flutură braţul ridicat în semn de salut şi, încă de departe, spărgînd ciudat tăcerea, strigă:

— Ce zici de Kleebe al nostru ?!

Repetă această propoziţie, jumătate exclamaţie, jumătate întrebare, apoi se apropie de Levşin şi-i întinse mîna.

— Grozav se mai încurcase, bietul om ! — urmă el. — Dar stau şi mă gîndesc: dacă eram eu în locul lui ? Exact în locul lui. Cu toate amănuntele, cu toate împrejurările. Adică absolut, absolut în aceeaşi situaţie, înţelegeţi ? Nu ştiu, vezi, nu ştiu... Dumneavoastră ştiţi ? Cum aţi fi procedat ?

— Nu ştiu, — îi răspunse Levşin.

— Iar dacă nu ştim, înseamnă că împărtăşim punctul lui de vedere, că-i dăm dreptate, nu-i aşa ? Şi dacă e aşa, înseamnă că toată lumea o să facă ce a făcut Kleebe... Iertaţi-mă, dar totuşi eu nu înţeleg !

Stumm îşi trecu mîna prin păr apoi urmă:

— Aţi observat fraza de la sfîrşitul scrisorii ?

— „Se zice că există pe lume o ţară“ ?... — îl întrebă Levşin, aducîndu-şi aminte.
— Exact.
— Ei, şi ?
— Vreau să ştiu ce credeţi despre asta.
— Are dreptate, — îi răspunse Levşin. — Ţara aceea există.
— Şi, după părerea dumneavoastră, Kleebe ar fi trebuit să plece acolo ?
— Nu, nu cred că Kleebe ar fi trebuit să plece acolo. Cred, însă, că dumneavoastră ar trebui să vizitaţi ţara aceea, — zise Levşin. Întorcîndu-se spre Stumm, îi surprinse privirea iute, uşor vicleană poate.
— Asta nu înlătură cu totul întrebarea pe care v-am pus-o, — obiectă Stumm, încruntîndu-se. — Mărturisesc că aş dori să văd ce se petrece acolo, în ţara dumneavoastră. Dar, vedeţi, cei două sute de prieteni ai mei de colo, din deal, nu mă lasă să plec. Acum un an cred că nici dumneavoastră nu m-aţi fi lăsat, nu-i aşa ?
Şi Stumm îl privi oarecum încîntat de sine.
— Dar astăzi ce vă mai pasă de mine ? Protestaţi ? Nu sînteţi de aceeaşi părere ? Bine, fie, poate că am exagerat puţin. Totuşi, ceea ce am spus cuprinde un strop de adevăr : Stumm şi-a făcut datoria... În orice caz, măcar în ce vă priveşte pe dumneavoastră şi în ce priveşte Arkthurul...
— În ce priveşte Arkthurul, nu ! — zise Levşin.
— De ce ? Credeţi că trebuia să-mi bat capul ca să scot Arkthurul din pînza de păianjen în care se încurcase ?
— Pe un om din Arkthur.
— Pe Kleebe ? Nu pe el ? Atunci pe cine ?
— Pe omul care e lîngă dumneavoastră.
Stumm se întoarse spre Hofmann.
— Da, da, înţeleg... m-am gîndit şi eu la asta. Iartă-mă, colega, vreau să spun că înţeleg cît de puţin corespundea Arkthurul cu... cu...
Mormăi nu ştiu ce, încurcat şi supărat. Mergea între ei doi, căutînd să se ţină în pas cînd cu Levşin, cînd cu Hofmann, fără să reuşească, legănîndu-se şi

ridicînd din umeri. Îi era necaz că vorbise prea mult şi, fiindcă îşi dădea seama că tovarăşii lui aşteptau ceva de la el, se încruntă şi mai tare. Deodată, îi luă pe amîndoi de braţ cu o mişcare blîndă, aproape curtenitoare.

— Dacă înţeleg bine, — se întoarse el spre Levşin, — aţi rămas mulţumit de felul cum v-a îngrijit *Freulein* doctor şi mi-o recomandaţi ca asistentă, nu ?

Mustăţile îi zvîcneau, îmbrîncea stîngaci cu umărul cînd pe cel din dreapta, cînd pe cel din stînga, pierzînd mereu pasul. Şi aceste îmbrînceli dădeau mersului lor un aer tineresc — un aer de şcolari, uşor ridicol.

— Vă mulţumesc pentru această recomandaţie plină de autoritate, — urmă el serios. — Iar pe dumneata, tînăra mea colegă, te rog să vii sus la mine, în deal, să ne înţelegem asupra viitoarelor dumitale atribuţii.

Stumm se opri.

— E tîrziu, — zise el. — Să ne luăm rămas bun.

Îl cercetă pe Levşin din cap pînă în picioare, apoi urmă :

— Îmi place, — şi-l bătu cu palma peste piept, ca pe un cal. — Nu, nu arătaţi prost... Cînd plecaţi jos ? Mîine ? Bine. Vreţi să vă dau un ultim sfat ? În situaţia dumneavoastră, trebuie să vă purtaţi cu boala aşa fel, încît să nu-şi dea seama că vă mai amintiţi de ea: atunci o să vă creadă sănătos şi n-o să mai îndrăzească să vă atace din nou. Iar dacă ar mai încerca, atunci o să vadă că aţi fost tot timpul cu ochii în patru. Cu boala trebuie să fii viclean.

Îi întinse mîna.

— Şi mie, ce-mi spuneţi ?

— Ce să vă spun ? — întrebă Levşin strîngîndu-i mîna.

— Haide, haide, nu aşa de tare ! Ce copilărie ! — zise el grăbit. Aproape îşi smulse mîna dintr-ale lui Levşin, scutură din cap şi o luă drept înainte, spre oraş.

Levşin şi Hoffmann se uitară după el pînă nu-l mai văzură. Ai fi zis că, plecînd, luase cu el gîndurile lor. Rămaseră tăcuţi.

Drumul se despărțea în două. O parte o lua spre rîul străjuit de o alee de plopi tineri cu manșete de șipci, dreaptă ca trasă cu linia, iar alături se înșirau pilonii de fontă ai liniei trenului electric. Malurile rîului erau netede ca marginea unei băi, dar fundul lui era pietros și fața încrețită de solzii mărunți ai valurilor, ca și cum apa căuta mereu să lupte împotriva vîntului. Plescăitul sonor și neîntrerupt al rîului nu strica, ci dimpotrivă, parcă sporea liniștea, însă în alt chip, opus felului în care o scotea în evidență casa țărănească tăcută de la cotitură. Cu cît te apropiai mai mult de rîu, cu atît auzul se desprindea cu murmurul lui, desfătîndu-se însă și mai mult cu liniștea văii, care învăluia totul.

Hofmann și Levșin se așezară pe o bancă, cu fața spre rîu. Mugurii abia se umflau pe crengi, dar pășunile de pe urcușuri și coborîșuri întoarse cu fața spre soare, se și îmbrăcaseră în iarba de un verde atît de viu încît parcă respingea umbrele apusului, Singura mișcare dinafară era goana rîului de munte și cei doi o urmăreau în tăcere. Culori nenumărate se risipeau în valuri, apa încerca să le înghită, nu putea și arunca afară culorile abia dispărute ca să le înghită iarăși cu lăcomie. Și totuși, acele sclipiri împestrițate se supuneau unui singur ton atotputernic, tonului complicat și totuși atît de simplu al asfințitului.

Cînd Hofmann și Levșin se ridicară să plece, simțiră nevoia să se apropie de apă, de apa care îl atrage totdeauna pe om. Rămaseră în picioare chiar pe mal, cu capul plecat. Primăvara aducea uneori pe valuri cîte o creangă ruptă din vreun copac sau cîte un ghem de spumă smuls dintr-un vîrtej și atît de bătut, încît părea gălbui. O barcă măruntă cît o jucărie care naufragiase, trecu, cufundîndu-se, răsucindu-se și trăgînd după ea, de funii, catargul rupt. Cei doi se uitară multă vreme în urma ei.

Drumul lor era însemnat de copaci și de pilonii grei ai liniei de înaltă tensiune. La început, Levșin trecu pe lîngă ei fără să-i ia în seamă, apoi începu să ridice mereu capul, și în sfîrșit, se opri să cerce-

teze izolatorii de porțelan care susțineau cablurile. Lui Hofmann curiozitatea lui îi păru amuzantă.

— Cum de nu ți-e frică să stai sub un pilon ca ăsta ? — îl întrebă ea.

Levșin nu înțelese. Atunci ea îi arătă zig-zagul săgeții amenințătoare, sub care scria : „Primejdie de moarte !"

El se bucură că o vedea rîzînd. O cuprinse de după umeri și plecară mai departe încet, în același pas, ca doi oameni care doresc să nu li se sfîrșească drumul niciodată.

La urmă, cînd să iasă din aleea de plopi, zăriră pe drumul de alături o făptură înaltă, adusă din spate, care se îndrepta spre oraș.

— Maiorul, — ziseră amîndoi odată, ascunzîndu-se după un copac.

Maiorul purta șoșoni călduroși, fularul lat petrecut peste palton și, în mînă, bastonul. Mersul îi era egal și nepăsător, dar parcă arăta mai multă oboseală ca altădată, și poate chiar mai multă tristețe.

Cei doi se uitară unul la altul zîmbindu-și ușor, înțelegînd că însuși Davosul trecuse pe lîngă ei, să-și ia rămas bun de la Levșin și să-i aducă aminte de existența lui, ca de existența veșniciei.

Îl lăsară să se facă nevăzut și intrară în oraș la ora cînd se aprindeau luminile pe balcoane.

— Prin urmare, ne-am luat rămas bun... — oftă ea.

— Pînă la viitoarea întîlnire, — zise el.

— Pînă la viitoarea întîlnire... — repetă ea, după o scurtă tăcere.

1937—1940

PRIMELE BUCURII

ROMAN

I

O fetiță desculță, ca de vreo nouă ani, legăna pe genunchi un prunc, strîngîndu-l în brațe și încercînd să-i astupe gura căscată cu un miez de pîine legat într-o cîrpă. Dar copilașul își ferea capul în toate părțile, își strîngea ghem picioruşele goale și se cutremura de plîns.

— Du-te-ncolo! — strigă mînioasă fetița și, lepădînd copilul pe lespedea de piatră a scării, se ridică, își netezi rochița pe genunchi și se rezemă cu mîinile la spate de zidul cald al casei, ca și cum ar fi vrut să spună: „Poți să urli tu cît îi pofti, că mie nu-mi pasă!"

Era una din cele din urmă zile de paște, cînd oamenii au cam isprăvit-o cu petrecerile, dar strada mai păstrează încă farmecul ostenit al zilelor de sărbătoare, cînd parcă-ți pare rău că au trecut paștele, dar te și bucuri, în același timp, că încă n-au trecut de tot și că, poate, tot o să mai fie rost de vreun chefușor. Din vale, de pe malul Volgăi venea, strecurîndu-se printre căsuțele de lemn, zvonul unui cîntec de bețiv. Uneori cîntecul se pierdea cu totul, alteori răbufnea atît de cumplit, încît toate celelalte zgomote păreau un fleac — și armonica cu clopoței care se auzea de undeva de departe de pe rîu, și

dangătul învălmăşit al clopotelor, şi larma difuză a cheiurilor.

Pe caldarîm zăceau strivite coji de ouă de paşte — zmeurii, albastre, stacojii şi gălbui ca pielea de oaie, fierte cu coji de ceapă. Se vedea că oamenii ronţăiseră pe săturate seminţe de dovleac şi de floarea soarelui, alune, nuci şi caramele; vîntul măturase cojile şi hîrtiuţele de pe cheliile rotunde ale bolovanilor şi le adunase prin gropile drumului şi de-a lungul trotuarelor de cărămidă.

Fetiţa se uita drept înaintea ei. Apele primăverii, umflate, acoperiseră ostroavele de nisip. Malul stîng, cu pajiştile lui, părea că se mai apropiase şi se îngreunase, iar Volga, tulbure şi cafenie ca bălegarul, era spintecată de-a curmezişul, din mal în mal, de o dîră de lumină, vie, ca făcută din cioburi de sticlă sclipitoare şi jucăuşe. Mirosea a frunziş tînăr de plop, a mîl dulceag şi a putregai dospit în gropile de gunoi. Muştele bîzîiau, ridicîndu-se de pe pereţi şi aşezîndu-se iarăşi la loc. Totul era pătruns de căldura primăverii, de mireasma, de freamătul ei şi de colbul trotuoarelor de cărămidă, pe care vîntul îl răsucea în vîrtejuri laolaltă cu gunoaiele rămase din zilele de sărbătoare.

Natura trece adesea prin adînci prefaceri, stîrnind un fel de aşteptare ciudată şi plină de înţelesuri, care se răsfrînge asupra întregii firi şi tulbură inima omului. Săvîrşind prefacerea cea mare, primăvara mai întîrzie o vreme şi parcă se opreşte în loc, să se bucure de izbîndă. După ce îşi trăieşte triumful, ea porneşte mai departe. Şi această oprire în loc e fermecătoare. Natura se contemplă pe ea însăşi şi are aerul că-şi spune : „Ce minunat lucru, să te repeţi la nesfîrşit, ca să te înnoieşti de-a pururi !..."

Fetiţa se lăsă pătrunsă de această fugară încîntare a zilei de primăvară. Avea ochii de un albastru închis, cam nepotriviţi cu părul prea bălai, mari şi nu tocmai vii, cu privirea mai grea decît o au de obicei fetiţele de vîrsta ei. De aceea părea mult mai serioasă decît s-ar fi cuvenit. Codiţa ei lungă, numai de un deget, era

legată strîns cu o panglicuță roșie, iar rochia cu floricele ruginii ieșite de soare era curățică.

Copilul urla mereu, dînd amarnic din picioruşe, dar fetița nu-şi putea lua ochii dintr-un punct nevăzut al văzduhului, în care nu se afla nimic, dar în care erau cuprinse toate laolaltă: cîntecul, dangătul clopotelor, rîul fără sfîrşit şi soarele risipit pe fața apei, mireasma copacilor şi bîzîitul muştelor.

Deodată întoarse capul.

Pe strada pustie răsuna tropot de copite şi zăngănitul sonor al fierului lovit de bolovanii caldarîmului. Un cal sur, rotat, înhorbotat într-o plasă albastră cu ciucuri pe margini, zvîrlindu-şi picioarele înainte ca un trăpaş, ducea în goană o trăsură deschisă cu roți de cauciuc. Birjarul, îmbrăcat de vară într-un caftan alb, cu mîinile întinse drept înainte, scutura din cînd în cînd hățurile albastre tremurătoare, cu motocei la mijloc. Opri calul în dreptul scării unde stătea fetița. Din trăsură coborîră, fără grabă, doi muşterii.

Cel dintîi era înfăşurat într-o pelerină neagră, încheiată cu un lănțişor de aur pe care-l țineau în gură două capete de leu, şi purta pălărie moale, neagră şi lucioasă, ca pana corbului. Dealtfel şi el părea negru: era întunecat la obraz şi avea o mustăcioară cum e catranul, tunsă scurt. Cel de-al doilea purta cu dezinvoltură pe umeri un pardesiu de culoarea mazării, larg şi păros, şi o pălărie gălbuie, cu panglica bătînd în liliachiu. Chipul lui cam puhav, dar tînăr, îngrijit şi mulțumit, colorat parcă în tonuri de pastel, degaja aceeaşi dezinvoltură şi eleganță ca şi întreaga lui înfățişare .

— Am ajuns, — zise cu glas catifelat, de bas, omul cu pelerină. — Asta-i casa.

Dîndu-şi capul pe spate, citiră amîndoi tabla ruginită care atîrna deasupra uşii: „Azil de noapte". Cercetară pe îndelete fațada clădirii cu un cat, tencuiala mîncată de ploi, geamurile cu curcubee de gaz, lipite ici şi colo cu chit şi cozorocul streaşinei aplecate, cu burlanul rupt.

— Ce păzeşti aici, dădacă? — întrebă cu prefăcută asprime omul cu pardesiu. — Nu vezi că plodul s-a

învinețit deabinelea? Vezi să nu se-nece de-atîta plîns!

— N-are nimic, — răspunse fetița, — așa-i el, scandalagiu... De cînd l-a făcut mama, urlă întruna. De aceea mă și alungă cu el în stradă, că s-au săturat toți de el.

— Și unde ți-e mama ?

Omul cu pardesiu clipi, de parcă l-ar fi usturat deodată ochii, o apucă ușor pe fată de codiță și o întrebă :

— Cine ți-a dat panglicuța asta, hai ?

— Mama. Are o mulțime. Strînge zdrențe de prin curți și împletește fel de fel de panglicuțe...

— Și ce face cu ele ?

— Scufițe. Le coase și le vinde la Peșka.

— Cum te cheamă ?

— Pe mine ? Anocika...

— Și ce e tatăl tău, Anocika ?

— Hamal în port. Dar voi ce sînteți ? Boieri ?

Boierii se uitară unul la altul, iar cel negru, desfăcîndu-și pelerina, vorbi cu glasul său neobișnuit, catifelat :

— Ce fetiță drăguță, o minune.

Și o bătu ușor cu vîrful degetelor peste obraz.

— Și unde-i tată-tău acum, acasă sau în port ?

— Noi n-avem casă. Tata e aici, la azil. E cam băut...

— Atunci, să-ncepem de-aici, Alexandr, — zise omul cu pelerină. — Du-ne, Anocika, la maică-ta și la tată-tău.

Și intră cel dintîi pe ușă, cu poalele pelerinei fîlfîind ca două aripi. După el intră în goană și Anocika cu copilul în brațe, iar în urma lor se porni și omul cel îngrijit, cu pardesiu.

Birjarul se uită la ei pieziș, așa cum se uită caii, se săltă pe capră, scoase de sub pernă o măturică făcută din coadă de cal, cu mînerul scurt, sări jos, își suflecă pulpanele caftanului, le prinse în brîu și se apucă să-și scuture, gospodărește, aripile prăfuite ale trăsurii.

2

Tînărul dar binecunoscutul dramaturg Alexandr Pastuhov veni, spre sfîrşitul iernii anului 1910, pe locurile lui de baştină, la Saratov, ca să ia în primire moştenirea lăsată de părintele său. Rămase acolo mai multă vreme şi se împrieteni cu un actor de la teatrul local, Egor Pavlovici Ţvetuhin.

La drept vorbind, moştenirea era ca şi cum n-ar fi fost. Tatăl lui Pastuhov, om cu vază în oraşul lui, trăise cam fără rost, dînd din colţ în colţ în căutarea unui cîştig, cînd figurînd ca funcţionar la direcţia exploatării sau la direcţia tracţiunii de la căile ferate, cînd încercînd să scoată o gazetă ieftină, cînd punîndu-şi candidatura la alegerile celei de a doua Dume de stat pe lista partidului constituţional-democrat. Însă în toate dăduse greş. Un singur lucru ştia să-l facă de minune: să poarte chipiul de nobil, cu bandă roşie. Îşi ipotecase şi-şi amanetase absolut tot ce avea — pînă şi mobila veche de birou, pe care o adusese pe vremuri de la moşie la oraş. Dealtfel de dragul acestei mobile de birou se şi întorsese Alexandr Pastuhov în cuibul părintesc şi se instalase în vechea casă, de unde se ducea pe vremuri la liceul real.

Acum, de cînd era celebru, de cînd una din piesele lui se juca la Moscova şi alta la Petersburg, Pastuhov nu se mai vedea în gînd băieţandrul care, nu e mult de atunci, se ţinea după şcolăriţe — ci un om cu totul nou, un om plin de răspunderi, un om superior. De aceea, amintirile care-l năpădeau pe străzile cunoscute şi în încăperile goale unde, pe vremuri, tuşise şi răcnise cu glas de bas profund, răguşit de băutură, bătrînul Pastuhov, îl mişcau, şi simţea mereu ceva asemănător cu tristeţea unui îndrăgostit. Răscumpărase mobila de birou şi chemase un tîmplar, care-i umpluse casa cu miros acru de clei ars şi cu duhoare înţepătoare de baiţ. Şi trăia aşa, fără să se grăbească să plece în altă parte, gîndindu-se că, poate, o fi avînd şi el vreun rost pe lumea asta şi întrebîndu-se unde o să-l ducă steaua lui — steaua

care-i făcuse semn din înălţimi misterioase imediat ce începuse să ducă viaţa capricioasă de scriitor.

Nu se împrietenise cu Ţvetuhin pentru că ar fi avut cine ştie ce simpatie pentru actori. Îşi dăduse seama că Egor Pavlovici era un om de o structură deosebită, cu toate că, incontestabil, era actor înnăscut, lucru pe care-l recunoştea şi publicul — un public pasionat de teatru, aşa cum nu poate fi decît publicul din provincie. Ţvetuhin păstrase în suflet, nestinsă, ardoarea seminaristului care citeşte cărţi pe furiş, să nu-l vadă directorul. Din seminar, adusese cu el în viaţa de teatru, pe care o cucerise, prietenia statornică pentru un fost coleg, cu numele de Mefodi, care juca la teatru roluri destul de şterse. Spre deosebire însă de alţi actori, pe de-a-ntregul absorbiţi de frămîntările şi de durerile vieţii de teatru, Ţvetuhin evada adesea cu gîndul din gloria lui în alte lumi, pe care nu le prea înţelegea — în lumea invenţiilor, a culturii, în tainele forţei fizice, în psihologie şi muzică. Pasiuni naive şi poate, la urma urmei, tot teatrale — însă acest fel de teatru nu semăna deloc cu cel obişnuit, unde te loveai mereu de impresari, de cronicari, de ambiţiile actriţelor, de datoriile la bufet şi de plictiseala somnolentă a subcomisarului de serviciu din rîndul al doilea al parterului. Era, poate, un fel de repetiţie, o repetiţie fără sfîrşit a unui rol nespus de interesant, în vederea unui viitor spectacol necunoscut. Rolul se închega din originalităţi muzicale, de o mare complexitate psihologică şi se întrupa în putere fizică, în muşchi capabili să înfrîngă orice împotrivire li s-ar fi ivit în cale. În închipuirile sale, Ţvetuhin se întîlnea adeseori cu un om care ridica mîna asupra lui. Şi iată că el, Ţvetuhin, răsucea mîna acestui nemernic, îl îngenunchia sau îl dobora la pămînt — şi trecea apoi pe lîngă el calm, măreţ, cu pelerina aruncată pe-un umăr. Ce fel de om era acela, de ce i se aşeza de-a curmezişul drumului — asta n-o ştia Egor Pavlovici, şi nici nu-şi punea asemenea întrebări — principalul era că-l doborîse, îl îngenunchiase şi trecuse înainte, inventînd nişte aripi, ori exersînd la vioară.

Dar pînă şi teatrul cel adevărat — inclusiv spectacolele jucate cu casa închisă şi fără sufler — Ţvetuhin îl concepea într-un fel al său, cu totul personal. Socotea că publicul nu poate simţi decît ceea ce simt şi cei de pe scenă, din care pricină actorii mai bătrîni rîdeau de el, găsind că s-a molipsit de ideile venite de la Moscova, unde era la modă Stanislavski. După părerea bătrînilor, ceea ce era bun la Moscova nu se potrivea în provincie, unde spectatorul preferă să fie zguduit de patimi puternice, nu numai mişcat de sentimente pline de duioşie.

Expediţia la azil fusese pusă la cale de Ţvetuhin ca să studieze tipuri, deoarece teatrul pusese în repetiţie „Azilul de noapte". Şi unde, dacă nu pe Volga, puteai să descoperi acele tipuri de golani autentici, a căror predominare în literatura rusă dura de mai bine de zece ani? Cei de la teatru întîmpinaseră cu dispreţ ideea lui Ţvetuhin:

— Ce vrei să faci din actor? — îl întrebase tragedianul. — M-ai văzut în „Regele Lear"? Ei bine, pentru Lear al meu, m-a sărutat însuşi Marius Mariusovici Petipa! Şi ce crezi, că dacă joc regi, n-o să ştiu să joc rolul unui coate-goale? Te-nşeli, Egor. Lasă-i pe reporteri să se ducă pe la birturile economice, ca să zugrăvească, după aceea, „imagini din viaţă"! Actorul poartă în sufletul lui un altar — pricepi tu asta? Şi acel altar nu trebuie să-l stropeşti cu noroiul vieţii. Nu-ţi dă pace gîndul la cei de la „Teatrul de artă": pînă şi mustaţa ţi-ai lăsat-o „a la Stanislavski". Dar de ce crezi tu că s-a dus Teatrul de artă la „Hitrov rînok" [1]? Pentru că l-au intimidat intelectualii! Intelectualii vor să vină să controleze dacă golanii sînt înfăţişaţi exact sau nu. Iar eu am să joc aşa fel, încît golanii or să vină la teatru să controleze dacă trăiesc aşa cum am arătat eu pe scenă sau ba! Eu joc pentru mulţime, nu pentru intelectuali, Egor.

— Au mai jucat şi alţii ca tine, — îi răspunse Ţvetuhin. — Acum trebuie să jucăm altfel.

[1]) Hala de vechituri din Moscova de altădată, renumită pentru ambianţa ei interlopă. (N. trad.)

— Şi pentru ce, mă rog?

Tot teatrul îşi punea aceeaşi întrebare: pentru ce? Or să joace mai des, oare, cu casa închisă? Nu se ştie. Or să se bucure actorii de mai multă simpatie? Nu se ştie. O să le fie viaţa mai uşoară? Nici asta nu se ştie. Atunci, pentru ce să faci un lucru pe care nu ştii de ce-l faci?

— Trebuie să căutăm. — încercase să-i convingă Ţvetuhin.

— Ai spus o vorbă înţeleaptă, — îi răspunse tragedianul. — Caută, dar caută în sufletul tău. Acolo e totul. Acolo, măi frate, poţi găsi pînă şi împărăţia lui dumnezeu. Şi tu să nu găseşti un golan autentic?

Atunci Ţvetuhin îi mărturisi lui Pastuhov intenţia lui.

— Foarte bine, — i-a răspuns Pastuhov, fără să stea la gînduri, ci doar uitîndu-se cu luare-aminte la prietenul său. — Mergem, şi pe urmă luăm o gustărică. Cu niscai ridichi, ca aperitiv...

— Îl pun eu pe Mefodi să aranjeze ceva, — s-a bucurat Egor Pavlovici. — Stă pe-acolo, prin apropierea azilului de noapte. Haide!

3

Urcînd la etaj, cei doi vizitatori se pomeniră într-o încăpere mare, plină cu paturi de scînduri unul lîngă altul. Anocika trecu repede pe lîngă ele către o perdea de stambă trandafirie, care despărţea colţul cel mai depărtat de restul încăperii şi se strecură după ea. Ţvetuhin şi Pastuhov se uitau cu atenţie în jurul lor.

Odaia era luminată din belşug. Ferestrele — spălate de sărbători — lăsau să se vadă şi cerul nesfîrşit acoperit cu nouraşi scînteietori de albi, şi cărarea sclipitoare care tăia Volga dintr-un mal pînă-n celălalt. Lumina însă nu înveselea acest sălaş al mizeriei, ci dimpotrivă, îi dezvăluia, necruţătoare, sărăcia, în toată neorînduiala ei amorţită parcă: vrafuri de zdrenţe, găleţi turtite şi fel de fel de vase îngrămă-

dite prin colțuri. Se vedea bine că toate aceste vechituri, aruncate cu dispreț, erau totuși necesare și nimeni nu se îndura să se despartă de ele.

La fereastră, o femeie numai în cămașă se pieptăna de zor cu un pieptene des, lăsînd să-i atîrne pînă la genunchi părul bălai și lucios. Lîngă altă fereastră, tolănit pe un pat, sforăia cumplit un golan cu picioarele desculțe, crăcănate și cu brațele aruncate înlături, arătîndu-și palmele galbene și pline de bătături. Își aruncase peste cap o vestă flenduroasă, pesemne ca să-l apere de muște...

— Regele naturii! — făcu Pastuhov, măsurîndu-l îndelung cu privirea.

— Am venit la o oră cam nepotrivită, nu-i aproape nimeni pe-aici, — zise Țvetuhin.

Perdeaua trandafirie se dădu la o parte ușor, parcă cu teamă. În deschizătură sclipi un ochi, dar dispăru îndată. Țvetuhin se opri în fața perdelei și, zîmbind politicos, bătu ca într-o ușă, dar fără să se audă nimic, în stamba care se mișca încă.

— E voie?

O femeie scundă, cu ochii mari, ștergîndu-și pe rînd cu șorțul ud degetele înroșite, cu pielea încrețită de apă, stătea în fața unei albii. Într-un capăt al albiei era clăbuc, în celălalt un vraf de cîrpe de toate culorile. Alături de ea, Anocika zgîlțîia de zor leagănul frățiorului, care urla înainte. Proptindu-se într-un cot, cu un picior atîrnîndu-i din pat, un bărbat lat în piept și-n umeri — leit Samson — cu trup molatic, se uita încruntat la noii sosiți. Era păros: pletele bălaie și inelele bărbii și ale mustății, străbătute de lumina care cădea pe fereastră, păreau de culoarea cînepii și i se mișcau la fiecare răsuflare mai adîncă.

— Pe noi ne căutați? — întrebă femeia.

— Da. Îmi dați voie, — zise Țvetuhin, scoțîndu-și pălăria și descoperind un păr tot atît de negru ca și ea, de parcă-i rămăsese altă pălărie, tot ca pana corbului, în locul celeilalte.

— Am venit să vă cunoaștem, să vedem cum trăiți...

— N-am măcar unde să vă poftesc să stați, domnilor. Uite, colea, poftiți, — și femeia se repezi să

şteargă cu şorţul marginea patului. — Ci mişcă-ţi piciorul mai încolo, omule! — se răsti ea la bărbat.

Cercetînd ungherul, şi gîfîind deodată, ca la baia de aburi, Pastuhov zise cu un aer atît de nepăsător, de parcă cunoştea de cînd lumea şi ungherul acela, şi oamenii din el şi era cu ei în relaţiile cele mai intime:

— Da' straşnică mirozna mai aveţi pe-aci! Te trăsneşte, nu alta!

— Cînd am spălat geamurile, au răcit cu toţii... Şi acuma se tem de curent. Is cam rebegiţi, săracii. Se îmbolnăvesc, unul după altul, cînd de-o boală, cînd de alta. Şi iaca, şi iarna şi vara, trăim aşa, în aer stătut.

— Sînteţi curioşi să vedeţi cum arată calicia? — întrebă deodată bărbatul, cu glas răguşit.

— Da, să cunoaştem felul cum trăiţi şi starea materială, — îi răspunse Ţvetuhin, cu o delicată şovăială.

— In cazul ăsta, daţi-mi voie să vă prezint familia lui Tihon Parabukin, — vorbi omul, răguşit, fără să-şi schimbe poziţia, bîţîind doar din piciorul încălţat cu opincă care-i atîrna de pe pat, vîrît într-un crac al pantalonilor albaştri de cînepă, largi cît nişte fuste. — Madam Parabukina, Olga Ivanovna, muncitoare; fiica noastră, Anna, o încăpăţînată fără pereche; fiul nostru, Pavlik, în etate de şase luni şi Tihon Parabukin în persoană, o mîndreţe de bărbat în vîrstă de patruzeci de ani. Cu cine am onoarea?

Pastuhov clipi de cîteva ori şi începu să-l cerceteze cu interes, aţintind asupră-i privirea ciudată, tulbure, a ochilor mici şi verzui, stăruitori şi obsedanţi. Ţvetuhin nu mai putu răbda tăcerea:

— Vrem să cunoaştem mai îndeaproape situaţia voastră. Vreau să zic, în interesul vostru, în interesul clasei nevoiaşe... — îngăimă el.

— In cazul ăsta, aţi greşit adresa. Noi nu sîntem clasă nevoiaşă. Noi sîntem, cum s-ar zice, căzuţi temporar în mizerie, — răspunse Parabukin. — Fie-mea tot spune, din îndemnul mame-si, că tatăl ei e hamal.

— Şi adică vrei să spui că nu eşti? — se amestecă

în vorbă Olga Ivanovna. — Dar ăsta ce-i? — şi împinse cu piciorul un umărar de piele, unealtă nelipsită a hamalilor din port.

— S-avem iertare. Neam de neamul nostru n-a fost hamal! De felul meu, sînt slujbaş. Şi chiar trăiesc ca oricare slujbaş: cu familia mea, în apartament propriu şi cu intrare separată. Iaca, am să trag şi un fir de sonerie ş-am să anin şi o tăbliţă de aramă de perdea, ca la intrarea din faţă — să vadă şi să priceapă toţi!

— E foarte interesant ce spui dumneata, — vorbi cu nepăsare Pastuhov, aşezîndu-se pe colţul patului, pe care-l ştersese Parabukina. — Dar ascultă-mă şi pe mine. Eşti un om cu carte şi-ai să înţelegi ce-ţi spun. Noi nu sîntem de-alde filantropii aceia care n-au de lucru. Sîntem artişti. Jucăm la teatru. Mă înţelegi?

— Da, da, — răspunse Parabukin, coborîndu-şi binişor din pat şi piciorul celălalt.

— Te rugăm să ne arăţi pe cei mai de seamă oameni din azil. Lei, din aceia despre care s-a dus faima de-a lungul Volgăi. Cred că aveţi şi voi celebrităţile voastre, nu?

— Lei? Lei n-avem. Avem doar niscai dulăi. Dulăi nu vă trebuie? — întrebă Parabukin, apoi tăcu, lăsîndu-şi capul în jos. — Da' ceva costume nu cumpăraţi? Pentru teatru.

— Ce ai de vînzare?

— Aşa ceva nu doriţi? — şi Parabukin îşi oferi pantalonii, apucînd cu vîrful degetelor cele două fuste neverosimil de largi şi scuturîndu-le pe picioarele întinse.

— Nu, costume nu cumpărăm, — îi răspunse foarte serios Pastuhov.

— Ei bine, atunci poate că vreţi să vă daţi obolul pentru înălţarea unei sfinte biserici în cinstea preacuviosului mare mucenic Clondir? — stărui Parabukin, făcînd o plecăciune.

— Asta se poate. Şi cu ce aperitiv ai să-l bei?

— Cu pomenirea domniilor voastre întru mulţi ani cu sănătate! Domnul Christos să vă mîntuiască! —

De data asta, Parabukin se apleacă mai adînc, încît pletele îi ajunseră pînă la genunchi.

Pastuhov se scotoci îndelung prin buzunarele hainelor sale cochete şi uşoare, în timp ce locatarii ungherului îi urmăreau mişcările leneşe şi maiestuoase, aşteptînd să vadă ce-o să găsească el acolo.

— Ia ascultă, Egor, — zise în sfîrşit Pastuhov, încet şi cu un aer de nemaipomenită mirare, — se pare că n-am nici un ban la mine!

Parabukin slobozi un „hm“ triumfător:

— Parcă-l văd pe bătrîn. Leit taică-său!

— De care bătrîn vorbeşti? — întrebă nemulţumit Pastuhov.

— De tatăl dumneavoastră, de răposatul boier Vladimir Alexandrovici Pastuhov. Toată viaţa lui şi-a uitat banii acasă. Se întîmpla să-i cer: „Vladimir Alexandrovici, ajutaţi-mă cu o rublă, pentru doctorii...“ Iar el ducea, uite-aşa, degetul la chipiu şi zicea: „Iartă-mă prietene, dar mi-am lăsat portofelul acasă...“

— Aşa! — rosti nesigur Pastuhov. — Şi zici că l-ai cunoscut personal pe Vladimir Alexandrovici?

— Cum de nu? Cînd făcea dumnealui serviciu la exploatare, eu îi eram subaltern, controlor pe accelerat. Vă poate confirma şi dumneaei: familia Parabukin călătorea numai în clasa a doua... Iar pe dumneavoastră, v-am recunoscut de cum aţi intrat: semănaţi cu el ca două picături de apă. Dar se vede treaba că şi dumneavoastră aţi ajuns ca şi mine la ananghie, de v-aţi făcut actor... Nu-i aşa?

— Poftim obolul pentru înălţarea bisericii dumitale, — zise în cele din urmă Ţvetuhin, punînd pe marginea albiei de rufe o jumătate de rublă.

Dar abia îşi întinse Parabukin mîna să-şi ia obolul, că Olga Ivanovna îl şi înhăţă şi-l strînse în pumn.

Intr-o clipă, orice urmă de blîndeţe dispăru de pe faţa lui Parabukin. Sări în picioare şi, ca un motan, se apropie fără zgomot de nevastă-sa:

— Lasă prostiile şi dă banii încoace!

— Ai un pic de obraz în faţa oamenilor, — făcu Olga Ivanovna, ferindu-se mai la o parte.

Dar Parabukin își continua ofensiva:
— Mie mi i-au dat, nu ție... Ai mei îs banii. Haide! Vorbea cu glasul înăbușit, cu o stăpînire încăpățînată care nu lăsa nici o iluzie de compromis.
Atunci, ca și cum ar fi vrut s-o ia înaintea evenimentelor și să-i încredințeze și pe ceilalți, și pe ea însăși, că nici ea n-o să cedeze pentru nimic în lume, Olga Ivanovna începu dintr-o dată să strige:
— Cît au ținut paștele ai tot supt, vampirule! Ce, să strîng zile întregi zdrențe de prin gunoaie ca să te hrănesc pe tine?! Să mă vîr prin toate porcăriile, să nu mă clintesc de lîngă albie și să nu las acul din mînă cît îi noaptea de lungă?
— Dă banii încoace, cînd îți spun! — îi curmă țipetele Parabukin, amenințător.
Încercă s-o apuce de braț, dar ea se smuci, întinse mîna, desfăcu degetele — și, în aceeași clipă, Anocika îi înhăță jumătatea de rublă din palmă și o vîrî în gură.
Ai fi zis că beția pusese din nou stăpînire pe mintea lui Parabukin. Se clătină pe loc, trupul moale i se moleși parcă și mai mult, brațele i se ridicară în sus fără rost, apoi îi căzură grele, în jos. Își scutură capul mare și păros și bombăni, ca pentru el singur:
— De astea-mi erai, maimuțo? Las' că-ți arăt eu ție!...
Și deodată începu să zbiere:
— Ia-l de-aici pe urlătorul cela, cît te văd! Marș cu el afară! M-ai auzit? Ieși afară!
Pavlik țipa în leagăn cît îl ținea gura. Anocika îl înhăță cu ușurința deprinderii și se repezi cu el dincolo de perdea.
Fără să se mai uite la oaspeți, Parabukin porni, hotărît, după fiică-sa.
— Unde te duci? — strigă speriată Olga Ivanovna.
Se așeză în calea lui, dar el o împinse cît colo, smulgînd o margine a perdelei.
— Opriți-l, domnilor, opriți-l, — se rugă Olga Ivanovna.
Și se repezi după el.

Dînd la o parte perdeaua, Țvetuhin și Pastuhov priveau tăcuți în urma lor.

În încăperea cea mare, femeia continua să se caute în cap: nici nu se clintise din loc. Golanul în zdrențe, răstignit pe pat, sforăia ca și înainte sub vesta lui.

Parabukin dispăru pe ușă. Olga Ivanovna alerga printre paturi, strigînd:

— Nu-l lăsați, domnilor! Are s-o bată! Are s-o bată pe fetiță!... Fugi, Anocika, fugi!

— Hai să mergem, — zise Țvetuhin. — Ce să mai stăm aici?

— E un spectacol, — îi răspunse Pastuhov cu un surîs care semăna mai mult a încruntare, — iar noi sîntem spectatori, dragul meu Egor.

4

Auzind că tată-său se luase după ea și că mamă-sa îi striga „fugi", Anocika își vîrî din nou în gură moneda pe care o scosese în palmă, îl lăsă pe Pavlik jos, pe scări, și o luă la goană. Ocoli azilul și alergă pe drum în sus, atingînd cu mîna, din fugă, gardurile și pereții caselor, așa cum fac toți copiii.

Parabukin alerga în urma ei. Opincile lui bocăneau cu zgomot pe pămîntul zvîntat, pantalonii albaștri de cînepă fîlfîiau ca niște steaguri de semnalizare, iar în urma lui se ridicau nori de praf. Fugea cu atîta aprindere, de parcă de fuga aceea atîrna toată fericirea vieții lui. Distanța dintre el și Anocika se făcea tot mai mică. Întinse mîna chiar s-o prindă — cînd, fără veste, apucîndu-se de colțul casei, fetița îl ocoli și o luă cu iuțeala fulgerului pe altă stradă.

Trăpașul cel cu plasa albastră, simțind hățurile întinse și auzindu-l pe stăpînu-său cum plescăia din limbă, o luă la goană și-l ajunse repede din urmă pe Parabukin. Ținîndu-se cu o mînă de capră, în picioare pe scară, gata dumnezeu știe ce faptă nebunească, Țvetuhin stătea aplecat, pe jumătate ieșit din trăsură. Prietenul lui însă, care nu-și pierduse nimic din demnitatea sa puțin teatrală, stătea drept, și numai după

ochi l-ai fi putut vedea că-şi hrăneşte, că-şi îndoapă, cu o satisfacţie aproape trupească, nesăţioasa lui curiozitate. Cîţiva trecători se opriră în drum, căscînd gura la această scenă furtunoasă, dar mută. La drept vorbind, spectacolul unei fetiţe fugărite de un golan n-ar fi atras prea mult atenţia oamenilor dacă n-ar fi fost trăsura cu muşteriii aceia ciudaţi cum rar se iveau prin cartierul acesta puţin frecventat.

Casa pe lîngă care se strecura în goană Anocika era o şcoală — o clădire greoaie, dată cu var, închisă de o parte şi de alta cu ziduri de piatră, de după care se avîntau trei plopi bătrîni, cu frunza abia înmugurită.

La portiţa deschisă a şcolii stătea un tînăr în uniforma liceului tehnic, la două rînduri de nasturi, îmbrăcată peste o cămaşă albă de bumbac cu bumbişori aurii la guler.

Văzînd fetiţa speriată şi hamalul care gonea în urma ei, tînărul se trase la o parte şi-i arătă Anocikăi portiţa. Sprintenă, fetiţa sări din goană peste prag în curte, iar băiatul se aşeză la locul lui, acoperind portiţa cu trupul.

Parabukin răsufla greu, capul îi tremura ; pletele lui, în lumină, păreau un smoc încîlcit de cînepă ieşită de soare. Iar faţa palidă, cu obrajii plini, îi strălucea de sudoare.

— Dă-mi drumul, băiete ! — gîfîi el, întinzînd mîna să dea la o parte piedica neaşteptată care i se ivise în cale.

Tînărul nu mai putea să şovăie. Prea aprigă era pornirea lui Parabukin, prea aprinsă îi era dorinţa de a pune mîna pe fetiţa pe care fusese gata s-o prindă şi care, dintr-o dată, îi scăpase.

— Jos mîinile ! — vorbi încet şi liniştit băiatul.

— Da' cine eşti tu, de-mi porunceşti aşa ?...

— Stau în casa asta.

— Şi ce-mi pasă mie unde stai tu ?... Dă-te la o parte ! E fiică-mea... Cu ce drept o ascunzi ?

— Nu mă interesează cine-i. Dar în curte la mine n-ai să intri !

Parabukin făcu un pas îndărăt, își suflecă mîneca și ridică brațul.

— Încearcă, — zise tînărul cu același glas liniștit, dar de astă dată mai aspru.

Aceeași asprime i se ghicea și în trupul vînjos, care arăta de pe acum ca al unui bărbat în toată firea. Nu era înalt ci mai curînd scund, din acei oameni așa-ziși „pătrați" : umerii colțuroși îi ieșeau în afară, ca și maxilarele proieminente, iar liniile drepte, paralele, ale părului de pe frunte, ale sprîncenelor, ale gurii și bărbiei, păreau trase cu linia. Doar de privirea lui parcă se atinsese un penel de artist, punîndu-i în ochi o lumină caldă, de un galben închis. Stătea nemișcat, cu pumnii în brîu, astupînd portița cu coatele depărtate. Și, din toată statura lui vînjoasă se vedea că n-ar fi tocmai ușor să-l urnească cineva din loc.

Parabukin își lăsă brațul în jos.

— De unde dracu' mi-ai mai ieșit și tu în cale, diavole!

Birjarul își oprise calul, care n-avusese cînd să-și astîmpere focul și juca pe loc, nervos. Țvetuhin sări din trăsură pe trotuar.

— Mulți mai sînteți împotriva unui singur om, — mormăi Parabukin, aruncîndu-i o privire de dispreț. Gîfîia încă. Cu mișcări iuți și înciudate își trase în jos mîneca suflecată: părea că, în felul acesta, își recunoștea înfrîngerea.

— Din fericire nu s-a întîmplat nimic, — vorbi Țvetuhin, — dar e rușinos pentru un tată să-și sperie copilul în halul ăsta! Cel puțin asta-i părerea mea.

— Dați-mi voie, domnule actor, să mă doară-n cot de părerea domniei-voastre, — răspunse Parabukin, ștergîndu-și obrazul cu mîneca și făcînd în același timp un fel de reverență. — Nu-i așa că nici nu vă trece prin gînd să-mi dați altă jumătate de rublă? Sau poate că-mi dați? Trebuie ori nu trebuie să-și limpezească omul mințile, după beție, cu un păhărel? Trebuie ori nu?

— Vezi dumneata casa aceea albastră? — îl în-

trebă deodată Țvetuhin, — cea din colț... din capătul străzii?

— A lui Meşkov?

— Nu ştiu a cui o fi...

— Vezi că eu ştiu: e a lui Meşkov, proprietarul nostru, cel care ține azilul.

— Ei bine, alături e o casă mai mică, cu două ferestre. Du-te acolo şi am să-ți dau un păhărel.

— Adică cum vine asta? Spui drept?... Nu cumva îți bați joc de mine?

— Du-te acolo că venim şi noi îndată cu trăsura.

— Ia te uită, domnule, cum îi surîde omului norocul cîteodată! Şi asta tocmai cînd se aşteaptă mai puțin!... — Şi nădejdea aceasta lumină naiv fața lui Parabukin. Întorcîndu-se către tînărul din portiță, dădu iarăşi din mînă, de data asta blînd:

— Ai avut noroc, băiete, mulțumeşte lui dumnezeu!

— Iată cui îi mulțumesc eu, — zise tînărul arătîndu-i pumnii încleştați.

Țvetuhin făcu un pas spre el, desfăcîndu-şi larg pelerina:

— Iar eu țin să-ți mulțumesc pentru fapta dumitale îndrăzneață. Îmi dai voie: Țvetuhin!

— Izvekov, Kirill.

Strîngîndu-şi mîinile, fiecare simți strînsoarea puternică a degetelor celuilalt şi-şi cîntăriră o clipă puterile.

— Ehei, — zîmbi Țvetuhin, — pe cît se vede, faci gimnastică, hai?

— Aşa, cîte puțin... V-am recunoscut, — roşi deodată Kirill.

— Zău? — făcu pe jumătate întrebător Egor Pavlovici, cu acea mirare fugitivă, în aparență sinceră, cu care se minunează actorii de propria lor celebritate şi care ar trebui interpretată cam aşa: „Mă rog, ce găsiți oare atît de remarcabil la noi, ăştia, actorii? Cum de ne recunoaşte toată lumea?" — Păzeşte fetița cîtă vreme o mai amenință tată-său, — schimbă el vorba, discret. — E o fetiță drăguță, nu-i aşa?

— O duc la noi acasă. Maică-mea e profesoară aici.

Îşi luară rămas bun cu aceeaşi strîngere de mînă hotărîtă, bărbătească. Kirill se uită cu ochii aprinşi în urma trăsurii care se depărta în direcţia casei lui Meşkov. Apoi intră în curte.

Lîngă gard, în desişul aspru de salcîmi, şedea Anocika. Îşi cuprinsese genunchii cu mîinile, îşi sprijinise capul pe genunchi şi rămăsese aşa, nemişcată, privindu-l pe băiat. Tristeţea şi curiozitatea făceau să pară şi mai grea privirea ochilor ei mari.

— Ce-i, te-ai speriat?

— Nu, — răspunse Anocika. — Că doar tata nu mă bate tare. E bun. Numa' mă sperie, aşa...

— Prin urmare fugeai numai aşa, de frică?

— Ba nu! Fugeam ca să nu-mi ia banii.

Şi desfăcîndu-şi pumnişorul, îi arătă moneda.

— Aşa? Bun. Atunci, du-te acasă la tine.

— Mai stau o lecuţică.

— De ce?

— Că tot mi-e frică!

Kirill rîse:

— Atunci, vrei să vii la noi, să stai puţin cu mama?

Anocika frecă moneda de genunchiul gol, o admiră cum strălucea insolent în lumina soarelui, apoi răspunse şovăind:

— Puţin? Da!

Băiatul o luă de mînă şi, cu aerul unui învingător, o duse prin curte spre uşa veche, cu un singur canat. Anocikăi îi săriră în ochi balamalele înflorite, de fier, bătute în uşă cu cuie mari, sclipitoare ca nişte monede de jumătate de rublă. Păşi apoi într-o săliţă întunecată, cu podea răcoroasă, de cărămidă.

5

Pastuhov şi Ţvetuhin intrară la Mefodi, în căsuţa lui de bîrne cioplite, alcătuită dintr-o odaie şi o bucătărie. Stăpînul le-o prezentă îndată, cu numele care li se dă, de-a lungul Volgăi, căsuţelor de felul acesta:

— În sfîrşit, aţi binevoit să poftiţi şi pe la mine, în „apartamentele“ mele. Bine-aţi venit!

— Salută-ne, — porunci Ţvetuhin.

— Cu plecăciune, — răspunse Mefodi şi se aplecă din mijloc, atingînd cu degetele podeaua vopsită.

— Ţine colea! — făcu Ţvetuhin, scuturîndu-şi pelerina de pe umăr şi aruncînd-o peste Mefodi, care arăta acum ca un cal cu pătura în cap.

Mefodi strînse în pumn lănţişorul pelerinei, îl zornăi ca să sune, bătu din picior ca un bidiviu şi necheză uşurel. Şi, ca să desăvîrşească iluzia, se lăsă deabinelea în patru labe.

— Di-i, căluţ! — strigă Ţvetuhin, ca un birjar.

Pastuhov îşi aruncă şi el pe spinarea lui Mefodi, cu un gest condescendent, splendidul său pardesiu, aşezîndu-şi deasupra şi pălăria. Mefodi duse hainele cu grijă, aşa, în patru labe, pînă la patul din colţul odăii.

Apoi se întoarse, de data aceasta în picioare, şi se opri lîngă prietenii săi, zîmbind cu buzele lui groase, care totuşi nu-l urîţeau: dimpotrivă, erau partea cea mai plăcută din tot obrazul lui, pocit de o cicatrice care-l brăzda ceva mai jos de rădăcina nasului. Cicatricea aceea, Mefodi o datora unei curiozităţi pedepsite; pe cînd era băieţandru, se uita odată prin crăpătura uşii la nu ştiu ce întîmplare, la care ar fi fost mai bine să nu se uite — cînd deodată mîna i-a lunecat, lada de care se sprijinea s-a răsturnat, iar Mefodi a căzut cu nasul în cheia înfiptă în broasca străveche. O viaţă întreagă a pomenit el această păţanie, chiar dacă n-a povestit-o prea des.

Acum, toţi trei — oaspeţi şi gazdă — cercetau cu un aer de adîncă încîntare masa care ocupa tot locul din mijlocul odăii. Ridichile mustoase şi cu obrajii rumeni îşi ascundeau ori îşi scoteau la iveală codiţele albe subţiri. Ceapa trimitea de pe farfurii săgeţi aeriene, de un verde-albăstrui. Castraveţii erau atît de fragezi, încît verdele lor de seră bătea în alb. Feliile trandafirii de şuncă aveau pe margini reflexe sidefii ca guşa porumbelului, cu grăsimea albă ca porţelanul. Două sticle galbene-aurii, cufundate în-

tr-o strachină cu zăpadă pe jumătate topită, erau împodobite cu frunzulițele crețe ale ridichilor. Se vedea cît de colo că masa fusese pusă de o mînă de bărbat. Din cuptorul de la bucătărie pătrundea în odaie miros de sos fierbinte, de carne cu mirodenii.

Pastuhov simți cum i se umflă nările. Cu glas schimbat, puțin pe nas, mormăi grăbit :

— Ascultă, Mefodi : ești un flamand !

Întinse mîna să apuce o sticlă, dar se opri și mai cercetă o dată masa cu ochii.

— Unt? Este... Sare? Este... Muștar? Aici. Pîine !... Pîine ! — strigă el. — Mefodi, unde-i pîinea ?

Mefodi aduse coșulețul cu pîine albă împletită, cum se face la Moscova, vorbind tărăgănat :

— ...Și lăudai veselia, că nu este pentru om lucru mai de priință sub soare decît să mănînce, să bea și să se veselească... Așadar, du-te de-ți mănîncă în veselie pîinea ta și bea-ți cu inimă ușoară vinul tău. Așa vorbi înțeleptul Solomon.

Țvetuhin reluă, ridicînd tonul cu o notă, popește :

— Desfată-te trăind cu femeia pe care o iubești, în toate zilele vieții tale deșarte, că aceasta este partea ta în viață și în munca pe care o muncești sub soare. Așa vorbi înțeleptul Solomon.

— Duceți-vă dracului de popi ! — oftă Pastuhov, strîmbîndu-se ca de o durere. Apoi, smulgînd cu grabă sticla din strachina cu zăpadă, o înfășură într-un șervet și turnă vodca.

Băură toți trei deodată, rostind scurt : „Să-i dăm drumul !“ Mai cercetară o dată cu multă seriozitate farfuriile, de parcă nu se îndurau să distrugă frumusețea de „natură moartă“ din fața lor. Apoi începură să ronțăie ridichi. Pastuhov înghițea cu o poftă contagioasă : brutal și simplu, fără fasoane, așa cum mănîncă țăranii sau boierii. Mușca dintr-o ridiche care trosnea între dinți, o ungea cu unt, o înfigea în sarea de pe marginea farfuriei. După aceea rupea cu degetele pîinea împletită, băgînd bucățile în gură cu mișcări hotărîte, dar fără grabă. Serios, cu obrajii palizi, se consacra acestei ocupații, cu toată ființa lui.

— Parcă oficiezi, Alexandr! — rîse Țvetuhin, admirîndu-l.

— De ce nu? — răspunse Pastuhov și, cu un gest larg al mîinii, arătă masa: — Aceasta e răsplata vieții. Îmi plac oamenii care te ospătează de parcă s-ar fi născut vel-pitari!

Se uită aprobator la Mefodi, tăcu puțin și adăugă:

— Deștept băiat... În sănătatea ta, Mefodi!

Ciocniră, închinînd încă o dată: „Să-i dăm drumul!"

Și chiar în aceeași clipă, se auzi clempănind clanta ușii de la intrare. Mefodi ieși în tindă și se întoarse îndată, spunînd că a venit un golan care pretinde că i s-a poruncit să se prezinte aici.

— Un hamal? Cu plete, nu-i așa? — întrebă Țvetuhin. — Cheamă-l încoace!

— Ce naiba vrei să faci cu el? — se strîmbă Pastuhov.

— Cheamă-l încoace, cînd îți spun!

Parabukin intră, aplecîndu-se de parcă i-ar fi fost frică să nu se lovească cu capul de pragul de sus. Zîmbetul pe care-l aruncă noilor săi prieteni era și umilit, dar și batjocoritor în același timp. Ochii i se opriră de la început asupra obiectelor celor mai de seamă: sticlele cu vodcă — și nu și-i mai putu lua de la ele, ca și cum i s-ar fi năzărit în față, ca o vedenie, însăși axa cosmosului. Fără îndoială că vorbele erau de prisos, așa că tot ce a urmat s-a petrecut în mijlocul unei tăceri desăvîrșite: Mefodi aduse un pahar de apă, Țvetuhin îl umplu pînă la margine cu vodcă, iar Pastuhov așeză pe o bucată de pîine o porție serioasă de șuncă. Tihon Parabukin se șterse grăbit cu pumnul la gură și primi paharul din mîna lui Țvetuhin, într-o tăcere plină de evlavie. Din clipa în care i se turnase vodca, încetase de a mai zîmbi. Fața lui exprima și teamă, și o reculegere adîncă, întocmai ca a unui om care-și ascultă verdictul după o lungă și chinuitoare judecată. Bău încet, sorbind înghițitură după înghițitură, cu ochii pe jumătate închiși, încremenit parcă. Doar buclele blonde i se clătinau ușor în jurul capului lăsat pe spate.

— Bun, — încuviinţă Pastuhov, întinzîndu-i gustarea.

Dar Parabukin n-avea chef să mănînce. Se cutremură, scutură din cap, îşi şterse apăsat obrazul cu palma şi strigă cu deznădejde:

— Doamne, dumnezeule!...

— Te căieşti? — îl întrebă Pastuhov.

— Nu. Ii mulţumesc domnului dumnezeului meu pentru harul luminii.

— De mult bei? — îl întrebă iarăşi Pastuhov.

— In general, sau numai în ultimul ciclu?

— In general... — Şi Pastuhov izbucni în rîs.

— Aşa, cam de vreo zece ani. Exact de cînd mi-am început viaţa de familie. Dar nu din pricina asta. N-am ajuns unde am ajuns din pricina familiei, ci mai degrabă familia a ajuns unde a ajuns din pricina mea.

— N-ai încercat să lupţi?

— Cu beţia? Nu. De luptat, luptă mai mult Olga Ivanovna. Aţi văzut-o cum mi-a confiscat banii? Cît despre mine, eu nu lupt. La ce mi-ar folosi?

— Bei conştient, nu-i aşa?

— Dar dumneata cum bei — inconştient?

— Pînă la pierderea cunoştinţei, — se amestecă în vorbă Mefodi.

Parabukin zîmbi, de data asta fără nici o frică. Obrazul începea să i se coloreze, puteri de uriaş i se trezeau în trup. Stătea în faţa lor, drept şi parcă mai înalt. Pastuhov nu-şi mai lua de la el privirea stăruitoare, cercetîndu-l atent, fără nici o sfială, ca şi cum ar fi avut în faţa lui un adevărat Atlas cioplit în piatră.

Ţvetuhin atinse cu mîna pieptul lui Tihon:

— Ce mîndreţe de bărbat, Alexandr! Ce zici?

— Exact, — încuviinţă Parabukin. — Cînd mă iartă, Olga Ivanovna îşi pune capul colea... — (şi Tihon bătu uşor peste mîna lui Ţvetuhin, strîngîndu-i-o la piept) — şi-mi zice: „Tişa, Tişa al meu, frumosul meu, de ce te chinuieşti aşa, tu singur?“... Şi plînge...

In ochii lui sclipi o lacrimă. Oftă îndurerat.

— A început să-şi facă efectul? — întrebă Pastuhov.

— „De ce te chinuieşti aşa, tu singur?" — urmă visător Parabukin. — „Opreşte-te, Tişa, zice Olga Ivanovna. Intoarce-te la vremea de altădată: ce bine are să fie! Tu ai să fii din nou controlor la tren, iar eu am să-ţi scrobesc gulere, Anocika o să meargă la şcoală, eu am să văd de Pavlik. Opreşte-te, Tişa!"

— Şi dumneata ce zici? — îl întrebă Ţvetuhin.

— Şi eu zic: „Of, Olga Ivanovna! Trece trenul mixt al vieţii. Cum vrei să-l oprim în loc? Poate că trenul nostru a nimerit pe o linie moartă, în azilul de noapte al lui Meşkov, şi nu mai este pentru noi nici o ieşire." Ea zice: „Dar poate că nu e linie moartă, ci staţie?" „Da, zic eu, o fi şi staţie. Numai că în staţia asta eu nu-s decît un hamal care trebuie să care baloturi." „Ba nu, se încăpăţînează Olga Ivanovna, cei care socot că azilul este o staţie luptă pentru viaţă. Iar tu nu lupţi! Luptă, zice ea, luptă. Tişa! Te rog eu să lupţi!..."

Parabukin suspină din nou şi întinse mîna spre paharul gol.

— Mai daţi-mi o înghiţitură!

Pastuhov îi luă paharul de dinainte:

— Nu, ajunge.

Şi-şi întoarse capul în altă parte. Pe faţa lui se aşternu dintr-o dată o expresie de plictiseală şi de silă. Se uita abătut la masa încă plină.

— Atunci, eşti bun să ne recomanzi vreun tip pitoresc dintre locuitorii casei dumitale? — întrebă Ţvetuhin cu glas cît se poate de blajin.

— Nu-i casa mea, e a lui Meşkov, — îi răspunse supărat Parabukin. — Duceţi-vă la el. Stă colea; vă aflaţi la el în curte!

— La revedere, — făcu Pastuhov, răsucindu-se pe neaşteptate pe scaun şi băgînd în mîna lui Tihon, aproape cu sila, pîinea cu şuncă, de care omul nici nu se atinsese. — Mefodi, arată-i pe unde să iasă.

Parabukin plecă, umflîndu-şi pieptul şi păşi cu atîta putere peste pragul odăiţei, în ceardac, încît

toată lemnăria casei se cutremură, trosnind din încheieturi.

— Ce impertinent! — izbucni Pastuhov.

Cînd Mefodi se așeză din nou la masă, cina urmă într-o tăcere plină de smerenie. Și din nou începură să trosnească între dinți castraveții și ridichile, iar mirosul de ceapă, verde, trezită din liniștea ei, se împrăștie prin odaie. Cuțitele tăiau șunca de zor, vodca gîlgîia. „Să-i dăm drumul!" se îndemnară cei trei prieteni, la început mai încet. „Să-i dăm drumul!" strigară a doua oară, mai tărișor. „Să-i dăm drumul!" urlară a treia oară, într-un glas. Pe urmă Pastuhov izbucni în rîs, se rezemă de speteaza jilțului și începu să vorbească, spărgînd în dinți ridichile ca pe nuci:

— Mare prost mai ești, Egor Țvetuhin! Mare prost! Toți coate-goale ăștia sînt niște trîntori, niște oameni de nimic. Nu știu cine a scornit că ar fi romantici, și toată lumea a crezut. Au ajuns, mă rog, la modă! Te-ai lăsat și tu dus — și, ca și ceilalți, le bagi în cap flenduroșilor cum că ar fi niște genii poetice. L-ai văzut adineauri pe mojicul ăsta păros? Un mojic și un alcoolic, și nimic mai mult. Ce-ai găsit nou în el, mă rog? Cunoaștem noi asemenea personaje.

— Nu-i poetizez, Alexandr. Toate astea le fac de dragul artei, — răspunse Țvetuhin, mult mai serios decît ar fi cerut-o tonul condescendent al lui Pastuhov.

— Și ce vrei să spui cu asta? Ai vrea să reproduci pe scenă, cît mai exact, un bețiv păros ca ăsta? La ce naiba ți-ar folosi? Ca să faci din scenă un alt azil de noapte? Pentru ce? Du-te la „Verhnii bazar" [1]), găsești și acolo un azil de noapte. Dar ce legătură au toate astea cu scena, cu teatrul, cu arta?

— Știu, știu, — strigă Țvetuhin, — te gîndești la povestea cu mopsul: Goethe spunea că dacă un pictor ar izbuti să facă o copie fidelă a unui mops, am avea doi mopși în loc de unul, dar arta n-ar cîștiga absolut nimic din chestia asta.

---

[1]) Piața de sus, tîrgul de sus (în limba rusă). (N. trad.)

— Măi, măi, că multe mai ştii! Acum douăzeci-treizeci de ani, Zola propovăduia prin întreaga sa creaţie să se transpună în romane realitatea aşa cum este. Călătorea pe cîte o locomotivă, ca să-l zugrăvească apoi în cartea lui pe mecanic, cobora în mine, se ducea pe la casele de toleranţă. Acum cîtva timp, răsfoind nişte reviste franceze vechi, am găsit o caricatură apărută curînd după ce publicase el romanul „Paris" : pe caldarîm, sub copitele unui cal, zace bietul Zola, cu ochelarii lui cu şireţel pe nas şi fără cilindru. Iar dedesubt scrie: „Domnul Zola s-a aruncat sub birjă, ca să poată descrie veridic senzaţiile omului pe care l-a călcat o trăsură"...

— Minunat! — cîntă pe nas Mefodi fericit, şi mai turnă un pic de vodcă.

Au rîs, au băut, au mai gustat cîte ceva — dar le cam pierise foamea. Pastuhov le oferi ţigări din portţigaretul lui mare de piele şi, în vreme ce fumul îi învăluia pe cei trei prieteni în faldurii lui cenuşii şi leneşi, Ţvetuhin vorbi cu sinceră mirare:

— Eşti un conservator, Alexandr. Repeţi lucruri pe care le spun la noi oamenii cei mai înapoiaţi din teatru, oamenii rutinei. Cum poţi să tăgăduieşti asemenea adevăr, că artistul e dator să cerceteze viaţa autentică? Asta e curat obscurantism!

— Nu căuta să mă sperii cu vorbe, Egor. Sînt om de artă şi nu mă tem de ele. De vorbe se tem doar gazetarii, pentru că ei le atribuie mai multă importanţă decît au în realitate.

Pastuhov scoase din buzunarul de la piept un carneţel roşu, îl răsfoi, dar nu găsi ceea ce căuta. Apoi urmă, liniştit şi fără grabă:

— Mi s-a povestit că Lev Tolstoi ar fi spus de curînd nu ştiu cui, poate la o ceaşcă cu ceai: „Ca să ajungi un adevărat artist al cuvîntului, trebuie să fii în stare să te înalţi cu sufletul cît de sus — dar să te şi cobori cît de jos. Numai atunci, a spus Tolstoi, artistul ar putea cunoaşte toate treptele intermediare şi ar putea trăi în imaginaţie viaţa oamenilor care stau pe toate aceste trepte".

— Minunat! — strigă Mefodi, punînd iarăşi mîna

pe sticla cu vodcă. — Asta-i mai bine, mult mai bine decît ce-ai spus adineauri despre Zola! Mai puternic. E grozav, ce zici? Nu-i aşa, Egor?

Mefodi asculta în extaz cu gura-i mare întredeschisă, însă în privirea lui nu era numai dorinţa de a nu scăpa nimic din cele ce se spune, ci şi zîmbetul omului care vede mai mult decît i se arată.

Pastuhov îşi cercetă iarăşi carneţelul, netezind cu oarecare solemnitate pagina pe care o căutase.

— Iată ce am notat aici din Balzac: „Unul din neajunsurile la care sînt expuse minţile superioare stă în aceea că ele pătrund totul fără voia lor: nu numai virtuţile, ci şi viciile."

— Nu văd nici o legătură, — ridică din umeri Ţvetuhin. — Nu văd în asta nimic care să se opună studiului vieţii...

— Nu vezi nici o legătură? Tolstoi spune că artistul trebuie să fie în stare să se înalţe cu sufletul cît de sus şi să se coboare cît de jos; Balzac spune că o minte superioară pătrunde fără să vrea şi virtutea şi viciul. Legătura stă în cele două noţiuni: „a fi în stare" şi „fără să vrea". Amîndoi se referă la ceva înnăscut în artist sau în omul superior, amîndoi spun că facultatea de a pătrunde lucrurile cele mai înalte, cît şi cele mai josnice, e o aptitudine a lor firească — că binele şi răul sînt concepute de ei independent de voinţa lor. Viaţa închipuirii — iată esenţa artistului sau a omului superior. Şi bagă de seamă, Tolstoi spune: trebuie să te ridici şi să cazi cu sufletul... Cu sufletul, dragă Egor, adică tot în închipuire şi nu altminteri. Altminteri, am avea o caricatură a lui Zola. „Să te cobori, ar însemna să înfăptuieşti josnicii nu în închipuire, ci în realitate: să furi ca să înţelegi sufletul hoţului". Şi tocmai acestui fel de a studia viaţa i se opun şi Tolstoi, şi Balzac.

— Dar atunci, de ce numeşte Balzac neajuns această involuntară înţelegere a virtuţii şi a viciului de către un spirit superior?

— De ce? M-am gîndit că...

Dar deodată Pastuhov zîmbi şi declară cu sinceritate:

— Ca să spun drept, nu m-am gîndit deloc. Toate mi-au venit în minte aşa, întîmplător. Dar ceea ce ştiu sigur, că realiştii Balzac şi Tolstoi, ne-au înşelat: ei sînt artiştii cei mai fantezişti din cîţi au existat vreodată. Au născocit totul, au ticluit totul. Nici nu le-a dat prin gînd să copieze viaţa autentică. Cărţile lor sînt roadele celei mai rafinate imaginaţii. Şi tocmai de aceea sînt mai convingătoare decît însăşi viaţa. Iar eu mărturisesc un singur lucru: ochiul gîndului meu e stăpînul atotputernic al artei. Ochiul gîndului, gîndul veşnic şi pretutindeni treaz, înţelegi tu ce vreau să spun? Cu ochiul gîndului văd orice azil de noapte tot atît de limpede cum îl văd pe faraonul din Egipt, cum văd mîrţoaga unui mujic, sau pe un membru al Dumei de stat. Cu acest gînd mă înalţ şi mă cobor, săvîrşesc fapte bune şi fapte rele. În închipuirea mea cad sub influenţa frumosului ca şi a urîtului — pentru că sînt artist.

Îşi ridică paharul.

— Beau pentru artist, împotriva celui care copiază. Pentru Tolstoi, împotriva lui Zola. Pentru imaginaţie — zeiţa artei!

— Să-i dăm drumul! — încheie Mefodi.

Începeau să se ameţească. Gustările se împrăştiau pe masă, schimbîndu-se din bunătăţi îmbietoare în rămăşiţe informe. Mucurile de ţigară rătăceau prin farfurii, neputînd nimeri scrumiera. Mefodi scoase din cuptor o tavă cu friptură înăbuşită. Fumul de ţigară făcu loc aburilor de sos care împrăştiau un miros de foi de dafin şi de piper. Pofta de mîncare se trezi, iar glasurile se ridicară din nou, zgomotoase, frazele începură să fie mai scurte, neroziile să pară spirituale, vesele.

— Eşti un beţiv ordinar, Mefodi, — zise Pastuhov, — dar ai gusturi alese. Te ador!

— Eu, beţiv? — întrebă Mefodi, măgulit. — Da' de unde! Un beţiv bea, ca să bea. Iar eu beau ca să-mi fac poftă de mîncare. Eu mă stăpînesc, sînt stăpîn pe cuvîntul meu! Mă rog, un beţiv poate avea el un cuvînt al lui?

— Poate ! — rîse zgomotos Țvetuhin. — Cînd zice : s-a isprăvit, nu mai beau — două zile nu mai pune-n gură nici un strop de băutură !

— Stați, surzilor ! — strigă Pastuhov. — Ascultați cu luare-aminte ! Ce limbă, domnule, ce limbă ! „Strop de băutură !“ Dacă aș fi avut o fabrică de spirt, aș fi fabricat o vodcă pe care aș fi botezat-o „Strop“. Iar dedesubt, sub vorba asta, aș fi scris pe etichetă în paranteză, mărunt de tot : „de băutură“.

— Ai fi ajuns un Cresus ! — strigă Țvetuhin. — Ce dever ! „Strop !“

— Doriți un strop ? Să vă picur cîte-un strop ?... — îngăimă Mefodi și, turnînd în pahare, mormăi : — Păstrămioara-i sărățică, șunculița-i fără spor, numai stropul meu de vodcă e și bun, și ieftior !

Făceau atîta gălăgie, încît nu auziră la început că ciocănea cineva în geam — un ciocănit stăruitor, puternic. Mefodi ieși pe ceardac și nu se mai întoarse. Atunci porniră și prietenii lui după el.

În ușă stătea un străin, îmbrăcat cu o haină de calitate bună, încheiată la cîteșipatru nasturii, cu pălărie tare pe cap și cu baston — un baston cu multe noduri și cu măciulie de argint. Barba lui, pieptănată cu cărare la mijloc, sprîncenele stufoase și ochii duri, înfundați în orbite, ca și ținuta impunătoare a trupului său rotofei — toate erau pline de severitate și de acea demnitate specifică oamenilor încredințați că ei nu se pot înșela niciodată. Părea să aibă peste patruzeci de ani : în barba lui bălaie ieșeau la iveală cele dintîi fire albe.

— Merkul Avdeevici, proprietarul nostru, — îl prezentă Mefodi.

Meșkov își ridică pălăria tare.

— Scuzați-mă, domnilor, că vă deranjez. Însă amicul de colo pretinde că l-ați fi invitat domniile voastre. Totuși, refuză să spună anume pentru ce treabă l-ați invitat.

La capătul cerdacului ședea Parabukin, cu coatele pe genunchi. Ținea încă în mînă bucata de pîine cu șuncă, din care mușcase doar o margine, și alunga roiul de muște care bîzîia în jurul ei. Își ridică ochii,

În privirile lui de jos în sus, se strecura ceva, ca o urmă de vinovăţie.

— Nu mă poftiţi la o jumătate de păhărel? — ceru el.

— Nici un strop, — i-o reteză Pastuhov.

— Ai auzit, amice? — zise Meşkov, atingînd uşurel cu măciulia bastonului umărul lui Tihon. — Şterge-o de-aici. N-ai ce căuta în curtea mea. Pleacă, îţi spun!

Parabukin se ridică greoi şi se uită, pe rînd, la toţi cei de faţă. Pesemne că Ţvetuhin i se păru a fi mai milostiv decît ceilalţi. Îşi opri ochii asupra lui şi zîmbi, implorîndu-l parcă. Dar actorul clătină şi el din cap. Hotărît, nu putea să se aştepte la prea multă îndurare de la oamenii ăştia fără inimă!...

— Mănîncă-ţi şunca, ce-o tot porţi atîta în mînă? — îl dojeni Ţvetuhin.

— Asta... asta-i treaba mea, fac ce poftesc! — îi răspunse Parabukin şi porni spre portiţă, cu pas de hamal legănîndu-se pe genunchii îndoiţi.

Ţvetuhin se întoarse spre Pastuhov scuturîndu-şi arătătorul:

— Ai înţeles?

Dar Pastuhov se uită la el clipind în tăcere, cu ochi care păreau a nu înţelege absolut nimic.

Meşkov îl petrecu pe Tihon pînă la portiţă, închise cu grijă clampa de fier şi-şi scoase din nou pălăria tare, să-şi ia rămas bun.

— Nu, nu, poftiţi la noi, vă rog! — strigă Mefodi. — Să nu-mi faceţi ocara asta! Poftiţi şi la chiriaşul cel sărac, măcar o dată pe an.

— Poftiţi, vă rog, poftiţi, — repetă şi Ţvetuhin, făcînd cu eleganţă pe gazda.

— Vă rog să nu ne refuzaţi! Să gustaţi cu noi un strop de băutură, cu prilejul sărbătorilor ce sînt pe terminate.

Şi aşa, cu multe ploconeli şi pofteli, cei trei prieteni îl aduseră în casă pe Merkuri Avdeevici, care se împotrivea cu multă demnitate.

Poţi să trăieşti în nenumărate feluri. Dar nu ştiu dacă poţi găsi un om care, dacă l-ar întreba propria lui conştiinţă cum trăieşte, ar putea răspunde că trăieşte cu desăvîrşire drept. Pînă şi omul deprins să-şi fure singur căciula va găsi în drumul vieţii lui cîte o ştirbitură, cîte o asperitate lăsată de un pas greşit, de un viciu intrat în obiceiuri sau de o patimă neînfrînată la vreme. Cît despre oamenii deprinşi să-şi mărturisească adevărul în adîncul sufletului lor — îşi văd atît de bine greşelile încît, pentru liniştea lor, preferă să se mîngîie gîndindu-se că soarele îşi are şi el, după cum se ştie, petele lui.

Merkuri Avdeevici recunoştea sincer că nu era fără de păcat, deoarece păcătoşi sînt toţi muritorii. Şi nu numai că se socotea păcătos, dar se şi căia cu sîrguinţă, în fiecare an, de păcatele lui, uneori în cea dintîi săptămînă a postului mare, alteori în cea de a patra, a crucii şi, mult mai rar, în săptămîna patimilor — după cum îi îngăduiau treburile. Totuşi, judecînd limpede (şi Merkuri Avdeevici judeca nespus de limpede) nu prea avea păcate de care să se căiască — bineînţeles că nu în faţa lui dumnezeu şi a părintelui duhovnicesc, ci în faţa lui însuşi şi în faţa oamenilor, mai cu seamă a oamenilor — deoarece Merkuri Avdeevici trăia drept, adică aşa cum îi poruncea conştiinţa, sprijinindu-se pe temeliile pe care e aşezată viaţa cea pămîntească.

Merkuri Avdeevici socotea că cea mai însemnată din aceste temelii e hărnicia. Într-adevăr le cerea tuturor să fie harnici, şi-i plăcea şi lui să muncească. De pe cînd era copilandru, nu lăsa să treacă o zi fără să fi muncit, fără să fi adăugat o pietricică lîngă cea care fusese pusă la o parte cu o zi mai înainte. Acest fel de viaţă îi pătrunsese atît de adînc în sînge, încît oricare altul i se părea nefiresc — aşa cum i s-ar părea nefiresc porumbelului să trăiască sub apă. Nu putea să respecte decît pe oamenii care, muncind, puneau la o parte, pietricică lîngă pietricică, urmărind prin aceasta, progresiv şi oarecum matematic, să

ajungă la capătul hotărît de mai înainte, care e sfîrşitul în pace al vieţii omeneşti.

Merkuri Avdeevici era patronul unei prăvălii cu articole de menaj şi vopselărie din „Verhnii Bazar" şi a două terenuri din vecinătate, în apropiere de Volga. Terenurilor acestora le zicea el „locuri" : unuia locul cel mic, celuilalt locul cel mare. Locul cel mic era curtea lui Meşkov, plină cu magazii de lemn, vopsite în albastru, cu ulei. Tot acolo se afla şi casa cu un cat : locuinţa micii familii a lui Merkuri Avdeevici (n-avea decît o singură fată, Liza) şi a tinerilor vînzători din prăvălia lui. Veneau apoi alte două case: una mai mică, în care stăteau Mefodi şi alta mai mătişoară, în fundul curţii, închiriată unui lăcătuş de la depoul de căi ferate, Piotr Petrovici Ragozin şi, în sfîrşit, acareturile — pivniţele cu uscătorii, în care se mutau cu locuinţa, în timpul verii, vînzătorii din prăvălie. Locul cel mare, pe jumătate pustiu, era năpădit de buruieni şi de nalbe roşii, iar cealaltă jumătate era prinsă de clădirea de piatră în care se instalase de multă vreme azilul de noapte şi de o magazie mare şi lugubră, pe care Merkuri Avdeevici o cumpărase odată cu fabrica de frînghie instalată în ea. De acolo, din magazie, se răspîndea în zilele călduroase o mireasmă înţepătoare, de umezeală şi de răşină, ca a unui şlep de lemn şi răsuna cîntecul femeilor care destrămau frînghiile vechi, făcînd din ele cîlţi.

Meşkov îşi aduna averea încetul cu încetul, dar nu fără necazuri. Aşa, de pildă, nu-i făcea prea multă plăcere azilul de noapte — care era murdar şi îi dădea bătaie de cap. Însă transformarea clădirii în vederea unei alte folosinţe ar fi cerut cheltuieli peste măsură de mari. Magazia îi aducea o nimica toată, dar nu era încă vremea să ridice în locul ei altă clădire. Cel mai mare necaz al lui Merkuri Avdeevici era că ar fi dorit să-şi lărgească în aşa fel locul cel mare, încît să cuprindă tot spaţiul dintre cele patru străzi. Dar în spatele azilului de noapte, drept lîngă maidanul acoperit cu buruieni şi nalbe, se întindea un loc pe care se afla clădirea bătrînească a şcolii

primare. Iar primăria, care era proprietara acestei comori, nici gînd n-avea să renunţe la ea. De aceea, Meşkov prinsese ură pe şcoală, cu ţipetele şi năzdrăvăniile băieţilor şi cu învăţătorii cu aere prea independente, după părerea lui. Această duşmănie îl surprindea chiar şi pe el însuşi — om cu respect faţă de carte şi mai cu seamă faţă de oamenii învăţaţi.

Într-adevăr, era plin de respect faţă de orice învăţătură: medicilor, el le zicea doctori, funcţionarilor judecătoreşti — jurisconsulţi, profesorilor de ştiinţe naturale — naturalişti. Şi toate aceste titluri le pronunţa cu un fel de reverenţă uşor speriată în glas. Însă învăţătura cea lumească rămînea pentru el inaccesibilă şi străină, iar respectul lui faţă de ea se mărginea, poate, numai la o sfială aparentă, la acea flexiune involuntară, la acea ploconeală a glasului. Într-adevăr adîncă era doar stima lui pentru ştiinţa de carte cea duhovnicească: se robise cărturarilor bisericeşti de la vîrsta fragedă cînd începuse să pună la o parte, pentru zile negre, cei dintîi bănuţi albi. Încă de pe cînd era băiat de dugheană la o vopselărie, în timp ce scria cu şuviţe de apă din ceainic opturi pe podea înainte de a mătura, lui Meşkov îi plăcea să-şi amintească vorbele înţelepte ale predicilor pe care le auzise la biserică şi care erau pentru el izvorul dintru început al culturii sale. Acum, om în toată firea, intra adesea în cîte-o seară de iarnă la chinovie — lăcaşul comun şi neîncăpător al călugărilor — ca să asculte duelurile retorice dintre misionari şi schismatici, în ale căror curente de tot felul, Meşkov era la fel de priceput ca şi la bani. În mijlocul bisericii scunde, stînd în spatele analoghiilor, la lumina pîlpîitoare a lumînărilor de ceară şi ştergîndu-şi năduşeala de pe feţele pline, monahii îi făceau de ruşine pe edinoveri şi pe cei de rit vechi care stăteau ca şi ei, în spatele altor analoghii. Seri de-a rîndul răsunau acolo răcnete împotriva „celor ce strică dreapta credinţă“, şi oameni bărboşi, mustăcioşi şi cu plete pînă pe umeri dovedeau cu vehemenţă că „bărbieritul şi tunderea mustăţilor evlaviei creştineşti întru

nimic nu-i stau împotrivă, ba chiar, cîteodată, şi trebuincioase sînt, mai cu osebire tunderea mustăţilor". Iar alţii, tot atît de păroşi, care se numărau în rîndurile „apărătorilor bărbii" fluturînd Îndreptarul, Stoglavul şi Slujebnicul lui Iosif [1]), dovedeau că „păcatul bărbieritului nici sîngele mucenicilor a-l spăla nu poate". Meşkov aduna cu grijă în mintea lui păstrătoare cărările gata netezite ale discuţiilor de acest fel, cu stabilirea tezei şi antitezei şi cu toate expresiile, ca: „întru cît dintîi" şi „întru cît al doilea"... Multe din raţionamentele plăcute inimii sale le păstra în minte cuvînt cu cuvînt şi, întorcîndu-se acasă, le repeta întocmai consoartei lui, preablîndei Valeria Ivanovna, cam în felul următor:

— Ia ascultă, Valiuşa, cum expune ieromonahul Zenovie argumentarea despre creşterea firească a părului: „Întrucît părul a firii lucrare, iar nu a credinţei putere este, el creşte la noi aşa precum în locuri jilave iarba, rogozul şi trestia creşte; aşadar, prin sine însuşi mîntuire ori sfinţenie nu întruchipează. Şi omul tuns poate avea suflet bun şi, dimpotrivă, unii cu barbă şi mustăţi se întîmplă a fi necredincioşi şi răufăcători. Aşadar, ce stă împotrivă ca să-l radem cu briciul ori să-l tundem?..." Înţelepte vorbe, ce zici, Valiuşa? Iar schismaticii se zvîrcolesc şi umblă cu ocolişuri şi nu vor să se supună adevărului. Cică prin barbă se înfăţişează chipul lui dumnezeu, şi s-o razi este o fărădelege. Atunci părintele Zenovie îi zdrobeşte cu răspunsul lui. „Nicidecum, zice, căci: a) dumnezeu duh fără trup este, şi de aceea nici barbă şi nici mustăţi nu are, b) dacă copiii şi femeile nu au bărbi, nu au oare parte de asemănarea cu chipul lui dumnezeu?" Tare înţelepte vorbe sînt astea, Valiuşa, tare înţelepte!

Şi admirîndu-şi ascuţimea memoriei şi triumfînd de înfrîngerea ereticilor, ţintuiţi pe loc de argumentele părintelui Zenovie, Merkuri Avdeevici îşi netezea barba, rîdea şi striga:

— Iată neroziile apărătorilor bărbii!

---

[1]) Cărţi bisericeşti vechi, care fuseseră scoase din uzul bisericii ortodoxe ruse în 1667, dar care au fost păstrate de schismatici (cei de „credinţă veche"). (N. trad.)

El socotea înţelepciunea duhovnicească deasupra ştiinţei lumeşti. Şi dacă între ele ar fi existat o interdependenţă, o legătură asemănătoare legăturilor de familie, fără îndoială că pe raftul lui cu cărţi s-ar fi împuţinat tipăriturile bisericeşti în slavoneşte. Dar, după părerea lui, ştiinţa era fiul rătăcitor care nici gînd n-avea să se întoarcă la casa părintească. De aceea la stima pe care o avea pentru oamenii cu carte, Merkuri Avdeevici adăuga şi oarecare prudenţă: dumnezeu ştie dacă aceşti doctori şi naturalişti n-or fi cumva neam cu bespopovţî [1]), sau cu samocreşcenţî [2]) sau cu pogrebateli [3]) ? Mai sănătos e să te ţii cît mai departe de ei.

Din această pricină, Merkuri Avdeevici intra în casa veselului său chiriaş Mefodi, cu interes, dar cu ochii în patru. Cu atît mai mult cu cît nu numai că-l recunoscuse pe actorul Ţvetuhin, şi nu numai că bănuise în persoana lui Pastuhov o „pasăre rară“, poate chiar una cum nu mai văzuse el în toată viaţa — dar era şi cam tulburat de invitaţia de a bea ceva, deoarece în acest domeniu delicat nu era prea stăpîn pe el.

— Poftiţi, — îl îndemnă Mefodi, întinzîndu-i un păhărel pîntecos atît de plin, încît vodca îi curgea pe degete.

— Lăsaţi, — răspunse el, şi glasul lui făcu o plecăciune. — Nu obişnuiesc să beau. Nu obişnuiesc aproape deloc.

În aceeaşi clipă, privirea lui se întîlni cu a lui Pastuhov.

7

În faţa lui Merkuri Avdeevici era aşezat un bărbat tînăr, dar care arăta mai în vîrstă din pricina corpolenţei şi a moliciunii aparente a trupului său. În calmul feţei pline se citea nu ştiu ce superioritate asupra celui pe care-l cerceta în momentul acela, în timp ce gura şi obrajii îi erau traşi în sus de un surîs ama-

---

[1]), [2]), [3]) — secte religioase în Rusia. (N. trad.)

bil, încremenit, ca de ghips. Dar ochii lui nu erau legați nici de calmul figurii, nici de amabilitatea surîsului — ochi curioși, de o curiozitate de știucă, ochi lacomi și reci. Uitîndu-se la ei, Meșkov avu o senzație pe care ar fi putut s-o definească prin cuvintele: „Hait, s-a isprăvit cu mine!..." Simțea totuși plăcere, era aproape măgulit la gîndul că, îndată, surîsul de ghips o să tresară și omul acela extraordinar, după toate aparențele, o să i se adreseze, înfiripînd o conversație aleasă.

Într-adevăr, chipul lui Pastuhov se învioră și privirea i se îmblînzi. Întinse paharul spre Meșkov.

— Te rog, nu mai vorbi copilării! — zise el cu delicatețe și, în același timp cu familiaritate. — Cine-o să te creadă pe dumneata că nu bei vodcă? Doar n-ăi fi fiind nici scopet, nici cucoană din Armata mîntuirii!...

Nu, Meșkov nu mai auzise pînă acum nimic asemănător. Felul acesta de a vorbi nu se potrivea deloc cu ceea ce se aștepta el să audă de la un om învățat, și cu toate acestea era cu totul neobișnuit. Mai mult decît orice îl surprinsese cuvîntul „scopet". Începu să rîdă:

— Atunci, să vă fie de bine sfintele sărbători! — zise el, lăsînd la o parte orice ceremonie.

Își netezi mustățile și dădu vodca pe gît dintr-o dată.

— Unde-ai fost dumneata de sfînta înviere? — îl întrebă Pastuhov, încredințat că aceasta era cea dintîi întrebare pe care se cuvenea să i-o adreseze lui Meșkov.

— Obișnuiesc să ascult utrenia de paști la biserica vechiului seminar, — răspunse Merkuri Avdeevici, întărindu-se cu plăcere în credința că a dat, într-adevăr, peste un om grozav de deștept.

— Ei, și cum, seminariștii n-au uitat să cînte?

— Nu, păstrează întocmai toate tipicurile. Au cîntat „Christos a înviat" în grecește, cu glas de trîmbiță. „*Christos anesti ec necron*".

— Cu glas de trîmbiță? — întrebă zîmbind Pastuhov.

— Asta-i o vorbă de-a noastră, de-a seminariştilor: „glasuri de trîmbiţă înălţăm“, — îl lămuri Ţvetuhin.

— Îmi aduc aminte cum cîntaţi domnia voastră, pe cînd eraţi seminarist, „Tîlharul cel înţelept“, — zise Meşkov, plin de respect.

— M-ai recunoscut?

— Cum s-ar putea să nu recunosc asemenea celebritate? La teatru nu mă duc, dar vă mai arătaţi pe aici şi mi s-a întîmplat să vă văd şi la biserică. Mi s-a spus că şi acum, de paşti, aţi binevoit să cîntaţi în strană.

— Da, am cîntat.

— Ce spui, Egor? — se miră Pastuhov. — Ai cîntat tu troparele?

— Le-am cîntat.

— Şi pentru ce, mă rog?

— Pentru că vezi tu, Alexandr, noi sîntem seminarişti. Ni-e dor. Ne aducem aminte de tinereţea noastră, de vacanţele noastre de la seminar. Paştele... ce emoţie! Toţi se gătesc, îşi pun cravate, care mai de care mai ţipătoare, îşi pregătesc coşurile, îşi împachetează aşternuturile... Cea din urmă slujbă: utrenia şi liturghia. Cîntăm, şi pe urmă acasă în vacanţă, care-ncotro, prin tîrguri, prin sate dincolo de seminar, în lumea largă! La părinţi. Cîteodată ne înfioram de fericire.

— Ce frumos ai spus-o asta, Egor! — se înduioşă Mefodi. — Întocmai aşa: ne înfioram de fericire! Trăiam toate astea ca pe scenă...

— Dar tu n-ai trăit niciodată pe scenă, — zîmbi ironic Pastuhov.

Mefodi vorbea înainte, fără să-l asculte:

— Pînă-n ziua de azi, dacă nu mă îmbrac cu surtucul cel nou, ca pe vremuri, la seminar, nici nu simt că-s paştele!

— Ia te uită, ce mai actor! — îl întrerupse îndărătnic Pastuhov. — Pretinde că trăieşte pe scenă! Şi unde îi stă emoţia, mă rog? În surtuc!... Cît despre lirica ta de seminarist, Egor, nu cred în ea. E doar aşa, o modă. Astăzi, toţi artiştii mari se duc să cînte în strană şi să citească Apostolul. Iar tu vrei să fii la

modă cu orice preț. Te ții scai după cei de la „Teatrul de Artă“. Dacă se duc la vreun azil de noapte — hop și tu după ei ! Dacă se duc să cînte în strană — hop și tu în strană ! Dacă li se oferă prescură pe tăviță, aștepți să ți se ofere și ție. Toate astea duhnesc a mahala. Mă-nțelegi ?

— Nu, nu te-nțeleg, — îi răspunse Țvetuhin, treaz și nedumerit. — Nu înțeleg deloc de ce te-ai înfuriat așa ?

— Pentru că te ții după modă. Pentru că minți pretinzînd că de dragul emoțiilor cînți troparele. Le cînți din vanitate, asta-i !

Frecă între degete o codiță de ridiche, își mirosi degetele, aruncă codița pe masă și zise, cu scîrbă :

— Pute.

Mefodi le turnă vodcă la toți, cu supărare, de parcă voia să-i pedepsească.

— Unui actor nu trebuie să-i fie rușine de vanitatea lui, — zise el sentențios, ridicînd în dreptul ochilor, apoi coborînd păhărelul cu vodcă. — Ce fel de actori am fi, dacă n-am fi vanitoși ?

— Dar tu ce fel de actor ești ? — îl necăji iar Pastuhov.

— Eu nu-s decît umbra unui actor. Umbra marelui actor Țvetuhin !

Pastuhov nu-i răspunse multă vreme, cercetîndu-l cu o privire atentă.

— Umbra unui actor ? Poate. Dar vanitatea ta numai umbră nu-i !

Imitîndu-i privirea și lăsînd, ca și el, să treacă o vreme, Mefodi răspunse :

— Dar nici vanitatea dumitale nu-i așa de mică, Alexandr Vladimirovici...

— Fără îndoială că și noi trebuie să iubim gloria, — recunoscu Pastuhov. — Altminteri, nu ne-am putea urni din loc. Gloria e locomotiva noastră.

— Și cine sînteți domnia voastră, mă rog, fie-mi iertată curiozitatea ? — întrebă Meșkov, care nu scăpase nici una din vorbele lor, impresionat mai cu seamă de felul de a vorbi al lui Pastuhov — imperios și disprețuitor.

— Scriu tot felul de bazaconii pentru șerpii ăștia, — și făcu un semn cu capul în direcția celor doi actori. — Iar ei mă sugrumă.

Rîseră cu toții și întinseră iarăși paharele, să ciocnească. Iar Meșkov zise, cu glas coborît pînă la șoaptă:

— Așa dar, mă aflu în mijlocul atîtor talente. In cazul acesta, dați-mi voie să beau pentru talent!

Bău și păhărelul acela dintr-o sorbitură, și îndată avu senzația că i-ar fi intrat de undeva, în cap, prin urechi un val aducător de veselie dar și de prudență.

— Totuși, — zise el, de data aceasta insistînd, — cu cine am plăcerea?...

— Uf, că nu te mai astîmperi odată! Sînt Alexandr Pastuhov. Numele meu îți spune ceva?

Merkuri Avdeevici se apucă cu amîndouă mîinile de marginea mesei. Cum de-a putut să nu recunoască de la început, în figura asta de o binevoitoare superioritate, pe unicul moștenitor al lui Vladimir Alexandrovici Pastuhov? Avea aceeași privire îndrăzneață, același fel nepăsător de a vorbi ca și tatăl său. Pînă și felul de a rîde era același: trecea dintr-o dată de la seriozitate la hohote de rîs, de parcă făcea explozie ceva în el. Iar obrajii, obrajii aceștia îngrijiți, cu toată tinerețea lor, îi atîrnau în jos, spre bărbie. Da, era vădit că fiul luase de la părintele său trăsăturile neplăcute. De aceea nici nu era de mirare că lui Merkuri Avdeevici îi trecu prin inimă un junghi de nemîngîiată obidă.

Își aduse aminte că Vladimir Alexandrovici murise rămînîndu-i dator, fără să-și recunoască datoria, că nu fusese chip să-l silească să și-o recunoască. Asta se întîmplase încă de pe vremea cînd Pastuhov bătrînul făcea serviciul la direcția drumurilor. Pastuhov făcuse o comandă pentru niște materiale de întreținere, pe care Meșkov urma să le furnizeze direcției, și primise de la furnizor un comision oarecare — bineînțeles, neoficial. Marfa fusese livrată, dar serviciul de control al direcției drumurilor refuzase să recunoască întreaga sumă pe care o revendica Meșkov. Incercase el multă vreme, însă fără folos, să capete despăgubiri.

După ce pierduse procesul, îl rugase pe Pastuhov să-i restituie comisionul. Dar, mai întîi, în vremea aceea Pastuhov plecase de la drumuri; și pe urmă nimeni nu putea dovedi că primise comisionul — lucru pe care i-l și spusese lui Meșkov, foarte liniștit, între patru ochi. Neputința în fața acestei fapte, nu tocmai corecte, îi răpise lui Merkuri Avdeevici toată liniștea. El ducea o viață cinstită, corectă și nu cerea decît ca toată lumea să facă la fel. A lua un comision, pentru o comandă, făcea parte din obiceiurile funcționarilor de la drumuri. Faptul că furnizorul dădea banii, iar cel care făcea comanda îi primea, nu-i împiedica să se socotească reciproc oameni cumsecade. Lucrurile se petreceau între „gentlemani", spre satisfacția amîndurora, și s-ar fi putut asemăna cu bătaia muzicală a ceasornicului care însoțește doar mersul timpului, fără să poată avea vreo influență asupra lui. Dar dacă s-ar opri mersul timpului — ce rost ar mai avea să-ți bați capul cu muzica ceasornicului? Așa se gîndea și Meșkov: deoarece afacerea nu se încheiase, ar fi trebuit să cadă în mod firesc și acompaniamentul ce o însoțea. Asta ar fi însemnat o adevărată atitudine de gentleman față de afacere! Pastuhov însă era cu desăvîrșire lipsit de asemenea vederi idealiste. Găsea că negustoria e un risc, și că de risc răspunde doar negustorul. Așa că îi declarase lui Meșkov: „Ce poftești de la mine, Merkuri Avdeevici? Vrei să spui că am luat mită de la dumneata? Dar eu niciodată nu aș îndrăzni să te acuz pe dumneata că mituești: țin prea mult la reputația dumitale de om cinstit". Și, după întîmplarea aceasta, continuase să-l salute pe stradă ca și mai înainte, zîmbind și ducîndu-și cu aerul cel mai amabil din lume, două degete la banda roșie a chipiului său de nobil.

Tocmai acest zîmbet, imediat ce auzi numele lui Pastuhov, zgîndări în sufletul lui Merkuri Avdeevici vechea rană.

Fără să-și desprindă mîinile de pe marginea mesei, zise:

— Cum de nu, Alexandr Vladimirovici, cum de nu? Numele domniei voastre îmi este chiar foarte cunoscut. Răposatul Vladimir Alexandrovici mi-a rămas dator ceva parale.

— Şi de ce mi-o spui mie asta ? — zîmbi Pastuhov. — Nu cumva îţi trece prin minte că ai să încasezi de la mine datoria părintelui meu ?

— Dar dumneata cum crezi, Alexandr Vladimirovici ? Se ştie doar că datoria moştenitorilor e să păstreze nepătată memoria răposaţilor.

— Cel mai bun lucru pentru memoria tatălui meu ar fi să nu-i porţi dumneata de grijă.

— Eu las totul în grija dumitale, Alexandr Vladimirovici.

— Atunci pot să-ţi spun, ca să ştii la ce să te aştepţi, — zise cu oarecare răutate Pastuhov, — că de la tata mi-a rămas doar un dulap descleiat şi un fotoliu cu trei picioare. Nu iau asupra mea nici un fel de obligaţii de-ale lui, întrucît nici n-am moştenit nimic. Să bem deci pentru odihna sufletului său şi să terminăm odată cu afacerea asta fără nici un rost.

— Nu, — răspunse Merkuri Avdeevici, împingîndu-şi la o parte păhărelul, — nu ! Părintelui dumitale nu i-a păsat de odihna mea, aşa că pentru odihna sufletului său să beţi fără mine.

— Ei, asta chiar că nu mai este faptă de creştin ! — strigă Pastuhov, de parcă s-ar fi înveselit dintr-o dată şi, impreună cu el, se porniră să rîdă pe neaşteptate şi prietenii lui.

— Nu e faptă de creştin? — întrebă morocănos Merkuri Avdeevici, ridicîndu-se în picioare şi împingînd cît colo scaunul. — Vreţi să-mi daţi mie lecţii de creştinism ?

Ai fi zis că-i venise şi lui rîndul să rîdă şi chiar dădu să schiţeze un zîmbet, dar se opri. Sîngele îi tulbură privirea ochilor ieşiţi din orbite, şi în acelaşi timp streaşina sprîncenelor i se lăsă, ca un cozoroc negru, deasupra rădăcinii nasului. Merkuri Avdeevici simţi din nou acelaşi val fierbinte în urechi, ca şi cum ar fi sorbit o duşcă de spirt, dar de data aceasta valul

nu aducea nici urmă de veselie. Meşkov ştia că ar fi de ajuns să ridice glasul ca să nu-şi mai poată stăpîni strigătul care stătea gata să izbucnească şi că, dacă ar încerca cineva să înăbuşe strigătul acela, s-ar dezlănţui, cu o neînfrînată putere de viaţă, pornirea cea mai ascunsă din străfundul firii lui: mînia. Dar se stăpîni printr-o încordare a voinţei mai îmbătătoare încă decît valul acela fierbinte. Nu strigă. Înăbuşi în el glasul băuturii. Lăsă limba să bolborosească, printre dinţii încleştaţi, vorbe care dădeau totul pe faţă — vorbe care ar fi fost în stare, poate, să nimicească pe domnii ăştia învăţaţi, pe artişti, pe jurisconsulţi! Da, întocmai: chiar şi pe jurisconsulţi! Făcu cîţiva paşi prin odăiţa cu podeaua scîrţîitoare, aruncă o privire acestor „jurisconsulţi", acestor domni plini de indiferenţă, se uită pe fereastră în stradă, se întoarse şi zise foarte încet, de teamă să nu strige:

— Nu, domnilor... Dacă-i vorba de creştinism, apoi nu permit... nu permit...

Se uită din nou pe fereastră, încercînd să se înfrîngă pe sine. Şi, cu toate că privirea îi era împăienjenită de mînie, o văzu, cu o limpezime ciudată, pe fiică-sa, Liza, trecînd fără grabă în tovărăşia unui tînăr — da, exact: a unui tînăr elev de la şcoala tehnică, Kirill Izvekov! O văzu cum trecea pe partea însorită a străzii, în rochiţa ei cafenie de duminică, cu fiong vioriu pe piept — uniforma liceului de fete Mariinski. Trecea cu un cavaler, ca şi cum n-ar fi fost la doi paşi de casa părintească, care o vedea cu toate ferestrele ei, cu porţile mari vopsite în albastru, cu portiţa şi cu privirea încremenită a părintelui ei, Merkuri Avdeevici... Doamne, dumnezeule, o vedea pe ea, pe Liza lui, plimbîndu-se cu un băiat, cu fiul învăţătoarei Izvekova, o femeie cu purtări tot atît de libere ca şi ale acestor domni, o femeie independentă, poate chiar suspectă, o naturalistă — da, fără îndoială, o naturalistă! Toţi aceştia sînt doar naturalişti. Jurisconsulţi! Şi fata lui Merkuri Avdeevici îşi pierdea vremea, hoinărea pe stradă, în tovărăşia unui băiat! Alt cuvînt nu-i venea şi nici nu putu să-i vină în minte atunci lui Merkuri Avdeevici. De aceea urmă, cu indignare:

— Nu permit, domnilor, nu permit să hoinărească pe stradă !...

Zicînd aceste cuvinte se aruncă — nu ieşi, nici nu fugi, ci se aruncă de-a dreptul afară, înhăţîndu-şi grăbit pălăria tare şi bastonul şi salutînd doar din fugă, cu o uşoară plecăciune :

— Am onoarea... domnilor !

Pastuhov se ridică sprinten de la locul lui şi făcu un pas spre fereastră. Îl văzu pe Meşkov deschizînd larg portiţa şi portiţa închizîndu-se singură în urma lui : clampa sări şi căzu cu zgomot la loc.

— Iată pe cine ar trebui să luaţi drept model ! — zise el repede, trecîndu-şi apăsat palma peste obraz, ca şi cum s-ar fi şters după ce s-a spălat cu apă rece.

— Dar asta nu e fantezie, e însăşi viaţa ! — strigă Ţvetuhin.

Pastuhov frecă un chibrit, îl zvîrli în colţ fără să-şi fi aprins ţigara şi aruncă o privire pereţilor şi tavanului tulbure, fără să vadă nimic. Privirea-i trecea parcă dincolo de hotarele încăperii scunde.

— Tot un drac ! — zise el, cu un aer împăcat. — Pulberea impresiilor s-a conglomerat în piatră. Artistului i se pare că e liber să cioplească din piatră tot ce vrea. Ciopleşte însă numai viaţa. Fantezia nu e decît rodul observaţiilor.

— Atunci, or fi fiind buni la ceva şi flenduroşii, nu-i aşa ?

— E bun orice-i place publicului.

— Dar cu arta cum rămîne, Adexandr ?

— Întîi vine publicul şi pe urmă arta.

— Of, Alexandr, Alexandr !

Pastuhov urmă, cu tonul unui pedagog care face concesii :

— Dragă Egor, te iubesc ! Eşti un provincial splendid !... Dar înţelege odată : publicului trebuie să-i faci pe plac. Şi tu cauţi să-i faci pe plac cu flenduroşii tăi... Ai înţeles ?

— Ba încă foarte bine, — îi răspunse Mefodi cam ameţit. — Incontestabil, se-nţelege...

Covoraşul de catifea de pe masă era presărat cu frunze şi flori, şi faţa lui se lăsa sub apăsare, ca fundul nisipos al unui rîu sub picior, cînd intri în apă. Anocika răsfoia o carte mare, iar cînd ajungea la o poză, îşi vîra mîna sub copertă şi netezea covorul cu palma.

— În fiecare zi puneţi covorul pe masă, sau numai de sărbători ? — întrebă ea.

— În zilele de lucru avem altă faţă de masă, — îi răspunse Vera Nikandrovna, zîmbind. — Ce-ţi place mai mult, covorul sau pozele ?

— Pozele-mi plac ca să mă uit la ele, iar covorul ca să-l pipăi.

— Nu ne-ai spus de ce nu te duci la şcoală.

— Apoi, m-aţi întrebat dacă învăţ sau nu învăţ la şcoală. Şi eu v-am spus că nu învăţ.

— Măi, măi, dar precis mai răspunzi !

— Nu răspund precis, dar ce mă întreabă lumea, aceea răspund.

— Cred că ai învăţa tare bine.

— De unde ştiţi ?

— Sînt învăţătoare.

— Şi învăţătoarele ştiu toate cele dinainte ?

— Toate ? Bineînţeles că nu. Dar văd că ţi-ar veni uşor să înveţi.

— Mama mă dăduse de tot la şcoală în toamna care-a fost înainte de iarnă. Dar pe urmă i-a venit chef să-l facă pe Pavlik şi m-a luat înapoi acasă, să-l dădăcesc. Că tata nu lucrează iarna pe Volga, iar mama are de cusut mai mult ca oricînd. Ştiţi, boneţelele cu danteluţe le vinde cu douăzeci de copeici, iar dacă n-au danteluţe, numai cu zece. Mama m-a învăţat să fac butoniere cînd boneţica e cu năsturel, iar cînd e cu şireţel, să cos şireţelele.

Anocika tăcu, uitîndu-se la o poză colorată, mare cît toată pagina din carte. Vera Nikandrovna şi Kirill stăteau lîngă ea, de o parte şi de alta, uitîndu-se la chipul ei mobil, pe care se citea curiozitatea, cu buza de sus uşor ridicată, cu pleoapele grele şi tremurătoare

lăsate în jos. Se simţise, de la început, ca la ea acasă. Suspinînd cu zgomot, îndată ce o adusese Kirill cercetase cu de-amănuntul locuinţa familiei Izvekov. Locuinţa aceasta, aşezată la subsol, cu gratii de fier împletit la ferestre ca la bisericile vechi, i se păru neînchipuit de interesantă. În odaia cea mare se opri în faţa dulapului cu cărţi şi se arătă grozav de mirată descoperind şi în odaia cea mică încă un vraf întreg.

— Le-aţi citit pe toate, sau le ţineţi numai aşa ? — întrebă ea. Şi aflînd că sînt acolo fel de fel de cărţi, dintre care unele citite şi răscitite, oftă :

— Mama zice că dacă n-ar avea de lucru ar citi toată vremea. Se vede treaba că dumneavoastră n-aveţi de lucru ?

În amîndouă odăile cercetă cu luare-aminte paturile acoperite cu pături albe, pe urmă întrebă, ca şi cum n-ar fi avut nevoie de răspuns :

— Se vede că dumneata dormi dincolo, iar dumneata aici, nu-i aşa ? La noi, tata cu mama şi cu Pavlik dorm pe pat, iar eu pe ladă, singură.

La Kirill în odaie cercetă toate tablourile de pe pereţi, dar nu-i plăcură : erau atîrnaţi acolo o mulţime de moşnegi bărboşi, într-o singură culoare, şi un desen uriaş, făcut din nişte ciudate liniuţe albe pe hîrtie albastră.

— Asta ce-i ?

— Un vapor tăiat în două, — o lămuri Kirill.

— Cum asta ? — se miră fetiţa, uitîndu-se pe rînd la schiţă, la Kirill şi la mama lui.

Vera Nikandrovna rîse, iar Kirill o întrebă :

— Nu crezi că se poate tăia în două un vapor ?

Anocika se depărtă în tăcere de vapor, se uită prin bucătărie şi dădu din cap, oftînd, în faţa cuptorului mare.

— La noi, la azil, nu-i bucătărie, dar mama zice că pe vremuri, cînd stăteam cu chirie şi eu eram numai ceva mai mare decît Pavlik, aveam şi noi una... Acuma, de cînd s-a născut Pavlik, mama a cumpărat o lampă cu gaz şi face pîine fiartă în apă sau griş pentru băiat. Iar pentru mine şi pentru tata, cînd cumpără la Peşka plăcintă cu bojoc, tot pe lampă ne-o încălzeşte.

Din tot azilul, numai noi avem lampă cu gaz. Toată lumea ne-o cere împrumut, dar mama n-o dă, doamne fereşte! Şi are dreptate: dacă dai, n-ai...

Cînd au întrebat-o dacă vrea să se uite într-o carte cu poze, s-a aşezat repede pe canapea, şi-a netezit rochiţa pe genunchi şi i-a arătat Verei Nikandrovna, pe rînd, mînuţele cu degetele răşchirate, trecîndu-şi dintr-o palmă într-alta jumătatea de rublă:

— Sînt curate. M-am spălat adineauri, — şi-şi mai şterse o dată, pentru mai multă siguranţă, mîinile peste burtă.

Poza la care se uita cu atîta atenţie înfăţişa o stradă plină de o mulţime de oameni îmbrăcaţi în fel de fel de culori, gesticulînd şi dănţuind. Deasupra capetelor lor zburau prin aer balonaşe roşii şi verzi, pluteau şi se încolăceau ca şerpii serpentinele aruncate de alţii de pe balcoanele caselor mari.

— Se joacă de-a baba oarba? — întrebă Anocika.

— Nu, e carnaval, — îi răspunse Kirill.

— Atunci de ce s-au legat la ochi?

— Nu s-au legat. Şi-au pus măşti.

— Şi de ce şi-au pus măşti?

— Ca să nu se cunoască unii pe alţii.

— De ce au găuri tăiate în dreptul ochilor? Nu văd prin ele?

— Văd, dar nu pot să se recunoască.

— Sînt actori?

— De ce să fie actori? — întrebă Vera Nikandrovna. — Parcă tu ştii ce-s aceia actori?

— Ştiu. Cei care se prefac, — răspunse Anocika, fără să stea mult la gînduri.

— Se prefac? Ai văzut vreodată actori?

— Am văzut. Au fost la noi, chiar adineauri. Era unul uite-aşa, negru.

Şi arătă cu degetul o mască neagră, cu o pelerină fîlfîitoare. Deodată, îşi rîse în pumn ca o şcolăriţă în timpul lecţiei:

— I-a dăruit tatei o jumătate de rublă, dar mama şi cu mine i-am luat-o!

— Lui i-a fost milă de tine, şi tu rîzi de el! — o dojeni Kirill, rîzînd la rîndul lui.

— Atunci n-ai văzut niciodată actori la teatru ? — căută să afle Vera Nikandrovna. — Nici la bîlci n-ai fost niciodată ?

— Am rugat-o pe mama să mă dea în căluşei. Mi-a tot făgăduit că mă duce, dar încă nu m-a dus.

— Kirill, tot voiai tu să te duci la bîlci, ia-o şi pe Anocika. Cînd te duci ?

Kirill nu răspunse îndată. Îşi aşeza faldurii cămăşii, adunîndu-i la spate într-un fel de codiţă creaţă care-i ieşea de sub centura strînsă — aşa cum era moda la băieţi, pe atunci.

— Mă gîndeam să mă duc mîine. Dar cred că n-o să mă duc singur.

Vorbise simplu, totuşi Verei Nikandrovna i se păru că n-ar fi dorit să vorbească şi că ea se amestecase în viaţa lui particulară, care începea să se închege din ce în ce mai simţit undeva, în afară de casă. Unde anume, Vera Nikandrovna nu era încă lămurită. Dar nu mai încăpea nici o îndoială că Kirill evita discuţiile care ar fi putut s-o lumineze în bănuielile ei în legătură cu preocupările lui cele noi, afecţiunile sau ocupaţiile care-l pasionau. În sufletul ei, era mîndră că şi-a crescut băiatul în principii de respect reciproc, că ei doi nu numai că se iubeau, dar se şi respectau unul pe altul — şi era mîndră, mai ales, că putea să-şi respecte fiul. Din cea mai îndepărtată copilărie îl deprinsese cu independenţa, făcîndu-l să se convingă, pe nesimţite, că voinţa unui fiu nu poate s-o contrazică pe a mamei sale, că dorinţele părinţilor şi ale copiilor sînt, în chip firesc, aceleaşi. Era încredinţată că această viclenie va da cele mai bune rezultate. Şi într-adevăr, Kirill făcea întotdeauna ceea ce voia şi tocmai de aceea n-avea nevoie să ascundă nimic. Minciuna se naşte acolo unde se iveşte constrîngerea. Minciuna e rodul amar al violenţei. Vera Nikandrovna nu-şi silise niciodată băiatul să facă ceea ce n-ar fi dorit el. Iar pentru această libertate Kirill o răsplătea cu încrederea lui deplină.

Vera Nikandrovna socotea că asemenea educaţie e o educaţie într-adevăr bărbătească, şi preţuia mult rezultatele ei, cu atît mai mult cu cît îşi crescuse băia-

tul fără sprijinul unui bărbat, deoarece tatăl lui Kirill se înecase în Volga surprins, într-o barcă, de furtună.

Vera Nikandrovna înţelegea că venise vremea maturităţii: băiatul intrase în cel de-al nouăsprezecelea an al vieţii, trebuia să treacă în ultima clasă. Înţelegea că maturitatea va aduce cu ea unele schimbări. Şi aştepta aceste schimbări. Dar niciodată nu i-ar fi trecut prin minte că, odată cu ele, ar putea să dispară de pildă sinceritatea unuia faţă de celălalt. Că aceste schimbări se vor arăta tocmai în tendinţa lui de a-şi ascunde gîndurile. Ea n-ar fi putut să-i spună lui Kirill că nu e sincer. Pentru ea, era limpede că a admite acest lucru, enunţat cu glas tare, ar fi însemnat să dea o lovitură de moarte edificiului pe care-l ridicase cu grijă atîţia ani de-a rîndul. Se prefăcea că nu vede nici o schimbare, însă o uimea faptul că Kirill era în stare să ascundă şi să mintă. Şi curînd se ivi prilejul să descopere lucrul acesta.

Pe Kirill începuseră să-l doară ochii. I se înroşeau pleoapele, şi roşeaţa aceea avea o nuanţă ciudată, uşor cenuşie iar uneori bătea în stacojiu. La început se speriase de boală, apoi găsise o explicaţie după care boala nu mai păru atît de înfricoşătoare — poate că-i intrase ceva în ochi. Prieteni cu experienţă îl sfătuiseră să-şi spele ochii cu ceai, într-un păhărel anume pentru asta. Dar după ce văzuse că leacul băbesc nu-i aducea nici o uşurare, se dusese la spital. Doctorul îi pusese întrebările obişnuite şi, între altele, se interesase dacă bolnavul nu avusese cumva de-a face cu plumb, cu vreun reactiv al plumbului sau, poate, cu praf de plumb. La început Kirill răspunsese că nu, dar, după ce se mai gîndise puţin, îşi adusese aminte că în atelierul de strungărie al şcolii se lucrau, într-adevăr, nişte piese de zinc. Doctorul se uitase la el foarte atent şi-l întrebase ce fel de piese se pot face din zinc şi la ce folosesc, că n-auzise încă de aşa ceva. „La drept vorbind, la nimic, în scopuri tehnologice, doar ca să se încerce instrumentele pe un metal moale", îi răspusese Kirill, aruncînd pe furiş o privire spre Vera Nikandrovna, care se afla şi ea de faţă. După felul cum se uitase la ea şi îşi întorsese apoi pri-

virea în altă parte, Vera Nikandrovna înţelesese deodată că băiatul minţise. Se înspăimîntase de această descoperire, căutase să se încredinţeze că se înşela, dar, din clipa în care hotărîse că se înşeală, începuse să urmărească fără voie dacă fiul ei spunea totdeauna adevărul. Doctorul a găsit că boala se datoreşte unei intoxicaţii cu plumb şi şi-a arătat intenţia să reclame cazul celor în drept, ca să se dea mai multă atenţie sănătăţii elevilor la şcoala tehnică. Verei Nikandrovna i se păruse o clipă că declaraţia doctorului l-ar fi tulburat pe Kirill. Văzu însă îndată că băiatul nu era deloc tulburat, ci numai îngrijorat de boală, aşa cum era şi ea neliniştită cu privire la sănătatea lui. Boala trecuse fără urmări, dar impresia lăsată de descoperirea din cabinetul doctorului nu se risipea uşor. Fără îndoială, cordialitatea relaţiilor dintre mamă şi fiu nu dispăruse, nu putea să dispară, însă epoca aceea nouă, apropiată şi cu neputinţă de înlăturat, se arătă printr-o pată aproape nedesluşită, aşa cum se arată sfîrşitul verii cînd se iveşte cea dintîi frunză galbenă, ascunsă încă privirii de verdele viu al frunzişului.

Şi iată că şi acum pluti parcă în aer, căzînd, o frunză galbenă, care se ivi pentru o clipă şi dispăru, amintindu-i că totul trece. Şi iarăşi, ca totdeauna, Vera Nikandrovna îşi privi fiul în faţă, cu acea privire curată care spune : cred în tine ca şi pînă acum şi sînt încredinţată că nu-mi tăinuieşti nimic.

— Mă duc să mă plimb puţin, — zise Kirill, luîndu-şi haina pe umeri.

— Parcă te-ai mai plimbat şi adineauri.

— Am stat doar puţin la portiţă.

Kirill se îndreptă spre uşă cu paşii greoi ai omului cu mersul încă neprecis. De obicei, căuta să dea trupului o aparenţă de pondere, cu toate că era uşor şi iute în mişcări.

Dar nu apucă să treacă pragul. Uşa se deschise, împinsă de o mînă nesigură şi, din umbra săliţii, Parabukin aruncă o privire în odaie. Curentul îi mişca uşor coama de păr moale, şalvarii îi fîlfîiau ca o fustă:

cum nu se desluşea bine, din întuneric părea o femeie uriaşă.

— Cine-i ? Ce doreşti dumneata ? — mormăi Vera Nikandrovna.

— Tata ! — strigă Anocika, sărind din locul ei de lîngă masă.

— Va să zică, aici mi te-ai ascuns ! — zise omul cu blîndeţe, păşind peste prag. — Bună ziua, scuzaţi, am venit să-mi iau fata acasă. Ce cauţi aici ?

— Îmi arată poze.

— Poze ? Sînt bune şi astea, mulţumim. Iaca, ia. Şi-i întinse Anocikăi pîinea cu şuncă, puţin ciugulită pe de margini.

— Hai acasă. Mulţumeşte pentru găzduire.

— Poate că n-o lăsăm să meargă cu dumneata, — vorbi nu tocmai hotărîtă, Vera Nikandrovna.

— N-o lăsaţi ? Şi cine sînteţi dumneavoastră, mă rog, ca să nu lăsaţi un copil să se ducă la părinţii săi ?

— Te porţi rău cu ea. Cum se poate aşa ceva ?

— Să spună ea singură cum ne purtăm noi cu ea. Întrebaţi-o. Ei ? De ce n-o întrebaţi ?

— Spune, vrei să pleci cu tata, sau nu vrei ? — întrebă încet şi cu mîngîiere în glas Vera Nikandrovna.

Anocika rupse cu dinţii o bucată de pîine şi avea gura plină. Dădu din cap şi, lipăind cu tălpile pe podea, se apropie de tată-său. De acolo, de lîngă el, se uita la Vera Nikandrovna ca la cineva pe care-l vezi pentru întîia oară şi pe care nu prea ai chef să-l cunoşti. Parabukin o trase, triumfător, spre el.

— Mănîncă şunca, şunca s-o mănînci, — o sfătui el, arătîndu-i cu degetul tartina. — Ce muşti numai din pîine ?

Îşi scutură coama şi-şi ridică fruntea sus, afirmîndu-şi astfel, fără cuvinte, autoritatea paternă şi superioritatea lui asupra străinilor.

— Mulţumeşte pentru găzduire, — stărui el, provocator.

Vera Nikandrovna îşi regăsi tonul sever, de profesoară :

— Vorbeşti despre drepturile de părinte, dar la ce-ţi folosesc dumitale aceste drepturi? Nu-ţi laşi fata nici măcar să înveţe carte. E o fetiţă deşteaptă, ar fi trebuit s-o daţi la şcoală.

— Vă foarte mulţumesc. Sînt şi eu om cu educaţie, iar dacă fac unele lucruri altfel decît alţii, n-o fac fiindcă aş fi mai prost ca ei.

— Atunci ar trebui să te mustre conştiinţa.

— Cum încearcă cineva să trăiască aşa cum îl taie capul, cum îl ameninţă lumea cu conştiinţa.

— Şi asta o spui în faţa fetei dumitale?, — se îngrozi Vera Nikandrovna. — Va să zică dumneata, singur, din capul dumitale, ai hotărît să laşi fetiţa fără carte?

— Ei, dacă ai dumneata o conştiinţă atît de delicată, n-ai decît s-o iei şi s-o înveţi dumneata!

— Am s-o iau şi am s-o învăţ.

— Poftim de-o învaţă.

— Am s-o învăţ.

Pe neaşteptate, Kirill izbucni în hohote de rîs, iar Anocika îi răspunse îndată, întorcîndu-şi capul şi astupîndu-şi gura cu palma. Cei mari se văzură deodată în postură de cocoşi şi fără îndoială că ar fi început să vorbească pe alt ton, dacă în clipa aceea nu s-ar fi auzit plîns de copil şi n-ar fi năvălit, din curte în săliţă şi din săliţă în odaie, Olga Ivanovna cu Pavlik în braţe.

— Iertaţi-mă, vă rog, vă rog foarte mult, — începu ea să vorbească din fugă, trăgîndu-şi cu greu sufletul, netezindu-şi cu degete tremurătoare părul sburlit şi clipind din ochii din cale-afară de mari şi bulbucaţi.

— Vă rog foarte mult s-o scuzaţi pe Anocika... Am căutat-o peste tot: unde-o fi fugit?... Scuzaţi că nu-i îmbrăcată... Nici eu nu-s îmbrăcată. Taci, Pavlik, taci, ssst! Ia-l, Anocika, la tine o să se potolească... Cum de-ai nimerit, drăguţă, la oameni străini? Asta nu-i frumos! Sărăcuţa de tine... Şi toate-s din pricina ta, Tişa. Cum de nu ţi-e ruşine? Ce-o mai fi şi asta, ce-o mai fi!... Scuzaţi-ne, vă sîntem foarte recunoscători! Văd că i-aţi împăcat, pe tată cu fiica-sa. Vai, ce ruşine, Tişa, ce ruşine!...

Nu putea să-şi stăvilească vorbele care năvăleau din ea, se repezea la toţi pe rînd, speriată şi în acelaşi timp bucuroasă că, la urma urmei, totul se terminase mai bine decît ar fi crezut. Toţi se uitau la ea, nemişcaţi şi încurcaţi în faţa sentimentelor ei furtunoase.

— Şi o hrăniţi, o mai şi hrăniţi cu şuncă! — urmă ea nepotolită, ploconindu-se în faţa Verei Nikandrovna. — Vă mulţumesc şi, vă rog, scuzaţi-ne pe toţi. Mulţumesc, mulţumesc. Anocika, dă-i lui Pavlik o bucăţică de pîine, să nu mai ţipe atîta. Hai să mergem... Începu să-i împingă spre uşă, şi pe fiică-sa şi pe bărbatu-său, uitîndu-se înapoi şi cerîndu-şi mereu iertare. Vera Nikandrovna îi tăie vorba:

— I-am făgăduit fetiţei dumitale s-o duc la bîlci. N-ai nimic împotrivă? Atunci, trimite-o mîine la noi. Ne-am înţeles?

— Vai, vă sînt atît de recunoscătoare, atît de recunoscătoare! — se porni din nou Olga Ivanovna.

Izvekovii ieşiră să-i petreacă. Parabukin, stingherit şi parcă ruşinat, îl întrebă pe Kirill la despărţire, cu o curiozitate copilărească:

— Ia spune, mai adineauri, colo, la portiţă, te-ai fi bătut deabinelea?

— Nici vorbă că m-aş fi bătut, dacă te-ai fi dat la mine.

— Ia te uită, tinere! Dar ştii dumneata că, în port, eu duc în spinare baloturi de cîte douăsprezece puduri? Duc în spinare, singur, cîte un pian.

— Ei, şi? — dădu din umeri Kirill. — In casa ta, îţi ajută pînă şi pereţii. M-aş fi descurcat eu cumva... Zîmbi şi începu să privească procesiunea bizară care străbătea curtea: fetiţa cu pruncul zbierînd în braţe, Samson cel uriaş şi molatic păşind după ea şi, în urma lor, femeia cea măruntă, iute, care vorbea, vorbea, vorbea întruna.

— Ciudată familie, — zise Vera Nikandrovna.

— Da, într-adevăr, ciudată, — răspunse el. — Apoi, mă duc să mă plimb puţin...

— Bine, du-te de te plimbă!

Şi, aşa cum urmăriseră amîndoi cu ochii familia Părabukin, se uita şi ea acum în urma băiatului ei pînă trecu prin curte, se opri în portiţă, cu coatele depărtate de trup, şi apoi dispăru în stradă.

Era oare cu putinţă să-i ascundă, totuşi, ceva ?

9

Oraşul avea o grădină publică mare, cu două ronduri de flori şi gazon, cu chioşcuri în care se mînca îngheţată cu linguriţe de alpaca şi o baracă în care se servea kumîs [1]) şi iaurt. Alei de liliac, de tei, de ulmi şi plopi duceau spre o estradă de lemn în formă de scoică. In zilele de duminică, în scoica aceea cînta orchestra regimentului. Tot oraşul, oameni din toate păturile sociale şi de toate vîrstele, veneau să se plimbe acolo. Numai că, fiecare vîrstă şi fiecare pătură socială îşi avea vremea ei şi locul ei de plimbare în grădină, potrivit pentru unii şi cu totul nepotrivit pentru ceilalţi. Grădinii îi zicea Lipki [2]) şi sub acest nume intra în biografia fiecărui cetăţean al oraşului, oricît de mare sau oricît de mic. In noua grădiniţă cu flori, bătută din toate părţile de soare, se auzeau strigăte ascuţite de copii : „Ora unu a venit, omul negru a sosit !" şi glasuri neobosite, turuind : „Iată o călimară plină de cerneală, ce culoare are călimara mea ? A-l-b-a-s-t-r-ă. Ai pe tine ceva albastru ?"... Pe bănci, după apusul soarelui, îmbătîndu-se cu mireasma grea şi ameţitoare de regina nopţii, stăteau aşezate în tăcere cucoane cu umbreluţe, alături de domni serioşi în haină de şantung, citind romanele lui Amfiteatrov. Dimineaţa, baraca cu kumîs aduna în jurul ei oameni cu plămînii şubrezi ; străbătînd frunzişul, pete de soare cădeau pe măsuţe, luminînd, alături de paharele pe jumătate golite, mîini nemişcate şi palide, cu degete lungi. In zilele de sărbătoare veneau să asculte muzica militară vînzătorii de prăvălie şi meseriaşii. Se strîngeau grămadă în faţa scoicii, aplaudînd şi stri-

[1]) Lapte de iapă fermentat — un fel de lapte bătut. (N. trad.)
[2]) Tei (în limba rusă). (N. trad.)

gînd „bis!" cînd orchestra cînta „Marşul trenului". Pe alei se mişcau leneş, în două şuvoaie paralele, alunecînd în sens opus, perechile care se plimbau într-o înghesuială cumplită, lustruind cărările cu tălpile şi privind cum se destupă sticlele cu limonadă pe la chioşcuri, cum joacă roiuri de musculiţe în jurul felinarelor cu gaz aerian şi cum unduieşte, ca o perdea subţire de fum, pulberea răscolită.

Dar Liza şi Kirill nu se întîlneau acolo. Oraşul mai avea şi o altă grădină — un dreptunghi mic de verdeaţă, într-o ulicioară din apropierea Volgăi. Şi aici, ca şi dincolo, lîngă gardul de lemn al grădinii, se îngrămădeau salcîmi tunşi, iar liliecii îşi împleteau trunchiurile răsucite, ca nişte muşchi dezgoliţi. Şi aici creşteau ulmii şi îmbătrîneau teii. Dar aici nu se vindea îngheţată, nu erau chioşcuri, nu cînta orchestra şi nu se bea kumîs. Aici se afla doar căsuţa paznicului, cu lada ei de gunoi în chip de pian, lîngă care omul îşi proptea mătura şi o pereche de lopeţi de barcă. Mai erau şi cîteva bănci scunde, verzi, bătute în pămînt de-a lungul singurei alei care străbătea grădina dintr-un capăt într-altul, ca o săgeată aeriană. Grădinii îi zicea „Sobacii lipki"[1]), nume bine cunoscut de toată lumea din oraş. In umbra ei nu se abăteau decît trecători de ocazie, să-şi vînture pe sub nas o şapcă sau o batistă, să-şi şteargă chelia de năduşeală, să se odihnească — şi să plece mai departe, după treburile lor de toate zilele.

Sobacii lipki intrase în povestea Lizei şi a lui Kirill, aşa cum Lipki cel mare, cel adevărat, intrase în povestea altor nenumăraţi tineri: o amintire neştearsă, aproape fatală, a celor mai dragi emoţii trăite în pragul tinereţii. Aici, pe vremea cînd nici Liza, nici Kirill nu împliniseră încă şaisprezece ani, îi înmînase el cel dintîi bileţel, scris în podul şcolii, unde-şi făcuseră cuib porumbeii. Il scrisese în mijlocul bătăilor de aripi, la lumina care se strecura prin ochiul ferestruicii. In bileţelul acela vibra sentimentul lui cel mai tainic, dar dacă l-ar fi citit profesorul de literatură, s-ar fi dez-

---

[1]) Teii cîinilor (în limba rusă). (N. trad.)

văluit şi altă taină : înainte de a se fi urcat în pod cu hîrtie, cu toc şi cu cerneală, Kirill abia isprăvise de citit „Un erou al timpurilor noastre“, şi bileţelul către Liza ieşea, din punctul de vedere al stilului, tot atît de tragic ca şi scrisoarea de adio a Verei către Peciorin — deşi, din punctul de vedere al înţelesului, era plin de cele mai luminoase nădejdi. Kirill i-l strecurase Lizei la despărţire, de-a dreptul în mînă, iar Liza îl întrebase speriată :

— Ce-i asta ?

— Un bileţel, — îi răspunsese Kirill, aproape fără glas.

— Pentru cine ?

— Pentru dumneata.

— Ce să fac cu el ?

— Să-l citeşti acasă, — abia mai putuse îngîna băiatul, de teamă că fata n-o să-l primească.

Liza se înroşise, vîrîse bileţelul, pe sub şorţ, în sîn, şi fugise, iar el rămăsese pe loc, suflînd ca un om care ar fi ieşit cu greu deasupra apei.

Nu se mai întîlniseră multă vreme, iar cînd se întîlniseră, Liza îi dăduse înapoi bileţelul spunîndu-i supărată :

— Cum de-ai îndrăznit... cum de-ai îndrăznit să-mi spui „tu“ ? Să mi-l mai scrii o dată, dar să-mi spui „dumneata“ !

Acum, după doi ani, Kirill se maturizase într-atît încît surîdea cînd îşi aducea aminte de povestea cu bileţelul. Însă atunci, pretenţia fetei supărate trezise în el un adînc sentiment de răspundere. Şi îşi îndeplinise datoria conştiincios, transcriindu-şi declaraţia cu „dumneata“.

Încă din cea dintîi vară a întîlnirilor, descoperiseră la Sobacii lipki o alee a lor, numai a lor, între tufele dese de liliac bătrîn şi un zid de salcîmi — o cărăruie îngustă, ferită pînă şi de ochii paznicului. Acolo a luat Kirill pentru întîia oară mîna Lizei în mîna lui. Fata nu şi-a tras-o, şi aşa au început să se plimbe pe aleea lor, înfioraţi de acea atingere sfioasă, plini de bucuria lor, fericiţi. Acolo, spre sfîrşitul verii, a şoptit Liza cuvîntul care o indignase atîta la începutul verii, cînd

îl văzuse scris pe un petic de hîrtie: *tu*. Acolo, în vara următoare, a rupt Kirill o crenguță de liliac alb și, așezînd-o cu băgare de seamă la pieptul Lizei, alături de fiongul uniformei, i-a spus că albul se potrivește de minune cu rochia ei cafenie. Iar Liza, luînd liliacul, i-a strîns degetele la sînul ei micuț, și amîndoi au rămas o clipă pe loc, buimăciți. Apoi, fata a ascuns crenguța de liliac sub sorț — să nu-i prindă paznicul.

Aveau o bancă preferată, la capătul cel mai îndepărtat al aleii, dincolo de căsuța paznicului. Acolo dezbăteau ei chestiuni extrem de complicate, cum ar fi: este conștiința o noțiune absolută, sau, poate, există mai multe feluri de conștiințe, de pildă, conștiința de cerșetor, conștiința de liceeni și elevi ai școlii tehnice, conștiință de femeie și de bărbat?...

— Și-apoi, conștiința n-o fi ea o simplă născocire? — se întreba deodată Kirill. Iar Liza îi răspundea în șoaptă:

— Ești nebun! Cînd un om roșește, înseamnă că-i e rușine...

— Nu, eu vorbesc din punct de vedere filozofic.

— Și eu vorbesc tot din punct de vedere filozofic. Dacă ți se urcă sîngele în obraz, sau dacă nu poți dormi cînd te căiești — înseamnă că există ceva care provoacă aceste reacțiuni! Și acel „ceva" e tocmai **conștiința.**

— In cazul acesta, dacă mustrarea de conștiință este o funcțiune... — răspundea el, rămînînd pe gînduri. Și discuția lor se pierdea în desișul abstracțiilor, ca niște pînze de corăbii care se depărtează în ceață.

De cele mai multe ori vorbeau despre cum va fi atunci cînd vor fi împreună. Așa ziceau, an după an: „cînd vom fi împreună". Fiecare din ei înțelegea prin asta ce voia el, dar amîndoi erau încredințați că se înțeleg perfect unul pe altul. Li se părea dealtfel că știu absolut tot unul despre celălalt și că de foarte multă vreme, trăiesc unul pentru altul. Amîndoi își ascundeau întîlnirile față de cei de-acasă: Kirill pentru că știa că mamă-sa nu-i cerea socoteală de afacerile lui personale, iar Liza pentru că se temea de tatăl ei.

Însă în cea de a treia vară sau, mai curînd, odată

cu începutul celei de-a treia primăveri, dezbătură chestiunea principală : a venit timpul să-şi dea pe faţă taina ? Liza îşi termina liceul. Kirill mai avea un an de şcoală. Se şi vedeau studenţi, stînd în două odăiţe mici, sau poate — o fi oare cu putinţă ? — într-o singură odăiţă, undeva, la Moscova. Hotărîră ca Liza, cea dintîi, să mărturisească totul mamei sale. N-o să fie cine ştie ce grozăvie. In primul rînd Valeria Ivanovna a şi început să bănuiască ceva, iar în al doilea rînd, e atît de bună şi, în consecinţă, în al treilea rînd, o să-l pregătească pentru această veste pe Merkuri Avdeevici. Cît despre Kirill, lui o să-i fie uşor să aducă totul la cunoştinţa Verei Nikandrovna.

— O s-o pun, pur şi simplu, la curent cu situaţia, — declară el, cu oarecare nepăsare chiar.

— Pentru tine, toate-s mai uşoare, — observă Liza, — că doar şi secretul l-ai păstrat mai uşor. Dar eu tot timpul mă chinuiesc din pricina lui. La urma urmei, e acelaşi lucru ca şi cum ai minţi.

— Ba, e o deosebire enormă ! — se împotrivi Kirill, cu energie. — In primul caz, taci, pe cînd în cel de-al doilea, vorbeşti.

— După mine, e totuna, fie că nu spui adevărul, fie că spui o minciună... Ascultă, ai putea tu să-mi ascunzi mie adevărul ?

— Ştiu eu ? Poate... Dacă ar fi de dragul vreunui scop foarte important... fără îndoială că aş putea.

— Dar să-mi spui o minciună ?

— De ce mă întrebi ?

— Spune !

— Să mint ? Te-am minţit eu vreodată ?

— Niciodată ! — încuviinţă Liza, furioasă numai la gîndul că el ar fi putut-o minţi. Dar îndată îl întrebă, cu glas insinuant : — Şi nici n-ai să mă minţi vreodată ?

— De ce mă întrebi ? — repetă el, de data asta puţin jignit.

— Aşa — răspunse ea aproape în silă şi, după ce tăcu o vreme, întrebă, ca şi cum ar fi fost vorba de ceva cu totul îndepărtat : — Il cunoşti pe Piotr Petrovici ?

Lui Kirill i se tăiară picioarele. Îi aruncă iute o privire, întoarse ochii în altă parte și-și încetini pasul.

Discuția aceasta avea loc pe stradă, în ziua pe care ei o proclamaseră „Ziua independenței". Kirill o văzuse pe Liza dimineața, cînd se întorcea de la liturghie, se apropiase de ea — și asta li se păruse deodată ceva atît de neașteptat, atît de îndrăzneț și de drăgălaș, încît luaseră imediat trei hotărîri: să proclame ziua aceea „Ziua independenței", să treacă împreună, fără să se ferească, prin fața casei Meșkov, iar a doua zi, în cinstea acestei Independențe, să se ducă amîndoi la bîlci. Lizei îi bătea inima cumplit în timp ce treceau alături, anume fără grabă, mergînd în același pas, pe strada unde fiecare cărămidă a trotuarului și fiecare nod din scîndurile gardului îi erau cunoscute — pe strada unde era casa ei părintească. Aștepta mereu să audă glasul lui tată-său, glas neînduplecat, sever, care putea să-i schimbe soarta, și era încredințată că ochii blînzi ai mamei, plini de lacrimi, o urmăreau cu amărăciune de la fereastră. Îi era și frică, și rușine. Dar trecuseră pe lîngă casă și nu se întîmplase nimic. Și mergînd așa, tacticos, pe stradă, Kirill îi povestise despre întîmplarea cu Anocika și despre felul cum făcuse cunoștință cu Țvetuhin. Chibzuiră apoi cum ar fi mai bine să-și dezvăluie fiecare secretul față de ai săi — și așa începuse discuția despre adevăr și minciună, cînd Kirill își încetinise pasul.

— Care Piotr Petrovici? — răspunse el, în aparență liniștit, la întrebarea ei.

— Ragozin, — zise Liza.

— Da, — făcu el cu nepăsare, — îl cunosc. Așa cum ne cunoaștem toți vecinii de pe aceeași stradă. Ne salutăm.

— Nu te duci pe la el?

— Și la ce m-aș duce?

— Iată, ai și mințit! — strigă Liza triumfătoare, dar nedumerită.

— Nu, — stărui Kirill cu asprime, încetinindu-și și mai mult pasul.

— Te văd după față! Te-ai îngălbenit! Ce-mi ascunzi? Știu că ai fost la el.

— Ei! — se încăpățînă Kirill. — De unde ai mai scos-o și pe asta?

— Ai fost odată la noi în curte cu o droaie de băieți? A doua zi de paște, cînd a venit un bulgar cu o maimuță și un flașnetar, cu o mulțime de gură-cască după ei. Nu-ți mai aduci aminte?

— Ei și? Ce-i dacă am fost? M-am uitat și eu la maimuță și am plecat. Ba, dacă vrei să știi, trecusem pe acolo mai mult ca să mă uit la ferestrele tale — îmi ziceam că, poate, o să te văd — și nicidecum de dragul maimuței. Ce aveam eu cu maimuța?

— Iată, iar ai spus o minciună. Și încă una mare. Eu stăteam la geam și mă uitam la reprezentație. Pot să-ți spun tot ce făcea maimuțica, de la început și pînă la sfîrșit. Intîi, a arătat cum se plimbă cucoanele cu umbreluța, apoi cum se duc femeile la apă, pe urmă cum zace un mujic beat pe lîngă garduri...

— Intr-adevăr, se vede că te-ai uitat la maimuțică! Nu-i de mirare că n-ai mai avut cînd să te uiți și la mine, — zîmbi Kirill.

— Ba te-am văzut perfect cît ai stat în spatele lumii adunate. Dar tu — o dată n-ai ridicat ochii la fereastra mea! Măcar o dată! Altfel, m-ai fi văzut. Atunci m-a strigat mama, m-am depărtat o clipă de la fereastră, iar cînd m-am întors, tu nu mai erai acolo.

— Mă plictisisem de strîmbăturile maimuței și plecasem.

— Incotro?

— Pe stradă, acasă.

— Am fugit îndată să mă uit pe stradă, dar nu erai. Dispăruseși, fără să fi ieșit din curte. Unde puteai să fii. Numai la Ragozin ai fi putut intra.

— Liza, dar ce rost are Ragozin în toate astea? — zise Kirill, înveselindu-se deodată. Și duioșia din glasul lui o mai îmblînzi. Liniștită, dar cu o umbră de dezamăgire, suspină:

— Și totuși, m-am convins că ești în stare să-mi ascunzi adevărul.

— Ţi-am mai spus, Liza, că sînt adevăruri care nu trebuie spuse.

— Cum vine asta ? — strigă iarăşi fata. — Pot fi, oare, două feluri de adevăruri ? Unele care trebuie şi altele care nu trebuie spuse ?

Se întoarse fără veste spre el. Şi, cum tocmai erau gata să intre în Sobacii lipki, înaintea ochilor ei se deschise, ca pe o pagină de carte pe care o întorci, strada — strada pustie, pe care venea un singur om. Şi pe omul acela, îl recunoscu într-o clipă :

— Tata ! — îngînă ea, uitînd dintr-o dată toată discuţia lor.

Intră pe poarta grădinii, pierzîndu-şi orice mlădiere a trupului, ţeapănă în rochiţa ei de uniformă, încordată ca o strună. Dar îndată se repezi în desişul liliecilor care îmbrăţişau aleea.

— Linişte ! — făcu sever Kirill, abia ţinîndu-se să n-o ia şi el la fugă după ea. — Linişte, Liza ! Nu uita că azi e Ziua Independenţei !...

Îşi trase haina care-i alunecase puţin în jos — o purta aruncată pe umăr de la începutul primăverii, lucru care-i deosebea pe elevii cei mari ai şcolii tehnice, de liceeni, de „realişti" şi de cei de la şcoala comercială — şi dispăru încet într-acolo unde foşnea şi trosnea a spaimă frunzişul dat la o parte de Liza.

Cînd Merkuri Avdeevici se apropie de grădină, aleea era pustie. Se întoarse imediat îndărăt. Şi măsurînd strada cu paşi neînduplecaţi, vîrîndu-şi tocurile şi bastonul în pămînt de parcă ar fi fost gata, în fiecare clipă, să se oprească şi să rămînă pe loc, neclintit, acolo unde ar fi fost nevoie, asculta mereu, în imaginaţia lui înfierbîntată, ce avea să-i spună el acasă nevestei-si, Valeria Ivanovna. Avea să-i spună aşa :

„Tu eşti de vină ! Ce păzeşti ? Dacă fiică-ta ar hoinări cu băieţii în grădina cea mare, la Lipki — ar mai fi cum ar mai fi, măcar n-ar avea de ce să-ţi fie ruşine ! Cine nu ştie că Lipki e un cotlon al uşuraticilor şi al destrăbălaţilor ? Dar cel puţin e un loc public. Acolo nu se plimbă numai craii, mai găseşti şi cîte un om cumsecade. Se duc acolo şi ofticoşi de-şi caută sănătatea, nu numai de-alde coate-goale şi compania.

Dar de Sobacii lipki, ce poţi să spui ? Cum să rosteşti asemenea cuvînt în faţa unui om cu frica lui dumnezeu ? Nu-s decît tufişuri, la Sobacii lipki al tău ! Tufişuri şi altceva nimic ! Iar în tufişurile acelea, se ascunde neruşinata de fiică-ta, Elisaveta, cu un băieţandru. Poftim ce comoară ai crescut, cu îngăduinţa ta ! N-are nici obraz, nici ruşine !..."

Da, întocmai aşa are să-i spună Merkuri Avdeevici : „N-are, fiică-ta, nici obraz şi nici ruşine ! N-are şi basta..."

10

Un nor uriaş, cenuşiu şi strălucitor, se aruncă din cer spre pămînt, iar vîntul şuieră întru întîmpinarea lui, de pe pămînt spre cer : aşa e scrînciobul, care se avîntă-n sus, pe urmă se repede în jos. Vai ! Vai ! Fetele ţipă ascuţit, armonicele se vaită, flăcăii urlă :

Trecui cu barca devale,
Casa mîndrei mi-iese-n cale...

Tobele mînă din urmă roata ameţitoare a căluşeilor, flaşnetarii au surzit demult, soneriile barăcilor sună care mai de care, pe întrecute — piaţa urlă, mugeşte şi tună, sfîrtecînd văzduhul în bucăţi şi ducînd mulţimea într-o altă lume ciudată, unde totul este născocit, vopsit, falsificat, într-o lume care nu există, şi totuşi există, cu atît mai mult cu cît seamănă mai puţin cu viaţa.

Iată panopticul, unde stă culcată o Cleopatră de ceară şi un şarpe viu, care cînd se lipeşte, cînd se depărtează de pieptul ei plin, alb ca zăpada. Iată panorama care arată cum se scufundă un neînfricat crucişător în abisul oceanului. In mijlocul valurilor e înfiptă o tăbliţă, pe care scrie : „Urcaţi pe covertă, voi, bravi marinari ! Sunatu-ne-a ceasul cel mare : Viteazul «Variag» nici n-o să se predea. Şi nici n-o să ceară-ndurare !..." [1]) Iată baraca cu „femeia-păianjen"

---

[1]) Prima strofă din cîntecul închinat eroicului crucişător „Variag", scufundat în timpul războiului cu Japonia din 1904-1906. (N. trad).

şi baraca cu „femeia-peşte" ; baraca cu papagalul, atletul şi balerina ; baraca în care, în văzul tuturor, se taie capul unui corsar negru ; baraca cu pudeli şi „seidenpinchi" care dănţuiesc. Iată teatrul transformărilor, în care bărbaţii se prefac în femei şi femeile în bărbaţi. Teatrul piticilor. Iată un ponei scoţian dresat. Iată omul-acvarium. Ghicitorul care prezice trecutul, prezentul şi viitorul. Bioscopul american. Un urangutan. Un fachir... Toate aceste minunăţii sînt ascunse în misterioase adîncuri, după reclame, pînze şi scînduri tăiate din proaspăt. Se arată doar cîte un pic — la cîte o ferestruică sau de pe cîte o estradă, sau la intrare — ca să atragă spectatorii. Iar norodul mişună în faţa celor care-i cheamă înăuntru, mutîndu-se încet de la o baracă la alta şi chibzuindu-se îndelung unde să-şi cheltuiască banul scos din fundul lăzii : la Cleopatra, la crucişător sau la urangutan.

Prin mulţime îşi fac loc negustori ambulanţi, purtînd pe umăr clondire uriaşe de sticlă, pline cu băuturi de un galben de otravă ori de un roşu-portocaliu, care se clatină în lumina vie a soarelui. Încinşi cu cîte un şervet ud, pe după care sînt băgate în brîu căniţe lipicioase, strigă din cînd în cînd cu glas de tenor : „Răcoritoare, dulce-băutura ! Limonada rece, oranjada !" Din toate colţurile bîlciului le răspund vînzătorii de cvas şi de îngheţată, de plăcinte şi de turtă dulce. Glasurile se ţes ca suveicile prin larma bîlciului, pe deasupra şepcilor, a broboadelor, a pălăriilor şi a basmalelor. Prin vălul liniştit al prafului ce se aşterne pe această babilonie lipsită de orice rost, clădirile din piaţă par învăluite într-o ceaţă uşoară. Privind în jurul lui, Kirill văzu prin ceaţă cazarma, fabrica de tutun, închisoarea, universitatea. Ca să se mai scuture puţin de impresiile pestriţe ale bîlciului, o scoase pe Liza din îmbulzeală. Se opriră în faţa cărucioarelor cu îngheţată.

— De care vrei — de fragi sau de zahăr ars ? — o întrebă el.

Luară „asortată" şi, prinzînd pe farfurioară, cu o linguriţă de os, bobiţele de gheaţă care-i scăpau, Kirill zise :

— Îmi aduc aminte ce era pe-aici cînd eram eu mic. Ştii, toamna se împotmoleau toate birjele! Îşi scoteau oamenii caii din noroi trăgîndu-i cu odgoanele. Iar primăvara era un praf, că nu vedeai de la o baracă la alta. Erau mult mai mulţi căluşei decît acum. Pe-atunci, cu ani în urmă, mă aducea tata. Demult...

— Nu-ţi place să-ţi amesteci îngheţata? — îl întrebă Liza. — Se face mai bună.

— Nu, îmi place tare.

— Ce vorbeşti! Cînd se mai topeşte puţin, e mai untoasă.

— Universitatea e aceea care-a împins barăcile tocmai în colţul ăsta, — urmă Kirill. — În curînd o să alunge de aici bîlciul. Poate că acum, tu şi cu mine asistăm la cel din urmă bîlci. Îţi place clădirea universităţii? Da? Şi mie îmi place. E atît de spaţioasă. Ştii, aripele ei or să se întindă, or să treacă dincolo de linia tramvaiului, or să alunge din piaţă căluşeii, pe urmă cazarma, pe urmă închisoarea...

— Ce vorbeşti! — zise Liza. — Închisoarea n-or s-o alunge niciodată.

— Ba eu cred că da. Uită-te şi tu cum merg toate înainte, mereu înainte. Nu e mult de cînd umblam cu tramvaiul cu cai. Iar acum, ne-am şi deprins cu cel electric. Şi nici nu băgăm de seamă că merge de cinci ori mai repede. Locuim astăzi într-un oraş universitar. Şi poate că foarte curînd n-or să mai fie nici cazărmi, nici închisori...

— Deloc?

— Deloc.

— Nu, — se împotrivi iar Liza, — asta înseamnă utopie.

— Ştiu că înseamnă utopie. Dar am auzit chiar eu cînd se discuta, la noi, că n-o să ajungem niciodată să avem universitate. Şi ce repede s-a ridicat. Nu-i aşa?... Hai să mai luăm una, de ciocolată şi de vanilie. Vrei?

— Mie o să-mi pară rău după bîlci, dacă o să-l înăbuşe universitatea, — mărturisi Liza.

— Universitatea nu înăbuşe nimic. Doar universitatea e cea care cultivă libertatea, — zise Kirill, apropiindu-se de ea.

Liza se uită la zidurile albe ale închisorii, cu o privire lungă, tristă, puţin umedă şi, amestecîndu-şi pe gînduri îngheţata cu linguriţa, întrebă:

— De ce la una din clădiri ferestrele au gratii, iar la cealaltă un fel de obloane în formă de pîlnii?

Kirill coborî glasul cît putu:

— Cea cu obloane e închisoarea pentru condamnaţii la muncă silnică. Acolo-s mai mulţi deţinuţi politici. Lumina pătrunde pînă la ei, dar ei nu văd nimic decît o bucăţică de cer, dacă stau chiar lîngă fereastră. Cea cu gratii e închisoarea obişnuită. În 1905 am văzut cum, printre gratii, fluturau batiste roşii. Ai vreo cunoştinţă printre politici?

— Nu. Mi-ar fi grozav de frică.

— Frică? — întrebă Kirill, cu un fel de mirare, sau poate de jignire în glas.

— Sînt sigură că unui asemenea om i-aş părea o gîsculiţă proastă.

— De ce? Cu un politic ai putea vorbi orice. Exact aşa cum vorbeşti cu mine.

— Ce comparaţie! N-aş putea vorbi cu nimeni aşa cum vorbesc cu tine. Dar tu cunoşti pe vreunul din ei?

— Cunosc, — răspunse el, aruncînd o privire în jurul lui, — Cunosc.

— Pe Ragozin? — întrebă ea repede.

— Nu se spun nume cînd e vorba de aşa ceva.

Lizei i se păru că Kirill a vorbit cu oarecare importanţă în glas. Tăcu, lăsîndu-şi ochii în farfurie. Îngheţata se topise la soare.

— Nu mai vreau, — zise ea.

— Ai zis că-ţi place aşa, topită.

— Dar acum nu mai vreau.

Îi plătiră celui cu îngheţata. Valul îndărătnic de oameni îi prinse iarăşi, pe nesimţite, împingîndu-i de la o baracă la alta şi, ca să nu-i despartă mulţimea, se luară de mînă.

— Cu toate astea, ar fi păcat să nu mai fie bîlci, — începu din nou Liza.

— Principalul e mişcarea... — îi răspunse el, în clipa în care mulţimea îi opri în faţa barăcii unde regele Portugaliei tăia capul corsarului negru.

Din toate părţile îi îngrămădeau trupuri fierbinţi, moleşite de căldură. Şi, întorcînd-o pe Liza cu faţa spre el, mulţimea îi strînse atît de tare unul de altul, încît nu mai puteau mişca nici un deget. Erau atît de aproape cum nu fuseseră încă niciodată şi Liza îi examină sprîncenele negre şi drepte şi broboanele de sudoare, cît gămălia acului, deasupra lor şi a buzei de sus, dreaptă şi îndrăzneaţă. El era serios, iar ei îi venea să rîdă :

— Da, principalul e mişcarea, — repetă ea după el, privindu-i şi mai atent buzele. — Ai mustăţi. Abia acum văd.

El îi răspunse, fără să-i fi luat în seamă zîmbetul, aproape sever :

— Totul e în mişcare. Cînd vor dispărea barăcile cu atracţii, lumea o să se ducă la teatru.

— Ei, teatrul e cu totul altceva ! Îmi place teatrul la nebunie. Aşa de mult îmi place, încît aş da totul pentru el.

— Pentru ce ? — întrebă Kirill, şi mai sever.

— Pentru ca să ajung la teatru.

— Să joci ?

— Da.

— Nu mi-ai spus niciodată asta.

— Tot n-o să se întîmple niciodată. E numai aşa, un vis, — urmă ea oftînd. Iar el simţi respiraţia ei fierbinte şi uşoară, atingîndu-i obrazul ca o adiere de vînt şi amintindu-i, parcă, mireasma laptelui.

Acum o cerceta şi el pe ea, de aproape.

Fiecare fir din genele ei se desluşea separat, culoarea albastră-verzuie a ochilor era dulce şi pură, bărbia îi tremura uşor, gingaşă, iar părul îi era fin — prea fin — şi înfoiat. Işi strîngea pleoapele din pricina soarelui şi-şi ţinea capul uşor dat pe spate, ca să se uite mai bine la el. Iar el o vedea atît de limpede, atît de bine... Încercă să-şi scoată mîinile dintr-ale lui, dar

el le ţinea cu tot dinadinsul şi era fericit că mulţimea, clătinîndu-se, îi strîngea mai departe.

— Nu semeni deloc a actriţă, — zise el.

— Dar cum sînt actriţele?

— Altfel. Tu eşti mai bine decît ele.

Fata izbuti în sfîrşit să se întoarcă. Amîndoi aveau acum în faţa lor baraca. Dînd la o parte perdeaua de pînză de la intrare, lumea năvăli deodată afară, închizînd ochii după întunericul dinăuntru şi împingînd mulţimea care aştepta. Clopotul, prins de un fel de spînzurătoare de lemn, se porni, alarmat, să sune începutul altei reprezentaţii şi pe estrada înaltă, ca pe un eşafod, apăru regele Portugaliei. Îmbrăcat cu un caftan de brocart, cu coroană peste părul de cîlţi împletit într-o coadă, se lăsă pe tron, drept sub clopot. Aşezîndu-se picior peste picior — purta ciorapi albi de bumbac şi papuci auriţi, cu vîrfurile întoarse în sus, ca la tătari — îşi suflă nasul într-o batistă roşie şi începu să-şi şteargă, fără grabă, gîtul ud. Bărbuţa în formă de cub i se dezlipise într-o parte, iar obrajii cu pete rumene păreau două mere domneşti.

De-abia se potoli clopotul, şi din mulţime cineva strigă:

— Ei, Pal Zaharîci, cum a fost?

Pavel Zaharovici, îmbrăcat cu o cămaşă de stambă şi cu şapcă pe cap, îl descoperi îndată pe cel care-l strigase şi începu să dea cumplit din coate, căutînd să iasă înot din mulţimea care văzuse execuţia şi să se strecoare în cea care n-o văzuse încă.

— L-au retezat! — strigă el tărăgănat şi cu atîta plăcere, încît toţi cei dimprejur îşi întoarseră capul şi începură să asculte. — Straşnic l-au mai retezat! Să vezi sînge, sînge ce curgea, măi băiete, măi! Călăul, mare meşter, uite-aşa i-a înfăşurat pletele pe mînă! Şi cînd i-a tras una la ceafă cu securea — harşt! — i-a şi zburat scăfîrlia. Pe urmă a zvîrlit-o în coş — tronc! A căzut pe fund ca de lemn, iar leşul fără de cap s-a prăvălit şi nu s-a mai ridicat. Cu alte cuvinte, i s-a rupt firul vieţii celei vesele — s-a sfîrşit, şi pace bună! Călăul şi-a scos mănuşile şi le-a aruncat în coş, după căpăţînă. Şi-a şters mîinile — că, adică, „eu

n-am nici o vină, fac ce mi se porunceşte". Iar regele...

Aici Pavel Zaharovici ameninţă cu degetul pe regele Portugaliei, iar mulţimea, urmîndu-i mişcarea, întoarse îndată capul într-acolo.

— Iacătă-l, şade cu coroana pe cap! Nici n-a clipit măcar: a poruncit să-l taie pe tîlhar şi nu şi-a schimbat nici cu atîtica vorba lui cea împărătească. Stă colo, ca o năpîrcă, se uită cum pică sîngele haiducesc de pe secure pe pămînt şi nici nu-i pasă... Ehei, frate! Dar du-te să vezi singur. Face, zău, n-are să-ţi pară rău...

Clopotul sună din nou, alarmat, şi, pe estradă, în faţa mulţimii, se arătă călăul — mustăcios, cu o tunică roşie scurtă pînă la genunchi, cu joben pe cap — şi se aşeză alături de rege. Mulţimea se rostogoli ca un val, apropiindu-se de estradă.

În clipa aceea, Liza o zări, în mulţimea care ieşea din baracă, pe Vera Nikandrovna. Îşi aduse aminte de tatăl ei, se gîndi că el nu-i spusese deocamdată nici un cuvînt despre întîmplarea de ieri şi că, de aci înainte, o aştepta lucrul cel mai greu — şi simţi o durere surdă cuprinzîndu-i cu încetul inima. Nu putea să spună nimic. Strînse doar, ca să-i atragă atenţia, mîna lui Kirill. Dar el o înţelese greşit şi-i răspunse strîngîndu-i la rîndul lui mîna, cu recunoştinţă. Nu, nu era chip să scape în înghesuiala aceea, de discuţia la care încerca să nu se gîndească. Fără să-şi ia ochii de la Vera Nikandrovna, înţelese în cele din urmă că şi ea îi văzuse şi căuta să ajungă la ei.

Deodată, Kirill strigă fericit:

— Uite şi mama. Ce bine! O să i te prezint.

Vera Nikandrovna nu era singură: o ducea de mînă, încercînd s-o apere de mulţime, pe Anocika, pieptănată lins şi gătită de duminică. Încă înainte ca Kirill să fi putut spune: „Mamă, asta-i Liza, faceţi cunoştinţă..." Vera Nikandrovna o privi, cu acea căutătură atotvăzătoare, neînduplecată şi iute, pe care n-o pot avea decît mamele cînd cercetează fata care ar putea să zdruncine şi să încurce soarta fiului lor. Liza se aprinse la faţă, sfiala o făcu şi mai frumoasă, dar asta

nu ţinu decît cîteva clipe. Conversaţia care se înjghebă îndată păru a împrăştia gîndurile care-i frămîntau pe toţi, afară de Anocika. Prezenţa ei a fost cum nu se poate mai bine venită : toţi păreau a nu se ocupa decît de ea.

— Ţi-a plăcut ? — o întrebă Kirill.

Fetiţa nu era în stare să răspundă nimic : în ochii ei stăruia încă întunericul părăsit de cîteva clipe, abia luminat de flăcări galbene, pîlpîitoare, la lumina cărora i se năzăreau încă, ca într-o nălucire de noapte, oameni înspăimîntători, mişcîndu-se fără zgomot. În lumina aceea, viaţa lor gonea atît de repede şi, în acelaşi timp, se depăna atît de ciudat de încet, încît Anocika ar fi fost în stare să repete fiecare pas al călăului, fiecare suspin al corsarului, fiecare gest al regelui. Erau măreţi şi înspăimîntători. Cum ar fi putut ea să răspundă la o întrebare ca asta : dacă i-au plăcut ? Fusese mai mult decît putea ea să îndure.

— A şi ţipat cînd i s-a tăiat capul tîlharului, — povesti Vera Nikandrovna. — Chiar îmi pare rău că am dus-o în baraca asta îngrozitoare. Prea i-a fost frică. Dar atîta s-a rugat de mine, că n-am putut să n-o duc.

— Nu, nu ! Să nu vă pară rău ! — strigă Anocika, prinzînd mîna Verei Nikandrovna şi lipindu-se de ea. — Nu mi-e frică, zău că nu. Nu mi-a fost frică deloc, nici atîtica.

Tremura, gura îi tresărea tot timpul : cînd îşi lingea, cînd îşi muşca buzele.

— Bineînţeles, Anocika, nici n-are de ce să-ţi fie frică, — zise Kirill. — Doar ştii şi tu că toate acestea îs ticluite aşa, înadins.

— Nu, nu-s făcute înadins, sînt adevărate ! — răspunse hotărît Anocika.

— Nimic nu-i adevărat. Crezi tu că i-au tăiat, într-adevăr, capul corsarului ! Şi nici nu curge sînge adevărat, ci zeamă de pomuşoară.

— Nu, nu-i zeamă de pomuşoară.

— Atunci ce crezi tu că curge ?

— Sînge.

— Ei, se vede treaba că eşti mică de tot !

— Nu-s mică. Erau acolo şi oameni mari şi toţi credeau, fiindcă-i adevărat. Erau şi actorii ceia care-au fost ieri la noi.

— Da, — zise Vera Nikandrovna. — Ţvetuhin stătea chiar lîngă noi. Şi ştii, Kirill, aplauda grozav. Mă miram şi eu, oare cum poate să-i placă aşa ceva ?

— Iată-l că iese, — o întrerupse băiatul, ţinîndu-se dintr-o dată mai drept, de parcă-i era teamă că s-ar fi putut să nu-l observe.

Ţvetuhin îl ţinea de braţ pe Pastuhov, care rîdea cu hohote şi-şi scutura hainele cu mîna. Amîndoi erau îmbrăcaţi în alb din cap pînă-n picioare şi se deosebeau de mulţime mai ales prin pălăriile lor de panama, cu panglică galbenă la unul şi portocalie la celălalt. Ieşeau cei din urmă, şi nu pe unde ieşise publicul, ci de undeva, dintr-o uşă ascunsă după perdea, pe unde ieşeau actorii pe estradă. Lumea se împrăştiase şi se îngrămădea doar în faţa regelui şi a călăului, uitîndu-se la îmbrăcămintea lor şi la securea cu urme uscate şi roşii, pe tăişul încovoiat. Impinşi de gloata de gură-cască, Ţvetuhin şi Pastuhov se opriră în faţa Izvekovilor. Kirill îşi scoase chipiul, Ţvetuhin îi dădu bună ziua, o recunoscu pe Anocika şi o bătu pe umăr.

— Cunoştinţa noastră de ieri, Alexandr, n-o vezi ? Văd că v-aţi împrietenit ? — i se adresă el lui Kirill.

— Da. Aceasta e mama mea, daţi-mi voie să vă prezint. Iar dumneaei e Liza Meşkova. Pe dumneavoastră nu vă mai prezint, vă cunoaşte toată lumea.

— Meşkova ? Fata lui Meşkov, acela ? A lui Merkuri Avdeevici ? — întrebă Ţvetuhin.

— Da, — îngînă abia auzit Liza.

— Alexandr, e fata lui Meşkov al nostru ! — strigă Ţvetuhin.

Pastuhov îi întinse mîna, continuînd să-şi scuture şi să-şi cerceteze hainele. Şi li se adresă tuturor deodată, ca unor prieteni vechi, cărora poţi să nu le dai prea multă atenţie în cursul conversaţiei :

— M-am dus să văd eşafodul. Monstruoasă afacere, ce să spun. Dracu' ştie ce-i. Ne-am mînjit peste

tot cu zeamă de pomuşoară, de n-a mai rămas locşor curat pe noi. E ceva îngrozitor.

— Ai auzit, Anocika? Ţi-am spus eu că nu-i sînge, ci zeamă de pomuşoară? — zise Kirill.

Anocika îi aruncă lui Pastuhov, pieziş, o privire aproape duşmănoasă. Pastuhov o privi clipind din ochi, apoi se întoarse către Kirill şi-i vorbi pe un ton sentenţios:

— Ba nu-i deloc zeamă de pomuşoară, tinere! Să ştii dumneata. E cel mai autentic sînge de pirat, vărsat de cel mai autentic călău al majestăţii sale. Ai dreptate, fetiţo. Zic ei numai aşa că-i zeamă de pomuşoară şi nu sînge, ca să nu se sperie oamenii prea tare.

O apucă pe Anocika de bărbie.

— Ia uită-te la ea, Egor. O adevărată sirenă! Femeia-peşte! — şi începu să rîdă.

— Noi am văzut-o pe femeia-peşte! — se lăudă Anocika luîndu-şi un aer de superioritate, încredinţată că nimeni nu-şi va putea bate joc de ea.

— Ei, şi ai vrea să te faci şi tu peşte? — o întrebă Pastuhov.

— Vă contraziceţi, — zise Kirill, puţin cam rece. — Dacă sîngele e adevărat, atunci şi sirena e adevărată. Şi cum s-ar putea transforma Anocika în sirenă?

— Aşa crezi dumneata? — întrebă serios Pastuhov. Atunci Kirill urmă, cu demnitate:

— Fără îndoială. Doar ştie toată lumea că aceste scamatorii sînt bazate pe un joc de oglinzi...

— Zău? — întrebă iarăşi Pastuhov, şi mai serios. Apoi, după ce tăcu o vreme, izbucni în hohote de rîs, după obiceiul său, îşi şterse obrazul cu palma şi zise, de data asta cu nepăsare aruncînd vorbele printre dinţi, una cîte una: — Te sfătuiesc, tinere, să abandonezi scepticismul acesta care distruge orice. Ca să vorbim ştiinţific, ceea ce faci dumneata e raţionalism exagerat. Eu cred în ceea ce ni se înfăţişează pe scenă. Cred că femeile se pot transforma în sirene sau în orice pofteşti. Dumneata n-ai vrea să te transformi în sirenă? — făcu el deodată, întorcîndu-se spre Liza şi zîmbind.

— Din punct de vedere al temperamentului, nu, — răspunse fata, roşindu-se toată.

Toată lumea se uită la ea. Roşeaţa i se întinse şi mai mult pe obraz. Văzînd că şi Kirill se înroşeşte, se grăbi s-o dreagă :

— Mi-am adus aminte că uneia din colegele mele îi ziceau fetele „Plătica" din pricina firii ei flegmatice. Cît despre mine, nu sînt deloc flegmatică — nu-i aşa, Kirill ? Dar dacă ar fi vorba să mă transform, aş prefera să mă transform în altceva.

— În păianjen nu ţi-ar place ? — îi propuse foarte serios Pastuhov.

Se înveseliră cu toţii. Vera Nikandrovna simţi că o cuprinde un sentiment de mîndrie pentru fiul său şi de simpatie pentru Liza, ca şi cum Kirill ar fi trecut cu succes un examen greu, iar Liza i-ar fi ajutat să-l treacă.

— E adevărat că v-a plăcut pantomima ? — îl întrebă ea pe Ţvetuhin, zîmbind.

— Grozav ! Sînt încîntat de corsar : mi-a plăcut mai cu seamă atunci cînd, înainte de a se urca pe eşafod, a refuzat să ceară graţierea. A jucat minunat. Minunat.

Ţvetuhin se bătu cu pumnul în piept, arătă picioarele şi pămîntul, apoi întinse mîna spre Pastuhov mişcîndu-şi arătătorul, dintr-o parte într-alta, pe sub nasul lui. Asta însemna : „Ai vrea tu, maiestatea ta portugheză, să mă pun în genunchi în faţa ta ? Ei uite, nu !"

Regele văzu de pe estradă jocul lui Ţvetuhin, se uită la călău şi începură să rîdă amîndoi. Cineva din mulţime zise : „Ia te uită, alţi artişti !"

— Dar dumneata, în care baracă joci ? — întrebă Anocika.

— Eu ? ! — strigă Ţvetuhin, în rîsul general. — Eu joc în baraca cea mai mare. Cînd ai să mai creşti, să vii să mă vezi.

— Eşti tîlhar ?

— Şi încă ce tîlhar ! Toţi se tem de mine.

— Eu nu mă tem, — zise Anocika, ridicîndu-şi capul.

Țvetuhin o cuprinse pe după umeri. Vorbind cu ea. tot timpul se uitase la Liza. Avea impresia că era ceva comun în felul cum îl ascultau amîndouă. Numai că Anocika arăta mai multă neîncredere, pe cînd Liza mai multă curiozitate și teamă.

— Dumitale îți place teatrul?—o întrebă el deodată.

— Foarte mult! — răspunse ea din nou abia auzit, și-i păru bine că clopotul, care începuse iarăși să cheme cu disperare, îi acoperi aproape răspunsul. Așteptînd parcă să-l repete, Țvetuhin făcu un pas spre ea și-i zise deslușit, însă așa fel încît ar fi fost greu să-l mai audă și altcineva afară de ea:

— Cînd vii la teatru, treci și pe la mine. De-a dreptul de culise.

Liza nu-i răspunse.

Pastuhov îl apucă pe Țvetuhin de braț:

— Haidem. Ne-am propus să colindăm toate barăcile, — adăugă el, începînd să-și ia rămas bun de la ceilalți.

Cînd se mai depărtară, Țvetuhin îl întrebă:

— Ai băgat de seamă, Alexandr, cum își lasă ochii în jos?

— Fetița?

— Nu fetița, fata.

Pastuhov tăcu. După ce mai făcură cîțiva pași, Țvetuhin se întoarse să se uite în urmă. Nici Liza, nici Izvekovii nu mai erau în mulțime.

— Splendidă fată! — urmă Țvetuhin.

Pastuhov se făcu că nu aude.

— Am spus: nu-i așa că-i minunată, Meșkova asta?

Pastuhov clipise din ochi, uitîndu-se la vînzătorii de cvas, la tarabagii, la cei care strigau poftind lumea în fața barăcilor. Deodată îl opri pe Țvetuhin și, fără să spună o vorbă, îi arătă cu degetul un afiș. Pe afiș era zugrăvit un pudel negru făcînd sluj, ținînd în dinți un baston și o pereche de mănuși albe.

— Ai înțeles?

— Ce?

— Ai înțeles ce-i asta?

— Ce să fie? Un cîine cu baston.

— Ei, ăsta eşti tu! — zise Pastuhov, cu convingere.

Se uitară pe furiş unul la altul şi zîmbiră amîndoi, Ţvetuhin uşor încurcat.

11

In octombrie 1905, în timpul unui pogrom împotriva evreilor, Piotr Ragozin a fost arestat de poliţie pe stradă, într-un grup de membri ai detaşamentului de luptă care trăgeau în pogromişti. La percheziţie nu s-a găsit asupra lui nici o armă, însă un martor binevoitor a declarat că Ragozin ar fi tras şi ar fi rănit în mulţime un camionagiu. Cu toate acestea nu s-a putut dovedi că arestatul ar fi făcut parte din detaşamentul de luptă. După ce a stat la închisoare un an încheiat, Ragozin a fost osîndit la trei ani deportare, pentru vina de a fi participat la tulburări de stradă.

In ziua cînd trebuia să pornească cu convoiul, băiatul lui, în vîrstă de doi ani, murise de scarlatină. Dar Ragozin n-a aflat lucrul acesta decît mult mai tîrziu. Cînd stătea alături de Piotr Petrovici, nevastă-sa, Xenia Afanasievna, sau Xana — o femeie micuţă, bălaie, cu sprîncenele ridicate şi cu un năsuc ca sculptat, cu coatele mici ascuţite şi cu mîinile înguste şi prelungi ca nişte suveici — putea să treacă drept fiica lui; Piotr Petrovici era lat în spate şi uscăţiv. Ducea, pe picioarele lungi şi puţintel strîmbe, un trup peste măsură de mare, mergînd aplecat sub propria lui greutate, aşa că părea mereu gata-gata să se prăbuşească. Cînd l-au arestat, avea cam treizeci de ani. Insă faţa lui mare, cu barba blondă, deasă ca o perie, şi cu mustăţile răsucite, era luminată de zîmbetul acela bun, înţelegător şi liniştit, pe care-l întîlneşti doar la oamenii cu experienţa şi cu înţelepciunea pe care n-o dau decît vîrsta, aşa că lumea îi dădea chiar peste patruzeci. Legănîndu-se de pe un picior pe altul alături de Xana lui, o ocrotea părinteşte cu trupul lui aplecat, iar ea primea această ocrotire în chip firesc,

ca o ființă slabă și plăpîndă ce era. Vecinilor le plăcea să se uite la ei și să glumească pe socoteala lor. Pe Ragozin îl porecliseră „Roata babilonică“ sau, pur și simplu, „Babilon“. Această poreclă își pierduse cu vremea orice urmă de ironie, ba căpătase chiar o nuanță de duioșie atunci cînd Xana născuse un copil și cînd Piotr Petrovici, în zilele de sărbătoare, aplecîndu-se încă și mai mult și mergînd în vîrfuri, începuse să-și plimbe în brațe băiatul, învelit într-o plapomă făcută din bucățele de stofă și cu un colțișor de dantelă acolo unde trebuia să stea capul mititelului.

— Iaca, Babilonul și-a scos familia la plimbare! — glumeau vecinii.

Soții Ragozin erau socotiți o pereche potrivită, ba chiar fericită. Intr-adevăr, Xana nu-și amintea ca bărbatul ei să fi fost brutal cu ea decît o singură dată. Asta se întîmplase în dimineața aceea nenorocită a pogromului.

Xana stătea cu vecinii la poartă, ținînd în brațe o icoană, ca nu cumva pogromiștii să ia casa lor drept casă de evrei. Ridicînd deasupra capului ghioage, fluierînd și urlînd ca lupii, haita cea neagră se revărsase pe străzi, iar cîte unul mai ahtiat de sînge se abătea prin curți, adulmecînd urmele evreilor ascunși sau ale caselor părăsite de ei. Și atunci, mulțimea se năpustea asupra prăzii descoperite și sfărîma tot ce-i ieșea în cale: oase de om, cercevele de ferestre, copii care țipau, rafturi cu veselă — lăsînd în urma ei doar duhoarea grea a incendiilor. Deodată, de după colț ieșiră alergînd cîțiva oameni desfășurîndu-se în lanț de-a curmezișul străzii. „Trage de-aproape!“ — porunci încet un glas. Xana nici nu băgă de seamă cînd Piotr Petrovici, care pînă atunci stătuse tot timpul lîngă ea, la poartă, intră în casă. Il văzu doar atunci cînd, fără veste, se ivi la capătul lanțului de oameni și plecă repede cu ei, fără să-și întoarcă măcar o dată capul. Xana dădu icoana în mîna altcuiva și se repezi după el. Il apucă de braț, dar el își căută de drum, fără să-și scoată mîinile din buzunare, fără să se întoarcă, legănîndu-se după obiceiul lui, ca o pendulă. Xana se prinse de haina lui. El mergea înainte. Se agăță de el,

strigînd: „Petea, Petenka! Iubitule!“ Piotr Petrovici o trăgea după el, de parcă nici nu-i simțea greutatea. Femeia țipă deodată: „Gîndește-te la copilașul nostru, Piotr!“ Atunci el se întoarse către ea, îi smulse degetele de pe haina lui, o împinse furios pe trotuar și plecă. Trîntită la pămînt, Xana auzi pocnituri de pistol și izbucni în plîns, îngropîndu-și fața în palme.

Piotr Petrovici nu se mai întoarse acasă. Pentru Xana, asta a fost fără îndoială ceva nemaipomenit, dar primi totul ca pe un lucru inevitabil, pregătit de atîtea alte lucruri neașteptate: de faptul că plecase de lîngă ea fără să-i fi spus măcar un singur cuvînt, că o împinsese cu o cruzime pe care ea n-o putea înțelege, că trăsese în oameni cu un pistol și că niciodată nu-i pomenise nimic despre pistolul acela. Timp de un an se dusese în fiecare zi de sărbătoare la pușcărie, la poarta căptușită cu tablă vopsită într-un verde mort, ca și acoperișul și, printr-o ferestruică pătrată, cu zăbrele, trecuse gardianului cu sfială bocceluța cu bunătăți, ca să-i fie înmînată deținutului Piotr Ragozin. Coatele ei mici se făceau tot mai ascuțite, degetele tot mai subțirele. Se mira însă, ea singură, de puterea ei de rezistență și zicea că, fără îndoială, are două vieți. Intrase lucrătoare într-un atelier de împletit ciorapi și se mutase în altă locuință — în căsuța cea mică din fundul curții lui Meșkov. Iar cînd aflase că bărbatul ei o să fie deportat, se încăpățînase parcă și mai mult în voința ei dîrză de a-și înfrînge soarta.

In toamna aceea plumburie, care venise fără veste, îi murise după o boală istovitoare, copilul. Murise noaptea, iar dimineața Xana se dusese să-și petreacă bărbatul care pleca.

Convoiul de deportați pornea din gara de mărfuri, așa că Piotr Petrovici mai văzu o dată depoul negru de fum și atelierul în care lucrase ca lăcătuș înainte de a fi fost arestat. Un bătrîn înalt, muncitor din atelierul lui, venise să-și ia rămas bun și-i adusese un pachet de tutun, să aibă pe drum. La un tren de marfă se atașaseră două vagoane-dubă. Intr-unul din ele erau băgați osîndiții de drept comun, care plecau la ocnă. Ii aduceau în lanțuri și, în timp ce treceau peste

linii, ridicîndu-şi cu greu picioarele deasupra şinelor, zăngănitul fiarelor se înălţa peste toate zgomotele gării, fără să le poată acoperi însă: ca şi mai înainte, locomotiva cea mică de manevră, „cucul", ţipa din cînd în cînd, tampoanele se izbeau, goarnele lucrătorilor care cuplau vagoanele sunau ca la vînătoare, iar aburul slobozit şuiera în depou înspăimîntător. Părea că se încinsese o ceartă ciudată: „Viaţa a trecut, a trecut", repeta zăngănitul lanţurilor. „Viaţa merge înainte, înainte", urla şi cînta fierăria gării. Şi cearta aceea o chinuia înspăimîntător pe Xana, care n-avea decît un singur gînd: să reziste, să se ţină pe picioare pînă la capăt, să nu cadă la pămînt ca în dimineaţa blestemată a pogromului.

— Cred că acum vorbeşte bine, nu? — o întrebă Piotr Petrovici, cu gîndul la băiatul lor.

— Da, vorbeşte bine, — îi răspundea Xana.

— Dar de mine întreabă?

— Întreabă.

— Face multe năzdrăvănii?

— Face destule.

— Şi de dormit, doarme liniştit?

— Foarte liniştit.

— Nu te mai supără, ca înainte?

— Nu. Nu mă mai supără.

— Sărută-l şi pentru mine.

— Am să-l sărut.

— I-au ieşit toţi dinţii, nu-i aşa? Sărută-l dulce, dulce, din partea mea.

— Am să-l sărut dulce, dulce.

Aşa se despărţiseră. Trenul cu vagoanele de deţinuţi se pierduse pe nebăgate de seamă printre alte trenuri, care stăteau nemişcate pe loc sau se urneau încet. Tovarăşul lui Piotr, lucrătorul cel bătrîn, înainte de a-şi lua rămas bun de la Xenia Afanasievna ca să se întoarcă la atelierul lui, se uită în ochii ei uscaţi şi rămase buimac: ai fi zis că ea, şi nu Piotr Ragozin, făcuse un an de puşcărie. Şi deodată, Xenia Afanasievna îl rugă, pe neaşteptate, s-o ajute ca să-şi îngroape copilaşul.

— Care copilaş?

— Băiețelul nostru, care a murit.
— Cum asta? Dar nu vorbeai chiar adineauri despre el, nu-i făgăduiai lui Piotr că ai să-l săruți?
— Cum ajung acasă, îl sărut. Stă pe masă, întins.
Bătrînului i se lipi limba de cerul gurii.
S-au găsit oameni cumsecade care au ajutat-o în durerea ei. Și tocmai în durerea ei a cunoscut-o lumea mai bine, și ce s-a vorbit despre ea n-a rămas pe loc — după cum spune o vorbă din bătrîni — ci a trecut încet-încet, din gură în gură și a ajuns, pesemne, la urechile unor oameni mai luminați.
În cea de-a treia iarnă de cînd Xenia Afanasievna trăia singură-singurică, veni într-o zi la ea bătrînul cel înalt, care-l petrecuse pe Piotr Petrovici la plecare și o ajutase apoi să-și înmormînteze copilul. Aducînd vorba de departe, ajunse în cele din urmă să-i spună că avea o treabă pentru care era nevoie de un om sigur.
— Și cum, adică, sigur?
— Un om care știe să tacă.
— De tăcut știu și eu să tac.
— Am văzut. Știu. Tocmai de aceea am venit la dumneata.
A doua zi i se aduseră Xeniei Afanasievna, pe o sanie, două putini îmbrobodite cu niște țoale vechi. Putinile fură coborîte în pivniță și așezate pe niște curmături din lemn de mesteacăn, așa cum se face de obicei cu murăturile de iarnă. Și rămaseră acolo, învelite cu țoalele lor, iar Xenia Afanasievna nu-și aducea aminte de ele decît atunci cînd cobora în pivniță să-și scoată varză acră. Intrarea în pivniță se făcea prin casă, prin săliță.
Mai în primăvară, pe înserat, se apropie odată de ea, pe stradă, un elev de la școala tehnică și o întrebă cînd ar deranja-o mai puțin dacă ar trece pe la ea — că-l rugase cineva să-i aducă un pachețel. Ce fel de pachețel era acela, nu prea știa bine nici el, dar fusese rugat să i-l aducă, deoarece stătea prin apropiere. Xenia Afanasievna avu doar timpul să observe că tînărului îi cam pierea glasul și și-l dregea mereu, tușind, de parcă încerca să-și facă singur curaj. Seara,

tîrziu, îi aduse ceva ce semăna cu un colet poştal. Descheindu-şi haina şi scoţîndu-şi chipiul, tînărul îşi frecă apăsat fruntea udă cu batista făcută ghem — şi tăcea.

— Se vede că nu e tocmai uşor pacheţelul, de v-aţi obosit aşa ? — zîmbi Xenia Afanasievna.

— Dacă vă vine greu să-l aşezaţi unde trebuie, vă ajut eu, — răspunse musafirul.

Xenia Afanasievna încercă să ridice pachetul, însă abia izbuti să-l urnească din loc.

— Dar ce are înăuntru ? O fi cîntărind mai mult de un pud, ce zici ?

— Nu ştiu, — îi răspunse oaspetele. — Am fost rugat doar să vă spun că ştiţi unde să-l puneţi la adăpost.

Incepu să-şi încheie mantaua, serios, respingînd ursuz, cu fiecare trăsătură a feţei, orice întrebare. Xenia Afanasievna zîmbi din nou :

— Demult vă ocupaţi cu... asta ?

— Cu ce ?

— Cu... gimnastica, — şopti ea, arătînd cu capul spre pachet.

— Imi place gimnastica încă de pe cînd eram mic.

— Şi de mic umbli cu colete misterioase ?

— Dar unde vedeţi misterul ? Mi s-a spus să vi-l aduc, vă cunosc, vi l-am adus, vi l-am dat pe seamă — şi gata !

— Şi dacă nu-l primesc ? Că doar nu ştiu măcar de la cine-i ?

In loc de răspuns, băiatul îi întinse mîna să-şi ia rămas bun, căutînd astfel să înlăture orice glumă într-un domeniu în care totul era neînchipuit de serios. In prag se opri puţin, se gîndi o clipă şi întrebă, cu glas scăzut :

— E adevărat că soţul dumneavoastră se întoarce la iarnă ?

— Trebuie să se întoarcă. In toamnă îşi termină osînda.

Aşa s-a încheiat prima întîlnire a Xeniei Afanasievna cu Kirill. I-a mai adus apoi încă un pachet, la fel cu celălalt, pe urmă nu l-a mai văzut cîteva luni de

zile. În timpul acestor vizite, tînărul se ferea, ca și la început, să discute pe față, așa că Xana era gata să creadă că poate într-adevăr nu era nici el inițiat și nu știa nici el ce-i aduce. Ea primea pachetele cu liniște, deoarece i se spusese să le primească și să le păstreze în pivniță, la un loc cu putinile.

Cînd se întoarse Piotr Petrovici, începu acea perioadă specială de cunoaștere reciprocă, obișnuită între oamenii strîns uniți, după ce au fost despărțiți cu silnicie și au trăit multă vreme departe unul de altul. Trăsăturile de caracter, obiceiurile vieții de toate zilele — pînă și însușirile fizice și semnele distinctive, care altădată păreau importante — în timpul despărțirii își pierduseră valoarea, iar în locul lor se așezau acum altele, care, în trecut, păreau a nu avea nici o importanță. La greutatea de a ghici aceste schimbări, de a le prinde cu ochiul, cu pipăitul, cu instinctul, se mai adăogau lungi povestiri despre toate cîte le trăise cu amănuntele cele mai neașteptate, care ar fi părut, unui străin, neînsemnate și zadarnice. Încetul cu încetul începea să se lămurească de ce Xenia Afanasievna nu mai putea fi luată acum drept fiica lui Ragozin; de ce nu mai era plăpîndă ca înainte, ci se făcuse mai mlădioasă, mai ageră parcă, iar Piotr Petrovici își schimbase întreaga sa ținută: trupul nu i se mai apleca așa tare ca înainte, pasul îi era mai sigur și-și pierduse aproape cu totul legănarea.

Înțeleseră amîndoi că dragostea lor nu se risipise, ci dimpotrivă, se făcuse parcă, cu timpul, mai bogată încă și că, în sentimentul cu care se așteptaseră unul pe altul, nu fusese de prisos decît teama că acest sentiment ar fi putut să se stingă. Își dădeau seama, bucurîndu-se adînc, că în durerea lor de părinți nu mai vedeau acum numai pe băiețelul lor cel pierdut, ci și pe celălalt, pe care-l doreau amîndoi și dorința aceasta se împletea acum cu dragostea lor care cunoștea, în sfîrșit, o deplină împlinire. La această bucurie a simțurilor se mai adăuga și faptul că amîndoi căpătaseră o anumită înțelegere a celor ce li se întîmplase, privindu-le ca pe ceva cu totul neprețuit. Xenia Afanasievna nu i-a spus niciodată lui Piotr

Petrovici că, dacă n-ar fi făcut parte din detașamentul de luptă, sau dacă n-ar fi ieșit cu membrii detașamentului în stradă și n-ar fi tras, n-ar fi fost vorba nici de închisoare, nici de deportare — și poate că nici băiatul n-ar fi murit, ci ar fi trăit cu toții liniștiți. Iar Piotr Petrovici nu i-a reproșat niciodată Xeniei că i-a ascuns atîta timp moartea copilului. Pe ea n-o speria defel gîndul că bărbatul ei trebuia să trăiască de aci înainte sub supravegherea poliției, și socotea ca pe un lucru cu totul firesc faptul că se întorsese din exil ca membru al partidului muncitoresc. Cînd Piotr Petrovici îi spusese asta, Xenia îi răspunsese doar atît: „Foarte bine".

N-avea o idee tocmai limpede despre partide dar nutrea o neîmpăcată ură personală pentru poarta aceea vopsită în verde și pentru ferestruica prin care-i trecea bărbatului ei pachețelele cu mîncare. Își aducea aminte cu amărăciune de paraclisul de lîngă poarta cea verde, unde se aprindeau lumînări la icoana unui Christ cu cunună de spini și unde era agățată o cană de tablă, încinsă cu chingă de fier și încuiată cu lacăt greu, ca la depozitele de muniții. Deasupra cănii era scris cu slove slavonești-bisericești: „Pentru îmbunătățirea hranei deținuților". Odată, așteptînd pe treptele paraclisului să se deschidă ferestruica din poartă și să înceapă primirea pachetelor, Xenia Afanasievna se gîndi că, dacă n-ar fi deținuți, n-ar mai fi fost nevoie să se adune bani pentru întreținerea lor. Dar, privind în paraclis, văzu pe icoană în pîlpîirea domoală a lumînărilor mîinile legate cu sfoară ale lui Isus și, pe neașteptate, căută în geantă, găsi cîțiva bănuți de aramă și-i vîrî în cană. După aceea, toată ziua simți obida-n suflet. Parcă-i venea să plîngă dar n-avea lacrimi, așa cum nu putuse plînge toată vremea cît trăise singură. În loc de lacrimi, se limpezise în ea, luminoasă, credința că bărbatul ei a vrut să facă bine, că era un om drept și că de aceea este chinuit acum. Se deprinsese tot mai mult cu gîndul că era în firea lui să facă numai ceea ce e bun, ceea ce e drept. O chinuia teama că poate îi făcuse un rău primind în păstrare obiecte primejdioase. Dar Piotr

Petrovici se arătase de acord. Şi această înţelegere reciprocă le deschisese drumul spre o viaţă nouă, care în acelaşi timp o continua pe cea veche şi era aşa cum şi-o doriseră ei.

Xenia Afanasievna căuta să acopere, cu tot felul de mărunţişuri ale vieţii, care semăna cu cea dusă de toată lumea, cea de a doua viaţă pe care începu s-o trăiască, pe apucate şi de la un prilej la altul, Piotr Petrovici.

În această a doua viaţă a fost primit curînd şi Kirill Izvekov. Aşteptarea plină de visuri care-l adusese pînă îşi găsi, în sfîrşit, întruchiparea în realitate şi se transformă în tot felul de sarcini. Iar sarcina cea mai de seamă dintre toate era să ascundă de toată lumea această a doua viaţă tainică a lui. Poate că nu era numai a doua, ci a patra, sau chiar a cincea. Era însă cu totul altfel decît celelalte şi, odată cu ivirea ei, Kirill simţi că toate celelalte se ţineau departe de ea, de parcă se temeau puţin şi-i cedau locul. Lucrul cel mai greu era să se ascundă de Liza, pentru că însăşi Liza era o taină iscată din vis. Cele două taine aveau în ele ceva înrudit, şi lui Kirill i se părea cîteodată că erau gata să se contopească într-una singură. Îl surprindea faptul că Liza dăduse de urma legăturilor lui cu Ragozin, însă încetul cu încetul se linişti, văzînd în această întîmplare primul pas spre viitorul în care toate vor fi una pentru ei, iar Liza va ajunge, fără îndoială, acolo unde-a ajuns şi el.

Deoarece îi venea cel mai greu să se ferească de Liza, apoi de Vera Nikandrovna, i se întărea fără voie credinţa că ceea ce putea să ascundă de ele rămînea ascuns de toată lumea. Ai lui, cei de aproape, îl cunoşteau prea bine şi puteau să-i ghicească gîndurile. Dar care străin şi-ar fi bătut capul cu un elev de la şcoala tehnică, cu nasturii lui aurii pe guler, cu vipuştile lui albastre, cu insigna atît de simplă de pe banda chipiului : un ciocan şi o cheie franceză, puse cruciş ? Prin ce putea un asemenea tînăr să atragă atenţia lui Merkuri Avdeevici Meşkov, să zicem ? Dealtfel, pentru Merkuri Avdeevici, după ce-l văzuse pe stradă cu Liza, ciocanul pus cruciş peste cheia fran-

ceză încetase de a mai fi o simplă insignă școlară, iar petlițele albastre și șapca căpătaseră oarecare putere de atracție.

În ziua cînd Liza fusese la bîlci, Merkuri Avdeevici, întorcîndu-se de la prăvălie, desluși ușor în întunericul străzii umbra pătrată, a cărei ținută îi rămăsese în minte, îmbrăcată în tunică scurtă și cu gulerul alb al cămășii ieșindu-i de sub haină. Kirill Izvekov se apropie de casa lui Meșkov fără să se uite îndărăt, deschise încetișor portița și dispăru repede în curte, lăsînd clanța să se închidă fără zgomot în urma lui.

Merkuri Avdeevici se opri în loc. Era cu putință, oare, ca lucrurile să fi ajuns chiar atît de departe? Era cu putință ca morala pe care i-o trăsese ieri Valeriei Ivanovna să nu-și fi făcut efectul, și ea să încurajeze înainte povestea asta? Se repezi spre portiță. Curtea era pustie. Cercetă toate colțurile și toate ascunzișurile. Nu era nimeni pe nicăieri. Și intră în casă în vîrful degetelor, ținîndu-și răsuflarea și ascultînd cum îi bătea inima de speriată.

Se duse pușcă în odaia fetei. Liza stătea culcată pe pat, sprijinindu-se în coate. Era îmbrăcată într-o rochie de casă cu dungulițe albastre deschis pe un cîmp albastru închis. În jurul ei erau împrăștiate fel de fel de cărți. Fata mușca vîrful creionului și aștepta să se aprindă bine lampa cu abajur pestriț de hîrtie, așezată pe scaun la căpătîiul patului.

— Ești acasă, fată? — întrebă Merkuri Avdeevici.

— Acasă. Dar de ce sufli așa?

— Am venit repede. Cînd ai primul examen?

— Peste două zile.

O mîngîie ușor pe umăr și-i zîmbi:

— Lasă cititul și hai să bem ceaiul.

Închizînd ușa, oftă ușurat: „Slavă domnului!" Totuși, cum de i s-a putut năzări așa ceva? Ieși pe sală și, plimbîndu-se prin geamlîc, începu să cerceteze din nou curtea.

La ferestrele mici ale lui Mefodi era întuneric. În casă la Ragozin se aprinse o luminiță sfioasă și, îndată, Xenia Afanasievna trase peste fereastră o perdea

cafenie, prin care tot se mai zărea un pic de lumină. Peste tot era linişte. Încetul cu încetul, noaptea făcea pămîntul la fel cu acoperişurile, acoperişurile la fel cu cerul. Unde s-ar fi putut mistui Kirill Izvekov? Numai în vreuna din căsuţele din curte. Şi ce-i mai trebuiau lui Merkuri Avdeevici aceste căsuţe — nişte magherniţe de scînduri, care-i aduceau o nimica toată şi-i dădeau în schimb numai griji şi necazuri? Unul din chiriaşi bea vodcă, dumnezeu ştie de ce — celălalt nu bea, iarăşi nu se ştie din care pricină. Mai bine ar fi să dărîme căsuţele acelea şi în locul lor să ridice un depozit de făină şi cereale care să-i aducă un venit ca oamenii. Sau, încă şi mai bine, să le dărîme şi să nu mai clădească nimic în locul lor. Să-şi facă numai un gard cumsecade în jurul curţii şi să ţină poarta încuiată cu lacătul şi ziua şi noaptea. Ar fi şi el mult mai liniştit aşa, decît să se gîndească mereu la chiriaşi şi să-şi bată capul din pricina lor.

Aşa se socotea Merkuri Avdeevici în geamlîcul lui, în seara aceea întunecoasă de primăvară. Cît despre Kirill Izvekov — într-adevăr, poate să i se fi părut că a intrat în curte. Totul era liniştit, totul era plin de bunăcuviinţă în curtea caselor lui Meşkov. L-a păzit dumnezeu.

12

De duminica Tomei toată lumea ieşea la plimbare afară din oraş. Oamenii se aşezau în crîng, pe dealuri şi prin vîlcele, prin poieniţe, cu tot neamul lor, cu copii şi rubedenii, cu prieteni şi cumetri, adunaţi în jurul samovarelor, al ceaunelor şi al tigăilor. Fierbeau găluşti şi frigeau carne de berbec. Fumul învăluia povîrnişul munţilor învecinaţi, vîntul ducea pînă cine ştie unde miros de frunze arse, de cărbuni stinşi cu apă şi de untură prăjită prea tare. Beau vodcă, urlau în gura mare fel de fel de cîntece, îi ziceau din armonică şi zdrăngăneau din chitară.

Soţii Ragozin plecară şi ei, dis-de-dimineaţă. Xenia Afanasievna ducea samovarul, iar Piotr Petrovici coşul cu vase. Pe drum se întîlniră cu o familie de cu-

noscuţi, încărcaţi şi ei cu provizii. Începură să urce dealul împreună, pe o uliciοară dreaptă, cu căsuţe de lemn care se întindeau aproape pînă în vîrf, din ce în ce mai mici, ca şi cum cele mari n-ar fi avut destulă putere să se suie la deal şi ar fi rămas în urmă, pe cînd cele mici s-ar fi căţărat tot mai sus. La capătul uliţei se vedeau căsuţe cu cîte o singură ferestruică, apoi bordeie scunde, nici cît un stat de om — adevărate vizuini — după care uliţa se sfîrşea de tot. Mai încolo, chelia de lut a muntelui era încinsă cu terase săpate ca să reţină umezeala, iar pe aceste terase erau sădiţi în rînduri cuviincioase copăcei tineri. Prinseseră temeinic rădăcini şi-şi înălţau în lumină, unii trunchiuri subţirele, alţii tufe stufoase. Dincolo de vîrful dealului, mai la largul lor pe povîrnişurile line, plantaţiile crescuseră mai bogate şi frunzişul fremăta în vînt. Omul nu se mai vedea din ele. Cîte un copac răzleţ îşi avînta coroana sus, deasupra tufărişului creţ, de parcă voia să arate cum va fi, mai tîrziu, pădurea. Erau pe acolo cîteva rîpi cu malurile surpate şi cu izvoare pe fundul nisipos.

Piotr Petrovici alese locul unde trebuiau să se oprească. „De aici, viteji, băga-vom spaimă'n suedezi !"...[1]) — zise el aşezîndu-se pe marginea celei mai prăpăstioase rîpi, cu picioarele atîrnate în gol. De-acolo se vedea, de jur împrejur, desişul verde, legănat de vînt, al pădurii tinere. Aduseră apă, puseră samovarul şi începură cu toţii să cureţe cartofi pentru ciorbă.

Tocmai cînd fierbea ceaunelul sosi şi Kirill. Fluieră din tufiş. Ragozin îi răspunse şi, îndată ce chipul băiatului se ivi printre crengile date la o parte, Piotr îl întrebă :

— Ne-ai nimerit uşor ?

— Da, după samovar.

— Sînt multe samovare pe aici.

— Al tău are un fluierat special...

Zîmbiră amîndoi :

— Mănînci ciorbă, flăcăule ?

— Mănînc.

---

[1]) Cuvintele lui Petru cel Mare la întemeierea Petersburgului. Vers citat din poemul lui Puşkin „Călăreţul de aramă". (N. trad.)

— Atunci pune mîna pe cuţit şi curăţă cartofi.

Vorbea cu un aer de protecţie, dar cu blîndeţe şi Kirill îi imita felul de-a vorbi aşa cum îi imita şi mersul greoi şi legănat. Ai fi zis că amîndoi îşi cam băteau joc puţin unul de altul.

— Aşa se curăţă cartofii? Parcă ascuţi un creion. Cînd te-or deporta or să rîdă ceilalţi de tine!

— Şi de ce să mă deporteze pe mine?

— De ce? Ca să înveţi să cureţi cartofi! Uite cum iese la mine: o singură panglicuţă de pe întreg cartoful. Şi ce subţirică-i — de vezi prin ea! Pune-o la ochi: nu-i aşa că vezi cum ne toarnă Xana vodcă?

Îl învăţă pe Kirill cum să pună cartofii tăiaţi în bucăţele în ceaunel, cum să facă rîntaş din făină cu ulei de floarea soarelui, să adauge piper, sare şi ceapă tînără. Afară, la iarbă verde, omului îi prieşte orice şi nu-i mîncare mai bună decît cea gătită pe pirostrii, mirosind a fum de vreascuri. De îndată ce omul s-a aşezat cinchit lîngă foc şi a tras de nări aburii fierturii care dă în clocot, toate simţurile i se ascut şi se dezvăluie: aerul se face mai dulce, zările mai prietenoase, oamenii mai dragi şi viaţa mai uşoară. Un ceaunel — mai mult nu-ţi trebuie...

După masă, tolănit pe spate şi privind cerul prin frunzişul crengilor legănate de vînt, Kirill îşi depăna amintirile:

— Ne-au dat la fiecare cîte o găleţică, cazmale mici şi ţăruşi de lemn, ascuţiţi la un capăt şi cu o stinghie trecută prin celălalt. În găleată ne-au pus la fiecare cîte un mănunchi de puieţi — nişte nuieluşe scurte. Şi-am pornit-o cu toată şcoala pe munte în sus. Aici totul era pregătit din vreme şi, cînd am ajuns noi, am găsit înşirate pînă hăt, departe, toate şcolile din oraş. E aşa de simplu să sădeşti! Făceam o gaură cu ţăruşul în pămînt, băgam nuieluşa în gaură şi o îngropam cu cazmaua. Pe urmă ne duceam la apă şi fiecare îşi stropea copăceii pe care-i sădise. Nuieluşele îmi ajungeau abia pînă la genunchi. Erau firave, uscate, oamenii din tîrg nici nu credeau că or să se prindă. Rîdeau cînd le spuneam că aici o să crească o pădure. Cînd ne-am întors la şcoală, ne-au fotografiat,

așa cum eram: cu găleți, cu țăruși și cu cazmale. Păstrez și acum fotografia. Eu stau turcește la pămînt, la picioarele profesorului de desen, iar pe partea de jos a fotografiei scrie: „Serbarea sădirii pomilor". Ce ciudat mi se pare că au trecut de atunci nouă ani! Și parcă nici nu-mi vine a crede că nuielușele de odinioară acum foșnesc și se leagănă în vînt. Ar fi interesant să știm ce-o să mai fie aici peste alți nouă ani. Ce zici, Petrovici? Știi ce-o să fie peste nouă ani?

— Știu.

— Ce anume?

— Am să împlinesc patruzeci și patru de ani.

— Asta o știu și eu. Dar spune-mi: o să fie bine?

— Da, o să fie bine.

— Ce fel de bine? — stărui Kirill coborîndu-și glasul. — O să vină revoluția?

— Mare șmecher mai ești! — începu să rîdă Ragozin. — Și dacă ți-aș sune că n-o să vină, ai ștergе-o îndată în tufiș, nu-i așa?

Kirill nu răspunse mult timp, mestecînd între dinți o crenguță de verigar, ruptă din copac. Pe fața întoarsă spre cer, maxilarele îi ieșeau în afară, colțuroase. Privirea i se oprise în loc. În ochii lui cafenii se oglindeau petele verzi și legănate ale frunzelor. Sprîncenele încruntate se destindeau treptat, netezindu-i încrețiturile copilărești de pe frunte. Vorbi încet, încet de tot:

— Mi-am ales calea asta și n-am să mă abat de la ea niciodată, oricît ar trebui să merg — nouă ani, sau douăzeci și nouă de ani.

Ragozin se ridică într-un cot. Din pricină că nasul și obrajii lui Kirill erau ușor pistruiați, băiatul i se păru mai tînăr ca oricînd. Îi luă mîna și i-o strînse între degetele lui aspre și bătătorite.

— Lasă-mă, — zise Kirill, încercînd să-și tragă mîna.

Ragozin părea că nu-l aude.

— Dă-mi drumul. Știu că ești mai tare decît mine.

Ragozin strîngea înainte mîna puternică a lui Kirill, care opunea rezistență, simțind-o cum slăbește în mîna lui. Zîmbi.

— Mă doare. Dă-mi drumul. Ce vrei?

Kirill își smulse mîna și și-o scutură, încercînd să-și dezmorțească degetele.

— Timpul, — zise Ragozin, — timpul, dragul meu, e mare lucru. Una e să te doară o zi, și alta e să te doară o sută de zile. Poporul suferă. Și lui nu-i e totuna dacă-s nouă sau douăzeci și nouă de ani.

Fără să se ridice, se întoarse cu fața spre foc și strigă :

— Xana, ce-ar fi să faceți o plimbare ?

Xenia Afanasievna își duse prietenii la izvor. Chemările și rîsetele se mai auziră multă vreme în timp ce coborau în goană spre rîpă, călcînd lutul sub pașii lor

Cînd rămaseră singuri, Ragozin întrebă :

— Ai adus ?

Kirill scoase din buzunarul pantalonilor un pachet de manifeste. Il neteziră și-l așezară peste pachetul pe care-l scosese Ragozin din coșul cu vasele.

— Numără cîte zece.

Impătureau în patru foițele subțiri, din hîrtie trandafirie de afiș și le ascundeau la loc, în coș, sub șervet. Treaba mergea repede, fără zgomot, și în curînd ultima testea, nici cît un lat de palmă, era așezată la locul ei. Ragozin puse coșul la o parte, sub o tufă, și se culcă din nou.

— In alți ani, totdeauna izbuteam să închegăm cîte o adunare la plimbările astea de Intîi Mai, — zise el. — Acum trebuie să trăim ca melcul, să ne cărăbănim în spinare și casa, și bucătăria, și dulapul cu cărți ! Ai voie să bei ceai, să cînți din armonică, dar să te aduni cu prietenii tăi și să stai puțintel de vorbă — asta nu : strici toate socotelile !

— Apoi așa, numai cu samovarul și cu armonica, într-adevăr că-i rost să aștepți douăzeci și nouă de ani! — oftă Kirill.

— Ziceai că ți-a plăcut cum fluieră samovarul meu, nu ? — zîmbi Ragozin și repetă, întocmai, fluieratul cu care-l întîmpinase.

Ascultară. Nu răspunse nimeni. Păduricea plină de miresme foșnea, lucind în soare și unduindu-și valurile frunzișului ; deasupra ei, un uliu descria cercuri nesfîrșite, spintecînd din cînd în cînd văzduhul cu

chemarea lui tăioasă — ca scrîşnetul diamantului pe sticlă.

— Am făcut acum cîteva zile cunoştinţă cu Ţvetuhin, — zise Kirill. — Il ştii ?

— Am auzit despre el. Ia te uită unde-ai ajuns !

— N-am ajuns nicăieri. O simplă întîmplare.

— Nu te supăra.

— Nu mă supăr. Era cu el şi Pastuhov, dramaturgul. E cunoscut.

— Aşa-a !

— Ar fi interesant să ştim ce păreri au şi ei.

— Ai vorbit cu dînşii ?

— Puţin. Despre artă. Mai precis, despre distracţiile de la bîlci. Ne-am întîlnit la bîlci.

— Ei, şi ?

— Nimic deosebit. Nu-şi dau prea bine seama pe ce baze ştiinţifice se întemeiază iluziile optice : de-al de femeia-păianjen şi alte scamatorii de astea. Am observat la ei oarecare confuzie.

— Or fi inculţi ? — dădu a înţelege Ragozin, cu ironie.

— Cred că... chestiunile de fizică îi lasă indiferenţi.

— Aşa-a !...

— Ar fi interesant să le dau şi lor un manifest... Ragozin se ridică puţin şi, dîndu-şi părul la o parte de pe obraz, şi-l strînse cu palmele la tîmple, ca să-l vadă mai bine pe Kirill.

— Le-ai dat cumva vreun manifest ?

— Nu. Acum mi-a venit în minte.

— Poate că or fi oameni cumsecade, — zise Ragozin, venindu-şi în fire. — Nu ştiu. Dar trebuie să te gîndeşti de şapte ori înainte de a face una ca asta. Ce interes ar putea să-i împingă pe ei spre noi ? Curiozitatea ? Un muncitor vine la revoluţie aşa cum ar veni la el acasă : n-are încotro să se mai ducă. Dar ăştia pot să se mai codească...

— Tocmai la asta mă gîndeam şi eu : oare cum ar lua-o ei ? — spuse Kirill.

— Trebuie să fii cu ochii în patru. Parcă în maică-ta n-ai putea să ai încredere ? Dar nici ei nu-i spui nimic, aşa-i ?

Din apropiere se auzi un fluierat uşor. Ragozin făcu un semn cu capul :

— Uite-l, samovarul meu!

Fluieră şi el. Peste o clipă, pe marginea rîpei se ivi din desiş un bătrîn înalt şi slab, cu o bărbuţă scurtă, îmbrăcat în haine negre de sărbătoare. Aruncă o privire în jurul lui.

— Te-ai rătăcit ? — îi strigă tare Ragozin.

Bătrînul se apropie fără grabă şi dădu bună ziua, ridicîndu-şi şapca neagră şi veche, cu fundul mic.

— Bun loc ai ales să bei ceai, Piotr Petrovici.

— Rămîi să iei un ceai cu noi.

— Mulţumesc, am luat.

— La aer curat e mai vesel. Stai jos.

— Am stat destul.

— Bine, atunci stai în picioare, dacă te ţin picioarele.

— Sînt învăţate ele, picioarele. De douăzeci de ani stau în atelier şi de şaizeci măsoară pămîntul.

Se uită din nou în jurul lui. Tufişul îi ajungea pînă la şapcă.

— An după an se face tot mai verde aici. Se împlineşte pădurea, — zise el mulţumit.

— Tinerii ăştia s-au ostenit, au sădit-o şi au stropit-o, — îl lămuri Ragozin.

— Aşa ? — făcu bătrînul, făcînd ochii mici şi uitîndu-se la Kirill. — Inainte vreme sădeau bătrînii pentru tineri : acum, se vede treaba că se întîmplă de-a-ndoaselea !

— Sînt tineri care nu se gîndesc numai la ei, — se amestecă deodată în vorbă Kirill, cătînd drept în ochii bătrînului.

— Aşa... Cu alte cuvinte, vor să sădească împreună cu noi ?

— Impreună, — zise Kirill.

— Bine, — întări bătrînul mutîndu-şi privirea la Ragozin. — Şi ce-o să sădim noi cu tinerii aceştia, Piotr Petrovici ? Tufe de zmeură ?

— Dă coşul încoace, — îi ceru Ragozin lui Kirill.

Scoase de sub şervet o testea de manifeste şi o întinse bătrînului. Acesta o luă, o răsuci în mînă, de

parcă încerca tăria și greutatea hîrtiei, se aplecă și-și suflecă un pantalon pînă la genunchi. Îndesă cu grijă foițele în carîmbul cizmei roșcate și aspre, apoi, tot cu aceeași grijă, își potrivi pantalonul la loc.

— N-or fi puține? — întrebă Ragozin.

Bătrînul se gîndi, pe urmă clătină capul într-o parte:

— Ai dreptate. S-ar putea ră rămîn șchiop de-un picior.

— Ține de colea, să nu zică lumea că ești beat! — rîse Ragozin, întinzîndu-i încă o testea.

Bătrînul o ascunse în cealaltă cizmă.

— Mulțumesc frumos pentru ospeție. Dumnezeu ne-a îndestulat, nime-n seamă n-a băgat... — făcu el, clipind din ochi spre Kirill. Și deodată zîmbi cu bunătate: — Cu alte cuvinte, am făcut cunoștință, hai? Cît privește numele meu, o să ți-l spună Piotr Petrovici. Așa-i?

— Așa-i, — încuviință Ragozin. — Ai să-mi spui vreo vorbă?

— Se găsesc ele singure, vorbele.

— Ia stai colea, lîngă mine. Iar tu, Kirill, ia-o încetișor spre casă. Dar vezi de umblă cuminte.

— Mă duc la Volga, — zise Kirill întinzînd mîna bătrînului.

— La revedere, dragă tovarășe, — mormăi bătrînul, zîmbind din nou cu zîmbetul lui neașteptat și bun.

— La revedere, tovarășe, — îngînă și Kirill, simțind cum i se ridică din piept un val de căldură și cum îl cuprinde într-o clipă, aprinzîndu-i obrajii, tîmplele, urechile, tot capul.

Se repezi în desiș cu pași largi, dînd la o parte din fața lui lăstarii încîlciți, agățători, înotînd parcă într-o mare verde și plină de foșnet. În ropotele ei dezlănțuite, auzea același cuvînt repetat la nesfîrșit: tovarășe, tovarășe! Pentru întîia oară, lui, lui Kirill Izvekov, îi zisese cineva „tovarășe“, și pentru întîia oară zisese și el cuiva „tovarăș“ — și încă unui bătrîn, unuia din oamenii în mijlocul cărora va avea de trăit în viitor. Și umblă așa, sau înotă pînă cînd valurile răcoroase și foșnitoare ale păduricii îl scoaseră

pe o insulă din vîrful pleşuv al dealului, de unde văzu, în arcul înălţimilor, oraşul imens — de lemn pe margini, de piatră la mijloc — pe care străzile îl tăiau în pătrăţele egale, ca pe o plăcintă. Sub el, era plăcinta aceea de lemn neîncepută, cu umplutură de piatră; deasupra lui, rătăceau în albastrul cerului fulgi de nori, scărmănaţi de vînt. Iar la picioarele lui, dealurile unduiau ca o coamă. Pe coama aceasta porni Kirill spre Volga.

Cobora în goană povîrnişul unui deal şi urca pieptiş altul, ca să coboare din nou şi din nou să urce. Era tot un fel de înot, ca şi prin desişul verde şi tînăr al pădurii, numai că valurile dealurilor erau mai mari, iar în loc de frunziş, despica acum mireasma dulce-amăruie a pelinului crud, care învăluise dealurile cu aroma lui toropitoare. Ajunse aşa la rîpa care se prăvălea în Volga şi se aşeză pe marginea ei, descheindu-şi gulerul cămăşii, scoţîndu-şi şapca şi lepădîndu-şi centura.

Inima îi bătea în piept cu lovituri puternice. Rîdea şi nu-şi putea stăpîni rîsul, pentru că nu ştia de ce rîde. Şi stătea aşa, cu picioarele atîrnate în rîpă, legănîndu-se şi rîzînd. Iar rîsul i se părea că e şi cuvînt şi cîntec — ca acele cîntece care se cîntă în Orient, în care e vorba despre ce-ai văzut şi ce-ai auzit.

Vedea o cîmpie întinsă, de n-o puteai cuprinde cu ochii, prin care curgea un rîu greu. Vedea Ostrovul Verde, acoperit cu răchiţi pe jumătate intrate în apă, care îşi plecau supuse creştetele alburii în adierea vîntului. Vedea un şlep cu pînze, portocaliu, aproape nemişcat în mijlocul rîului, ca o căsuţă făcută din chibrituri, iar undeva, hăt departe, una după alta, două caravane lungi de şlepuri; ca punctele unui tighel descusut. Umbrele tîrîtoare ale norilor pătau faţa apei încreţită de valuri mărunte, desişul de răchiţi de pe ostrov, grămada de vase înghesuite lîngă malul oraşului. Totul se agita şi se pătrundea de larma îndepărtată a muncii, a mişcării — larmă pe care o aducea vîntul, dar care nu tulbura întru nimic liniştea atotstăpînitoare.

După ce se odihni, Kirill își strînse picioarele, își cuprinse genunchii cu brațele și, proptindu-și bine bărbia între rotulele tari, încercă să-și pună ordine în idei. Își punea întrebări severe : Ce vreau ? Ce voi fi eu ? Ce e mai important în viață ? Dar îndată ce încerca să închege în cuvinte răspunsul pe care-l ghicea ușor, cuvintele fugeau din realitate într-un fel de vis care nu era vis și se prefăceau în vedenii nedesluşite, în culori plăcute. I se părea că urnește și mută din loc mase uriașe : rîul, ridicat în sus de mîna lui, curgea spre cer ; troienele de omăt ale norilor se îndreptau spre albia golită, fără fund; stejarii negri se așezau pe maluri ca pe marginea unei alei, iar pe această alee se rostogolea șlepul cu pînze, desfășurîndu-se cu tunete, ca un ghem de dimensiuni fantastice și lăsînd în urma lui un drum căptușit cu bîrne egale de chihlimbar. Kirill stătea în fața tablei de la școală și făcea calculul mîinii sale, care crescuse peste măsură de mare, iar profesorul de desen liniar încuviința cu capul, aruncînd de pe nasul lui gros o pereche, două perechi, trei perechi de ochelari, tot mai repede, tot mai repede — și mii de perechi de ochelari acopereau cu licăriri neastîmpărate, de sticlă, apa rîului care se pierdea în depărtări. „Bun, zicea profesorul — dar ca să-ți treci examenul, trebuie să faci secțiunea orașului în care vrei să locuiești". Atunci desenul lui Kirill începu să crească, să se împrăștie, să iasă dincolo de marginile tablei, iar tabla creștea și ea, și pe tablă se iveau odăițe, toate la fel, ca niște alveole, de fagure, peste care treceau în goană umbrele norilor. Într-una din aceste odăițe stătea Liza. Și Kirill intră în odăița aceea. „Mi-am dat toate examenele, zise Liza. Întoarce-te cu spatele". „Pentru ce ?" întrebă Kirill. „Întoarce-te, îți spun !" „Ești doar nevasta mea", se încăpățînă el. „Totuși, întoarce-te !" repetă ea și se întoarse singură. Rochia ei era încheiată la spate cu o mulțime de copci. Cînd începu să le descheie, ridicîndu-și mîinile deasupra capului, coada ei lungă se încurcă în copci. Kirill se apropie și începu să-i descurce părul și să i-l despletească. Părul Lizei mirosea a pelin și mirosul acela era tot

mai înăbuşitor, tot mai greu, tot mai fierbinte. Liza se întoarse spre el încet, încet — şi cînd se întoarse de tot, Kirill se pomeni faţă în faţă cu chipul drag al măicuţei lui, cu semnele ei de vărsat deasupra buzei de sus şi pe frunte. Şi mama îi spuse: „Numai să-mi dai cuvîntul că n-ai să te duci niciodată cu barca la Ostrovul Verde. Ţine minte că tatăl tău aşa s-a prăpădit, Kirill!“ Glasul i se schimbase în chip ciudat şi numele lui Kirill — îl spusese aspru, ca un bărbat.

— Ai adormit? — îl întrebă cineva în apropiere, tot atît de aspru. — Ai adormit Kirill?

Deschise ochii şi, fără să-şi ridice capul sprijinit pe mînă, îl văzu la cîţiva paşi de el pe Ragozin, stînd pe marginea rîpei, cu faţa întoarsă spre Volga.

— Nu te ridica, nici nu te apropia de mine, — zise Ragozin. — Cînd o fi să te duci acasă, vezi să nu se ţină după tine vreo codiţă. Pe-aici, pe dealuri, se plimbă un tinerel cu pantalonii băgaţi în cizme. E din cei costumaţi. Bagă de seamă.

Ragozin îşi plimbă alene privirea peste zări, apoi plecă, spunîndu-i la despărţire:

— Cred că vine ploaia. Vezi să nu răceşti.

Abia acum băgă de seamă Kirill că se întunecase. Se ridică într-un cot. Lîngă malul de sub deal şi pe ostrov, mai străluceau încă culorile calde, galbene şi verzi. Dar mai departe, spre malul celălalt, nuanţele se făceau tot mai reci, rîul tot mai albastru, crestele valurilor erau sure şi, chiar lîngă mal, se aşternea o dungă de lac de un negru vînăt, de parcă răscolise cineva din fundul apei nişte tuş chinezesc, ridicîndu-l la suprafaţă. Dincolo de rîu se tîra un nor jos cu margini argintii. Şlepul cu pînze fusese luat departe la vale de curent, şi din portocaliu se făcuse cenuşiu, ca afumat. Caravanele de şlepuri, prinse de frică parcă, se grăbeau să ajungă cît mai aproape de oraş. Se stîrni, abia auzit, uruitul celei dintîi furtuni de primăvară, în care Kirill desluşi o bucurie ameninţătoare şi solemnă.

Aruncă o privire în jurul lui. Un tînăr cu cămaşă roşie şi cu veston pestriţ, scurt şi bine călcat, se apropia de rîpă, în mers degajat. Pantalonii de cati-

fea, băgaţi în cizme, se umflau deasupra carîmbilor lustruiţi, creţi ca o armonică. Părul lui gălbui era tuns cu îngrijire, iar pe nasul cîrn şi cam umflat i se odihnea o pereche de ochelari cu şireţel, cu sticla tulbure. Aducea, în acelaşi timp, a băiat de prăvălie şi a elev de cursuri serale. Se opri pe marginea rîpii şi rămase în admiraţia naturii, contemplînd-o prin ochelari.

„Şi zi aşa, prietene!" îşi zise Kirill, simţind o mîndrie tulburătoare la gîndul că era urmărit, că ştia că e urmărit şi că desluşea limpede gîndurile tînărului scîrbos, cu ochelari şi cu cizmuliţe.

Se culcă pe spate, se întinse cît era de lung, îşi acoperi obrazul cu şapca şi şopti cu plăcere în căptuşeala ei parfumată, înăbuşitoare, de atlaz:

— Dracu' să te ia! Mie nu-mi pasă de ploaie. Dar tu, nătărău călcat cu fierul, să văd ce-o să te faci?...

13

Nu e chiar atît de simplu să te pregăteşti de examene. Mai ales cînd ai dat pînă acum nouă şi ţi-au mai rămas trei — încă trei! Oare vreodată o să rămînă unul singur, şi pe urmă nici unul? Nu, mai sînt încă trei, încă trei!...

Al treilea creion ros cu dinţii, iar caietele — doamne, cîte caiete mîzgălite, cîte semne făcute pe programa analitică şi de cîte ori a trebuit să spună Valeria Ivanovna: „Liza, isprăveşte odată, trebuie să te culci. Mai bine te scoli mîine mai devreme!"

Deodată, gîndul se opreşte şi nu mai vrea să se urnească din loc. Capul e prea plin, ca un sac îndesat cu făină: nu mai încape nimic! Şi undeva, adînc băgată în făină, a rămas nemişcată o frîntură de frază: „trei elemente". Ce fel de elemente, de ce trei, de ce numaidecît trei elemente? Dar cine poate să mai înţeleagă ceva? Poate că e vorba de trei examene? Sau, poate, de trei creioane roase? Poate că au mai rămas trei chestiuni din programa analitică, pe care nu le-a însemnat încă cu o cruciuliţă? Nu.

Sînt pur şi simplu trei elemente — şi n-ai ce le face! Poate că sînt trei lumi? Nu, doar nu e decît o singură lume, una şi veşnic aceeaşi în faţa ochilor, o lume pe care o ştii pe dinafară: geamlîcul şi, dincolo de el, curtea cu căsuţele albastre, cu pivniţa, cu uscătoriile, vara care abia a început, soarele nemişcat, tăcerea. Apoi, balalaica. Cîntă tinerii vînzători din prăvălie, care s-au mutat la uscătorii. Îşi revizuiesc repertoriul pentru vilegiatură: „Luminează luna clară", apoi valsul „Pe colinele Manciuriei" şi cîntecul acela sfîşietor:

În tîrg la Kuzneţk e o cîrciumă, „China".
Grăbeşte, băiete, hei, bată-te vina!
Şi adă-ne vodcă, şi bere, şi vin —
Iubitu-i departe şi viaţa-i un chin!

Cineva trînteşte portiţa. E cerşetorul bulgar, cu sumanul lui roşcat şi rupt, care se apropie de căsuţa lui Ragozin. Bate în fereastră cu mîna ciolănoasă. Xenia Afanasievna iese în curte şi-i aduce o bucată de pîine. El îşi desface sumanul la piept: sub zdrenţele sumanului, trupul e gol, cafeniu-arămiu. Mugeşte jalnic, îşi deschide gura şi-şi arată cu degetul limba schilodită. Strada întreagă ştie că turcii i-au tăiat limba. Asta s-a întîmplat pe vremea aceea de demult, nu se prea ştie bine cînd, pe „vremurile cumplite ale turcilor" cum zice toată lumea. Şi toată lumea ştie că bulgarul acesta nu e singur, că mai sînt şi alţii ca el şi că toţi umblă cu sumane descinse şi cer rufe de pomană. Liza îl aude cum mugeşte prin curte, întîi la o uşă, pe urmă la alta. În sfîrşit, portiţa dă de veste că cerşetorul a plecat şi, parcă anume ca să-i înlocuiască mugetul, o flaşnetă răguşită umple strada cu cîntecul ei pe trei voci. Amintirea aşază pe notele melodiei pline de nostalgie, cuvintele cunoscute demult, din copilărie:

Ca pe ochii ei din cap
Maica m-a iubit,
Însă eu cu un ibovnic
În lume-am fugit.

De la fereastra din fundul geamlîcului se vede colţul şcolii în împrejmuirea de zid, văruită. Dincolo de ea, trei plopi arată cu vîrfurile lor ascuţite cerul neclintit. Pîrîind de parcă ţăcăneşte un închizător de armă, flaşneta schimbă cîntec după cîntec, iar Liza se uită ţintă la plopi. Verdele lor se desprinde limpede din albastrul care-i înconjoară. Dar dacă te uiţi fără să clipeşti, albastrul începe să se înverzească, frunzişul se colorează uşor în albastru şi lumea se face verde-albăstruie, iar şcoala cea albă şi împrejmuirea cea albă se cufundă încet în această lume. Şi Liza începe să vadă ceea ce-i ascund ochilor acoperişurile din apropiere şi copacii străzii.

Vede ferestrele de la subsolul şcolii, cu gratii grele, vede odăile, aşa cum i le-a descris Kirill : odaia lui, cu planul cel albastru deasupra patului şi cu portretele oamenilor mari. Kirill i-a spus, odată : „Cînd mă gîndesc şi mă uit la ei, îmi trece prin minte că s-ar putea întîmpla să-mi vorbească, mai ales seara, cînd adorm. Tu îi iubeşti pe oamenii mari ?" Liza i-a răspuns că, probabil, toată lumea îi iubeşte, dar că dragostea aceasta rămîne închisă în suflet, pentru că oamenii mari sînt inaccesibili. Kirill era de altă părere: „De ce să fie inaccesibili ? Nu se duce lumea la Iasnaia Poliana să-l vadă pe Tolstoi şi nu vorbeşte cu el orişicine ?" „Dar tu, te-ai duce la el ?" l-a întrebat Liza. „Nu, eu nu-i împărtăşesc vederile. El e de părere că trebuie să cultivi în om ceea ce e bun, pe cînd eu găsesc că trebuie să luptăm cu ceea ce e rău în om". „Cred că e acelaşi lucru". „Nu. Totul depinde de ordinea în care vin : întîi trebuie să distrugi răul". „Ai portretul lui Tolstoi la tine în odaie ?" „Înainte îl aveam. Acum, l-am mutat la mama"...

Liza o vede pe mama lui Kirill sub portretul lui Tolstoi, şi-i cercetează chipul de aproape, ca atunci la bîlci — şi chipul acesta i se pare bun, iar semnele de vărsat de pe buza de sus şi de pe frunte neînchipuit de plăcute. Liza se gîndeşte că ar putea s-o iubească pe mama lui Kirill, că o s-o iubească, negreşit, îndată ce va fi împreună cu Kirill. Fără îndoială, pe mama

ei o s-o iubească tot ca şi înainte, mai mult ca orice pe lume.

Mama Lizei e o femeie simplă. Pe ea nu ţi-o poţi închipui cu portretul lui Tolstoi deasupra patului. Liza zîmbeşte chiar : atît de puţin se potrivesc, mama ei şi Tolstoi cel cu barbă, cu sprîncene stufoase şi cu obrazul brăzdat ! Deşi, fără îndoială, în sufletul mamei se găseşte tocmai ceea ce propovăduieşte Tolstoi: dorinţa de a face şi de a încuraja peste tot numai ce e bine. Valeria Ivanovna are o singură lege, pe care n-a încercat niciodată s-o prindă în cuvinte şi care nici n-are nevoie de cuvinte, dar pe care Liza ar putea s-o formuleze cu certitudine cam în felul acesta : dragostea e frumoasă, iar răutatea, urîtă. Aşa o simte Liza pe mama ei.

Îşi aminteşte iarăşi cum i-a povestit ea discuţia cu Merkuri Avdeevici, care-i făcuse „morală“ — cum le zicea el singur nesfîrşitelor lui dojeni :

— Tu răspunzi pentru Lisaveta, tu eşti mama ei ! — spunea Merkuri Avdeevici. — În ce idei ai crescut-o ? Azi e la Sobacii lipki cu un fante, mîine o să fie cu altul, poimîine cu al treilea ?

— De ce bîrfeşti fata ? Ce vorbă e asta : mîine cu altul, poimîine cu al treilea ? — sărise Valeria Ivanovna.

— Cum, poate vrei să zici că umblă numai cu unul? Cu alte cuvinte că are, adică, o dragoste ?

— De ce să fie numaidecît o dragoste ?

— Dar tu ce părere ai : dacă azi e cu el şi mîine tot cu el, cum se cheamă asta, mă rog ?

— Vorbeşte şi tu cu ea, să-ţi spună singură ce este.

— Mi-e ruşine să vorbesc cu fiică-mea despre dragoste.

— Of, Merkuşa, dar ce poţi să faci cînd se îndrăgosteşte o fată ? Poţi s-o opreşti ?

— Dar cine vrea s-o oprească ? Cînd i-o veni vremea, şi-o găsi un bărbat cumsecade, om cununa-o cu el — şi poftim, iubeşte-l ! Parcă eu nu-i doresc fericirea ? Însă amorurile astea trebuie să i le scoţi din cap !

— Dar înţelege, omule, că n-are nici un amor în cap. Vrea să înveţe şi atîta tot.

— Aha, va să zică aşa stau lucrurile! Vrei să faci din ea o studentă? Din cele tunse, care stau pe bănci la Lipki? Vă foarte mulţumesc! Nu-i mai ajunge liceul? Vrea cursuri? Şi ce fel de cursuri, mă rog? De medicină sau, poate, de jurisprudenţă? La Moscova sau la Petersburg? Şi, dacă mi-e îngăduit să întreb, în ce scop? Ca să plece de la părinţi şi să stea prin odăi mobilate? Şi ce urmăreşte cu asta? Ce nevoie are de asta?...

Şi aşa o ţinuse o seară întreagă, plimbîndu-se din colţ în colţ, bătînd cu pumnul în masă şi în spetezele scaunelor, ridicînd glasul şi zbierînd, sau coborîndu-l pînă la şoapte ameninţător-prevenitoare, cu tot felul de „n-o să tolerez!“ şi „n-o să îngădui“, pînă ce Valeria Ivanovna tăcuse şi izbucnise în plîns.

Repetîndu-i-le Lizei toate acestea, Valeria Ivanovna mai plînsese o dată şi, strîngîndu-i capul la pieptul ei, îi suflase la ureche, într-un suspin:

— Nu cumva te-ai îndrăgostit cu adevărat, doamne fereşte şi apără?...

Iar Liza, luînd-o în braţe, îi şoptise tot la ureche că i se pare că da — şi izbucnise şi ea în plîns. Apoi se aşezară amîndouă pe patul Lizei, plîngînd, îmbrăţişîndu-se şi ştergîndu-şi lacrimile cu cîte un colţ al aceleiaşi batiste, pînă cînd batista se udase de tot, iar lacrimile se secaseră. Atunci mama începuse să-i pună fel de fel de întrebări: cum era Kirill acela, cum de se ascunseseră ei trei ani în şir, ce aveau de gînd să facă acum şi cum să le spună toate acestea tatii, ca să scape numai cu „morala“?

Acum, în bocetul trist al flaşnetei, uitîndu-se pe geamlîc la lumea cea tulbure albastră şi verde — lumea lui Kirill — Liza trăia din nou clipele acelea cînd toate gîndurile începeau şi se sfîrşeau cu visuri dulci şi înfricoşetoare cu privire la viitor, cînd orice simţămînt se topea fără urmă în mîngîierile mamei. Deodată, se dezlipi de fereastră şi fugi în casă.

Valeria Ivanovna îi arăta slujnicei cum se calcă o cămaşă bărbătească: întîi spatele şi poalele, pe urmă

mînecile, manşetele şi umerii şi, la urmă de tot, pieptii scrobiţi. Şi să nu rămînă pe piepţi — doamne fereşte! — nici o cută, nici un creţ, nici o dungă. Iar înainte de a călca piepţii, negreşit trebuie să sufli fierul, şi asta cît mai departe, ca nu cumva să se aşeze scrumul pe scîndură, că pe urmă, degeaba ai mai călcat!

— Uite cum trebuie să sufli fierul, iaca aşa! — strigă Liza aruncîndu-se din fugă jos la picioarele mamei, cuprinzîndu-i genunchii şi începînd să sufle din răsputeri în fierul încins, cu răsuflătorile roşii.

— Stai, opreşte-te, ce faci? — ţipă speriată Valeria Ivanovna, căutînd să dea la o parte fierul şi suflînd scrumul de pe scîndură. Apoi, întorcîndu-se către slujnică: — Strînge rufele, fă-le repede sul! Bagă-le în coş, în coş!

Ridicîndu-se de jos, Liza o îmbrăţişă, o puse cu sila pe un scăunel şi i se aşeză în braţe:

— Ce-i cu tine, drăguţo? Nu cumva ai învăţat prea mult? — întrebă Valeria Ivanovna, îngrijorată deabinelea.

— Ştii, mamă, parcă mi s-a înţepenit ceva în cap. Am crezut că, dacă suflu, iese afară.

— Ştiu eu ce ţi s-a înţepenit ţie în cap! Mai bine ieşi puţin pe stradă, să te mai răcoreşti...

Cînd ieşi dincolo de poartă, Liza se uită, ca întotdeauna, la zidurile severe verzi şi la împrejmuirea şcolii. Plopii stăteau paznici neînduplecaţi ai pustiului şi ai liniştii, ocrotind lumea lui Kirill, odaia lui cu portretele oamenilor mari. La răscruce se ivi un ţăran mărunţel, cu o tocilă mică de lemn în spinare, strigînd cît îl ţinea gura: „Ascut cuţite, foarfeci!“ Stătu cît stătu, uitîndu-se lung la casele tăcute şi plecă agale înainte. De după colţ se ivi o femeie repezită, cu o fetiţă. Duceau nişte boccele. Fetiţa o salută de departe şi Liza o recunoscu: era Anocika.

— Bună ziua, domnişoară, — începu femeia neaşteptat de prietenoasă cînd ajunse în dreptul Lizei. — Anocika, dă mîna cu domnişoara. Mi-a spus fata că aţi făcut cunoştinţă la bîlci. Sînt maică-sa, Olga Ivanovna. Încîntată de cunoştinţă.

— Ştii unde ne ducem? — întrebă Anocika. — La teatru!

— Da, da, — îi tăie repede vorba Olga Ivanovna, — ducem haine la teatru. Ni s-au comandat!

— Haine? — întrebă Liza încet.

— Pentru reprezentaţie! — răspunse Anocika.

— Ştiţi, tot felul de zdrenţe, — şi Olga Ivanovna părea că-şi cere iertare. — Asta-i a doua oară cînd ne ducem. La început, am adunat cîteva mai ca lumea de pe la cunoscuţi. Mă gîndeam să nu fie din cale-afară de ponosite. Le-am dus şi, cînd colo, îmi spune: „Ce-s astea? Duceţi-le înapoi, zice. Nouă ne trebuie vechituri, cele mai prăpădite, cu alte cuvinte, boarfe!"

— Au să joace o piesă din viaţa săracilor, — explică cu seriozitate Anocika.

— Eu am ieşit să mă plimb puţin. Dacă vreţi, vă conduc, — zise deodată Liza, cu sfială.

— Cum nu, cu plăcere! — se repezi iarăşi Olga Ivanovna. — E o vreme aşa de plăcută, că ar fi păcat să nu vă plimbaţi. Anocika, schimbă mîna că ai să oboseşti! Ia legătura asta, că-i mai uşoară. Şi, să vedeţi, este acolo un actor, unul aşa, mai bătrîn, dar bărbat foarte interesant. Şi-mi spune: „Vrem să jucăm adevărul vieţii, de aceea ne trebuie zdrenţe la care nu s-ar uita nici cel de pe urmă vagabond". Aşa că, de rîndul ăsta, am adunat nişte flenduri că mi-e ruşine să le duc! Şi vă puteţi închipui: cum au aflat la azil că se caută boarfe, au şi început să ceară pe ele nişte preţuri, de nu te puteai apropia! Să vă spun sincer, eu nu înţeleg: de ce să arate la teatru sărăcia? Doar sărăcia nu e deloc frumoasă, nu-i aşa? Mai demult, cînd bărbatu-meu şi cu mine eram cu dare de mînă, ne duceam şi noi la teatru. Şi atunci, ştiţi, alegeam reprezentaţia cea mai frumoasă. Cînd vezi aşa ceva, multă vreme după aceea îţi aduci aminte şi te gîndeşti că dacă tu singură n-o să ai niciodată parte de o viaţă aşa de minunată, măcar ai văzut cu ochii frumuseţea adevărată. Nu-i aşa că am dreptate?

Liza o asculta cu interes și noua ei cunoștință, cu nestăvilita ei poftă de vorbă, i se păru foarte amuzantă. Dar îndărătul vorbelor ei, Lizei i se năzărea altceva decît ceea ce voia să spună Olga Ivanovna.

Liza se ducea rar la teatru, pentru că Merkuri Avdeevici nu-i dădea voie decît la spectacolele recomandate de școală, cu scop didactic. Amintirile ei cu privire la spectacole purtau o haină de sărbătoare, iar pentru teatrul municipal avea un adevărat sentiment de venerație. În timp ce urca în tăcere treptele de beton alunecoase, vopsite, trecînd dintr-un rînd de loji într-altul și strecurîndu-se pe lîngă plasatori, o apuca o ușoară amețeală. Pe urmă, intra într-o lojă scundă. Programul îi tremura între degete, binoclul i se înfierbînta în palmă. Avea impresia că nu se află într-o clădire, nici într-o sală, ci într-o sferă aparte, dincolo de limitele vieții. Lumea de acasă și chiar lumea lui Kirill făcea loc unei alte lumi, inaccesibilă, ca o divinitate. Cînd se ridica cortina, divinitatea îngăduia muritorilor să-i vadă fața. Atunci, respirația se oprea, se oprea în loc și inima, și începea minunea. În clipele acelea fugare, Liza simțea că ar putea fi alta decît ea însăși, oricare alta — mai frumoasă sau mai urîtă, mai bună sau mai rea, mai bătrînă, mai desăvîrșită, mai tristă, mai deșartă, mai veselă. Ar putea să se dăruiască tuturor și să-i stăpînească pe toți. În toate întruchipările sale imaginare, ea își dăruia sufletul oamenilor, și oamenii se plecau în fața ei. I se părea că ea era minunea aceea.

— Și ce s ăspun ? — întrebă Liza hotărîndu-se dintr-o dată să intre, dar speriindu-se singură de îndrăzneala ei.

— O să spunem că sînteți cu noi.

În mintea Lizei apăreau și se risipeau, repede, tot felul de gînduri de împotrivire. Dar ușa se și deschise și în stradă năvăli o adiere de răcoare umedă, ca de la rufele proaspăt spălate.

Înăuntru, totul era cufundat în penumbră sau în întuneric chiar : pasajele dintre culoarele înguste, treptele, palierele scărilor pe care se cernea, ca polenul din flori, lumina somnoroasă a becurilor. Apoi

se deschise o încăpere luminoasă, cu cuiere de lemn, pe care erau atîrnate pe două rînduri, ca şi cum ar fi fost îngheţate, învelişurile a fel de fel de vieţi : insule de brocart, de atlaz, de postav, de mătase, într-o mare de fireturi, dantele, mărgele de sticlă şi panglici. Valul de aer stîrnit de Olga Ivanovna, care-şi făcea drum cu boccelele ei prin acest univers de cîrpe, dezgheţa uneori cîte unul din aceste învelişuri care, mişcîndu-se, îi amintea Lizei cînd un boier pe patul de moarte, cînd un spaniol plin de nerăbdare, cînd o ironică marchiză franceză. Anocika se opri lîngă un caftan somptuos ce se legăna pe un umăraır, ba chiar atinse cu degetul brocartul şi-i şopti Lizei :

— E de aur...

— Ăsta-i ţarul Feodor... — îi răspunse Liza, tot în şoaptă.

De acolo pătrunseră în atelierul de croitorie al teatrului. Croitorii cu ochelari, aşezaţi pe mese între vrafuri de cîrpe multicolore, trăgeau acul tăcuţi. Olga Ivanovna îşi desfăcu boccelele. Doi oameni în vestă începură să scotocească printre zdrenţe.

— Mie şi ruşine, nu pot să vă spun cît mi-e de ruşine, — gîngurea Olga Ivanovna.

— Uite, ăsta-i pentru Baron, — zise garderobierul, întinzînd de mîneci un veston jerpelit şi soios.

— Vai de mine, cum se poate să-l îmbrace un Baron ? — se îngrozi Olga Ivanovna.

Anocika îi făcea Lizei de zor cu ochiul să se aplece spre ea, ca să-i spună un secret :

— Hai să mergem acolo.

— Unde ?

— Unde se joacă teatru.

Liza dădu din cap : nu, asta nu se poate. Dar Anocika o trăgea de mînecă şi, pe neobservate, începură să se tragă de-a-ndaratelea spre uşă.

— Eu am mai fost pe-aici, — zise fetiţa, cînd se pomeniră într-un culoar îngust, în care plutea un miros amestecat, de clei şi de frizerie. Coborîră cîteva trepte, urcară din nou şi intrară într-un loc strîmt şi umbrit, ameţitor de înalt. Se aflau chiar pe fundul acestei strîmtori, iar de sus, pe unde pătrundea sfioasă lu-

mina zilei, atîrnau deasupra lor capetele unor frînghii nemişcate şi pînze mari şi încremenite, cu pete de culori pe ele. Liza mergea înainte, ca şi cum ar fi luat ea locul Anocikăi. Anocika se oprea lîngă fiecare obiect pe care-l întîlnea în cale, să-l privească.

Deodată, Liza auzi paşi rari. Din umbră se ivi un bărbat. Venea drept spre ea. Locul era strîmt. Liza se lipi de peretele din dreapta. Omul făcu un pas în aceeaşi direcţie. Ea se trase spre stînga. Încercînd să-i facă loc, omul făcu aceeaşi mişcare. Apoi căutară amîndoi s-o dreagă şi porniră deodată, ciocnindu-se. Omul zise liniştit, cu o voce scăzută şi catifelată :

— Ei, dacă-i aşa, să ne oprim puţin !

Liza recunoscu glasul lui Ţvetuhin. Îi recunoscu şi faţa : era întocmai aşa cum înviase în amintirea ei acum cîteva clipe, în drum spre teatru. Numai că nu avea pălărie, iar în părul lui negru şi neted jucau reflexe mate.

— Dumneata erai ? — întrebă el blînd, apoi aşteptă puţin. — Dumneata ? Liza Meşkova ? Cum de-ai nimerit aici ?

Liza se gîndise tot timpul ce-o să răspundă dacă va întreba-o cineva cum de-a nimerit între culise şi era sigură că o să spună drept, aşa cum se întîmplase. Şi iată că acum stătea şi tăcea, uitîndu-se ţintă în ochii lui Ţvetuhin. Actorul zîmbi, o prinse de braţ, o întoarse şi o luă cu el :

— Să mergem la mine, — zise el.

Ieşiră dintre decoruri, se urcară pe o scară de fier care ducea într-un culoar şi el deschise cea dintîi uşă.

Liza se opri în prag. Soarele bătea în fereastră, răsfrîngîndu-se în sticlele şi în ramele fotografiilor atîrnate în jurul unei oglinzi uriaşe. Reflexele de lumină jucau peste tot, înmulţind parcă nenumăratele mărunţişuri risipite pe masa lungă. Afişele zugrăveau cu litere ţipătoare numele lui Ţvetuhin, urcîndu-se pe pereţi pînă în tavan, înconjurate cu panglici care repetau, în aurul inscripţiilor, acelaşi nume. Pe un fotoliu acoperit cu o pelerină cenuşie, zăcea o spadă cu mîner de bronz. Ţvetuhin luă spada, aruncă pelerina pe un scaun şi-i arătă Lizei fotoliul :

— Stai, te rog.
Liza nu se mişca din loc.
— Cum ai ajuns aici, ziua? Cunoşti pe cineva din teatru?
Ea se uită la el, aproape implorîndu-l cu privirea. El zîmbi din nou şi întrebă, lovindu-şi uşor cu spada piciorul întins înainte:
— Ai vrut să mă vezi pe mine? Da?
Liza îşi întoarse ochii în altă parte. El repetă, mai încet:
— Ai vrut să te întîlneşti cu mine? Spune drept!
— Nu.
— Minţi.
— Ceea ce spui dumneata nu e politicos, — vorbi ea atunci repede.
— Iartă-mă, — zise el, zîmbind şi mai mult. — Dar văd că nu vrei să-mi spui adevărul.
— De ce mă sileşti să-l spun?
— Nu te silesc. Te rog. Ce te-a adus pe dumneata aici, la ora asta?
— Întîmplarea.
— A, întîmplarea! — rîse el mulţumit. — O întîmplare fericită. Fericită pentru mine. Dar pentru dumneata?
Deodată Liza se aşeză. Strîngînd cu putere braţul fotoliului cu o mînă, şi-o ridică pe cealaltă cu palma întoarsă spre Ţvetuhin, prevenindu-l parcă să nu se apropie.
— Vorbeşti cu mine cum ai vorbi cu o fetiţă, — începu ea. — Te înşeli. O fetiţă nu cred că ar fi putut să înţeleagă că eşti un răsfăţat. Iar eu văd că aşa e. Mi se pare chiar că ştiam mai dinainte că eşti răsfăţat. Credeam că, probabil, aşa trebuie să fie un actor. Dar nu credeam că nu eşti bun. Mi se părea că eşti altfel. Dacă m-am înşelat atunci şi nu mă înşel acum, e păcat.
Era palidă şi buzele îi tremurau încă, chiar după ce tăcuse. Ţvetuhin se uită la ea mirat. După ce lăsă să treacă o vreme, se aplecă uşor şi-i vorbi, cu îngrijorare:

— N-am vrut să te supăr. Se vede că eşti obosită. Nu-i aşa? Eşti în examene?

— Da.

— Mai ai multe?

— Trei.

— Şi pe urmă, gata?

— Gata.

— De tot?

— De tot, de tot! — răspunse ea, oftînd uşor.

— Şi începe viaţa, viaţa cea liberă, nu? Unde vrei să te înscrii? La universitate? Sau poate că vrei să faci teatru? Ce zici?

Liza dădu din cap: nu.

— Ţi-e frică? — o întrebă el curios şi, fără să-i aştepte răspunsul, îndoi spada, spintecă şuierînd văzduhul şi se îndreptă spre fereastră. — Ţi-e frică... — îşi răspunse singur. — Te înţeleg! Intr-adevăr, are de ce să-ţi fie frică. Fereşte-te de teatru, fereşte-te de artă. E o fiară care nu ştie ce-i îndurarea. Ori înghite omul cu totul, ori îl scuipă afară. Ii trebuie tot, şi nu-i trebuie nimic în afară de ea însăşi. Să mulţumeşti lui dumnezeu dacă te înghite cu totul. Şi-i vai de capul tău dacă te scuipă afară.

In faţa Lizei nu mai era acelaşi Ţvetuhin care-i zîmbise mai adineauri. Soarele învăluia în lumina revărsată pe fereastră silueta lui neagră şi nemişcată, cu mîna depărtată de trup sprijinită pe mînerul spadei înfipte cu vîrful în podea.

— Rămîi cît mai departe, cît mai departe de această fiară, — zicea el, admirîndu-şi mlădierea pătrunzătoare a glasului. — E mai bine să trăieşti o viaţă modestă de muncă anonimă, decît aici, la oglinda asta, fiară, — zicea el, adminîndu-şi mlădierea pătrunzămei, mai cu seamă unei femei, îi trebuie o fericire de toate zilele, neprefăcută. Şi dacă m-ai întreba ce-ţi doresc eu dumitale, dumitale, fetei tinere care intri mîine — intri în viaţa liberă — ţi-aş răspunde: dragoste. Cea mai obişnuită dragoste de femeie...

Se apropie de Liza şi rosti coborîndu-şi glasul adînc:

— Dar poate că dumneata ai de pe acum ceea ce-ţi doresc eu? Poate că iubeşti?

— Ce fel de spadă e asta? — întrebă Liza atît de tare, încît parcă voia prin puterea sunetului să se scuture de farmecul glasului lui.

— Nu m-ai văzut în „Hamlet"? Nu? Aş vrea să mă vezi.

Luă poziţia de „en-garde", fandă şi se porni să recite, pe un ton uşor decepţionat şi batjocoritor:

— „Această spadă străpunge banalitatea şi nimicnicia care se ascund după cortina de nobleţe..."

— Şi nu ţi-e teamă că o să te străpungă tocmai pe dumneata? — întrebă Liza, aruncîndu-i o privire pe sub sprîncene.

— Oho! — începu să rîdă Ţvetuhin. — Ai să fii o femeie primejdioasă!

Se aplecă spre ea, dar tocmai atunci cineva bătu în uşă, apoi uşa se deschise puţin şi un om în vestă îşi vîrî capul în cabină:

— Egor Pavlîci, nu poftiţi la probă?

— Ce mai este?

— Să încercaţi costumul Baronului: îţi stă mintea în loc ce zdrenţe ne-au adus! Exact aşa cum aţi dorit.

— Mă duc, — zise Liza ridicîndu-se.

— Aşteaptă puţin, te rog, — o opri Ţvetuhin, făcîndu-i semn omului cu vestă să-l lase în pace şi închizîndu-i uşa în nas. — Vreau să te invit... îţi plac plimbările afară din oraş? Vino o dată la mine, la vila mea. Stau la Kumîsnaia Poliana împreună cu Pastuhov, pe care l-ai cunoscut. Ce zici, vii?

— Cum îţi închipui dumneata că se poate aşa ceva?

— Cum să nu se poată?... Uite-aşa, din întîmplare... Printr-o fericită întîmplare, — zîmbi el fără cea mai mică urmă de ironie, aproape cerîndu-şi iertare.

— Nu, asta nu se poate. La revedere.

— Ai să te rătăceşti, stai să te duc eu.

— Nu, nu sînt singură.

— Atunci, să vii, — mai strigă el în urma ei şi, oprindu-se în prag, ascultă cum îi răsunau paşii: în-

tîi mărunţel pe cimentul culoarului, apoi sonor pe scara de fier.

La o cotitură a scării, Anocika sări înaintea Lizei :

— Ce s-a întîmplat ? S-a supărat omul cel negru ? — o întrebă ea, înăbuşindu-şi pînă la şoaptă vorba repezită.

— Nu, nu s-a supărat omul cel negru ! — îi răspunse Liza fără să-şi încetinească pasul, trăgînd spre ea, din mers, capul ciufulit al Anocikăi. — Tu du-te la mamă-ta, că eu plec singură. Nu, să nu mergi cu mine. Mă duc singură !

Şi iat-o în stradă, în lumina melodioasă a zilei. Şi ce zi ! Liza tăie de-a dreptul piaţa pavată cu bolovani de rîu, dar pietrele gheboase şi albăstrii îi lunecau lin sub picioare întocmai ca betonul vopsit de pe culoarele teatrului, iar soarele lumina parcă înadins ca să nu-i piară din faţa ochilor, ci să strălucească mereu, fereastra cu silueta cea nemişcată şi neagră, ca să vadă şi mai limpede mîna lui, aşezată cu un gest atît de teatral pe mînerul de bronz al spadei. Cea de a treia lume, lumea minunilor, se umpluse cu sînge pulsînd greu — şi Liza o auzea şi o purta în ea, ducînd-o spre celelalte două lumi, în care se întorcea cu inima uşoară şi ciudat de mare.

Poticnindu-se de o piatră aşezată strîmb, începu să rîdă : „Trei examene ? Fleac ! Un pas, un singur pas voios — şi se deschide înaintea ta viaţa cea slobodă, infinitul străveziu ca văzduhul ! Iar Kirill, dragul de el, nici nu bănuieşte cîtă dreptate avea : oamenii mari sînt, poate, mai accesibili decît muritorii de rînd !“

14

Rusaliile se sărbătoreau în familia Meşkov după datina din bătrîni. Se aducea din piaţă o căruţă încărcată cu mesteceni tineri şi cu iarbă verde. Mestecenii erau aşezaţi prin colţurile odăilor şi agăţaţi deasupra uşilor, iarba împrăştiată pe podele în toată casa. Pe pervazul ferestrelor se aşternea cimbrişor mirositor, iar în ghivece şi pahare se puneau flori.

Suflul umed al cîmpului şi al pădurii umplea încăperile încă din ajun, iar peste noapte se răspîndea în toată casa o mireasmă chinuitor de dulce, ca de turtă cu miere.

Dar, din pădurea şi din cîmpia aduse în casă, mai mult ca în orice altă zi de sărbătoare te trăgea inima afară, spre copacii şi florile vii. Liza simţea cu atît mai puternic dorul de a ieşi în aer liber, cu cît terminase examenele şi nu-i mai rămăsese decît solemnitatea împărţirii premiilor. Ziua de rusalii era prima zi în care nu se mai trezise elevă de şcoală. Kirill îi dăruise o agendă legată în mătase roşie, cu două iniţiale de aur la colţ: „E“ şi „K“, adică „Elisabeta şi Kirill“. Pe prima pagină scrisese cu peniţă rondă, aşa cum scria pe planurile lui, cu tuş, două cuvinte „Libertate. Independenţă“.

Se înţeleseseră să iasă amîndoi afară din oraş. Liza îi propusese să meargă la „Kumîsnaia Poliana“. Acasă, spusese că se duce cu nişte prietene, dar pretextul era prea străveziu, chiar şi pentru Merkuri Avdeevici.

Merseră cu tramvaiul pînă la capătul liniei care ducea spre vile şi o luară la deal, trecînd printr-o pădurice scundă dar deasă de verigari, stejari şi păducel. Clipa aceea nu se putea asemui cu nici una din cele pe care le trăiseră pînă atunci. N-ar fi putut vorbi decît despre lucruri grave — concluzii sau visuri de viitor ori chiar despre sentimentul acela pe care nimic nu-l poate schimba, n-ar fi putut vorbi acum decît cu vorbe într-ales. Era atîta linişte încremenită pe drumul de pădure neumblat şi fără făgaşe, pe cărările de pe margini, năpădite de iarbă tîrîtoare, în frunzişul ca o grotă întunecoasă, care ascundea cerul, încît nu le venea s-o tulbure cu vorbe omeneşti. Altă grotă uriaşă, necuprinsă, de nori calzi şi grei, se lăsa tot mai jos deasupra pădurii. Şi în jur totul se ghemui parcă, ţinîndu-şi răsuflarea şi aşteptînd, cu supunere, schimbarea ce se pregătea. Se întunecase. Cînd intrară în crîngul rar de mesteceni, trunchiurile lor li se părură fîşii de hîrtie, strălucitor de albe, lipite pe întunericul

vînăt. Şi, cu acelaşi alb de hîrtie, luminau din iarbă cele dintîi romaniţe înflorite înainte de vreme.

Kirill rupse o floare, păşi într-o parte ca să mai rupă una, încă una şi încă una — şi acest cules de flori ajunse un scop lipsit de conţinut, care îi libera mintea de orice gînd. Se înfundă adînc în crîng, iar cînd se întoarse, ţinea în mînă un buchețel stîngaci de romaniţe. Şi cu buchețelul acela în mînă, el însuşi îi păru Lizei stîngaci, şi, mai mult ca oricînd, băieţeşte tînăr, ca un pui drăguţ de stejar. Liza îl aştepta acolo unde o lăsase cînd plecase să-i adune romaniţe. Şi nu ştia nici ea de ce, aşteptîndu-l în locul acela în timp ce el rătăcea prin pădurice, i se păru că ea era mare, iar el copil. Şi parcă de aceea îi era şi mai drag. El îi întinse buchețelul, ea îl strînse la piept odată cu degetele lui, şi-l întrebă:

— Îţi mai aduci aminte?

— Da, — răspunse el, — numai că atunci era liliac.

— Eram îmbrăcată cu rochia cea cafenie, de uniformă. N-o s-o mai îmbrac niciodată.

— Dar la serbarea de sfîrşit de an cu ce te îmbraci?

— Cu asta, albastră.

Îi strîngea încă degetele la piept. Şi în aceeaşi clipă înţeleseră amîndoi că aşteptau de la ziua aceasta ceva ce trebuia să se întîmple, neapărat.

— E vremea de ploaie, — zise Kirill. — Nu vezi ce zăduf?

— Lasă să fie, — îngînă ea aşa fel, încît Kirill mai mult simţi decît auzi ce spusese. Dar din vorbele ei ghici că e gata să primească nu numai neplăcerea măruntă ce i-ar pricinui-o ploaia, ci orice ar fi putut să se întîmple.

Pădurea ajunsese la capătul aşteptării: orice mişcare încetase, orice frunzuliţă părea că-şi găsise pe veşnicie locul ei în univers. Apoi, de departe, veni în goană peste vîrfurile mestecenilor un foşnet de spaimă. Şi fără veste, printre trunchiuri îşi făcu loc vîntul năvalnic şi totul începu să se frămînte, totul prinse glas, cuprins de tulburare: „Am stat de veghe, am stat de veghe — şuierau crengile, legănîndu-şi frunzi-

şul tremurător, am aşteptat, am aşteptat şi iată, a venit furtuna !..." Întunericul vînăt fu înghiţit deodată de un fel de prăbuşire de lumină: trunchiurile albe ale mestecenilor se desluşiră o clipă, negre, apoi totul se cufundă în beznă. Şi îndată pădurea se cutremură şi bubuituri vesele de tunet începură să se rostogolească voiniceşte, fugărindu-se una pe alta.

— E aproape, — zise Kirill. — Acuşi începe să toarne... Vino repede !

Luă în mîna lui mîna Lizei, cu buchetel cu tot, şi porniră în fugă spre valea îngustă, acoperită cu stejăriş mărunt. Pătrunseră, aplecîndu-se, la adăpostul crengilor împletite şi, ghemuiţi în peştera de verdeaţă deasă şi caldă, auziră deasupra capetelor răpăiala grea a celor dintîi picături de ploaie.

Stăteau aşa, strîngîndu-se unul lîngă altul. Kirill o îmbrăţişă :

— E prima noastră casă, — zise el. — Cam neaşteptată, nu-i aşa ?

— O să mai fie, oare, şi a doua ? — întrebă Liza. — Toate sînt atît de neaşteptate în lumea asta !

— Te lasă tatăl tău la Moscova ?

— Cred că da. Îi e grozav de ruşine de gura lumii ! La început, nici la liceu nu voia să mă lase. Pe urmă, i-a fost nu ştiu cum : să rămînă Meşkovii mai prejos decît alţii ? Totuşi, să ştii că e neînduplecat.

— Dacă n-o să te lase, — zise Kirill preocupat, — să mai aştepţi un an. Eu am să termin şcoala, am să am o profesie şi am să încep să muncesc. Şi atunci, vii la mine. Spune, vii ?

Liza rămase pe gînduri. Ploaia frămînta şi scutura păduricea. Crengile atîrnau ude sub şiroaie, în larma şi în cîntecul sonor al apei care le biciuia, neostenită. Trebuia să vorbeşti în gura mare ca să acoperi vuietul ploii, în chilioara aceea de verdeaţă scăldată în apă. Şi Liza, în loc să răspundă, lăsă capul în jos. Kirill întrebă din nou, aproape atingîndu-i cu buzele urechea acoperită de o şuviţă subţire de păr :

— Spune, ai să vii ?

— Da, — răspunse ea.

El o sărută pe obraz, foarte uşor, apoi, după o clipă,

încă o dată, mai apăsat, mai lung. Nici nu băgau de seamă că pămîntul era aruncat, pe rînd, din întuneric în scăpărări de foc strălucitor de albe, şi iarăşi îndărăt, în întuneric; nu auzeau nici bubuiturile care însoţeau vesele, aceste salturi din lumină în beznă. Stăteau nemişcaţi.

Îşi veniră în fire abia atunci cînd se făcu linişte şi soarele smălţui totul în jurul lor cu pete luminoase. De pe copaci cădeau drept, picături domoale, parfumate.

— Cum, a şi trecut? — se miră Liza şi ieşi cea dintîi de sub streaşină, scuturîndu-şi înfrigurată picăturile care-i cădeau pe gît. — Şi toate-s cu desăvîrşire altfel acum, — adăugă ea, căutînd cu ochii locurile pe unde se putea sări mai uşor peste pîraiele care se rostogoleau spre vîlcea, Buruienile culcate la pămînt de ploaie se îndreptau; din iarbă se ridicau aburi uşori, învăluind pajiştile cu velinţe lăptoase, iar mestecenii se înălţau neprihăniţi, ca nişte prunci nou născuţi.

Drumul îi scoase curînd în poiană. Şi îndată se auzi tropot şi nechezat de cai. O herghelie de iepe cu mînjii lor venea în trap săltat spre drum. Dar cînd dădură cu ochii de oameni necunoscuţi, iepele din fruntea hergheliei se speriară; se opriră o clipă în loc, apoi se întoarseră dintr-o săritură şi o luară pieziş peste poiană, în galop dezordonat, ca de joacă. După ele se repeziră şi celelalte şi, în timp ce-şi întorceau pe loc trupurile bine hrănite, dar agere, în luciul umed al grumajilor şi al coapselor de felurite culori se aprindeau reflexe de soare.

— Priveşte-le, parcă ar fi cîştigat o victorie! — zise Kirill.

Din pădurice ieşi, călare pe un cal buiestru, un tătar cu albeaţă pe un ochi. Se ridică în scări, tăie calea hergheliei în trap grăbit, o întoarse repede şi o scoase din nou la drum. Kirill îl întrebă unde se poate găsi acolo kumîs. Tătarul arătă cu biciul o poieniţă depărtată din marginea pădurii de mesteceni, fluieră sălbatic, năpraznic şi o luă la goană pe urma hergheliei.

Lîngă o casă de bîrne învinețite de ploi, alături de țarcul unde se mulg iepele, erau înfipte în pămînt o masă și o bancă. Un tătăruș descins încuviință cu capul ras proaspăt, roz-cenușiu și cu tichie zmeurie pe creștet, mătură cu poalele bluzei apa de pe masă și dădu o fugă pînă în pivniță. Paharele de kumîs erau aburite; acreala băuturii aducea a vin și pișca de limbă. Ca și cum ar fi fost înțeleși, Kirill și Liza se opriră la jumătatea paharului, îl întinseră unul spre altul și ciocniră:

— Odată și-odată, — zise Liza, — o să bem și noi vin adevărat.

— În curînd, — îi răspunse Kirill. — Sînt sigur că în curînd.

15

Pe cînd dădeau gata a doua sticlă, tătărușul care le numără restul zornăi vesel punguța plină cu bani:

— Artist vine băut kumîs, — strigă el bucuros, arătîndu-și dinții mărunței și fără lustru.

— Sînt chiar ei, Țvetuhin și Pastuhov, — spuse Kirill.

Liza sorbi printre dinți restul de kumîs, ridicînd paharul în chip nefiresc, cu mîna depărtată, ca și cum căuta să se ascundă după cot.

Apropiindu-se, Țvetuhin o zări, se lumină la față și voi să-și scoată panamaua, dar Pastuhov îl apucă de braț și, oprindu-se, începu să se lamenteze cu glas tare:

— Ia te uită, Egor, ce pereche minunată, băiatul ăsta, și fata asta tînără! Și cît de dureros e să te gîndești la soarta lor atît de tristă. Fata asta, ființa asta fermecătoare, speră să mai trăiască și să bea kumîs, dar boala necruțătoare s-a și apropiat de ea pe furiș și o trage, fără putință de împotrivire, în prăpastia căscată a neființei. De jur împrejur natura strălucește cu toate culorile sale, dar fața ei e pălită, degetele ei tremură: e osîndită. Sărmană fată! Sărman băiat! Sărmană pereche! Sărmanii de noi!

Țvetuhin îi făcu semn să se astîmpere și amîndoi se apropiară rîzînd și întinzîndu-și mîinile peste masă. Liza și Kirill rîdeau și ei, iar tătărușul își arăta toți dinții, socotind pesemne că veselia nu putea să nu-i însoțească pe oamenii aceștia extraordinari.

— Și ce-ar fi să fiu cu adevărat bolnavă ? — întrebă Liza, cu o neașteptată cochetărie.

— Doamne, dumnezeule, oare par chiar atît de imbecil ? — vorbi serios Pastuhov. — Dumneata, așa cum arăți, tăgăduiești însăși existența bolii. I-am cîntat un cîntec de îngropăciune naturii, care pălește în fața culorilor dumitale. Ei, haide, haide, nu mai roși. Pînă la urmă e nefiresc. Și tu, Ahmet, ce tot caști gura ? Trei sticle de șampanie, dar să fie mai bătrînă !

— Iat-o, întîmplarea cea fericită ! — strigă Țvetuhin. — Unde ați stat cît a plouat ? De ce n-ați venit la noi, la vilă ?

— Dumneata crezi că toată lumea știe că aveți o vilă pe aici ? — întrebă Kirill.

— I-am spus Lizei.

— Da ? — se miră ea. — Poate așa, în treacăt. Nu-mi mai aduc aminte... Ne-am adăpostit sub copaci.

Se opri o clipă și adăugă :

— A fost foarte bine. Nu ne-a udat deloc.

— Ați ieșit uscați din apă, — glumi Pastuhov.

Îi cerceta pe toți, alene, cu privirea lui stăruitoare. Părea încredințat că nimic nu-i putea scăpa și că, dacă ar fi vrut ei, le-ar fi așternut în față cărțile viitorului, ca o adevărată ghicitoare. Era limpede că pe tînărul cel simpatic îl aștepta cea dintîi umilință sentimentală. O, fără îndoială că această umilință n-o să vină din intenția ei de a-l face să sufere : ce răutate poate să existe în această fată gingașă și puțin cam pătimașă ? Însă soarta mînuiește o pană capricioasă. Ce-o să scrie ea cu această pană ? Că doar jocul ei preferat e înșelătoria. Țvetuhin — iată cine e sortit să pună la încercare dragostea încă lipsită de îndrăzneală a celor doi tineri ! O să reziste ea, oare, jocului său experimentat ? Iată, și-a luat rolul în primire, o să-l joace înainte, fie și numai din plictiseală, iar dacă o să-l părăsească la jumătatea drumului, Liza

o să prefere totuşi nenorocirea alături de el oricărei alte fericiri. Şi ce fericire o poate aştepta alături de acest tînăr, care o să intre desenator la căile ferate şi o să-i ceară, duminica, plăcinte cu peşte? E drept, pare a fi un om cu voinţă puternică. Dar e puţin probabil că Liza o să-şi găsească mîngîierea în tenacitatea cu care o să lupte el pentru plăcintele lui de duminică. Sufletul ei visător va cere bucuriile mari şi chinurile fericite pe care presimte că le-ar avea cu Ţvetuhin şi de aceea ea nu se mai poate uita la el cu linişte. Soarta o răpeşte şi-şi bate joc de tînărul ei prieten. Toate acestea Pastuhov le vedea limpede în cărţile viitorului: aşezarea lor clarvăzătoare e tristă şi crudă.

— De ce te uiţi aşa la mine? — îl întrebă Kirill.

— Mă uit la dumneata ce serios eşti.

— Şi de ce găseşti dumneata că sînt serios?

— Asta se vede şi din faptul că vorbeşti răstit.

— Nu, nu, — sări Liza, — e numai intimidat... ca şi mine dealtfel. Mi se pare că nu el, ci dumneata eşti acela care vorbeşti din cale-afară de aspru.

— Nu-l cunoşti! — se amestecă în vorbă Ţvetuhin, aproape cîntînd. — Alexandr e un om excepţional de blînd.

— Nu sînt blînd, ci binevoitor, — îl corectă Pastuhov. — Sînt plini de bunăvoinţă faţă de dumneata, — se întoarse el către Kirill, aplecîndu-şi uşor capul.

— Mulţumesc.

— Mă rog.

Toată lumea tăcu un timp. Pastuhov bău un pahar de kumîs şi se şterse la gură, nemulţumit.

— Cred, — începu el pe un ton care cerea de la ceilalţi o atenţie absolută, — cred că...

Tăcu puţin şi-şi mai turnă un pahar.

— Să vorbim simplu, — urmă el dîndu-şi seama că ceilalţi aşteaptă. — Intr-adevăr, îmi placi foarte mult. Sînt cu vreo zece ani mai în vîrstă decît dumneata. Aşa e? Sînt însă tînăr, şi viaţa sufletească a tineretului e încă foarte aproape de sufletul meu. Dumneata te afli acum la vîrsta cînd eşti neîncrezător faţă de toţi şi de toate. Mai cu seamă faţă de tot

ce-ţi vine de la oamenii mai în vîrstă. Fiecare cuvînt al unui om mai în vîrstă îţi pare un fel de predică, şi te ofensează.

— Nu orice cuvînt, — îl întrerupse Kirill, — şi nu din partea oricărui om mai în vîrstă. Dacă ar fi aşa, n-am mai putea învăţa.

Pastuhov făcu o pauză, care putea însemna că n-ar fi trebuit să-l întrerupă.

— Eşti la vîrsta cînd orice încercare de a discuta sincer, venită din partea unui străin, e luată drept un atentat împotriva libertăţii dumitale lăuntrice. Timiditatea te face să fii închis. Îmi amintesc că la vîrsta dumitale nici eu nu eram prietenos. Eram ursuz. Nu puteam să vorbesc, mi se părea că nimeni n-o să mă înţeleagă, că toată lumea era ostilă gusturilor mele, că detesta părerile mele.

— Dar Kirill nu-i deloc aşa ! — sări cu gura, ofensată, Liza.

— Mai cu seamă, — adăugă Kirill, — că nu se poate afirma care din noi doi e sincer şi care nu : doar abia ne cunoaştem.

— Vorbesc despre mine.

— Vorbeşti despre dumneata, dar vrei să spui că eu sînt aşa cum erai dumneata. Însă eu nu-s aşa. Nu cred deloc că toată lumea detestă părerile mele.

— Şi care sînt părerile dumitale ? — întrebă Pastuhov, rezemîndu-se grăbit cu coatele de masă, ca şi cum s-ar fi pregătit să asculte timp îndelungat.

Chiar şi în lumina vie a soarelui se vedea cum i se urcă sîngele în obraji, lui Kirill, şi cum trupul îi încremeni.

— Vezi, ai şi pierdut darul vorbirii, — zîmbi Pastuhov.

— Nu l-am pierdut deloc. Dar nu înţeleg... Şi la urma urmei, ce te interesează pe dumneata ? — exclamă Kirill cu o neaşteptată provocare în glas.

— Mă interesează tineretul, — îi răspunse liniştit Pastuhov. — Aş vrea să ştiu dacă tineretul nostru aşteaptă ceva mare, sau trăieşte, pur şi simplu, făcînd exerciţii cu haltere, citind „Educaţia voinţei" a lui Jules Payot şi plimbîndu-se pe Lipki cu domni-

şoare. Cel puţin, aşa am trăit eu. Iar cînd a venit anul 1905 nu m-am priceput deloc ce să fac: să mă duc să mă plimb cu vreo fată sau să pocnesc pe cineva cu halterele în cap? Cu alte cuvinte aş fi vrut grozav să mă duc pe baricade. Dar n-am ştiut drumul care ducea spre ele. Oare şi cu dumneata tot aşa or să se petreacă lucrurile?

— Cu mine personal?

— Da, prietene, cu dumneata personal.

— Nu. Cu mine lucrurile or să se petreacă altfel.

— Cu alte cuvinte dumneata o să ştii care-i drumul spre baricade? — întrebă Pastuhov, despărţind cuvintele prin pauze pline de înţeles.

Kirill se uită la Liza: fata se ridicase puţin de pe locul unde stătea, nedumerită, de parcă nu-i venea să creadă că în faţa ei se află acelaşi Kirill cu care stătuse în vîlcea aşteptînd să treacă ploaia. Răspunse apoi răspicat:

— Îl ştiu de pe acum.

— Te felicit, — zise Pastuhov fără nici un fel de poză.

— Da, siguranţa asta e demnă de invidiat, — adăugă şi Ţvetuhin. — Şi e minunată. Drumul spre baricade. Drumul spre eşafod. Aşa ceva se poate juca.

— Nu sînt actor, — se aprinse deodată Kirill. — Pe mine nu mă atrag efectele de scenă. Iar cît despre eşafod — un bun ostaş cînd porneşte împotriva inamicului nu se gîndeşte la moarte. Asta, în primul rînd. Iar în al doilea, înţeleg că vrei să spui un adevăr vechi: că istoria se repetă. Dar nu se ştie. Nu se ştie încă cine va merge la eşafod.

— Mamă-mamă! — se minună în şoaptă Pastuhov.

Kirill dădu pe gît dintr-o dată restul de kumîs, ca şi cum ar fi vrut să-şi stingă focul.

Ţvetuhin nu-şi mai lua ochii de la Liza. Pe chipul ei nu se resfrîngeau numai impresiile schimbătoare ale discuţiei ci şi sentimentele ei: ceva care semăna a frică pentru Kirill, şi, în acelaşi timp, mîndrie şi nedumerire bucuroasă, aproape zăpăceală în faţa vorbelor lui îndrăzneţe. Pe obrajii aprinşi, ca şi în toată

făptura ei delicată, se citea emoţia plăcerii, a fericirii chiar. Ţvetuhin ar fi putut, fără îndoială, să pună această emoţie pe seama lui, fie şi numai pentru motivul că Liza căuta să nu se uite în direcţia unde se afla el. Dar probabil că nici el şi nici Pastuhov n-ar fi putut ghici de ce se bucura ea : se bucura că lua parte la ceva înălţător, ca în cărţi — la întîlnirea din poiană, la discuţia aceea neobişnuită, care dezvăluia o nepotrivire de păreri şi care promitea să se înteţească. Şi nu era vorba de o discuţie vulgară, de o ceartă — ci de un schimb de idei întocmai ca în cărţi, ca în Turgheniev, unde oameni care nu seamănă unul cu altul discută despre ceva inexistent, dar totuşi esenţial, şi se despart fiecare cu sentimentul stimei faţă de el însuşi sporit. Se adeverea, prin urmare, că asemenea oameni pot să existe şi altfel decît în cărţi, iar Liza se afla acum în mijlocul lor. Ţvetuhin era liber să-şi explice starea ei prin simpla lui prezenţă. Inadins nu răspunsese la provocarea lui Kirill : Pastuhov începuse vorba, Pastuhov s-o urmeze, căci pe el, pe Ţvetuhin, îl interesau mult mai mult emoţiile nevinovate ale Lizei. Fără îndoială că-l interesa şi discuţia, şi o urmărea cu atît mai mult, cu cît era vorba de subiectele lui preferate. Însă demnitatea lui se simţea atinsă de observaţia necuviincioasă a lui Kirill la adresa actorului, care n-ar fi atras decît de dorinţa de a face efect. Şi cum făcuse această observaţie? Exact ca în Turgheniev, cu o vehemenţă într-adevăr copilărească. Dealtfel, din gura unui băiat ca Kirill ar fi fost ciudat să iasă ceva mai profund. El nici nu bănuieşte că Pastuhov se joacă cu el ca mîţa cu şoarecele. Şi totuşi, ca şi Liza, Ţvetuhin nu pierdea nici un cuvînt din discuţia care continua.

După oarecare gîndire, Pastuhov ajunse la concluzia că Kirill era mult mai serios decît crezuse. Această constatare înteţi curiozitatea tinerească a lui Kirill. Voia să ştie, acum, de ce Pastuhov îşi bătea joc tot timpul — nu, nu de interlocutorul lui (Kirill nu suferea deloc de hipertrofia amorului propriu — aşa şi spusese : hipertrofia) — ci de însuşi subiectul dis-

cuţiei, ca şi cum l-ar fi privit de sus. Pastuhov îl întrebă dacă nu cumva se supărase pentru chestia cu halterele, sau, poate, dacă nu cumva avea intenţia să ia apărarea educaţiei voinţei ? Kirill recunoscu că făcea foarte stăruitor exerciţii cu halterele şi că nu vedea în asta nimic ridicol, cu atît mai mult cu cît însuşi Egor Pavlovici Ţvetuhin făcea gimnastică după metoda lui Müller. Iar cît priveşte educaţia voinţei, lucrul nu poate fi ridicol decît în cazul cînd nu ştii în ce scop îţi educi voinţa. Aici Pastuhov nu se putu împotrivi ispitei şi, privind-o pe Liza ştrengăreşte, cu ochii micşoraţi, întrebă :

— Faci exerciţii cu haltere şi citeşti despre educaţia voinţei. Dar la Lipki, cu domnişoare, te plimbi?

Kirill încălecă banca, sări în picioare şi luă acea poziţie ameninţătoare care, probabil, apără mai bine ca orice drepturile vieţii individuale. Se stăpîni însă, ba chiar zîmbi :

— Trebuie să recunosc că cea mai agreabilă dintre toate aceste ocupaţii e tocmai plimbarea la Lipki.

Toată lumea începu să rîdă. Dar Kirill nu era mulţumit de acest duş rece pe care şi-l administrase singur şi mormăi bosumflat, ca un bărbat tras pe sfoară:

— E timpul să plecăm, Liza.

Nici nu voi să audă de invitaţia lui Ţvetuhin de a merge pînă la vila lui. Cu cît Liza părea mai nehotărîtă, cu atît era mai dîrz. Repeta cu încăpăţînare: „Trebuie să plecăm, trebuie să plecăm..." Îşi băuseră de mult kumîsul. Îi plătiră tătăruşului şi plecară cu toţii prin poiană. Ţvetuhin mergea înainte cu Liza.

Rupînd şi frămîntînd între degete pămătufurile de măcrişul calului rămase de anul trecut, Pastuhov vorbea mai mult pentru el singur :

— Ceea ce înainte vreme numeam voinţă, mi se pare a fi acum disperarea tinereţii. E îndrăzneala care se naşte din dorinţa de o soartă mai bună, inaccesibilă, cînd ţi se face silă de toată minciuna din jurul tău, cînd îţi vine ori să le dai dracului pe toate şi să-ţi iei lumea-n cap, ori să sfărîmi totul. Faptele pe care le săvîrşeşti în asemenea momente au aerul

unor acte de voinţă. In realitate însă, ele sînt tocmai acte de deznădejde — lipsite de răspundere şi faţă de ele însile, şi faţă de ceilalţi oameni. Şi tocmai această lipsă de răspundere face să fie atît de frumoşi anii tinereţii. Tocmai de această lipsă de răspundere îşi aduce aminte cu tristeţe omul în toată firea, încărcat de răspunderi, robit datoriei.

— Eu cred, — îi răspunse Kirill, — că tinereţea îşi are şi ea răspunderile ei. La urma urmei, nu e chiar atît de importantă natura acestei voinţe: deznădejde sau îndrăzneală. Important e în ce scop o întrebuinţezi. Important e rezultatul eforturilor tale. Iartă-mă: dumneata ai spus că eşti numai cu zece ani mai în vîrstă decît mine. Dar pari, nu ştiu cum, mult mai...

— Bătrîn? — îi luă vorba din gură Pastuhov, bucurîndu-se parcă. — Asta e din pricină că mă silesc să înţeleg tinereţea. Da, lucrul ăsta îmbătrîneşte.

Rupse o romaniţă şi şi-o puse la butoniera hainei lui albastre, largă ca o bluză.

— Îmi place cum vorbeşti; la dumneata, de peste tot, ies numai ghimpi şi spini!

Încercă să-l ia de braţ, dar Kirill îşi iuţi brusc pasul. Erau acum iarăşi toţi patru împreună şi Pastuhov începu să se plîngă, zîmbind cu tristeţe:

— Eh, Egor, am vorbit, am vorbit, pînă ce mi s-a spus că sînt bătrîn. Şi ştii, poate că lucrul nu e chiar atît de departe de adevăr? Cîteodată mă simt pătruns de veneraţie faţă de tradiţii. Cînd m-am dus ultima oară la conacul tatii, l-am găsit vîndut la licitaţie. Umblam pe alei străine, triste, mă uitam prin scorburile copacilor bătrîni pe care-i ştiam din copilărie şi mă gîndeam: teiul pe care l-a sădit cu mîna lui bunicul Pastuhov nu e un simplu tei — e „domnul" tei. Şi poate că ţin prea din cale-afară la izvoare pe care, la noi, lumea le astupă fără să stea la gînduri cu ce-i cade la îndemînă...

— Parcă eşti din ţinutul Atkarsk? — îl întrebă Ţvetuhin.

— Nu, nu sîntem rude cu Pastuhovii aceia, — răspunse Alexandr Vladimirovici cu o trecătoare mîndrie. — Noi sîntem Pastuhovii din Hvalînsk. Tot de acolo se trag şi Radişcevii şi Bogoliubovii.

Se uită de sus la Kirill şi la Liza, şi deodată înţelese că nici unul nici altul nu auzise nimic despre tei, nici despre izvoare. În ochii Lizei sclipea o tresărire neaşteptată de spaimă şi simţeai că este gata-gata să se adune în ei o lacrimă străvezie de copil. Iar Kirill părea nedumerit de această zăpăceală şi pe fruntea lui, conturată sever de părul negru, se ivise o cută de dezaprobare, de parcă era un judecător. În clipa aceea, amîndoi erau preocupaţi exclusiv unul de celălalt. Schimbîndu-şi tonul, repede şi cu uşurinţă ca totdeauna, Pastuhov se întoarse către Ţvetuhin :

— Hai, bătrîne, acasă la noi. Prietenii noştri, — şi-şi petrecu uşor braţul după umerii lui Kirill, — prietenii noştri au venit aici să fie singuri. I-am plictisit destul cu melancolia noastră şi cu tot soiul de prostii.

— Credeam că le face plăcere să stea cu noi, — spuse Ţvetuhin, adresîndu-i-se Lizei cu un aer în aparenţă nevinovat.

Ea însă nici nu-i luă în seamă viclenia : ca şi pînă atunci, nu-şi mai lua ochii de la Kirill.

Cînd, după ce-şi luară rămas bun, tinerii rămaseră singuri, Liza zise grăbit :

— Mă întorc.

— Pentru ce ? — o întrebă cu glas scăzut Kirill.

— Vin îndată. Mi-am uitat acolo, pe masă, romaniţele.

— Văd. Dar pentru ce să te mai întorci ?

Făcură cîţiva paşi mergînd încet, încordaţi şi drepţi, de parcă se temeau să se atingă unul de celălalt.

— Ai vorbit într-un chip atît de neaşteptat astăzi... Şi eu m-am simţit aşa de zăpăcită — înţelegi ? Dar ce sînt eu de vină că tu eşti altul, cu totul altul !

— Dar şi tu eşti cu totul alta, Liza !

Tăcură, iuţindu-şi pasul. Coloanele subţiri ale trunchiurilor de mesteceni le ascundeau poiana; păreau că se învîrt în jurul lor: cele de aproape rămîneau în urmă, cele de departe alergau înainte. Caii se împrăştiaseră prin desişul pădurii şi stăteau acum aproape nemişcaţi, cu capetele plecate spre pămînt. Aburul de după ploaie se zvîntase, doar în iarba culcată se mai aprindea şi se stingea sclipirea de nestemate a picăturilor mari de apă, adunate mai multe laolaltă. O umbră paşnică acoperea vîlceaua unde Liza şi Kirill aşteptaseră să treacă furtuna, iar vîrfurile copacilor, spălate de ploaie, se îmbătau singure de strălucirea verdeţei lor.

Adineauri, în timp ce Kirill culegea romaniţe printre copacii poienii, Lizei i se păruse că nu era decît un băieţel. Dar acum, uitîndu-se la el pieziş, simţi uimitoarea lui superioritate: Kirill era om în toată firea, iar ea — o fetiţă. El, întocmai ca un tată, putea să-i ceară cont de ceva; iar ea nu putea să-i spună tot — cum nu i-ar fi putut spune nici unui tată. Mergeau în tăcere prin strălucirea izbitoare a frunzişului, îmbătat, plin de adîncă încîntare şi-şi aduceau aminte ce uşoară era tăcerea lor acum un ceas, pe acelaşi drum neumblat sub acoperişul aceleiaşi bolţi de verigari, de stejari şi de păducel.

În cele din urmă, cînd zăriră staţia de tramvai, Kirill rupse tăcerea aceea de neîndurat:

— Te-ai mai întîlnit vreodată cu Ţvetuhin?

Şi Liza începu iar să vorbească, repede-repede:

— Ştii, cu totul întîmplător. Şi chiar caraghios. Numai o dată. Nu te-am mai văzut după aceea şi chiar voiam să-ţi spun. Dar m-am simţit atît de bine cu tine azi, Kirill, că am uitat totul. Înţelegi? Ai fost atît de altfel, azi!

Kirill nu răspunse. Se urcară în tramvai, într-un vagon verde-deschis, tot atît de spălat de ploaie ca şi frunzişul şi cu un mesteacăn de rusalii înfipt în acoperiş. Liza îl chemă să se aşeze lîngă ea. Atunci Kirill împunse din nou, ca un taur tînăr:

— Stai tu, dacă vrei. Eu rămîn pe platformă.

Îmbrăcat în Tătarul din „Azilul de noapte“, Mefodi şedea alături de Ţvetuhin privindu-l cum se grimează, şi vorbea cu năduf, plescăind din buzele lui răsfrînte:

— Cînd e vara secetoasă, se fac pe coacăze nişte viermi mititei, care-şi întind păienjenişul lipicios şi îmbîcsesc toată tufa, de nu te mai poţi atinge de ea. Nici din coacăze nu se mai alege nimic, că se usucă toate, iar viermele ţese, ţese înainte. Aşa şi noi, în cabinele noastre comune, ne-am îmbîcsit cu păienjenişul acela lipicios şi nu mai ajungem să ne curăţim...

— Vrei să-mi meargă rău la spectacol? — întrebă Ţvetuhin, fără să-şi ia ochii de la oglindă.

— La tine-i altceva. De tine nu se lipeşte pînza de păianjen. Că dacă treci pe la spatele nostru, îndată te cauţi dacă nu s-a prins cumva de tine vreun scai, şi iar te întorci la tine, în palatul tău. Tu eşti un talent, Egor!

— Bine, bine. Trage-i cu tămîie, amice, trage-i cu tămîie, că acuşi încep să cînt!

— Dar eu, eu ce sînt? — urmă Mefodi. — Am căpătat rolul Tătarului: am să ies în scenă cu braţul legat, am să mă închin, am să mugesc şi gata. Dar pentru mugetele astea cîte a trebuit să îndur de la prietenii noştri! Cică cu ce-s eu mai grozav decît ei, că figurez în program? Vezi bine că rolul Tătarului e un rol mare; la Teatrul de artă îl joacă un actor teribil. Cînd începe el să mugească, tot teatrul plînge în hohote. Trebuie să ştii să mugeşti, asta-i. N-aş fi avut parte în viaţa mea de un rol ca ăsta, dacă nu m-aş fi ţinut scai de poalele lui Ţvetuhin. „Eşti un sclav linguşitor“, îmi zic ei. Tîmpiţii! Ţvetuhin şi cu mine ne-am ros nădragii pe aceeaşi bancă şi am mîncat din acelaşi blid. Mie mi-e prieten, pe cînd de voi, îl doare-n cot!

— Te-ai pilit? — întrebă Ţvetuhin.

— Nu mai beau. Citesc. De cînd mi-a spus Pastuhov chestia aceea despre Lev Tolstoi, nu-mi mai iese Tolstoi din cap. Mi-am făcut rost de cărţi şi parcă

mi se limpezesc ochii. Și parcă mi-e și mai necaz pe mine: vierme de coacăze, pînză de păianjen! El, cu degetul lui dătător de viață, rupe coaja de pe sufletul meu, ca să scoată la iveală ce e nobil în mine și să mă înalțe. Iar eu văd, plin de spaimă, ce adîncă e prăpastia în care zac. Cum o să pot ieși din ea? Uneori mă apucă disperarea, alteori mi-e rușine de mă podidesc lacrimile și simt cum mă îndeamnă picioarele s-o pornesc încotrova. Și se face așa, de parcă din prăpastia aceea s-ar ivi o cărăruie care merge tot în sus și mă cheamă: „Haide, curaj, înainte!..." Și mă gîndesc: „Ia vezi, Mefodi, că ai să te răzvrătești, bagă de seamă c-ai să te răzvrătești!" Și mi-e așa de frică, de mă trec fiorii!

— „Ai să te răzvrătești", asta înseamnă că ai să bei, — făcu Țvetuhin, pudrîndu-și mustățile. Și deodată, întorcîndu-se cu fața către prietenul său, îl întrebă cu glasul răgușit de băutură: — Stimate alcoolic, ce zici, îți semăn?

Se uita la el cu o privire lichefiată, cețoasă. Brazdele obrajilor îi căzuseră, gura i se vestejise, capul îi tremura, iar în creștet, tresărind din cînd în cînd, i se ridica un moț capricios de păr cărunt și rar. Și în moțul acela era și dispreț pentru chipul umil pe care-l împodobea, și mîndria jignită a unui nenorocit.

— Lasă-i să spună că-s un sclav lingușitor! — rosti cu evlavie Mefodi. — Însă tu, Egor, tu ești, poate, un geniu!

Țvetuhin se îndreptă de mijloc în fața oglinzii, cu eleganță și semeție, și zise în șoaptă:

— Taci, lady!

— Un geniu! — repetă Mefodi încet, ca o adiere de vînt, apoi părăsi cabina strîngîndu-și poalele halatului tătăresc și plecîndu-și capul smerit.

Țvetuhin nu băgă de seamă plecarea lui. Cît timp își schimba figura, trăncăneala lui Mefodi îl distra, dar pe urmă începea să-l supere: cînd își termina el opera de transformare în fața oglinzii, își începea oglinda opera de transformare asupra lui. Chipul străin îl făcea să se încredințeze că el nu mai exista, și Egor Pavlovici își pierdea, unul cîte unul, semnele

lui distinctive — ţinuta, silueta, statura — pînă ce în faţa oglinzii se ridica, ramolit, Baronul, oaspetele fudul de totdeauna al azilului şi — cine ştie? — poate într-adevăr fost stăpîn al unei carete aurite, cu lachei la spate.

— Taci, lady! — mai zise o dată Baronul, apoi izbucni într-un rîs subţire, măruntel.

Cînd apărea pe scenă, ducea totdeauna cu el presimţirea spectatorului, aşa cum presimţi o schimbare apropiată în natură: un dulce răsărit de soare, un uragan sălbatic sau prima fulguire de zăpadă. Curiozitate, desfătare, frică de necunoscut?... N-ar fi putut să exprime în vorbe acea presimţire a spectatorului, acea frămîntare lăuntrică, cu care aştepta să apară în faţa mulţimii. Dar el nici nu vedea mulţimea, ci doar, în abisul ei de întuneric, ochii cuiva care-l vor sorbi, urmărindu-l pas cu pas. Şi el, pentru ochii aceia, va juca, numai pentru ei va juca altfel decît de obicei, transformat ca printr-o metempsihoză, iar ochii aceia îi vor îndreptăţi şi-i vor împlini presimţirea unei schimbări. Asemenea ochi i se părură a fi, pe neaşteptate, ochii fetiţei care alergase pînă adineauri prin culise după fel de fel de comisioane de-ale actorilor — după ţigări la bufet, sau la poştă, după o marcă, ochi cu privirea înceată, prea plină de gînduri pentru vîrsta ei: ochii albaştri ai Anocikăi. Ce e drept, ochii aceia se arătară doar o clipă, şi îndată locul lor i-l luară alţii — ochii blînzi şi parcă speriaţi, albaştri-verzui, ai Lizei Meşkova. Şi cu această senzaţie fugară a spectatorului întrupată în ochii Lizei, Ţvetuhin ieşi în scenă.

Liza era în mulţime, undeva în sală, dar se simţea izolată de lume, deoarece era încredinţată că aşteaptă apariţia lui Ţvetuhin aşa cum n-o aştepta nimeni altul din mulţime. Înfăţişarea publicului care venise la premieră nu i se părea destul de sărbătorească, şi Liza şi-o explica doar prin aceea că publicul nu-l cunoştea pe Ţvetuhin aşa de bine cum îl cunoştea ea. Alături de Liza stătea Kirill. Pentru întîia oară veniseră la teatru împreună, şi cei de acasă ştiau lucrul

acesta. Merkuri Avdeevici își netezise îndelung barba cu palma, înainte de a spune:

— Nu mă pot dumiri la ce bun să arate pe scenă o scriere ca asta — „Azilul de noapte". După cîte-am auzit, s-au dus pînă la Petersburg după autorizație. Păcat că le-a dat-o.

— Dar dumneata nici n-ai citit piesa, tată.

— Pentru ce s-o citesc? Oamenii se zbuciumă din răsputeri să se țină deasupra apei, iar teatrul îi trage la fund![1]) Se scrie azi despre cîte-n lună și-n soare. Scriu fel de fel de Pastuhovi de ăștia, care habar n-au ce-i viața.

Felul cel mai potrivit de a-i răspunde lui Merkuri Avdeevici era tăcerea. Supunerea îl făcea îngăduitor, în timp ce încăpățînarea îl scotea din fire.

— Trebuie să-ți dai seama tu singură, ești doar fată în toată firea, — adăugase el prudent, temîndu-se parcă să nu-i dea prea mult nas dacă recunoștea că e mare.

Apoi întrebase, închizînd puțin ochii, cu viclenie:

— Ei, și zici... că te duci cu... tînărul acela?

Respirînd adînc, Liza îngînase abia auzit:

— Da.

— Așa, — făcu el, după o pauză lungă.

Începuse să mai cedeze: azi se împăcase cu Kirill, mîine se va împăca și cu Moscova. Era un adevărat triumf: Liza stătea la teatru fără să-i fie frică de nimeni și de nimic, și lipsa aceasta de teamă o uimea ca pe un prunc. Din ceasul acela era liberă să se pasioneze de orice, și i se părea ciudat că putea sta, act după act, cu totul nemișcată, în timp ce înlăuntrul ei totul era răscolit de puhoaie dezlănțuite, iar ochii o usturau de năvala fierbinte a sîngelui.

După spectacol, în larma chemărilor la rampă, făcîndu-și loc spre scenă prin mulțimea care nu voia cu nici un preț să se împrăștie, Liza spunea:

— Am văzut doar de sute de ori oamenii din azilul nostru de noapte. De ce n-am înțeles că sînt așa? Nu mi-a fost niciodată milă de ei. Mi se păreau chiar

---

[1]) Titlul piesei, îndeobște cunoscut ca „Azilul de noapte", în rusește e „La fund". De aici, jocul de cuvinte al lui Meșkov. (N. trad.)

respingători. Dar acum, îţi vine să invidiezi toate zdrenţele de pe ei — nu-i aşa, Kirill?

— Asta înseamnă că ţi-a plăcut Ţvetuhin, — zise băiatul.

— Dar şi tu eşti de părere că Baronul lui e cel mai nenorocit dintre toţi şi că ţi-e mai milă de el decît de ceilalţi. Principalul e să-ţi fie milă de ei, de toţi.

— Nu, principalul e ca oamenii aceştia să trezească în tine revolta.

— Da, e drept, trezesc revolta împotriva... împotriva a tot... Dar tocmai pentru că ţi-e milă de ei. Iar de Baron, mai mult ca de oricare. Auzi, toată lumea îl strigă pe Ţvetuhin.

— Îl strigă pentru că e favoritul publicului. Aşa-i întotdeauna cu publicul: poate că-l aplaudă pentru că i-a plăcut acum un an.

— Nu, pentru Baron.

— Sau, poate, pentru că se plimbă pe stradă cu pelerină.

— Dar n-auzi? Toată lumea strigă: „Baronul!" I-a emoţionat pe toţi, şi toată lumea a simţit că vagabonzii pot fi tot atît de nefericiţi ca şi ceilalţi oameni.

— Eu văd lucrurile altfel, — încheie Kirill, scurt.

Atunci Liza începu să strige stăruitor, împreună cu celelalte glasuri: „Ţve-tu-hin! Ţve-tu-hin!" şi să bată din palme, întinzîndu-şi mîinile, înadins, cît mai aproape de Kirill. În aceeaşi clipă cineva o apucă de braţ parcă anume ca să-i potolească înflăcărarea. Se întoarse. Pastuhov îi zîmbea plin de mulţumire.

— Ai dreptate, ai dreptate, Ţvetuhin a fost foarte bine!

Bucuroasă că găsise un aliat neaşteptat, Liza îşi descărcă deodată tot năduful:

— Nu pot să-l fac pe Kirill să admită că Ţvetuhin a făcut din Baronul lui o adevărată revelaţie.

— Revelaţia a făcut-o autorul care a văzut în viaţă ceea ce e ascuns, — începu Kirill, întocmai ca într-o „morală" de-a lui Merkuri Avdeevici. Liza îşi ridică sprîncenele, mirată: de unde venea asemănarea asta?

— Fără îndoială, îmi face plăcere să aud o aseme-

nea părere, — surîse ironic Pastuhov, — deoarece şi eu sînt autor. Însă un actor bun împarte succesul cu dramaturgul.

— Nu orice dramaturg poate vedea în viaţă ceea ce e ascuns, — urmă Kirill, tot atît de sentenţios şi parcă adresîndu-se de-a dreptul lui Pastuhov, cu necaz. — Pentru asta nu-i de ajuns să fii poet, pentru asta trebuie să fii... — Şi apropiindu-se de Pastuhov, adăugă : — să fii revoluţionar !

— O ţii înainte cu ale dumitale ! — zise Pastuhov, zîmbind din nou. — Mai bine hai să-l felicităm pe Egor Pavlovici.

— Să mergem, — făcu Liza, aproape strigînd.

— Nu vreau, — se încăpăţînă Kirill.

— Lasă gîndurile profunde, prietene, — îl sfătui părinteşte Pastuhov, luîndu-i pe amîndoi de braţ. — Bucuraţi-vă de un spectacol bun, şi gata !

Cortina nu se mai ridica. Din galerii se mai revărsau avalanşe de strigăte care nu se puteau potoli. Dar parterul se golise şi sala păru dintr-o dată şi mai bogată : sub lustrul încă aprins, catifeaua roşie a fotoliilor şi a balustradelor mocnea ca jăraticul. Apoi deodată totul dispăru, de parcă se sfîrşise un bal cu multă lume. În penumbra mută plutea doar mirosul prafului fin şi al rochiilor parfumate.

Pe scena cufundată în întuneric alergau dulgherii dispărînd pe sub decorurile care lunecau ca prin farmec în sus. Cuiele scoase din podea şuierau. Pompierii îşi descheiau centurile — căştile lor de alamă atîrnau deja pe perete.

Pe culoar, prin faţa uşilor deschise ale cabinelor, trecea tragedianul care jucase rolul Actorului şi, ştergîndu-şi obrazul cu un şervet pătat de farduri, repeta în gura mare o replică din rolul lui :

— Pîrîia teatrul şi se clătina de entuziasmul publicului !

Intră la Ţvetuhin şi-l sărută de trei ori, vîrîndu-şi degetele în părul lui zburlit :

— Ce joc, bătrîne, ce joc ! Te felicit. Dar să nu crezi că ţi-a ajutat azilul tău de noapte. Că doar şi eu am jucat bine, cu toate că nu m-am plimbat pe la

aziluri. Scînteia divină ţi-a ajutat, bătrîne, mă-nţelegi? Şi mie la fel.

Pastuhov îl îmbrăţişă pe Ţvetuhin şi tăcu o clipă, scuturîndu-i mîna. Apoi se dădu uşor la o parte, arătîndu-i pe Liza şi pe Kirill, care se opriseră la intrare.

— O delegaţie din partea publicului.

Ţvetuhin îşi deschise braţele cu o cordialitate atît de avîntată, de parcă nici nu-i trecea prin minte că s-ar putea să nu cadă cineva în ele. Şi, cu toate că Liza se trăgea îndărăt, o strînse la piept peste zdrenţele Baronului repetînd, înduioşat şi generos: „Mulţumesc! Mulţumesc!“ Apoi şi le deschise iarăşi larg ca să-l cuprindă pe Kirill. Dar băiatul făcu un pas pînă dincolo de uşă şi-i întinse mîna de pe culoar.

— Peste prag nu se poate! — strigă Ţvetuhin, trăgîndu-l înăuntru în cabină şi întrebînd în acelaşi timp: — Ei, cum a fost, cum a fost?

— Uimitor! Uimitor! — răspunse Liza cu ochii umezi şi plini de lumină.

— Adevărat? Da?

— Uimitor!

— Mulţumesc, mulţumesc! Dar dumneata, — se întoarse el spre Kirill, — ce zici? Ţi-a plăcut spectacolul?

— În general, da, — zise Kirill încet, aşa fel încît toată lumea deveni atentă, cercetînd cu mirare pe acest critic care frînase valul general de entuziasm.

— Iar în special, ce nu ţi-a plăcut? — îl întrebă Ţvetuhin cu multă curiozitate, oarecum ca să-l încurajeze, aşa cum întrebi un copil.

— Dumneata nu mi-ai plăcut.

— Halal delegaţie! — strigă cu voce de bas tragedianul.

— Eu? Şi pentru ce? — se miră Ţvetuhin.

— Ai jucat dulceag, ca să înduioşezi publicul. Dar eu am citit piesa şi ştiu că nu-i aşa.

— Ar fi interesant să ştim ce ai descoperit dumneata în piesă, — făcu Ţvetuhin, de data aceasta batjocoritor.

— În piesă, toţi golanii aceştia sînt îndrăzneţi şi provocatori, pe cînd dumneata îi vezi ca nişte beţivi vrednici de milă.

Tragedianul îşi scutură şervetul pestriţ de farduri, de parcă alunga muşte:

— Artistul trebuie să emoţioneze. N-ai auzit cum plîngea publicul? Nu? Dacă am realizat asta — înseamnă că am biruit. Iar tu, Egor, eşti un as! Ce să mai filozofăm de pomană?

Deodată se auzi un glas neaşteptat. Şi Mefodi-Tătarul, care şedea în colţul lui, se îndreptă de mijloc şi se apropie încet de Kirill, cu machiajul său înspăimîntător prin care răzbăteau broboane mari de sudoare, şi începu, mînios:

— Nu ţi se pare că eşti cam încrezut, tinere? Vii la un actor mare, într-o clipă solemnă, cînd publicul îi face ovaţii şi îndrăzneşti să-i dai lecţii! Dar ştii oare că despre acest spectacol va vorbi mîine întreg oraşul? Că vor afla despre el capitalele? Că e vorba de un adevărat eveniment social? Ştii dumneata că la noi, în culise, a venit comisarul şi ne-a interzis să jucăm rolul paznicului în uniformă de poliţist, pentru că asta dă loc, în public, la glume pe socoteala poliţiei?

Cu strigăte de mirare, toţi cei de faţă se uitară unul la altul, ridicîndu-şi apoi privirile în sus, de parcă ar fi trăsnit din senin. Iar Mefodi, rotindu-şi ochii cu un aer războinic, urmă în şoaptă:

— După chestia asta, o să ne meargă faima! Spectacolul o să rămînă în istorie — da, o să rămînă în istorie, tinere!

— N-am nimic de zis cu privire la spectacol, — stărui Kirill, înfruntînd, cu o încăpăţînare liniştită, privirea spăimîntătoare a Tătarului.

— Atunci, cum de ai curajul să dai lecţii actorilor?

Ţvetuhin se trase spre oglindă, ridicînd din umeri:

— Lasă, Mefodi. Fiecare e liber să-şi spună părerile...

Ofensa din glasul lui Ţvetuhin păru a-l împinge de la spate pe Mefodi. Făcu un pas înainte, gata să-şi

reverse iarăşi indignarea asupra lui Kirill. Dar în clipa aceea, Pastuhov se aşeză între ei:

— Iau publicul sub ocrotirea mea, împotriva actorilor.

— Dar ştiu să mă apăr şi singur, dacă mă lasă să vorbesc, — zise Kirill ieşind de după Pastuhov, şi încrucişîndu-şi din nou privirea cu adversarul său.

— O, neînduplecată mîndrie! — se întoarse spre el Pastuhov.

— Îi place, pur şi simplu, să discute! — se amestecă în vorbă, speriată, Liza. — Mi-e aşa de ruşine! Vă rog...

Se repezi spre Ţvetuhin. Palidă, cu mîna tremurătoare întinsă, se opri în faţa lui pierzîndu-şi parcă, pentru o clipă, darul vorbirii. Pe obrazul ei se vedea, ca la un copil, urma lacrimilor. Îngăimă cîteva cuvinte, cu greu, bîlbîindu-se:

— Vă rog, iertaţi-mă... Iertaţi-ne pe amîndoi! — şi ieşi din cabină alergînd.

Auzi cum îi strigau ceva din urmă — Pastuhov, Ţvetuhin şi încă cineva, apoi zgomot de paşi care se apropiau, dar nu se întoarse. Alergă orbeşte prin culoarele pe jumătate cufundate în întuneric, pe scări, luînd-o înaintea unor oameni necunoscuţi, pînă cînd văzu deasupra ei cerul negru cum e cărbunele, presărat cu pulberea încremenită, de un albastru-lăptos, a stelelor.

Trecu prin piaţa pustie şi, simţind cum îi alunecă picioarele pe tidvele netede şi rotunde ale bolovanilor, îşi aduse aminte de ziua aceea însorită, cînd se întorsese pe aici spre casă după prima ei întîlnire cu Ţvetuhin. Şi înţelese, dureros de limpede, că ziua aceea însorită n-o să se mai întoarcă niciodată.

Ajunse acasă, se dezbrăcă în grabă, se culcă învelindu-se pînă peste cap şi începu să plîngă.

— Totul e pierdut, — suspina ea în pernă. — Credeam că-s liberă şi m-am înşelat. Kirill o să mă chinuiască toată viaţa. E un om îngrozitor, îngrozitor!

I se păru că umblă cineva prin casă. În sală se auziră foşnete, apoi căzu ceva.

— Se vede că visez. Cît sînt de nenorocită! — şopti Liza şi, astupîndu-şi mai bine urechile cu plapoma, adormi.

17

În casa Meşkovilor se dădu alarma, atunci cînd Glaşa, bucătăreasa, veni să anunţe, dîrdîind de frică, că s-a prezentat un ofiţer şi vrea să-l vadă numaidecît pe Merkuri Avdeevici. Îmbrăcîndu-se cu ce nimerise, Meşkov coborî în bucătărie şi, la lumina tremurătoare a lămpii, zări nasturii şi epoleţii de argint ai unui ofiţer înalt şi negricios. Vizitatorul se prezentă căpitan de jandarmi şi declară că venise să facă o percheziţie la locuinţa lui Ragozin. Îl invita şi pe Meşkov, în calitate de proprietar, să asiste ca martor. Îl rugă să se îmbrace fără întîrziere şi să-l urmeze pînă la căsuţa din curte. Cu toate că pînă atunci Meşkov găsea că e zăduf — dormise învelit numai cu cearşaful — noaptea i se păru deodată pătrunzător de rece. De spaimă, Valeria Ivanovna îşi pierduse capul şi nu-şi mai aducea aminte unde pusese paltonul lui Merkuri Avdeevici. În timp ce alergau amîndoi fără rost de la dulapul de haine în sală, din sală în cămară şi iar înapoi la dulap, căpitanul strigă de două ori, de jos: „Mai repede, vă rog!" După aceea, nu se găsea pe nicăieri pălăria tare a lui Merkuri Avdeevici. O aruncase jos, din grabă, şi ajunsese sub masă. În sfîrşit, pe cînd Merkuri Avdeevici cobora pe scară, Valeria Ivanovna făcu semnul crucii în urma lui, şopti, stînd în capul scării, rugăciunea „Uşile milei tale deschide-ne", ascultă puţin dacă nu s-a trezit cumva Liza, apoi se duse în geamlîc, să se uite în curte.

În întuneric, Merkuri Avdeevici nu desluşi de la început umbrele jandarmilor ascunse în bezna nopţii. Abia se zăreau de-a lungul pereţilor şi nu-i putu număra deoarece se mişcau cîte doi, cîte trei, pînă ce se adunară toţi grămadă pe cerdacul casei din curte.

În liniştea din jur, Merkuri Avdeevici auzea zornăitul subţire al pintenilor, auzea lovindu-se între ele

vîrfurile eghileţilor, auzea respiraţia şuierătoare a oamenilor. Deodată, se auzi vocea Glaşei :

— Nu ştiu carte, înălţimea voastră !...

— Ce-ţi trebuie carte ? — se răsti la ea căpitanul. — Spune ce te-am învăţat, şi gata.

O împinseră înainte şi femeia bătu la uşă.

Xenia Afanasievna ieşi îndată în săliţă — se vede că nu dormea — şi întrebă :

— Petea, tu eşti ?

— Eu sînt, — răspunse Glaşa.

— Ce vrei ? — întrebă iară Xenia Afanasievna.

— Asta... Au adus-o la noi, dar e pentru dumneavoastră. M-au trimis să v-o dau.

— Ce-i aceea ?

— Asta, cum îi zice...

Căpitanul trebui să-i sufle în şoaptă :

— Telegrama.

— Telegrama, — îngînă Glaşa, gata să plîngă.

Nimeni nu sufla, şi lui Merkuri Avdeevici i se păru că stelele de pe cer se fac tot mai mari şi că întreaga curte, cu clădirile ei cu tot, se ridică şi porneşte fără zgomot în sus. Apoi fără veste, cu larmă cumplită, curtea păru că se prăbuşeşte şi intră în pămînt şi numai atunci îşi dădu seama Merkuri Avdeevici că, în poiata vecinilor, bătea din aripi şi cînta un cocoş trezit din somn. „Înainte de a fi cîntat cocoşul de trei ori, tu te vei lepăda de mine“, îşi aminti Meşkov. Şi, în aceeaşi clipă, o auzi pe Xenia Afanasievna spunînd, cu alt glas, coborît şi deznădăjduit :

— O clipă numai, să mă îmbrac... — Şi se repezi din săliţă în casă.

— Hai, Paşcenko ! Daţi-i drumul ! — porunci atunci, de data asta tare, căpitanul.

Doi jandarmi, lăsîndu-se uşor pe vine şi ridicîndu-se brusc, se împinseră cu umărul în uşă, de jos în sus, smulgînd zăvorul din loc. Toată lumea năvăli deodată prin săliţă în odăi, scăpărînd chibrituri. Merkuri Avdeevici vedea doar umbrele de diferite mărimi ale chipielor şi ale profilurilor mustăcioase mişcîndu-se pe zidul cuptorului. Rămăsese în urma

tuturor, lîngă uşă, şi nu era în stare să treacă pragul : îşi simţea picioarele parcă de zece ori mai grele.

— Unde e Piotr Ragozin ? — întrebă căpitanul.

— La lucru, — răspunse Xenia Afanasievna.

— A plecat de mult ?

— De dimineaţă.

— Şi n-a spus cînd se întoarce ?

— Nu.

— Eşti nevasta lui ?

— Da.

Glasul Xenei Afanasievna se schimbase din nou. Lui Merkuri Avdeevici i se păru că surprinde în el un fel de duşmănie, de provocare chiar. Un om vinovat nu trebuie să vorbească aşa — şi doar la unul nevinovat nu vine nimeni noaptea să facă percheziţie. Un om nevinovat ar fi început, fără îndoială, să se roage : „Înălţimea voastră ! E o greşeală, o pîră, o calomnie !..." De pildă el, Merkuri Avdeevici. El nu e vinovat cu nimic, şi totuşi, uite, e gata să plîngă şi să cadă în genunchi : „Fie-vă milă !..." Pentru că pe capul lui o să cadă toată ruşinea. Mîine n-o să mai poată trece pe stradă : în casa lui Meşkov s-a descoperit o speluncă, un adăpost de ticăloşi şi de netrebnici. Meşkov adăpostea sub acoperişul lui tot felul de crime ; la el s-au aciuiat tot felul de răzvrătiţi. La Meşkov se fac noaptea percheziţii şi se caută complotişti. Apoi, dacă-i vorba aşa, nu numai că-ţi vine să te pui în genunchi, dar eşti gata să dai oricîte parale, doar-doar s-o îndupleca soarta să te lase în pace !

Însă Xenia Afanasievna încetă deodată să mai răspundă la întrebări. Şedea cu coatele rezemate de masa din bucătărie, încruntîndu-şi sprîncenele ridicate. Merkuri Avdeevici se uita la ea de după uşorul uşii, cu o privire atentă în care se răsfrîngea lumina portocalie a felinarelor aprinse de jandarmi. Dacă nu era femeia asta măruntă de lîngă masă, cu cozile ei de păr bălai adunate după urechi, cu pumnişorul în care-şi proptea bărbia, de parcă voia să-şi astupe şi mai bine gura — dacă nu era ea, Merkuri Avdeevici ar sforăi acum liniştit în patul lui, sub cearşaf, şi nu

s-ar zgribuli lîngă un prag străin, ca un cerşetor sau ca un proscris. Reprezentanţii autorităţii uitaseră de el: ce le trebuia lor un om ca Meşkov? Dacă i s-a poruncit să stea în săliţă, trebuie să stea; dacă i s-ar porunci să se care, s-ar căra. Demult ar fi trebuit s-o isprăvească cu chiriaşii lui. Ce folos avea el de pe urma lui Piotr Ragozin, de pildă? Nouă ruble pe lună chirie — bani sînt ăştia? Desigur, ar fi trebuit să-i ceară mai mult. Căsuţa nu e rea: o bucătărie, două odăi, dependinţe. Dacă ar fi cerut, să zicem, douăsprezece, fie şi unsprezece ruble, s-ar fi mutat aici vreun funcţionar de birou, sau vreo văduvă pensionară. Dar aşa, nouă ruble! Care om cumsecade ar închiria o casă de nouă ruble? Poftim, încasează-ţi acum dobînda la cele o sută opt ruble pe an: s-a dus faima, l-au necinstit, i-au făcut numele de rîs. Şi cum şi-l păstra, Merkuri Avdeevici, numele lui cinstit! Nici nu dormea, nici nu mînca pe săturate — nu dădea nici cinci copeici la tramvaiul cu cai şi umbla mai mult pe jos, ocolind bolovanii ca să nu-şi roadă tălpile.

— Ce-o mai fi însemnînd şi asta? — oftă Merkuri Avdeevici. — Pentru unul ca Piotr Ragozin m-am chinuit eu o viaţă întreagă?

Picioarele începeau să-i amorţească, dar nu putea să se aşeze decît pe prag, deoarece odăile erau pline de lucruri răvăşite. Jandarmii îşi aplecau asupra lor, ca la seceriş, trupurile masive. Se uita la ei cum se aplecau, cum umbrele corpurilor, capetelor şi ale braţelor se tîrau de pe pereţi pe tavan şi cădeau iarăşi de pe tavan, sorbite de lumină, urmînd cu grabă mişcările felinarelor. În această legănare de umbre ochii i se împăienjeneau şi, fără veste, înţelesului cumplit al realităţii îi luă locul neverosimilul visului.

— Să vină martorul, — chemă căpitanul de jandarmi.

Xenia Afanasievna nu mai stă la masa din bucătărie, ci ghemuită într-un colţ, ascunzîndu-şi faţa în mîini. Scîndura mesei e ridicată şi, sub ea, se vede un sertar plat, cît masa de mare, împărţit în căsuţe egale, puţin mai mari decît cutiile de chibrituri.

— O casetă de litere, — îi spune căpitanul de jandarmi lui Merkuri Avdeevici. — Litere de tipar. Le vezi ?

Ia dintr-una din despărţituri o literă de plumb, şi-o trece pe deget şi, arătînd tuturor urma neagră de cerneală, zice :

— E proaspătă ! S-a lucrat de curînd.

Umbrele se mută în săliţă şi, înveselite parcă, joacă grăbite pe pereţii de scînduri. Putinile goale se rostogolesc cu zgomot din colţ în colţ. Învălmăşeala se înteţeşte, de parcă se apropie de sfîrşitul său hotărîtor o luptă corp la corp. Capacul greu care închide gîrliciul este tras în tindă de sub ţoalele care-l acopereau. Felinare dispar sub pămînt, şi lumina lor ca de ceară se strecoară afară pe gîrlici şi bate în sus, pipăind căpriorii cu razele ei galbene.

Iarăşi îl cheamă pe Merkuri Avdeevici. Jandarmii se dau la o parte, deschizîndu-i drum spre pătratul luminat al gîrliciului. Caută, cu piciorul care-i tremură, scăriţa şubredă. În mijlocul pivniţei, vede o maşină joasă, şi o plapomă murdară, făcută din petice triunghiulare, smulsă şi aruncată alături. Căpitanul de jandarmi apasă cu piciorul pedala maşinii, care învie, uruind supusă din angrenajele-i bine unse.

— Frumoase lucruri se află în curtea dumitale, — glumeşte căpitanul de jandarmi. — Sus zeţăria, jos — imprimeria.

Merkuri Avdeevici făcu o sforţare chinuitoare să se trezească şi, cuprins de spaimă, îşi dădu seama că nu dormea. Atinse maşina cu mîna, simţi metalul pătrunzător de rece şi tresări din tot trupul. Cînd ieşi din pivniţă, scăriţa tremura sub el.

Cocoşul cîntă din nou cît îl ţinea gura şi bătu victorios din aripi. Se luminase. Doi jandarmi o duceau prin curte pe Xenia Afanasievna, cu o bocceluţă în mînă.

Ajungînd la poartă, femeia se întoarse să se mai uite o dată la casa pe care o părăsea şi-i făcu lui Merkuri Avdeevici un semn cu capul, aproape neobservat — pesemne pentru că n-avea de la cine să-şi ia rămas bun afară de el. Meşkov nu-i răspunse. Nu-

mai de ea nu-i ardea lui acum. Se apropie de căpitanul de jandarmi şi-i atinse uşurel vestonul cu degetul arătător, ceva mai jos de epolet.

— V-aţi murdărit, înălţimea voastră, — zise el. — V-aţi murdărit în mai multe locuri. Nu vreţi să intraţi puţin la mine, să vă perii?

— Bine, — încuviinţă căpitanul.

Stînd în mijlocul bucătăriei şi răsucindu-se cîte puţin în faţa geamului, ca să vadă unde trebuia periat, căpitanul vorbea obosit, însă cu bunăvoinţă:

— Cum de s-a întîmplat una ca asta tocmai la dumneata, nenişorule?

— Nici nu-mi vine a crede! — răspunse abătut Meşkov.

— Nu-i tocmai plăcut.

— Grozavă lovitură!

— Ehei, de-acum începe jocul!

— Ce să mă fac eu, ce să mă fac, înălţimea voastră?

— Mm-da...

— Poate doriţi un ceai? Să pun samovarul?

— Care ceai? N-am timp de aşa ceva. Am de scris. E o afacere extraordinară. Imediat trebuie să fac raportul către colonel. Pe urmă începe jocul! Colonelul îi scrie guvernatorului, guvernatorul ministrului. E o afecere cît se poate de importantă. Pentru aşa ceva, înfunzi puşcăria!

— Doamne, doamne! Pentru păcatele cui?... Dar poate că tot doriţi să vă încălziţi un pic, înălţimea voastră?

— În ce sens?

— Cum ar fi să zicem în sensul unui coniac sau al unui rachiu de afine din Nejin. După o noapte ca asta!...

— De afine, ai zis?... Nu, nu. Trebuie să-mi scriu raportul. Păcat că n-am pus mîna pe Ragozin. Hotărît că a şters-o. Ce părere ai despre el?

— Ce pot eu să ştiu. Nu dădea de bănuit nimic. Un singur cusur avea: nu bea deloc. Asta era extraordinar. Încolo, de treabă om. Cum ar fi putut să-mi treacă prin minte una ca asta?...

— Era doar pus sub urmărire! — zise căpitanul, cu dojană în glas.

— Am auzit. Dar credeam că o să se îndrepte.

— Să se-ndrepte? — îi taie vorba căpitanul, autoritar. — Aşa ceva n-am mai auzit. N-am mai auzit să se-ndrepte asemenea vulpe bătrînă, învechită în rele... Gata?

— Gata! Numai pe manşetuţă a mai rămas un pic. Acuma, gata.

— In fine, despre afacerea asta... mă-nţelegi? Nici o vorbă!

— Cum să nu înţeleg! Numai că... cu mine ce-o să se întîmple?

— Or să te cheme.

— Dar nu s-ar putea cumva, înălţimea voastră, să semnez acum în calitate de martor... ca să nu mă mai poarte pe drumuri?

— Nu, nenişorule. Nu se poate. Trebuie să te cheme. Pînă atunci, treaba dumitale, cum ţi-am spus, e să taci. Spune-i şi celeia... cum îi zice? Glaşa? Spune-i să-şi înghită limba. N-a auzit, n-a văzut. Ai înţeles? Altminteri...

Il ameninţă cu arătătorul depărtat de celelalte degete, făcu un semn spre cozorocul şepcii, executînd un stînga-mprejur milităresc şi plecă, lăsînd în urma lui zornăitul prelung, de cleştar, al pintenilor.

Merkuri Avdeevici urcă sus. Pînă şi mersul i se făcuse mai greoi, iar spatele i se încovoiase. Valeria Ivanovna se uita speriată la el. Arăta ca şi cum ar fi muncit toată noaptea ca un hamal în port. Merkuri Avdeevici trecu în dormitor, se închină, făcu trei mătănii, se aşeză în fotoliu şi, după ce tăcu puţin, ca înainte de a pleca într-o lungă călătorie, oftă cu jale:

— Mare belea a căzut pe capul nostru, Valiuşa!

— Stăpînă din ceruri, — îngăimă Valeria Ivanovna — că doar n-or fi hoţi!

— Bine ar fi să fie hoţi!

— Doamne fereşte! Nu cumva or fi omorît pe careva?

— Poate că au şi omorît, cine mai ştie. Dar că făceau bani falşi cu maşina, asta am văzut-o eu cu ochii mei.

Îşi făcură amîndoi semnul crucii şi rămaseră o clipă ca încremeniţi. Pe urmă, Merkuri Avdeevici zise:

— Pe Xenia au luat-o.

— D-apoi e însărcinată! — se îngrozi Valeria Ivanovna.

— La închisoare, totuna-i... Liza nu s-a trezit cumva?

— S-a tot răsucit în somn.

— Ferească sfîntul să afle de percheziţie! — vorbi Merkuri Avdeevici, ameninţător.

Şi iarăşi încremeniră amîndoi.

18

Se luminase demult, dar lampa tot mai ardea, fumegînd, cu o flacără fără putere. Vera Nikandrovna stătea pe patul ei răscolit, ţinîndu-şi pe genunchi mîinile cu palmele întoarse în sus. Din cînd în cînd arunca o privire asupra odăii, cu o mirare care, trezindu-se o clipă, se stingea iarăşi, cu încetul. Toate obiectele o priveau cu spatele, cu latura lor cea necunoscută, şi toate îi păreau străine. Tablourile atîrnau strîmb, secţiunea albastră a vaporului spînzura într-un singur cuişor. Salteaua era descusută şi faţa ei în dungi atîrna, goală, de pe pat. Podeaua era plină de cîlţi pe care se imprimaseră urme de cizme. Prin colţuri zăceau împrăştiate cărţi de şcoală şi caiete. „Iudita" cea verde şi neagră, smulsă din cui, era proptită de pervazul uşii cu picioarele în sus. În mijlocul odăii zăcea un scaun.

Cîndva, toate lucrurile acestea îi aparţinuseră lui Kirill. Cîndva, Kirill scrisese în caietele acestea. Cărţile acestea de şcoală stătuseră, cîndva, pe etajeră; planul cel albastru fusese prins cu grijă în cuişoare, pe perete, iar salteaua acoperită cu o pătură albă. Cîndva... Nu, doar acum o clipă Kirill stătuse pe scaun în mijlocul odăii, acum o clipă răsturnase scaunul,

făcînd un pas îndărăt atunci cînd Vera Nikandrovna, luîndu-şi rămas bun de la el, îşi ridicase mîinile spre obrazul lui. Kirill se încruntase, îmbătrînind dintr-o dată cu mulţi, cu foarte mulţi ani. Acum o clipă îi ţinuse capul strîns la umărul ei, iar el i se trăgea din braţe, dar în acelaşi timp îi mîngîia şi-i strîngea degetele pînă la durere. Îi mai stăruia încă în urechi zgomotul scaunului răsturnat — însă totul se depărtase, se întorsese undeva, cu cincisprezece ani în urmă, cînd veniseră să-i spună că bărbatul ei fusese aruncat de valurile Volgăi pe nisip şi că trebuia să se ducă să-l recunoască. Şi atunci stătuse toată noaptea ca şi acum, lăsîndu-şi mîinile să-i atîrne neputincioase, temîndu-se să facă o mişcare. Dar atunci, alături de ea, sub pătura albă, dormea Kiriuşa cel mic, de patru ani, şi cu toate că moartea îi răvăşise toată viaţa, tot îi mai rămăsese o insulă, unde albinele zumzăiau în copacii dătători de miere, unde ciocîrliile se înălţau în slava cerului, iar izvoarele cîntau în păduricile pline de răcoare. Insula înflorea, creştea, cuprinzînd întreg pămîntul, lumea întreagă. Dar iată că acum se scufundase, înghiţită de mlaştina fără fund. Pătura cea albă zăcea aruncată pe jos, casa era pustie, Vera Nikandrovna singură.

Ca un vis, îi trecură pe dinaintea ochilor toate cîte se petrecuseră, în realitatea lor obsedantă şi încremenită.

Cînd s-a întors Kirill de la teatru, jandarmii abia începuseră percheziţia. I-au deschis chiar ei uşa şi l-au înconjurat imediat. Vera Nikandrovna a avut timp doar să-l privească în faţă şi să vadă cum, într-o clipă, i s-au înnegrit sprîncenele, ochii şi tîmplele, iar deasupra buzelor i-au apărut într-o singură linie întunecată şi dreaptă, ca trasă cu pensula — nişte mustăţi care parcă i-ar fi crescut pe neaşteptate. I-au întors buzunarele pe dos şi l-au pipăit din cap pînă-n picioare. I-au răsucit cu degetele toate cusăturile hainei. L-au aşezat apoi pe scaun, în mijlocul odăii. Au început să caute în patul lui, în rufele lui. Au ciocănit în toate sertarele, au bătut în picioarele meselor, în pervazul uşilor. Au scos cenuşa din sobă şi au răs-

colit gunoiul. Au cercetat pe rînd cărţile şi, în timp ce răsfoiau „Mecanica" cea groasă, învechită de cît o citise băiatul — au căzut din ea şi s-au risipit pe jos şapte hîrtiuţe trandafirii, numai cît podul palmei. Jandarmul cel bătrîn, cu cotleţi trufaşi, a adunat hîrtiuţele de pe jos, fără grabă, exclamînd cu blajină satisfacţie :

— Aha !...

Kirill stătea drept, cu picioarele trecute băieţeşte pe după picioarele scaunului şi cu mîinile în buzunare.

— De unde ai dumneata fiţuicile astea, tinere ? — a întrebat jandarmul, comunicativ, arătîndu-i manifestele.

— Le-am găsit, — i-a răspuns Kirill.

— Nu-ţi aduci aminte anume în ce loc ?

— Pe stradă.

— Şi pe care stradă, mă rog ?

— Departe.

— Departe de care loc ?

— Aproape de şcoala tehnică.

— Şi departe, şi aproape. Inţeleg. Ei şi cum, stăteau aşa, pe stradă, grămadă ?

— Nu, erau aruncate.

— Erau aruncate, aşa, toate şapte făcute testea ?

— Intocmai.

— Şi dumneata le-ai ridicat ?

— Da, le-am ridicat.

— Le-ai ridicat de-a dreptul de jos ?

— Desigur.

— Care va să zică au stat pe stradă aşa, curăţele, prospeţele, fără nici o pată, cum le vezi ?

Kirill n-a răspuns.

— Ehei, puiule dragă, cum de nu te-ai gîndit dumneata cam ce-o să spui, la o adică ?

— Aş fi putut să nu-ţi răspund deloc. Nu mă obligă nimeni.

— Ba uite, asta te-a învăţat careva, să răspunzi că ai fi putut să nu răspunzi, — l-a dojenit jandarmul şi iarăşi s-a apucat să răsfoiască prin cărţi. Vorbise tot timpul cu tonul unui pedagog binevoitor şi cam ironic, încredinţat de mai înainte că şcolarul o să

mintă. Verei Nikandrovna îi venea să-l repeadă, să-i strige că n-avea voie să vorbească așa, că băiatul ei nu mințise niciodată. Dar, prin liniștea dîrză a răspunsurilor lui, Kirill o obliga să tacă. În sufletul ei se născu sentimentul că el o îndruma și că ea trebuia să se supună voinței lui. I se părea că îi cere, fără cuvinte, să lupte alături de el împotriva ticăloșilor care-i răvășeau lucrurile. Durerea și îngrijorarea făcuseră loc, parcă, admirației față de el. Kirill știa ce atitudine să ia în clipele acelea de respingătoare și nemeritată ofensă. Vedea acum, cu ochii ei, schimbarea care se petrecuse în băiat. Într-adevăr, se schimbase, dar așa fel încît putea să fie și mai mîndră de el ca înainte. Toate cîte se petreceau acum în casa lor erau, firește, o eroare dureroasă, pe care trebuia s-o suporte așa cum o suporta el. Kirill o învăța să se poarte cu acea demnitate pe care ea visase s-o descopere la el : fără să fie provocator sau necuviincios, dar aspru și neînduplecat ca un bărbat. Doamne, cum a crescut, cît s-a făcut de mare ! Și cum de-a înțeles ea lucrul acesta abia acum, în aceste clipe înspăimîntătoare ?

— Cum vine asta, tinere, — a întrebat jandarmul, desprinzînd din perete portretul lui Prîjevalski. — Te joci de-a revoluția, dar ții deasupra patului portretul unui ofițer ?

— Ofițerul acesta nu-i de teapa dumitale, domnule jandarm, — i-a răspuns Kirill. — El a adus glorie Rusiei.

Jandarmul a smuls poza și a aruncat-o jos.

— Dacă de dumneata nu-ți pasă, te sfătuiesc să te gîndești la mama dumitale, — a mormăit el, și se vedea bine că-și stăpînea glasul ca să nu zbiere.

Kirill ar fi trebuit să se gîndească la mamă-sa — erau vorbe străine și reci, însă ele au ars inima Verei Nikandrovna cu fiorul deznădejdii. Da, adevărat : Kirill nu se gîndește la ea ! O chinuiește cu nepăsarea lui și nu simte cît se zbuciumă. A aruncat-o într-o nenorocire înspăimîntătoare, s-a nenorocit singur, băiatul ei cel rău, bietul ei băiat, băiatul ei cel drag !

— Kirill, — i-a strigat, sfioasă şi fără putere. — De ce nu te explici? Doar nu-i decît o groaznică neînţelegere la mijloc!

— Haide, luaţi-vă rămas bun, — a întrerupt-o jandarmul. — Plecăm.

— Cum? Vreţi să-l luaţi? Vreţi să mi-l luaţi — mie? Dar... — S-a ridicat şi a făcut un pas şovăitor: — Eu sînt mama lui... Cum se poate una ca asta? Aşa, fără să se fi lămurit nimic.

— Nu vreţi să vă luaţi rămas bun?

Doi jandarmi s-au apropiat de Kirill. Atunci s-a repezit spre el cu braţele întinse, ţipînd uşor.

Şi iată, nu mai ştie dacă a trecut mult sau puţin de cînd i-a ţinut în braţe capul fierbinte ca focul. Stă acum pe pat, înconjurată de lucrurile împrăştiate, care au fost odată ale lui Kirill. Kirill însă nu este. Nu mai este...

Un dreptunghi de soare, tăiat în patru de umbra cercevelelor, se mişca pe podea, tot mai scurt, tot mai viu, luminînd stratul plumburiu de cenuşă risipită pe jos, hîrtiile rupte, scamele şi ghemotoacele de cîlţi. Muştele bîzîiau tot mai tare, fericite de căldură. Plopii bătrîni foşneau odihnitori dincolo de fereastră, iar vrăbiile bune de gură se certau — care să stea pe tufa asta, care pe cealaltă, — dar se împăcau repede.

Obişnuindu-se cu zgomotele dimineţii, însă făcînd abstracţie de ele, Verei Nikandrovna i se păru deodată că cineva tulbură liniştea: ai fi zis că cineva se furişa prin odaia de alături, tuşind cu sfială. Îşi veni în fire.

În prag stătea Anocika. Cu gura căscată, se uita la Vera Nikandrovna cu ochii mari deschişi, nemişcaţi.

— Ce-i cu tine? — întrebă în şoaptă Vera Nikandrovna.

— Nimic, — răspunse Anocika, grăbindu-se şi scuturînd din cap. — Dar dumneata cu cine vorbeai?

— Vorbeam? Nu, nu vorbeam cu nimeni.

— Atunci... numai aşa. Eu am crezut că erai cu cineva.

— Cum de-ai intrat aici ?
— E deschis.
— E deschisă uşa ?
— Şi încă cum ! De perete. Am intrat şi am auzit cum vorbeai, încetişor.
— Da, da, înseamnă că am uitat. Asta e.
— Dar lampa, de ce arde ?
— Lampa ? Da, ai dreptate, — făcu Vera Nikandrovna, încercînd să se ridice.
Anocika alergă repede la masă, micşoră fitilul şi suflă în sticlă. Un ghem roşcat de funingine izbucni spre tavan. Încreţindu-şi fruntea, fetiţa se uită la Vera Nikandrovna ca o vinovată — şi deodată se apropie de ea şi-i atinse uşor umerii căzuţi :
— Soldaţii le-au răvăşit toate astea ? — întrebă ea supărată, plină de grijă.
— Care soldaţi ?
— Cei care l-au luat.
Vera Nikandrovna o prinse pe Anocika de mîini şi, fără să-i dea drumul, îi împinse uşor trupul mărunţel şi firav.
— De unde ştii ? De unde ? Cine ţi-a spus ? — începu ea s-o întrebe, strîngîndu-i, să-i frîngă, pumnişorii.
— I-au spus mamei...
— Ce i-au'spus ? Cine, cine ?
— Este la noi, la azil, un unchiaş. El i-a spus mamei că se întorcea acasă astă noapte, cînd\începea să se lumineze de zi, şi că a văzut aproape de şcoală cum duceau soldaţii un elev. Mama l-a întrebat : „Ce fel de elev era ?“ Şi el a zis : „Dracu' ştie ce fel ? Cu şapcă de uniformă“. Atunci mama zice : „Poate că era băiatul învăţătoarei ?“ Adică al dumitale. El iar a drăcuit şi a zis : „Poate să fi fost fiu-său“. Aşa m-am gîndit şi eu...
— Doamne, dumnezeule ! — oftă Vera Nikandrovna dîndu-i drumul Anocikăi.
— La noi, Pavlik n-a dormit toată noaptea. Iar cînd a adormit, l-am culcat şi am venit fuga să văd.
— Au şi aflat ! O fi aflat toată lumea ?

Vera Nikandrovna o apucă din nou pe Anocika de mînă, o sili să stea alături de ea pe pat şi, netezindu-i codiţele ciufulite, o strînse tare la piept.

— Nu, nu, n-a aflat încă nimeni afară de tine şi de mama ta. Nu-i aşa? Iar tu n-ai să spui la nimeni. Nu e voie să spui, înţelegi? E numai o încurcătură, o să-i dea drumul, o să se întoarcă în curînd. O să se întoarcă, înţelegi?

— Da, da, înţeleg. Că el e bun.

— E foarte, foarte bun! — strigă Vera Nikandrovna sărutînd-o pe obraz cu toată puterea. Şi deodată, glasul i se făcu convingător, aproape liniştit:

— Ascultă, fetiţo. O ştii pe Liza Meşkova? O mai ţii minte? Atunci, du-te repede la ea şi spune-i că o rog să vină pînă la mine. Numai să nu spui nimic despre Kirill, auzi? Ai înţeles? Să vină îndată la mine. Hai, du-te. Şi pînă una-alta, eu o să fac ordine pe-aici, o să mătur.

— Nu-i nevoie, — se repezi Anocika, — nu-i nevoie să mături dumneata: mă duc fuguţa, mă-ntorc şi mătur eu tot-tot-tot.

Vera Nikandrovna o mai sărută o dată, închise uşa în urma ei şi se apucă să facă ordine. Mişcările-i erau smucite, se răzbuna, parcă, de lunga şi chinuitoarea ei încremenire. Gîndurile adunate de-a lungul nopţii, şi parcă îngheţate în subconştient, se dezgheţau acum, se topeau şi, prinzînd viaţă, rupeau toate zăgazurile. Avea un plan de acţiune bine întocmit şi era încredinţată că totul se va realiza după dorinţa ei.

Însă, de la primul pas, Vera Nikandrovna se lovi de piedici: Anocika se întoarse şi-i spuse că-i ieşise înainte însuşi Merkuri Avdeevici, care o întrebase ce caută. Şi-i poruncise să-i spună aşa: că dacă doamna învăţătoare Izvekova doreşte să vorbească cu cineva din familia Meşkov, apoi să poftească dumneaei în persoană, că Liza n-are nici o nevoie să vină la dumneaei. Anocika alesese şi reţinuse din vorbele lui tot ce era mai important:

— Aşa a zis, că să vii dumneata, că pe Liza n-o lasă, ferească sfîntul!

Vera Nikandrovna rămase o clipă pe gînduri, apoi se duse la oglindă, își netezi părul pieptănat cu cărare la mijloc, își șterse obrazul cu un prosop uscat și se uită în jurul ei. Nu, nu putea să uite nimic, avea cu ea tot ce-i trebuie: planul ei de acțiune, voința ei, gîndul ei ascuțit ca un tăiș. O văzu pe Anocika și, pentru întîia oară în ceasurile acestea grele, i se strînse inima și-i veniră lacrimi în ochi: fetița își suflecase mînecuțele prea strîmte și, umblînd de-a-ndărătelea și făcînd la fiecare pas mătănii repezite, trăgea cu mătura, strîngînd de zor într-o grămăjoară ghemotocii de cîlți. Praful o învăluia din cap pînă-n picioare în vîrtejuri neastîmpărate, jucînd în razele liniștite, portocalii și calde.

— Fetiță dragă! — șopti încet Vera Nikandrovna.

— Du-te, — o îndemnă Anocika, îndreptîndu-se de mijloc, — că am eu grijă de gospodărie. Să nu crezi că nu știu să fac de toate!

Vera Nikandrovna ieși din casă aproape alergînd. Străbătu atît de repede bucata de stradă care despărțea școala de casa Meșkov, de parcă ar fi trecut doar dintr-o odaie într-alta. Curtea albastră se odihnea în liniștea dimineții ca o corabie sosită cu bine în port și gata să încarce. Deasupra porții era bătută o prăjină pentru steag, ferestruicile scînteiau în soare, scările erau proaspăt spălate.

Meșkovii îi făcură Verei o primire amabilă și ceremonioasă. Merkuri Avdeevici o prezentă soției sale, iar Valeria Ivanovna își ceru chiar iertare, puțin jenată, că era îmbrăcată ca prin casă, deoarece nu știuse de mai înainte.

— Mă scuzați, — zise Meșkov, — că v-am silit oarecum să veniți la noi: nu știu anume ce v-a spus fetița pe care a-ți trimis-o. Dar m-am gîndit așa, că dacă tinerii au făcut cunoștință în afară de casa părintească, nouă nu ni se cade să luăm exemplu de la copiii noștri. Noi n-avem de ce ne ascunde.

— Dar parcă ei se ascund? Doar o cunosc pe Liza dumneavoastră.

— Ei, asta înseamnă că fata mea nu e chiar atît de secretoasă ca fiul dumneavoastră, — rîse Meșkov. —

Şi aşa, m-am gîndit că ne-ar şedea mai bine să facem din cunoştinţa lor secretă o cunoştinţă în văzul tuturor.

— E drept, — intră în vorbă Valeria Ivanovna, — că Liza noastră nu ne ascunde niciodată nimic. Aşa am învăţat-o de mică... Poftiţi, vă rog, lîngă samovar. Numai, să ne scuzaţi că n-avem nimic pregătit. Dacă aş fi ştiut... Aşa, o să bem, cum se spune, ceaiul gol...

Încă nu se aşezaseră în jurul mesei, cînd sosi şi Liza. Somnul, chiar dacă nu fusese tocmai liniştit, şi spălatul, adăugîndu-se tinereţii ei biruitoare, părea că o crease pentru întîia oară abia atunci, în dimineaţa aceea. Emoţia care o cuprinsese văzînd-o pe Vera Nikandrovna îi sporea şi mai mult frumuseţea. Şi, în timp ce dădea bună ziua, în timp ce se aşeza, în timp ce-şi lua ceaşca, şervetul şi pîinea, căutînd parcă obiectul care ar fi putut-o ajuta să-şi păstreze echilibrul, toţi ceilalţi se lăsau furaţi, în tăcere, de farmecul ei.

— Nu te-am mai văzut, Liza, de cînd ai terminat liceul, — începu Vera Nikandrovna.

— Da, e drept, — răspunse Liza.

— Şi ce-ai hotărît, pleci la universitate ?

— În chestia asta, ca în orice altă chestie importantă, aşteaptă, pînă una-alta, hotărîrea mea, — vorbi cam apăsat Merkuri Avdeevici.

— Fără îndoială, — încuviinţă Vera Izvekova, — asemenea hotărîri importante nu se iau fără ştirea părinţilor.

— Mai bine zis, părinţilor le revine dreptul de a lua asemenea hotărîri, — preciză Merkuri Avdeevici, sentenţios.

— Cum ţi-a plăcut ieri la teatru, Liza ? — întrebă Vera Nikandrovna, ca să schimbe vorba.

— O, foarte mult !

— Cine ţi-a plăcut mai mult dintre artişti ?

— Ţvetuhin.

— E o celebritate, — adăugă Merkuri Avdeevici.

— Dar lui Kirill, i-a plăcut ? — întrebă Vera Nikandrovna.

Lizei era să-i scape un „nu“, se stăpîni însă şi începu să tuşească.

Prin urmare, Vera Nikandrovna aflase ce s-a întîmplat aseară la teatru. Probabil că pentru asta şi venise : să vorbească despre scena îngrozitoare din cabina lui Ţvetuhin, despre fuga Lizei, singură prin oraşul adormit — şi despre mai ce ? Despre ceea ce Liza nu ştia şi era lucrul cel mai de seamă în momentul de faţă : despre ce se mai întîmplase cu Kirill. Căci Liza îl părăsise, îl lăsase singur între oamenii aceia porniţi împotriva lui. Pesemne că se petrecuse ceva ireparabil. Ce nenorocire a mai fost şi cunoştinţa ei cu Ţvetuhin ! De ce a primit, oare, să se ducă la el, în culise ? Dacă n-ar fi fost cearta cu Kirill, i-ar veni mai uşor acum. Fireşte, tot i-ar fi frică, dar nu aşa de tare. Că doar demult se pregăteşte pentru întîlnirea de neînlăturat a tatălui ei cu Vera Nikandrovna. Demult presimte că această clipă va fi hotărîtoare, fatală. Dar cum ar fi putut oare să-şi închipuie că, tocmai în clipa aceea, ea va fi rupt-o cu Kirill — oare într-adevăr o rupsese ? — şi că nu va şti măcar ce e cu el ?

— Doamne, cum mai tuşeşte, — spuse Valeria Ivanovna. — Teatrul e de vină, nici vorbă ! Acolo totdeauna e curent.

— Da, teatrul, — întări şi Merkuri Avdeevici, mestecînd cu linguriţa în pahar. — Ce nu face teatrul ? Aduce pe scenă indivizi din cei care se adăpostesc prin aziluri de noapte.

— Într-adevăr, teatrul ne arată toate aspectele vieţii, — se făcu a nu înţelege Vera Nikandrovna.

— Dar la ce bun să arate toate aspectele ? Omului se cuvine să-i dai un exemplu, ca să ştie ce are de urmat. Aşa ne învaţă şi biserica lui Christos. Dar dumnealor se apucă să ne înfăţişeze fel de fel de ticăloşii : cu alte cuvinte, uitaţi-vă cît de mîrşavă este făptura omenească !

— Da, fără îndoială, biserica şi teatrul sînt două lucruri cu totul diferite, — făcu Vera Nikandrovna.

Merkuri Avdeevici îşi mişcă mustăţile cu un aer de superioritate şi de mustrare : ia te uită, domnule, ce ajung să spună oamenii !

— Într-adevăr, cu totul diferite! — repetă el zîmbind. — Probabil că şi fiul dumneavoastră e de aceeaşi părere? Aş fi curios să ştiu cam ce crede el despre reprezentaţia de aseară?

— N-a putut să-mi spună nimic, — zise încet Vera Nikandrovna.

— Cum, n-aţi stat încă de vorbă?

— Nu, — răspunse ea şi, lăsîndu-şi ochii în jos, se rugă: — Aş vrea să vorbesc între patru ochi cu Liza...

Toată lumea tăcu o clipă, apoi Merkuri Avdeevici se rezemă cu băgare de seamă de speteaza fotoliului şi întrebă:

— Şi pentru ce, mă rog? Presupuneam că ne-am întîlnit aici tocmai ca să lichidăm orice ascunzişuri. Şi cînd colo, văd că însăşi dumneavoastră urmaţi pilda tinerilor!

— Bine, — rosti Vera Nikandrovna mai încet încă şi, luîndu-şi şervetul, îl desfăcu fără grabă, apoi îl împături iar la loc, exact pe dungă. — Voiam să-ţi spun, Liza, că... s-a întîmplat o neînţelegere îngrozitoare cu Kirill. Nu ştiu de ce, l-au... l-au arestat astă noapte.

Liza se îndreptă şi se ridică, sprijinindu-se cu vîrful degetelor de masă.

— Voiam să te rog, — urmă Vera Nikandrovna, fără să-şi schimbe monotonia glasului şi parcă fără să simtă nimic, — deoarece îl cunoşti bine pe Ţvetuhin... Dacă i te-ai adresa... nu, nu singură, poate împreună cu mine. Fără îndoială că pentru dumneata ar face-o... Dacă intervine el pentru Kirill, sînt încredinţată că... Are atîta trecere. Şi atunci, foate s-ar lămuri imediat. Il ştii doar pe Kirill... Nu poate fi la mijloc decît o neînţelegere şi, nu mai încape vorbă, o să se vadă că băiatul... Şi pe urmă, Ţvetuhin, prietenia lui cu Pastuhov care şi el e aşa de cunoscut... Sînt sigură că...

Liza începu să se lase încet în jos, ca şi cum ar fi vrut să ridice ceva de pe podea. Capul i se aplecă, moale, şi deodată căzu fără putere peste masă, răsturnînd o ceaşcă. O şuviţă de păr fin i se lipi de faţa de

masă care se întunecase din pricina ceaiului vărsat iar obrazul i se făcu alb ca fildeşul.

— Lizanka! — strigă Valeria Ivanovna, repezindu-se la fată.

Cu o hotărîre bruscă, Merkuri Avdeevici o apucă pe Liza de subsuori, o ridică fără efort aparent şi o duse în odaia ei. Toată casa era cuprinsă de spaimă. Valeria Ivanovna o striga pe Glaşa alergînd pînă la scară şi bătînd în parmaclîc: carafa cu apă era la bucătărie, dulăpiorul cu medicamente încuiat şi cheile — dumnezeu ştie pe unde! Ii descheiară Lizei rochia, îi udară tîmplele cu apă de colonia. In curînd îşi veni în fire. Dar Valeria Ivanovna continua să-i facă vînt mereu cu un calendar care-i căzuse în mînă, cu familia imperială pe copertă.

Meşkov închise încet uşa odăii Lizei şi se apropie de Vera Nikandrovna. Stătea rezemată de fîşia îngustă de perete dintre ferestre, atingînd cu umărul filodendronul înalt pînă-n tavan, care-şi legăna frunzele grele. Reflexul lor zimţuit luneca, palid, pe faţa şi pe mîinile ei strînse la piept. Se uita la Meşkov cu o privire speriată, dar parcă dusă undeva departe de legănarea aceea ritmică a reflexelor.

Meşkov se aşeză în faţa ei, cu picioarele depărtate şi bine înfipte în pămînt, trăgînd de lanţul cu cheiţă al ceasului din vestă. Răsufla şuierînd printre mustăţile zbîrlite, iar barba i se strîmbase într-o parte.

— Daţi-mi voie să vă spun, doamna mea, — începu el, coborîndu-şi glasul înăbuşit, ca totdeauna cînd încerca să-şi stăpînească mînia, — că fiică-mea n-a avut, şi nici n-ar fi putut să aibă vreodată nici un fel de relaţii cu fiul dumneavoastră. Şi nu voi permite nimănui să se atingă de ea. Aţi greşit adresa. In casa mea, nimeni nu ia sub ocrotirea lui persoane certate cu legea. Şi socotesc că e de datoria mea s-o pun pe fiică-mea la adăpost de orice bănuială, că ar fi intrat în cîrdăşie cu asemenea oameni. Cît despre dumneavoastră, culegeţi acum ce aţi semănat. Noi nu vă putem fi de nici un ajutor. Am onoarea.

Se dădu la o parte, deschizîndu-i Verei Nikandrovna drumul spre ieşire.

— Ce să fac? — oftă ea, aplecîndu-şi capul. — Înţeleg că nu e nimic de făcut. Numai, mi-e tare milă de Liza.

— N-aveţi decît. Fata are însă părinţi cărora le e milă de ea — şi nu aşa cum ştiţi dumneavoastră, ci aşa cum ştiu ei. Acestea fiind zise... — şi el îi arătă cu degetul întins, scara.

Fără să-şi ridice capul, Vera Nikandrovna coborî scările şi ieşi în curte. Meşkov venea în urma ei. Voia s-o petreacă pînă la portiţă, ca să se încredinţeze că, într-adevăr, părăsise incinta citadelei sale.

Dar nici n-avu timp să păşească peste pragul casei, că se şi opri în loc: nu, evenimentele zguduitoare ale acestei zile blestemate nu se terminaseră încă. Prin curte venea păşind ameninţător şi cu încredere în sine, în uniformă albă de vară cu petliţe portocalii la guler şi manşete, cu epoleţii portocalii, cu mustăţile înfoiate portocalii şi ele, strălucind din cocarda nouă de la şapcă şi cu garda săbiei frecată lună — un sergent de stradă mătăhălos, cu obrazul ca o portocală. Oare mai stăruiau încă, într-adevăr, arătările de spaimă ale nopţii trecute? Oare Merkuri Avdeevici n-o să-şi mai recapete niciodată liniştea? Or să se ţină veşnic de el uniformele astea de jandarmi şi de poliţişti? Atîta-i mai lipsea acum, să se întîlnească nas în nas dobitocul ăsta cu cocardă şi cu vizitatoarea aceea nepoftită, despre care Merkuri Avdeevici nici nu voia să mai ştie sau să mai audă vorbindu-se!

Dar, pe cît se pare, sergentul n-o observase pe Vera Nikandrovna. Nici măcar nu se uitase la ea. Venea drept spre Meşkov şi, cu cît se micşora distanţa dintre ei, cu atît mai mult i se apropiau de ochi vîrfurile mustăţilor portocalii şi cu atît mai adînc i se ascundeau punctişoarele vii ale pupilelor în crăpăturile pleoapelor umflate.

— Să trăiţi, Merkuri Avdeevici, — tună poliţistul. Şi Meşkov îl recunoscu: era sergentul de stradă din sectorul lui.

— Să trăieşti, băiete, — îi răspunse el cu plăcere, ba chiar cu acel respect care apărea în glasul lui

numai atunci cînd vorbea oamenilor cu totul excepţionali. — Cum de nu te-am recunoscut?

— Nu m-aţi văzut cam demult, Merkuri Avdeevici. N-am mai trecut pe-aici de la lăsata secului. Am fost în concediu, la ţară.

— Aşa, bine. Ei, şi cum e pe la ţară?

— Mulţumesc, frumos. Ce-i de-acasă sînt bucuroşi cu ce au. Ţărănimea e cea care păstrează ordinea statului.

— Fără îndoială. Ţăranii nu-s ca terchea-berchea de la tîrg.

— Întocmai.

— Şi cu ce ocazie pe la noi?

— Am venit să vă aduc aminte, Merkuri Avdeevici, că mîine e onomastica ţarului. Să nu uitaţi să puneţi steagul la poartă. Şi ordonaţi să se pună negreşit şi la azil.

— Bine, băiete, mulţumesc.

Meşkov se scotoci prin vestă, numără treizeci de copeici şi i le întinse sergentului.

— Vă mulţumesc cu respect, — zise sergentul şi făcu stînga împrejur.

„Poate că, încetul cu încetul, se aranjează lucrurile“, se gîndi Meşkov, suspinînd ca un copil după plîns.

19

Egor Pavlovici se înţelesese cu Pastuhov să ia dejunul pe vapor. Cam pe la unsprezece, venea din sus vaporul de pasageri „Zburătorul“ şi rămînea mult timp lîngă chei, la încărcat. Şi celor care se pricepeau la mîncare, le plăcea să-şi petreacă un ceas-două pe covertă.

Era o vreme mohorîtă, neguroasă. Nici la amiază Volga nu se limpezise de ceaţa pe care o tîra la vale, laolaltă cu apele ei somnoroase. Văzduhul unduia în tremurul monoton al negurii palide ca nisipul, sirenele vapoarelor se înfundau în ceaţă şi toate zgomo-

tele orașului erau înăbușite. Pe străzile în pantă bocăneau înfundat potcoavele care nu mai aveau sunet.

Țvetuhin umbla în starea aceea care s-ar putea numi „de vid“ : gîndurile lui creșteau în toate direcțiile deodată, ca niște crengi de copac. Ridicîndu-și capul și văzînd pe acoperișul stațiunii telefonice cușca înaltă a firelor savant încrucișate, își aduse aminte de invențiile care-l pasionaseră de atîtea ori în viață. Niciodată nu inventase nimic și nici n-ar fi fost în stare să inventeze ceva. Dar îi treceau prin minte tot felul de idei în legătură cu tehnica: de pildă, aceea a unui acumulator electric care să fie mic, ușor, și în același timp puternic. Dacă ar fi izbutit să găsească, din întîmplare, un mod cu totul nou de a-l izola — afacerea ar fi fost ca și făcută. Dar pentru asta, în cercetările lui ar fi trebuit să-l ajute întîmplarea, ca la toate invențiile, dealtfel, însă — dumnezeu știe de ce — întîmplarea nu voia să-l ajute cu nici un preț.

Pe trotuarul de lemn de lîngă gara Privoljskaia, îl întrecu, bocănind cu tocurile pantofilor noi, o fată. Uitîndu-se la fiongul albastru al cozii, care o bătea peste mijlocul subțire, ca de furnică, Egor Pavlovici începu să se gîndească la Liza. Îi plăcea emoția ei, iar scena de ieri, din cabină, îi părea promițătoare: Liza se arătase adînc jignită pentru el și fugise atît de tulburată, încît fără îndoială că nu se va mai împăca pentru nimic în lume cu băiatul acela care a făcut-o să sufere. Și, cine știe, poate că acum, în ziua aceasta gălbuie, se gîndește și ea la el, la Egor Pavlovici, și în inima ei înflorește sentimentul acela care va trebui să trezească și în el un răspuns. După aceea vor descoperi că erau făcuți unul pentru altul și Egor Pavlovici se va însura cu ea și va fi fericit.

Toată lumea era încredințată că actorul Țvetuhin are probabil noroc și în viața lui particulară. Lumea credea, fără îndoială, că dacă ai parte de celebritate, nu poți să duci lipsă de căldură și de mîngîiere, că dragostea și fericirea sînt nedespărțite de glorie. Numai Țvetuhin singur și, poate, și Mefodi, știau cît de departe de realitate era această credință.

Egor Pavlovici fusese însurat cu o actriță — Agnia Lvovna Perevoșcikova. Trecuseră însă doi ani de cînd plecase de la ea și de cînd ea colinda, singură, teatrele. Femeie răutăcioasă, fără talent deosebit, Agnia Lvovna nu era nici prea inteligentă și-și pusese nădejdea în Țvetuhin ca într-o pînză de corabie care trebuia s-o scoată în largul succesului. Dar pînza de corabie nu izbutise s-o urnească din loc, și nu se știe dacă un artel întreg de luntrași ar fi fost în stare s-o facă. Agnia Lvovna îl învinuia pe Țvetuhin că nu-și dădea destul interes, dar, de cîte ori încercase el s-o ajute, ea se supărase, deoarece era din acele femei cărora le place doar să dea lecții altora, nu să învețe ele de la alții. În tot timpul scurtei lor conviețuiri, Țvetuhin se pomenea mereu acuzat de cîte ceva. Căsnicia lor nu mai era căsnicie, ci un permanent proces, așa încît abia după ce plecase de lîngă nevastă, veșnicul inculpat se simțise, în sfîrșit, achitat.

Dar după ce ai trecut de treizeci de ani, nici cei mai buni prieteni nu ajung să-ți aline singurătatea. Cînd și cînd, Egor Pavlovici își mai aducea aminte de timpul cînd era în permanență acuzat, zîmbea și se întreba singur: „Oare să fi fost chiar atît de rău?..." Și dacă nimerise prost o dată, asta însemna că nu putea să nimerească mai bine a doua oară? De aceea, coborînd acum spre țărm, asculta cum bocăneau pe treptele de lemn tocurile pantofilor noi și nu-și putea lua ochii de la fiongul cel albastru, care sălta pe un mijloc subțirel, ca de furnică. Și se uită așa, pînă ce fiongul dispăru, zvîcnind, undeva, în depozitele din port, pe după grămezile de rogojini. Ar fi timpul să introducă, în sfîrșit, acțiune de divorț, dar îl împiedicau atîtea alte treburi.

Munca de teatru, cu forfota neîntreruptă de oameni și cu farmecul ei dulce-amar, cînd îi umplea viața, cînd i-o pustia. Se deprinsese cu frigurile acestea, și acum îi era cam frică să nu se interzică reprezentarea „Azilului de noapte", în care jucase atît de frumos rolul Baronului, să nu se sfîrșească, adică, stagiunea prelungită peste termenul obișnuit și să rămînă singur cu el însuși pînă în octombrie.

Şi aşa, gîndindu-se la una şi la alta, Egor Pavlovici ajunse pe chei şi trecu peste puntea clătinată, ferindu-se mereu ca să facă loc hamalilor care se mişcau în ritm pe două şuvoaie paralele: unii încovoiaţi sub povară, urcînd pe vapor, alţii cu spatele drept, cu umărarul gol, coborînd la mal. Cînd ajunse pe puntea de jos a vaporului, Ţvetuhin se opri.

La stînga era deschisă trapa calei de la prova, în care erau rostogolite, pe scîndurile lustruite, tot felul de încărcături, iar undeva, în adîncul luminat electric, şeful echipajului striga monoton la hamali, scoţîndu-şi mereu chipiul şi scărpinîndu-se la ceafă. La dreapta, în faţa sălii de maşini, se înălţa o construcţie neînchipuit de greoaie, dar în acelaşi timp aeriană, alcătuită din aripi imense, din stinghii, din tendoane de sîrmă şi articulaţii. Ţvetuhin ghici imediat că era vorba de un biplan demontat şi, cerînd lămuriri, află că aviatorul Vasiliev îşi transporta aparatul. Maşinăria ocupa foarte mult spaţiu, şi totuşi părea că nu ocupă aproape deloc : puteai să treci pe sub ea şi puteai să vezi prin ea de oriunde: şi de sus, şi de jos şi dintr-o parte. Aparatul părea simplu dar, cu toată simplitatea lui, în fiecare sîrmuliţă ascundea cîte o enigmă. Pînă şi pînza aripilor, acoperită cu lac şi întinsă ca o tobă, era misterioasă. Adunîndu-şi poalele pelerinei, Ţvetuhin începu să se învîrtă în jurul biplanului, să se uite pe sub aripi, să le pipăie, să dea bobîrnace în pînză, să miroasă lacul şi să măsoare tîmplăreşte, cu degetele desfăcute în compas, lungimea şi lăţimea planurilor. Nu ştia singur de ce, dar îi bătea inima de o auzea cum bate. Panamaua îi căzu de pe cap. Călcă pe ea, o ridică, o făcu repede sul şi trecu înainte, lăsîndu-se pe călcîie, ridicîndu-se în vîrfurile picioarelor, cercetînd cu de-amănuntul carcasa aparatului. Nu-i lăsa pe hamali să circule în voie prin faţa trapei. Oamenii îi strigau mereu:

— Păzea! Păze-ea!

În cele din urmă, unul îl atinse cu un balot, izbindu-l zdravăn peste umăr, şi-i strigă :

— Hei, boierule! Nu vezi că te lovesc? Ce dracu'!

Atunci se depărtă de biplan încet, şi, pe o scăriţă dreaptă cu plăci de alamă lustruite, urcă pe puntea pasagerilor.

Pastuhov stătea la o măsuţă cu faţa spre fluviu, bea bere „Jiguliov" şi mînca raci.

— Credeam că nu mai vii, — îl întîmpină el, sunînd chelnerul.

— Ai o coală de hîrtie? — îl întrebă nerăbdător Ţvetuhin. — Dacă nu ai, rupe o foaie din agendă.

Pastuhov îşi şterse îndelung degetele cu şervetul, apoi se scotoci prin buzunare şi aruncă pe masă o scrisoare mototolită. Egor Pavlovici se apucă să facă din hîrtie o jucărie, îndoindu-i cu grijă colţurile, măsurîndu-i şi rupîndu-i marginile. Pastuhov îi urmărea mişcările sugînd cozile de raci. Chelnerul se apropie.

— Încă o duzină de raci, — comandă Pastuhov, — şi o cegă frumuşică.

— Fiartă la aburi? — întrebă chelnerul, aplecîndu-se spre el.

— La aburi.

— Strînsă rotocol?

— Da, rotocol.

Ţvetuhin îşi termină jucăria, se ridică şi-l chemă pe Pastuhov:

— Vino încoace şi priveşte.

Se opriră lîngă bord şi Ţvetuhin aruncă jucăria, care zbură departe, tot mai departe de vapor, cu o mişcare regulată şi domoală, apoi se lăsă uşor pe apă, cu aripioarele întinse. Pastuhov o urmări o vreme cu privirea, pînă văzu că a luat-o curentul, apoi se uită cu nepăsare la prietenul său, se întoarse la masă şi zise, băgîndu-şi şervetul pe după vestă:

— Interesantă păsărică... — După aceea rupse un picior de rac şi-l ronţăi, nepăsător.

— Şi asta nu te face să te gîndeşti la nimic? — îl întrebă Ţvetuhin.

— La nimic.

— Trist lucru.

— Aşa-s eu, obtuz.

— Eşti leneş, asta-i. Dar aici nu-i nevoie de cine ştie ce muncă istovitoare a creierului. Păsărica a zbu-

rat urmînd ipotenuza triunghiului, care e de trei ori mai mare decît înălțimea lui. Prin urmare, dacă aș sări cu asemenea aripi de la înălțimea de o verstă, înseamnă că aș zbura pe o distanță de trei verste.

— Dacă ai sări de la o asemenea înălțime, te-ai face praf, așa cum fac eu praf racul ăsta în dinți.

— Și, bagă de seamă, — urmă foarte serios Țvetuhin, — păsărica a zburat fără motor. Dacă aș înzestra-o cu motor și cu un acumulator ușor și puternic, ar putea să zboare de mai multe ori pe atita.

— Ai văzut cumva biplanul de jos ?

— Da. Dar mie mi se pare, Alexandr, că aviatorii noștri au apucat pe o cale greșită. Ei cred că pasărea mea are nevoie să-și facă vînt ca să zboare. Nu-i adevărat. Dacă ții o pasăre de picioare, ea tot zboară. N-are nevoie nici să sară, nici să-și facă vînt. E în stare să rupă ața cu care ai legat-o de pămînt, e în stare să ridice în aer o greutate, prin simpla putere a aripilor ei. Trebuie să descoperi două lucruri : cum să te ridici în aer fără să-ți faci vînt și cum să construiești un motor cît mai ușor.

— Răcorește-te, savantule ! — îl sfătui Pastuhov, turnîndu-i bere în pahar. — Vrei să-ți spun ceva relativ la invențiile tale ? Ai jucat admirabil ieri. Asta e meseria ta. Ține-te de ea. Leonardo inventa și el aripi. Dar cine-l cunoaște altminteri decît ca pictor ?

— E vina noastră.

— Nu. Citește-i „Codicele". Cînd scrie despre „Potopul" său, limba lui te face să te cutremuri. Spune într-un loc : *„Să se vadă văzduhul cel întunecat"*... ca dumnezeu cel care a făcut lumea zicînd : să se facă lumină. Cît despre schițele mașinilor lui, sînt doar relicve respectabile și atîta tot.

— Ai vrea să zbori ? — îi tăie vorba Țvetuhin.

— Zbor tot timpul.

— Dar nici măcar n-ai văzut un avion în zbor.

— Am văzut. Deasupra hipodromului s-a ridicat o „lăcustă", a descris un cerc peste acoperișuri și s-a așezat pe niște sîrme de telegraf. Pilotul și-a scrîntit maxilarul.

— La început, și puiul cade din cuib, Alexandr !

— Înţeleg. Puiul va deveni pasăre. Dar eu voi zbura totdeauna mai departe. Uite, stau colea la masă, mănînc un rac şi văd cum s-a pleoştit jucăria ta în apă şi cum atîrnă, ca o cîrpă murdară, de lopata unui barcagiu. Barcagiul se uită cu gura căscată spre ţărm. Uite şi ţărmul. Grămezile de mărfuri se ridică pe mal ca nişte cocoaşe. Prin tranşeele ce se deschid între ele, se tîrăsc omuleţi. Doi din ei s-au oprit lîngă o grămadă de peşte uscat, au dat la o parte colţul rogojinii şi au ales un peşte mai mărişor. Acum îl bat de colţul lăzii, îi rup capul, îl curăţă. Auzi cum pîrîie pielea jupuită de pe spinare? Vezi cum sar în toate părţile solzii argintii?... Şi-n vremea asta, nu am în faţa mea decît un biet rac.

— Nu te temi că ai să aterizezi şi tu pe o sîrmă de telegraf? — îl întrebă Ţvetuhin.

— Se prea poate. S-ar putea chiar să cad cu nasul într-o băltoacă. Dar zborurile acestea sînt meseria mea, şi altceva nu-mi mai trebuie.

Ţvetuhin tăcu. Vedea în gînd, ca şi mai înainte, modelul de hîrtie şi-i urmărea zborul. Însă ochii lui păreau că vor să urmeze drumul pe care i-l arătase Pastuhov: prin pîcla gălbuie zărea ţărmul, cu movile de mărfuri acoperite cu prelate.

Cam pe la ora aceea începea schimbul hamalilor. Un artel pleca de la încărcat şi altul se pregătea să-i ia locul, prînzind ca să prindă puteri înainte de-a începe lucrul. Jos la pămînt, între bîrnele care sprijineau antrepozitul uriaş, de unde abia se retrăseseră apele primăverii, hamalii şedeau în genunchi, în cerc, luînd cu lingura fiertura din cazan. „Tătucul" lor, Tihon Parabukin, îşi scosese cămaşa. Trupul lui puternic, cu o cruce de păr auriu pe piept, părea luminos în penumbră. Îşi băga lingura în cazan împreună cu ceilalţi şi o ducea la gură cu grijă, ţinînd sub ea o felie de pîine, ca să nu-i pice.

Mai încolo, în lumină, sprijinită de o bîrnă şi cu picioarele goale întinse pe pămînt, Anocika cosea un nasture la cămaşa lui tată-său. Olga Ivanovna îşi trimisese fata pe chei, cu plăcintă, cu ac şi cu aţă ceruită, pentru că ea, personal, era supărată pe bărba-

tul ei. Tihon bea de o săptămînă în şir, rătăcea pe mal, iar dacă mai dădea cînd şi cînd pe la azil, făcea scandal şi se bătea cu pumnii în piept strigînd: „Nu trezi bestia din mine!..." Şi înhăţa din nou sticla care-şi scotea gîtul din buzunar. O dată l-a găsit, cu chiu cu vai, într-o cîrciumă; altă dată, sub o lotcă veche răsturnată cu fundul în sus. Ajunsese să umble rupt, îşi băuse umărarul de piele, iar cînd se apucase din nou de lucru, îi fusese ruşine să se înfăţişeze înaintea Olgăi Ivanovna şi-i trimisese vorbă Anocikăi, prin cei de la azil, că avea nevoie să-l cîrpească cineva. Anocika îl ospătase cu plăcintă cu carne, de care-i plăcea lui, şi se apucase de lucru. Cosea nasturii cu nădejde, bărbăteşte, aşa cum o învăţase tată-său, fără să strîngă firul, ci răsucind sub nasture un fel de codiţă, iar peticele le punea cît mai mari, ca să acopere bine gaura. Şi în timp ce cosea, faţa ei lua o expresie serioasă, ca a tuturor femeilor care coseau pentru hamali.

Parabukin se uită în cazan, bătu cu lingura în marginea lui şi porunci:

— Hai, cărăbăniţi tot!

Oamenii începură să pescuiască din ciorbă carnea tăiată în bucăţele mici, pîndind ca nimeni să nu ia mai mult decît i se cuvenea. În curînd ajunseră la fund şi, după ce aproape îl uscară cu lingurile, începură să se ridice unul cîte unul, făcîndu-şi cruce. Punîndu-şi din mers umărarele şi cercîndu-şi cîrligele, ieşeau la lumină din umbra antrepozitului cu pasul lor greoi şi legănat. Parabukin îşi îmbrăcase cămaşa cîrpită şi-şi mîngîia uşurel fata pe păr, ezitînd parcă. Fetiţa o luă pe lîngă el, fericită că-i fusese pe plac şi că putea să mai rămînă pe mal, să se mai odihnească: se săturase să-l tot dădăcească pe Pavlik.

Artelul trebuia să încarce pe vapor o ancoră de o sută de puduri. Parabukin o ocoli, în timp ce hamalii ceilalţi stăteau, tăcuţi, în jurul ei. Treaba nu era uşoară. Ştiau cu toţii ce aveau de făcut, dar se cădea ca înainte „tătucul" să-şi spună cuvîntul.

— Trageţi frînghia, — porunci liniştit Parabukin.

Cinci oameni ridicară de la pămînt unul din brațele ancorei şi strecurară pe sub el capătul frînghiei. Trecură apoi la celălalt braț, făcînd acelaşi lucru. După aceea înnodară capetele frînghiei peste talpa ancorei şi întreg artelul se aşeză pe două rînduri, de o parte şi de alta a odgonului.

— Puneți mîna! — porunci Parabukin.

Hamalii ridicară frînghia.

— N-o să meargă, n-o să meargă! — începu să cînte Parabukin cu glasul lui răguşit, şi alte glasuri de bas repetau după el aceleaşi cuvinte, alene, mai mult vorbind decît cîntînd, adresîndu-se parcă ancorei care zăcea, ca moartă, înfundată în pămînt. Îndată, glasurilor joase începură să le răspundă altele, subțiri — şi tot artelul se apleca, ca un singur om, întinzînd frînghia şi căutînd sprijin de nădejde pentru picioarele încălțate toate la fel, cu opinci.

— O să meargă, o să meargă! — cîntau glasurile cele subțiri.

— N-o să meargă, n-o să meargă! — răspundeau cele joase.

— Vezi că merge, merge, merge! — cîntară deodată, sonor, glasurile subțiri, şi ancora se urni greoaie, ieşind anevoie din tiparul ei şi storcînd din pămînt, cu talpa, umezeala gălbuie ca nisipul. Atunci toate glasurile se topiră într-unul singur, armonios, şi peste țărm se revărsă ca un val minunat cîntecul acela geamăn, care înveseleşte şi mîngîie sufletul hamalilor de pe Volga, vorbele acelea simple care se ceartă între ele şi ațîță, melodia aceea care adună oamenii şi-i poartă în acelaşi pas, an după an, veac după veac. Ancora se mişca tîrîş, oprindu-se la fiecare piedică, urnindu-se apoi din loc, în silă parcă, şi totuşi cu supunere. Părea că pînă şi trupul ei negru de fier prinde viață din viața cîntecului biruitor.

Pastuhov şi Țvetuhin îşi terminaseră dejunul şi ascultau de multă vreme, nemişcați, cîntecul care năvălea de pe mal peste apă, cînd pe o parte, cînd pe cealaltă a vaporului, cînd prinzînd puteri şi sunînd cu glas de clopot, cînd pierzîndu-se domol, departe, în pîcla rîului.

— Hai să-i vedem, — zise Pastuhov, entuziasmat dintr-o dată.

Trecură prin salon şi se opriră pe partea cealaltă, drept deasupra punţii aruncate de pe chei pe vapor. Cu coatele pe parapet, se uitau la hamalii din capăt cum păşeau pe punte, şi cum întreg artelul, ţinîndu-se de frînghie, cum se ţin crengile bradului de trunchi, începea să se facă una cu vaporul, dispărînd în pîntecele lui.

— Ia te uită! — zise Ţvetuhin. — Îl recunoşti? În urma tuturor venea, aplecat, Parabukin. Ţinea şi el frînghia cu o mînă, dar numai aşa, de formă, urmărind atent mişcările ancorei, ale cărei braţe, ca două coarne, cuprindeau toată lărgimea punţii. Coama răvăşită îi cădea peste obraz şi pe gît, legănîndu-se la fiecare smucitură a trupului greoi.

— Splendid! — zise rîzînd Pastuhov. — Nu mi-ar plăcea să mă apuce de gît un tip ca ăsta!

— Şi pentru ce să te apuce, adică?

— Uite-aşa, fiindcă i s-a urît cu viaţa.

— Nu cred să i se fi urît cu viaţa. Dar uite şi fetiţa lui... Anocika! — strigă Ţvetuhin.

Anocika venea cu paşi mărunţei în urma ancorei, într-un grup de băieţi desculţi ca şi dînsa: se adunaseră să vadă cum se încarcă ancora pe vapor şi se lăsau duşi de privelişte, ca de un marş cîntat de muzica militară. În clipa aceea, cîntecul se opri. Începea partea cea mai grea: ancora trebuia ridicată cu inelul în sus, şi aşa, în picioare, tîrîtă de-a lungul punţii pînă la prova. Anocika îşi ridică ochii spre Ţvetuhin, îi făcu un semn cu capul, ca unei cunoştinţe vechi şi, folosindu-se de învălmăşeală, se strecură pe vapor. Nu se arătă prea curînd pe puntea de pasageri; îi trebui oarecare timp să rătăcească prin culoare, cercînd una după alta uşile, toate la fel, ale cabinelor. Era cam intimidată de splendoarea atîtor lucruri strălucitoare, balustrade de alamă, candelabre, geamuri. Totuşi, lui Ţvetuhin îi dădu bună ziua fără sfială: mai avusese de-a face şi cu el, şi cu alţi actori la teatru, unde se furişase de cîteva ori la repetiţiile de zi şi unde lumea începuse să se deprindă cu

ea. Se aştepta să-i dea şi acum vreun comision şi întrebă, fără să stea mult la gînduri:

— Să mă reped încotrova?

— Nu, n-am nevoie de nimic. Ai venit să-i ajuţi tatii? — o întrebă Ţvetuhin gîndindu-se la cei care încărcau ancora.

— Da, — îi răspunse Anocika, cu o netulburată seriozitate.

Pastuhov o apucă de codiţe, zîmbind. Ea se trase uşor la o parte şi adăugă foarte degajat, arătînd acul înfipt în rochiţă şi înfăşurat în aţă:

— I-am cîrpit tot şi i-am cusut toţi nasturii. Mama zice că în curînd o să ştiu coase toate celea. Mi-a făgăduit c-o să mă-nveţe să cos o cămaşă. Ea are s-o croiască şi eu am s-o cos.

— Poate îmi coşi şi mie una? — o întrebă Ţvetuhin.

— Nu ştiu. Întîi şi-ntîi, trebuie s-o ajut pe mama. Pe urmă, pe Vera Nikandrovna. Vera Nikandrovna are să mă înveţe să citesc şi eu am să-i ajut la treabă.

Anocika aruncă, pe rînd, cîte o privire iute lui Pastuhov şi lui Ţvetuhin, apoi se înălţă în vîrful degetelor şi zise în şoaptă, dar destul de tare ca s-o audă amîndoi:

— Ştiţi, l-au luat pe băiatul Verei Nikandrovna!...

— Care Vera Nikandrovna? — întrebă Ţvetuhin. Şi deodată, răsucindu-se pe loc, îşi aduse aminte: — Alexandr, n-o fi vorba, cumva, de Kirill?... — Apoi se întoarse din nou către Anocika: — L-au luat pe Kirill? Pe Kirill Izvekov, elevul de la şcoala tehnică?

— Desigur că pe Kirill, — făcu Anocika. — Parcă ce, Vera Nikandrovna mai are şi alt băiat?

— Ce tot trăncăneşti acolo? Cum asta: l-au luat?...

— Ba nu trăncănesc deloc. Ieri am stat toată ziua la Vera Nikandrovna. Iar cu o noapte înainte un unchiaş de la noi, de la azil, a văzut cum l-au ridicat şi l-au dus.

— Cine l-a dus? Unde? — încercă s-o descoasă Ţvetuhin. Dar deodată, înţelegînd că fetiţa spunea

adevărul, tăcu şi, ridicînd din sprîncene, se uită din nou la Pastuhov.

Alexandr Vladimirovici stătea nemişcat. Partea de jos a feţei lui mari parcă i se îngreuiase, ochii i se făcuseră mai mici şi clipeau mărunt. Fiecare trăsătură îşi exprima, în felul ei, dezamăgirea. Părea că se duce cu gîndul undeva departe şi iar se întoarce ca să plece din nou, cu o idee nelămurită în cap. Lui Ţvetuhin i se păru că Pastuhov îşi recunoştea, cu adîncă neplăcere, o rătăcire, şi nu era în stare să creadă că se înşelase.

— Ce înseamnă asta, Egor ? Au început să ridice şi copilandrii ? — zise el în cele din urmă.

Apoi o apucă pe Anocika de bărbie şi, ridicîndu-i mult capul, se uită iscoditor în ochii ei deschişi cu îndrăzneală.

Jos, începuse să se înfiripe iarăşi cîntecul acela care semăna a ceartă :

— O să meargă, o să meargă !...

Dar se rupse fără veste. Cineva îl curmase strigînd : „Staţi !" şi îndată : „Păzea !" Apoi mulţimea începu să vocifereze şi să înjure. într-o învălmăşeală de glasuri neclare. Scoţînd un fel de piuit jalnic, Anocika trecu dintr-o săritură peste parapet, sări pe marginea cheiului şi de acolo, sprintenă ca un şoricel, se strecură printre picioarele oamenilor care se îngrămădeau lîngă punte.

— Un accident ! — zise Ţvetuhin, aplecîndu-se şi căutînd să desluşească ce se petrecea acolo, jos. — I s-a întîmplat ceva lui Parabukin, — adăugă el repede şi o luă din loc, ţinîndu-şi pelerina cu mîna.

Parabukin zăcea pe spate, cu ochii închişi, respirînd cu sughiţuri scurte, de parcă-şi stăpînea plînsul. Pe frunte îi luceau broboane de sudoare. În jurul lui, hamalii se înghesuiau, certîndu-se : unii ţineau morţiş că Parabukin căzuse pe spate, alţii că ar fi căzut pe o parte.

— Cum s-a întîmplat ? — repeta mereu Ţvetuhin, făcîndu-şi loc prin mulţime şi adresîndu-se tuturor celor care-l lăsau să treacă.

— L-au lovit cu fusul, — îi răspunse unul.

— Care fus ?

— L-a răsturnat ancora. S-au grăbit s-o tragă, — explică altul. — E prea strîmt aici.

— Am fi avut noi loc destul, — sări al treilea, — dar au băgat aici namila asta, dracu' s-o ia ! — Şi izbi cu pumnul în aripa biplanului care răspunse cu zumzetul de albină al sîrmelor.

— Trebuie să chemăm un doctor ! Trimiteţi după un doctor, sau măcar după un agent sanitar, să-l aducă în simţiri ! — se agita Ţvetuhin, aplecîndu-se peste Parabukin alături de fetiţă, care se lăsase pe călcîie la căpătîiul lui tată-său.

— N-are nici pe dracu' ! Oamenii ăştia au şapte vieţi, — vorbi liniştit agentul din port, îndreptîndu-şi creionul după ureche.

Dar Ţvetuhin nu se putea linişti.

— O farmacie, trebuie doar să existe o farmacie pe vapor ! — o ţinea el înainte.

— Nu te amesteca dumneata, boierule. Că doar nu-i întîia oară, — zise un hamal uscat, cu barba ţepoasă şi bălţată. — Ia luaţi-l, fraţilor, să-l ducem la pupa.

Hamalii se aplecară peste Tihon şi-l ridicară pe braţe.

— S-a muiat de tot tătucul ! — oftă unul.

Şi porniră cu el ; Parabukin abia îşi tîra picioarele, călca mărunt, dezordonat. Anocika alerga în urma lor, lovindu-şi unul de altul pumnişorii strînşi. Ţvetuhin venea după ea.

La pupa, îl puseră pe Tihon jos şi-i vîrîră sub cap un umărar. Hamalul cel cu barba bălţată coborî din cui o găleată de incendiu, o legă de o frînghie şi, aruncînd-o peste bord, o scoase plină cu apă.

— Hei, fetiţo, — strigă el, — ia dă-te la o parte ! — şi deşertă găleata peste Tihon.

Pletele lui Parabukin, dintr-o dată mai închise la culoare, se lipiră strîns de capul care părea acum mai mic, iar fruntea albă şi bombată îi ieşi în relief, ca la morţi. Dar, fără veste, pleoapele vinete tresăriră şi se deschiseră puţin, pupilele încă oarbe priviră opac printre ele, pieptul i se umflă şi omul gemu. Trăgîndu-şi cotul sub el, încercă să se ridice, dar nu izbuti.

— Gara... — făcu el, răguşit.

Anocika îl apucă de mînă.

— Unde te doare, tată ? — strigă ea cu un glas care se frînse, şi iarăşi îşi strînse cu nerăbdare pumnişorii.

Tihon îndreptă spre fetiţă o privire prin care trecu o lumină palidă, apoi obrajii îi tresăriră.

— Mamei... să nu-i spui! — îngăimă el întretăiat şi, pentru întîia oară, respiră adînc şi cu zgomot.

Hamalul cel cu barba bălţată aruncă peste bord restul de apă şi atîrnă găleata la locul ei, în rînd cu celelalte ; pe fiecare din ele era scrisă cîte o literă a cuvîntului „Zburătorul". Apoi făcu un semn cu mîna.

— Hai, băieţi. Şi-a venit în fire. A scăpat, tătucul.

Hamalii începură să se împrăştie, scoţîndu-şi de prin buzunare şi desfăcînd punguţele cu tutun.

Ţvetuhin îşi ridică ochii. La oarecare depărtare de gloata pasagerilor care urmăreau de sus toată întîmplarea, stătea Pastuhov. Fuma o ţigară, aruncînd nervos şi des nouraşi verzui de fum. Ţvetuhin îşi apăsă batista pe tîmple, pe frunte, pe bărbie, uşor, de parcă-i era frică să nu-şi şteargă fardul. Se uită la batistă. Era udă. Rămase o clipă nemişcat, apoi se întoarse deodată şi se apropie de Anocika :

— Ia asta şi şterge-l pe obraz.

Ca şi cum n-ar fi înţeles, Anocika dădu la o parte batista, şi începu să şteargă obrajii lui Tihon, cu grijă şi gingăşie, cu mînecuţa ei strîmtă şi peticită.

20

Sîmbătă, pe la miezul nopţii, la procurorul Curţii de apel, într-un cerc de prieteni, se jucau cărţi la două mese. Între partide, bărbaţii ieşeau pe terasă să fumeze şi să se mai dezmorţească. Terasa era acoperită cu frunzişul nemişcat al viţei sălbatice, aurit de lumina lămpii electrice în jurul căreia se învîrteau, înnebuniţi, fluturii de noapte. Freamătul neostenit al aripioarelor, care cînd se aprindeau, cînd se stingeau în lumină, sublinia liniştea deplină a nopţii.

Procurorul se plimba pe sub boltă, oprindu-se la fiecare întoarcere şi urmărind, curios, zborul fluturilor. Alături de el se plimba, oprindu-se odată cu el, oaspetele obişnuit al casei — cel mai tînăr dintre subalternii lui, judecătorul supleant Anatoli Mihailovici Oznobişin. Făptura supleantului aducea oarecum cu a unui cangur: avea braţele cam scurte şi mîini mici, aproape feminine, picioarele lungi, iar trunchiul, mai gros în partea de jos, îi rămînea puţin în urmă cînd mergea. Blajin şi prevenitor de felul lui, nu-i era pe plac numai procurorului ci — mai ales — soţiei lui şi întregului gineceu al casei, mătuşilor cît şi tinerei nepoate, care-şi lua în faţa lui o atitudine visătoare. Colegii îl găseau cam linguşitor şi erau încredinţaţi că sfiala de care dădea dovadă într-o anumită măsură nu-l va împiedica să le-o ia înainte în carieră, chiar şi celor foarte înfipţi.

— Curios, — zise procurorul. — Agitaţia asta a fluturilor de noapte mă calmează totdeauna. Mai mult chiar decît preferansul.

— Preferansul enervează, — observă unul din oaspeţi.

— Da, pe cei care joacă fără să aibă carte, — zîmbi procurorul. — Cît despre mine, eu joc fără risc, de aceea jocul e o destindere.

— Să vedem, să vedem ce va arăta partida următoare, — zise oaspetele, intrînd în casă.

— Intr-adevăr, excelenţă, — reluă vorba Oznobişin, după ce rămase singur cu şeful lui, — e tot atît de greu să-ţi iei ochii de la fluturii aceştia, ca de la foc.

— *„Se sting scînteile în zbor"*... — recită pe gînduri, procurorul.

— Intr-adevăr, seamănă extraordinar cu nişte scîntei. Aveţi absolută dreptate. Şi asta te face să devii contemplativ.

— Incepi să te gîndeşti la deşertăciunea vieţii, — oftă procurorul. — Ce se mai aude?

— Nimic deosebit. In oraş se mai vorbeşte încă despre manifeste.

— Aha, despre puştii ceia? Şi cum merge ancheta?

— Nu pot să vă spun nimic precis. Ştiţi, doar, excelenţă, că substitutul de procuror nu mă prea are la stomac. I-am cerut de două ori să-l însoţesc la interogatoriu. Făgăduieşte, însă...

— Hm! Poate vrei să-i propun eu?

— Dacă nu v-ar veni prea greu... Pentru mine ar fi cît se poate de instructiv, şi poate că aş fi de oarecare folos. Afacerea promite să fie extrem de interesantă. Aşa, de pildă, în secţia noastră a început să se vorbească cum că în această chestie ar fi amestecat şi Ţvetuhin.

— Actorul?

— Întocmai.

— Ce scandal! Şi ce făcea el, mă rog? Arunca manifeste prin loji?

— Se pare că ar fi vorba de cealaltă chestie, a tipografiei.

— E una şi aceeaşi, sînt convins de asta.

— Nu, excelenţă, nu s-a putut stabili încă o legătură între ele... Se pare că nu reuşesc să le conexeze. Deocamdată, sînt două chestiuni deosebite.

— Ce spui, dragă? Cine nu reuşeşte? Locotenent-colonelul? Dar locotenent-colonelul îţi conexează ce pofteşti. Lucrează ca un bucătar: ia un pic de oţet şi un pic de untdelemn — şi sosul *à la provençale* e gata!

Anatoli Mihailovici începu să rîdă, şi rîsul lui, potolindu-se treptat, ţinu exact atît cît ţinu şi zîmbetul de pe buzele excelenţei sale. Apoi urmă, pe un ton confidenţial:

— Se vorbeşte şi de Pastuhov.

— Pastuhov?

— Da, se pare că şi el...

Rămaseră cîtva timp pe loc, în tăcere. Pe feţele lor lunecau umbrele fugare ale fluturilor de noapte, schimbătoare ca gîndurile lor. Din casă se porniră rîsete.

— Şi cum de-ai putut spune că nu e nimic deosebit? — zise procurorul nemulţumit, pe un ton de dojană, ascultînd rîsetele din casă.

— Pentru că nu ştiu nimic precis, excelenţă. Să spun ceva şi pe urmă să nu se confirme? O să iasă atunci că Oznobişin .' trăncănit de pomană. Că pînă

astăzi, eu n-am putut lua cunoştinţă de procesele-verbale ale anchetei.

— Da, da, o să dispunem să mi se raporteze chiar mîine.

Procurorul dădu din cap cu mustrare şi aruncă o privire piezişă spre uşa deschisă a salonului, din care tot se mai auzeau rîsete.

— Şi să fii autorizat să studiezi dosarul. Trebuie să capeţi experienţă. Te înţeleg. Studiază-l şi ţine-mă la curent. De cînd mi s-a recomandat să port ochelari, dragul meu, cercetarea dosarelor a ajuns pentru mine un lucru mult mai dificil. Închipuieşte-ţi, cum îmi pun ochelarii — cum mă apucă somnul! Iar dacă-i scot, nu mai văd nimic.

— Vi s-a slăbit vederea, excelenţă, — vorbi pătruns Oznobişin.

— Da, — confirmă procurorul. — Şi zi, e modernist?

— Pastuhov? — ghici Oznobişin. — Da, fără îndoială, e modernist.

— Văd că-l laudă ziarele. Tatăl lui însă era un om cam sucit. Ştii, mereu punea la cale cîte ceva. N-a făcut în viaţă decît datorii... Dacă şi fiu-său îi seamănă, am putea crede că s-a scrîntit şi el. Şi apoi, e natural să te aştepţi la aşa ceva din partea unui literat... Dumneata îi citeşti pe modernişti?

— Am încercat, excelenţă. Nu ştiu cum, dar la ei toate lucrurile sînt... pline de aluzii dubioase. Cîteodată de-a dreptul indecente.

— Da, îşi permit cam multe, dumnealor... Totuşi, la unii găseşti cîte ceva pasionant şi chiar bine descris. Am citit odată, înainte de chestia cu ochelarii, un roman... nu-mi amintesc autorul. Din cei noi. Dar titlul l-am ţinut minte: „Virginitate". Foarte îndrăzneţ scris. Se citeşte uşor şi cu interes. Ştii, e vorba acolo despre o fată...

În clipa aceea ieşi pe terasă, să-i poftească la cină, nepoata procurorului, grozav de bine dispusă — şi procurorul se îndreptă spre casă, întrebînd-o de ce rîdeau toţi cu atîta poftă.

Aşezat ca de obicei între doamne, trecîndu-le amabil şi cu oarecare stîngăcie, cu mînuţele lui mici, farfuriile cu mîncare şi schimbînd cu ele vorbe la locul lor, din cele care nu obligă la nimic, Oznobişin se simţea plăcut emoţionat. Spera că, în urma discuţiei reuşite de pe terasă, raporturile lui cu substitutul de procuror care instruia afacerile politice vor căpăta acel caracter de intimitate, pe care nu izbutise să-l stabilească pînă atunci. Substitutului de procuror nu-i plăcea zelul tineresc al supleantului. Punîndu-l de multe ori la locul lui, îi spunea sentenţios că, pentru a face faţă cu succes îndatoririlor de serviciu, stăpînirea de sine trebuie să treacă înaintea curiozităţii, şi-l însărcina doar cu adunarea materialului fără importanţă. Acum, cînd cabinetul procurorului Curţii de apel urma să ia în cercetare o afacere care făcuse atîta vîlvă în oraş, Oznobişin nădăjduia să meargă cît mai departe, să se pună la curent cu procedura anchetei, ba chiar să-şi dea concursul la întocmirea actului de acuzare. Participarea la această afacere i se înfăţişa ca începutul unei acţiuni importante, poate chiar hotărîtoare pentru cariera lui. Pe de o parte, regreta că nu găsise prilejul potrivit să vorbească cu procurorul mai demult, pe de alta se bucura că, în sfîrşit, vorbise cu el. Ca mai toţi tinerii, era chinuit de dorinţa încă nesatisfăcută de a modifica, de a perfecţiona, şi era încredinţat că toată lumea va rămînea uimită cînd va vedea că el, Oznobişin, a descoperit o seamă de lucruri pe care nimeni nu le observase înaintea lui. Nu dorea nicidecum să zdruncine aparatul procedurii judecătoreşti — dimpotrivă, era încredinţat că atunci cînd i se va îngădui să se apropie mai mult de el, jocul angrenajelor lui savante va începe să funcţioneze atît de precis, încît pînă şi funcţionarii judecătoreşti mai bătrîni nu-şi vor putea stăpîni admiraţia şi îl vor diviniza şi mai adînc decît pînă acum. Ceea ce visa el, mai ales, era să vadă inculpaţii în carne şi oase, şi murea de necaz că substitutul de procuror nu voia să ia în seamă interesul lui pentru anchetă.

Interogatoriile durau de mai bine de o lună. Pe dinaintea locotenent-colonelului de jandarmi Polotenţev

se perindaseră o sumedenie de oameni şi instrucţia se îmbîcsea cu amănunte, aşa cum se acoperă cu scoici fundul unei corăbii.

Merkuri Avdeevici Meşkov fusese chemat şi el la direcţia jandarmeriei.

Se înfăţişă pieptănat cu îngrijire şi îmbrăcat corect, ca la liturghie. Întrebările care i se puseră la început, cu privire la persoana lui, nu erau complicate. Răspundea cu toată bunăvoinţa, deoarece perfecţiunea formelor şi uşurinţa cu care se acomodase cu ele îi adormiseră teama, cu atît mai mult cu cît Polotenţev avea tot timpul aerul că-şi cere iertare pentru deranjul pe care i-l pricinuise fără să vrea.

Locotenent-colonelul era un om cu capul lunguieţ, ras şi lucios şi cu o bosă de matematician la ceafă. Genele scurte, de un galben aprins, păreau că-i dublează rama subţire, de aur, a ochelarilor. Lăsa să-i crească unghii lungi, albe şi, în timp ce scria, se proptea în hîrtie cu degetul cel mic, cu unghia şi mai lungă, şi mai albă decît celelalte. La serviciu, purta o tunică fără eghileţi. Avea aerul că e îmbrăcat de călătorie, ca şi cum s-ar afla într-un compartiment capitonat, unde nu e cazul să faci pe grozavul : drumul e lung, te-ai aşezat comod, stai de vorbă cu oameni simpatici. Parcă te aşteptai să-l vezi că-şi deschide geamantanul şi spune : „Ia să vedem cam ce ne-a pregătit pentru drum scumpa noastră nevestică..."

Cu un astfel de ton binevoitor, care inspira încredere, Polotenţev îl preveni pe Meşkov că, pentru orice mărturie mincinoasă, martorii poartă o răspundere penală, fie că ascund intenţionat adevărul, fie că fac depoziţii calomnioase.

— Inţeleg, înţeleg, — îi răspunse Meşkov. Şi, într-adevăr, înţelese imediat că s-a sfîrşit cu întrebările comode.

Polotenţev îl întrebă atunci ce ştia despre chiriaşul său Ragozin, după dispariţia lui.

— Cum aş putea să mai ştiu ceva despre el, dacă a dispărut ? — se tulbură Meşkov.

— Întrebările le pun eu, iar dumneata îmi răspunzi, — îl corectă sentenţios Polotenţev.

Apoi începu să-l întrebe mereu, fără o clipă de răgaz — cel puţin aşa i se părea lui Meşkov — despre unul şi acelaşi lucru, în toate chipurile: cine venea la Ragozin; pe cine vedea Meşkov venind la Ragozin; la cine se ducea Ragozin; apoi cine venea la soţia lui Ragozin; unde se ducea soţia lui Ragozin; pe cine întîlnea Meşkov la soţia lui Ragozin?

Merkuri Avdeevici îşi chinuia mintea, într-o încordare peste măsură de obositoare, ca să găsească, în loc de veşnicul „nu ştiu", vreun alt cuvînt care să oprească repetarea obsedantă a întrebării cu desăvîrşire lipsite de înţeles. Şi în sufletul lui creştea, umplîndu-i-l de frică şi de durere, un sentiment de vinovăţie la gîndul că nu-şi folosise viaţa pentru un lucru atît de important ca acela de a supraveghea pe chiriaşul său Ragozin, ci şi-o pierduse dumnezeu ştie cu ce alte fleacuri. Şi iată că acum, din pricina acestei greşeli de neiertat, îl nenorocea pe bietul locotenent-colonel Polotenţev şi, odată cu colonelul, era osîndit şi el să se chinuiască şi să-şi bată capul cu nişte întrebări la care nu găsea nici un răspuns. Era de ajuns ca Merkuri Avdeevici să spună ceva pozitiv despre Ragozin, de pildă că omul îşi plătea regulat chiria, pentru ca imediat Polotenţev să înceapă a-l iscodi: nu cumva a observat martorul că Ragozin cheltuia bani fără socoteală? Şi cam cît cheltuia Ragozin, aproximativ? Poate că avea vreo înclinare nemărturisită pentru excese, sau, dimpotrivă, poate că era zgîrcit şi punea bani la o parte?

Pînă în cele din urmă, reieşea că Meşkov se încăpăţîna, că nu voia să vorbească, că ascundea taine pe care numai el singur le cunoştea şi că, fără îndoială, numai lui va trebui să-şi reproşeze dacă locotenent-colonelul Polotenţev îi va retrage bunăvoinţa şi încrederea sa.

— Oare trebuie să deduc din asta că nu vrei să ajuţi ancheta în procesul unui criminal de stat, căruia dumneata îi închiriai o căsuţă izolată în fundul curţii şi în care era instalată o tipografie clandestină? — întrebă Polotenţev, proptindu-şi unghia degetului

mic într-o coală de hîrtie neîncepută, ca să consemneze răspunsul lui Meşkov.

— Daţi-mi voie, înălţimea voastră, — sări Merkuri Avdeevici, întinzînd o mînă spre Polotenţev, ca şi cum l-ar fi implorat să nu scrie încă, şi ştergîndu-şi cu cealaltă fruntea asudată. — Daţi-mi voie... aş fi fericit să ajut instrucţia, dar ce să fac dacă nu mi-e cu putinţă ?

— Cum poţi să spui că nu ţi-e cu putinţă ? — exclamă cu blîndă dojană Polotenţev împingînd mai încolo foaia de hîrtie din faţa lui. — Ia povesteşte-mi, te rog, ce şti dumneata despre ceilalţi locatari ai dumitale ?

— Care ceilalţi ? Nu mai am alt chiriaş decît pe actorul acela.

— Ei da, da, tocmai despre actorul acela vreau să-mi spui ! — se bucură Polotenţev. — Cum îi zice actorului ?

— Mefodi... — răspunse Merkuri Avdeevici, cu un sentiment de adîncă uşurare la gîndul că a scăpat din impasul în care se înfundase în timpul interogatoriului cu privire la Ragozin. — Scuzaţi, vă rog, mi-a pierit cu totul din minte numele de familie al acestui Mefodi...

— O să ţi-l aduci dumneata aminte mai tîrziu, — îl linişti Polotenţev. — Povesteşte-mi, ce ştii dumneata despre relaţiile acestui actor cu Ragozin ?

— Tocmai voiam să vă spun...

— Ce voiai să-mi spui dumneata despre relaţiile lui Ragozin cu acest actor, al cărui nume de familie îţi scapă ?

— Nu era vorba de Ragozin, — răspunse Meşkov încet, deznădăjduit, — nu era vorba de Ragozin...

— Da, da, ai dreptate, — păru că-şi aduce aminte Polotenţev, săltîndu-şi ochelarii pe creştetul lustruit al capului şi frecîndu-şi cu pumnii ochii închişi, — ştii, m-am zăpăcit şi eu cu Ragozin ăsta. Şi zi şi noapte, tot Ragozin şi iar Ragozin ! Nu mai era vorba despre Ragozin, ci despre relaţiile lui cu... cu cine ziceai dumneata ?

— Adică, despre Mefodi era vorba... — îndrăzni Meşkov.

— Da, da, exact. Cu cine avea el legături ?

— Avea un prieten vechi, încă de pe cînd era în seminar, tot actor ca şi el : Ţvetuhin.

— Ţvetuhin, — repetă afirmativ Polotenţev şi, repede, puse mîna pe hîrtie. — Amorezul şi eroul Ţvetuhin. Bravo, bravo !

— Vreţi să scrieţi ? — întrebă Merkuri Avdeevici.

— Nu, nu, vorbeşte, te rog. De scris, scriem noi pe urmă, avem tot timpul. Numai aşa, niţel, cu creionul. Cu alte cuvinte, zici că Ţvetuhin, care venea la prietenul său Mefodi, se întîlnea acolo cu Ragozin, dacă am înţeles bine ?

— Nu, — răspunse Meşkov, căutînd să dea răspunsului său o nuanţă de hotărîre. — Nu pot să spun lucruri pe care nu le ştiu. Atîta ştiu, că la Mefodi venea actorul Ţvetuhin. Odată, de paşti, l-am văzut acolo şi pe Pastuhov, pe fiul răposatului Vladimir Alexandrovici.

— Bine, bine. Va să zică la Mefodi se adunau... Bun. Şi împotriva căruia din ei depui ?

— Dar n-am spus una ca asta, înălţimea voastră ! Chiriaşul meu m-a poftit la el de paşti, cum s-ar zice să mă felicite de sfintele sărbători. Şi cu ocazia asta, am întîlnit acolo pe Ţvetuhin şi pe Pastuhov.

— Ţvetuhin, Pastuhov, — repetă locotenent-colonelul, încondeind cu felurite cercuri numele însemnate pe hîrtie. — Şi cine mai era acolo, de faţă, la întîlnirea dumitale cu chiriaşul ?

— Nu pot să spun că era de faţă la întîlnire, dar s-a învîrtit pe lîngă casă şi prin curte un vagabond de la azil.

— De la azilul dumitale de noapte ?

— Da, unul care a închiriat un colţ de odaie, om cu nevastă şi copil, un beţivan.

— Fără îndoială că nu-ţi mai aminteşti numele lui de familie, — făcu Polotenţev, ca şi cum n-ar mai fi avut nici o îndoială în această privinţă.

— Îl cheamă Rubakin sau... mă scuzaţi, altfel ; Burakin.

— Nu-i nimic, nu-i nimic, o să ai dumneata destul timp să-ţi aduci aminte. Cu alte cuvinte, chiriaşii dumitale se adunau... — continua fără grabă locotenent-colonelul, desenînd întruna cercuri şi punînd în mijlocul lor semne de întrebare.

— Parabukin! — strigă fără veste Meşkov, săltîndu-se pe scaun. Şi, uşurat deodată, începu să povestească.

Intr-adevăr, de ce ar fi căutat Merkuri Avdeevici să ascundă amănuntele unei discuţii care-l supărase, cu nişte oameni de moravuri îndoielnice, cu nişte histrioni şi mîzgălitori de hîrtie? Va spune doar numai ceea ce s-a petrecut în realitate, fără să adauge nici să lase la o parte un cuvînt măcar. E drept că nu poate spune nimic bun despre Mefodi, nici despre Ţvetuhin, prietenul lui. Pot fi oare serioşi nişte oameni care au părăsit seminarul pentru scenă şi pentru distracţii? Şi cine-i Pastuhov, mă rog? Ce tot scrie el pentru teatru? Un ateu, care-şi rîde de prietenii lui, pentru că au rămas credincioşi stihoavnelor de paşti. Un fiu care nu plăteşte datoriile tatălui său şi care, după toate aparenţele, tăinuieşte moştenirea primită. Şi ce s-ar putea spune de bine despre beţivanul şi pungaşul cela de Parabukin? Merkuri Avdeevici îi priveşte pe toţi cu milă şi amărăciune. Domnul dumnezeu să-i judece!

— Da, — răspunse Polotenţev cu înţelegere, ba chiar cu oarecare durere, ascultînd această tristă descriere. — Cînd stai să te gîndeşti şi să socoteşti în ce bucluc te-ai băgat dumneata, Merkuri Avdeevici, adăpostind în casele dumitale asemenea persoane suspecte. Şi uite, dumneata spui: „Dumnezeu să-i judece..." Dar nu trebuie să lăsăm totul numai pe seama lui dumnezeu. Că doar noi sîntem chemaţi să judecăm aici, pe pămînt. In ceruri, or să-i judece cei de acolo şi fără noi, iar dumneata nici măcar nu ţi-ai pus întrebarea: în ce scop oamenii aceştia, aşa cum ai afirmat şi dumneata, suspecţi, se adună pe proprietatea dumitale şi au de-a face cu elemente de jos, de teapa lui Parabukin?

— N-am spus că ar fi suspecţi, ci numai aşa, cum s-ar zice, din punct de vedere al moralităţii... — pre-

cîză prudent Meşkov. — Cu alte cuvinte, sînt oameni, cum s-ar zice, imorali.

— In limbajul dumitale de om cu credinţă în dumnezeu, le zici imorali. Dar în limbajul nostru juridic, se cheamă că-s suspecţi. Ia gîndeşte-te şi dumneata, ce reiese din toate astea ? Trei din chiriaşii dumitale : unul, Ragozin, ţinut sub supraveghere ; al doilea, un vagabond, Parabukin...

— Mă iertaţi, dar ce fel de chiriaş de-al meu mai este şi Parabukin ? — sări speriat Meşkov.

— Locuieşte doar în azilul dumitale, nu într-al meu !

Locotenent-colonelul izbi cu palmele în masă şi deodată se ridică, împingînd zgomotos cu piciorul fotoliul masiv :

— Ehei, stimate domnule Meşkov, dumneata o cam...

Se plimbă prin birou, cercînd, cu vădită hotărîre, să-şi stăpînească nervii. Apoi se apropie de Meşkov, se uită ţintă la el, îşi scoase ochelarii şi iarăşi îşi frecă ochii cu pumnii, ca şi cum ar fi vrut să alunge un vis apăsător.

— Trebuie să-ţi fac o mărturisire : lucrul cel mai dureros pentru noi e să-ţi dai seama deodată că te-ai înşelat în ce priveşte martorul. Să-ţi dai seama că martorul dintr-un proces e, în realitate, un complice. Da, da, un complice !

Şi îşi întoarse capul în altă parte.

— Inălţimea voastră ! — îngăimă Meşkov încet şi cu supunere. — Daţi-mi voie să cer un pahar cu apă.

— Aha, apă ! — repetă Polotenţev. — Imediat voi da dispoziţii! — Şi, sunînd vesel din pinteni, ieşi pe uşă.

Rezemîndu-se de speteaza scaunului, Meşkov îşi acoperi faţa cu amîndouă mîinile. Incerca să-şi apese cît mai tare tălpile de podea, dar picioarele se desprindeau singure şi băteau încetişor toba pe scînduri.

Deodată, uşa se deschise înlături. Şi căpitanul cel negricios, ivindu-se fără veste, păru că aduce cu el în odaie răcoarea nopţii şi umbrele ameninţătoare ale jandarmilor, care se legănau pe plafonul şi pe pereţii căsuţei lui Rogozin, în timp ce el, Merkuri Avdeevici, stătea lîngă uşă ca un cerşetor.

— Colonelul a ieşit? — întrebă căpitanul de jandarmi.

— A ieşit, să trăiţi, — răspunse tare Meşkov, tresărind.

— A-a-a! — exclamă cu bucurie căpitanul, — cunoştinţă veche!

Făcu doi paşi, ca şi cum ar fi vrut să-i întindă mîna, dar îndată ce Meşkov sări în picioare, se opri la jumătatea drumului şi bombăni, decepţionat:

— Pentru afacerea aceea? Ehei, prietene, ai cam intrat la apă. Abia acum începe jocul!

— Inălţimea voastră... — încercă să spună ceva Meşkov.

— Eh, ce să mai vorbim, ce să mai vorbim degeaba! — şi căpitanul făcu semn cu mîna să-l lase în pace. — Cum ţi se pare locotenent-colonelul nostru? Hai? Are un cap grozav. Dar să ştii, cu el trebuie să laşi gluma la o parte. Nu-i plac glumele. Nu-i plac, şi pace!

Făcu stînga-mprejur, milităreşte, şi dispăru tot aşa de pe neaşteptate cum apăruse.

Merkuri Avdeevici rămase iarăşi singur. Se aşeză din nou pe scaun. Simţea un tremur ca de friguri în picioare şi o toropeală copleşitor de dulce îi cuprindea tot trupul. Părea gata să aţipească.

Locotenent-colonelul nu se grăbea să se întoarcă. Cînd, în sfîrşit, se arătă, aşeză pe masă, cu o sumbră energie, dosarele în mape albastre pe care le adusese, desfăcu cu unghia un top nou de hîrtie şi trase călimara mai aproape de el.

— Vă rugasem... pentru un pahar cu apă, — îngăimă Meşkov.

— Cum, nu ţi s-a adus? Doar am dat dispoziţii, — răspunse Polotenţev, punînd mîna pe toc. — Aşadar, trecem la procesul verbal. Să începem cu preţioasele dumitale depoziţii în legătură cu Ragozin...

Meşkov n-a putut să înţeleagă niciodată de unde mai găsise putere să se ţină pe scaun şi să vorbească despre ceva care-i scăpa din minte, aşa cum scapă apa dintr-un vas găurit, în timp ce Polotenţev umplea vasul la loc, sistematic, pe măsură ce se deşerta. Meş-

kov nu mai știa cît timp trecuse de la ceasul acela de dimineață cînd plecase de acasă spre jandarmerie. Î se părea că lampa cu abajur de carton verde era aprinsă foarte demult și că unghia cea albă a degetului mic, mișcîndu-se cu nepăsare pe hîrtie, se îngălbenise de bătrînețe. I se părea că vede înaintea ochilor paharul de ceai cu firișorul leneș de aburi, așa cum i-l turnase dimineață Valeria Ivanovna. O auzea cum caută să-l înduplece să bea măcar o înghițitură. Alungă această vedenie, dar imediat o chema din nou, cu voluptate. Cuvintele pierduseră pentru el orice înțeles și, cînd interogatoriul se termină, el tot mai bolborosea nu știu ce.

Clătinîndu-se, se tîrî de-a lungul sălilor pînă la marchiza de sticlă a vestibulului. Pusese chiar mîna pe mînerul ușii cînd, în aceeași clipă, se auzi strigat de un glas răsunător :

— Inculpatul Meșkov !

Un subofițer de jandarmi îl ajunse din urmă, alergînd în trap mărunt după el.

— Dumneata ești Meșkov ?

— Sînt Meșkov, dar nu sînt inculpat, ci martor, — îngăimă Merkuri Avdeevici.

— Domnul locotenent-colonel a dat poruncă să vă întoarceți.

Merkuri Avdeevici o luă îndărăt, ținîndu-se cît mai aproape de pereți. Polotențev se ridică de la masă și-i ieși în întîmpinare :

— Te rog să mă ierți că te mai rețin o clipă, — zise el, cu o expresie de sinceră îngrijorare și căință. — Mi-a venit în minte o întrebare oarecare, de importanță secundară. După cîte știu, fiica dumitale era bună prietenă cu tînărul Kirill Izvekov. Nu-i așa că nu mă înșel ? Aș dori să știu — tînărul acesta nu venea cumva pe la dumneata pe-acasă ?

Cu limpezimea cu care îți amintești de un lucru asupra căruia ai ațintit cîndva o privire atentă, Merkuri Avdeevici văzu trecînd în amurg dunga albă a unui guler deasupra spatelui scurt și pătrat al tunicii — o văzu trecînd și dispărînd grăbită după portița lui. Și îndată după această dungă albă, prin fața ochilor

îi trecură dungulițele albastre ale rochiei de casă a Lizei. Văzu apoi perdeaua cafenie, străbătută de lumină, de la fereastra căsuței lui Ragozin și se văzu pe el, Merkuri Avdeevici, cercetînd iscoditor, din geamlîcul de sus, curtea sa liniștită.

Se uită nemișcat la colonel, fără să răspundă.

Polotențev tăcea și el. Apoi, deodată, își aduse aminte și zise cu simpatie:

— Văd că ești frînt de oboseală și te rog să-mi ierți insistența. Chiar și întrebarea asta poate foarte bine să rămînă pe altă dată. Voiam numai să spun că, de fapt, acest tînăr prieten al fiicei dumitale e și el acuzat de o crimă împotriva siguranței statului. Așa că, pentru data viitoare, te rog să-ți aduci aminte, negreșit, dacă băiatul venea pe la dumneata pe-acasă, ca să lămurim odată definitiv chestiunea și în ceea ce-l privește pe el, și în ceea ce o privește pe fiica dumitale. Și acum, mergi sănătos. Ia te uită cît ești de obosit! Iartă-mă, iartă-mă, dar nu-mi fac decît datoria!

Pe stradă, Merkuri Avdeevici își mișca picioarele ca un bețiv care abia și-a venit în fire. Nimic nu mai rămăsese din dichiseala lui: vestonul îi atîrna ciudat, pantalonii făceau genunchi. Pe sub mustățile încîlcite, care parcă nu mai erau ale sale, își simțea mereu buzele uscate și crăpate. Multă vreme n-a fost în stare să înțeleagă ce negură îi juca pe dinaintea ochilor. Abia după ce străbătu cîteva străzi, desluși nourașul de musculițe care se ținea scai după el și care căpăta reflexe de alamă cînd trecea pe sub cîte un felinar. Încercă să-l alunge cu mîna, dar nourașul se învîrtea mereu înaintea lui, ca un miraj batjocoritor.

Deodată, Merkuri Avdeevici se opri. Pentru întîia oară în ziua aceea, se lămuri în mintea lui un gînd mîngîietor:

„N-are decît să-i zică tăinuire premeditată, n-are decît! Dar pe Lisaveta mea, eu n-am s-o trădez. Asta, nu! Pe Lisaveta mea am s-o scap, fie ce-o fi..."

Își netezi barba, își așeză mai bine pe cap pălăria tare și-și regăsi mersul lui obișnuit, ușor săltat pe vîrfuri.

Odată, la Sobacii lipki, în cursul uneia din acele discuţii cărora Liza le zicea „filozofice“, venise vorba despre soartă: ce este soarta? Kirill era de părere că, probabil, prin acest cuvînt se înţelege dependenţa omului faţă de evenimente. Lizei însă nu-i plăcuse această definiţie.

— Dar dacă nu există nici un fel de evenimente? — îi răspunsese ea. — Dacă nu se petrece nimic, ci pur şi simplu timpul trece aşa, ca de obicei? Sau poate că nici nu trece, ci stă pe loc şi nu e altceva decît plictiseală şi nimic mai mult. Ce se întîmplă atunci? Nu mai există soartă?

Nu, Kirill socotea că timp fără evenimente nu există, că pînă şi plictiseala e tot un eveniment.

— Bine, — se încăpăţînase atunci Liza, — să zicem că evenimentele sînt aşa cum sînt. Dar, înţelegi, ele se duc mereu înainte, şi e ca şi cum nu s-ar petrece nimic. Omul se deprinde cu ele, poate că e chiar fericit. Şi, deodată, totul se răstoarnă. Atunci, asta ce e?

— Despre ce vorbeşti? — o întrebase Kirill. — Despre fericirea personală? Ştii doar că omul îşi făureşte singur propria lui fericire.

Dar Liza nu voia să se dea bătută:

— Dar cînd meşterul fierar munceşte în fierăria lui, cînd i se pare că totul merge de minune — şi deodată îi arde fierăria şi rămîne în bătătura goală? Atunci, asta ce e?

— Atunci, e foc! — începuse să rîdă Kirill.

Cînd nu izbutea să lămurească ceva, îi plăcea să scape cu o glumă. Şi apoi, el nu căuta în viitor decît fericirea, în timp ce în sufletul Lizei se iveau adesea presimţiri ciudate. Şi iată că acum era încredinţată că presimţirile n-o înşelaseră, că în vechea lor discuţie despre soartă, ea era cea care avusese dreptate: toate erau ca de obicei şi ea era fericită şi, deodată, Kirill fusese smuls din viaţa ei. Toate erau ca de obicei şi ea era fericită şi deodată în casa lor apăruse un nume pe care nici nu-l visase pînă atunci: Viktor Se-

mionovici Şubnikov. Dacă nici asta nu dovedeşte că există o soartă!...

Oraşul cunoştea două firme Şubnikov, scrise cu litere de aur pe fond negru: una a magazinului de peste drum de Verhni bazar, cealaltă a prăvăliei celei mari din mijlocul pieţii, din inima ei. Şi în magazin şi în prăvălia din piaţă se vindea manufactură. În magazin se găseau ţesături de lux: postavuri, catifele şi mătăsuri, iar în prăvălie stămburi, percal şi satin, atît de căutate. Întreprinderea era condusă de văduva lui Şubnikov, Daria Antonovna, ajutată de nepotul ei Vitenka, pe care-l răsfăţa de mic şi visa să şi-l lase moştenitor.

Tînăr de douăzeci de ani, lui Viktor Semionovici îi plăcea să umble bine îmbrăcat, să stea la taifas în fotoliu, la frizerie, în timp ce meşterul, zîmbind amabil, îi potrivea cu fierul încins părul bălai ca fuiorul şi să comande, după reclamele din ziare, cînd un fileu special pentru mustaţă, de la Varşovia, cînd un aparat de cauciuc pentru masajul feţei, invenţia unei firme de articole cosmetice din Lodz. În felul acesta, Viktor Semionovici izbutise să-şi cîştige oarecare celebritate printre tinerii care nu-şi prea băteau capul cu munca. Era sportiv din fire, dar n-avea răbdare la nimic. De aceea nici nu reuşise să-şi termine studiile, cu toate că se apucase de cîteva ori, cu entuziasm, de învăţătură: trecuse dintr-un liceu într-altul, încercînd şi pe la şcoala comercială, şi pe la liceul real, profitînd de ocazie ca să-şi comande, de fiecare dată, cîte o uniformă nouă din cel mai bun postav care se găsea în magazinul propriu. În cele din urmă, îşi înlocuise întreaga colecţie de şepci de uniformă cu o şapcă modernă de biciclist.

Pe bicicletă mergea perfect, în stilul unui adevărat ciclist de meserie, aplecîndu-se de pe şaua înaltă pe ghidonul scund, îndoit în chip de coarne de bivol şi cu mînere de cauciuc. Se antrenase chiar pe pistă, nădăjduind să ia un premiu la curse, dar se răsturnase la o cotitură, zdrobindu-şi genunchiul şi după asta se supărase foc pe adversarii mai norocoşi.

În schimb, nimeni nu-l întrecea cînd era vorba să mîne caii. Adusese din stepă, de prin părţile Buharei, un căluţ buiestraş şarg, pe care la prima vedere n-ai fi dat nici două parale: neţesălat, cu coama şi cu coada mai spălăcite. În săptămîna dinaintea lăsatei secului, începu să facă pe grozavul în faţa amatorilor de cai înhămîndu-şi buiestraşul la o sanie ca o jucărie, uşoară ca fulgul, în care abia încăpea un singur om. Pe Bolşaia-Kostrijnaia — stradă pe care nici nu îndrăzneau să se abată săniile cele mari de familie, cu doi sau trei cai domoli şi nu treceau în goană decît trăpaşii pur sînge — Viktor Semionovici făcea, cu diavolul lui cel mic, minuni care lăsau oamenii cu răsuflarea tăiată. Fără să mai vorbim de frumuseţea şi de agerimea fără seamăn a calului, care parcă se înfuria în goana lui nebunească şi jucăuşă — însuşi cel care-l mîna stîrnea admiraţia tuturor prin îndrăzneala şi măiestria lui. Nu mergea, nu gonea, nu zbura — ci plutea plin de pulberea zăpezii dincolo de spaţiul pămîntesc, desprinzîndu-se de drumul bătut. Ai fi zis că nu stătea în sanie, ci era aruncat de hăţurile întinse ca nişte strune, ca o piatră din praştie, în văzduhul îngheţat al iernii. Aplecîndu-se pe o parte, atît de adînc încît sania se înclina pe o singură talpă, privind înaintea lui cu ochii pe jumătate închişi şi ferindu-se de coada lungă, de culoarea focului, care fîlfîia în vînt şi de bulgării de gheaţă care zburau de sub copite — luneca în urma calului-meteor, strigînd nebuneşte:

— Di! Di! Di-i!...

— Zi-i, Vitiuşa! Zi-i, zi-i, zi-i! — îl îndemnau prietenii lui, de pe trotuare.

Şi el îi zicea, îi zicea mereu, întrecînd unul după altul pe toţi trăpaşii Orlov, şi nu mai auzea decît vîntul care-i şuiera în urechi şi bulgării de gheaţă care băteau toba pe botul saniei.

Ca orice pasiune, cursele de cai cereau sacrificii, şi Viktor Semionovici era cît pe ce s-o păţească din pricina patimii lui nesăbuite. Un respectabil magistrat, substitut de procuror la Curtea de apel, trecînd pe stradă în timpul curselor dinaintea lăsatei secului, a

căzut şi şi-a scrîntit un picior tocmai în clipa cînd Şubnikov trecea în goană nebună cu buiestraşul lui. Dacă ar fi fost vorba de un funcţionar de la alt departament, întîmplarea n-ar fi avut urmări. Dar justiţiei nu i-a fost greu să prezinte lucrurile aşa fel, încît să iasă că Şubnikov l-a trîntit la pămînt pe substitut şi că numai printr-o minune nu l-a ucis deabinelea. Procesul a durat un an întreg, iar Daria Antonovna a făcut cunoştinţă cu toate pragurile — şi mai joase şi mai înalte — ale instanţelor judecătoreşti, căutînd să-şi scape nepotul din năpastă, pînă cînd procesul s-a încheiat, învinuitul plătind accidentatului cuvenitele cheltuieli pentru căutarea sănătăţii. Dar de pe urma acestei întîmplări faima lui Vitenka a crescut şi mai mult, iar el şi-a comandat imediat o haină de iarnă din şeviot crême — pentru ca lumea să-l recunoască mai uşor pe stradă pe eroul unei isprăvi care făcuse atîta vîlvă.

Daria Antonovna îşi rîzgîia nepotul: nu-i refuza nimic şi nici nu-i prea cerea să muncească. „Las' că o să aibă el destule pe cap după moartea mea!" zicea ea. In casă, Viktor Semionovici îşi avea apartamentul lui personal. Colecţiona acolo cărţi despre cai, patinaj, ciclism şi canotaj, cataloage de monezi şi medalii, îşi umplea dulapurile cu costume puse pe umeraşe de lemn, punea să-i cînte gramofonul cu pîlnie strălucitoare, ca de trombon, fredonînd şi el odată cu Vealţeva sau cu Varia Panina, developa fotografii în baie şi-şi făcea masajul feţei, luptîndu-se cu coşurile de pe obraz.

Vara aceea, punînd la cale nişte reparaţii în apartamentul lui, se duse cu Daria Antonovna la prăvălia lui Meşkov, să aleagă cîteva tapete. Merkuri Avdeevici le oferi cîte un scaun şi, el personal, începu să le arate marfa, atîrnînd de jur împrejur modelele pe care vînzătorul le scotea fără întrerupere de pe rafturi şi le desfăcea în faţa lor. Cumpărătorii erau pretenţioşi, dar asta îl înfierbînta şi mai mult pe Merkuri Avdeevici. Ştia doar cît preţuiesc Şubnikovii — la urma urmei, aveau şi dreptul să fie pretenţioşi — şi-şi desfăşura, ca pe o coadă de păun, arta lui de negustor.

— Mai aveţi şi modelul acesta de desen în relief pentru birou, — se agita Meşkov, admirîndu-şi marfa. — Dacă ar fi să puneţi lîngă el panelele acestea mate, de o nuanţă mai închisă, iar sus o bordurică uite-atîtica de îngustă, ceva mai deschisă, ar ieşi ceva cît se poate de impunător. Găsiţi că e cam întunecat? Se poate, desigur, să potrivim ceva mai luminos. Însă totdeauna e de preferat ca odăile să fie variate în ce priveşte culoarea, să se deosebească una de alta. Luaţi desenul acesta, cea mai nouă fabricaţie — imitaţie de atlas şifonat. Dacă odaia e mobilată luxos, cu mobilă modernă, de pildă... Mă rog, ce mobilă aveţi în salon? Modernă, nu?

— Vieneză curbată, — făcu alene Viktor Semionovici.

— Modelul se potriveşte de minune cu mobila vieneză. Uitaţi-vă cum vine dacă încadrăm tonul acesta bogat cu o bordură lată, ca o galerie.

— Dar pentru plafon, ce-mi propui dumneata? — întrebă Şubnikov.

— Chiar mă gîndeam să vă propun ceva. Intenţionaţi să zugrăviţi galeriile? Nu? În cazul acesta, se cere numaidecît să-i daţi plafonului un cadru. E foarte de efect să separăm de tapet tavanul văruit alb-curat, cu o bordură de peisaje, de pildă. Sau, şi mai bine... Petea, scoate toate numerele din seria de ornamente florale!

Tocmai în toiul acestei inspirate alegeri, cînd pe toţi trei începuse să-i apuce ameţeala de-atîtea curcubeie de hîrtie care le jucau pe dinaintea ochilor, intră în prăvălie Liza. Avea să-i spună ceva lui Merkuri Avdeevici din partea Valeriei Ivanovna. Meşkov o rugă să aştepte pînă termină cu muşteriii. Liza trecu la casă şi desfăcu un ziar pe tejghea. Îi era cu totul indiferent dacă citeşte foiletonul cu isprăvile pescarilor, dezbaterile de la primărie sau cronica navigaţiei: toate cuvintele aveau pentru ea unul şi acelaşi înţeles. Orice ar fi încercat ele să-i spună, ea nu vedea dedesubtul lor decît propria ei nenorocire. Mîna întorcea paginile înainte ca ochiul să se fi desprins

de pe rîndurile necitite pînă la capăt, apoi se întorcea iar, ca la ceva nou, la pagini pe care le mai citise odată.

Şi iată că, din clipa cînd intră Liza pe uşă, se mai găsi cineva în magazin care să nu se mai gîndească la ce făcea. Rulourile de hîrtie foşneau şi se desfăşurau mereu; vînzătorul muta scăriţa şi cotrobăia prin rafturi. Merkuri Avdeevici îşi admirase singur calităţile de orator, dar pentru Viktor Semionovici nu mai existau nici panele, nici plafoane, nici borduri: din toate hîrtiile imaginabile, nu-l interesa decît ziarul pe care-l întorcea la tejghea, fără grabă, o mînă subţirică. Se ridicase în picioare, ca s-o vadă mai bine pe Liza, şi-i răspundea lui Merkuri Avdeevici cu totul anapoda. Răsucindu-şi mustăcioara — la colţul buzelor îi crescuseră cîteva firişoare blonde, în timp ce sub nas n-avea încă nimic — aşezîndu-şi hainele şi mişcînd uşurel din picioare, aştepta mereu ca Liza să-şi ridice ochii, în care nu avusese timp să se piardă decît atît cît stătuse ea de vorbă cu tatăl ei. Dar fata nu-şi ridica privirea de pe ziar. Mai tîrziu, amintindu-şi de această întîlnire neaşteptată, Viktor Semionovici mărturisea că-l surprinsese de la început contrastul dintre farmecul feciorelnic al Lizei şi interesul ei nefiresc pentru o ocupaţie atît de masculină, cum e lectura unui ziar. Dacă ar fi putut să intre în vorbă cu ea, ar fi întrebat-o fără îndoială, înainte de orice, anume ce lucruri atît de interesante a descoperit în ziar? Iar Liza, dacă ar fi auzit această întrebare, s-ar fi mirat, fără îndoială: „Citesc eu, într-adevăr, ziarul?..." Şi dacă în locul elocventului Merkuri Avdeevici ar fi trecut deodată Liza, ar fi fost de ajuns să-i spună: „Uite un tapet drăguţ" — pentru ca Viktor Semionovici să-şi tapeteze fără întîrziere toată casa cu tapetul acela. Dar Liza nici nu se uita la cumpărători. Şi de la o vreme, urîndu-i-se să mai aştepte, dispăru undeva, într-un ungher al prăvăliei.

În felul lui de a fi, Viktor Semionovici avea o trăsătură caracteristică: n-avea răbdare. Dădacele lui îl

porecliseră: „Vreau luna". Dacă-i abătea de ceva, nu dormea nopți întregi pînă nu i se făcea gustul. Cînd a început să vorbească, cel dintîi cuvînt pe care l-a spus desluşit n-a fost nici „mama", nici „baba", ci „lasă-mă". Dădea la o parte cu mînuțele pe dădacele sau pe copiii ceilalți, căutînd să ajungă unde voia şi gîngurind întruna: „Lasă-mă! Lasă-mă!" Aşa că Daria Antonovna dădu din cap cu înțeles cînd văzu că, dintr-o dată, îi piere orice interes pentru reparații, că începe să tînjească, să se gătească mai mult ca înainte şi să lipsească mai des de acasă. Iar cînd îşi dezvălui taina fără să vrea, însărcinînd-o pe Nastenka să-i facă rost de o fotografie de-a Lizei Meşkova — totul i se făcu limpede ca ziua.

Nastenka se considera singură printre intimii casei. Apărea din cînd în cînd pentru o săptămînă sau două, după ce lipsise fiind plecată pe la alte case cunoscute, sau în expediție pe la cîte-o mînăstire, să se închine. Ştia să se facă plăcută prin felul ei de-a vorbi, de a-şi arăta simpatia şi de a fi serviabilă, numai dacă serviciul nu cerea prea multă osteneală. Obrazul ei avea ceva de prună uscată: părea că străluceşte de satisfacție, iar în privirea ei încă tînără şi neagră juca fără întrerupere bucuria de a trăi. Totuşi, era socotită drept o femeie severă, care nu se ținea numai de rugăciuni şi de toate posturile, cu toate că nu era pe lume mai mare iubitor de bunătăți decît ea. Practica mai ales, cu o deosebită pricepere, aproape cu virtuozitate, arta de a lua, de a căpăta şi de a stoarce daruri — pînă într-atît, încît cel care dădea rămînea cu impresia că ea era cea care dăduse, iar el era cel care primise ca de la o ființă binefăcătoare.

Nastenkăi nu-i trebui multă bătaie de cap să ajungă la fotograful care făcuse portretele absolventelor de liceu din primăvara aceea. Fotograful primi de la Nastenka toate asigurările cu putință că fotografia Lizei Meşkova era necesară în scopuri din cele mai respectabile, ba chiar se arătă măgulit de succesul firmei sale.

În fotografia aceea Liza părea tristă, ovalul feței i se pierdea estompat în părul aerian, uşor buclat,

care-l încadra. Ceva de vis se desprindea nu numai din privirea ei, ci din toată fotografia, îndată ce o luai în mînă. Şi cum o luă în mînă, Viktor Semionovici simţi că viaţa lui de pînă atunci nu fusese decît un pridvor întunecos al unei case pline de dulci miresme, pe fereastra căreia aruncase, înfrigurat, doar o privire. Să pătrundă în casa aceea — ajunsese pentru el o dorinţă pe care n-o mai putea stăpîni. Se înduioşa, plîngea, rămînea zile întregi într-o stare de letargie, zăcea pe canapea, cerea să-i ghicească în cărţi, să se facă rugăciuni pentru el, să cheme doctorul ca să-l vindece de insomnie, sau croitorul, să-i ia măsura pentru alt rînd de haine.

Nastenka şi Daria Antonovna porniră cu sîrguinţă o muncă de încercuire, care avu drept urmare faptul că în familia Meşkov se pomenea tot mai stăruitor numele Şubnikovilor, pînă cînd, în cele din urmă, Merkuri Avdeevici aduse la cunoştinţa Valeriei Ivanovna şi a Lizei, dorinţa Dariei Antonovna de a veni să ia ceaiul cu ei.

— Şi de ce i s-a făcut, aşa, de ceaiul nostru? — întrebă Liza, uitîndu-se bănuitor la tatăl ei.

— De-atîţia ani sîntem vecini de prăvălie şi familiile noastre încă nu se cunosc, — spuse Merkuri Avdeevici.

— Şi ce s-a schimbat acum?

— S-a mai schimbat cîte ceva, sufleţelul meu. Uite, ieri, am fost la bancă, să răscumpăr nişte poliţe. Stăteam în faţa casieriei şi aşteptam. Tocmai atunci, trece pe-acolo directorul băncii, mă vede, se opreşte şi zice: „Vă rog, domnul Meşkov, nu vă mai osteniţi aşteptînd. Poftiţi de-a dreptul la mine în birou, o să dau dispoziţii să se facă imediat operaţiunile de care aveţi nevoie — imediat va fi totul gata!" Şi mi-a mai strîns şi mîna pe deasupra! Ehei, pe vremuri un director de bancă nici nu l-ar fi luat în seamă pe unul ca Meşkov...

Şi aşa s-a făcut că, într-o zi înăbuşitoare de august, după liturghie, familia Şubnikov însoţită de Nastenka sosi la Meşkovi, să guste din plăcinta lor de duminică.

Viktor Semionovici se îmbrăcase în haine de culoarea cafelei cu lapte, cu vesta de pichet încheiată pînă la gît. Din buzunarul de jos al vestei atîrna, în locul lanţului de ceas, o panglică de mătase neagră, scurtă, de care era prinsă o plăcuţă de aur în formă de plic, cu un colţ îndoit. Iar în colţul acela scînteia un rubin.

Era zăpuşeală. Viktor Semionovici îşi descheiase haina. Brelocul culcat pe vestă sclipea la fiecare răsuflare, şi Viktor Semionovici răsufla des. Încercase de cîteva ori să înceapă vorba, dar Liza se încăpăţîna să tacă. Îi făcea din ce în ce mai multă plăcere să-l vadă cum se poticneşte la fiecare frază şi cum o priveşte zăpăcit, de parcă i-ar cere îndurare. Pînă la urmă, i se făcu milă de el :

— Mi se pare că scrie ceva pe brelocul dumneavoastră, nu ?

— Da, — se repezi oaspetele, scoţînd repede ceasul din buzunar, — e o amintire. Priviţi, vă rog.

Liza citi cuvintele gravate, cu multe înflorituri, pe plăcuţa de aur : „Lui Viktor Semionovici Şubnikov, în semn de stimă. De la prieteni". Iar de partea cealaltă : „Zi-i, Vitiuşa, zi-i !"

— Aţi primit-o cu vreo ocazie ?

— E o amintire de la un concurs de alergări. Din iarna trecută. Alergări de cai.

— Cu alte cuvinte e ca un fel de premiu ?

— Da, aşa ceva. De la nişte prieteni. Calul meu a ajuns cel dintîi.

— Şi ce înseamnă „Zi-i" ?

— Aşa... O vorbă de-a amatorilor.

— Şi alergaţi demult ?

— Nu, nu sînt profesionist. Sînt pur şi simplu amator.

Aplecîndu-se spre Liza cu tot trupul ei mărunţel şi sprinten, ca şi cum s-ar fi repezit în ajutorul lui Viktor Semionovici, Nastenka începu, pe nerăsuflate :

— Vitenka merge şi pe bicicletă, şi patinează.

— Ce să vorbim acum de patinaj! — păru că-şi cere iertare Viktor Semionovici. — Acum e bine de plimbat cu iahtul.

— Vitenka e membru al Iaht-Clubului, — se repezi iar Nastenka, — şi are un iaht mititel de mai mare dragul! Ca o bombonică.

Nastenka era nevoită să vorbească pentru toată lumea, ca să umple golurile conversaţiei. Şi se apleca repede cînd la dreapta, cînd la stînga, deoarece lampa de porţelan din mijlocul mesei rotunde, în jurul căreia se aşezaseră şi oaspeţii şi gazdele, o împiedica să-i vadă pe toţi.

Ca şi Viktor Semionovici, Valeria Ivanovna se chinuia mai mult decît toţi din pricina lipsei de imaginaţie în ce priveşte conversaţia. Daria Antonovna — maiestuoasă şi binevoitoare, îmbrăcată într-o rochie liliachie ale cărei cute strălucitoare se ridicau, rigide, de pe podea spre genunchi şi de acolo spre mijloc, acoperind întreg jilţul — părea o machetă de monument. Deşi conversaţia începuse cu subiecte din viaţa de toate zilele, Daria Antonovna îi dăduse cu încetul o orientare mai pretenţioasă, cu oarecare tendinţă de a discuta probleme economice generale, ceea ce nu putea decît s-o sperie pe biata Valeria Ivanovna. In materie de economie, cunoştinţele ei se reduceau doar la atît: dacă s-au adus astăzi pe piaţă mai multe sau mai puţine mărfuri. Dar de ce au fost multe sau puţine şi de unde s-au adus mărfurile, cine e în stare să priceapă aşa ceva? Fără îndoială, afluenţa sau lipsa de mărfuri se bizuie pe aceleaşi socoteli bine cunoscute, pe care se bizuie întreaga zidire a lumii. Totul atîrnă fie de geruri, fie de înălţarea sfintei cruci, fie de vremea cînd se desfundă drumurile, de sfîntul Nicolaie cel de iarnă sau de cel de primăvară. Dar chiar şi asta începea să fie ceva prea abstract pentru ea. Iar Daria Antonovna trecuse între timp de la afluenţa de mărfuri pe piaţă, la muncile agricole şi, de acolo, la viaţa de ţară în genere şi chiar — cum zicea ea — la problema ţărănească:

— Noi, cu toate că trăim la oraş, sîntem totuşi în mare dependenţă de problema ţărănească. Să luăm,

de un parexemplu, afacerea noastră — comerţul cu manufactură. Ţăranul, ori nu vrea să cumpere nici aţică, ori îţi cere stambă de cea mai bună. În momentul de faţă, satul e cel mai prima-ntîi cumpărător.

Asemenea raţionamente erau doar pe măsura unuia ca Merkuri Avdeevici. Dar el nu-şi putea îngădui să se lase furat de farmecul lor teoretic şi să vorbească cu uşurinţă fără chibzuială.

— Aşa este, — zise el după ce se gîndi puţin, — da, în momentul de faţă, satul se ferchezuieşte. Dar nu orice branşă poate să-şi atragă clientela rurală. Iată, de pildă, branşa noastră merge slab şi astăzi, cum a mers şi anii trecuţi.

— Cum vine asta ? — se amestecă repede în vorbă Nastenka. — Cum puteţi spune dumneavoastră aşa ceva ? Că eu mă tot plimb, mă tot uit şi mă tot minunez : pe fiecare stradă răsare ca din pămînt cîte o casă! Şi ce case, ce frumuseţe! La scara din faţă, maşini de urcat care te duc pînă sus, de nici nu-ţi mai trebuie picioare ! În loc de podele, parchete de piatră, de parcă n-ar fi case, ci catedrale. Numai cîte bănci s-au clădit ! Unde te întorci, dai de cîte o bancă ! Oare o fi depunînd careva bani acolo ?! Şi peste tot locul, clădiri şi iar clădiri...

— Într-adevăr, — încuviinţă Daria Antonovna, — fie mare, fie mică, fără dumneavoastră, Merkuri Avdeevici, nici o clădire nu se poate face. Ba pentru una, ba pentru alta, tot trebuie să treacă omul pe la dumneavoastră.

— Bine, bine, aceasta-i oraşul. Dar noi vorbim despre sat.

— Da... însă banii tot la fel sînt, şi cei de la oraş şi cei de la ţară, Merkuri Avdeevici.

— Nu, Daria Antonovna, nu sînt la fel. Ţăranul ţine mai al dracului la părăluţele lui decît tîrgoveţul.

— Oricît ar ţine la ele, însă şi ţăranul mai are nevoie, ba să-şi vopsească o cercevea, ba să-şi lipească niscai hîrtii pe pereţi... Pe urmă, se mai deschide cîte un debit de băuturi spirtoase, se mai clădeşte cîte-o şcoală, se mai repară cîte-o biserică — şi toată lumea tot la dumneavoastră vine.

— Eu nu sînt furnizor la zemstvă[1]), așa că în chestia școlilor n-am nici un interes, — răspunse Meșkov. — Iar bisericile care se ridică nu cumpără nici ele de capul lor, ci de-acolo de unde le sfătuiește consiliul eparhial. Cît despre țărani, mai curînd cumpără de-o rochie pentru nevastă decît să dea cu vopsea pe cercevele! Așa că, pînă-n cele din urmă, iese că pușculița țăranului tot la dumneavoastră în prăvălie se golește, Daria Antonovna, nu la mine.

„Văd eu, văd că ești cam calic", vorbeau în legea lor ochii vii și cam batjocoritori ai Șubnikovei. Decum intrase în casă, observase că tapetele de pe ziduri erau sărăcăcioase, iar podelele nu mai fuseseră vopsite de cine știe cînd: „Nu se îndură să-și cheltuiască marfa pentru casa lui..."

— Nu mă lepăd, — încuviință ea lăsîndu-și ochii în jos. — Negoțul ne merge bine, mulțumim lui dumnezeu. Dar și prăvălia dumneavoastră are dever, că doar e vorba de o marfă care se vinde, Merkuri Avdeevici.

— Marfa s-ar vinde ea, nu zic, dar cumpărătorul nu se prea pripește.

— Odată cu îndestularea vine și îndrăzneala, Merkuri Avdeevici. Doar singur ați binevoit a recunoaște că astăzi țăranul e mai de înțeles.

Se cerea numaidecît o schimbare a conversației. Nastenka zîmbea prea cu tîlc: înțeleg, părea a zice, că Merkuri Avdeevici face pe calicul ca să nu făgăduiască nici o zestre pentru frumoasa lui fată, în timp ce Daria Antonovna se fălește cu averea, ca să se simtă bine că șoimul ei plutește deasupra unor munți de aur...

— Da, — vorbi Merkuri Avdeevici, după ce se suci de cîteva ori pe scaun, — țăranilor li s-a mai tăiat piuitul, așa că au început să înțeleagă și ei că prin sîrguință capeți mai mult decît dînd foc la moșii. Poporului îi trebuie o mînă de stăpîn, asta-i.

---

[1]) Organe de autoadministrație locală din guberniile centrale ale Rusiei țariste. Se ocupau exclusiv de probleme economice și gospodărești: construirea și întreținerea drumurilor, a școlilor, a spitalelor etc. In majoritatea lor, membrii zemstvelor erau moșieri și burghezi. Au existat de la 1864 pînă la Revoluția din Octombrie 1917. (N. red. rom.)

— E mai uşor să aduci la ascultare satul decît oraşul, — observă Daria Antonovna. — Ţăranul se sperie mai lesne decît omul de la tîrg.

— Aveţi dreptate, — încuviinţă Meşkov, începînd să fie mai atent.

— La oraş, încotro te întorci, te paşte pizma, — adăugă Şubnikova.

— Ogorul pizmei e fără hotar, — recunoscu Meşkov fără prea mare chef.

— Atîta duşmănie e de jur împrejurul nostru! De pildă, trăieşti laolaltă cu un om, îi arăţi bunăvoinţă, îl mai scapi din cîte-o nevoie, şi la urmă...

Daria Antonovna se aplecă dintr-o dată spre Meşkov:

— La urmă, te pomeneşti că ai încălzit la sîn un cuib de năpîrci, cum s-ar zice.

— În ce sens, adică, cuibul ăsta de năpîrci? — întrebă cu neîncredere Meşkov.

— Apoi, să luăm un parexamplu, cazul cu neplăcerile dumneavoastră. Aşa de rău mi-a părut, Merkuri Avdeevici, că n-am putut dormi cît a fost nopticica de lungă! „Cum de s-a putut întîmpla una ca asta? — mă gîndeam. Că doar Merkuri Avdeevici e om respectabil, cu frica lui dumnezeu, are în casă fată de măritat. Ferească sfîntul ce belea a căzut pe capul lui!..."

— Dumneavoastră aveţi în vedere, de fapt... — începu Meşkov, cu intenţia de a înlătura cu asprime orice echivoc, însă din ce în ce mai neliniştit.

— Mă gîndesc la complotistul cela al dumneavoastră, — îl lămuri, cu o desăvîrşită seninătate, Şubnikova.

Făcu în direcţia lui Meşkov, cu palmele deschise, un gest care voia să exprime adînca ei amărăciune, apoi, aplecîndu-şi puţin capul într-o parte, încremeni aşa, ca un model pentru un tablou al compătimirii înduioşate. Nastenka se făcu ghem de nerăbdare, iar obrazul ei se pregătise pentru orice expresie, după ceea ce urmă să audă. Liza, Valeria Ivanovna şi Viktor Semionovici îşi aţintiseră privirile speriate asupra lui Merkuri Avdeevici.

Meşkov se posomorî. Tot sîngele i se urcase în cap şi cîteva clipe nici nu se clinti, nici nu clipi din ochi. Apoi îşi ridică mustaţa cu degetul cel mare şi-şi despărţi barba în două, ceea ce-i dădu dintr-o dată un aspect mai impunător şi, oarecum, mai sărbătoresc.

— Complotistul *meu?* — vorbi el, coborînd glasul. — La mine n-a existat şi nici nu putea să existe nici un fel de complotist.

— Ei, acela care a fost prins în casa dumneavoastră, — făcu cu un gest şi mai larg, Daria Antonovna.

— În casa mea? Dar casa mea a ferit-o domnul de oameni pe care e nevoie să-i prindă cineva! Ferească sfîntul!

— Dacă nu în casă, o fi fost în curtea dumneavoastră sau aşa ceva, că doar tot tîrgul vorbeşte despre asta!

— Eh, multe se vorbesc în tîrg! Din casele de-alături a fost ridicată deunăzi nevasta unui răzvrătit. Şi ce, înseamnă că eu sînt răspunzător de asta?

— Vai de mine, Merkuri Avdeevici! Dar cine se gîndeşte să vă scoată pe dumneavoastră răspunzător? Ziceam doar aşa, ce neplăcut trebuie să fie pentru dumneavoastră.

— Şi de ce să-mi fie neplăcut, dacă nu mă priveşte? — ridică tonul Meşkov care, găsind un punct de sprijin, îşi reluase ţinuta marţială.

— Hm... dacă n-ar fi decît faptul că se vorbeşte, şi tot n-ar fi chiar aşa de plăcut...

— Cît despre dumneavoastră, Daria Antonovna, în calitate de cunoştinţă a mea şi de azi înainte a întregii mele familii cu reputaţia nepătată — dumneavoastră, zic, nici n-ar fi trebuit să repetaţi asemenea vorbe, ci dimpotrivă, să le-o tăiaţi scurt acelora care răspîndesc aceste clevetiri.

— Vai de mine, Merkuri Avdeevici! — se indignă deodată Şubnikova, aşezînd în jurul ei, cu mişcări grăbite, faldurile rochiei foşnitoare. — Cum vă închipuiţi că aş îngădui cuiva să facă vreo aluzie la adresa dumneavoastră, sau să se exprime cu vorbe de neîncredere sau de bănuială? Se poate una ca asta? Mă

gîndesc numai ce îngrijorați trebuie să fi fost cînd au ridicat-o pe răzvrătita aceea.

— De ce să fiu îngrijorat dacă mi-i conștiința împăcată și în fața lui dumnezeu, și în fața oamenilor?

— N-ar fi nimic, dacă ați fi singur. Dar vezi că aveți o fată. Mă gîndesc cît o fi durut-o pe Valeria Ivanovna inima ei de mamă la gîndul că Lizenka o fi venit, poate, în contact cu oameni primejdioși ! ?

— Of, mai bine să nu ne mai aducem aminte de asta ! — oftă din adînc Valeria Ivanovna.

— Și de ce, adică, ar fi venit fiică-mea în contact cu oameni primejdioși ? — îi tăie vorba Meșkov, înălțîndu-și amenințător sprîncenele.

— Apoi, n-ați spus singur, Merkuri Avdeevici, că din curtea dumneavoastră a fost ridicată o rebelă ? — stărui, cu un aer de totală nevinovăție, Șubnikova.

— Și chiar dacă o fi fost din curtea mea, — făcu supărat Meșkov, — ce-i cu asta ? Că doar fiică-mea nu locuiește în curte, slavă domnului, ci în casă, și încă cu tatăl și cu mama ei, Daria Antonovna !

— Dați-mi voie să vă explic eu cum s-a întîmplat, — sări speriat de la locul lui Viktor Semionovici, în dorința de a-i împăca pe toți ; adunase destulă îndrăzneală în timpul tăcerii chinuitoare pe care o păstrase pînă atunci. — Mătușa-mea a fost grozav de revoltată cînd a aflat că în curte la dumneavoastră s-au descoperit conspiratori. Adică, exact în sensul în care v-ați exprimat domnia voastră, stimate Merkuri Avdeevici. Și pe loc a încercat să pună capăt zvonurilor. „Mai bine taci, a zis, dacă nu știi, și nu mai flecări de pomană !" Fiindcă, la drept vorbind, eu eram acela care-i povesteam despre toate acestea... Iar eu, ce e drept, nu auzisem decît niște vorbe. Băieții din prăvălia noastră șușoteau cum că la familia Meșkov se ascundea un revoluționar care, cică, ar fi avut o chestie care-a făcut vîlvă... mă rog, așa cum se spune acum, merite în 1905. Adică astea nu-s vorbele mele, vă rog să mă credeți : pentru că, ce fel de merite ar putea să aibă un revoluționar ? Cum-necum, vorba-i că pe el l-au ridicat. Și cu asta, basta ! Dar Liza ce amestec poate să aibă ea în toate astea ? — adăugă întor-

cîndu-se deodată, cu tot trupul, spre ea. — Dacă ar fi fost posibil, iertaţi-mi expresia, să vă bănuiască de ceva, fie şi numai de vreo legătură... adică, cum că aţi fi avut vreun amestec oarecare cu tineretul. Dar în cazul acesta, pe oricine, chiar şi pe mine m-ar putea bănui, — şi făcu o mişcare prin care ar fi vrut să arate, pesemne, că la nevoie era gata să ia, nobil, orice vină asupra lui, numai s-o salveze pe Liza.

— Ce vorbeşti, Vitenka ! — se amestecă Nastenka repezindu-se de la locul ei. — S-ar putea crede că în zvonurile despre care spui, ar fi vorba şi de Lizanka.

— Nici gînd de-aşa ceva ! — sări ars Viktor Semionovici.

— Fără îndoială, că nici gînd de-aşa ceva, — cînta înainte Nastenka, privind-o ţintă pe Liza, care-şi întorsese faţa. — Cui i-ar trece prin minte să amestece un suflet de înger neprihănit în daraverurile astea pămînteşti ? Vitenka a vorbit cu mătuşica lui chiar de faţă cu mine. Vă aduceţi aminte, Daria Antonovna ? Tocmai mă trataţi cu o cafeluţă în apartamentul dumneavoastră. Abia a avut vreme băiatul să repete zvonurile cu privire la conspiratorul cela, că Daria Antonovna i-a şi închis gura : „Ajunge !“

— Chiar şi acum, dacă am adus vorba despre asta, am făcut-o numai ca să aud o dezminţire din partea dumneavoastră, Merkuri Avdeevici, — făcu îmbufnată Daria Antonovna.

— Eu, ce să zic ? — zise încet Meşkov. — Eu nu pot decît să vă aduc la cunoştinţă lucrurile aşa cum s-au petrecut.

— Ei, vedeţi ce bine e că se lămuresc toate ? — urmă nestăpînit Nastenka. — Şi tot atunci Vitenka a povestit că în oraş au fost arestaţi mai mulţi liceeni şi elevi de la şcoala tehnică, ba chiar la seminar s-ar fi găsit unii care împărţeau prin tîrg manifeste împotriva guvernului ţarist. Intr-un cuvînt, tineret cu apucături primejdioase. Atunci Daria Antonovna a făcut semnul crucii şi a zis : „Mulţumesc lui dumnezeu că tu, Vitenka, nu eşti ca aceştia ! Insă, fereşte-te, a zis, pentru numele lui dumnezeu, să nu cumva să fie printre prietenii tăi vreunul care să aibă de-a face cu cei

arestați." Iată, Merkuri Avdeevici, asta a fost toată povestea. Despre dumneavoastră nu s-a clevetit nimic, iar cît despre Lizanka, nici nu i s-a pomenit numele!

Dar vorba ei de coțofană se curmă deodată. Privirea ei, zburînd ca un fluturaș, se coborî cu gingășie asupra Lizei. Și urmă, cu glas schimbat, șiret și tainic, de parc-ar fi citit din carte:

— Să nu mint: numele acesta dulce a fost pomenit, fără îndoială, dar cu totul, cu totul în altă ocazie. Numai că, despre lucrul acesta altcineva are cădere să vorbească, nu eu...

Viktor Semionovici se clătină, ca și cum și-ar fi căutat echilibrul pierdut fără veste și era gata-gata să îngăime ceva, dacă Valeria Ivanovna nu s-ar fi apropiat iute de Liza, întrebînd-o în șoaptă, însă atît de tare că o auzi toată lumea:

— Nu ți-e rău, cumva?

Liza era palidă. Încerca din toate puterile să-și păstreze imobilitatea în care se ferecase, dar pe neașteptate, biruindu-și sforțarea care o stingherea, se ridică în picioare, ușurată:

— Ce ar fi, mamă, dacă ai pofti lumea la masă?

— Da, da, poftește, Valeria Ivanovna, poftește! — întări Merkuri Avdeevici, și oftatul lui de ușurare trezi amabilitatea tuturor, adormită parcă. Cu mulțumiri și ploconeli, oaspeții și gazdele începură să se ridice și să se îndrepte spre masa întinsă.

Dar nici aburul îmbietor al plăcintelor calde, nici parfumul dulcețurilor, nici strălucirea de oglindă a samovarului în care se reflecta, sclipind, hărnicia furculițelor și a cuțitelor, nu mai puteau împrăștia lîncezeala simandicoasă a conversației. Vorba începea invariabil, de parcă era vrăjită, cu îndemnurile Valeriei Ivanovna: „Gustați, vă rog, gustați!" și se încheia cu laudele Nastenkăi: „Vai ce meșteră sînteți la gătit!", sau ale Dariei Antonovna: „Nici nu țin minte să mai fi mîncat vreodată niște foi de plăcintă atît de fragede"...

Ciocnind rachiu de scorușe de Nejin cu Merkuri Avdeevici, Viktor Semionovici prinse curaj și încercă

s-o întrebe pe Liza dacă n-ar vrea să guste și ea din acest izvor dătător de viață. Dar ea îl întîmpină cu o privire atît de înghețată, încît se fîstîci și mai rău decît înainte.

Tăcu tot timpul dejunului, scoțînd cu greu, cel mult cîte un „mulțumesc". Iar cînd se ridică de la masă, începu să se mute de pe un picior pe altul, făcînd loc tuturor și umblînd mai mult de-a-ndăratelea, cu un zîmbet încremenit și cu o delicatețe plină de mîhnire, încît Liza nu se putu stăpîni să nu surîdă ironic. Atunci, cuprins de tulburare, Viktor Semionovici se întoarse brusc, împingînd măsuța rotundă cu lampă cu tot. Încercă s-o prindă, dar se sprijini și mai tare de masă și răsturnă lampa. Abajurul de sticlă în chip de glob alunecă ușor pe covor și, oftînd parcă, plesni desfăcîndu-se în două ca un pepene.

Viktor Semionovici își apăsă amîndouă palmele pe frunte. Era cît pe ce să scape cîteva vorbe cam așa: „Las' că plătesc!" ori „Nu-i nimic, îl dreg eu!" Însă vorbele i se opriră în gît, fără să le poată articula. Saluta doar, trăgîndu-și piciorul îndărăt, și, făcea plecăciuni stîngace, pe rînd, cînd lui Merkuri Avdeevici, cînd Valeriei Ivanovna, fără să îndrăznească a-și întoarce privirea spre Liza.

— Nu-i nimic, asta aduce noroc, asta aduce noroc! — strigă entuziasmată Nastenka, repezindu-se să adune cioburile, în timp ce gazdele mormăiau nu știu ce, rîzînd și încercînd să-l liniștească pe bietul băiat. Iar Daria Antonovna o luă pe Liza de mînă și-i șopti, fără să se arate stingherită ci, dimpotrivă, cu un aer de sinceră protecție:

— Ai să crezi poate, drăguță, că Vitenka al nostru e chiar atît de stîngaci că răstoarnă totul în jurul lui? Da' de unde! Din pricina dumitale s-a zăpăcit așa...

— E atît de îndemînatic de obicei! — se porni iarăși Nastenka, izbutind să se uite la toți dintr-o dată și gata să pună totul la punct și să-i împace pe toți.

Acest mic incident învioră pe toată lumea, afară, bineînțeles de Viktor Semionovici — după cum o glumă bună înviorează o societate care începe să se plicti-

sească. Aşa încît despărţirea a fost deosebit de cordială.

Dar îndată ce Meşkovii rămaseră singuri, se lăsă peste ei o tăcere întunecată şi apăsătoare. Liza se îndreptă spre fereastră, simţind la spatele ei privirile pline de aşteptare ale tatălui şi ale mamei. Ceştile goale de pe masă, filodendronul încremenit, mobila mutată din locul ei, cioburile abajurului de pe faţa de masă — toate păreau că aşteaptă încheierea inevitabilă a celor petrecute.

Încleştîndu-şi cu putere degetele mîinilor strînse la piept, Liza se întoarse către Valeria Ivanovna :

— Aş dori să ştiu ce a fost asta, mamă ? Un fel de „vedere" ?...

Valeria Ivanovna scoase din mînecă o batistă. Iar Merkuri Avdeevici rosti provocator :

— Şi chiar de-ar fi fost o „vedere" ce rău găseşti în asta ? N-am provocat-o noi. Aşa e obiceiul din bătrîni. Nici biserica n-o opreşte. Iar noi, n-om fi doar păgîni...

— Am întrebat, numai aşa.

— N-ai întrebat „numai aşa". Ai întrebat cu ifose. Însă ar fi vremea să-ţi mai laşi la o pare ifosele, fată. N-ai auzit ce zvonuri umblă prin oraş ?

— Ce fel de zvonuri ?

— Despre tine, cum că ai fi în înţelegere cu complotiştii.

— Tată !

— Care „tată" ? N-ai văzut cum ne-au iscodit Şubnikovii ? Crezi că numai noi ştim că te-ai plimbat cu un tînăr care acuma-i la răcoare ? Trebuie să te scăpăm cît mai e încă vreme, trebuie să te scăpăm ! Ai înţeles ?

— Am înţeles, — răspunse Liza. — Încep să înţeleg.

— Nu mai ştii să vorbeşti cu tatăl tău ? Ai învăţat prea multă carte ? Şi unde te-a dus cartea asta, mă rog ? La jandarmerie m-au întrebat : „Spuneţi-ne, de cine se interesează fiica dumneavoastră ?". Şi ce pot eu să spun ? Că fie-mea se interesează de nişte suspecţi ? Tu şi cu mamă-ta nu înţelegeţi nimic, sînteţi ca

nişte cîrtiţe. Şi în vremea asta, poate că vin într-o noapte să vă ridice. Ce-o să vă faceţi atunci?

— Dar pentru ce să ne ridice? — tresări speriată Valeria Ivanovna.

— A umblat sau n-a umblat Liza pe la teatre cu Izvekov acela? Ei, poftim! Că doar n-o să stea ei să aştepte explicaţii! E în joc însăşi viaţa Lisavetei. Şi trebuie s-o scăpăm.

— Şi vreţi ca Şubnikov să-i fie salvatorul, — vorbi Liza parcă anume ca să-şi întărească gîndul.

Atunci Meşkov începu să strige:

— Treaba mea cine o să-ţi fie salvatorul! Asta mă priveşte pe mine!

Ducîndu-şi mîinile la spate, începu să se plimbe agitat prin odaie, săltînd uşor la întoarceri: începea una din acele „morale" pe care se aşezau temeliile vieţii de familie şi — slavă domnului — Meşkov nu scăpase încă din mînă cîrma acestei vieţi!

— Numai ascultarea mai poate să te scape, şi nimic altceva. Cum te-am crescut eu pe tine? În cea mai deplină ascultare! Dacă ai fi stat să-l contrazici pe tatăl tău, n-ai fi avut în viaţă decît necazuri. Dar ce este ascultarea? Cum o înţelege biserica? Unul din sfinţii părinţi, voind să pună la încercare pe un frate pe care-l avea întru învăţătură, i-a poruncit să răsădească pe vîrful unui munte un ţăruş şi să-l stropească în fiecare zi cu apă adusă de la poalele muntelui. Şi fratele acela a împlinit porunca fără a cîrti şi cu atîta smerenie, încît nici nu i-a trecut măcar prin gînd că făcea o treabă fără rost, stropind un biet ţăruş. Dar smerenia lui şi-a primit răsplata: după cinci ani, ţăruşul prinse rădăcină şi înmuguri... Se înţelege că asta a fost o ascultare cu adevărat monahicească, şi nu pot cere aşa ceva de la tine. Am însă dreptul să aştept din partea ta o ascultare de fiică. Pînă acum, nu mi te-ai împotrivit, fapt pentru care te şi preţuiesc, ai ştiut întotdeauna că tot ce se face, se face spre binele tău. Crezi că o să se mai ivească altă partidă ca Şubnikov? Ehei, degeaba crezi! Să fi auzit ce mi-au spus cei de la bancă despre Daria Antonovna. Are un credit cum nici n-aş îndrăzni eu să visez. Iar moş-

tenitor, nu e decît unul singur. Parcă te-aş da eu unui om de nimic? Doar îmi eşti fată. La fericirea ta mă gîndesc şi ziua şi...

Dar Liza ieşi din odaie, fără să mai aştepte sfîrşitul. În pornirea ei era ceva atît de neaşteptat încît Merkuri Avdeevici nu numai că-şi curmă vorba, dar nici nu cuteză s-o oprească cu vreo întrebare sau vreun gest.

Liza coborî scara şi ieşi în stradă. Ziua era chinuitor de limpede, arşiţa nu era încă în toi, însă viaţa amuţise, cuprinsă de dogoarea pămîntului încins. În zile ca acestea, sînt clipe cînd timpul pare încremenit în aşteptarea unei schimbări violente, mîntuitoare, cînd ţi se pare că trebuie să izbucnească de undeva un strigăt neaşteptat sau o răbufnire care să învioreze natura sugrumată, aproape moartă.

Clădirea văruită a şcolii era lipită, ca un petic alb, pe cerul care bătea în verde, iar plopii se zugrăveau, negri şi nemişcaţi, ca nişte proptele retezate. Pămîntul, crăpat de arşiţă, suna sonor sub tocuri. Liza nu-şi grăbea pasul, dar nici nu căuta să întîrzie pe drum: îşi lăsase în urmă toate gîndurile şi toate şovăielile.

Se pomeni, pentru întîia oară în viaţa ei, în faţa uşii care o despărţea de lumea unde-şi petrecuse, cu gîndul, cele mai frumoase clipe de visare. Se opri în faţa acestei uşi cu un singur canat, cu balamale din fier forjat prinse în cuie groase şi cu clanţa grea, ruginită. Acolo, în săliţa cufundată în penumbră şi podită cu cărămidă, arşiţa se potolea, iar răcoarea subţire şi umedă îi evoca limpede severitatea mohorîtă a monumentelor străvechi, în care pietrele stau ca o mărturie mută a destinelor omeneşti. I se părea că nu stă în faţa unei uşi, ci a unei porţi de cetate şi că, dacă ar bate, tot trecutul s-ar depărta de ea pentru totdeauna.

Nu se clinti multă vreme din loc. Apoi puse mîna pe clanţă cu băgare de seamă. Îi deschise Anocika.

— Ce cauţi aici?

— Vin mereu pe la Vera Nikandrovna, să-i fac curat, — îi răspunse Anocika, scuturîndu-şi rochia de praf. — Ai venit la dînsa?

— E acasă ?
— Ihî ! Hai să te duc.
Vera Nikandrovna o întîmpină pe Liza în pragul odăii lui Kirill. Rămaseră amîndouă pe loc, în tăcere, căutînd să-şi ghicească gîndurile. Nu semănau deloc una cu alta ca înfăţişare, de la statură pînă la culoarea feţei şi a părului şi pînă la cea din urmă trăsătură, cît de neînsemnată. Şi totuşi, păreau a-şi căuta una alteia o asemănare ascunsă, mai importantă decît orice. Şi dorinţa pătimaşă de a o găsi aprindea în amîndouă acelaşi sentiment, unificator şi dureros. Intinzînd cu greu braţele care-şi pierduseră deodată toată puterea, Liza se repezi la Vera Nikandrovna, strigînd :
— Ce e cu Kirill ?
Dacă Vera Nikandrovna n-ar fi prins-o în braţe, poate că nici n-ar mai fi putut să se ţină pe picioare. Aşa, îmbrăţişate, se îndreptară spre pat şi se lăsară, greu, alături. Obrazul Lizei purta pecetea durerii şi capul ei căzu pe genunchii Verei Nikandrovna. Uşor la început, pe urmă tot mai zbuciumat şi tot mai des, umerii fetei începură să tresară şi trupul întreg să i se cutremure.
Vera Nikandrovna îi mîngîia încetişor părul încîlcit, umerii şi braţele ude de lacrimi, legănîndu-se domol, cu ochii închişi, deasupra ei.
Cînd suspinele fetei se mai potoliră, Vera Nikandrovna o ridică, o depărtă puţin şi-i şterse bine obrazul cu batista ei. Apoi, strîngînd-o la piept, o sili să se ridice.
— Să mergem, — îi zise încet, — să nu pierdem vremea.
Se opri o clipă, apoi o privi cu severitate drept în ochi :
— Ştiai ? — o întrebă, în şoaptă.
— Ce să ştiu ?
— Că Kirill păstrează la el manifeste ?
— Nu mi-a spus niciodată nimic.
— O, eram sigură ! — zise repede Vera Nikandrovna.

O apucă strîns de braţ şi ieşi cu ea din casă. Liza mergea în acelaşi pas, supunîndu-se autorităţii ei liniştite şi convingătoare.

Scoţîndu-şi capul pe uşă, Anocika privea nemişcată în urma lor cu ochii ei luminoşi, larg deschişi.

23

Kirill începu să ţină socoteala timpului din clipa în care, în poarta cea verde a închisorii, se deschise în faţa lui o portiţă neobservată. Tocmai se făcea schimbul gărzii — era ora patru dimineaţa — şi întîrziaseră puţin lîngă ghereta santinelei: soldatul care se schimba îi dădea cheile celui care-i lua locul, vorbind despre nişte căruţe.

În apropiere de gheretă se înălţa un plop singuratic. Crengile de jos erau încărcate cu frunză deasă, iar pe cele de sus, uscate şi rupte de vînt, se zbenguiau un stol de vrăbii, curăţindu-şi pliscuşoarele într-o agitaţie fără sfîrşit şi ciripind care mai de care despre treburile lor de dimineaţă, grozav de importante. Soarele ieşise de după acoperişul turtit al închisorii şi începea să încălzească. Curtea era pustie. Pămîntul, bătătorit de tălpile cizmelor şi de roţile căruţelor, era pleşuv şi brun şi numai pe lîngă ziduri colorat cu puţină verdeaţă.

L-au dus pe pămîntul acela tare, bătătorit ani după ani, în altă curte din care, odată cu ce mai rămăsese din răcoarea dimineţii, se ridica şi duhoarea haznalei. Cîţiva puşcăriaşi, cu bluze şi şepci rotunde de postav cazon, moşmoneau ceva pe lîngă nişte căruţe încărcate cu butoaie. Celui mai apropiat dintre ei, Kirill îi zări lanţurile: de la cingătoarea de metal cobora printre picioare un lanţ, care se desfăcea în două în dreptul genunchilor şi era prins cu cătuşe de glezne. Omul trăgea calul de moţul din frunte. Calul, cu o pată mare trandafirie pe bot, scutura din cap, iar frîul suna, răspunzînd parcă zăngănitului domol al lanţurilor.

Kirill încetini pasul, dar omul care-l însoţea îl împinse uşurel de la spate, mormăind cu glas înăbuşit,

ca de căruțaș: „Hei tu, ce caști gura?“ Kirill se întoarse în tăcere spre el, și în clipa aceea văzu zidul pe lîngă care treceau: era de patru ori cît un stat de om, iar prin tencuiala lui răzbăteau, ca pecinginea, cărămizile vechi și mari, roșii în bătaia soarelui. Își aminti dintr-o dată de zidul, foarte asemănător, din decorul actului al treilea. Și își aduse aminte de tot spectacolul, de Liza și de fuga ei, cînd se supărase pe Țvetuhin și strigase nu se știe de ce: „Iertați-ne!“

Nu putea înțelege de ce își ceruse iertare. Doar el nu-i spusese lui Țvetuhin decît părerea lui și nimic mai mult. Și cît de ciudat i se părea că abia văzuse la teatru un zid ca acesta — și iată că zidul venise după el în curtea închisorii, iar el nu mai era simplu spectator, ci un personaj din piesă. Și mai de mirare încă i se părea că nu trecuseră decît patru ore — la drept vorbind doar cîteva clipe — de cînd se terminase spectacolul. Și de atunci se perindaseră atîtea întîmplări care stîrniseră goana asta smintită, încăierarea asta de sentimente, încît lui Kirill i se păru că e mult, neînchipuit de mult de cînd fusese cu Liza la teatru, într-o altă viață, care se și învăluise în negura trecutului.

De la aceste patru ceasuri își începu Kirill socoteala timpului și o ținu, numărînd la început zilele și nopțile separat, apoi cîte o zi și o noapte laolaltă, mai tîrziu cîte o săptămînă întreagă. Dar cu cît socoteala se făcea mai grea, cu atît mai atent pîndea orice mișcare și, uneori, orice oprire pe loc a timpului pînă în cele mai mici bucățele, încît se deprinsese să cunoască fiecare moment al zilei tot atît de precis ca și cum ar fi auzit bătaia ceasului.

Cea dintîi bătaie a ceasului i-o însemna tropotul îndepărtat de copite pe drumul moale de praf. Tropotul se strecura prin ferestruica numai cît palma, cu gratii, întredeschisă, și prin oblonul de metal care astupa fereastra pe dinafară, ca o pîlnie de filtru: largă sus și îngustă jos. Toate sunetele care pătrundeau din afară în celulă erau filtrate și înăbușite de această pîlnie neagră și ruginită, care-i ascundea lumina. Dar cu fiecare oră care trecea, Kirill prindea cu urechea tot

mai multe zvonuri și, în curînd, ajunse să înțeleagă unde dădea fereastra. Începu să deslușească după sunet vîntul, direcția și viteza lui. Vîntul dinspre apus îi aducea oftatul ritmic al pămîntului sub pasul plutoanelor de soldați. Cel dinspre miazănoapte, cîntecul și uruitul transmisiunilor de la mașini. Solul fierbinte al sudului îi trimitea clopotul tramvaielor și, uneori, cîte un clacson speriat, de biciclist. Întocmai ca la orbi, auzul începea să-i înlocuiască văzul. Vedea cu urechile: drept în fața celulei se aflau cazărmile, spre dreapta era fabrica de tutun, iar spre stînga se ridicau clădirile cele noi ale Universității. Sub ferestruică, dincolo de oblonul de fier, se întindea piața plină de praf unde se ducea la bîlci, pe vremuri cu tatăl lui, iar acum ultima dată — cu Liza. Acolo mîncaseră împreună înghețată cu o linguriță de os și, înghesuiți din toate părțile de mulțimea de gură-cască, se uitaseră amîndoi la închisoare, la ferestruicile cu lumina ascunsă după obloanele de fier. Și vorbiseră despre viitorul acela îndepărtat, cînd nu vor mai exista închisori. Cîteodată treceau prin dreptul ferestrei păsări. De cele mai multe ori, stoluri de vrăbii. Răpăiala măruntă și repezită a aripioarelor făcea să-i bată inima grăbit. Își aducea aminte de vrăbiile de pe plopul din curtea închisorii. Uneori recunoștea, după bătaia puternică și șuierătoare a aripilor, zborul cîte unui porumbel.

Noaptea, zvonul lumii din afară amuțea, iar zgomotele închisorii se întăreau. Zgomotele închisorii : pașii de pe sală, dincolo de ușă, și convorbirile prin perete. Culcat pe pat, Kirill asculta ciocănitul în perete al vecinului. Nu pricepea nimic. Știa doar că i se vorbește. Răspundea și el, într-o doară. Mai tîrziu, înțelese că vecinul îl învăța să vorbească. Dar nu se dumirea cum trebuie să învețe. Avu și el sărbătoarea lui — noaptea de sărbătorire a biruinții — cînd îl fulgeră gîndul că i se arăta alfabetul. Trebuia să se prefacă adormit, și neîndrăznind să se miște, plîngea de bucurie. În noaptea următoare stăpînea împărțirea alfabetului pe grupe de litere, semnificația pauzelor, a loviturilor mai rare sau mai dese — toată știința celor întemni-

ţaţi, care nu trăiesc decît cu auzul. Indată ce paşii de pe sală se depărtau, învelit cu pătura pînă peste cap, începea să ciocănească. Din ceasul acela nu mai era singur în cutiuţa lui de piatră. Putea să vorbească! Şi cel dintîi lucru pe care l-a spus a fost: „Am înţeles!"

In timpul zilei umbla, întorcîndu-se într-un colţ cu umărul drept, în celălaltă cu umărul stîng — aşa cum se fac opturile. In diagonală, celula avea exact cinci paşi. Număra paşii cu sutele, cu miile. Incepu să facă întreruperi în mers, mai scurte şi mai lungi: paşii lui erau mătănii de călugăr, înşirate în şiraguri mici, mijlocii şi lungi. De cîteva ori pe zi făcea gimnastică Hotărîse să se îngrijească, aşa cum ar îngriji o maşinărie. Numărîndu-şi paşii ca pe mătănii, îşi exercita memoria, reconstituind tot ce învăţase pînă atunci. Se deprinse să schiţeze în gînd planuri, să scoată din minte formule de fizică, să demonstreze teoreme, să deseneze hărţi de călătorii.

Cu vreo opt ani în urmă, pe cînd era încă mic, văzuse la şcoală cel dintîi cinematograf. In mijlocul sălii, pe un trepied, pîrîia un aparat mic, proiectînd pe ecran o rază care venea dintr-un balon cu gaze, deasupra căruia apăsa o greutate de două puduri. Unul din filme era o comedie. Un zugrav vopsea o bancă de grădină, cu zăbrele, aşeza pe ea un afiş: „Atenţiune. Vopsit!" şi pleca. In urma lui apărea în grădină un omuleţ gras, cu un ziar în mînă şi se aşeza pe bancă cufundat în lectura unui articol interesant. Toată sala se tăvălea de rîs atunci cînd omuleţul cel gras, citind înainte, se ridica şi-şi arăta spectatorilor spinarea, cu toate dungile zăbrelelor pe ea. Dar aceasta nu era decît începutul veseliei. Celălalt film înfăţişa un concurs de înot. Inotătorii săreau, cu capul în jos, de pe o trambulină uriaşă. Stropii şi valurile erau exact ca în realitate. Concurenţii înotau suflînd din greu. După aceea, filmul fusese rulat de-a-ndoaselea: de la sfîrşit spre început. Şi sala văzuse ceva cu totul neobişnuit: oamenii ieşeau din apă şi zburau prin aer cu tălpile înainte alergau pe trambulină de-a-n-

dăratelea. Toate se petreceau anapoda. Ecranul greu, udat cu apă, părea că se clatină de rîsul tuturor.

Kirill își aducea aminte de spectacolul acela vesel, pentru că își aducea aminte de toată viața lui și căuta să retrăiască, mai cu seamă, tot ce fusese hazliu. Se mira acum de cît de puține lucruri hazlii avusese parte în viață și ce rar fusese vesel. Oare să fi fost chiar atît de mohorîtă tinerețea lui? Nu-i venea să recunoască. Era încredințat că gustase din multe bucurii, că se pasionase pentru multe lucruri și că nu știa să se plictisească. E drept că-l atrăgeau lucrurile serioase, iar pe cele hazlii, nu le lua în seamă. Dar chiar și în cele serioase, el tot știa să descopere bucuria petelor vii de soare jucînd în pădure.

Trecîndu-și prin minte trecutul, Kirill se vedea în poarta închisorii și de acolo o lua înapoi, rulînd de-a-ndăratelea filmul amintirilor. Mersul acestui film îl cercetase și-l cunoștea mai bine decît zgomotele închisorii, mai bine decît celula, mai bine decît unghiile pe care trebuia să și le roadă cu dinții, deoarece n-avea cu ce să și le taie. Kirill se fixase definitiv într-o singură hotărîre, așa cum se fixează ancora de țărm: nu știa nimic despre soarta lui Ragozin. Și de aceea, orice lucru care s-ar fi putut asocia, chiar și pe departe, cu numele acesta, îi era cu totul necunoscut. Se legase să nu se încreadă în nimic și să tăgăduiască orice.

La primul interogatoriu, foarte sumar, care avusese loc în celula lui curînd după arestare și care semăna mai mult cu o conversație în timpul unei inspecții prin închisoare, repetase ce spusese și la percheziție: că ridicase manifestele de pe stradă, unde le găsise aruncate, teanc, pe jos, că le pusese înapoi într-o carte, în care și fuseseră găsite. Dacă le citise? Da, fără îndoială că le citise. De ce nu le distrusese? Avea de gînd să le distrugă cînd s-o face foc în sobă, dar acum era vară și nici nu se grăbea, deoarece nu dăduse cine știe ce importanță acestor fițuici. Totuși, în ele se aduceau ofense persoanei țarului — înțelesese el acest lucru? Înțelesese, nici vorbă, însă credea că-s niște manifeste vechi, cum auzise el că au circulat prin 1905, și că le-o fi pierdut cineva. Asta e tot. Interogatoriul

Îl luase un ofițer de jandarmi, care îndată ce intrase, spusese că era locotenent-colonelul Polotențev, însărcinat cu instrucția acestui proces, adăugînd că, dacă Kirill ar avea de făcut vreo reclamație, o putea adresa substitutului de procuror al Curții. Și zicînd acestea, îl arătase cu privirea pe însoțitorul său, care păstrase tot timpul o tăcere netulburată. După interogatoriu, colonelul declarase că i se va îngădui să facă baie și să primească schimburi de acasă și că, dacă voia să citească ceva, putea căpăta o Evanghelie.

Zilele care urmară, Kirill își repetase în gînd de mai multe ori, fiecare cuvînt al ofițerului de jandarmi, căutînd să pătrundă toate nuanțele zgîrcite ale întrebărilor și să se încredinzeze că taina lui nu putea fi descoperită atîta timp cît se va ține de hotărîrea neclintită de a tăgădui. Aștepta, cu o nerăbdare din ce în ce mai vie, un nou interogatoriu : i se părea că acela va trebui să fie hotărîtor. Dar săptămînile treceau una după alta și în celula lui nu intra nimeni, afară de paznicul care-i aducea, plictisit și mut, pîinea, apa fiartă și ciorba.

Dacă odată cu raza palidă de lumină care cădea, compătimitoare parcă, pe ferestruica celulei, după ce-și frînsese avîntul în pîlnia de fier, ar fi pătruns în celulă și o privire omenească — ar fi văzut un băiat cu gîtul subțirel ieșind din gulerul larg și mototolit al cămășii. Băiatul nu umbla încins și avea umerii ascuțiți. Se plimba cu pas măsurat, ca un animal în cușcă dintr-un colț într-altul al celulei, sau, oprindu-se la mijloc, executa cu brațele mișcări egale, însă lipsite de elasticitate din pricina slăbiciunii. Părul îi crescuse și i se închisese, tăindu-i și mai drept linia frunții, iar sprîncenele i se înălțaseră mult deasupra nasului oglindind parcă prin curba lor o nesfîrșită mirare. Fața lui căpătase culoarea cartofului crud, pistruii dispăruseră fără urmă, obrajii i se veștejiseră. Nuanța gălbuie a ochilor se întărise, dar ochii lui nu erau mai calzi, ci dimpotrivă, uscați și fără strălucire, ca de cărbune. Kirill nu băga de seamă decît că i se cojeau buzele, și asta îl necăjea. Simțea cum slăbește:

era nevoit să invente fel de fel de metode ca să nu-i spînzure hainele pe el.

In cele din urmă, avu loc şi interogatoriul. Era în a şaptezeci şi una zi de cînd fusese închis.

Il duseră prin curte în casa cu înfăţişare modestă unde se afla biroul directorului. Ii vîjîia capul de-atîta lumină şi, cu toate că ştia că trebuie să meargă drept înainte, mereu îi venea s-o apuce cînd la dreapta cînd la stînga.

Intr-o odăiţă cu gratii la uşă şi la fereastră, Kirill se pomeni singur cu Polotenţev, care-l privea drept în ochi cu o severitate plină de compătimire.

— Uite despre ce e vorba, tinere Izvekov. Afacerea dumitale începe să se lămurească. Mama dumitale a intervenit pe lîngă procuror, cerînd îmbunătăţirea măsurilor preventive, dat fiind starea sănătăţii dumitale. Intr-adevăr, arăţi cam prost. Ştii dumneata ce înseamnă „măsură preventivă“? Nu ştii? Ia te uită, domnule, cîte lucruri elementare nu ştii! Şi voiai să zdruncini temelia împărăţiilor, sau aşa ceva! Ia să vedem noi dacă, din punct de vedere medical, starea dumitale se confirmă. Ai suferit de vreo boală?

— Nu.

— Mama dumitale pretinde că ai fi avut scrofuloză.

— Poate în copilărie, — zise Kirill.

— Aha, în copilărie! Nu-i chiar aşa demult de atunci... Nu-i chiar aşa demult de atunci? Dar parcă ai fi suferit şi de ochi, după spusele mamei dumitale. E adevărat?

— Da, m-au durut ochii.

— O intoxicaţie cu zinc, pe cît se pare?

— A fost un diagnostic greşit.

— Aha, un diagnostic greşit! Cu toate astea, te-ai căutat. Şi, pe cît se pare, tratamentul ţi-a folosit. N-a fost deci o eroare medicală chiar atît de gravă, hai? Ce zici?

Kirill tăcea. Il despărţea de Polotenţev doar masa îngustă, cu serviciul ei de birou din marmoră ieftină. Dintr-un pahar de bronz, îşi scoteau capul cîteva creioane bine ascuţite. Kirill scoase din pahar un

creion cu lemnul în mai multe culori : de cînd nu mai simțise între degetele lui farmecul acestui obiect simplu din viața de toate zilele.

— Afară de asta, însuți dumneata i-ai vorbit doctorului despre niște piese de zinc, nu-i așa ? În istoricul bolii dumitale e scris ceva cam în felul ăsta. Nu-ți mai amintești despre ce fel de piese era vorba ? Nu cumva erau caractere de tipar ?

— Ce legătură poate fi între aceste fapte ? — zîmbi ușor Kirill.

— Vezi că sînt cam ageamiu din punct de vedere tehnic, — zîmbi la rîndul lui locotenent-colonelul. — Dumneata ești mai bine informat în acest domeniu. De aceea te și întreb : despre ce fel de piese i-ai vorbit doctorului ?

— Nu mai țin minte. Astea s-au întîmplat atît de demult.

— În copilăria dumitale, nu-i așa ? Încă pe cînd te jucai cu colegii dumitale, nu ? Aveai un coleg de clasă, unul Ruderbach. N-ai putea să-mi spui de-a ce te jucai cu el ?

Kirill învîrtea creionul între degete, fără să-și ia ochii de la curcubeele sclipitoare de pe fațetele lustruite.

— Ei bine, am să-ți spun eu ce făceai împreună cu tovarășul dumitale Ruderbach, — zise locotenent-colonelul, cu un aer de maiestate ofensată. — Vă duceați la tipografia lui tată-său și acolo te învăța, pe-ascuns, să zețuiești. Știm totul. Ruderbach e arestat și a mărturisit tot. N-are nici un rost să mai tăgăduiești. Abia o să fie mai rău pentru dumneata. Și ce-ți trebuia să înveți zețăria ?

Kirill ridică din umeri.

— Hotărîsem în clasă să scoatem niște referate școlare. Întîi, ne-am gîndit să le tragem la hectograf. Pe urmă, Ruderbach ne-a spus că, dacă le zețuim singuri, le-am putea tipări. Dar n-a ieșit nimic din povestea cu referatele.

— Dar ce-a ieșit, mă rog ? — întrebă fără grabă Polotențev.

Își potrivi ochelarii, ca să-l vadă parcă și mai bine pe Kirill și dezlegă cu gesturi elegante, de cucoană, fiongul mapei de mușama. Îi desfăcu scoarțele și dădu la o parte cu unghiile, una după alta, clapele ușoare de carton.

— N-a ieșit asta, cumva ?

Și scoțînd din mapă manifestele ridicate de la Izvekov la percheziție, le împinse în fața lui :

— Le recunoști ?

— Da, sînt cele pe care le-am găsit pe stradă, — răspunse Kirill, plimbîndu-și ochii peste textul proclamației.

— O să mai vorbim noi, în mod special, despre locul unde le-ai găsit. Deocamdată, prin depoziția dumitale s-a stabilit că ai învățat meseria de zețar la tipografia lui Ruderbach.

— N-am învățat-o.

— Pe baza faptelor și a depoziției dumitale, s-a stabilit că, îndeletnicindu-te cu zețuitul, din lipsă de experiență ți-ai infectat ochii cu pulbere de zinc.

— N-am spus asta.

— Rămîne să-mi răspunzi, — urmă netulburat Polotențev, — cum de s-a întîmplat să te îmbolnăvești tocmai peste un an după ce ai învățat zețăria. E evident că ai continuat să-ți exerciți meseria în altă parte în afară de tipografia lui Ruderbach. Și asta reiese, indiscutabil, din cele de față.

Alături de foițele manifestelor, Polotențev așeză cu grijă o pagină imprimată cu caractere tipografice.

— Compară, te rog, aceste caractere cu caracterele manifestelor.

— Nu sînt expert în materie, — răspunse Kirill, — și, în definitiv, toate astea nu mă privesc.

— Nu ești expert. Sînt de acord. Dar nici n-avem nevoie de expertiza dumitale. S-a stabilit de către specialiști că manifestele au fost tipărite cu aceleași caractere ca și această pagină. Iar pagina a fost imprimată...

Polotențev strînse fără grabă manifestele în mapă, legă la loc, cu eleganță, fiongul și-și potrivi iarăși ochelarii, ațintindu-le focarul asupra lui Kirill.

— ...pagina a fost imprimată în tipografia clandestină a lui Ragozin, — urmă el, încet.

Kirill scăpă creionul din mînă şi se aplecă să-l ridice. Creionul se rostogolise sub masă. Polotenţev îl urmări cu răbdare cum, lăsîndu-se într-un genunchi, căuta pe sub masă, apoi se ridică, se aşeză la locul lui, înfipse creionul în pahar cu vîrful în jos, şi-şi vîrî mîinile în buzunare.

— Răspunde-mi, — urmă Polotenţev după o clipă de tăcere, tot atît de încet. — Răspunde, te rog, după ce originale ai cules dumneata manifestele acestea la Ragozin ?

— Nu înţeleg întrebările dumneavoastră, — îi răspunse Kirill. — Niciodată n-am cules şi nici nu ştiu să culeg. Şi nu ştiu măcar cine este acest Ragozin.

Polotenţev îl privi ţintă în ochi. Apoi, încet, întinse mîna peste masă şi scoase din pahar creionul cu care se jucase Kirill pînă atunci. Creionul nu mai avea vîrf.

— S-a rupt creionaşul, hai ? — întrebă Polotenţev închizînd puţin ochii.

— Da, scuzaţi-mă, l-am scăpat...

— Arată-mi mîna ! — strigă deodată locotenent-colonelul.

Kirill scoase o mînă din buzunar.

— Nu pe asta, nu ! Cealaltă ! Ai ridicat creionul cu mîna dreaptă !

Polotenţev sări de la locul lui şi, făcînd înconjurul mesei, se năpusti spre Kirill. Smucindu-i mîna, îi cercetă cu atenţie degetele. Pe arătător şi pe degetul mare se vedeau limpede urmele lucioase ale fărîmei de plumb.

— Ai rupt vîrful creionului şi l-ai ascuns în buzunar. Dă-l încoace ! Că de nu, pun să te jupoaie de viu, mucosule ! Şi scoală-te ! Haide, scoală-te cînd îţi spun ! — zbieră Polotenţev. — Întoarce-ţi buzunarele pe dos, cît te văd !

Scotoci singur prin buzunarele lui Kirill, le întoarse pe dos şi le scutură, pipăindu-l furios cu palmele peste coapse. Pe craniul lui ras se iviră bro-

boane de năduşeală, ochelarii îi căzură pe nas. Căutînd parcă să se răzbune pentru timpul îndelungat cît se stăpînise, se agita din tot trupul, slobozind strigăte repezite ca salvele de foc:

— Ai vrut să trimiţi ştiri afară, hai? Ai vrut să fii mai şmecher decît noi? Ehei, nu poţi fi tu mai şmecher decît puşcăria! Le-a venit ea de hac la alţii mai ceva ca tine, mucosule! Ia te uită cine s-a găsit să ne poarte pe degete! Nici n-a ieşit de sub fustele mă-si. Pesemne că nu te-a bătut destul! Ei, lasă că-ţi arătăm noi, aici... Altfel ai să cînţi, băiatule! Altfel ai să joci!...

Kirill stătea nemişcat, strîngîndu-şi cu dinţii buza de jos, care i se albise. Îşi aplecase capul într-o parte, ca şi cum ar asculta un zvon abia simţit, ca un vînător care pîndeşte trecerea unei păsări. Pe piept, gulerul larg şi descheiat al cămăşii se ridica domol. Din cînd în cînd, degetele mîinilor căzute îi tresăreau uşor.

Curmîndu-şi fără veste strigătele, locotenent-colonelul se întoarse în fotoliul său şi-şi aprinse o ţigară. Cîteva clipe, în odăiţă se făcu tăcere. Dincolo de fereastră, nu ştiu cine săpa. Se auzea cum se înfig, şuierînd, tîrnăcoapele în pămînt şi cum cad, cu suspine, bulgării grei. O pilă ascuţea, trist, o unealtă de fier.

— Uite ce-i, Izvekov, — vorbi Polotenţev cu glasul unui om pe care-l apasă povara deşertăciunii omeneşti. — Are să ţi se dea o coală de hîrtie şi ai să-ţi aşterni în scris depoziţia în legătură cu Ragozin şi cu participarea dumitale, împreună cu el, la organizaţia aceea clandestină. Recunoscîndu-ţi sincer vinovăţia, îţi uşurezi situaţia.

— Nu cunosc nici un Ragozin şi nici un fel de organizaţie...

— Ei, gata, gata! — îi tăie vorba Polotenţev.

Repezindu-se la uşă, îi porunci paznicului, printre gratii, să-l cheme pe subdirectorul închisorii. Apoi începu să pufăie în tăcere din ţigară învîrtindu-se lîngă uşă pînă în clipa cînd intră un om extraordinar de lung şi de uscat, de parcă era făcut pastramă,

plin de pistrui, cu uniformă de temnicer ieşită de soare şi purtînd la şold o sabie prea scurtă pentru înălţimea lui.

— Tînărului i s-a cam umflat limba, — zise Polotenţev fără să se întoarcă spre Kirill, ci doar arătîndu-l cu degetul cel mic, cu unghia lungă, depărtat de celelalte. — Trebuie să-l căutăm puţin... La carceră! — zbieră el deodată piţigăiat, aproape în falset, aţintind asupra băiatului ochii lui stinşi, învăluiţi parcă în ceaţă, încadraţi de rama genelor galbene.

Săltîndu-şi uşurel sabia, temnicerul făcu cu ea un semn în direcţia uşii şi porni în urma lui Kirill.

Păşind pragul noii lui locuinţe, Kirill simţi că-l zgîrie în gît, ca şi cum ar fi înghiţit ceva iute. In întunericul desăvîrşit dinăuntru, dibui peretele şi alunecă de-a lungul lui pînă jos. Revăzu în gînd, cu o ciudată precizie, celula cu oblonul de fier al ferestruicii înalte, prin care pătrundea lumina palidă şi scumpă a zilei şi dincolo de care auzea cum vîjiie vîntul, aducîndu-i atîtea zvonuri de viaţă. Şi celula păru dintr-o dată ca o fericire pierdută pentru totdeauna.

24

Gîndul de a căuta un sprijin influent în demersurile pe care trebuia să le facă pentru fiul ei, n-o părăsea o clipă pe Vera Nikandrovna. Dar îndată ce-i venise acest gînd, chiar în dimineaţa de după arestarea lui Kirill, îşi dăduse seama că trăise pînă atunci într-o totală singurătate: n-avea unde să se ducă, nici de cine să se roage. Kirill îi umpluse întreg orizontul şi, cît timp îl avusese cu ea, nici nu-i trecuse prin minte că în tot oraşul, în toată lumea asta, n-avea pe nimeni spre care să se îndrepte la nevoie. I se părea acum că a fost aruncată în apă şi că toată lumea îi întorcea spatele. Se agăţa încă de nădejdea, care-i trecuse prin minte, că ar putea găsi un ajutor la Ţvetuhin sau la Pastuhov. Dar, ciudat: după ce-şi născocise, şi în timp ce-şi aţîţa singură, ca pe un foc, această nădejde, Vera Nikandrovna era totuşi aproape

sigură că din planul ei cel şubred nu va rămînea nici urmă de îndată ce va încerca să-l realizeze, că nădejdea i se va spulbera şi nu va mai avea ce să pună în locul ei. Teama de a-şi pierde această nădejde ajunsese mai puternică decît însăşi nădejdea.

— Ce crezi, oare o să ne ajute? — o întrebă îngîndurată pe Liza, ţinînd-o de braţ, în timp ce se îndreptau spre casa lui Ţvetuhin.

— Am impresia că e un om de inimă, — îi răspunse Liza.

— Şi eu tot aşa cred, nu ştiu de ce, — făcu Vera Nikandrovna fără prea multă convingere.

Hotărîrea cu care plecase de acasă, aproape tîrînd-o pe Liza după ea, se risipea pe măsură ce se apropiau de ţintă.

Ţvetuhin locuia în apropiere de Lipki, într-un hotel ale cărui corpuri de case, albe şi cu un singur etaj, se întindeau în voie într-o curte largă, cu alei asfaltate şi cu peluze. Alături se înălţa clădirea conservatorului, cu tichiile complicate ale acoperişului. De acolo se auzea gîlceava inofensivă a instrumentelor, care păreau că întărîtă în glumă orchestra militară din grădina publică. Spre deosebire de hotelurile mari, aici veneau să stea oameni cu înclinaţii pentru o viaţă aşezată: se putea trăi într-o atmosferă plăcută şi odihnitoare.

În timp ce Izvekova şi Liza treceau prin curtea hotelului, pe o alee de copăcei cu trunchiuri subţiri, se auzi un glas studiat, strigînd:

— Mă căutaţi pe mine, poate?

Liza se opri. Din fereastra deschisă o privea radios Ţvetuhin. Purta o cămaşă albă, uşor scrobită şi cu gulerul răsfrînt *„à la Robespierre"*, cum îi spuneau eleganţii de pe Lipki. În contrast cu albeaţa gulerului, actorul părea şi mai smead ca de obicei. În mîna ridicată şi întinsă ţinea o carte deschisă, cu care le făcea semne de prietenie.

— Nu-i aşa că am ghicit? Poftiţi, vă rog, înăuntru. Vă ies eu înainte.

Vizita lor îi făcea lui Ţvetuhin o sinceră plăcere. Vorba lui, zîmbetele lui, erau prevenitoare, blînde şi

inspirau încredere. Hotărî cu tot dinadinsul că trebuie să le ofere îngheţată şi, cu toate protestele lor, trimise omul de serviciu la Lipki, cu un castronel de porţelan şi cu un bileţel pe care însemnase ce îngheţată să aducă.

— Dar am venit la dumneavoastră pentru o treabă, pentru o treabă importantă, — începu emoţionată Vera Nikandrovna.

— Şi n-o să vă reţinem decît foarte puţin, — adăugă Liza. — Numai cîteva clipe.

— Vă rog, nu e nevoie nici de explicaţii, nici de scuze, — le răspunse Ţvetuhin. — Vreţi să ştiţi cu ce-mi treceam vremea? Uite, citeam versuri! Şi dacă n-aţi fi venit, aş fi murit, pur şi simplu, de plictiseală. M-aţi salvat, pe cuvîntul meu!

— Dar mă tem că treaba noastră o să vi se pară prea... că o să vă plictisească şi mai tare, — urmă Izvekova, nerăbdătoare dar în acelaşi timp cu oarecare sfială.

— Ei, asta-i! — exclamă Egor Pavlovici cu o uimire înduioşată, ca şi cum prin însăşi firea lui ar fi fost gata oricînd să facă orice i s-ar cere pentru aproapele său. — Am şi ghicit despre ce e vorba: fără îndoială că aţi aflat ceva despre fiul dumneavoastră, nu-i aşa? Ei, ce se aude cu el?

— Mi-aţi ghicit gîndul, — răspunse foarte încet Vera Nikandrovna şi ochii i se luminară. — La ce alta aş mai putea să mă gîndesc? Din nefericire, pînă astăzi nu se vede nici o mişcare în această afacere. Şi nici nu ştiu măcar dacă există o afacere?! Adică, eu sînt convinsă că nu există!

— Fără îndoială, fără îndoială! — încuviinţă cu căldură Ţvetuhin.

— Înţelegeţi şi dumneavoastră în ce situaţie e Kirill. Pentru ce îl ţin arestat? Şi apoi, pentru vina de a se fi găsit într-o carte de-a băiatului, nişte fiţuici, care nici nu ştiu cum de au ajuns acolo, trebuie să-l ţină închis la nesfîrşit, şi încă în ce condiţii!...

— Dar cum vine asta, — întrebă Ţvetuhin, — e cu putinţă să-l ţină la închisoare? Vreau să zic, aşa, fără să-l judece?

— Da, tocmai asta e! Lungesc ancheta, de parcă ar fi vorba de cine ştie ce crimă!

— Ce dracu'! — făcu Ţvetuhin, uitîndu-se la Liza cu o expresie de înduioşată compătimire.

— Intr-adevăr... — îngînă abia auzit Liza, ridicînd cu sfială din umeri.

— Şi, ştiţi, — urmă Izvekova, — indiferenţa funcţionarilor te înnebuneşte, nu alta! E a şasea săptămînă de cînd am înaintat procurorului cererea, şi pînă azi n-am primit decît un singur răspuns, veşnic acelaşi: „Veniţi luni".

— Ce fel de cerere? — încercă să se lămurească Ţvetuhin.

— Vreau să-l iau pe Kirill pe cauţiune.

— A da, fireşte! — încuviinţă Egor Pavlovici, apoi adăugă: — Din păcate, puţine s-au schimbat în mentalitatea funcţionarilor noştri de la Gogol şi pînă-n zilele noastre. Vă mai aduceţi aminte? Hlestakov îl întreabă pe Rastakovski: „Şi cît e, mă rog, de cînd aţi înaintat cererea?" Iar Rastakovski îi răspunde: „Să-ţi spun drept, nu-i chiar aşa de mult, prin 1801; uite, s-au împlinit treizeci de ani şi n-am primit încă o rezoluţie!"

Ţvetuhin le povestise toate acestea ca un actor, cu două glasuri diferite, şi zîmbi de plăcere că-i reuşise spectacolul. Zîmbi şi Liza, lăsîndu-şi ochii în jos ca să nu-i vadă faţa şi să nu izbucnească în rîs. Vera Nikandrovna însă tăcea şi simţindu-i mustrarea tristă, Egor Pavlovici adăugă, grăbit:

— Eu cred că tot o să-l elibereze pe cauţiune pînă la urmă.

— Sînt convinsă că o să-l elibereze, — se învioră deodată Izvekova, — însă numai atunci cînd se va găsi cineva influent care să ne sprijine cererea. Chiar de aceea am şi venit cu Liza, să vă rugăm să nu ne refuzaţi.

— Cu cea mai mare... cu alte cuvinte, cred că e de datoria mea să... Insă, la drept vorbind, în ce fel aş putea... adică, nu prea văd cum v-aş putea fi de folos?

— Ar fi de ajuns numele dumneavoastră, dacă v-aţi adresa procurorului...

— Numele meu ! — oftă încetişor Ţvetuhin, cu o umbră de compătimire faţă de sine însuşi şi de oboseală, o oboseală veche de cînd lumea parcă.

— Cum aşa ? — se miră Izvekova. — Doar numele dumneavoastră...

— Fără îndoială, numele dumneavoastră... — repetă după ea şi Liza, făcînd cu tot trupul o mişcare repede, stăpînită, spre Ţvetuhin.

— Credeţi-mă, scumpele mele doamne, — începu actorul măgulit, — părerea aceasta cum că numele unui artist ar avea nu ştiu ce putere magică, e numai o prejudecată. Sînt de acord că, atîta timp cît ne aflăm pe scenă, ni-i deschisă calea spre orice inimă. Dar ia încearcă să te duci a doua zi la omul care în ajun a plîns privindu-te şi să-i ceri ceva ! Ei, doamne, cum s-ar mai speria ! Pe scenă, sîntem admiraţi. În viaţă însă, e mai prudent să se ferească lumea de noi. Sîntem socotiţi ca nişte oameni suspecţi, nestatornici, cu toane. Veşnic avem neplăceri, veşnic certuri, procese, scandaluri.

— Vă calomniaţi pe nedrept, — îl întrerupse Liza, simţindu-se şi ea oarecum ofensată. — Toate acestea sînt inexacte, absolut inexacte.

— Scumpă prietenă ! Dumneata ai despre noi, actorii, o părere mai bună decît merităm. E o însuşire a tinereţii. Dar închipuiţi-vă că mă prezint la procuror şi i se anunţă : „A venit un actor !“ „Un actor ? — va întreba el şi-şi va ridica o sprînceană, uite aşa. Şi ce-o fi vrînd actorul ăsta de la mine !“...

— Nu i se va spune simplu : „A venit un actor !“. Ci : „A venit Ţvetuhin !“ — îl corectă Liza, aproape cu veneraţie.

— O ! — făcu modest Egor Pavlovici, — nu prea-i cunoşti bine nici pe actori, dar pe procurori îi cunoşti şi mai puţin.

— Important e să se ştie că opinia publică e informată de soarta băiatului, — spuse Vera Nikandrovna, strîngîndu-şi la piept degetele tremurătoare. — Şi dacă dumneavoastră nu ne-aţi refuza...

— Îmi dați voie, — strigă Țvetuhin. — Ați spus: opinia publică! În cazul acesta, cine poate fi mai indicat decît Pastuhov?! Pastuhov, iată într-adevăr cineva care reprezintă opinia publică! Trebuie să-l rugăm pe Pastuhov!

— M-am gîndit și eu la el. La dumneavoastră și la el.

— Ce să mai vorbim despre mine! Nici nu vă închipuiți ce impresie ar face dacă însuși Alexandr Pastuhov s-ar adresa autorităților! E un om cunoscut la Petersburg, un om despre care vorbesc toate ziarele! Asta nu mai e un biet actor, e cu totul altceva!

— Dar mă întreb dacă o să primească?

— Fără îndoială! Prin însăși vocația lui e... cum să zic?... un om care activează pe tărîm social și va fi chiar bucuros că i se ivește prilejul de a se manifesta. Sînt convins de asta. Și ce coincidență extraordinară! Tocmai îl așteptam. Mi-a promis că vine și atunci imediat vom...

Deodată, Egor Pavlovici rămase pe gînduri, oprindu-și ochii asupra Lizei.

— Numai, nu știu cum am putea să aranjăm mai bine? Pastuhov nu mi-a spus anume la ce oră vine. Dacă plecați spre el s-ar putea să nu-l întîlniți. Stați! — se bucură el deodată, — să facem așa: dumneavoastră, Vera Nikandrovna, vă duceți la Pastuhov, iar Liza rămîne aici, pentru cazul cînd nu-l întîlniți. Într-un fel sau altul, tot nu ne scapă.

Pe Liza o înspăimîntă privirea ciudat de îmbătrînită a Verei Nikandrovna și nu îndrăzni să se împotrivească. Se înțeleseră, deci, ca Izvekova să nu se mai întoarcă dacă-l va găsi acasă pe Pastuhov, care stătea prin apropiere. Țvetuhin o conduse pînă la ușă, prevenitor și prietenos.

Li se aduse înghețată, apoi farfurioare și lingurițe. Și, în timp ce Țvetuhin trebăluia cu un aer preocupat de bun gospodar, zăngănind farfuriile și adunînd de pe masă tot ce era de prisos, Liza se uita pe fereastră.

Pămîntul radia, ca și mai înainte, o căldură înăbușitoare. Printre crenguțele subțiri și pline de praf ale arbuștilor, încremenite parcă într-o rugăciune mută,

se simțea cum se canonește natura istovită, cum așteaptă ceva, o mișcare, o schimbare. Zvonuri leneșe, de zi de sărbătoare, răzbăteau cînd și cînd pe fereastră: un crîmpei de rîs, ciocănitul unui cuțit de bucătărie, un țipăt de copil. Căldura parcă mușca din sunete și le înghițea, împiedicîndu-le să se contopească într-unul singur.

— Totul e gata, poftiți, — anunță Țvetuhin.

— Nu-i așa că v-am plictisit cu cererea noastră? — întrebă Liza pe neașteptate.

Se întoarse cu spatele la fereastră și-l vedea bine pe Țvetuhin, în cămașa lui strălucitor de albă, încins cu o curea lată cît palma, cu cataramă de metal înflorit și cu un buzunărel pentru ceas. În fața ochilor ei păru că sclipește o clipă brelocul în formă de plic, pe care era scris: „Zi-i, Vitiușa, zi-i!“ Zîmbi.

— Rîzi? — o întrebă Țvetuhin neliniștit. — Ți s-a părut poate că n-am fost sincer, nu-i așa?

— Pînă în cele din urmă, a rămas că nici nu ne-ați refuzat, dar nici nu puteți să faceți ceva. Nu-i așa?

— Te înșeli, te asigur că te înșeli! Pastuhov v-ar fi mult mai de folos într-o chestie ca asta. E de domeniul lui, doar.

— Nu vă supărați, — urmă Liza, făcînd un pas spre el. — Pot să vă mai cer încă ceva?

— Fără îndoială, Liza.

— Promiteți-mi că veți face tot posibilul ca Pastuhov să-l ajute pe Kirill. V-a supărat atunci la teatru, știu. S-a purtat îngrozitor, îngrozitor! Dar nu e așa cum pare, nu e deloc așa!

Țvetuhin o luă de mînă, o duse pînă la masă și, după ce o așeză pe un scaun, se așeză și el alături.

— Suferi mult pentru el? — o întrebă, aplecîndu-se ușor și uitîndu-i-se în ochi.

Liza întindea pe farfurioară înghețata care începuse să se topească. O clipă, văzu foarte limpede o cămașă albă de mătase cu năsturei de metal la guler, cureaua de școlar, strînsă tare, și catarama pe care juca o rază de soare. Apoi iar îi veni în minte: „Zi-i, Vitiușa, zi-i!“ și se uită la centura cu buzunărel a lui Țvetuhin.

— E logodnicul dumitale? — stărui Egor Pavlovici.

— Cine? — tresări Liza. — Nu, nu i-am spus niciodată aşa.

Şi roşindu-se deodată, se depărtă puţin de Ţvetuhin.

— Am alt logodnic, — zise, cu un zîmbet care i se stinse pe loc.

— Ce spui? Şi cine e, dacă nu sînt indiscret?

— E un sportiv.

— Un sportiv? Un luptător de circ? Un gimnast? Un călăreţ? Glumeşti!

— Şi de ce aş glumi?

— Dar asta n-are nici o noimă! Cum îl cheamă?

— Şubnikov.

— Şubnikov?... — repetă Egor Pavlovici. — Şubnikov... Stai puţin... Cel cu magazinul de manufactură?

— Da.

— Sfinte dumnezeule!

Sări în sus, se îndreptă spre fereastră, se întoarse şi rămase în picioare lîngă Liza, uitîndu-se la capul ei plecat. Tăcu cîtva timp, apoi întrebă:

— Te-a peţit, nu-i aşa?

Liza tăcea. Ţvetuhin se aşeză iarăşi alături de ea, zbirlindu-şi părul cu degetele şi tuşind des, cu întreruperi, ca şi cum şi-ar fi răspuns în felul acesta gîndurilor sale.

— Ascultă-mă, Liza... Mi se pare că încep să înţeleg. Soarta dumitale e soarta tuturor fetelor. Iubeşti pe unul şi iei pe altul, nu-i aşa? Dar nu trebuie să faci aşa ceva. Nu ţi-e îngăduit să faci una ca asta. Nu ţi-e îngăduit să te împotriveşti dumitale însăţi. Ai să regreţi pe urmă, ai să regreţi toată viaţa. E mai bine să iei acum asupra dumitale o sarcină grea, primejdioasă, să suporţi o lovitură, ca să nu te frîngi şi să te căieşti amarnic atunci cînd va fi prea tîrziu. Vor să te silească, nu-i aşa?

— Nu ştiu, — răspunse Liza. — Mi se pare că asta se cheamă altfel, nu ştiu cum...

— Se cheamă că-ţi vor binele, nu-i aşa? Onorabilul Merkuri Avdeevici poartă grija fericirii odorului său. Nu-i aşa? — Şi Ţvetuhin rîse cu amărăciune. — O, cît de bine-l văd eu pe părintele dumitale în rolul de făuritor al fericirii nepreţuitei sale fiice! Al nefericirii ei, mai bine zis, al marii ei nefericiri! — strigă el apucînd mîna Lizei, cu amîndouă mîinile. — Vino-ţi în fire, fată dragă! Asta nu trebuie să se întîmple!

— Asta n-o să se întîmple, dacă-l ajutaţi pe Kirill, — zise Liza trăgîndu-şi repede mîna dintr-ale lui. — Dar ajutaţi-l, pentru dumnezeu, ajutaţi-l!

Îşi îngropă faţa în palme, proptindu-se cu coatele pe masă.

— Îţi dau cuvîntul meu, — răspunse Ţvetuhin solemn şi cald, — îţi dau cuvîntul meu că, împreună cu Pastuhov, vom face tot ce ne va sta în putinţă. Dar dă-mi şi dumneata cuvîntul dumitale că n-o să-ţi strici viaţa aşa, fără nici un rost.

Liza îşi netezi părul şi se îndreptă pe scaun.

— Aţi spus adineauri că nu mi-e îngăduit să mă împotrivesc mie însămi. Asta înseamnă că trebuie să mă împotrivesc tatii?

— Dar întrucît ar putea să te ajute pe dumneata Kirill în toate astea? — întrebă pe neaşteptate Ţvetuhin.

Se ridică iarăşi de la masă, se plimbă în tăcere prin odaie, se uită la cartea deschisă, răsfoi cîteva pagini şi ridică din umeri.

— Kirill e încă un copil, un băiat de şcoală. Ai băgat de seamă că era gelos pe mine? — şi începu să rîdă.

Liza îşi lăsă capul în jos.

— Vrei să-ţi spun eu cine-i Şubnikov al dumitale? Acest prinţ moştenitor, răsfăţat al unui neam de negustori, acest mare amator de dulciuri, acest...

— Nu, nu! — strigă Liza, — Nu ştiu cine-i şi nici nu vreau să ştiu.

Ţvetuhin mai întoarse încă o pagină de carte.

— Îţi plac versurile?

Liza nu-i răspunse.

Atunci Țvetuhin citi, cu glasul lui plin și catifelat, aplecîndu-se pe spate către fereastră.

„Să afli armonie în tulburea vîltoare
A simțurilor, astfel ca lumea să-nțeleagă
Din palidul reflex al artei tale
Pustiitorul foc al vieții...“

— Îți place? — întrebă el apropiindu-se de ea, fără ca Liza să-l fi auzit.

— Mi-e frică de versuri, — mărturisi fata.

— De ce?

— Nu le înțeleg și... mi-s așa de dragi!

Țvetuhin îi cercetă fața, atent.

— Știi ce? — zise el apoi, satisfăcut parcă de rezultatul cercetărilor sale și oprindu-se la hotărîrea cea mai potrivită. — Te rog să mă consideri aliat în lupta împotriva tatălui dumitale.

Liza parcă nu îndrăznea să-și ridice ochii din pămînt.

— Dacă refuzi să te măriți cu Șubnikov, o să fii nevoită să pleci de acasă. Vreau să te ajut. O să caut să aranjez ceva pentru dumneata.

Liza se ridică și zise, fără să se uite la el:

— Asta n-ar însemna că lupt numai împotriva tatii, ci și împotriva mea însămi.

— Mulțumesc, mulțumesc! — strigă el cu veselia omului lipsit de griji și cu acel rîs gălăgios, plin de încredere, a cărui artă o stăpînesc numai actorii mari.

Își învîrti lingurița în lichidul topit de pe farfurioară și oftă, nemîngîiat:

— Biata înghețată, biata înghețată!

— Mă duc, — zise Liza.

— Mai așteaptă, poate că se mai întoarce Vera Nikandrovna. Unde te grăbești, Liza?

— Nu, e mai bine să mă duc. Vă mulțumesc pentru promisiunea aceea. La revedere.

Îi întinse mîna și, grăbită, și-o retrase, aproape smulgînd-o dintr-a lui.

Pentru a treia oară pleca, fugind de Ţvetuhin. Afară, o izbi în obraz dogoarea. Arşiţa fierbinte, încremenită, încărcată de presimţirea chinuitoare a unei schimbări, o înăbuşea fără milă.

25

Mobila era de mult reparată; biblioteca şi canapeaua stăteau, gata de drum, în zăbrelele lor de scînduri. Pastuhov ar fi trebuit să expedieze cabinetul la Petersburg, dar nu putea încă să se urnească din loc: trebuia să termine o piesă nouă. Teatrul din Moscova îl implora telegrafic, cînd cu binişorul, cînd disperat, cînd cu ameninţări — să nu mai tărăgăneze. Şi chiar şi pe dînsul începea să-l prindă neliniştea cînd vedea că se apropie toamna. Dar două sau trei din personajele lui încă nu se dumireau cum să se descurce din jocul în care le vîrîse autorul. Iar acesta plictisit încerca pe ele, ca nişte costume, figurile cunoscuţilor săi, căutînd să dezlege nodul cel nedezlegat.

Îşi dădea seama că întîrziase prea mult în tîrgul acesta cu manufactură ieftină, cu generali în retragere şi cu regi ai făinii. Ştia însă, tot aşa de bine, că, odată ce-şi va fi ridicat de aici mobila de birou rămasă de la tatăl său, nu va mai avea la ce să se întoarcă sub acoperişul copilăriei sale.

Stînd la masa care mai păstra încă un uşor iz de lac proaspăt, în faţa geamului larg deschis pe care respira o perdea mototolită, de muselină, Pastuhov căuta să-şi amintească toate miresmele care, venind din grădina vecină, îl tulburaseră, în timp ce el stătea aici, înnegrind pagină după pagină şi răsfoind carte după carte. Îşi aminti aroma prea din cale-afară de dulceagă a salcîmului alb — copac bătrîn, care în fiecare primăvară ameţea cu parfumul lui întreg cartierul; mireasma de pămînt şi de miere a bujorilor care se mutau — braţe întregi — din straturile răcoroase pe masa lui şi pe pervazul ferestrei; mirosul de scorţişoară şi de oţet al mixandrelor, care

amintea, seara, uşile deschise ale băcăniilor şi, în sfîrşit, parfumul gingaş, ca de fată, al rozetei, aducînd ca o adiere depărtată de fîneţe proaspăt cosite... Toate acestea trecuseră, şi acum, odată cu apusul soarelui, năvălea pe geam narcoza grea a reginei-nopţii, zgîndărind mirosul cu îndrăzneala neruşinată a alcoolului. Înainte de a face loc celor dintîi seri răcoroase, luna lui august chinuia pămîntul cu voluptatea purtătoare de rod, şi orice vietate se grăbea să adune, din nesecata ei bogăţie, rezerve dulci pentru mai tîrziu.

Umflîndu-şi nările, Pastuhov trăgea adînc în piept adierea fierbinte a grădinii şi se gîndea că o să plece îndată ce va veni vremea florilor fără parfum : daliile şi ochiul-boului. Se gîndea, în acelaşi timp, că poate ar putea să împrumute cîteva trăsături naive de la Ţvetuhin pentru unul din personajele piesei sale; că deşi în fond Balzac scria prost, înţelegea totuşi ca nimeni altul natura artei, care constă în calitatea influenţei pe care o are opera artistului şi nu în calitatea formei operei; apoi, că imaginaţia deşi e, fără îndoială, de esenţă divină — ca orice divinitate — este, de fapt, ceva cu totul arbitrar, cu toate că se bazează pe experienţa realităţii şi că există o soră bună a imaginaţiei, care reprezintă o însuşire mai înaltă a minţii, şi anume previziunea, pe care o au însă numai firile analitice. Imaginaţia vede global, totul îi este accesibil, fără nici o selecţie, şi de aceea ea nu poate prevedea nimic, în timp ce previziunea urmează o linie dreaptă, de la cauză la efect, şi pentru ea viitorul nu este decît rezultatul prezentului. E posibil, se mai gîndea Pastuhov, cercetînd cu ochii minţii mulţimea eterogenă de oameni din viaţă, din piesa neterminată, din cartea deschisă pe masă, e posibil ca, printre contemporanii noştri lipsiţi de imaginaţie, să existe profeţi care au de pe acum viziunea clară a viitorului omului, al popoarelor, al lumii întregi, Pe calea imaginaţiei îi poţi reprezenta oricare din formele viitorului; dar să alegi una din ele ca fiind cea inevitabilă — asta n-o poate face decît previziunea. Dar, cu toate că imaginaţia e mai neputincioasă, ea e totuşi mai

dulce: fantezia prinde toate parfumurile lumii, logica — numai pe cel mai tare.

Pastuhov visa, își scria piesa și-l răsfoia pe Balzac. Toate acestea laolaltă îi aduceau o adîncă desfătare. Întocmai așa își închipuise el, pe vremuri, anii lui de maturitate, în armonia deplină a senzațiilor trupești și în ciocnirea liberă a gîndurilor. Poate că orășelul pe care-l va părăsi în curînd se va transforma cu timpul din tîrgul negustorilor de făină într-un oraș cu universități, iar Pastuhov, care va fi atunci academician, se va mai întoarce o dată aici, ca să-și aducă aminte de limba dragostei vorbită de salcîmi, de rozetă și de regina-nopții. Și iarăși vor porni învolburate, ca și acum, vîrtejuri de gînduri: despre nădejdile tinereții, despre expedițiile studențești prin ceainăriile de noapte ale Moscovei, despre cele dintîi bătăi de inimă prin culisele teatrelor, despre vanitatea satisfăcută a chemărilor la rampă, despre toate — afară de moarte. Nu, Pastuhov nu se va gîndi niciodată la moarte. Există oare moarte în artă?

Pastuhov își frecă apăsat cu palmele obrajii fierbinți, alungînd parcă o preocupare inoportună, apoi începu să copieze în carnețelul lui cel roșu pasajele subliniate de Balzac deoarece găsea în ele o confirmare a propriilor lui convingeri. „Sarcina artei nu stă în a copia natura, ci în a o exprima. Nu ești un biet copist, ci poet!... Altminteri, sculptorul și-ar desăvîrși opera scoțînd un mulaj de ghips de pe trupul unei femei“. „Ca și ignoranța, excesul de știință duce la negație“.

Deodată începu să mediteze asupra excesului de știință: oare, într-adevăr, e nevoie să știi cum se făurește arta? O știa oare Balzac? Nu cumva secretul succesului său era datorit tocmai faptului că-și însuflețise cele două mii de personaje ale sale fără să-și fi dat seama după ce legi le crease? N-o fi oare zadarnic să te zbați în căutarea acestor legi ale artei? Ele nici nu există. Ele fac parte din însăși viața. Dacă arta e vie, ea se călăuzește după anumite legi; iar dacă e moartă — ce lege ar mai putea-o învia?

Această discuţie cu sine însuşi, care-l pasiona pe Pastuhov, i se curmă într-un chip cu totul ciudat: pe perdeaua de la fereastră lunecă umbra unui cap. Probabil că trecea prin curte un om foarte înalt, deoarece ferestrele erau aşezate destul de sus. Dintr-o dată atent, Pastuhov desluşi întîi un zornăit de pinteni, apoi clopoţelul de la intrare, care păru a scoate un strigăt duşmănos. Se ridică să deschidă.

Din sală se uita la el un jandarm negricios, îmbîcsit cu miros de ceară roşie, topită parcă de căldură. La toate încheieturile trupului său deşirat, ieşeau în afară ciolane enorme. Salută cu mîna la chipiu, se informă despre locatarii casei şi-i înmînă lui Pastuhov o citaţie, pe care o trase din manşetă cu degetul făcut cîrlig.

Direcţia poliţiei de jandarmi îl chema pe nobilul Alexandr Vladimirovici Pastuhov, în calitate de martor. Pastuhov clipi din ochi în direcţia mesagerului celui întunecat şi-l întrebă pe un ton delicat, de îndoială, atît cît îşi putea îngădui:

— N-o fi cumva vreo greşeală, prietene?

— Nu, nu e nici o greşeală.

— Dar în legătură cu ce, nu ştii?

Nici despre asta omul nu avea cunoştinţă.

— E o greşeală, băiete, evident: azi e sărbătoare, autorităţile nu lucrează!

— Vă înşelaţi! — îi răspunse omul. — Cel care vă cheamă lucrează.

— Ei şi cum... adică ai să mă duci aşa, prin mijlocul tîrgului? — întrebă Pastuhov, ascunzîndu-şi sub zîmbet adînca lui nedumerire.

— Da' de unde! Iscăliţi numai colea, şi pe urmă vă prezentaţi singur.

Alexandr Vladimirovici iscăli şi, după ce rămase singur, se aşeză cu băgare de seamă, ca pe un loc interzis, pe un cufăr vechi cu capacul bombat, chiar acolo, în sală. Se strîmbă de scîrbă: tot mai mirosea a ceară roşie. Sări în picioare, se duse la lavoar, tuşi şi scuipă, apoi, întorcîndu-se spre uşa pe care jandarmul n-o închisese bine, scuipă şi într-acolo:

— Ptiu, diavol puturos!

Se îmbrăcă întîi cu o haină albastră, se uită în oglindă și o schimbă cu alta, de culoarea mazării, o culoare mai delicată și mai independentă. Își umplu portțigaretul cu țigări, dar îl aruncă în sertar și scoase o cutie neîncepută de țigări, străină, de tinichea, plină de blazoane, de medalii și monograme. Își luă bastonul, se duse pînă la ușă, însă, ajuns acolo, scuipă din nou și se întoarse. Se așeză în fața oglinzii și răsturnă de cîteva ori sticluța cu parfum, aplicîndu-i gura pe dosul reverelor vestonului. Apoi dădu cu ochii de carnețel și citi ultimele rînduri pe care le scrisese: „Ca și ignoranța, excesul de știință duce la negație".

— Îți dă mîna, domnule Balzac! — zise el și mătură carnețelul, cu palma, în sertarul mesei.

Rupînd un sfert de coală de hîrtie, scrise larg: *„Egor dragă, dacă cumva dispar, fir-ar a dracului de treabă, să știi că am fost chemat*... mîna lui se opri puțin, apoi încheie apăsat: *la siguranță*". Așeză biletelul în mijlocul mesei, făcu un gest cu mîna în direcția manuscrisului, care-l privea din mapă cu colțurile ieșite în dezordine, îndoite și pline de pete de cerneală și de desene — apoi plecă, simțind că începea să-l gîdile ceva în gît.

Pe stradă se purtă mîndru, păstrîndu-și ținuta grațioasă și săltîndu-și jucăuș bastonul. Văzîndu-l, nimeni n-ar fi bănuit că nu mai vedea nimic în jurul lui și că se lupta doar cu un singur gînd, de care nu se putea scutura: „Sînt pierdut!" Da, Alexandr Pastuhov se va duce dracului, uite-așa, de florile mărului! Poate că nu va pieri de tot de pe fața pămîntului, însă nici prizonierii Chillonului [1]) sau ai Bastiliei nu erau doar pe alte planete. Pămîntul ajunsese pentru ei ca un blestem. Erau legați de el cu lanțuri. Dar cine a mai știut vreodată de soarta lor? Și parcă, la noi, „Casele Morților" [2]) își păstrează tainele cu mai puțină grijă decît Chillonul? Alexandr Pastuhov

---

[1]) Castel feudal clădit pe o stîncă, pe malul lacului Leman. În subteranele castelului erau adeseori întemnițați prizonieri. Intre anii 1536—1798 castelul a fost folosit ca închisoare de stat. (N. red. rom.)

[2]) Aluzie la cartea „Amintiri din casa morților" în care Dostoievski zugrăvește în imagini zguduitoare viața din ocnele siberiene. (N. red. rom.)

ştia perfect în ce ţară trăieşte. Hotărît s-a isprăvit cu Alexandr Pastuhov! Iată-l cum îşi saltă uşurel bastonul şi de fiecare dată inima îi răspunde: „S-a isprăvit cu tine!" Iată-l cum sare peste rigolă, de pe trotuar pe caldarîm iar în minte îi sună: „Oricît ai sări, tot s-a isprăvit cu tine!" „Doamne fereşte, ce prostii!" — mormăi el indignat, dar în aceeaşi clipă îşi răspunse singur: „Tocmai asta e grozav, că ai să te cureţi pentru nişte prostii!"

Ducea o luptă istovitoare cu un duşman nezdruncinat, mult mai puternic decît el, aşa că ajunse frînt acolo unde fusese chemat. Se opri în faţa uşii ca în faţa copcii din rîu, la bobotează. Această comparaţie îi trecu fulgerător prin minte şi se gîndi că mai bucuros s-ar arunca în copca tăiată în gheaţă de bobotează, că doar acolo te ţin oamenii legat cu beţe, pe cînd aici nu-ţi întinde nimeni nici un firicel de pai.

Împinse uşa cu un aer atît de hotărît şi de nemulţumit, de parcă s-ar fi mirat că nu i-o deschide un portar cu fireturi pe piept. Îl conduseră îndată, printr-un coridor care mirosea a ceară roşie, în biroul locotenent-colonelului Polotenţev. Intră pe uşă elegant, amabil, cu un zîmbet nedumerit pe buze, oprindu-se la doi paşi de prag ca să se uite în jur şi să primească răspuns la întrebarea lui mută: „Unde se pun aici, mă rog, bastoanele şi panamalele?"

— Puneţi-le colea, vă rog, — îi ghici gîndul Polotenţev, repezindu-se să-l întîmpine. — Ne scuzaţi că v-am deranjat într-o zi de duminică. Însă, vedeţi...

— Înţeleg perfect, din moment ce aveaţi treabă... — răspunse Pastuhov politicos, dar cam de sus.

— Întocmai! Întocmai! Vedeţi, e o treabă care nu îngăduie amînare. Mă bucur foarte mult că vă cunosc, fie şi în împrejurări oarecum oficiale. Pentru că altfel sînteţi grozav de inaccesibil...

— Ştiţi, noi ăştia, scriitorii, trăim ca nişte pustnici.

De la masă, se ridicară doi magistraţi în vestoane albe şi scrobite, salutîndu-l cu cîte o scurtă plecăciune. Polotenţev îi prezentă: substitutul de procuror şi judecătorul supleant. Numele de familie al celui din

urmă — Oznobişin — îi plăcu lui Pastuhov şi clipi din ochi spre tînărul acela, care-l cerceta cu vădită curiozitate.

— Domniile lor tocmai cercetează această afacere, — îl lămuri locotenent-colonelul, apoi se întoarse către substitutul de procuror. — Sper că nu vă deranjăm ?...

— Dimpotrivă, — vorbi cu greutate substitutul de procuror, în timp ce judele supleant dădea negativ din cap.

— Nu doriţi să fumaţi ? — întrebă Polotenţev.

Pastuhov întinse mîna să ia o ţigară, însă dădu la o parte, cu un gest amabil, tabachera colonelului, scoase fără grabă din buzunar cutia lui şi, tăindu-i banderola cu unghia, zise :

— Încercaţi-le pe ale mele, vă rog. Sînt cele mai bune ţigări din lume. Mi le-a adus din ultima călătorie în străinătate un prieten al meu din Ministerul Justiţiei, — şi aruncă o privire către substitutul de procuror şi judele supleant. — Tutunul e egiptean, iar firma de monopol belgiană. Luaţi, vă rog.

Polotenţev luă o ţigară, dar cei doi civili refuzară, înclinîndu-se. Se vedea bine că judele supleant repeta întocmai gestul substitutului de procuror.

Fumînd ţigara cu parfum de miere, Polotenţev nu înceta să vorbească :

— Sînteţi de mult oaspetele nostru, pe cît se pare... Da, da, ştiu. Scrieţi, nu-i aşa ? Cu ce aveţi de gînd să ne fericiţi ? Aha, o nouă piesă ! Nu vreţi să ne spuneţi şi nouă despre ce e vorba ? Nu ? E ceva vesel, plin de bucuria de a trăi ? Aha, e greu de spus ! Ei, da, se înţelege, e prematur... Procesul creaţiei. E ca un fel de taină. Şi pesemne că chiar şi pentru dumneavoastră e... cum îi zice ? „Şi prin cristalul magic, nu-şi întrezărea încă prea bine perspectivele romanului său“ [1]) Da, da, vezi că mai ţinem şi noi minte cîte ceva din tinereţile noastre !...

Pastuhov prinse căutătura fugară a lui Oznobişin, zîmbi fermecător şi zise :

— E o cugetare foarte justă.

---

[1]) Vers de Puşkin, denaturat de Polotenţev. (N. trad.)

— O cugetare de-a lui Puşkin nici nu s-ar putea să nu fie justă!

— Cugetarea este, incontestabil, a lui Puşkin, — confirmă Pastuhov.

— Da, dar vorbele, vorbele nu sînt ale lui! — strigă locotenent-colonelul, încîntat de propria lui perspicacitate. — Înţeleg, înţeleg perfect ce importanţă are cuvîntul pentru un poet: haina gîndului... Dar trebuie să mă scuzaţi. E cam greu să ţii minte chiar aşa, exact, tot ce-ai învăţat în şcoală. Uneori mi-ar plăcea să-mi mai împrospătez memoria, să mai repet cîte ceva. Dar unde-i chip? Numai uitaţi-vă aici.

Şi arătă, cu un gest dezolat, mormanul de dosare multicolore din faţa lui şi din jurul lui.

— Şi apoi, prin voia soartei, noi nu sîntem preocupaţi pînă într-atîta de formă, de formalism cum s-ar zice. Nu, să nu credeţi una ca asta!

— Nu cred nimic, — se apără vesel Pastuhov. — Mi-am adus aminte de o anecdotă. Un funcţionar fusese înălţat în grad. Altul, felicitîndu-l, îi zise: „Vă invidiez, excelenţă, după rang vi se cuvine o uniformă splendidă!“ Iar celălalt îi răspunse: „Nu importă forma, amice, interesant e conţinutul [1])!“

O clipă amuţiră cu toţii, apoi începură să se mişte. În cele din urmă, Oznobişin zise încet:

— Adică „conţinutul“ în sens de „remuneraţie“?

— Foarte subtilă observaţia dumneavoastră. Întocmai, în sens de remuneraţie, — îi răspunse Pastuhov, oftînd ca un condamnat.

Atunci Polotenţev izbucni într-un rîs voios, repetînd:

— „Nu importă forma, interesant e con-ţi-nu-tul!“ Ha-ha-ha!

— Aşadar, dacă-mi permiteţi, fiindcă veni vorba de conţinut, — zise rîzînd şi Pastuhov, — n-aş vrea să vă răpesc prea mult timp.

— Da, fără îndoială, — păru a-şi aminti Polotenţev, incapabil încă să-şi stăpînească rîsul. — Numai

[1]) Joc de cuvinte intraductibil: în limba rusă cuvîntul *forma* înseamnă în acelaşi timp „uniformă“ şi „formă“, iar cuvîntul *soderjanie* înseamnă „conţinut“ şi „salarizare“, „retribuţie“. (N. trad.)

o singură întrebare care m-a făcut, cum s-ar zice, să vă deranjez... Spuneţi-mi, vă rog, ce anume s-a petrecut acolo, la dumneavoastră, cu Parabukin acela ?

— Cu Parabukin ? — se miră Pastuhov. — Care Parabukin ? A ! Acela... cum îi zice, hamalul căruia i s-a întîmplat un accident în port ?

— Exact, exact ! Aţi fost însă la el, la azil, cu mult înainte de accidentul acesta, nu-i aşa ?

— Doamne, dumnezeule ! — făcu Pastuhov, rîzînd cu obidă. — Năzdrăvănii de-ale lui Egor, de-ale lui Ţvetuhin !

— Da, da, înţeleg ! Să studiezi tipuri, să cauţi eroi pentru capodoperele viitoare, cum s-ar zice. Pentru dumneavoastră e tot atît de instructiv ca şi pentru un actor. Dar puteţi să vă închipuiţi ce istorie : în port, printre indivizii aceia, se răspîndeau manifeste cu caracter foarte... — şi Polotenţev ridică un deget deasupra cheliei : — foarte categoric !

— Şi aţi vrea să mi le puneţi în cîrcă, manifestele acelea ? — întrebă simplu Pastuhov.

— Să vi le punem în cîrcă ! Ce expresie ! — rîse din nou, cu zgomot, locotenent-colonelul. — Dar cum vă închipuiţi că procedăm noi, cum s-ar zice, în ce formă ?

— Nu mă interesează forma, — îl imită Pastuhov, rîzînd amabil. — Nu importă forma !

— Înţeleg, înţeleg ! — continuă în hohote Polotenţev. — Domniei-voastre vi se pare că la noi totul merge aşa : un-doi — gata, la grămadă ! Însă, daţi-mi voie. Nu vom pune pe seama dumneavoastră nici un rînduleţ măcar, şi nici acum nu punem. Dorim numai să ne daţi anumite lămuriri.

— În ce chestiune ?

— Ei, uite : aţi putea să ne confirmaţi, de pildă, dacă atunci cînd l-aţi invitat pe Parabukin la un actor pe care-l cunoaşteţi, un prieten de-al lui Ţvetuhin, unde era de faţă şi Ragozin, i s-au înmînat lui Parabukin nişte manifeste revoluţionare ?

Pastuhov se şterse încet cu batista pe frunte. Faţa păru că i se umflă şi i se măreşte. Zise, posomorît :

— Stați puțin, domnule locotenent-colonel. Dumneavoastră îmi puneți întrebări de care atîrnă, poate, și soarta mea, și a altora. De aceea, vă rog să vă întoarceți la limbajul oficial şi să mă interogați... aşa cum se obişnuieşte după lege.

— Ei, doamne, cum s-ar zice, eşti un veritabil formalist ! — făcu Polotențev decepționat.

— Şi ca să nu mai fie nici o neînțelegere, — urmă Pastuhov cu încăpățînare, — vă declar de la început că numele de Ragozin îl aud pentru întîia oară acum, din gura dumneavoastră. Declar de asemenea că, într-adevăr, cînd eram la Mefodi i s-a înmînat ceva lui Parabukin... i s-a înmînat însă un pahar de vodcă de patruzeci de grade, pe care l-a și dat pe gît, imediat, în propria lui sănătate.

— Şi pentru atîta lucru v-ați supărat, Alexandr Vladimirovici ? — rosti aproape ofensat, locotenent-colonelul. — De fapt, mi-ați și răspuns la întrebare. Şi de fapt, asta e tot. Altceva nici nu vi se mai cere, vă asigur.

Se întoarse apoi spre cei doi magistrați. Substitutul de procuror nu scotea nici un cuvînt, ci se ținea drept și țeapăn ca o cretă ascuțită, ferindu-se parcă, mai mult ca de orice, să nu-și mototolească vestonul alb ca zăpada. Atunci Oznobişin, cu o pornire a trupului său de cangur spre Polotențev, vorbi cu prudență, dar și cu un fel de sclipire de triumf în privirea lui albastră și pătrunzătoare :

— Vă rog să-mi îngăduiți, domnule locotenent-colonel, nu să vă pun o întrebare, ci numai să vă amintesc un amănunt : există la dosar o depoziție privitoare la relațiile domnului Pastuhov cu Kirill Izvekov.

Degețelele lui de femeie tremurau uşor și, ca să-și ascundă acest cusur, își freca mîinile ca și cum i-ar fi fost înghețate, ceea ce nu se potrivea deloc cu căldura verii. Substitutul de procuror se uită la el în tăcere, cu coada ochiului.

— Pot considera aceasta drept o întrebare adresată mie ? — întrebă Pastuhov, mutîndu-și privirea de la Oznobişin la colonel. — L-am întîlnit pe Izvekov, și am auzit chiar că ar fi fost arestat. Însă întîlnirile

mele cu el au fost întîmplătoare, aşa că nici n-aş putea să le numesc relaţii, iar arestarea lui m-a surprins, deoarece îl socoteam un copil.

— Da, da, uite cum... — făcu Polotenţev ţinîndu-şi răsuflarea, cu o expresie de suferinţă parcă. — Pe Parabukin îl cunoaşteţi ; cu băieţandrul ăsta care, trebuie s-o mărturisim, e un tînăr stricat — v-aţi întîlnit de asemenea... Tare neplăcut se îmbină toate astea. Nu, nu, să nu vă închipuiţi că e neplăcut pentru dumneavoastră personal, ci pentru procesul în sine. Aş zice, chiar — pentru noi. Şi credeţi-mă, n-aş vrea deloc să vă plictisesc. Dar... intenţionaţi să mai întîrziaţi, cum s-ar zice, pe la penaţii dumneavoastră ?

— Nu. Plec curînd. Plec definitiv la Petersburg.

— Vai de mine ! La Petersburg ? Ei, vă rog să ne scuzaţi că v-am tulburat ziua aceasta de duminică. Semnaţi, vă rog, numai hîrtiuţa asta, şi deocamdată nu mai avem nevoie de dumneavoastră.

Polotenţev trase din mapă, apucîndu-l de un colţ, un formular mic şi lungăreţ şi i-l întinse lui Pastuhov, peste masă. Pastuhov citi textul tipărit, apoi ridică capul : era o obligaţie de a nu părăsi localitatea.

— Acolo jos, vă rog, — îi explica locotenent-colonelul, ridicîndu-se de la locul său şi apăsînd graţios pe formular unghia albă şi lungă a degetului mic, depărtat de celelalte. — Aşa cum e indicat : numele, pronumele, rangul social şi... ce mai este acolo ?

Pastuhov îl privea, clipind apăsat din pleoapele congestionate.

— Cu alte cuvinte, chiar mă bănuiţi că aş avea vreo legătură cu o afacere care-mi este cu totul necunoscută ? — întrebă el încet.

— Vai de mine, Alexandr Vladimirovici, asta nu e decît o simplă formalitate, aşa, ca să fim în regulă. Numai pînă cînd descurcăm odată încurcătura asta.

— Am dreptul să protestez ? Şi unde trebuie să mă adresez ? Poate chiar la dumneavoastră ?

Se întoarse către substitutul de procuror. Acesta, fără să-şi schimbe poziţia, după ce-şi ţinu deschisă,

o clipă, gura din care nu ieşea nici un sunet, îşi puse în acţiune în sfîrşit coardele vocale.

— Pentru modificarea măsurilor preventive luate, trebuie să înaintaţi o cerere excelenţei sale domnului procuror al Curţii, — cîntă el, neaşteptat de melodios.

Pastuhov iscăli, se ridică şi salută, cu o uşoară aroganţă. Avea aerul unui om care se înşelase, crezînd că avea de-a face cu oameni de lume.

— Pot pleca? — întrebă el, ridicîndu-şi colţurile gurii ca un automat şi arătîndu-şi dinţii albi şi tari. — Mi-a făcut o deosebită plăcere că v-am cunoscut.

Îl mai auzi pe Polotenţev care, o clipă, păru că se grăbeşte să iasă de după masă ca să-l conducă, strigînd în urma lui cu un ton în acelaşi timp şi protector, şi glumeţ:

— Ehei, văd eu bine că ne studiaţi. Ne studiaţi şi pînă la urmă o să ne pomenim încondeiaţi în vreo comedie!

Dar Pastuhov ieşi din birou fără să mai adauge nimic, străbătu în goană culoarul astupîndu-şi nasul cu batista ca să nu mai simtă duhoarea aceea de ceară roşie şi se repezi afară în stradă.

Ar fi vrut să dea vina pe cineva pentru tot ce se petrecuse, dar nu putea să înţeleagă pe cine. Era sleit şi în inima lui indignarea se lupta cu amărăciunea.

Oraşul toropit de căldură îl prinse deodată de gît, ca un căpăstru. Totul în jurul lui era meschin şi deznădăjduit: grădiniţele cu tufele netunse şi sure de praf ale salcîmilor, bănuţii de pe straturile călcate în picioare răspîndind miros de sigilii poştale, bolovanii încinşi ai caldarîmului şi lătratul milog al clopoţelului de la tramvai. Doamne, cîtă dezolare era peste tot! Cu prunci în braţe şi cu şiraguri de ţînci agăţaţi de fuste, treceau, legănîndu-se, femei gătite de sărbătoare, oprindu-se lîngă vînzătoarele de seminţe sau închinîndu-se în faţa pridvoarelor pustii ale bisericilor. Cîte duminici la şir era osîndit să mai privească aceste jalnice procesiuni? Pe casa din colţ atîrna o firmă decolorată: „Ţigările Katîk & Cie“, iar sub firmă stăteau mîrţoage care se căzneau să alunge muştele, purtînd pe cap pălării de pai ţuguiate şi cu

găuri pentru scos urechile, birjari toropiţi de căldură pe capra trăsurilor, un morman de balegă proaspătă şi un sergent de stradă, cu două degete vîrîte pe după reverul uniformei soioase. Doamne, ce vid încremenit! Şi adică, întrucît era mai uşor de suportat decît oricare din Bastiliile lumii?

Cu chiu cu vai, ajunse acasă.

Intrînd în curte, văzu pe treptele de la intrare o femeie care trăgea fără convingere de mînerul clopoţelului.

— Nu-i nimeni acasă! — strigă repezit Pastuhov.

Femeia se întoarse spre el şi coborî, grăbită, treptele. Era de statură mijlocie, cu umerii drepţi, croiţi oarecum bărbăteşte şi purta o rochie de borangic încheiată cu nasturi enormi, cît nişte ruble. N-avea pălărie.

— Nu mă mai recunoaşteţi? — întrebă ea emoţionată, dar cu acea încetineală, în aparenţă liniştită, pe care ştiu să şi-o impună de obicei profesorii.

Pastuhov avea o bună memorie a figurilor. Şi apoi, femeia aceasta trecuse prea mult din croiala ei lui Kirill Izvekov, ca să n-o recunoască. Cu toate acestea, îi cercetă atent faţa cu semnele de vărsat de pe frunte, apoi îşi întoarse privirea de la ea, închise puţin din ochi şi dădu negativ din cap: nu, n-o recunoştea.

— Sînt mama lui Kirill Izvekov. Vă amintiţi? Ne-am cunoscut de paşti, la bîlci.

— Iertaţi-mă, — zise Pastuhov, ca şi cum nu era în stare să prindă ceva din amintirile sale tulburi. — Şi ce vă aduce la mine?

— Dar pe Kirill, nu-i aşa că-l cunoaşteţi?

— Pe Kirill?

— Da. E elev la şcoala tehnică, unul aşa... mic de statură, oacheş, cu mustăcioară... Kirill!

— Cu mustăcioară... — repetă Pastuhov, mutîndu-şi din nou privirea în altă parte.

— N-aş fi îndrăznit să mă adresez domniei-voastre, dacă nu m-ar fi sfătuit prietenul dumneavoastră intim, Ţvetuhin. Vin de-a dreptul de la el. Mi-a dat atîta nădejde vorbindu-mi de dumneavoastră. Dar

văd că... nu vă aduceţi aminte de Kirill! — adăugă Vera Nikandrovna, cu un fel de înfricoşată resemnare.

— Poate că aţi putea... să-mi explicaţi, pe scurt, despre ce e vorba?

— Fără îndoială. Vă rog să mă ascultaţi. Fiul meu a fost arestat pentru... într-un cuvînt s-au găsit la el, întîmplător, nişte manifeste. Am făcut demersuri, cerînd să fie eliberat pe cauţiune. Dar, bineînţeles, demersurile făcute de mine nu ajung. Dacă aţi binevoi... dacă aţi găsi cu cale să le sprijiniţi, ca o persoană bine cunoscută ce sînteţi...

— O clipă, vă rog, — o întrerupse Pastuhov, — o clipă. Cu alte cuvinte ideea, în ceea ce mă priveşte pe mine, îi aparţine lui Ţvetuhin, nu-i aşa?

— Da. Mi-a spus că mă va ajuta şi el, cu plăcere, dar cuvîntul dumneavoastră — şi incontestabil că are dreptate! — cuvîntul dumneavoastră are altă greutate...

— Ce e în stare să mai născocească şi omul ăsta! — izbucni deodată în rîs Pastuhov, ştergîndu-şi faţa cu amîndouă mîinile. — Ce e în stare să născocească! Dracu' să-l ia cu invenţiile lui cu tot!... Iertaţi-mă! Şi tot atît de pe neaşteptate, începu să vorbească serios şi cu emfază:

— Vedeţi că... Fără îndoială că-mi aduc aminte de fiul dumneavoastră.

— Nu-i aşa? Vă mulţumesc. Eram sigură! — strigă înroşindu-se de bucurie, Vera Nikandrovna.

— Un moment! Îmi aduc aminte de el, dar asta nu înseamnă nimic. Ştiu numai că-i un băiat. Dar ce fel de băiat e? Poate că-i un băiat stricat? Iertaţi-mă, dar nici asta n-are nici o importanţă. Însă nu-i pot fi de nici un folos fiului dumneavoastră, pentru simplul motiv că eu însumi — da, eu însumi — sînt implicat într-o afacere politică. Şi probabil că pe baza aceleeaşi acuzaţii ca şi fiul dumneavoastră. Acest lucru îi este, deocamdată, necunoscut inventatorului Ţvetuhin. Iar pe dumneavoastră, vă rog să uitaţi tot ce v-am spus. Uite, stăm aici de vorbă, şi poate chiar în clipa asta ne spionează cineva. La revedere!

îi strînse mîna, mirîndu-se că degetele ei osoase erau atît de reci şi că în obraji nu-i mai rămăsese nimic din culorile de adineauri. Lăsîndu-şi ochii în pămînt, Vera Nikandrovna zise, ca o vinovată :

— Vă rog să mă iertaţi. — Şi plecă spre portiţă.

Însă, după ce făcu cîţiva paşi mărunţi, se întoarse şi-l întrebă :

— Dacă sînteţi acuzat de acelaşi lucru ca şi Kirill, n-aţi putea măcar să-mi spuneţi în ce constă această nenorocită afacere ? Numai mie... mamei sale.

Pastuhov se apropie de ea şi, cu glasul dintr-o dată schimbat, îi vorbi împăcat şi trist :

— Dacă fiul dumneavoastră ştie despre această afacere tot atît cît ştiu şi eu, atunci vă felicit.

Fără să ştie de ce, îi veni să-i sărute mîna. Dar se mulţumi să-i strîngă încă o dată degetele reci.

Ajuns acasă, îşi bătu capul să înţeleagă ce a vrut să spună cu aceste din urmă cuvinte, dar nu era în stare să-şi adune gîndurile. Se spălă, îşi schimbă haina. Găsind pe masă biletul pe care îl scrisese la plecare, îl rupse în fîşii înguste şi le dădu foc cu un chibrit. Flacăra se înălţă, apoi scăzu, dunguliţe trandafirii tiviră, mocnite, marginile fîşiilor, pe urmă toate se carbonizară şi se prefăcură în scrum albăstrui. Pastuhov suflă uşor şi scrumul zbură, imponderabil.

La naiba ! Cît timp a trecut de cînd se desfătase cu gîndurile lui, aici, la această masă ? Slăvise fantezia. Fireşte, îşi putea închipui, după plac, un om urmărit fără vină de justiţia cea oarbă. Dar cum ar fi putut admite că, o clipă mai tîrziu, va fi pus el însuşi sub urmărire ? Oare situaţia lui Kirill Izvekov n-o fi mai bună decît a lui ? N-o fi şi el cumva din rîndul acelora care-s în stare să prevadă ? Nu ştia mai dinainte băiatul acesta că drumul spre baricade trece prin puşcărie ? Şi ce amar se înşelase fantezia lui Pastuhov, hărăzindu-i lui Kirill viitorul unui filistin, al unui desenator de la căile ferate, în timp ce băiatul visa să schimbe faţa lumii ! Un băiat stricat ! Dar dacă el, Pastuhov, se înşela în toate concepţiile lui, aşa cum se înşelase în privinţa lui Kirill ? Dar dacă el, Pastuhov, nu era decît un om mărginit, un pros-

tănac încrezut şi lipsit de talent? Dacă se înşelase şi în privinţa prietenului său, a lui Ţvetuhin?...

Simţi nevoie de căldura unei prietenii şi înţelese că trebuia să se ducă imediat la Ţvetuhin, să-i povestească totul.

Se însera. Căldura se potolise. Pe alocuri, simţeai cum învie parfumul de regina-nopţii, iar perechile ieşeau la plimbare, îndreptîndu-se spre Lipki. În curtea hotelului, oamenii stropeau cu un furtun de cauciuc roşu, pe care-l plimbau pe cărările asfaltate, negre de apă. Se simţea adierea plăcută a pămîntului cald şi jilav şi a gazonului udat din proaspăt.

Pe aleea spre care dădeau ferestrele odăii lui Ţvetuhin, se auzea o vioară. Cîntecul de leagăn al Nerudei se depăna, subţirel şi nevinovat. Pastuhov aruncă o privire spre fereastra deschisă. Ţvetuhin stătea cu faţa către odaia cufundată în întuneric şi, legănîndu-se, trăgea sîrguitor cu arcuşul. Cînta şcolăreşte, apăsînd pe mijlocul arcuşului şi fără să lege notele între ele.

— Cînţi cu arcuş de lemn pe scripcă de piele! — strigă Pastuhov la fereastră.

Ţvetuhin îşi întrerupse brusc cîntecul, îşi vîrî grăbit vioara în cutia ei şi, căutînd să-şi ascundă tulburarea, strigă cît putu de tare:

— Intră, intră, prietene! Te-am aşteptat toată ziua!

Se aşezară alături pe canapea fără să aprindă lampa, aşa că-şi desluşeau doar ovalul palid al feţelor şi petele albe ale mîinilor. Ţvetuhin îl întrebă imediat pe Pastuhov dacă Izvekova fusese pe la el şi ce îi făgăduise.

— Şi ce trebuia să-i făgăduiesc, mă rog?

— Vezi că i-am dat Lizei cuvîntul meu că tu şi cu mine o să-l ajutăm pe Kirill, — mărturisi Ţvetuhin.

— Şi cine e Liza asta, mă rog? O domnişoară drăguţă? O admiratoare de-a ta? Ciudat om mai eşti, Egor! Admit să inventezi avioane de hîrtie şi să scîrţîi din scripcă, te priveşte. Dar să te angajezi să faci servicii admiratoarelor tale! E ceva cu totul contrar felului de a fi al unui actor, şi chiar al admira-

toarelor lui: tu eşti născut să primeşti, iar ele — să dea.

— Nu glumesc, Alexandr.

— Dragul meu, nici mie nu-mi arde de glumă!

— Dar nu admiratoarea mea are nevoie de ajutor, ci un tînăr bun şi nobil. Tu ai posibilitatea să-l ajuţi. Dacă vrei, însăşi datoria ta de cetăţean ţi-o cere. Şi apoi, tradiţia...

— Aha, te-ai pătruns, al dracului te-ai pătruns de tradiţia conştiinţei sociale ruse, nu-i aşa? Lev Tolstoi în greva foamei, Korolenko în procesul afacerii de la Starîi Multan [1]) — hai? Să mă joc de-a cavalerismul? Şi pentru ce, mă rog? Ca să mă respect pe mine însumi? Sau ca să mă respecte alţii? Da? Dar, în primul rînd, mai am pînă să-l ajung pe Korolenko, ca să nu mai vorbesc de Tolstoi! Crezi că nu înţeleg asta? Şi, în al doilea rînd, azi nu mai sîntem în 1905. A trecut vremea, băiete! S-a isprăvit cu Duma întîia! Gestul meu cavaleresc, spiritul meu de abnegaţie — hai să-i zicem chiar eroismul meu — nu-l va remarca nici „Foaia locală“, darămite Stolîpin! [2]). Ai şi nimerit-o: Pastuhov întruchipînd conştiinţa cetăţenească! A bîzîit o muscă! O să fie aruncată în farfuria cu „moartea muştelor“ — şi gata socoteala!

— Ia te uită ce teorii! — se minună Ţvetuhin. — Dar în 1905 ai fost erou?

— Atunci nici nu era nevoie de eroi: Kirill al tău ar fi putut să-şi împartă liniştit manifestele pe stradă, ca pe nişte simple reclame.

— Ci vino-ţi în fire! Doar nu vii în ajutorul unui om pentru frumuseţea gestului, nici pentru satisfacţia ta personală!

— Şi, în definitiv, ce pofteşti de la mine? S-o pornesc prin temniţe în chip de consolator al durerii şi al necazurilor?

---

[1]) Se referă la procesul din 1895 al ţăranilor udmurţi din Starîi Multan (gubernia Viatka) învinuiţi în chip provocator de către autorităţile ţariste de a fi săvîrşit omoruri rituale. Korolenko a dus o vie campanie de presă în apărarea udmurţilor şi a ţinut o înflăcărată pledoarie, obţinînd pentru acuzaţi un verdict de achitare. (N. red. rom.)

[2]) *P. A. Stolîpin* — ministru de interne, iar apoi prim ministru ultrareacţionar. De numele lui este legată sîngeroasa perioadă a reacţiunii stolîpiniste (1908—1912). (N. red. rom.)

— E vorba de ceva mult mai simplu. Nu ţi se cere nici consolare, nici eroism: nu ţi se cere decît să te duci la procuror, atîta tot.

— Pentru ce?

— Ca să pui o vorbă bună.

— Pentru cine?

— Ce fel de întrebare e asta: pentru cine? Pentru Kirill.

— Ar trebui să pun o vorbă bună pentru mine însumi, măi frate, nu pentru Kirill! — spuse Pastuhov. Ridicîndu-se greoi, închise bine fereastra, se întoarse cu spatele spre geam şi întrebă:

— Pe tine nu te-au invitat încă la siguranţă?

— Ce vrei să spui? Nu ţi-e bine?

— Ascultă colea.

Pastuhov se aşeză din nou, îşi lăsă mîna pe genunchiul lui Ţvetuhin şi o ţinu aşa pînă îi povesti tot ce i se întîmplase.

Se întunecase atît de tare, încît nu-şi mai desluşeau nici obrazul, iar lucrurile din casă se topiseră laolaltă într-un tot misterios şi negru, care părea că le soarbe fiecare cuvînt şi stă gata să se amestece în vorba lor. In curte nu se zărea decît la lumina ferestrei vecine, o creangă cu frunzuliţe mărunte şi nemişcate: părea că nu era legată de nici un copac şi că se ţinea singură în văzduh. Dinspre Lipki se auzea din cînd în cînd fanfara, iar undeva, pe acoperiş, răspundea ecoul ţăcănitului de potcoave de pe asfaltul străzii. Şi acest zgomot făcea să pară tot mai adîncă liniştea din casă.

— Da, — şopti Ţvetuhin după o îndelungată tăcere. — Dacă nu te-aş simţi aici, alături de mine, aş fi sigur că toate astea le-am auzit în vis...

— Ne-a denunţat careva, Egor, — zise Pastuhov.

— Dar cine, cine?

— Nu ştim nici ce a declarat despre noi zdrenţărosul cela de Parabukin, nici cum se comportă băiatul ăsta stricat, nu ştim măcar cine-i acest Ragozin. Nu ştim nimic. Sîntem nişte biete jucării, Egor.

— Ba nu! Sînt convins că toate or să se lămu-

rească. O să le lămurim chiar noi, Alexandr. Şi pe urmă, o să le vină şi lor mintea la cap!

— Cui?

— Lor: acelora care te-au chinuit astăzi.

— Nu, acelora nu-mi închipui că ar putea să le vină mintea la cap vreodată. Ar fi, pentru ei, ceva tot atît de nefiresc ca şi, — Pastuhov căută o clipă comparaţia potrivită, — ca şi durerea de cap pentru o ciocănitoare.

— Şi ce ai de gînd să faci?

— Să mă culc şi să dorm pe canapeaua asta. Dă-mi o pernă... Mă simt aşa de obosit, dragă prietene, încît îmi vine să mă las aşa, muiereşte, în voia soartei.

Tropotul potcoavelor părea că se apropie tot mai mult, tot mai mult de acoperiş — şi deodată, din întunericul care cuprinsese oraşul, răsună limpede şi ameninţător strigătul unui birjar:

— Hei, păzea!

Şi, ca un răspuns la acest strigăt, fanfara de la Lipki atacă voios un marş militar.

26

După accidentul din port, Tihon Parabukin fusese internat în spital. Avea o hemoragie internă şi două coaste rupte. Se îndrepta cu greu, slăbise mult, şi chiar el băgase de seamă că slăbeşte.

— Patul îmi suge puterile! — se plîngea el către vecinul său.

Zăcea culcat într-o cameră mică de spital, cu fereastra spre grădiniţa cu flori în care dădea, de partea cealaltă, bucătăria: aşa că de dimineaţă şi pînă seara auzea cum se frecau vasele cu nisip, cum se aruncau lăturile şi cum se tăia lemne.

Parabukin se plictisea. Singura lui distracţie era vecinul, căruia îi plăcea să vorbească despre minuni. Dar pînă şi minunile pe care le povestea aveau parcă un iz de spital. În fiecare sîmbătă, îşi ungea pletele lungi cu untdelemn, îşi potrivea mustăţile şi barba şi

avea o grijă deosebită de înfăţişarea lui, cu toate că obrazul cu pomeţii mari, grosolan, nu putea fi înfrumuseţat în nici un chip. Era de meserie clopotar şi paznic de biserică şi ţinea socoteala zilelor din sărbătoare în sărbătoare.

— De la schimbarea la faţă şi pînă la sfînta Maria mare sînt zece zile. Iar azi avem tăierea capului sfîntului Ioan. Face încă şase. Care va să zică, uite de cît amar de vreme mă canonesc eu, în loc de mîncare ca oamenii, cu dietele dumnealor savante!

La început, Parabukin rîdea de dînsul, dar încetul cu încetul se lăsase cucerit de simplitatea sufletului său şi începuse să-i spună şi el păsurile lui.

— Durerea înfrumuseţează pe om, — îl mîngîia clopotarul. — Iar viaţa noastră e făcută în aşa chip, că binele şi răul, cîştigul şi paguba, umblă legate laolaltă sau chiar, ca două surori, se plimbă de mînă. Stai să vezi ce mi s-a întîmplat mie odată. Eram şi pe atunci bolnav de pîntece, ca şi acum, şi mă băgaseră în clinică la Kazan. Mă tăiaseră şi-mi făcuseră nişte găuri, aşa, de probă, ca să treacă mîncarea. Şi ce să-ţi mai spun? Nu mai credea nimeni că scap cu viaţă! Studenţii îmi ziceau: „A naibei piritonită ai mai făcut!" Şi ce-i drept că amarnic m-am mai canonit. Ce viaţă mai era şi aceea! Da' pînă la urmă, au văzut doftorii că bortele cele de probă se nimeriseră tare bune, şi e drept că pînă în ziua de azi a mers cum a mers. Ei, dar nu despre mine voiam să-ţi vorbesc. Acolo, la clinică, aşa cum stai tu, stătea culcat lîngă mine un bărbat prăpădit şi, cît era ziulica de lungă, se plîngea că pe el nu-l arată profesorului. Eu tot cătam să-l liniştesc: „Ei, n-ai tu cine ştie ce lucru mare, ca să te-arate profesorului! Ai toate deschizăturile la locul lor, ce-ţi mai trebuie! Stai colea şi te hodineşte, că sănătatea îţi va veni la loc şi o să ieşi din spital!" Da' el, de colo, se supăra: „Ehei, nu se ştie pînă la urmă care din noi doi are beteşug mai de seamă, tu sau eu!" Şi ce să vezi? A ieşit pe a lui! Cum l-a ascultat profesorul — gata, l-au şi dus într-un salon separat, l-au îmbăiat, l-au tuns şi l-au bărbierit, i-au dat două perne, o pătură de pîslă

şi s-au pus să-l îndoape. Sfinte dumnezeule, ce nu-i băgau în gură! Mîncăruri reci, mîncăruri calde, şi carne, şi cîte şi mai cîte! L-am întîlnit odată pe sală — nici nu voia să se mai uite la mine! Se făcuse rotofei ca un ţîrcovnic, de ţi-era şi frică să te apropii de el. Şi pe urmă a ieşit la iveală toată povestea: dibuise profesorul cum că ar avea inima aşezată în partea dreaptă. Şi aşa, a început pentru omul nostru un trai fericit: îl îmbrăcau şi-l încălţau pe gratis, îi dădeau săpun, îi dădeau tutun, îi dădeau zahăr pentru ceai cît îi poftea inimioara şi, pe deasupra, mai căpătă şi ceva părăluţe. Ce zici de asta? Şi pentru toate astea stătea în fiecare dimineaţă de-l ascultau şi-l ciocăneau studenţii. Ce să zic, uşoară slujbă. Şi iac-aşa, s-a pricopsit omul. Ba au mai început să-l plimbe şi prin alte tîrguri, de la Kazan la Moscova, de-acolo la Harkov — şi unde ajungea îl tot ascultau şi-l ciocăneau. Iar el se purta ca un boier, nici măcar de întors nu se mai întorcea către ei, că umblau studenţii în jurul lui. Am auzit într-un tîrziu cum că l-ar fi cumpărat străinătatea cu bani buni. Au căutat ei acolo, pe la dînşii, unul ca el, dar n-au găsit şi se-nţelege că le-a fost necaz: de ce să rămînă mai prejos decît noi? Ca să vezi, măi frate-meu, ce necăjit a fost omul acela, şi ce putere a prins! De aceea mă tot uit şi-mi zic şi eu cum zicea el: „Nu se ştie, pînă la urmă, care din noi are un beteşug mai de seamă pentru ştiinţa doftoricească. Iar ce întorsătură va să ia viaţa noastră, asta în vieţile sfinţilor nu stă scris...

— Tare mai eşti bun de gură, — rîdea Parabukin. Dar, după fiecare poveste de asta, rămînea ceasuri întregi pe gînduri şi se întreba dacă putea să mai aştepte şi el vreo întorsătură în viaţa lui, a cărei destrămare o vedea acum în adevărata ei lumină, cu privirea mai trează şi mai ascuţită, de-acolo, de pe patul acela de spital.

Într-o dimineaţă, cînd prin toate colţurile spitalului răsuna zăngănit de farfurii, toţi bolnavii din odaie, afară de Parabukin, au fost chemaţi la vizita medicală, aşa că Tihon rămase singur. Totul se petrecuse în grabă şi provocase emoţie, deoarece se tul-

bura întreaga rînduială a spitalului, pe care o cunoșteau cu toții pînă în cele mai mici amănunte. Puțin după aceea, pe ușa cu geamuri întinseseră, în chip de perdea, un cearșaf, iar în locul taburetului de lîngă patul lui Parabukin fusese adus un scaun. O clipă mai tîrziu, intră în odaie un doctor necunoscut, cu capul ras, cu ochelari în ramă de aur și cu un halat curat, dar care nu i se potrivea ca mărime, aruncat pe umeri. Era însoțit de un bărbat voinic, cu mustață, care se opri lîngă ușă și trase bine cearșaful, ca să acopere toate crăpăturile.

În timp ce doctorul cel străin se așeza pe scaunul de lîngă pat, halatul îi lunecă de pe umeri și Parabukin zări sub el uniforma unui ofițer de jandarmi. Încă de demult, de pe cînd făcea serviciu la căile ferate, Parabukin cunoștea bine toate gradele jandarmeriei. Știa că locotenent-coloneilor li se cuveneau numai compartimente de clasa întîia: erau oameni ajunși pe înălțimi la care nu oricine putea să ajungă. Umblau cu nasul pe sus ca niște voievozi, deoarece jandarmeria era ca un fel de voievodat în împărăția comunicațiilor, fără legătură cu lumea din afară. Slujbașii de la comunicații, de la cel mai mare pînă la cel mai mic, îi disprețuiau și, cu toate că se temeau de ei, nu scăpau nici un prilej de a-și arăta superioritatea asupra acestor personaje care terorizau gările. Șefii de tren întorceau spatele subofițerilor din jandarmerie, șefii de secție căutau să nu-i bage în seamă pe căpitani, iar directorii abia răspundeau la salutul coloneilor.

Stînd față în față cu Polotențev care ieșise la iveală dintr-un halat de doctor, Parabukin simțea cum se trezesc în el apucăturile controlorului de accelerat: parcă împinsese ușa unui compartiment și dăduse peste călătorul cel groaznic. Se pregătea să audă mustrări severe cu privire la greșelile, de mult uitate, care-l duseseră de la căile ferate la azilul de noapte.

Slab, cu coama crescută și încîlcită, încercă să se ridice în pat, uitîndu-se buimăcit la colonel.

— Stai acolo, — îi porunci Polotențev. — Luînd

în consideraţie că eşti bolnav, am venit în persoană să-ţi iau depoziţia de care am nevoie.

Ceea ce auzi apoi Parabukin îl umplu de uimire mai mult chiar decît apariţia neaşteptată a ofiţerului de jandarmi. Serviciul la căile ferate şi trecutul lui Tihon nu-l interesau cîtuşi de puţin pe noul sosit. El nu dorea să ştie decît ce căutaseră la azil Ţvetuhin şi Pastuhov, ce ceruseră de la el şi cu ce scop se dusese el acasă la Mefodi.

Îndată ce începu interogatoriul, amintirea vizitei de paşte a celor doi oaspeţi ciudaţi căpătă în ochii lui Tihon o strălucire orbitoare. Înţelese numaidecît că nu veniseră numai aşa, de florile mărului, şi în orice caz nu cu intenţiile pe care le mărturisiseră. Pretindeau că ar fi în căutarea unor indivizi cărora le mersese vestea în azil, a unor celebrităţi din port. Tihon îşi aduse aminte că Pastuhov îi numise „lei". „Ehei! — îi scăpără prin minte, va să zică lei de ăştia căutaţi!" Fără îndoială că asta era cheia misterului şi, deoarece Parabukin n-avea ce ascunde, hotărî să ascundă cu orice preţ discuţia aceea despre lei. Că doar n-o să facă el, vechi slujbaş de la căile ferate, pe placul unui jandarm păcătos!

— Nu ţin minte nimic, domnule locotenent-colonel, — repeta el întruna. — Eram beat mort.

— Şi ce vrei să spui cu asta? Că nu erai în toate minţile?

— Ba nu, eram în toate minţile. Numai că mă aflam în plină executare a unui ciclu de beţii.

— Totuşi, nu ţi-au cerut să faci nimic?

— Ba da, cum nu? Mi-au cerut să le vînd o haină veche. Soţia mea, Olga Ivanovna, le-a şi dus la teatru nişte zdrenţe. Că asta-i meseria ei, să adune zdrenţe.

— Poate că ţi-au dat şi ceva bani?

— Bani? Nu ţin minte...

— Ei, şi cum de te-ai pomenit tocmai la Mefodi acasă?

— M-am dus, s-avem iertare, să beau un păhăruţ. Ştiţi, cînd dă ciclul peste mine, apoi mi se-ntîmplă să cer, cum s-ar zice, de pomană. M-am adresat dumnealor, şi dumnealor mi-au arătat simpatie...

— Şi pentru asta ţi-au cerut ceva ?
— Cum nu, mi-au cerut.
— Ce anume ?
— M-au tratat cu un păhăruţ şi pe urmă mi-au cerut, cum s-ar zice, să ies afară.
— Care va să zică, de ăştia-mi eşti ! — făcu dispreţuitor Polotenţev. — Ei, acum fă bine şi răspunde-mi fără ocoluri din astea, de beţiv : cînd ţi s-a întîmplat accidentul în port, cum de s-a nimerit să fie lîngă tine tocmai actorul Ţvetuhin ? Şi cum s-a făcut că tot el te-a adus la spital ? Pentru care motiv ?
— S-avem iertare, dar atunci chiar că eram fără cunoştinţă ! Habar n-am de nimic.
— Care va să zică, iar te aflai în plin ciclu de blestemăţii ?
— Ba nu. Către vremea aceea, mulţumesc lui dumnezeu, ciclul se isprăvise. Dar mi-am pierdut limpezimea minţii din pricina coastelor rupte.
— Ori eşti un şmecher cum rar mi s-a întîmplat să văd, — se înfurie Polotenţev ridicîndu-se de pe scaun şi trăgîndu-şi halatul pe umeri, — ori eşti pur şi simplu un dobitoc !
— Aveţi dreptate, aşa-i, — încuviinţă Tihon strîmbîndu-se prosteşte, şi faţa lui slabă şi păroasă luă o expresie sălbatică şi respingătoare.
— Uite ce-i, — adăugă locotenent-colonelul la plecare. — Cînd te-i face bine, dacă o să ai nevoie de ceva şi ţi s-o face de băutură, treci pe la mine, pe la direcţie. Să te mai gîndeşti la ce te-am întrebat, auzi? Şi cînd te-i duce în port, să-mi afli cine a împărţit pe-acolo, printre voi, manifeste. Pentru asta am să te mulţumesc. M-ai înţeles ?
„Asta s-o crezi tu !" — îşi zicea Parabukin triumfător. Se simţea dintr-o dată nespus de uşurat. Siguranţa cu care îl dusese de nas pe colonelul de jandarmi îl umplea de bucurie. Îngîmfarea lui sporea cu tinerească emoţie : că doar nu degeaba venise la el o persoană atît de simandicoasă, aproape un general, căruia îi face loc să treacă, tremurînd, toată lumea de pe peronul gării. Domnia-sa domnul locotenent-colonel nu s-ar osteni să se deplaseze în per-

soană pentru nimica toată! Cu Tihon Parabukin însă lucrurile stau altfel. Tihon Parabukin îi cunoaşte şi pe domnul Pastuhov şi pe domnul Ţvetuhin. Iar domnii aceştia, fără îndoială, au fost aleşi de cineva sus-pus — de aceea îi şi urmăresc autorităţile. Hotărît că acum se va petrece schimbarea cea mare în viaţa lui Parabukin, va răsări steaua cea strălucitoare şi va lumina dintr-o dată, din plin, drumul cel nou ce se deschide în faţa lui.

Avea un chef nebun să-şi împărtăşească gîndurile tovarăşilor de cameră. Dar aceştia se întoarseră în paturile lor mohorîţi şi furioşi. Clopotarul se culcă cu spatele la el şi se chirci în pat, ca de o durere. Parabukin îl strigă pe nume, dar el nu-i răspunse.

— Ia ascultă colea, cap de lemn ce eşti, — bodogăni Tihon. — Ce-mi întorci spatele? Ai să te căieşti, măi frate! Tocmai acu' cînd mi-a venit şi mie norocul de care-mi vorbeai deunăzi. Mi-a găsit inima în partea dreaptă, m-auzi tu?

Stînd tot cu spatele la el, ca şi pînă atunci, clopotarul îl întrebă:

— Cel care a fost era doftor de inimă, hai?

— Şi încă cum! Mare cunoscător în ale inimii. Profesor! — izbucni în rîs Parabukin.

— Aşteaptă puţin, că acuşi o să-nceapă a te ferchezui la baie! — mormăi cu supărare vecinul, şi toţi cei din cameră începură să rîdă şi să tuşească, înecîndu-se. Tihon se întoarse cu faţa la perete, jignit. Acuma era şi mai încredinţat că, dacă ar fi fost ceva de rîs, nu l-ar fi ascuns cu o perdea de privirile străine: doar cearşaful atîrna încă pe uşă.

În ziua aceea, Anocika îi aduse nişte chisel de lapte, făcut de Olga Ivanovna. Parabukin se bucură mai mult ca oricînd de sosirea fetiţei. Anocika stătea pe marginea patului de fier, iar el îi mîngîia mînuţa slabă cu degetele lui noduroase, slăbite de trîndăveală şi o întreba despre mamă-sa, despre Pavlik, despre azil.

— Îi vine greu mamei, singură cu voi, — oftă el cu amărăciune. — N-am trăit eu cum se cuvine, fata tatii!

— Dar cum se cuvine? — întrebă Anocika. — Mama zice că dacă n-ai bea...

— De băut n-am să mai beau, — făcu Parabukin după ce se gîndi puţin şi oftă cu părere de rău. — N-o să mă mai lase sănătatea să beau.

O trase uşor pe Anocika spre el şi-i zîmbi.

— Vrei să ajungă tată-tău om de seamă, hai?

— Cum, adică? — întrebă Anocika. — Aşa, ca artiştii?

— Ehei, ar vrea ei, artiştii! Aşa ca să vorbească toată lumea despre mine...

— În port?

— În port mă cunosc ei şi aşa. Ce-mi mai pasă mie de port!

— Atunci, unde? — întrebă Anocika, uitîndu-se pe fereastră. — Ca artiştii tot nu poţi să ajungi. Ei îs bogaţi.

— Ţi-ai găsit şi tu bogătaşi! Aştia umblă pe traverse cu piciorul, iar eu, cînd făceam serviciu la căile ferate, călătoream pe perne cu arcuri.

— Atunci intră iar la calea ferată.

— Eşti încă mititică, — răspunse pe gînduri Parabukin, — nu poţi să pricepi.

Rămaseră o vreme aşa, în tăcere, apoi Tihon scoase o lingură şi împinse spre fată castronelul cu chisel:

— Mănîncă!

Ea dădu din cap şi se mută mai departe. El luă cu lingura un pic de chisel tare şi i-l întinse:

— Mănîncă, dacă-ţi spun!

Anocika linse chiselul de pe lingură, îl înghiţi, închise ochii de plăcere şi se mută mai departe.

— Tot n-am să mănînc. E pentru tine, — zise ea, — e dulce...

Deodată se apropie din nou de tatăl ei şi-l întrebă:

— Ce te-a întrebat generalul cela?

— Cine ţi-a spus?

— Ingrijitoarea. Aşteptam colea, pe sală, să intru la tine. Şi atunci, mi-a spus.

— Spune-i şi mă-ti ce om de seamă am ajuns: vin generalii la mine! — zise el, zîmbind mulţumit.

Atunci ea îi şopti, speriată:

— De Kirill nu te-a iscodit? Să nu spui nimic: Kirill e bun.

— Apărătorul tău, hai? — Apoi dădu din cap, îngăduitor: — Nu te teme, n-am să spun nimic. La ce mi-ar folosi?

Se despărţiră în tăcere, împăcaţi, ca totdeauna cînd venea Anocika la el. Şi Parabukin rămase singur cu gîndurile lui încurcate şi neliniştite, atît de neaşteptate pentru el...

Ieşi din spital înainte de a se fi vindecat de tot, într-o zi frumoasă, plină de soare. Totul i se părea înnoit şi gingaş: casele ce păreau pustii, cu obloanele trase din pricina soarelui, vîntul cald care înălţa din cînd în cînd un văl subţire şi uscat de praf. Demult, din copilărie, nu se mai simţise ca acum — gata să se minuneze de toate nimicurile, puţin slăbit, flămînd parcă.

La o răscruce, lîngă debitul de băuturi spirtoase, văzu doi vagabonzi. Unul din ei bea vodcă dintr-o sticlă de jumătate de litru, iar celălalt se uita să vadă cît mai rămăsese pe fund.

— Vezi să nu te tragă pe sfoară! — făcu răutăcios Parabukin.

Golanii nu-l luară în seamă. Trecu pe lîngă ei, socotind în minte de cînd nu mai băuse. Ieşeau mai mult de şapte săptămîni. Aruncă o privire în urmă. Acum bea celălalt vagabond, cu capul lăsat pe spate, turnîndu-şi de sus drept în gura deschisă o şuviţă jucăuşă, argintie. Tihon se opri în loc: „Blestematul de pat! Cum mi-a supt puterea!" îi veni în minte. Simţi în stomac un gol sfîşietor şi se gîndi că nu i-ar strica să mai prindă un pic de puteri. Pipăi în buzunar nişte mărunţiş de argint: într-o zi, Olga Ivanovna uitase să-i aducă zahăr şi-i dăduse bani, să-şi cumpere. Intră în cîrciumă şi, cînd trase o dată în piept aerul încărcat cu vapori de alcool, începură să-i tremure genunchii. Îşi cumpără o sticluţă, ieşi în stradă, scoase dintr-o lovitură dopul şi, după ce dădu rachiul pe gît, plecă. Dar abia trecu de două-trei case, şi se hotărî să se întoarcă, să dea sticla îndărăt. Însă, în loc să încaseze garanţia, fără să vrea ceru, ca pentru altci-

neva, încă o sticluţă. Băgînd-o în buzunar, porni cu alt pas, nou, viu şi elastic. Îşi făcea socoteala, în gînd, cum o să stea în colţul lui, la un ceai, şi cum o să pună la cale cu nevasta traiul lor viitor, care, de aci încolo, trebuia s-o apuce cu totul pe altă cale... Cînd ajunse aproape de azil, îşi dădu seama că, dacă l-ar vedea cu sticla de vodcă, Olga Ivanovna ar fi în stare să i-o ia. Intră atunci în gangul unei clădiri de piatră şi bău toată sticla, fără grabă, lăsîndu-se pătruns de toropeala care-i cuprindea trupul. Căsuţele de pe stradă începură s-o ia din loc în faţa lui, vesele, de parcă ar fi vrut să se joace cu el. Încuviinţă din cap, mormăind printre dinţi: „Ehei, n-a murit încă Parabukin!“...

Pe Olga Ivanovna o găsi cu Pavlik în braţe. Femeia îi aruncă o singură privire plină de nelinişte, apoi închise ochii.

— Nu te bucuri că m-am întors? — o întrebă el, jignit. — Nu căta că-s jigărit n-am de gînd să trăiesc pe spinarea ta. Am să-mi găsesc o slujbă. Şi avem să trăim bine!

— Mai bine rămîneai la spital. Iar te-ai apucat de pozne. Nu vezi că nici nu te ţin picioarele? — oftă printre sughiţuri Olga Ivanovna, lipindu-şi obrazul de Pavlik.

— Of! Asta-i viaţa noastră, — îngăimă Tihon aducîndu-şi aminte de vorba prietenului de la spital. — N-ai încredere în mine, nu? Dar eu toate am să le schimb, ai să vezi tu!

Îşi pipăi sticla din buzunar. Era acolo. Avea şi bani. Se întoarse şi plecă. Olga Ivanovna încercă să-i aţină calea, strigîndu-i cu glasul frînt: „Tişa!“ Dar el o şi luase la fugă printre paturi. În urma lui, perdeaua flutură neliniştită.

Se duse în port şi se puse pe băut. Acolo, în vechea lui vizuină, sub grinzile antrepozitului, pe rogojini şi saci, găsi înţelegerea şi căldura de care avea nevoie: oamenii din artel îl compătimeau pe „tătucul“ lor — unii spunîndu-i că tot nu mai avea mult de trăit pe lumea asta, alţii încurajîndu-l şi căutînd să-l încre-

dințeze că orice boală trebuie să se dea bătută pînă la urmă, în fața puterii alcoolului.

Buhăit de băutură, pe jumătate gol, rătăcea pe mal arătîndu-se cînd pe cheiuri, cînd pe drumurile care duceau din port spre oraș. Într-o noapte se abătu și pe la azil, aducîndu-i Anocikăi, în pumn, două prăjiturele cu mac, numai cît degetul. Era liniștit, dar vorbea într-aiurea, mai cu seamă despre artiști : pretindea că ar lucra în înțelegere cu ei, dar că, în același timp, i-ar avea la mînă. Cînd începea să demonstreze cui îi ieșea în cale că noblețea sufletului său nu-l lasă să moară așa, de pomană — cînd amenința că-și va ține pielea la preț. Și în cele din urmă fugi iarăși de acasă, rătăcind dumnezeu știe pe unde pînă cînd flacăra dorului fără de astîmpăr îl aduse la Pastuhov.

Asta se întîmplă într-un amurg. Țvetuhin se afla la prietenul său și stăteau amîndoi de vorbă, fără grabă, păstrînd oarecari rezerve undeva, în fundul sufletului, cum stau de vorbă în așteptarea serii, oamenii cu sentimente înrudite. Între timp, Țvetuhin trecuse și el pe la siguranță pentru interogatoriu și de atunci își vedea viitorul sfărîmat, în culori foarte puțin atrăgătoare. Faptul că nu era într-adevăr amestecat în afacerea aceea, care-l trăgea după ea de parcă intrase într-un șuvoi de apă înghițit de o dihanie monstruoasă și lipsită de rațiune, îl îndemna mereu să caute cu gîndul pe cei vinovați de tot ce se petrecuse, iar zădărnicia acestor cercetări îl înfuria și-l plictisea și mai mult. Starea lui era aceeași ca a lui Pastuhov, — și pînă și lucrul acesta îl scotea din fire.

Auzind bătăi în ușă, Alexandr Vladimirovici se duse să deschidă și făcu un pas înapoi : Parabukin avea o înfățișare într-adevăr înfiorătoare. Obrazul buhăit de băutură îi era pămîntiu și stins, iar barba și mustățile păreau crescute pe o scoarță aspră de copac. Cămașa, ieșită de soare și sfîșiată de la guler pînă la brîu, lăsa să se vadă pieptul palid și păros. Era desculț și, cînd porni să intre, clătinîndu-se, pașii nu i se auzeau, de parcă plutea atîrnat în aer.

— Cine ești dumneata ? Pleacă de aici, te rog, — strigă Pastuhov, trăgîndu-se înapoi speriat.

Dar Parabukin continua să înainteze tot atît de aerian, cu mii de plecăciuni şi făcînd mereu stîngaci reverenţe.

— Pleacă de-aici, n-auzi? Eşti beat! — strigă încă odată Pastuhov, căutînd să-şi facă singur curaj.

— Ţvetuhin! Domnule artist! Sînt încîntat, — rosti Tihon, destul de limpede, îndreptîndu-se spre Egor Pavlovici: îl recunoscuse. — Am fericitul prilej să vă mulţumesc. Pentru simpatia arătată. Pentru com-pă-ti-mi-rea faţă de om. Sînt încîntat! „Vă mulţumesc, nu mă aşteptam“ — aşa se spune de obicei. Ba, eu mă aşteptam. Tocmai la un act nobil ca acesta mă aşteptam! O mînă de ajutor. Nici nu mi-aş fi putut închipui altceva din partea unui om cu părerile dumneavoastră. Un luptător pentru adevăr şi pentru popor. Înţeleg...

— Ce tot îndrugi acolo? — îl întrerupse Ţvetuhin. Tihon dădu să se aşeze, dar Pastuhov împinse fotoliul mai încolo.

Parabukin se îndreptă spre masă.

— Trebuie să pleci de-aici, n-auzi? — strigă iar Pastuhov răspicat, aţinîndu-i calea. — N-ai ce căuta aici. Pleacă!

— Eh, degeaba vă ascundeţi gîndurile cele tainice, — urmă Tihon, trezindu-se parcă din beţie. — Înţeleg tot, înţeleg foarte bine. Dar să nu aveţi nici o grijă: o să iau taina cu mine în mormînt. Domnul artist s-a interesat de Parabukin, cînd cu accidentul. Şi-i sînt recunoscător. M-aţi dus la spital să-mi caut de sănătate, deoarece ochiul domniei-voastre pătrunzător a ştiut să mă preţuiască. Aşa şi este. Întocmai: Tihon Parabukin e leul de care aveţi nevoie.

— N-avem nevoie de nimic, — zise Pastuhov începînd să-şi piardă răbdarea.

— Ei, cu dumneavoastră e altceva, — făcu Tihon întorcîndu-se spre el. — Aveţi, poate, socotelile dumneavoastră... ca şi răposatul dumneavoastră părinte. Vreţi să arătaţi, adică, cum că n-aveţi nici un amestec. Sînteţi un om calculat... Un zgîrcit... Însă domnul artist are suflet... ce să spun? Numai nobleţe!

— Şi ce pofteşti dumneata? Să bei un păhărel, nu-i aşa? — îl întrebă Ţvetuhin.

Parabukin făcu o plecăciune, atingînd podeaua cu vîrful degetelor, şi deodată îşi îndoi genunchii şi se aşeză la pămînt.

— Ei, drăcia dracului! — strigă Pastuhov.

— Dacă nu sînt vrednic de jilţ, pot să stau şi pe jos, — zise Tihon cu un zîmbet strîmb. — Sînt, deocamdată, dar numai deocamdată, un om de jos! Întocmai aşa... Dar cînd îmi veţi îngădui să slujesc cauza dumneavoastră cea sfîntă, atunci îmi voi ocupa şi eu locul care mi se cuvine. Atunci nici n-o să vă vină a crede că acelaşi Parabukin a stat pe jos în faţa dumneavoastră.

— Ar fi cam vremea să terminăm, — făcu nervos Pastuhov. — Am înţeles totul. Şi acum, spune pe faţă: ce doreşti? Să se sfîrşească odată toată povestea asta.

— Mă scuzaţi, dar lucrurile stau tocmai pe dos: eu sînt cel care am venit să vă întreb pe domniile voastre cu ce vă pot servi?

— N-avem nevoie de nici un serviciu din partea dumitale. Scoală-te, ajunge!

— N-aveţi nevoie? De nimic? Ei bine nu, scuzaţi. Înţeleg eu cam la ce fel de încercare mă puneţi: să ştiţi, adică dacă-mi puteţi încredinţa taina sau ba. Puteţi! —strigă el în gura mare, ridicîndu-şi mîinile în sus şi fluturîndu-le pe deasupra capului. — În aceste mîini puteţi depune preţioasa voastră poruncă, iar Parabukin o va duce pe pieptul lui pînă în linişte mormîntului! Nu-mi va scăpa nici un cuvinţel, nici unul! Nu vreau să trăiesc de pomană, domnilor! Vreau să slujesc cauza cea sfîntă. Încredinţaţi-i lui Parabukin taina! El e omul pe care-l căutaţi. Voi face orice, sînt gata de orice. Puteţi avea deplină încredere.

— Ia ascultă, spune-ne odată lămurit: ce doreşti dumneata? — îl întrebă din nou Ţvetuhin.

— Domnule artist! Şi dumneata, domnule... Alexandr Vladimirovici! Vă declar ca în faţa sfintei evanghelii, — şi Tihon începu iarăşi să dea din mîini, — ca în faţa sfintei cruci dătătoare de viaţă — că împreună cu domniile voastre sînt gata să-mi pun viaţa în slujba revoluţiei!

— Prostii ! Delir de bețivan ! — strigă speriat Țvetuhin și începu să se plimbe în lungul și în latul odăii.

— N-aveți încredere ? N-aveți încredere în cuvîntul și în jurămintele lui Parabukin ? Parabukin v-a acoperit în fața jandarmului. A luat asupra lui taina dumneavoastră — cum că, adică, ați venit la azil ca să recrutați oameni pentru munca în ilegalitate ! N-am spus nici o vorbuliță, ci, nobil, am îngropat totul în adîncul sufletului meu !

Pastuhov îl apucă pe Tihon de umăr, îl scutură și încercă să-l ridice.

— Ascultă, băiete, acum văd eu bine ce ești : agent provocator și nimic mai mult ! — zise el. — Hai, scoală-te și cară-te, pînă nu chem sergentul de stradă!

— Nu te-atinge de persoana mea ! — strigă Parabukin, sărind în picioare și îndreptîndu-se amenințător spre Pastuhov.

Țvetuhin se așeză pe dată între ei. Tihon încercă să-l dea la o parte, însă actorul îi apucă pe neașteptate mîinile de la încheietură și începu să i le strîngă cu încetul, mai tare, tot mai tare. Fața lui, pierzîndu-și mobilitatea, se contură mai ascuțită. Se uita țintă în ochii lui Tihon. Încercînd să scape din strînsoare, Parabukin făcu un pas îndărăt. Dar Țvetuhin nu-l slăbi. Făcu și el un pas mai mare, apropiindu-se de vagabond, depărtîndu-i brațele înlături, atingîndu-i aproape trupul cu trupul lui și înfigîndu-i degetele tot mai adînc în încheieturile mîinilor.

— Dă-mi drumul ! Desfă-ți ghearele ! — gemu Tihon. — Of, cum i-a măcinat spitalul puterea lui Parabukin !

Se trăgea mereu îndărăt, din ce în ce mai lipsit de voință, pînă cînd, în cele din urmă, Țvetuhin îl împinse afară dintr-o singură mișcare.

Pastuhov urmărea încremenit această scenă neașteptată, cu fixitatea lacomă, dar stăpînită, cu care urmărea tot ce-l interesa. Se uita la Țvetuhin cum, după ce închisese ușa, își frecă și-și scutură palmele, apoi își ridică ochii în sus, de parcă privirile îi erau atrase de ceva din muchea tavanului. Se vede că trăise adineauri una din clipele acelea pe care le cunoștea de-

mult din fanteziile lui profetice, sau poate chiar din visurile lui: îl întîlnise în sfîrşit pe nemernicul care ridicase mîna asupra lui, iar el apucase mîna aceea, o strînsese, îşi îngenunchiase duşmanul şi trecuse înainte, slobod, măreţ. Putea să ridice capul şi mai sus, pentru că nu-l înlăturase numai din calea lui, ci şi din calea prietenului său, care-l privea acum cu recunoştinţă şi cu dragoste. Ba nu! Care se uita la el de sus, cu silă şi cu ironie—da, într-adevăr, cu ironie!

Pastuhov rîdea, la început abia simţit, apoi tot mai tare, tot mai zgomotos, pînă cînd izbucni în hohote. Dar hohotele se opriră pe neaşteptate. Urmă o clipă de tăcere.

— Eşti un poseur, Ţvetuhin! — zise el în sfîrşit.

— Nu ştiu. Se prea poate. Însă tu n-ai fost în stare să-l alungi pe monstrul acela, iar eu l-am dat afară.

Ca şi cum n-ar fi auzit răspunsul, Pastuhov urmă:

— Nu ţi-am spus eu că idolul acesta al tău, de care făceai atîta caz, o să ne pună într-o zi mîna-n gît? Poftim, plătim acum plăcerea de a poza, de a face pe originalul. Dracu' te-a dus la azilul acela afurisit!

— Nu te-am silit să vii cu mine, Alexandr.

— Atîta mai lipsea! Dar în fond, din pricina ta a început toată povestea. Din pricina ta stau eu în gaura asta şi nu mă pot urni de-aici. Din pricina ta o să plec, poate, din post în post, spre depărtate locuri.

— Ia ascultă, Alexandr, să ştii că încep să mă supăr. Mă insulţi!

— Consideră-te insultat şi du-te dracului! — izbucni Pastuhov, rupînd furios chibritul care nu se aprindea.

— Plec, Alexandr, — zise Ţvetuhin cu glasul răguşit parcă.

— Mă rog.

— Şi nu mă mai întorc.

— Mi-ai face o deosebită plăcere. Cel puţin, or să uite drumul casei mele şi golanii, şi ceilalţi protejaţi ai dumitale.

Pastuhov se aşeză în fotoliu cu faţa spre fereastră, picior peste picior, şi nu se întoarse cît timp Ţvetuhin stăpînindu-se cu greu să nu se grăbească, îşi căută

pelerina şi pălăria şi ieşi pe uşă. Apoi aruncă într-un colţ cutia cu chibrituri, sări în picioare şi începu să alerge şi să se învîrte prin odaie, scuipînd, strigînd şi mormăind nu ştiu ce : îşi pierduse dintr-o dată, fără urmă, obişnuita lui prestanţă.

Ieşind în stradă, Ţvetuhin îl văzu pe Parabukin stînd pe trotuar, cu spatele rezemat de gard, în poziţia aceea comodă, de destindere, pe care o ia omul cînd se aşază pe o canapea : cu picioarele încrucişate, cu capul proptit într-o mînă, privind pe gînduri înaintea lui. Plîngea, pe cît se pare. In lumina serii, obrajii lui buhăiţi şi pămîntii aveau un luciu umed. Plîngea, poate, că n-o să-şi mai schimbe viaţa, că în pieptul lui chinuit inima era ca la toţi muritorii, în partea stîngă, că nu însemna, pentru lumea asta indiferentă şi obosită, nimic interesant. Cine ar fi putut să ştie ? De departe, faţa lui nelămurită, umedă şi încadrată de coama părului, părea aproape frumoasă.

Ţvetuhin îl cercetă cîteva clipe, apoi îşi fîlfîi uşor pelerina şi trecu pe partea cealaltă a străzii.

27

In sfîrşit, Verei Nikandrovna i se fixă o zi cînd să vină după răspunsul la cererea ei, pe care-l aştepta de atîta timp. Liza ţinu neapărat s-o însoţească.

Anticamera procurorului Curţii era în reparaţie. Intrarea se făcea prin curte şi, în loc de sală de aşteptare, fusese pus la dispoziţia publicului culoarul cu bănci goale, de lemn. Spre începutul orelor de birou, pe culoar nu era nimeni. Trecură, fluierînd, cîţiva zugravi cu găleţi ; veni apoi un om de serviciu, care bombăni nu ştiu ce în urma lor, cercetînd podelele stropite cu var.

Vera Nikandrovna încercă să intre de-a dreptul în cancelarie. Il întîlni însă pe Oznobişin. Acesta, recunoscînd în ea o clientă obişnuită a anticamerei, îi promise s-o anunţe substitutului de procuror şi o rugă să aştepte puţin.

— Sînteţi împreună? — i se adresă el Lizei, oprindu-se deodată din mers.

— Da, e cu mine, — răspunse Izvekova.

— Pentru aceeaşi chestiune?

— Nu, avem doar acelaşi drum şi am trecut pe-aici.

— Scuzaţi-mă, dar mi se pare că sînteţi domnişoara Meşkova, nu? V-am văzut la liceu, la serbarea de absolvenţă.

— Da, — îi răspunse Liza.

„Las' că te dau eu în vileag!" spunea limpede privirea lui Oznobişin. „E drept că n-ai nici o vină şi că eşti vrednică de milă", îi răspundeau cele două cute pline de bunăvoinţă din jurul gurii. „Dar ce minunat lucru e să te convingi că tot ce ai încercat să ascunzi e cunoscut de cine ştie cînd!", dezminţea zîmbetul lui insinuant. „Degeaba, n-ai unde să te mai ascunzi! Te-am prins! Cu toate astea nu te speria, că nu-ţi fac nimic", o încuraja şi o mîngîia cu blîndeţe toată înfăţişarea amabilă a supleantului.

— Doriţi să mă întrebaţi ceva? — făcu Liza, intimidată de jocul mut al acestei fizionomii necunoscute.

— Voiam numai să ştiu dacă n-aţi venit pentru aceeaşi chestiune ca şi doamna Izvekova, — căută să insinueze Oznobişin şi, frecîndu-şi mînuţele lui de femeie, intră în cancelarie.

— Ce om ciudat! — suspină Liza. — Probabil că ştie tot despre Kirill, nu-i aşa? De ce nu l-ai întrebat?

— L-am rugat o dată, şi ştii ce mi-a spus? „A răspunde întrebărilor privitoare la procese, asta intră în competinţa exclusivă a domnului substitut de procuror..." Of, Liza, — oftă Izvekova, rezemîndu-se uşor cu umărul de fată, de parcă ar fi căutat un sprijin. — Pentru mine, asta e toată viaţa mea. Iar pentru ei, e doar un caz ca oricare altul. Unul dintr-o sută.

De după cotitura culoarului se auzi un rîs subţirel. Doi funcţionari tineri se îndreptau încet spre uşă. Unul din ei, cu faţa plină rasă din proaspăt, îi povestea ceva colegului său, un tînăr slab, trăgîndu-l cu putere de cot în jos şi oprindu-se la fiecare pas:

— Şi ce crezi că face atunci avocăţelul nostru? Foarte calm, se întoarce către preşedinte, cere cuvîntul şi începe: „În ceea ce priveşte articolul la care s-a referit domnul procuror, domnia-sa ar fi trebuit să ţină seama de lămuririle comisiunii senatului, cu numărul 1215 din 10 mai 1899, în care i se dă acestui articol cu totul altă interpretare". Şi pe urmă, se aşază. Completul de judecată se retrage spre deliberare. Procurorul dă fuga la bibliotecă şi — îţi închipui? — nu găseşte în deciziile senatului nici un număr care să semene măcar pe departe cu numărul citat, nici data aceea din luna mai. Se repede atunci în camera avocaţilor şi — îţi închipui! — peste măsură de furios, declară cum că domnul apărător a indus în eroare pe domnii judecători, întrucît lămuririle senatului, la care s-a referit, nu există şi nici n-au existat vreodată! Dar obraznicul nostru, de colo, îi răspunde perfect liniştit: „Atunci înseamnă că am greşit. Însă asta, domnule procuror, trebuia s-o aduceţi la cunoştinţa Curţii în sala de şedinţe. Acum e prea tîrziu, temperamentul dumneavoastră nu mai poate influenţa desfăşurarea procesului!" Ei, cum îţi place?

Rîsul cel subţirel şi sonor răsună iarăşi pe culoar, dar pînă la urmă, funcţionarul cel slab reuşi să-l tragă pe cel gras, agăţat de braţul lui, pînă la uşa de ieşire.

Îndată ce se stinse ecoul rîsului, de după cotitura culoarului se ivi, zăngănind din lanţuri, un puşcăriaş însoţit de gardianul lui. Îşi aleseră în tăcere cîte un loc pe o bancă în diagonală faţă de cea pe care şedeau Izvekova cu Liza şi se aşezară liniştiţi, ca nişte oameni deprinşi să aştepte mult şi cu răbdare.

Puşcăriaşul era voinic, avea faţa îngustă, frumoasă şi inteligentă, însă privirea ei era parcă înfrînată, ochii nemişcaţi şi fără strălucire. Gura mică şi regulată, ca zugrăvită după un tablou, era închisă între parantezele brazdelor amare. Iar umbra bărbii nerase îi albăstrea obrajii. Stătea cu genunchii depărtaţi, şi lanţul subţire îi atîrna printre picioare de sub haina de postav, despărţindu-se în două la glezne şi atingînd cu verigile lui podeaua. Alături de el, gardianul părea scund. Pe coapsă îi atîrna, într-un toc negru, un pistol

lung. Prin pielea tocului se desluşeau toate amănuntele armei: butoiaşul, cocoşul, pînă şi cătarea enormă. Aşezîndu-se, omul îşi mută pistolul de la coapsă de-a lungul piciorului, aşa că vîrful tocului îi ajunse aproape de genunchi. Apoi îşi strînse cu pumnul sprîncenele zbîrlite, galbene ca paiul, şi tuşi ameninţător. După aceea începură să se uite, amîndoi, la cele două femei.

Liza se simţi tulburată sub privirea puşcăriaşului care o fixa. Adîncimea nemişcată, atrăgătoare şi neagră a pupilelor lui, îi trezea în acelaşi timp şi frica, dar şi un fel de respect. Omul acela tînăr şi, pe cît se pare, neobişnuit de puternic, se gîndea stăruitor la ceva, însă faţa lui părea că renunţase pentru totdeauna să-i oglindească gîndurile. Nu era moartă faţa aceea, trăia — dar cu viaţa încremenită a portretelor.

Liza trebui să facă o mare sforţare ca să-şi ia privirea din ochii acelui om extraordinar. Întorcîndu-se spre Vera Nikandrovna, văzu că şi ea se uita la puşcăriaş şi că nici ea nu-şi putea desprinde privirile de la el. Atunci Liza se întoarse din nou către străin, înfricoşată dar fără să se poată împotrivi — şi deodată observă că gura lui îşi pierduse ceva din regularitatea ei picturală, făcîndu-se copilăreşte rea.

— Oare n-am putea să-l ajutăm cu ceva ? — îi şopti ea deodată Verei Nikandrovna.

— Să-i dăm ceva, adică ? — încercă să lămurească Izvekova.

— Da, da, dar eu n-am nimic... Poate că ai dumneata ?

Vera Nikandrovna deschise poşeta.

— Şi să-i dai dumneata... Eu nu pot ! — adăugă Liza.

Vera Nikandrovna întrebă cu băgare de seamă pe gardian :

— E permis să... să-i dăm ceva ?

— De pomană ? De pomană, da, se poate, — se învoi gardianul ocrotitor.

Izvekova se apropie de puşcăriaş. Omul întinse mîna şi luă banii fără să spună un cuvînt, apropiindu-şi

doar genunchii. Şi lanţurile zornăiră, de parcă spuneau pe limba lor ceea ce ar fi vrut să spună el.

— Cît? — întrebă cu interes gardianul.

Puşcăriaşul deschise pumnul. Gardianul numără cu degetul banii din palma omului, apoi îi făcu semn cu capul să-i bage în buzunar.

— Du-te de cumpără tutun, — zise puşcăriaşul, mişcîndu-şi în silă buzele.

Gardianul se scărpină la frunte, îşi împinse şapca pe ceafă, apoi şi-o aşeză din nou, de nădejde, la locul cuvenit:

— Şi dacă ne cheamă tocmai acum la judecătorul de instrucţie?

— De-ar da dumnezeu să ne cheme pînă-n prînz!

— Depinde, — făcu cu îndoială, gardianul.

Puşcăriaşul se gîndi o vreme.

— Crezi că nu nimeresc uşa şi fără tine? — întrebă el.

— De găsit, o găseşti tu. Dar pe mine or să mă ia la rost: unde e gardianul?

Stăteau de vorbă fără să se uite unul la altul, cercetîndu-le mereu cu ochii pe cele două femei. Ţinîndu-şi cu o mînă pistolul, gardianul scoase din buzunar, cu cealaltă, o cutie de tinichea şi-i dădu un bobîrnac cu unghia. O deschise, o aşeză pe bancă între ei şi începură să-şi răsucească fiecare cîte o ţigară. Ai fi zis că pentru ei nu mai exista nimic pe lume în afară de ocupaţia aceea a lor: mişcările le erau grave şi pline de evlavie, de parcă mînuiau un jertfelnic, şi nu o cutie veche de bomboane englezeşti. Cînd să-şi isprăvească ţigara, gardianul zise liniştit, ca şi cum nici nu şi-ar fi întrerupt vorba:

— Cumpărăm noi cînd mergem acasă...

— Acasă? — se miră Liza adresîndu-se pe jumătate Verei Nikandrovna, pe jumătate gardianului.

Omul zîmbi încîntat, ca un bunic care şi-a speriat în glumă nepoţelul, şi explică binevoitor:

— Acasă la noi, domnişoară... la puşcărie!

Strîngîndu-şi mîinile la piept, ca totdeauna cînd era emoţionată şi aplecîndu-se înainte, gata parcă să se

ridice de pe bancă, Vera Nikandrovna începu să vorbească grăbit:

— Iertaţi-mă, aş vrea să vă întreb. N-aţi putea să-mi spuneţi... Ce poate să însemne că... Uite, băiatul meu e deţinut temporar. Pînă acum mi se îngăduia să-i aduc schimburi. Şi deodată, mi s-a interzis. N-aţi putea să-mi spuneţi... ce poate să însemne asta?

— Depinde, — răspunse gardianul.

Puşcăriaşul îl privi de sus, cu coada ochiului, apoi întrebă:

— E politic sau de drept comun, băiatul?

— Se poate să fie de drept comun? — se înspăimîntă Vera Nikandrovna.

Puşcăriaşul se uită la ea. Faţa lui era, ca şi mai înainte, frumoasă şi puţin răutăcioasă în regularitatea încremenită a trăsăturilor.

— Nu ştiu cum o fi la politici. Dar la noi, numai cînd te repartizează pentru deportare sau cînd te bagă la carceră nu se mai primesc lucruri de acasă.

— La carceră, e la fel şi dincolo! — întări gardianul.

— Doamne, dumnezeule! — gemu Vera Nikandrovna, şi Liza îşi întoarse privirea speriată asupra ei.

De afară intrară cîteva cucoane, după ele cîţiva deţinuţi. Încăperea se umplu de tropăitul bocancilor grosolani şi de miros greu de postav asudat. Lumea se împrăştia prin săli, pe coridoare, prin tot labirintul clădirii mari şi vechi. În locul celor care dispăreau intrau alţii, şi mişcarea creştea fără întrerupere, ca să dea de lucru maşinii uriaşe şi greoaie care pornise să funcţioneze, înghiţind laolaltă, în loc de combustibil, petiţionari, inculpaţi, învinuiţi, martori, reclamanţi.

Intr-un moment de mare învălmăşeală se ivi, iscîndu-se parcă din însăşi această învălmăşeală, chipul lui Pastuhov. Şi aici, ca peste tot unde se arăta, Alexandr Vladimirovici atrase îndată atenţia tuturor prin ţinuta sa dezinvoltă, care se afirma ca un scop în sine. Toată lumea de pe culoar se uită la el cum călca, iar el desigur că n-ar fi luat în seamă pe nimeni dacă Vera Nikandrovna nu s-ar fi ridicat deodată de pe bancă, în clipa cînd trecea pe dinaintea ei.

— Bună ziua, Alexandr Vladimirovici, — i se adresă ea, cu tonul acela emoţionat şi rugător pe care şi-l lua tot mai des în timpul din urmă. — Fiţi atît de bun şi spuneţi-mi, vă rog : n-aţi aflat, cumva, dacă aţi fost chemat pentru aceeaşi afacere ca şi Kirill al meu, sau pentru altceva ?

Pastuhov îşi ridică colţurile gurii, închipuind obişnuitul lui surîs de ghips, atît de nepătruns, apoi îşi mută privirea asupra Lizei. In acelaşi timp îi strînse din treacăt mîna Izvekovei şi zise, lăsînd să i se strecoare oarecum în silă printre dinţii întredeschişi, vorbele nu tocmai lămurite :

— Vedeţi, încă nu se poate şti absolut nimic. Am impresia că am nimerit în China. Toată lumea îi dă înainte cu ploconelile: „Fiţi liniştit, n-aveţi nici o grijă !" Dar eu tot nu ajung să înţeleg ce vor de la mine chiţibuşarii ăştia ? Fapt e că mă cheamă — şi nu ştiu pentru ce !

Se uita mereu la Liza, care se ridicase în picioare ca o şcolăriţă.

— Ne cunoaştem, nu ? — întrebă Pastuhov, salutînd. — E aşa de întuneric aici ! Iertaţi-mă... Tot la substitutul de procuror aveţi treabă şi dumneavoastră?

— Da, trebuie să mă cheme îndată, — răspunse Vera Nikandrovna. — Sîntem aici cam demult.

Pastuhov îşi dădu seama că dacă femeile ar trece înaintea lui, situaţia i s-ar complica, fie numai prin faptul că va fi al doilea şi i s-ar respinge mai uşor cererea. Obrajii i se înălţară şi mai mult.

— Iertaţi-mă, n-aţi avea nimic împotrivă dacă aş trece eu înaintea dumneavoastră ? Mă doare capul îngrozitor. N-am dormit toată noaptea.

Vera Nikandrovna se învoi fără ezitare, cu grabă chiar, aşa că Pastuhov intră sprinten în cancelarie.

Dar nu trecu mult şi ieşi de acolo cu totul alt om. Toată poza i se risipise, păşea rar, plictisit. Se aşeză lîngă Izvekova şi zise, răsuflînd cu greu :

— M-au rugat să aştept. Să aştepţi, asta e politeţea funcţionarilor !

Cercetîndu-l apoi pe puşcăriaş cu privirea lui ostenită, dar veşnic lacomă, îşi propti buza de jos cu de-

getul cel mare şi se întoarse către Liza, zîmbind viclean :

— Uite-aşa or să-mi pună şi mie lanţuri la picioare şi or să mă pornească pe drumul Vladimirului [1]. Şi nu e nimic de făcut ! Fir-ar a dracului de treabă !

— De fapt, pentru ce anume umblaţi dumneavoastră ? — îl întrebă Izvekova.

— Am cerut să mi se ridice obligaţia de a nu părăsi oraşul. Închipuiţi-vă că nu mă pot urni din loc ! Parcă-s copaia cu aluat de pe cuptor. E o absurditate ! Am cerut să fiu primit de procuror. Mi se răspunde că nu se procedează aşa. Ei, şi cum se procedează, mă rog ? „Faceţi o cerere şi procurorul o va examina". Ce sălbăticie !

— Ştiţi, aveţi perfectă dreptate ! — începu Vera Nikandrovna, prinzînd gust de vorbă. Se pregătea să-i împărtăşească lui Pastuhov povestea demersurilor ei, dar în aceeaşi clipă se pomeni chemată în cancelarie.

Oznobişin o însoţi pînă la cabinetul substitutului de procuror. Vera Nikandrovna cunoştea camera aceea, cu storuri de olandă la ferestre, cu masa impunătoare din mijloc, cu cele trei fotolii la oarecare depărtare de masă şi cu înaltul funcţionar, care părea un accesoriu indispensabil al cabinetului. Ridicîndu-se de la locul lui, omul legii îi arătă Verei Nikandrovna un fotoliu, apoi se aşeză din nou, fără să se îndoaie din mijloc. Vestonul lui alb nu făcea nici o cută. O lăsă pe Vera Nikandrovna să se aşeze, apoi îi declară, scoţînd cuvintele unul după altul, de parcă le alegea o dată pentru totdeauna :

— Excelenţa sa domnul procuror al Curţii a pus pe cererea dumneavoastră următoarea rezoluţie : „Se respinge, avînd în vedere absenţa de motive pentru ameliorarea măsurilor preventive".

Aruncă o privire asupra Izvekovei. Femeia tăcea. Se făcuse doar ceva mai palidă.

— Doriţi să mai întrebaţi ceva ?

— Se respinge de tot ? Definitiv ?

— Aţi cerut ca fiul dumneavoastră să fie eliberat

[1] Drumul principal spre Siberia trecea prin Vladimir. (N. red. rom.)

pe cauţiune morală, pe motiv că este bolnav. Lipseşte motivul: fiul dumneavoastră este sănătos.

— Definitiv? — repetă încet Vera Nikandrovna.

— Ce vreţi să spuneţi prin acest „definitiv"? In momentul de faţă e sănătos. Motivul ar apărea însă, fără îndoială, în cazul cînd băiatul s-ar îmbolnăvi.

— Vreau să ştiu, adică, dacă nu mai există nici o nădejde.

— Arestarea se menţine pînă la terminarea instrucţiei judecătoreşti şi pînă la pronunţarea sentinţei.

— Şi eu ce să fac acum? — întrebă Vera Nikandrovna, cu o simplitate plină de neputinţă.

— Puteţi cere eliberarea pe cauţiune materială.

— Intr-adevăr? — tresări fremătînd din tot trupul Vera Nikandrovna. — Dar cum, cum s-o fac? Fiţi aşa de bun şi spuneţi-mi, vă rog!

— Faceţi o cerere adresată excelenţei-sale domnului procuror.

— Nu, voiam să zic... e vorba de bani, nu-i aşa?

— De o cauţiune în bani, bineînţeles.

— Da, înţeleg. Dar voiam să întreb... cam cîţi bani ar trebui?

— Suma va fi stabilită în cazul cînd excelenţa-sa va găsi de cuviinţă să aprobe ameliorarea măsurilor preventive.

— Insă ar trebui să ştiu ce reprezintă această cauţiune? Cîţi bani? Cîteva sute sau, poate, o mie de ruble?

— Pot să vă spun aproximativ, pe baza precedentelor, dar fără să stabilesc nimic dinainte. Cîteva mii. De fapt, rar se întîmplă să treacă de zece.

— Daţi-mi voie, — îl întrerupse Vera Nikandrovna, zîmbind cu o mirare copilărească şi încreţindu-şi fruntea. — De unde să iau eu atîţia bani? Nu-i am.

Substitutul de procuror se ridică din nou de la locul lui:

— Mă scuzaţi, dar întrebarea dumneavoastră e atît de personală... De fapt, vă priveşte numai pe dumneavoastră. Incît eu...

Făcu un gest de neputinţă, aplecîndu-şi în acelaşi timp capul.

— Vă mulţumesc, vă mulţumesc, — zise Vera Nikandrovna, ţinîndu-şi răsuflarea. Şi ieşi din cabinet cu paşi mărunţi şi grăbiţi.

Liza o aştepta chiar la uşa cancelariei. Trecură pe lîngă puşcăriaş şi gardianul lui, fără să mai bage de seamă ochii străini care le urmăreau. Pastuhov dispăruse pe undeva. Banca lor era ocupată acum de alţii.

Afară era lumină multă. Pe cer rătăceau, pierduţi, cîţiva norişori rămaşi în urma turmei de nori de ploaie. Strălucirii lor albe le răspundeau, pe pămînt, butoaiele mîzgălite cu cretă, tărgile, o ladă uriaşă cu var stins bătînd în albastru. Zugravii, albi din cap pînă-n picioare, cerneau praf de alabastru şi îşi căutau de treburile lor. Alături, erau nişte stive nu prea înalte de scînduri. Ajungînd lîngă ele, Vera Nikandrovna şi Liza se aşezară amîndouă deodată, de parcă se înţeleseseră de mai înainte.

In tăcerea lor pe care n-o tulbura nici o şoaptă era frica, pe care fiecare din ele o simţea în cealaltă, de a recunoaşte că s-a petrecut o schimbare hotărîtoare, poate chiar ireparabilă, în mersul afacerii care le adusese acolo. Tăcerea le chinuia, şi totuşi nu scoteau nici un cuvînt, neştiind cum să se cruţe una pe alta în clipa aceea grea. Praful alb le învăluia ca un nor subţire. Il înghiţeau, dar nici nu le trecea prin gînd că ar putea să se mute mai încolo, să plece din curte, mai departe de clădirea aceea care părea că le ţintuise toate aşteptările. Se uitau la faţada rece, la liniile drepte ale ferestrelor aşezate la distanţe egale, dar nu-şi dădeau bine seama la ce se uitau, după cum nu puteau înţelege de ce stăteau acolo, în praf.

— Hei, domnişoarelor, păzea că vă stricăm pălăriile ! — strigă în glumă un zidar vesel, răsturnînd în ladă un sac cu var şi sărind la o parte, ca să se ferească de norul compact şi alb care se ridica.

Ca trezită fără veste din somn, Liza întrebă :

— S-a întîmplat ceva ?

— Nu, nu, — răspunse repede Vera Nikandrovna, — dimpotrivă, dimpotrivă ! Mi s-a spus că e perfect sănătos, slavă domnului !

— Dar ce s-a făcut cu cererea aceea? N-or să-i dea drumul?

— Lui Kirill? Nu. Adică, or să-i dea drumul, or să-i dea, negreşit. Dar nu aşa, pe cauţiune morală, ci pe cauţiune materială. Depunem ceva... Inţelegi?

— Depunem? Ce depunem? Aşa, ca un fel de gaj?

— Nu, ai înţeles greşit. Nu e vorba de nici un gaj. Adică, este... Trebuie să depunem bani. Să dăm o sumă oarecare... şi atunci, or să-i dea drumul, înţelegi?

— Or să-i dea drumul pe bani?

— Hotărît. Numai, trebuie să dăm ceva bani. Mai tîrziu, ni-i vor restitui, fără îndoială, înţelegi? Atunci cînd Kirill va fi achitat definitiv.

— Dar de ce să-i mai depunem, dacă tot or să ni-i dea îndărăt mai tîrziu?

— Ei, nu e chiar aşa. Ni-i dă îndărăt numai dacă... numai dacă îl achită. Doamne, cum nu înţelegi tu? E vorba de cauţiune materială, înţelegi?

— Inţeleg, — răspunse Liza, şi cam speriată, dar şi cam jignită. — Inţeleg. Asta înseamnă că, deocamdată, e numai aşa, provizoriu...

— Da, numai aşa, provizoriu.

— Şi pentru ce sumă s-ar învoi să-i dea drumul?

— Dar înţelege că nu se învoiesc deloc! — ridică glasul enervată, Vera Nikandrovna. Şi deodată se aplecă spre Liza, o îmbrăţişă şi-şi lipi obrazul de obrazul ei. — Iartă-mă, fetiţo dragă, iartă-mă! Asta-i aşa, o simplă formalitate.

— Aşa mă gîndeam şi eu, că e numai o formalitate, — îi răspunse Liza, mai jignită încă, dar în acelaşi timp înduioşată: simţea cum începeau s-o usture ochii a plîns.

Insă, îndată după aceea, începură să vorbească amîndouă cît se poate de serios şi de chibzuit.

— Trebuie să facem o cerere, — explică Izvekova. — Dar, mai ales, trebuie să ne gîndim de unde scoatem banii.

— Să ne gîndim.

— Da. Mai am cîteva lucruşoare. Foarte bune. Aş putea să duc unele din ele la Muntele de Pietate. Altele să le vînd. Pe urmă, am verighetele...

— Şi eu pot să-mi dau inelul. E cu acvamarin. Tot nu-l port, aşa că cei de-acasă n-or să bage de seamă, — se grăbit să adauge Liza. — Şi mai tîrziu îl putem răscumpăra, nu-i aşa?

— Desigur, — încuviinţă Izvekova. — Totuşi, e aşa de puţin!

— Dar cîţi bani trebuie?

— Destul de mulţi. Doamne, ce tot vorbesc! — strigă deodată Vera Nikandrovna cu o bruscă deznădejde.

Îşi propti coatele pe genunchi, aplecîndu-se şi cuprinzîndu-şi capul în mîinile care-i tremurau.

— Avem nevoie de mii, de multe mii! De unde, de unde să le luăm, dumnezeule, doamne?

— Linişteşte-te, — căută s-o potolească Liza, cu glas scăzut. — Stai puţin, să chibzuim.

— Doamne, fetiţo dragă! La ce bun să mai chibzuim? Numai un om bogat ar fi în stare să scoată atîţia bani. Cineva, aşa ca tatăl tău de pildă. Şi poate chiar mai bogat decît el! Dacă tatăl tău ar avea alte sentimente faţă de bietul Kiriuşa al nostru, dacă n-ar avea nimic împotriva căsătoriei voastre — l-ar ajuta, nu-i aşa? Că doar ţi-e tată, nu duşman, nu-i aşa?

— Fără îndoială, — răspunse Liza privind undeva, într-o parte, de parcă-şi răspundea singură. — Dar, ştii... nu ţi-am spus încă... tata îmi pregăteşte viitorul potrivit cu vederile lui.

— Vrea să te mărite? — întrebă Vera Nikandrovna, îndreptîndu-se din mijloc şi aşezîndu-şi, grăbită, părul sub pălărie.

Liza încuviinţă cu capul.

— Dar mama, mama dumitale ce zice? E cu putinţă să vrea şi ea una ca asta?

— Nu, mama nu vrea. Dar dumneata nu-l cunoşti pe tata!

— Doar ştie că dumneata şi Kirill vă iubiţi! — urmă Izvekova cu aprigă gelozie. — Cum poate să te silească?...

— Tata sileşte totdeauna, şi pe toată lumea să facă ce vrea el. Şi pe el singur se sileşte.

Verei Nikandrovna i se păru că fata de lîngă ea, pe care o cunoştea atît de bine şi care-i era atît de aproape sufleteşte, dispăruse deodată. În ființa aceea amorțită, care-şi pierduse parcă toată prospețimea, se simțea o luptă dîrză, peste puterile ei, pentru o hotărîre care-i stătea împotrivă. Dar dacă ar fi întrebat-o cineva pentru ce anume luptă aşa, într-ascuns, Liza n-ar fi putut să răspundă. Ştia că e pe cale să ia o hotărîre, dar nu era în stare să creadă că o va lua într-adevăr şi că o va duce pînă la capăt, primind să se mărite cu un om pe care nu-l voia de bărbat. Mai curînd îi venea să creadă că dimpotrivă, e pe cale să iasă cu orice preț din voia tatălui ei şi să nu se mărite. Dar îi venea greu să se hotărască la acest pas, deoarece era deprinsă să se supună.

— Ce fel de om e? — întrebă Vera Nikandrovna privind-o pe Liza cald, cu o milă dureroasă.

— Unul Şubnikov.

— E bogat?

— Da.

— Şubnikov, bogătaşul? — Verei Nikandrovna nu-i venea a crede.

— Da, el, — răspunse Liza şi fața i se lumină dintr-o dată de un surîs şăgalnic, fugar ca o scînteie. — E nebun după mine.

Tăcu, cuprinsă de o sfială cumplită, urmărind încet şi cu încordare gîndul care-i venise pe neaşteptate.

Vera Nikandrovna avu o tresărire de spaimă. Sări în picioare şi, apucînd-o pe Liza de mîini, începu să i le frămînte într-ale ei, aşa cum faci cînd vrei să trezeşti din somn un om adînc adormit. O întrebă aspru, ca pe un elev rău care greşise cu ceva:

— La ce te-ai gîndit? Răspunde-mi. Spune, haide, spune la ce te gîndeşti? Nu vrei să-mi spui? Poate că te-am înțeles greşit? Taci?... Atunci, am ghicit...

Se aşeză din nou, păstrînd mîinile Lizei într-ale sale.

— Uite ce e, fetiţo dragă, — vorbi ea blînd, — prostuţă mică şi... bună! Dacă ţi-ai închipuit măcar o clipă că şi prin capul meu bolnav a putut să treacă acelaşi gînd deznădăjduit care a trecut prin căpuşorul tău — uite, îţi dau cuvîntul că nu-i adevărat! Ţi-o jur pe viaţa lui Kirill...

Lăsă să treacă un timp, apoi mîngîie uşor mîna fetei.

— Ar fi îngrozitor dacă te-ai mărita numai pentru că aşa îţi porunceşte tatăl tău. Ar fi îngrozitor şi lipsit de orice raţiune. Dar dacă ai face-o pentru altceva, dacă te-ai mărita ca să-l ajuţi pe Kirill... pentru că la asta te-ai gîndit, nu-i aşa?... Dacă ai face-o ca să poţi face rost de cauţiunea aceea nenorocită, irealizabilă — atunci ai săvîrşi o faptă ruşinoasă, fără scrupule. Eu, una, n-aş primi... nu, n-aş primi de la tine asemenea bani. Aşa ceva nu se poate, nu se poate, înţelegi? Lasă gîndurile astea, prostuţă mică!

Liza se întoarse dintr-o dată cu spatele. Şi multă vreme rămaseră amîndouă aşa, fără să se clintească. Apoi Vera Nikandrovna zise, maternă:

— Aşează-ţi părul, Liza. Vine Pastuhov...

Alexandr Vladimirovici era aproape de ele. Se îndrepta spre poartă cu mersul lui obişnuit, degajat şi uşor. Îndată ce le văzu, dădu din cap prietenos şi familiar. Ajungînd în dreptul lor făcu un pas, dar se opri la oarecare distanţă, ca să nu creadă cumva că avea de gînd să stea la taifas cu ele.

— Văd că sîntem tovarăşi de suferinţă! — oftă el clătinînd din cap cu milă. — V-au respins cererea, nu-i aşa? Şi pe a mea, la fel! Am pierdut orice nădejde!

Plescăi copilăreşte din limbă, a joacă, cercetînd în acelaşi timp, cu o privire lungă şi duşmănoasă, întreaga faţadă a clădirii.

— Justiţie, — zise el rar şi răspicat, cu un surîs răutăcios. — Ce mai justiţie! N-avem încotro, o să facem cunoştinţă şi cu asta! Trebuie să te înveţi cu de toate. Trebuie să le cunoşti pe toate.

Îşi ridică obrajii în sus, într-un fel de surîs amabil.

— De ce staţi în praful ăsta? Pfui, mi-a iritat

nasul! Iertaţi-mă, mă duc. Vă sfătuiesc să faceţi la fel: duceţi-vă undeva la aer curat — fie şi la Lipki. Trebuie să ne aerisim creierii de toată murdăria asta!

Făcu un semn cu capul în direcţia clădirii şi-şi ridică panamaua, cu eleganţă.

Strada i se păru pitorească, frumoasă. Alegea dinadins amănuntele cele mai încurajatoare oprindu-şi atenţia asupra lor: chinezul care dădea din cap în vitrina unui magazin cu ceai; recipientele de forme ciudate, pline cu lichide colorate violent, din geamurile farmaciei; stămburile multicolore de pe tarabele din Gostinîi dvor şi cucoanele cu păsări întregi pe pălăriile lor uriaşe.

Se simţea însă nesfîrşit de trist. Piesa nu mergea deloc, îi pierise orice poftă s-o mai scrie. Sezonul era pierdut. Moscova încetase asalturile telegrafice, înlocuind furia dragostei printr-o totală indiferenţă. Mai lipsea doar să-i ceară teatrul daune pentru nerespectarea contractului! Pastuhov se şi vedea sortit uitării. In mintea lui dăinuia încă visul încîlcit, întrerupt de cîteva ori în cursul nopţii şi iarăşi reluat de la capăt de-a lungul unei toropeli istovitoare. Se făcea că toată odaia lui era plină de geamantane, iar el trebuia să se grăbească. Se chinuia să-şi vîre în buzunarul hainei o cutie cu compasuri, dar cutia îi luneca mereu afară. Alături de el stătea un student pe care-l cunoştea demult şi pe care-l chema Karlson — gol pînă la brîu, trandafiriu şi gras, purtînd la gît un guleraş de dantelă ca Pierrot. O actriţă, cu cearcăne negre ca cerneala în loc de ochi, fuma o ţigară, tolănită pe pat. Karlson se culcase lîngă ea, iar bărbatul ei — un omuleţ sfios şi blînd îmbrăcat în uniformă de impiegat de la căile ferate — nici nu-i lua în seamă, ci îi povestea nu ştiu ce lui Pastuhov, despre o grădiniţă de copii. Intr-adevăr, în odaia de alături se învîrteau în loc o mulţime de copii. Erau mulţi, foarte mulţi, şi Pastuhov ştia că trebuie să facă ceva pentru ei. Dar nu putea, deoarece era tîrziu şi ar fi pierdut trenul, iar cutia cu compasuri îi cădea mereu din buzunar. O prindea şi o îndesa la loc pe sub haină, dar cutia începea iarăşi să lunece afară. Atunci, omul cel

blînd în uniformă îi întinse un pieptăn care nu era al lui şi Pastuhov începu să se pieptene. Trăgea în răspăr cu pieptănul acela străin, dar părul îi cădea mereu la loc pe frunte, iar Karlson-Pierrot rîdea, privindu-l cu ochii lui incolori, sterili. Şi toate acestea ţineau exasperant de mult, iar el se gîndea mereu că întîrzie şi se grăbea înspăimîntat de a-şi simţi neputinţa în faţa geamantanelor care se înmulţeau întruna în jurul lui.

Pînă şi amintirea acestor prostii îl deprima acum pe Pastuhov. Aşa că simţi o adevărată uşurare cînd, la Lipki, unde ajunsese rătăcind în neştire, se auzi strigat pe nume. Era Mefodi. Cu zîmbetul înflorit pe buzele groase, Mefodi porni alături de el, vesel şi cu chef de vorbă. Începu să-i spună că nu se mai văzuseră de o veşnicie, că de atunci se petrecuseră multe — şi alte lucruri fără nici un rost. Pastuhov îi tăie vorba.

— Ascultă, bătrîne, nu cumva ai o carte de visuri?

— Ce ? Ai ajuns la cartea de visuri ? Te-a răzbit ! — şi Mefodi izbucni în hohote de rîs. — Carte de visuri n-am, dar aş putea să te duc la o babă ghicitoare.

— Fără glumă, ce-o fi însemnînd cînd visezi cutie de compas ?... Nu ştii ?

— Uite ce înseamnă, măi frate-meu, — începu Mefodi, împrumutînd tonul serios al lui Pastuhov. — Asta se-ntîmplă cînd nu bei prea multă vreme. Numai atunci încep să ţi se arate în vis fel de fel de aparate ştiinţifice. Înseamnă că intelectul are tendinţa să domine firea omenească. Nu, nu-i bine să visezi compasuri !

— Văd şi eu că nu-i bine. Însă degeaba îţi baţi joc de superstiţii, seminaristule ! E lucru demult ştiut că voi, seminariştii, sînteţi cinici. Însă Vladimir Soloviov a purtat în buzunar o viaţă întreagă o gogoaşe de ristic, încredinţat fiind că asta o să-l vindece de hemoroizi.

— Se întîmplă de-astea cu filozofii.

— Să-ţi dau alt exemplu : un pictor, nu un filozof — şi ce pictor ! Un adevărat maestru : Levitan. Ai auzit de el ? Avea aorta mărită. Şi purta lut pe piept. Un săcuşor întreg cu lut !

— Ei bine, bine, m-ai convins ! — făcu Mefodi plecîndu-şi capul cu supunere. — Şi pe urmă, degeaba

mă dojeneşti pentru cinismul meu. Într-adevăr, cred că nu-i bine să visezi compasuri: cînd îl apucă pe Ţvetuhin furia invenţiilor, totdeauna visează fel de fel de maşinării.

— Nu-mi vorbi, te rog, de Ţvetuhin al tău, — bombăni Pastuhov cu dispreţ.

— Ţi-e ruşine, hai? — îl dojeni Mefodi. — Văd şi eu că ţi-e ruşine. Să te cerţi cu un prieten ca el! Cu un om ca el! Pentru că, orice-ai zice, Ţvetuhin e un geniu!

— Nu-i un geniu, e un dobitoc.

— Una n-o împiedică pe cealaltă. Dar pot să-ţi spun de pe acum că, atunci cînd biograful tău va ajunge la capitolul în care va vorbi de felul cum ai dat afară din casă pe acest mare actor — capitolul acesta va fi pata neagră a vieţii tale.

— Nu-mi pasă de nici un biograf!

Şi oprindu-se brusc pe loc, Pastuhov strigă înfuriat:

— Ei, haide, haide, să vină la mine geniul cela al tău! N-am nimic împotrivă! Numai să ştii că nu mă duc eu întîi la el!

— E mîndru, n-are să vină, — tresări Mefodi, speriat. — Doar tu l-ai dat afară pe el, nu el pe tine.

— Am şi eu mîndria mea.

Pastuhov îl trase pe Mefodi spre o bancă şi-l sili să se aşeze, lăsîndu-se şi el, greoi, alături.

— Dracu' m-a legat cu sforicica de tine şi de Egor! Că, uite, nu pot scăpa cu nici un preţ de obligaţia aceea idioată de a nu părăsi oraşul! Nu mai lucrez! I-am făcut figura, teatrului din Moscova! Auzi, să stau aici şi să aştept! Dar ce să aştept, mă-ntreb?...

— Condoleanţele mele, — îi răspunse Mefodi liniştit. — Dar ce ai, mă rog, cu mine şi cu Egor? Avem şi noi de suferit. Ieri m-am pomenit la mine cu Meşkov. Mi-a făcut cunoscut că în termen de o săptămînă trebuie să-i liberez casa. Şi de ce, mă rog? Cică vrea să dărîme toate acareturile din curte, să nu mai aibă chiriaşi. „Nu vreau, zice, să mă mai expun la neplăceri". Eu de colo, că cîr, că mîr. Nici nu vrea să audă. „Dumneata, zice, eşti bănuit de poliţie. N-am nevoie de-alde dumneata în casa mea!" Eu iar încerc să-i

aduc fel de fel de argumente. Aşi, ţi-ai găsit! Zi-i proprietar şi pace!

— Şi unde te muţi atunci?

— Fie şi la azil, dacă altfel nu s-o putea!

Pastuhov clipi din ochi, oftă, rupse o crenguţă dintr-o tufă de salcîm şi începu să-i smulgă frunzele.

— După ce plec eu, te poţi muta la mine, atîta timp cît casa mai este a mea, — zise el cu bunătate. Dar îndată se înfurie din nou: — Vorba e, cum să plec, cum să plec? Ia ascultă tu, seminaristule. Eşti băiat deştept: sfătuieşte-mă cum să scap, cum să scăpăm noi, tustrei, din capcana asta? Doamne, ce plictiseală! Îţi vine să te-ncurci cu vreo fată!

Şi într-adevăr, se uita cu ochi aprinşi la nişte domnişoare care veneau dinspre grădina de flori.

Mefodi se gîndi ce se gîndi, închise uşor din ochi şi zise:

— Aici, mintea nu te poate ajuta. Nu trebuie să te iei după logică, ci altcumva, transcendental.

— După cartea de visuri? — zîmbi Pastuhov.

— Într-un fel oarecare, cu totul lipsit de sens. Ceva cît mai prostesc. De pildă, cum fac bucătarii. Au ei nişte trucuri de-ale lor, misterioase: ca să fiarbă bine o găină bătrînă, o pun la foc cu un dop de cristal.

— Ei, asta-i! — tresări Pastuhov cu o nestăpînită pornire de interes.

— Să fiu al dracului! Acelaşi dop de cristal ajută să fiarbă şi fasolea, şi mazărea.

— Ia te uită, frate, ce comedie! Habar n-aveam.

— Ei, vezi? Dacă am putea găsi şi noi un dop de cristal. Atunci, poate că s-ar aranja lucrurile!

Pastuhov parcă înviase. Îl privea pe Mefodi cu lăcomie şi cu admiraţie, ca un copil. Îi plăcea fenomenul ăsta, cu cicatrice pe nas, care avea pe cît se pare mirosul unui cîine de vînătoare. Izbucni în rîs:

— Hai, vino! — zise printre hohote, neputînd să se potolească. — Vino colea, alături. Are nişte bere „Jiguliov", proaspătă de ţi-i mai mare dragul. Hai să căutăm dopul de cristal!

Se aplecă spre Mefodi, îl îmbrăţişă şi-l ridică de pe bancă.

Dacă arunci o piatră de sus, de pe munte, ea trage în căderea ei încă una, pe urmă încă una, acestea prăvălesc alte zeci, care prăvălesc la rîndul lor sute — pînă cînd o avalanşă întreagă de bolovani, de sfărîmături de stîncă şi bulgări de pămînt se prăbuşeşte în prăpastie în goană tot mai ameţitoare. Munţii vuiesc, praful învăluie ca un fum povîrnişurile, ecoul bubuie ameninţător de-a lungul văilor. E înspăimîntătoare avalanşa în munţi şi, odată dezlănţuită nimic n-o mai poate opri : e prea tîrziu să mai regreţi că ai aruncat cea dintîi piatră.

Tot aşa, o hotărîre luată pe neaşteptate poate învălui omul în evenimente de neînlăturat, înlănţuindu-l, agăţîndu-se unul de altul, cele adevărate înbinîndu-se cu cele închipuite, de multe ori cele închipuite fiind mai puternice decît cele adevărate, după cum ecoul pare mai înfiorător decît sunetul care i-a dat naştere.

Niciodată nu văzuse strada pe care stăteau Meşkovii o nuntă mai bogată decît nunta Lizei. Şirul impresionant de trăsuri închise — în frunte cu acel impunător cupeu gălbui, care o dusese pe Liza la cununie şi în care se întorsese apoi de la biserică tînăra pereche Şubnikov — trecea pe stradă, se întorcea, se aşeza frumos la rînd dînd la o parte birjele obişnuite, apoi dispărea nu se ştie din ce pricină, ca să se întoarcă iarăşi, în goană mare, la locul de unde plecase. Uneori cupeurile se opreau nemişcate, mai solemne decît piesele de artilerie la paradă ; alteori începeau să se agite fără veste şi să pornească toate deodată, oglindind în suprafeţele lor lăcuite mulţimea de gură-cască de pe trotoare.

Toamna era în toi, dar mai sufla încă un vînt călduţ. În casa Meşkovilor, lumea se topea de căldură şi toate ferestrele erau larg deschise. Toată strada ar fi vrut să pătrundă înăuntru pe ferestrele acelea, să-şi facă loc pînă la masa la care se benchetuia, să-şi vîre nasul în toate tainele ceremoniei, în buzunarele Şubnikovilor, în sipetele Meşkovilor, pînă şi în sufletul mirelui şi al miresei. Larma flecărelii, a bîrfelilor, a

poveştilor, zbura dintr-un capăt în altul al străzii, intra în curte, pătrundea pînă în bucătărie şi, ca un curent de aer, răbufnea iarăşi afară, în stradă.

Nimic nu scăpase nepotolitei curiozităţi omeneşti: nici faptul că nunta era cît pe ce să nu se mai facă, deoarece, din zgîrcenie, Merkuri Avdeevici nu voia să dea fie-si nici un fel de zestre; nici faptul că Viktor Semionovici o înduplecase pe mătuşă-sa să-şi calce peste mîndrie şi că ea, într-adevăr, o lăsase deoparte, deoarece bine-a zis, cine-a zis: că trăieşti cu omul nu cu zestrea; nici faptul că Meşkov, în loc să dea zestre fetei, luase asupră-şi întreaga cheltuială a nunţii, şi acum căuta să „dea gata" toate neamurile bogate; nici faptul că mirele era nebun după mireasă, iar mireasa nu dormea noaptea de mîhnită ce era. Aici venea, inevitabil, zicala: „Cu vremea vine ea şi dragostea" şi încă multe alte zicale. Iar printre toate acestea, se cerceta cît se plătise la biserică pentru cădelniţe, cît costase corul de la arhiepiscopie, cum era îmbrăcat fiecare nuntaş, cine păşise cel dintîi, la biserică, pe pernele aşternute în calea lor: mirele sau mireasa? Prin urmare cine va ţine frînele în căsnicie: bărbatul sau nevasta? — şi că nu fusese respectată cutare datină. Oamenii îşi aduceau aminte cum se petrecea pe vremuri pe la nunţi şi se întrebau cîte bucăţi de mătase căpătase peţitoarea. Într-adevăr — o, doamne! — nici o altă împrejurare din viaţa omului nu dă loc la atîta vorbă lungă, ca o nuntă. Era destul să se ivească la fereastră vreo fată gătită, făcîndu-şi vînt cu evantaiul, ca pe trotoar să şi pornească presupunerile: cine-o mai fi şi frumuşica aceea? Din partea cui, a ginerelui sau a miresei? Era destul să răzbească prin larmă un glas mai ridicat, ca lumea să şi pornească cu întrebările: cine-o fi strigînd? Naşul sau poate peţitorul, sau poate vreun cavaler de onoare?

Dar ar fi fost greu să-şi închipuie cineva ce era în casă, în casa lui Merkuri Avdeevici, unde nu se mai găsea un colţişor liber, unde orice urmă de autoritate fusese smulsă din mîinile stăpînilor de către şeful bucătar, ajutorii de bucătar şi feciorii, unde tunetele muzicii se întreceau cu pocnetele dopurilor, iar pocnetele

dopurilor cu cîntările de slavă ale protodiaconilor, unde mirosul bucatelor îţi gîdila nările şi unde răsunau pe toate tonurile strigăte de încîntare şi urale!

Ordinea simandicoasă fusese demult răsturnată. În locul ei stăpînea acum o anarhie veselă şi fiecare căuta să petreacă după pofta inimii lui.

Nastenka încerca mereu să dea petrecerii o întorsătură ca pe vremuri. După ce mai trăgea o duşcă de rachiu de prune, începea cîte un cîntec de joc. Dar nimeni nu mai ştia cîntecele cele vechi. Muzica acoperea glasul cîntăreţei şi atunci Nastenka, fluturîndu-şi batista, pornea printre scaune, bătînd din tălpi, aruncînd din ochii ei de lac negru priviri pline de dulceaţă şi aplecîndu-se cînd la urechea peţitorilor, cînd la a tinerilor căsătoriţi, ca să-i mai tămîieze puţin.

Prietenii lui Viktor Semionovici, care în redingotă, care în frac, înţepeniţi în gulere tari cu colţurile răsfrînte, ţineau pe rînd cîte-o cuvîntare şi, cum începeau să se cam încurce în operele din cale-afară de rafinate ale şefului bucătar, cereau feciorilor să le aducă varză acră şi murături.

Cavalerul de onoare al ginerelui, cu obrazul ca o turtiţă uşoară arsă pe margini, cu favoriţi şi bucle încreţite cu fierul, umflîndu-şi plastronul scrobit cu trandafiraşi brodaţi căuta, în ciuda gălăgiei din jur, să-şi ducă pînă la sfîrşit cuvîntarea:

— Adu-ţi aminte, Vitiuşa, de anii copilăriei noastre, — striga el legănîndu-se şi întinzîndu-şi mîinile, ca şi cum voia să-şi păzească prietenul de un pas fatal. — Adu-ţi aminte de veselia noastră. De năzdrăvăniile noastre. Ce să mai spun! Toate astea nu-s chiar atît de departe. Şi, iată!... Prietenia noastră a crescut an de an. Ce emoţionant e, pe cinstea mea! Parcă te văd biciclist, Vitea. Cum să uităm noi asta? Sau, iată-te zburînd cu şargul tău. Ce agerime! Cine nu te-a invidiat cînd alergai mîncînd pămîntul? Uşor ca vîntul. Iar acum, iată că şi pe calea vieţii ne-ai întrecut pe toţi. Ne-ai luat-o înainte cu o lungime! Dar noi nu-ţi spunem adio, Vitea! Ne vom mai întîlni şi în chip de oameni însuraţi, aşa cum ne-am întîlnit în copilăria şi în adolescenţa noastră. Acum, în faţa ta se

deschide un nou cîmp de activitate, un cîmp pe care nu s-au semănat încă flori. Să-l semeni, prietene, cu flori mîndre, cu mărgăritare şi toporaşi! Şi să trăieşti întru bucuria ta şi întru bucuria negrăit de frumoasei tale soţii, Elisaveta Merkurievna. Dă-mi voie s-o numesc cu numele pe care i-l dai tu atunci cînd te apleci spre scumpa ta Liza. Scumpă Liza! Să trăieşti, să trăieşti în fericire deplină cu bărbatul de aur care ţi-a ieşit în calea vieţii. Iubeşte-l aşa cum îl iubim noi. Pe cinstea mea! Nu se mai află pe lume altul ca el. E un om care nu e trecut în lista de preţuri, pentru că e nepreţuit... Iar ţie Vitiuşa, noi, tovarăşii tăi pînă la moarte, îţi strigăm aşa cum ştim noi, aşa cum îi strigam vestitului şi agerului nostru cîştigător de curse: „Zi-i, Vitiuşa, Zi-i!"

Pentru a zecea oară oaspeţii înconjurau tînăra pereche, îmbrăţişau pe miri, se sărutau între ei şi vărsau vin pe jos, înecîndu-şi în larmă propriile lor glasuri.

Cît ţinuse nunta — acasă, pe stradă şi la biserică — privirile străine n-o părăsiseră o clipă pe Liza. De la o vreme, începuse să i se pară firesc faptul că toată lumea se uita la ea cu aceiaşi ochi iscoditori şi plini de curiozitate cu care o cercetau înainte de cununie modistele, croitoresele, coaforii, prietenele, mătuşile, bunicile şi pînă şi Valeria Ivanovna, moleşită de emoţie. Părul Lizei era mai aerian ca oricînd. Pete vii de culoare i se mutau din obraji spre tîmple şi bărbie. Pentru întîia oară în viaţa ei se gătise cu podoabe de femeie: un colier pe care i-l dăruise Vitiuşa şi un inel cu diamant. Verigheta o purta de mai bine de o săptămînă. Mai avea şi un evantai din pene de struţ şi un săcuşor de argint împletit, în care se afla o sticluţă de parfum şi o batistuţă cu dantelă de Veneţia. Putea să aibă acum tot ce dorea. Dar nu găsea o clipă în care să rămînă singură cu ea însăşi.

Ceea ce se petrecea cu ea nu amintea prin nimic starea omului care a pierdut un lucru scump şi-l caută, înfrigurat şi plin de nădejde. Nu. Cînd încerca să găsească un nume pentru ceea ce simţea, nu-i venea în minte decît un singur cuvînt: irevocabil. Totul era

irevocabil. Odată ce spusese: „Fie ce-o fi“, părea că renunţase la trecut şi se vedea alta, o Liză nouă. O pietricică numai cît un bob, cu sclipiri de foc, strălucea pe degetul acestei Lize necunoscute, evantaiul de struţ se deschidea şi se închidea pe genunchii ei, iar alături de evantai poposea din cînd în cînd o mînă de bărbat. Mîna aceea i se lăsa pe genunchi cu toată greutatea şi căldura ei trecea prin mătasea subţire a rochiei. Liza cea de altădată n-ar fi răbdat, fără îndoială, nici evantaiul, nici mîna aceea de bărbat pe genunchii ei. Dar Lizei celei de acum evantaiul i se părea bogat şi frumos, firişoarele albe şi înfoiate ale penelor erau dulci la pipăit, iar mîna aceea de bărbat o făcea să-şi întoarcă uşor capul spre stînga şi să se uite la omul care purta numele ciudat de soţ. Liza cea de altădată şi-ar fi întors poate iute privirea de la omul acela în redingotă, cu inelele subţiri ale mustăcioarei spălăcite la colţurile gurii şi cu moţul bălai şi semeţ deasupra frunţii. Însă Liza cea nouă se uita drept în pupilele mici şi pătrunzătoare ale ochilor lui umezi şi zîmbea cu îngăduinţă, doar puţin cam tristă. În strigătele de bucurie ale oaspeţilor, Vitiuşa o sărutase de cîteva ori, ştergîndu-se mai întîi la gură cu şervetul scrobit. Ea observase, doar, că gura lui era moale. Dar nici nu se gîndise măcar dacă asta îi plăcea sau nu. Ştia doar că nu poate să schimbe nimic: tot ce se petrecea acum nu se mai putea schimba, tot ce fusese înainte era irevocabil pierdut. Şi, cu nepotolita sete de fericire a tinereţii, aştepta să vadă ce se va întîmpla mai tîrziu.

Cînd petrecerea era aproape de sfîrşit, cînd cinstiţii oaspeţi mai în vîrstă începuseră să plece pe la casele lor, ciocnind la plecare, în prag, un ultim păhărel de vin spumos şi lăsînd feciorului pe tavă cîte-o rublă bacşiş, cînd, la masă, prietenii lui Vitiuşa îşi încheiau cheful în jurul celor din urmă sticle — Liza se furişă în geamlîc.

În depărtare se zăreau umbrele întunecate ale munţilor. Pe culmea lor sclipea, ca o poleială, o dîră de lumină gata să se stingă, ce părea că-şi ia rămas bun. Cu cît coborau mai jos pe povîrnişuri casele oraşului,

cu atît se contopeau mai strîns într-o singură grămadă nelămurită. Pe fondul ei cenuşiu, ca nişte proptele îndoliate ale cerului, se profilau cei trei plopi atît de bine cunoscuţi. Vîntul de peste zi, încă nedomolit, smulgea din ei cînd şi cînd cîte-o mînă de frunze negre şi moarte, care se împrăştiau dintr-o dată şi piereau în întuneric. În faţa şcolii nu era nimeni, pe stradă, spre seară, se făcuse frig, toamna se apropia cu paşi grăbiţi. Va mai vedea ea oare curînd casa aceasta văruită, cu cei trei paznici înalţi, care i-au străjuit cu aceeaşi credinţă nădejdile — odinioară, ca şi amintirea nefericirii ei — acum ? Va mai sta ea oare în faţa acestor ferestre, cărora le-a încredinţat toate gîndurile, toate aşteptările ei ? Sau poate că acum, în clipa aceasta de linişte, îmbrăcată în rochie de mireasă şi cu flori de lămîiţă pe frunte, trebuie să-şi ia rămas bun pentru totdeauna de la întregul ei trecut, ca să nu se mai întoarcă niciodată acolo ?

Stătea aşa fără să audă larma de la masă, aproape lipindu-şi obrazul de sticla răcoroasă. Deodată tresări şi se trase îndărăt : săltînd inegal pe vîrfuri, radios şi transpirat, se apropia de ea Merkuri Avdeevici.

— Fetiţa tatii, — începu Meşkov, storcînd din el, cu grijă, intonaţii intime, mîngîietoare şi dîndu-şi o deosebită osteneală să nu-şi vatăme cumva stilul. — Unica şi scumpa mea fetiţă ! Ai şi zburat din cuibuşorul tău, şi eu n-am să-ţi mai aud ciripitul : „Cirip-cirip ! Unde eşti ?“

O îmbrăţişă, încurcîndu-şi degetele în vălul subţire de mireasă, apoi îşi lăsă pe umărul ei capul ciufulit.

— Crezi că e chiar aşa de simplu să te desparţi de fetiţa ta iubită ? Dacă ţie şi-ţi vine greu, apoi tatii şi mamei şi mai greu le vine. Cirip-cirip ! Of, Lizanka ! Ce o să-mi spui, ce o să-i spui tu tăicuţului tău la despărţire, vrăbiuţa tatii ?

Liza îi ridică domol capul şi i-l dădu la o parte. Îşi potrivi vălul, făcu un pas îndărăt cu sprîncenele încruntate, pe urmă îşi mută privirea dincolo de fereastră :

— Îţi mulţumesc, — începu ea, coborîndu-şi glasul. — Nu ţi-am ieşit din cuvînt. Cum ai vrut tu, aşa am făcut. Acum însă, tată, am o rugăminte. Îţi cer... — Făcu o mică pauză şi se sprijini cu mîna de pervazul ferestrei. — Îţi cer îndurare, — zise deodată mai tare. — Ştii bine că nu plec din casă de bunăvoia mea, ci după dorinţa ta. Atunci, la ce să mai întrebi... cui îi vine mai greu şi cui mai uşor? Am zburat din cuib! Să nu mai vorbim de asta. Roag-o pe mama să nu plîngă. E prea crud. N-aş putea să îndur. În viitor, nu mă aşteaptă decît lacrimi. Din nefericire... în viitor!

Merkuri Avdeevici o privea cu ochi din care beţia se risipea treptat, legănîndu-se uşor înainte şi înapoi şi împletindu-şi degetele mîinilor pe care le ţinea la spate.

— N-are rost, — zise el, şi Lizei i se păru că aude în glasul lui ceva ca un sughiţ scurt de plîns. — N-are nici un rost şi e de neiertat să-i răspunzi aşa tatălui tău! După părerea ta, tatălui tău nu-i e milă de tine, şi de aceea nici ţie nu ţi-e milă de tatăl tău. Îmi scoţi mereu ochii cu „voia mea". Dar ai uitat că nici un fir de păr nu se clinteşte din capul omului fără voia tatălui ceresc? Tot ce se face, se face din voia lui. Ai uitat-o asta? Şi să mai iei aminte încă ceva: să trăieşti cu bărbatul tău după pilda mamei tale. Timp de un sfert de veac, nu mi-a ieşit din cuvînt niciodată.

— O, dacă ţi-ar fi ieşit din cuvînt măcar odată! — strigă Liza. — Poate că n-aş mai fi atît de singură acum!

Scăpă din mînă evantaiul şi călcă peste el cu pantofiorul ei alb. Merkuri Avdeevici se aplecă cu greutate, îi trase evantaiul de sub talpă, îl scutură, îi netezi penele şi zise:

— Te răzvrăteşti împotriva raţiunii însăşi. Ar trebui să fii fericită că domnul dumnezeu s-a îndurat de tine, de mine, şi de maică-ta. Dacă nu erai acum Elisaveta Şubnikova, poate că te tîrai pe drumul mare, în urma lui...

Se opri, dar Liza îşi aţinti asupra lui privirea speriată.

— Ce ştii despre el ? Spune-mi, haide, spune-mi... şi-ţi dau cuvîntul că niciodată în viaţa mea n-o să mai aduc vorba despre el !

— Nu ştiu nimic. Mulţumesc doar lui dumnezeu că te-a scăpat de-o pacoste. Dar dacă îţi mai umblă gîndul la el, acum după ce te-ai cununat cu altul — e mare păcat, să ştii. Nu uita că am fost trimişi pe acest pămînt ca să ne facem datoria.

— Doamne, dar cine poate şti pentru ce am fost trimişi pe acest pămînt ! — strigă iarăşi Liza, apăsîndu-şi cu putere palmele pe frunte. Tocmai în clipa aceea se auzi glasul lui Vitiuşa :

— Lizanka ! Liza ! Plecăm, trebuie să ne luăm rămas bun !

Venea alergînd, şi poalele redingotei îi fîlfîiau de o parte şi de alta a trupului.

— Te caut prin toată casa ! Ce-i cu tine ? Eşti indispusă ?

— Nicidecum ! De ce să fie indispusă ? — îl linişti Merkuri Avdeevici, luminîndu-se la faţă şi zîmbindu-i plin de încîntare. — Ii mai dau cîteva sfaturi pentru calea nouă pe care păşeşte. Să trăiţi în pace şi în prietenie, dragii mei copii ! Veniţi să ne luăm rămas bun...

Şi uni cu duioşie braţele tinerilor căsătoriţi.

Toată lumea se adunase în salon aşezîndu-se în semicerc, cu Liza şi Vitiuşa la mijloc. După ce sărutară icoana maicii domnului „Izbăvitoarea de dureri", cu care fuseseră binecuvîntaţi, tinerii se închinară. Apoi Valeria Ivanovna îşi îmbrăţişă fata şi izbucni în plîns : nefiind în stare să găsească măcar un cuvînt, vorbeau lacrimile în locul ei. Fără o vorbă, cu ochii scînteietori, Liza se desfăcu uşor din braţele ei. Cavalerul de onoare, cel cu favoriţi, luă cu un aer înduioşat icoana în braţe şi porni cu paşi nesiguri spre uşă. După el venea tînăra pereche, iar în urmă toţi cei care-i petreceau.

Cupeul cel gălbui, cu o monogramă indescifrabilă pe uşă, o primi pe Liza, pentru a treia oară în ziua aceea, în braţele lui de catifea şi arcuri. Vitiuşa i se aşeză alături, trecîndu-i mîna pe după mijloc. Pe drum rîseră amîndoi de cavalerul de onoare: se aşe-

zase în fața lor cu icoana pe genunchi, dar ameți curînd în legănarea trăsurii și începu să moțăie. Cînd dădea să cadă înainte, Vitiușa îi proptea mîna liberă în piept și plastronul cămășii, strîngîndu-se, pocnea cu sunet de tobă.

Casa cea nouă o primi pe Liza cu două mese încărcate de belșug. Pe una erau pregătite vinuri și dulciuri, pe cea de a doua familia Șubnikov așezase darurile. Erau acolo vrafuri întregi de obiecte de argint, de alpaca și de bronz, în care puteai ghici atît spiritul practic al Dariei Antonovna, care îngrămădise linguri, tăvi, talgere, cuțite și furculițe, cît și lipsa de seriozitate a lui Vitiușa, care adunase tot soiul de nimicuri: suporturi, cupe și figurine. Mătușa, ca un căpitan încercat, înzestra corabia cu toate cele de trebuință pentru o lungă călătorie, în timp ce nepotul se simțea liber și fără griji, ca un călător care pleca să se distreze.

Viktor Semionovici, ca toți cei cărora totul le-a venit de-a gata, pregătit de mîna înaintașilor, nu vedea în viață decît latura ei ușoară și plăcută. Nu-i plăcea spiritul de economie al bătrînilor și nu ținea la datini decît atunci cînd îi făceau plăcere, punînd mai presus de ele obiceiurile noi ale vremii lui. Orice s-ar zice, bătrînii n-au avut cinematograf, n-au știut ce-i gramofonul, n-au crezut că omul poate să zboare pe aripi. După ce se însurau, bătrînii se încuiau în casă și nu se mai dădeau jos de pe cuptor. Dar Vitiușa, tînăr cum nu se poate mai modern, hotărîse să organizeze cu orice preț un voiaj de nuntă, fie în Crimeia pentru sezonul „șic", fie la Sankt-Petersburg, orașul minune, în care au loc concursuri de patinaj de vară — skating-ring — și unde lumea admiră, de pe insule, apusul soarelui în mare. Își întocmi programul de distracții pe o săptămînă pînă la plecare, învățînd pe de rost anunțurile din ziare. Intr-un cuvînt, Viktor Semionovici făcea parte din categoria oamenilor care știu să trăiască.

„Bon-tonul" cerea ca tinerii căsătoriți, cînd ieșeau în lume, să înceapă numaidecît cu spectacolele. A doua zi după nuntă se juca „Hamlet". Cît fusese în

liceu, Vitiuşa se apucase de două ori să-l citească pe „Hamlet“, dar adormise de amîndouă dăţile îndată după dispariţia Fantomei. Nu prea se cădea să meargă dintr-o dată la Teatrul Popular, cu toate că şi acolo se dădea o piesă cu un titlu străin foarte decent: „Gaudeamus“ — ceea ce nu se putea spune despre Teatrul lui Ocikin, unde se juca „De-ale lumii“ sau chiar „Viaţă de ocnaş“! Ce e drept, ar fi fost cam ciudat să treci de-a dreptul de la cununie la „Viaţă de ocnaş“! Pentru Liza, nu se punea această chestiune: declară de la început că-l adoră pe Shakespeare, spre marea nedumerire a lui Vitiuşa, căruia nu-i venea să creadă că ar putea să-i placă cuiva asemenea lucruri plicticoase. Trebui să recunoască, totuşi, că scenele cu Fantoma îţi rămîn într-adevăr întipărite în minte. In schimb, nu admise discuţii în ceea ce privea restul programului. După dorinţa „Aero-Clubului“, trebuia să aibă loc pe hipodrom „irevocabil, ultimul zbor de înălţime“ al aviatorului Vasiliev. („Vremea ploioasă nu va împiedica demonstraţia. Cîntă orchestra invitată de Aero-Club“.) La circul francez era programată întîlnirea decisivă a patru perechi de luptători, iar în sala Conservatorului cînta cunoscuta interpretă a cîntecelor populare, favorita publicului, Nadejda Vasilievna Pleviţkaia. Nici „zborul de înălţime“, nici luptătorii, nici Pleviţkaia nu întîmpinară nici o împotrivire din partea Lizei: pentru Shakespeare al ei, era gata să meargă şi să vadă orice!

Tot planul acesta de distracţii i se înfăţişă în toată splendoarea lui obligatorie dis-de-dimineaţă, cînd ieşi pentru întîia oară din odaia de culcare a soţului în sufragerie.

Se aşeză într-un fotoliu. Vitiuşa dormea încă. Respiraţia lui se auzea prin uşa deschisă: părea că pufăie cineva din lulea, cu un gîlgîit uşor. Lumina era domoală: draperiile de la ferestre o împiedicau să pătrundă în odaie, aşa că abia arunca ici şi colo sclipiri discrete pe argintul şi pe bronzul darurilor. Liza îşi muta privirile ostenite de pe femeile goale de alpaca, ce-şi avîntau trupurile zvelte, pe *setterul* cu

păr lung, pe capul de cal, pe rîndunelele care lăsau să le atîrne codițele fracurilor de pe glastra de porțelan. N-avea nici un chef să se uite mai de aproape la toată zoologia aceea de pe scrumiere, de pe serviciile de birou și cupe. I se părea că cunoaște de foarte multă vreme toate mărunțișurile acelea și că o să se sature curînd de ele, ca de o vacanță prea lungă, ca de un timp pe care-l ai de prisos. Dealtfel toată încăperea i se părea demult cunoscută, și se gîndea că oriunde s-ar duce acum — la demonstrația de zbor cu avionul, la teatru sau pur și simplu pe stradă, executînd unul din capitolele programului lor de distracții — va fi nevoită să se întoarcă mereu la cîinii aceștia, la capetele de cai și la femeile de alpaca, cu trupuri prelungi și unduitoare. Acesta era viitorul ei, așa cum îi fusese ursit, pregătit, ca ceva inevitabil. Și în față nu mai avea decît o singură cale pe care trebuie să pășească : calea resemnării.

Închise ochii, să nu mai vadă masa cu daruri. Și deodată se simți neînchipuit de bine la gîndul că era singură, că nimeni nu se apropia și n-o atingea. Își adună picioarele sub ea pe fotoliu, se înfășură mai bine în halat, își plecă domol capul și adormi într-o clipă.

Seara, trăsura îi aștepta la scară. Viktor Semionovici, care în cursul zilei o obosise pe Liza cu rafinamentele atențiilor lui, acum, înainte de a pleca la teatru, părea oarecum solemn. Nu-și precupețea niciodată osteneala cînd era vorba să se gătească. Oglinda văzuse perindîndu-se o întreagă colecție de cravate legate fiong, fluture sau nod. Se plimba prin odăi cu plasa lui pentru mustăți, care-l făcea să semene cu un iepure de casă fără urechi. Încercîndu-și vestele, cerea mereu părerea Lizei :

— Asta n-o fi prea bătătoare la ochi ?...

O sili și pe ea să schimbe trei rochii, pînă găsi, în cele din urmă, armonia de culori pe care o dorea : culoarea salatei de primăvară a rochiei de mătase se îmbina minunat cu nuanța cafenie a jachetei lui. Luînd-o de braț și aplecîndu-și capul spre ea, Vi-

tiuşa rămase cîteva clipe în extaz în faţa oglinzii:

— Ar trebui să ne fotografiem aşa, — zise el. — Ce pereche, domnule, ce pereche! Pe cinstea mea, sînt fericit...

La teatru, se aşezară în loja din mijloc, loja „guvernatorului". Erau înconjuraţi de prieteni şi prietene, toţi în haine de gală. De amîndouă părţile lojii cădea în falduri grele draperia de catifea roşie, încununată cu blazonul oraşului: trei nisetri de argint pe un scut albastru. Publicul începu să se întoarcă spre ei şi să şuşotească. Dacă Viktor Semionovici ar fi fost ceva mai în vîrstă, ar fi putut trece drept însuşi guvernatorul, atît era de impunător.

Liza vedea înaintea ei, ca în palmă, toată sala. Numără cu uşurinţă rîndurile şi găsi locurile pe care stătuse ultima oară cînd fusese la teatru cu Kirill. Zări acolo rulourile cărunte şi rotunde ale unor doamne în vîrstă. Cercetă lojile, înălţă capul spre galerie, se uită cu atenţie la pictura cortinei, pe care o cunoştea demult în toate amănuntele ei — şi iarăşi se întoarse la cele două capete cărunte. I se părea că aerul e îmbîcsit cu un fel de negură luminoasă şi leneşă, şi se simţea pe ea însăşi în negura aceea, ca o amintire. Cîndva, într-un timp nespus de îndepărtat, stătuse şi ea acolo unde stăteau acum doamnele cele cărunte. Şi fără voie începu să se ţină şi ea ca ele, tot atît de drept, ca strînsă într-un corset rigid, încremenită sub părul ridicat în jurul frunţii. Poate că era şi ea tot atît de căruntă ca şi ele? În orice caz, ea nu mai era Liza: era doamna Şubnikova, soţia marelui negustor de manufactură, cunoscut în tot oraşul. Stătea în loja guvernatorului, iar publicul din sală o privea şi şuşotea. Trecutul se cufundase în negura uitării.

Dar pe neaşteptate, de parcă s-ar fi rupt sub ea o scară subţire, se prăbuşi ca în vis, într-o cădere vertiginoasă, întorcîndu-se din nou la Liza cea de altădată.

Şi iarăşi, ca şi atunci, între ea şi scenă nu mai era nimic, de parcă spectacolul se dădea numai pentru ea şi nimeni nu putea să vadă cum o purta şi o sor-

bea valul tragediei. Iarăşi apăru în faţa ei Ţvetuhin, cel pe care-l cunoştea numai ea, mai de aproape şi mai bine ca oricine. Iar el era iarăşi arătarea aceea fără seamăn, care nu se putea şterge din mintea ei — cu pelerina aruncată pe un umăr, cu mîna sprijinită uşor pe mînerul spadei, cu chipul acela dumnezeiesc, care stătuse cîndva lîngă fereastră scăldat în ploaia de lumină şi-i spusese: „Fereşte-te de teatru“! Ca într-o fîntînă binecuvîntată picurau în ea, una după alta, notele glasului său catifelat. Şi Liza nu mai ştia cine o cucereşte: Prinţul Danemarcei sau Egor Pavlovici Ţvetuhin.

Vitiuşa o întrerupea mereu cu vorbăria lui. Nu era în stare să-şi ţină impresiile pentru el şi, cu cît Liza îi răspundea mai puţin, cu atît şoaptele lui se făceau mai stăruitoare. În pauză încercă s-o încînte, expunîndu-i pe larg planul călătoriei lor de nuntă şi se simţi jignit de nepăsarea ei. Tot timpul scenei dintre Actori, Rege şi Regină mîncă ciocolată, foşnind din hîrtiuţe, încît Liza trebui să oprească activitatea energică a degetelor lui cu o mînă rece şi lipsită de dragoste. Atunci, Viktor Semionovici începu să se uite la Actori cu o seriozitate îmbufnată, hotărît să-i demonstreze Lizei că şi el avea faţă de Shakespeare o atitudine îndeajuns de serioasă şi că dacă vorbise pînă atunci, o făcuse doar ca să nu se plictisească ea. Într-adevăr, un om practic putea să înveţe cîte ceva de la un autor ca Shakespeare ăsta.

— Vezi norul acela? Parcă-i o cămilă, — zicea Hamlet.

— Jur pe sfînta liturghie că seamănă leit cu o cămilă! — îi răspundea Polonius.

Hamlet: Mi se pare că seamănă cu un dihor!

Polonius: Are spinarea întocmai ca dihorul!

Hamlet: Sau, poate, cu o balenă?

Polonius: Seamănă, bucăţică ruptă, cu o balenă!

— Al dracului şmecher, — şopti Vitiuşa plin de admiraţie.

— Cine? — întrebă Liza, distrată.

— Bătrînelul cela.

— Polonius?

— Da. E cel mai deştept dintre toţi.

Liza spuse că are ameţeli. Vitiuşa sări de pe locul lui, s-o însoţească, dar Liza îl opri şi ieşi singură din lojă.

Se aşeză pe o canapea în *foyer*-ul pustiu, ciudat de liniştit, cu luminile pe jumătate stinse. Îndată după aceea, se apropie de ea, politicos, un uşier şi o întrebă dacă nu cumva era doamna Şubnikova.

— Şubnikova? — repetă Liza, atît de buimăcită de parcă era vorba de un nume cu totul necunoscut.

— Aveţi un bileţel de la artistul Ţvetuhin.

Despături biletul, rupîndu-l la un colţ de atîta grabă. Mult timp n-a fost în stare să citească scrisul acela avîntat. Numai după ce descifră semnătura: *„Al dumitale, Ţvetuhin"*, îşi deprinse ochii cu literele care parcă fugeau una de alta şi citi, cuvînt cu cuvînt:

„Am aflat că eşti la teatru şi vreau să Te felicit pentru evenimentul despre care vorbea ieri tot oraşul. Îţi doresc din suflet un viitor fericit. Pentru această ocazie solemnă, voi juca în cinstea Dumitale. Mă bucur că priveşti spectacolul şi am emoţii cumplite gîndindu-mă ce Vei spune".

Ce ar fi putut să spună Liza? Că fugise din sală, în timpul spectacolului, pentru că bărbatul ei o împiedica să-l privească? Sau, poate, că dacă Hamlet şi-ar fi continuat jocul de-a şoarecele şi pisica, iar şoarecele ar fi fost ea, şi nu Polonius, ar fi încuviinţat ca şi bătrînul cel josnic tot ce născocea Hamlet, pentru că n-ar fi putut rezista farmecului său? Nu! I-ar fi spus cu totul altceva. I-ar fi spus că nu crede ce scrie el în bileţelul lui, că nu poate lua în serios felicitările lui, că nu vrea să-şi închipuie că nu era sincer atunci cînd o sfătuia să se împotrivească la această căsătorie. Şi i-ar mai fi spus ceva: i-ar fi spus că seara aceasta petrecută în lojă era pentru ea ca un rămas bun pe care şi-l lua de la Liza aceea de demult, pentru care teatrul era o minune din alte lumi — un vis, o dorinţă tainică, şi că niciodată nu-l va mai privi cu ochii ei de mai înainte.

Stătea acolo pe canapea ţinînd bileţelul desfăcut

pe genunchi, îmbrăcată în rochia ei scumpă, luxoasă, cu bijuterii la gît şi pe degete, cu părul ridicat cu artă deasupra frunţii — de parcă era expusă într-o vitrină. Nimic n-o împiedica să se gîndească. Uneori, pătrundea prin uşi un glas înăbuşit şi cineva părea că-i răspunde cu teamă, de la garderobă, sau mai îndrăzneţ de la bufet. Apoi totul reintra în linişte.

Deodată, în uşa lojii se ivi Vitiuşa :

— Ţi-e rău ! Văd eu bine ! — strigă el, speriat. — Hai să mergem acasă.

Se apleca, întinzînd mîinile s-o ridice şi încremeni în această poziţie, cu ochii la bileţel.

— O scrisoare ?

— Da, o felicitare, — răspunse Liza, împăturind foaia de hîrtie pe muchiile ei.

— De la cine ?

— De la Ţvetuhin.

— Actorul ? Ce, îl cunoşti ?

— Puţin.

Viktor Semionovici îi luă biletul din mînă şi încercă să-l citească.

— L-ai putut descifra ?

— Da.

— Ce ieroglife ! Citeşte-mi-l, te rog.

Liza îi citi tot biletul, afară de semnătură. Vitiuşa i-l luă iarăşi din mînă şi-l cercetă cu atenţie.

— „Al dumitale, Ţvetuhin". De ce ?

— Cum, de ce ?

— De ce „al dumitale" ?

Strînse cu grijă hîrtiuţa în buzunarul vestei.

— A fost ceva între voi ? — întrebă el.

— Nu te înţeleg.

— Nici n-ai ce înţelege, — spuse el dîndu-şi ifose. — Într-un cuvînt, să nu se mai întîmple. Vreau să zic, corespondenţa. Şi, în general, Ţvetuhin ăsta e mare crai. Iar tu... tu eşti femeie măritată !

Îşi netezi cu mişcări domoale hainele, îşi pipăi cravata :

— Încă o dată îţi propun să plecăm acasă. Nu face să te chinuieşti pentru Hamlet. Nu sîntem noi făcuţi pentru Hamlet — pe cinstea mea !

— Bine. Dar adu-mi întîi, te rog, un pic de apă, — îl rugă Liza rezemîndu-se de speteaza canapelei. Vitiuşa tuşi ducîndu-şi la gură vîrful degetelor, rosti amabil: „Iţi stau la dispoziţie!“ şi se îndreptă spre bufet, într-un desăvîrşit echilibru sufletesc. Zărind însă uşierul, se răzgîndi, îşi pipăi mustaţa şi zise ca un om cu greutate:

— Ascultă, prietene, un pahar cu apă!

29

Pastuhov ieşea rar din casă în zilele acele mohorîte cu vînt de toamnă tîrzie. Descoperise o bucătăreasă care-l slujise multă vreme pe tatăl său şi, cu satisfacţia unul holtei înrăit, înconjurat de cărţi, războindu-se cu eroii piesei sale cea fără de noroc, se îndopa cu budinci de tăieţei, de mei şi de cartofi — produsele cele mai simple ale bucătăriei ruseşti — preparîndu-şi pentru variaţie, cu propria lui mînă, cîte o cafea turcească sau un grog. Ca niciodată pînă atunci, îşi urmărea cu atenţie stările sufleteşti pe care i le dădea singurătatea, colorată în semitonurile stinse şi estompate ale tablourilor franceze de la sfîrşitul veacului trecut, pe care-i plăcea să le contemple deoarece trezeau în el o dragoste de viaţă cu totul specială, o tristă dragoste de viaţă.

Intr-o dispoziţie ca aceasta, închis în sine însuşi şi uşor alintat, Pastuhov ieşi pe înserate să se plimbe. Pe caldarîmul uscat de îngheţul nopţii trecute, stăruia încă din belşug praful verii. Şi praful se răsucea în vîrtejuri galbene — trombe în miniatură — ridicîndu-se deasupra caselor şi învăluind depărtările într-o negură tulbure şi murdară. Frecîndu-se la ochi cu bastista, Pastuhov ajunse în strada principală. Dar strada i se păru tristă şi pustie şi tocmai se gîndea să se întoarcă acasă cînd, deodată, zări un grup de oameni adunaţi la fereastra redacţiei ziarului „Listok“[1]. Pastuhov nu prea citea ziare,

---

[1]) „Foaia“. (N. trad.)

aşa că se hotărî să afle şi el, cu prilejul acesta, ceva noutăţi.

Trecătorii se înghesuiau, aplecîndu-se spre geamul în spatele căruia stăteau expuse paginile desfăcute ale ultimului număr din gazetă. Peste capetele lor nemişcate, Pastuhov văzu, în chenare, anunţurile obişnuite ale magazinelor, reclamele teatrale şi portretele noilor membri ai consiliului municipal. Printre ei ieşea în evidenţă, mai ales, un comerciant foarte gras, ciupit de vărsat, cunoscut în tot oraşul prin mersul său impunător de personalitate marcantă, datorită căruia şi fusese ales, socotit fiind drept omul predestinat să ajungă părintele oraşului. Nu era nimic din cale-afară de interesant în ziar, şi totuşi cititorii se lipeau de geam, încercînd să descifreze caracterele nelămurite în întunericul ce se lăsa cu încetul.

Deodată, becurile din fereastră se aprinseră şi, în fîşia de lumină galbenă, Pastuhov desluşi un titlu care nu se deosebea prin nimic de celelalte: „Dispariţia lui L. N. Tolstoi“. Privirea lui prinse în grabă cele dintîi fraze: „Telegraful ne-a adus o veste zguduitoare. A dispărut de acasă, plecînd nu se ştie unde, marele scriitor al ţării ruse...“ Pastuhov se frecă mai apăsat la ochi. Praful îi zgîria pleoapele, ochii îi lăcrămau din ce în ce mai tare „...se vede că-i venea greu să trăiască în contradicţie cu propriile lui învăţături — lucru asupra căruia i se şi atrăsese atenţia, cu destulă lipsă de tact, de către unele persoane. Sufletul sensibil al lui Tolstoi nu putea să nu sufere din această cauză...“

— Ce-o mai fi şi asta? — întrebă Pastuhov, lăsîndu-se cu toată greutatea trupului peste o spinare străină şi trecînd cu privirea lui lacomă peste rîndurile care-i jucau pe dinaintea ochilor. „De la corespondentul nostru special... Nu se ştie unde se află. Primele cercetări n-au dus la nici un rezultat... Contesa Sofia Andreevna a încercat să se sinucidă... A poruncit să i se pună caii la trăsură şi... Telegramele de seară. Ieri după orele 12 noaptea întreaga familie Tolstoi era adunată... Durerea familiei, mai cu seamă a Sofiei Andreevna, nu poate fi descrisă...“

Cineva se smuci, ostil, de sub umărul lui. Şi, supunîndu-se mişcării străine, Pastuhov plecă şi el de la fereastră. Picioarele îl duceau într-acolo unde pornise înainte de a se fi oprit în faţa vitrinei. Simţea însă că se supune unei violenţe, că ar trebui să se comporte altfel, pentru că se gîndea cu totul la altceva decît la ceea ce-l interesa cu cîteva clipe mai înainte. Se întoarse dintr-o dată şi se apropie iarăşi de grupul de lîngă fereastră, făcîndu-şi loc, brutal, ca să ajungă mai aproape de geam.

„Un proprietar din ţinutul Odoevsk l-a văzut pe Tolstoi în trenul de pe linia Riazan, între Gorbaciovo şi Beliovo, în drum spre Optina Pustîni..."

— Daţi-mi voie, — întrebă Pastuhov nedumerit şi tulburat, fără să se adreseze cuiva anume. — În cîte avem astăzi? Acesta-i un ziar vechi.

— E de ieri. Azi n-a apărut, — îi răspunse un om prezentabil cedîndu-i locul cu delicateţe.

— Fără îndoială că astăzi se ştie precis ce s-a întîmplat, nu? — întrebă mai tare Pastuhov.

— Vorbiţi despre Tolstoi?

— Bineînţeles. Ce-o mai fi însemnînd şi asta? — se întoarse Pastuhov, vorbind iarăşi cu toată lumea deodată şi dînd să plece de lîngă fereastră.

Văzu în faţa lui o serie de chipuri cu totul diferite, care-i răspundeau tăcuţi fiecare în felul său: un lungan ras ca-n palmă, cu un aer cuvios pe obrazul încreţit, cu înfăţişare de cîntăreţ din corul arhiepiscopiei; un bătrînel saşiu, cu o pălărie nouă-nouţă, încheiat cu îngrijire la toţi nasturii; alături de el, un flăcău fără mustaţă, privind în jurul lui cu neînchipuită cruzime; doi liceeni şi, între ei, un muncitor cu flăcările părului demult netuns, în aparenţă pretenţios, care avea aerul că aruncă lumii întregi o provocare şi, în sfîrşit, omul acela cu înfăţişare cuviincioasă, care semăna a onorabil funcţionar de bancă şi care-i cedase locul puţin mai înainte. Răspunzîndu-i cu privirile lor pline de viaţă, viclene şi pătrunzătoare, ascunse şi ironice sau compătimitoare, oamenii aceştia aşteptau să se închege între ei o conversaţie în toată legea.

— Dacă ați băgat de seamă, știți fără îndoială că un animal, cum ar fi pisica de pildă, cînd simte că i se apropie sfîrșitul, pleacă de acasă și caută un loc unde să poată muri în liniște, — începu bătrînelul cel sașiu pe un ton explicativ, cu desăvîrșită nepăsare.

— Ce rost are aici pisica dumitale? — îi tăie vorba Pastuhov.

Liceenii începură să rîdă, dar lunganul le aruncă o privire de gheață.

— Are, — urmă cu răbdare bătrînelul, — are, deoarece omul, ființă superioară, poate cea mai desăvîrșită din toată natura, caută să moară departe de preocupările deșarte și zadarnice ale vieții.

— Nu știu, — răspunse Pastuhov, căzînd pe gînduri. Părea că obișnuita lui curiozitate, atît de lacomă în ce privește lumea din afară, dispăruse, iar în locul ei se ivise o singură întrebare, stăruitoare, pe care și-o punea lui însuși și pe care totuși n-ar fi fost în stare s-o formuleze deslușit.

— Ce să mai discutăm? — dădu disprețuitor din cap flăcăul cel cu privirea crudă. — Și-a pierdut moșneagul mințile și de două zile lumea numai despre asta pălăvrăgește.

— Deștept mai ești! — îi aruncă scurt și provocator muncitorul cu părul de foc.

— Eu cred, — se amestecă în vorbă domnul cel prezentabil, atingînd încet cu degetul mîneca lui Pastuhov, — eu cred că Liov Nikolaevici a fugit, în cele din urmă, de dumneata și de mine.

— Nu se spune Liov, ci Lev, — îl îndreptă unul din liceeni.

— Adică de ce, de mine? — întrebă nemulțumit Pastuhov.

— Nu de dumneata personal, ci de-alde dumneata și de mine, — căută să-l lămurească omul, plimbîndu-și privirea tristă peste cei din jur.

— Și eu aș fi fugit de voi, — bombăni flăcăul cel cu privirea crudă și, întorcîndu-le spatele, porni cu pași mari să treacă drumul.

— Ai fi plecat, că te-ar fi dat lumea afară, — îi strigă din urmă, de despărțire, lucrătorul cu părul în flăcări.

Pastuhov își făcu drum cu coatele printre ei, cu totul necuviincios, și se trase mai la o parte. Pe ușa de sticlă era scris cu litere mari, albe: R-e-d-a-c-ț-i-a. Pastuhov împinse ușa cu putere și, sărind cîte două și trei trepte deodată, urcă în fugă la etaj.

Intr-o odaie, în spatele unui pupitru încărcat cu fîșiile umede ale șpalturilor, stătea în picioare corectorul — un bărbat blond, cu păr buclat și ochelari cu șirețel negru răsucit, cu o lulea puturoasă în gură, îmbrăcat într-o tunică veche de seminarist de sub care-i ieșeau picioarele strîmbe.

— Sînt Pastuhov, — zise Alexandr Vladimirovici, scoțîndu-și pălăria.

Corectorul își scoase și el luleaua din gură, își coborî ochelarii de pe nas cu o singură mișcare a mîinii și sorbi din pahar o înghițitură mare de ceai rece, negru de tare ce era. Izbutind, probabil, să-și stăpînească astfel oarecare emoție, se arătă curios să afle cu ce i-ar putea fi de folos noului sosit.

— Ce se mai știe despre Tolstoi? S-a aflat unde-i?

— E bolnav. S-a dat jos din tren la Astapovo.

— Unde vine asta?

— Pe linia noastră. Nu prea departe de aici.

— Aveți ceva amănunte?

— Se culeg acum. Indată trebuie să mi se aducă șpalturile. In toată Rusia nu se vorbește decît despre Tolstoi. Dacă doriți, citiți deocamdată astea. Vor intra în numărul nostru de mîine.

Alese cîteva șpalturi și le întinse pe o măsuță rotundă, dincolo de balustrada care despărțea odaia în două. Pastuhov se îndreptă spre masă.

Văzu, în primul rînd, trei portrete de-ale lui Tolstoi tipărite cu cerneală neagră și lucioasă, cu miros de farmacie și de petrol. Erau aceleași portrete cunoscute din copilărie, din manualele de școală, de pe copertele colorate ale cărțuliilor ieftine, de pe gravurile rigide din volumele mari și greu de mînuit. Intr-unul din ele, Tolstoi i se păru cu deosebire viu: bătrîn cu

capul mare, cu barba imensă şi bogată aruncată într-o parte, ca bătută de vînt, cu ochii luminoşi privind pătrunzător pe sub sprîncene şi, pe creştet, cu şuviţe de păr rare şi răvăşite. Bătrînul se gîndea la ceva şi părea cam supărat. Impresionante erau cutele adînci de pe frunte, care se avîntau în sus, deasupra sprîncenelor : părea că pe un ogor întins trăsese cineva cu plugul, greu, brazdă după brazdă. Părul alb era curat ca spuma mării şi, încadrat în această spumă, apărea, luminos şi calm, chipul pămîntului — Omul.

Lui Pastuhov i se tăie răsuflarea. Înţelese dintr-o dată că şi el se născuse, crescuse şi trăise, zi după zi, împreună cu acest Om, fără să-l ia în seamă, fără să se gîndească la el, aşa cum nu te gîndeşti la aerul care te înconjoară. Şi-l cuprinse fără veste o mirare plină de spaimă, ca pe un copil care şi-ar fi pierdut dintr-o dată tatăl sub a cărui ocrotire trăise pînă atunci atît de simplu şi fără zbucium. Se uita mereu la capul bătrînului. Gîndurile lui se învălmăşeau într-un chip ciudat. Fără să ştie de ce, îi venea în minte mai cu seamă copilăria lui şi-şi amintea de o anumită umilinţă pe care i-o aduseseră, din lipsă de înţelegere, oamenii mari. După aceea se gîndi că trebuie negreşit să-şi schimbe felul de viaţă, să înceapă a trăi altfel — extraordinar de limpede. Apoi i se păru că nu putea să-şi înceapă acest nou fel de viaţă decît printr-o evadare, fugind — aşa cum îşi începe ocnaşul viaţa lui nouă, evadînd din închisoare. La urmă, îşi zise că toate acestea erau prostii şi se apucă să citească şpalturile.

Articolul de fond, intitulat : „Un cuget mare“ — începea aşa : „Marele suflet al marelui bătrîn n-a mai putut îndura această existenţă obişnuită, această minciună a timpului, în care era nevoit să se zbată şi să palpite...“ Pastuhov nu era în stare să urmărească atent articolul, ci smulgea cu ochii cîte un fragment de unde nimerea. «Convenţionalismul şi artificiile aşa-numitei „societăţi civilizate“, care s-a izolat cu un zid chinezesc de masele poporului...»

Dădu la o parte un şpalt şi luă altul. „A plecat, nu-l mai căutaţi“ ! — striga articolul următor. „A plecat !

Şi-a luat într-un mic geamantan cărţile lui preferate, s-a îmbrăcat cu o cămaşă de lucrător şi cu cizme ţărăneşti — şi a plecat... S-a retras nu numai ca să trăiască în libertate, dar şi... cine ştie? poate ca să moară în libertate. Dacă pînă acum n-a izbutit să-şi întocmească viaţa aşa cum o dorea, n-are el dreptul de a cere să fie lăsat măcar să moară aşa cum vrea? N-a dorit el să i se facă o înmormîntare de ţăran, în sanie sau în căruţă, într-un sicriu de scînduri nevopsite?..."

— Ce naiba! — strigă Pastuhov, aruncînd cît colo şpalturile. — Nu se gîndesc decît la dreptul lui de a muri! Dar cine le-a dat oare, lor, dreptul de a înmormînta un om care trăieşte încă?!

In odaie nu era nimeni. Trase iarăşi către el fîşiile de hîrtie şi începu din nou să citească. „Nu numai oamenii mari, dar chiar şi cei de rînd, cînd simt apropierea morţii, caută adesea singurătatea. Se întorc cu faţa la perete, cu spatele la rude şi prieteni, şi cer să fie lăsaţi în pace... Prin urmare, nu-l mai căutaţi! El însuşi a cerut să nu-l căutăm, să-l lăsăm în pace. Nu e, oare, datoria noastră să împlinim cu sfinţenie dorinţa celui care pleacă într-o călătorie de unde nu se mai întoarce? Nu degeaba a spus Tolstoi că nu se va mai întoarce. A plecat, dar nu căutaţi urma picioarelor lui bătrîne. Nu vă temeţi! Nu va muri, nu va dispărea! Lăsaţi-l acum în pace — şi va trăi în veci".

Tocmai atunci se arătă şi corectorul cu un vraf de şpalturi proaspete.

— Spune-mi, te rog, — sări de la locul lui Pastuhov, — dumneata pricepi ceva din toate astea? Eu unul nu înţeleg nimic. Mă rog. Tolstoi mai trăieşte ori a murit?

— Fără îndoială că trăieşte.

— Atunci, de ce-l înmormîntează toată lumea? Toate acestea seamănă a prohod de îngropăciune!

Corectorul îşi puse ochelarii, apoi şi-i scoase dintr-o singură mişcare. Incepu să tragă din luleaua stinsă.

— Da, fireşte, — răspunse închizînd din ochi cu acea timiditate proprie oamenilor miopi şi legănîndu-se uşor. — Fireşte, e puţin cam contradictoriu.

— Puțin ? Ei, dacă asta se cheamă puțin !

— Știți, e vocea poporului. Așa a înțeles poporul, că l-a chemat moartea. Iar cît despre contradicții, ce să spun ? Le citesc pe toate de cîte două-trei ori și mă minunez. Toți strigă într-un glas : „Lăsați-l în pace, nu-l căutați, nu-l tulburați, respectați-i dorința“ — și cînd colo, vedeți !

Și-i întinse corecturile proaspete.

Cu o curiozitate dintr-o dată trează, Pastuhov începu să devoreze, una după alta, telegramele pline de amănunte cu privire la fuga lui Tolstoi de acasă, la căutarea urmelor lui de-a lungul căilor ferate, prin gări, prin mînăstiri, declarațiile martorilor oculari și ale familiei, presupuneri, zvonuri, palavre. Citea, căutînd să afle cît mai mult, cît mai pe larg, ca și cum faptul de a pătrunde destinul acela îndepărtat, misterios, vibrant, ar fi putut să-i astîmpere un dor nestins. Citea, și simțea cum crește în el, tot mai chinuitoare, neputința de a înțelege ce se întîmplase.

Își șterse fruntea umedă și rece.

Vedea acum limpede în întunericul nopții grajdurile scunde și văruite, lîngă care se înhamă la căruță, în grabă, caii care sforăie. Lumina speriată a felinarului pe care încearcă să-l stingă vîntul. Un geamantan băgat pe dibuite în căruță și, ceva mai la o parte, un moșneguț într-un impermeabil cu glugă, de sub care i se vede barba încîlcită, albă ca spuma mării. „Mai repede, mai repede !“ stăruie bătrînul, căutînd prin întuneric către locul unde, dincolo de zidul parcului des care geme în bătaia vîntului, se ascunde vechea casă boierească pe care o părăsește acum pentru totdeauna. „Mai repede, mai repede !“ căci s-ar putea să-l surprindă, să nu-l lase să plece, să-l oprească, cu lacrimi, cu lamentări, cu strigăte. „Mai repede !“

— Dar pentru ce, pentru ce ? — se întrebă Pastuhov în gura mare.

Și îndată, parcă anume ca să afle răspuns, ochii i se opriră asupra unei fraze amare, care-l aduse la realitate : „De altminteri, așa se întîmplă de obicei în viață : atunci cînd săvîrșim faptele cele mai josnice,

lumea găseşte că e foarte firesc — iar atunci cînd facem ceea ce trebuie, lumea e nedumerită şi nu se poate deprinde cu aşa ceva..."

Se ridică şi se îndreptă spre ieşire.

— Daţi-mi voie... am anunţat că sînteţi aici, — începu agitat corectorul, ridicînd capul de la pupitrul lui, — şi sînteţi insistent rugat să treceţi pe la biroul redactorilor. Doresc să vă vadă, neapărat...

— Mai tîrziu, mai tîrziu, mai tîrziu ! — căută să scape Pastuhov, coborînd scările din ce în ce mai repede.

Rătăcea pe străzi, grăbindu-se fără să ştie încotro. Apucă pe drumul care cobora în port, se întoarse îndărăt la deal şi imediat o luă din nou la vale, ajungînd pînă aproape de apă. Întunericul stăpînea peste Volga. Semnalele palide ale geamandurilor păreau că trag să moară, neputincioase. Pe debarcader, luminiţele erau rare. Vuietul valurilor se îmbăta de propria lui atotputernicie. Cernea o ploaie măruntă, ca făina.

În pîcla aceasta umedă şi rece, Pastuhov stătea în picioare la capătul unei rampe înalte şi alunecoase, cu pălăria udă înfundată pe cap, cu mîinile vîrîte adînc în buzunare. Îşi simţea singurătatea desăvîrşită, dar de data aceasta nu în tonalităţile subtile, care-i aduceau cîndva o tristă mîngîiere, ci în tonalitatea brutală şi necruţătoare a întunericului atotcuprinzător şi fără nădejde de înseninare. Era încredinţat acum că plecarea omului, care pusese pe neaşteptate stăpînire pe însăşi coloana vertebrală a conştiinţei sale, nu era o simplă plecare, ci plecarea întru ale morţii. Şi, după cum în lumea aceasta evenimentele într-adevăr mari sînt de obicei ireparabile, tot aşa era încredinţat că şi acest eveniment era, fără îndoială, ireparabil.

Ploaia îl sili să se întoarcă acasă. După ce-şi întinse hainele ude pe scaune, Pastuhov se înveli bine în pat, să se încălzească, şi adormi. Avu un somn agitat, înăbuşitor.

Dimineaţa se duse din nou la redacţie. Tot ce citise în ajun în şpalturi apăruse acum în ziar. Bă-

trînul îl privea din portrete, extraordinar de viu, parcă şi mai supărat decît ieri. Privirea lui îi păru lui Pastuhov ţărănește deşteaptă. Pe sub mustăţi i se strecura un fel de viclenie îmbinată cu dojană şi cu un zîmbet de superioritate în faţa deşertăciunii acestei vieţi.

Redactorul cu chip de sîn-Nicoară — cu barbă ovală şi cunună de păr cărunt în jurul cheliei — nu dormise de trei nopţi, şi albul ochilor îi era tulbure, întreţesut cu vinişoare ruginii. Clipind des din ochi şi suflînd greu pe nas, desfăcu în faţa lui Pastuhov ultimele telegrame.

Globul îşi deplasase centrul de gravitate: pămîntul întreg se învîrtea acum în jurul unei gări prezărite, al cărei nume ajunsese, într-o singură zi, ca un al doilea nume al lui Tolstoi. Nimeni n-ar fi trebuit să ştie unde se ascunsese bătrînul mînat de un gînd înalt — dar toată lumea ştia. Nimeni n-ar fi trebuit să bănuiască măcar taina sufletului său — şi toată lumea o cunoştea. Nimeni n-ar fi trebuit să întrebe cum trăieşte şi cum se simte — şi toată lumea n-avea altă grijă decît să se intereseze de temperatura lui, de hîrîiala din piept, de digestia lui, de pulsul lui. Toată lumea înţelegea că sosise clipa cînd se cuvine să te dai la o parte şi să taci — dar toţi se îmbulzeau în jurul lui, se băgau, se îngrămădeau şi vorbeau, vorbeau fără sfîrşit. Nimeni n-avea destulă putere să se stăpînească, toţi ieşiseră în grabă pe piaţa cea mare a lumii, deschisă tuturor vînturilor.

Telegraful aducea articol după articol din ziarele capitalei. Toate începeau şi sfîrşeau cu acelaşi cuvînt: a plecat. A plecat, a plecat, a plecat! — repetau ziarele, ca şi cum pînă atunci toată omenirea ar fi fost fericită şi liniştită pentru simplul motiv că Tolstoi nu plecase încă de la Iasnaia Poliana, iar acum toată lumea şi-ar fi pierdut şi liniştea, şi fericirea, pentru că Tolstoi plecase de-acolo. „...a plecat din lume, aşa cum a plecat spre apusul zilelor lui, legendarul proroc Moise, aşa cum a plecat şi Budha, după ce propovăduise milioanelor de oameni învăţăturile sale...“

— De cine a fugit Budha? — întrebă Pastuhov.
— De nevastă-sa, Iasodara, — îi răspunse redactorul care-l aştepta să termine de citit.
Şi, îndată ce Pastuhov ridică ochii de pe ultima telegramă, i se adresă vorbind, după obiceiul redactorilor, în numele său personal, dar la plural:
— Vă rugăm să ne scrieţi şi dumneavoastră un articol relativ la această plecare.
— N-am nici un fel de idee. In capul meu e o confuzie totală.
— Scrieţi despre această confuzie.
— La ce bun? — întrebă Pastuhov sincer mirat.
— E indispensabil. Fără să mai vorbim de celebritatea dumneavoastră, dar sînteţi din oraşul nostru.
— Nu cred că asta mă dispensează de datoria de a scrie numai atunci cînd am ceva de spus.
— Ne mulţumim cu sentimentele dumneavoastră. Apariţia numelui dumneavoastră în ziar ar însemna că presa este de partea dumneavoastră. Se ştie doar că sînteţi implicat într-o afacere politică.
— Intr-o afacere politică? — se miră şi mai tare Pastuhov.
— Nu vă ascundeţi. Pentru noi nu există secrete, — urmă insinuant redactorul şi pe faţa lui se răspîndi o durere atotînţelegătoare, exact ca pe icoane.
Zîmbind ştrengăreşte, Pastuhov încuviinţă:
— Bine. Voi încerca. Insă eu voi scrie despre viaţă, nu despre moarte. Voi scrie despre Tolstoi cel viu.
— Perfect! — oftă redactorul, moţăind de oboseală.
Pe măsură ce se apropia de casă, Pastuhov simţea cum îi sporeşte energia. Puteri noi îi umpleau sufletul, şi punea stăpînire pe el, chemîndu-l să îndeplinească o operă de seamă: simţirea lui se va contopi cu simţirea lumii întregi, glasul lui va răsuna în corul general de plînsete — o, nu! — de cîntări de slavă! Va scrie, da, va scrie despre inima cea mare a lumii — despre inima Rusiei!
Tăie coalele de hîrtie în sferturi şi se aşeză la masă. Voia să spună că inima Rusiei nu putea lăsa să plece dincolo de graniţele ei omul care-i aparţinea

ca însăşi taina vieţii, fără de care nu există inimă. Omul a încercat să plece în necunoscut, dar această dorinţă era împotriva legilor firii, deoarece partea nu se poate desprinde din întreg. Însăşi firea s-a răzvrătit împotriva acestei insurecţii şi şi-a oprit ceea ce era al ei. Omul a fost oprit acolo unde fusese totdeauna şi unde va rămînea de-a pururi — în inima Rusiei. La Astapovo bat aceleaşi vînturi ca şi la Iasnaia Poliana. De jur împrejur se întinde aceeaşi Rusie a ţăranului, ţinuturile Penzei şi ale Tambovului, ale Voronejului şi ale Saratovului, ale Tulei şi ale Riazanului. Aceste ţinuturi l-au născut pe acest om şi ele îl vor păstra de-a pururi în sînul lor.

Pastuhov citi sferturile de coală mîzgălite. Şi găsi că, în definitiv, toate ideile lui se reduceau la aceea că omului i-e scris să fie îngropat acolo unde a trăit — şi că el, Pastuhov, plecîndu-şi genunchii, săpa laolaltă cu toţi ceilalţi acest mormînt. Trase o linie peste cele scrise şi începu să se plimbe prin odaie.

Îi veni în minte altă idee şi se aşeză din nou la lucru. Cultura, îşi zicea el, e circuitul închis al mişcării forţate. Formula aceasta o luase din mecanică, unde asemenea vorbe frumoase definesc noţiunea de mecanism. Întreaga viaţă a omenirii cugetătoare se desfăşura în faţa lui ca o înlănţuire nesfîrşită de rotiţe dinţate. Îşi aduse aminte că, pe cînd Puşkin scria încă „Fata căpitanului", tînărul Gherţen era trimis în exil. Lui Gherţen i se trecea, în viitor, mişcarea rotiţei care avea să se oprească în curînd. Şi ce infinită mulţime de rotiţe dinţate erau în contact cu roata lui Tolstoi ! Cine va duce mai departe mişcarea ei ? Oare nu simţea şi în el o părticică din puterea pe care o dăruia oamenilor această viaţă extraordinară ?

Şterse şi aceste rînduri, zîmbind : nu era meschin să se asocieze pe el, Pastuhov, fie şi de departe, la cugetările în legătură cu Tolstoi ? Se hotărî să-şi facă o cafea. Deschizînd bufetul, adulmecă parfumul amar, de ars, de delicate mirodenii al boabelor de cafea şi se simţi înviorat. Pastuhov avea simţul mirosului ascuţit, ca muştele. Miresmele îl înviorau, punîndu-l parcă în contact nemijlocit cu însuşi sensul vieţii cel plin de

bucurii. Măcină cafeaua în rîşniţă, strîngînd maşinuţa între genunchi şi ascultă cu atenţie, ca pe o muzică, cum trosneau şi scrîşneau boabele pradă rotiţelor dinţate. După ce clăti ibricul, aprinse lampa cu spirt. Fuma, aşteptînd să fiarbă apa. Gîndurile lui dădeau din colţ în colţ, căutînd parcă să iasă pe diferite uşi. Uşile erau deschise de perete, dar toate duceau în încăperi pustii. Se gîndea că Tolstoi ar bea acum, probabil, cu multă plăcere o ceşcuţă de cafea tare — dar lui i se dădea fiertură de ovăz ! Una din telegrame vestea lumii întregi cum că fugarul ar fi înghiţit cîteva linguri din această fiertură. Pastuhov puse cafeaua în ibric şi aşteptă să dea în clocot. Bău o ceşcuţă frigîndu-se şi sorbind mărunt, cîte o picătură. Gîndurile i se limpeziră. Se întrebă : ce este esenţial la Tolstoi ? Şi-şi răspunse imediat : la el, esenţialul e dragostea.

Se repezi la masă, turnîndu-şi a doua ceşcuţă de cafea.

Scrise despre Copacul Săracilor, pe care-l cunoştea întreaga Rusie. Deasupra unei poieni, în faţa casei de la Iasnaia Poliana, îşi întinde crengile un copac bătrîn. De o creangă e atîrnat un clopot. Orice om care are nevoie de un ajutor, care vrea să audă o vorbă bună, poate să vină la copac, să tragă clopotul şi să aştepte la umbră, pe bancă, pînă ce iese cineva din casă. Sub Copacul Săracilor este loc pentru oricine crede că oamenii sînt fraţi între ei. Poate că puţini dintre osteniţii vieţii or să aibă prilejul să guste odihna la adăpostul lui. Însă fiecare necăjit trăieşte cu gîndul că, într-o clipă apăsătoare de durere, de deznădejde ori de nevoie, îşi poate îndrepta paşii spre copac, poate întinde mîna spre clopot şi poate chema întru ajutor. În ceasul morţii celui care a aşezat o bancă sub copac şi a atîrnat clopotul de creangă, se va stinge nădejdea celui deznădăjduit, va dispărea umbra care ocrotea pe cei nevoiaşi. Copacul se va usca, clopotul va amuţi. Rusia, unde te vei duce să cauţi cuvîntul dragoste ?

Pastuhov se opri din scris şi se lăsă pradă acelei toropeli în care gîndul parcă amorţeşte. Apoi, cu un gest de deznădejde al mîinii, mătură hîrtiile de pe masă. Nu! Ar fi vrut să scrie ceva înălţător, şi nu ieşea decît un lucru plîngăreţ. Fără să vrea, se gîndea la moarte, numai la moarte, şi oricare ar fi fost ideea de la care pornea — moartea îl urmărea cu ochii ei adînciţi în orbite. Işi îndreptă spatele, se apropie de pat, se aşeză, se trînti pe pernă şi dormi pe neaşteptate toată ziua şi toată seara, pînă la miezul nopţii.

A doua zi, se duse la redacţie să-şi mărturisească neputinţa. Işi pregătise din timp o scuză: nu era decît un om de teatru, nu-şi cunoştea decît domeniul lui de artă şi nu era deprins să scrie în stil gazetăresc. Dar redactorul cel somnoros nu se arătă deloc supărat de această nereuşită.

— Nu-i nimic, — zise el. — Ne-am hotărît să vă rugăm să plecaţi, în calitate de corespondent al nostru, la Astapovo. Pentru noi ar fi preţios, în clipa de faţă, iar pentru dumneavoastră, fără îndoială, atrăgător.

— Se înţelege. Insă e cu neputinţă, pentru motivul de care aţi pomenit chiar dumneavoastră ieri: sînt amestecat într-o afacere politică şi am iscălit o declaraţie cum că nu voi părăsi oraşul.

Pastuhov vorbea cu mîndrie, cu oarecare solemnitate chiar.

— Nu-i nimic, — îl consolă redactorul, cu o privire pătrunzătoare care voia să spună că era deprins cu felul acesta al scriitorilor de a-şi supraestima valoarea. — Vom încerca să vă ajutăm. Luaţi loc şi redactaţi o cerere către procurorul Curţii, apoi duceţi-i-o imediat. In vremea asta, eu voi căuta să vorbesc cu el la telefon.

Tulburat, Pastuhov se apucă să-şi scrie cererea. Adulmeca mireasma libertăţii, a cărei adiere îi venise de departe. Unul după altul, i se iveau în minte fel de fel de planuri menite să pună capăt acelei neînţelegeri revoltătoare şi să-şi îngăduie să scape de provincia de care i se făcuse silă. Articolele lui de la Astapovo vor atrage asupra lor atenţia generală, ziarele din

capitală vor obţine imediat aducerea lui la Petersburg. Sau, şi mai bine: se va îmbolnăvi la Astapovo, şi boala lui va necesita un tratament la o clinică din Moscova. Sau pur şi simplu, va pleca fără nici un fel de autorizaţie de la Astapovo la Petersburg, şi, ajuns acolo, va înmîna personal Ministrului de Interne o reclamaţie împotriva siguranţei de aici. Intr-un cuvînt, Astapovo însemna un dar al soartei, dopul de cristal de care avea nevoie ca să fiarbă, în sfîrşit, oala aceea îngheţată, în care Pastuhov nimerise ca o găină.

In drum spre Palatul de justiţie, privea lumea cu alţi ochi, mai veseli. Copacii dezgoliţi din Lipki îi făceau semne vii, salutînd parcă tînăra lui nădejde. Lumea umbla grăbită pe străzi şi parcă se bucura că vîntul şuieră şi rostogoleşte pe deasupra acoperişurilor nori cenuşii. Elevele de liceu întorceau capul după el ca după o celebritate, şi lui i se părea că le aude şoptind: „Uite, a trecut Pastuhov. Ştiţi că pleacă la Astapovo? Aţi citit ce a scris despre Tolstoi?..." Intr-adevăr demult nu mai avusese parte de o zi atît de veselă, atît de sonoră.

Chiar la intrarea în cabinetul procurorului, Pastuhov îl întîlni pe Oznobişin. Imbrăcat de toamnă, în negru, supleantul îşi ridică, cît se poate de politicos, pălăria şi-şi încetini pasul cu multă subtilitate, aşa fel încît în nici un caz să nu se compromită dînd a înţelege că ar fi dispus să se oprească. Pastuhov îi dădu bună ziua.

— Veniţi la noi? — se informă aproape cu bucurie Oznobişin.

— Da, cu o cerere către domnul procuror. Am absolută nevoie să plec urgent la Astapovo.

— Am şi aflat. I s-a telefonat substitutului de procuror de la redacţie, iar el a făgăduit că o să-i raporteze diseară excelenţei sale.

— Tocmai diseară? Dar, vedeţi dumneavoastră, orice clipă e preţioasă. Căci Tolstoi...

— Sînt oare atît de puţine speranţe?

— Avem informaţii extrem de alarmante, — zise cu importanţă Pastuhov.

— Da, da, — făcu supleantul cu un fel de suspin, în semn de simpatie. — Ce durere pentru întreaga omenire!

— Văd că pentru dumneavoastră este într-adevăr, — urmă Pastuhov cu recunoştinţă. — Vă rog să faceţi tot ce stă în puterea domniei voastre ca să pot pleca.

— Daţi-mi vă rog cererea şi eu voi înainta-o substitutului de procuror. Nu e nevoie să vă deranjaţi dumneavoastră personal.

Apropiindu-se cu grabă de Oznobişin şi apucîndu-l de braţ, Pastuhov începu să-i vorbească, ca şi cum ar fi fost demult în relaţii de prietenie cu el: nu mai putea să-şi stăpînească inspiraţia care-i venise pe neaşteptate:

— Să vă explic planul meu. Gara Astapovo e aşezată pe linia noastră. Intr-acolo aleargă, unul după altul, trenuri speciale. Calea ferată e dispusă să facă orice. Presa locală trebuie să dea amănuntele cele mai precise asupra celor ce se petrec la căpătîiul marelui om. E în joc onoarea oraşului! O vom lua înaintea capitalelor. Dacă peste o oră am în buzunar autorizaţia de a părăsi oraşul, plec cu rapidul de zi, iar la noapte sînt la Astapovo.

Şi, clipind din ochi, îl privi ţintă pe Oznobişin.

— Din nefericire, e cu neputinţă să se aducă cererea la cunoştinţă excelenţei sale înainte de astă seară, — zise supleantul.

— Doamne, dumnezeule! — strigă în gura mare Pastuhov. — Dar gîndiţi-vă că e vorba de Tolstoi!

— Inţeleg, însă... excelenţa sa... — zîmbi Oznobişin, cerîndu-şi iertare.

— Ei, doamne, ce maşinărie greu de pornit mai aveţi şi dumneavoastră! — tună Pastuhov, răsfrîngîndu-şi buzele.

— Mai întîi că nu-i maşinărie, ci instanţă de judecată, — observă supleantul în glumă parcă, dar trăgîndu-şi mînuţa din mîna lui Pastuhov. — Şi pe urmă, nu-i nici chiar atît de greu de pornit.

— Mie mi-o spuneţi? Dar, vă rog, care e numele dumneavoastră de botez şi al tatălui dumneavoastră?

Anatoli Mihailovici?... Tocmai dumneavoastră mi-o spuneţi, Anatoli Mihailovici?

— Şi de ce nu v-aş spune-o, Alexandr Vladimirovici? — păru că se interesează supleantul, fără cea mai mică umbră de jenă ci, dimpotrivă, cu oarecare cochetărie.

— Mă mai întrebaţi? Povestea aceea a mea, mai mult decît stupidă, durează de nu ştiu cîtă vreme şi continuaţi să mă ţineţi legat, ca pe-un cîine de ogradă! — bombăni Pastuhov cu supărare.

— Vai de mine! — şi Oznobişin păru că se simte deodată stingherit. — Dar pot să vă asigur că afacerea se apropie de sfîrşit.

— Nu cred, — zise Pastuhov, întorcîndu-şi faţa de la el.

— N-am dreptul să precizez în ce stadiu se află ancheta, dar pot să vă spun că e chestiune de zile.

— Nu cred, nu cred! — şi Pastuhov făcea gesturi deznădăjduite de împotrivire.

Atunci, supleantul îl apucă el de braţ cu un aer cu totul confidenţial şi, ducîndu-l ceva mai departe de intrarea lîngă care stătuseră de vorbă pînă atunci, zise, coborîndu-şi glasul:

— Toate astea rămîn între noi. Numai între noi. Ancheta judiciară tărăgănează numai şi numai din pricină că nu poate fi găsit unul din vinovaţi. Ştiţi care?

— De unde vreţi să ştiu? Ce legături pot avea eu cu căutarea unor anumite persoane?

— N-a fost încă găsit poate cel mai de seamă personaj din toată afacerea asta: Ragozin, — zise încet Oznobişin, uitîndu-se atent la Pastuhov cu coada ochiului şi încetinindu-şi pasul. — O condamnare în lipsă nu poate fi pronunţată într-o afacere atît de importantă şi de aceea instrucţia a mers mai încet ca de obicei. Totuşi...

— O, doamne! Iertaţi-mă, dar la naiba, ce-mi pasă mie de toate astea? — îl întrerupse Pastuhov, pe un ton de lamentare dar şi de protest. — Eu nu doresc decît un singur lucru: să mi se ridice obligaţia de a nu părăsi oraşul!

— În curînd! — îi șopti supleantul, cu un fel de înțelegere frățească.

Pastuhov se opri în loc, se uită pătrunzător la Oznobișin și, apucînd cu căldură mînuța feminină a supleantului, i-o scutură atît de tare, încît bietul om se strîmbă de durere.

După ce-i dădu cererea și obținu încă o dată asigurarea că va primi chiar în aceeași zi răspunsul procurorului, Pastuhov rătăci pe străzi bucurîndu-se, cu o plăcere sporită, de vîntul înviorător, de priveliștea trecătorilor plini de viață, de zvonul clopotelor de la tramvaie și de tropotul sonor al cailor.

Luă masa la restaurant, pe urmă se duse acasă, își făcu o cafea și-și rîndui bagajele, scuturîndu-și hainele și chibzuindu-se cu ce să se îmbrace la Astapovo, în caz de doliu, și ce cămașă să pună cînd se va duce la Moscova, la teatru, să vorbească de piesa lui. Pe înserat se îndreptă spre redacție, dar acolo află că răspunsul procurorului era așteptat abia pe la orele unsprezece. Nu mai avea astîmpăr, și toată seara hoinări fără nici un rost prin oraș.

Intră la un cinematograf. Pianistul improviza nu știu ce momente dramatice, iar ecranul se clătina de exploziile acordurilor lui tumultuoase. Pe ecran Jenny Porten — blondă, durdulie și masivă, cu ochi bulbucați de Brunhildă plini de implorare, suferea din greu. Lumina proiectorului tremura, și prin raza ei trecea mereu, în zbor zăpăcit, o muscă mare de toamnă. „Santa Lucia, Santa Lucia..." cînta sfîșietor pianul, iar Jenny Porten plîngea — în hohote.

Pe stradă era liniște. Părea că noaptea se pitise în așteptarea unui alt val de vînt care se pregătea — undeva departe, dincolo de Volga — să ia locul celui care bătuse tot timpul zilei. Prin case, luminile erau tot mai puține. Porțile se trînteau tot mai rar și Pastuhov colindă străzi de-a rîndul, fără să întîlnească țipenie de om.

Trecu pragul redacției după miezul nopții, stăpînindu-și cu greu nerăbdarea. Ridicîndu-și capul de la masa lui, redactorul îi spuse fără să-i mai aștepte întrebarea:

— Dragul meu, n-a mers. Procurorul s-a împotrivit.

Pastuhov se lăsă încet într-un fotoliu.

— Dar, din nenorocire, asta nu mai are nici o importanţă. Am primit vestea că Lev Nikolaevici...

Redactorul se ridică în picioare, cu capul plecat, şi termină :

— ... a încetat din viaţă.

Pastuhov simţi că ar trebui să se ridice şi el, dar nu era în stare şi se mulţumi să se aplece cu tot trupul înainte.

— N-aţi ştiut ? — îl întrebă redactorul. — Zvonul s-a şi răspîndit prin oraş. Publicul rupe telefonul, chemîndu-ne. Aşteptăm doar confirmarea agenţiei telegrafice.

Pastuhov tăcea. In jurul lui totul părea de prisos şi parcă înşelător : şpalturile aşezate cu grijă pe masă, creionul roşu, gros, cozorocul lat al lămpii şi, în umbră, chelia cu luciri stinse, cu cununa de păr cărunt şi răvăşit din jurul ei.

— Totul are un sfîrşit pe lumea asta, — îngînă istovit redactorul.

Pastuhov îi întinse mîna, luîndu-şi rămas bun.

Era surprins de tăcerea care stăruia prin toate ungherele. Trecînd însă prin coridorul strîmt, auzi deodată soneria stridentă a telefonului şi, eliberat parcă, porni alergînd pe scări în jos.

30

Intrînd în goană la hotel, Pastuhov începu să bată în uşă. Nu-i răspunse nimeni. El însă bătea, bătea mereu. Trebuia să vorbească şi nu putea vorbi decît cu un singur om : numai omul acela era în stare să-i înţeleagă tulburarea şi să-i răspundă ca un prieten.

Se întoarse cu spatele la uşă şi începu să bată cu călcîiul. Auzi cum sare cheia din broască şi cade, zornăind, pe podea. Deodată uşa se dădu de perete şi Pastuhov îl văzu înaintea lui pe Ţvetuhin, dezbrăcat, desculţ şi cu pieptul gol. O clipă tăcură amîndoi

Apoi Țvetuhin îl apucă de mînă, încet și blînd, și-l trase în odaie.

— Demult trebuia să vii, — zise el, și-n glasul lui tremura fericirea. — A fost din cale-afară de stupid, zău așa.

— Cred și eu că a fost stupid! — răspunse Pastuhov, dintr-o dată ușurat, și atît de firesc de parcă nu se petrecuse nimic între ei.

Se sărutară de trei ori și se îmbrățișară, bătîndu-se unul pe altul peste umeri.

— Ce zici, hai? De Tolstoi... — întrebă Țvetuhin.

— Ai și aflat?

— Am aflat.

Stăteau așa, îmbrățișați, în mijlocul odăii strîmte, cu haine aruncate pe scaune, cu două paturi răvășite. Pastuhov simți sub palmele lui, prin cămașa subțire, spatele cald și mlădios, despicat adînc la mijloc, al lui Țvetuhin, și-l mai bătu o dată, cu dragoste.

În aceeași clipă se auzi o șoaptă puternică, șuierătoare:

— Maică precistă! Fecioară preacurată! Ce minunăție!

— Asta-i Mefodi. Tîmpitule, — zîmbi Țvetuhin, peste umărul lui Pastuhov, privind către ușa întredeschisă.

Mefodi năvăli cu larmă în odaie.

— Drăguții de ei, frumușeii de ei! — striga el, bălăbănind din mîini și sărind într-un picior în jurul lor. — Doamne, cît e de frumos! Deștepții tatii! Dragii tatii! Mi-a sărit inima din loc de bucurie! Bine că a dat dumnezeu! Acum slobozește pe robul tău, stăpîne... Haideți să sărbătorim, să sărbătorim împăcarea voastră! Ei, Egor, tu ce zici? Dar dumneata, Alexandr Vladimirovici? Să sărbătorim izbînda înțelepciunii omenești asupra împietririi inimii. Să spălăm cu vin păcatul de moarte al învrăjbirii și al răutății!

— L-ai și spălat, după cum văd, — zise Pastuhov.

— Gustînd de mai înainte, presimțind bucuria! — îngăimă Mefodi trăgîndu-și prietenii de mînecă, apucîndu-i de haine, împingîndu-i, sărind la o parte ca să-i vadă mai bine de la distanță și aruncîndu-se iarăși asupra lor.

— Ei, haide, dracu' să te ia! Fă odată comanda! — se înduplecă Ţvetuhin, primind bucuros.

Mefodi începu să apese din răsputeri pe butonul soneriei, scoţîndu-şi în acelaşi timp capul pe uşă şi strigînd pe sală:

— Deniska, Deniska!

— Ce faci? Vrei să trezeşti tot hotelul? — îl certă Ţvetuhin. — Du-te singur la bufet şi aranjează cele de trebuinţă.

Un sfert de oră mai tîrziu, fericit şi domolit, Mefodi oficia ca la liturghie cu ajutorul neîndemînatic al lui Deniska şi zăngănea din farfurii punînd masa. Toţi aşteptau în tăcere ca sticlele să-şi ia locul de cinste şi, înconjurîndu-le precum grădiniţa înconjoară soclul unui monument, să se aşeze în jurul lor ca nişte straturi rotunde de flori, farfuriile cu gustări multicolore.

— Cu frica lui dumnezeu şi cu credinţă vă apropiaţi, — şopti Mefodi.

In odaie, toate erau aşezate la locul lor. Ţvetuhin se îmbrăcase, totul căpătase un aspect cuviincios şi, cu consideraţie, ba chiar cu respect unul faţă de altul, prietenii se aşezară în jurul mesei.

— Cum s-ar zice, — zise trist Pastuhov, — ăsta ni-i praznicul?

— Da, într-adevăr, — păru că se trezeşte, abia atunci, Mefodi. — Cum rămîne? Ce ne facem, fraţilor?

— Asta facem, — răspunse Pastuhov, turnînd vodcă în pahare.

Gustară cîte ceva, fără grabă, cercetînd din ochi farfuriile. Apoi oftară unul după altul şi Ţvetuhin repetă oarecum întrebător:

— Bem, cum s-ar zice, pentru odihna sufletului?

Mai ciocniră o dată, pe urmă veni rîndul unui şalău cu lămîie.

— Răposatul nu încuviinţa băutura, — spuse Mefodi, plesnind carafa cu unghia lui tare şi clătinînd din cap cu părere de rău. — Asta a fost singura lacună în activitatea lui pentru binele obştesc. I se

poate ierta, la urma urmei. În schimb, ce mai festă le-a jucat popilor!

— E drept, aţi cam păţit-o voi! — remarcă Pastuhov.

— Care noi? — sări ars Mefodi. — N-a mai rămas nici praf de popie pe cizmele noastre. Sîntem nişte protestatari! Odată ce am rupt-o cu seminarul, înseamnă că am pus şi noi umărul la opera cea mare a marelui Protestatar!

— Aţi fost şi voi nişte ajutori de băgători de seamă! — scandă în batjocură Pastuhov, întinzînd paharul gol. — Hai, retoricianule, mai toarnă!

Ciocniră cu voie bună, apoi Pastuhov zise foarte încet, cu ochii aprinşi, dar lăsîndu-şi capul în jos:

— Văd eu bine unde-o să ajungem, — şi făcu din cap un semn în direcţia sticlelor. — De aceea, cîtă vreme nu sîntem încă beţi vreau să vorbesc despre acela care nu se va mai întoarce! (Făcu o pauză.) Mă gîndesc întruna: ce semnificaţie are această fugă? De ce a plecat, noaptea, cu un felinar, cu o făclie, prin întuneric? A fugit de nevastă-sa, Iasodara? Astea-s fleacuri! N-o fi fugit el, oare, de vremurile noastre, în care toate erau împotriva lui? Nu-l va fi aruncat afară, nu-l va fi lepădat ca pe ceva străin, ca pe ceva potrivnic însăşi naturii sale, acest veac al nostru? Căci el n-a plecat singur de la noi: a luat cu el tot trecutul nostru. Şi nu numai veacul al nouăsprezecelea. Mai mult decît veacul al nouăsprezecelea, mai mult chiar decît, să zicem, umanismul. Nu i-a luat cu el în mormînt numai pe enciclopedişti. Poate că tot ce a fost mai bun în era creştină şi-a găsit în cele din urmă expresia exclusiv în el şi, împreună cu el, totul a pierit pentru totdeauna. Alt om ca dînsul nu va mai fi. Veşnica lui pomenire — şi atît...

Pastuhov îşi zburli părul cu mîna şi tăcu un timp.

— Cine va veni acum în locul lui? Mister! Dar armele lui nu pot să mai slujească. Disputa lui va fi dusă mai departe cu altfel de mijloace, iar noi, prieteni, ne vom convinge probabil, către sfîrşitul vieţii noastre, că după cum epoca încheiată de el a durat

veacuri, tot aşa aceea care-i va urma va dura alte veacuri.

Îi aruncă lui Ţvetuhin o privire iute:

— Am luat-o poate cam prea razna? — întrebă el cu ironie.

— Iubitule! Ia-o şi mai razna, te conjur în numele a tot ce ai mai sfînt! Mă prăpădesc după aşa ceva! — se rugă Mefodi.

— Taci, — îl opri Ţvetuhin. Şi, punînd mîna pe umărul lui Pastuhov, şopti: — Splendid, Alexandr. Urmează...

— Am terminat, — îi răspunse Pastuhov ostenit. — Nu sînt profet şi nu ştiu să văd în viitor. Nu vreau să spun decît un singur lucru. El ne-a lăsat moştenire o poruncă limpede ca lumina zilei. Iată pămîntul. Iată omul care trăieşte pe acest pămînt. Şi iată şi sarcina noastră: să pregătim pe acest pămînt o viaţă fericită pentru om.

— Şi dacă ne respectăm într-adevăr pe noi înşine, — continuă Ţvetuhin ideea prietenului său, — n-avem dreptul să ne gîndim la nimic în afară de această poruncă. Nu vom crea ceva, decît dacă vom învăţa de-a dreptul de la viaţă. Aşa cum a învăţat el. Aşa cum a creat el, de dragul vieţii, nu de dragul zorzoanelor. Iar dacă nu vom face aşa, vom rămînea nişte simple zorzoane... Şi noi, şi arta noastră!

— Ia te uită, cum ai întors-o! Cînţi în struna ta, — făcu clipind din ochi Pastuhov. — La urma urmei, ai dreptate. După el, nu mai poţi glumi nici în viaţă, nici în artă. Ar fi ruşinos.

— Ce ruşine, doamne, ce ruşine! — strigă Mefodi, cu lacrimi în ochi. Haidem, drăguţilor, hai să trecem mai departe! Nu trebuie să batem pasul pe loc!

Băură în deplină înţelegere şi minţile lor — ca şi cum ar fi primit, odată cu acest din urmă păhărel, lovitura care taie toate nodurile — slobozite de orice îngrădire şi constrîngere porniră să rătăcească pe dibuite într-un oraş pasionant, fără nici un fel de plan, în care străzile se încurcau ca firul unui ghem scărmănat de un pui de mîţă. Toate se ciocneau şi se încîlceau: lacrimile, vorbele de ocară şi bucuria, Revo-

luția franceză și obligația de a nu părăsi orașul, Stolîpin pronunțîndu-se pentru ridicarea excomunicării lui Tolstoi, sfîntul Sinod hotărît să nu îngăduie una ca asta, ochiul țăranului care prețăluiește fără greș creșterea grînelor, drepturile cetățeanului, drepturile omului, dopul de cristal al lui Mefodi, versurile lui Alexandr Block, Kirill la pușcărie, cerul de dincolo de fereastră luminat de zorii zilei, coada de scrumbie din pahar, sărutările, înjurăturile, sticlele goale, neîmpotrivirea la rău [1]) — pînă ce toate laolaltă se amestecară într-o ceață tulbure și începu să le fie somn. Țvetuhin îl culcă pe Pastuhov în patul său, rămînînd ca el să doarmă, cu chiriașul lui cel nou, cu Mefodi. Și nici unul din ei nu auzi cum învia, cum se umplea de zgomot și cum începea să se domolească din nou ziua cea rece și dușmănoasă.

Dezmeticindu-se, simțiră nevoia să se refacă și-l mînară pe Mefodi, care se perpelea mai cumplit decît toți, să aducă niște vin. Dar Mefodi se întoarse îndată, strigînd răgușit cu glasul pe care-l prăpădise noaptea trecută și fluturînd deasupra paturilor o foaie de ziar:

— Trăiește! Trăiește! Trăiește! Treziți-vă! Sculați-vă! S-a răzgîndit: mai zăbovește printre noi!

Cu capetele zbîrlite, cu cămășile descheiate la piept, se grămădiră toți trei deasupra foii, gata s-o rupă în bucăți. Ediția specială a ziarului începea cu litere mari: „Ne grăbim să dezmințim știrea morții lui Lev Nikolaevici Tolstoi, care se răspîndise în cursul nopții trecute — Lev Nikolaevici trăiește!“

Nu se uitau unul la altul. Mefodi se potolise. Fără să se miște, descifrau anevoie telegramele înșirate coloană după coloană, vălmășagul de vești contradictorii care afirmau ceea ce nu credea nimeni și dezmințeau ceea ce știa toată lumea. Pastuhov prinse foaia în perete. Țvetuhin deschise partea de sus a ferestrei. Începură să se îmbrace și să mai adune lucrurile de prin odaie.

---

[1]) Teoria tolstoiană, care preconizează „nonviolența“, neîmpotrivirea față de rău, autoperfecționarea morală. (N. red. rom.)

— Totuşi, sînt sigur că n-o să mai trăiască mult. N-are la ce să mai zăbovească mult printre noi, — zise Pastuhov.

— Parcă poţi să ştii ? — îi răspunse timid Mefodi. — E încă voinic, moşneagul ! Şi oţelit de ani. Poate să mai reziste.

— Nu trăncăni de pomană, — spuse mohorît Ţvetuhin. — Mai bine vezi-ţi de treabă !

— Am înţeles : e un pretext minunat ! — se bucură Mefodi, mistuindu-se pe uşă cît ai clipi din ochi. — Mă întorc îndată !

Şi într-adevăr, se întoarse atît de repede, de parcă s-ar fi răsucit într-un picior pe după uşă. Se aşezară din nou la masă. Şi uşor, aşa cum se rostogolesc copiii cu sania pe povîrniş, se prăbuşiră din nou în învălmăşeala aceea zgomotoasă din care abia îi scosese, cu atîta greutate, somnul lor de oameni trecuţi cu băutura.

Două zile şi două nopţi la şir li s-a părut cînd că erau nemaipomenit de fericiţi, cînd nenorociţi. Chiar să fi încercat, şi tot n-ar fi putut să-şi amintească vreodată în ce ordine au urmat berăria, teatrul, grogul, noaptea petrecută în apartamentul lui Pastuhov, ciorba de cegă la o cîrciumă, deşteptarea în odaia lui Ţvetuhin şi clătitele prăjite în untdelemn de la birturile economice din Verhnîi bazar. Lumea se transformase într-un scrînciob, care uneori se avînta cu ei spre cer, alteori îi legăna ca un leagăn de copil. Din cînd în cînd de undeva din stradă, răzbătea pînă la ei cîte un crîmpei de vorbă, căruia neliniştea şi durerea îi dădeau un înţeles.

— Ce s-aude, mai trăieşte ?

— Cum, nu ştii ? A murit de două zile.

— Ce spui ? Doar s-a dezminţit, am citit cu ochii mei dezminţirea !

— Va să zică, s-au cam grăbit, hai ?

— Mai bine s-ar sfîrşi odată ! De ce să se mai chinuiască ? Şi aşa s-a chinuit destul...

Alteori le veneau în gînd, tulburi ca scrise pe o pagină peste care s-a vărsat cerneală, telegramele expediate la Moscova ori la Petersburg, redactate la poştă.

Telegramele erau rupte și transcrise din nou, repetînd în chip neașteptat veștile primite din Astapovo, și oficiul poștal se confunda pentru ei cu redacția ziarului. Își aduceau aminte, surprinzător de clar, de rîndurile proaspăt tipărite: „Mai pe seară, temperatura era 36,6°, pulsul 110, respirația 36. Bolnavul a mîncat puțin".

Și iată că după bîjbîieli confuze prin ceață, Pastuhov se pomeni într-o bună dimineață pe stradă, dăruit pe neașteptate lui însuși: era odihnit după somn, se simțea ca un om care sosise într-un loc unde nu mai fusese niciodată și se bucura de singurătatea lui. Nimeni nu i se agăța de braț, nimeni nu-i spunea la ureche tot soiul de nerozii, nimeni nu venea să-l sărute. Era stăpîn pe ființa lui și gusta din plin fericirea de a tăcea. Sentimentul de luciditate, după care tînjise, era alcătuit din fel de fel de mărunțișuri care-i făceau plăcere: se simțea bărbierit, primenit, mîinile-i miroseau a săpun, iar privirea despărțea precis un obiect de altul, ca și cum toate lucrurile din jurul lui ar fi fost tăiate în fațete, ca cristalul.

Văzu de departe oameni adunați în fața redacției, dar nu grăbi pasul, ci se apropie de fereastră liniștit și reținut. Doi ofițeri de artilerie, parfumați cu apă de colonie, se desprinseră din mulțime și unul din ei — un sublocotenent tinerel, cu o figură fericită — se adresă celuilalt:

— Cu toate astea, l-au podidit lacrimile și a spus: „Dar țăranii, țăranii cum mor?..."

— Ei și ce, crezi că i-a fost frică? A luptat doar la Sevastopol!

— Și totuși, i-a invidiat pe țărani.

— Bătrînilor le vine mai greu să moară: ei știu mai multe.

Pastuhov văzu în geam, atîrnată sus, deasupra capetelor, o fîșie lungă de hîrtie în chenar lat de doliu — ediția specială a ziarului. De acolo, de sus, se uita la oameni un bătrîn care părea că trăiește. Pastuhov observă că șuvițele de păr de la tîmple îi erau buclate, ca la copii, și citi fără grabă cuvintele pe care se aștepta să le găsească acolo: „Ora 6 și 50 dimineața.

(De la corespondentul nostru special.) Azi dimineaţă, la ora 6 şi 5 minute, s-a stins liniştit din viaţă Lev Nikolaevici".

Trecu apoi repede cu ochii peste titluri: „Situaţia e gravă. Ultimele clipe" — şi citi încă o dată, în întregime, telegrama: „Azi dimineaţă, la ora 6 şi 5 minute..." urmată de semnăturile a cinci medici. Apoi începu să citească fragmente de fraze: „...corespondenţii s-au dus la oficiul telegrafic, refuzînd să creadă în deznodămîntul fatal... Noi, corespondenţii, trăim cu tot sufletul şi cu toată inima tragedia ultimelor clipe ale marelui om... Plîngi, Rusie — dar în acelaşi timp, fii mîndră!... În jurul casei martirului, defilează încet corespondenţii..." Nu citi nimic pînă la capăt şi o luă iarăşi de la început: „Azi dimineaţă, la ora 6 şi 5 minute..."

Plecînd de lîngă fereastră, se hotărî să se întoarcă acasă. Se mişca în acelaşi ritm cumpănit în care-şi făcea plimbarea de fiecare zi. I se părea că se îmbată încă de senzaţia lucidităţii. Ca şi mai înainte, vedea fiecare obiect conturat precis, cu o claritate uimitoare. Se împlinise o săptămînă de cînd se gîndea la moartea pe care toată lumea o aştepta, şi era încredinţat că avusese destulă vreme să se deprindă cu ideea acestei morţi, că vestea ei n-o să-l mai poată surprinde. Îl mira puţin felul fragmentar al propriilor sale gînduri. Nu ştia de ce îi veneau în minte mereu aceleaşi vorbe fără şir: „...corespondenţii defilează încet de la soţia lui, Iasodara..." Alunga această jalnică nerozie şi se silea să cugete armonios, dar nu izbutea.

Acasă la el, mirosea a igrasie şi a culcuş de oameni beţi. Deschise ferestrele şi uşiţa sobei. Se umplu de funingine, se spălă pe mîini cu multă grijă şi, cu prosopul pe umăr, se apropie de masă.

Manuscrisul răvăşit îi aminti că încercase să citească prietenilor săi ameţiţi de băutură fragmente din piesă şi că Mefodi striga că Pastuhov e un geniu. Strînse cu băgare de seamă manuscrisul, foaie cu foaie. Încetul cu încetul, i se închega în minte o frază — şi nu ştia dacă a gîndit-o el, sau dacă i-a rămas

din mulţimea articolaşelor citite de-a lungul acestei săptămîni: „dacă locuitorii altor lumi ar întreba lumea noastră: cine eşti tu? — omenirea ar putea răspunde, arătîndu-l pe Tolstoi: iată-mă".

Liniştit, convins că îndeplineşte conştient o operă de dreptate, Pastuhov îşi rupse manuscrisul în bucăţi. Curentul prinse şi împrăştie pe jos bucăţelele uşoare de hîrtie. Cu o strîmbătură de dispreţ şi durere, Pastuhov se întoarse cu spatele spre masă, se îndreptă către pat, stătu o vreme pe loc, nemişcat, şi deodată se prăbuşi pe el. Cu faţa îngropată în prosop, izbucni în hohote de plîns — aşa cum plîngea pe vremuri, copil, tot în această odaie, cînd tatăl său îl pedepsea aspru, pe nedrept.

31

Merkuri Avdeevici urca treptele azilului de noapte, cercetînd cu ochi iscoditori scara dărăpănată. Supraveghetorul azilului — un fost soldat de pe vremea lui Skobelev — venea în urma proprietarului. Meşkov arăta cu bastonul lui cu măciulie ici cîte-o scîndură putrezită, colo un cui ieşit, dincolo un stîlp de la balustradă rupt, şi se întorcea mereu către soldat, silindu-l fără vorbe să vadă bine ce-i arată cu bastonul. Soldatul dădea din cap, ruşinat. Ajunseră aşa la încăperea cu paturi de lemn, în care locatarii azilului, strîngînd din spete de frig, se îndeletniceau cu treburile de dimineaţă înainte de a ieşi în oraş în căutarea cîştigului lor îndoielnic, de muncitori cu ziua.

In colţ, lîngă perdeaua familiei Parabukin, un dulgher — om în vîrstă, cu un cap ca de arici — îşi ascuţea dalta de o piatră.

— Mai bine-ai lua o toporişcă şi ai drege scara, — i se adresă Meşkov. — N-ar fi mare lucru să-şi frîngă omul gîtul cînd se urcă aici, la voi.

— Da' ce, asta-i treaba mea? A dumitale-i casa, dumneata să ţi-o dregi, — îi răspunse pe loc dulgherul, fără să-şi ia mîna de pe piatră.

— Dar unde te trezeşti, frăţioare? In sat la tine? Adică, dacă drumul nu-i al meu, apoi să nu fie chip să

treci pe el nici cu carul, nici cu piciorul? Nu-i scara a tuturor?

— Ia te uită! Cînd e vorba să strîngi bani, e lucrul tău, dar cînd e vorba să dregi, atunci e lucrul tuturor. Uite, domnule, ce luptător pentru dreptate mai avem şi noi! Tolstoi, nu alta!

Vecinii de pat începură să rîdă. Prin crăpătura îngustă a perdelei, apăru capul lui Parabukin, cu trăsăturile subţiate de slăbiciune şi cu o vînătaie proaspătă, umflată sub ochi.

— Grozav te mai pricepi şi tu cînd e vorba de Tolstoi! — îngăimă, puţin cam zăpăcit, Meşkov.

— Ne mai pricepem şi noi, — se amestecă Parabukin, tuşind ca să-şi dreagă glasul. — Că doar nu citiţi numai dumneavoastră gazetele.

— Şi tu, nu cumva ai pus la cale aici adunări duminicale? — întrebă Meşkov. — Poate că propovăduieşti învăţăturile lui Tolstoi? De cîte ori ţi s-a spus să liberezi colţul, hai? Aştepţi să te scoată-n drum comisarul?

Se întoarse spre supraveghetor:

— Şi tu, ce păzeşti aici? Nu ţi-am spus să mi-l scoţi pe ăsta din casă?

— Ce să fac, Merkuri Avdeevici? Ii spun eu într-o părere în fiece zi: „Mută-te şi mută-te!“ Dar el îmi răspunde: „Unde vrei să mă duc cu copilaşii acum, în pragul iernii?“ Adevărat catîr, doamne iartă-mă!

— Ascultă, Tihon, cît îţi spun cu vorbă bună. Nu mă scoate din fire şi caută-ţi alt culcuş, — zise Meşkov. — Mie nu-mi trebuie aici indivizi suspecţi. Eşti supravegheat de poliţie şi vrei să te ţin în casă? Ca să-mi zăpăceşti oamenii cu Tolstoi al tău?

— Ce ţi-a făcut Tolstoi? Nu cumva îţi pare bine că şi-a dat sufletul domnului?

— N-are nevoie dumnezeu de sufletul unuia ca el!

— Fiindcă-i eretic? — rîse strîmb Tihon.

— Nu cumva te-ai apucat să faci pe judecătorul?

— Apoi, dacă n-om judeca noi, cine să judece? Parcă el nu trăgea cu urechea la judecăţile noastre?

— Care ale voastre, mă rog? El era împotriva beţiei, iar tu eşti un beţiv ordinar. Ia te uită ce frumos

te-ai aranjat la obraz, de îi e scîrbă omului să te privească!

— E drept că era împotriva beţiei. Dar împotriva conştiinţei nu era!

Merkuri Avdeevici îşi drese glasul, şi sprîncenele i se lăsară peste ochi. Întrebă, impunător:

— Ce vrei să spui despre conştiinţă, hai?

În clipa aceea, perdeaua se dădu la o parte şi Olga Ivanovna se arătă la spatele bărbatului său. Vîrîndu-şi în fustă polcuţa de stambă trandafirie cu floricele, de-o seamă cu perdeaua, începu să vorbească repezit, ca de obicei:

— Aşa-i, Tişa, ce-i drept, e drept! Era un om simţit, contele Tolstoi ăsta. Nu i-a oropsit pe săraci, ci i-a ajutat o viaţă întreagă. El n-ar fi dat afară din casă, în frig, o mamă cu copii! Lui i-ar fi fost milă.

— Ei, şi de ce nu te-ai dus la el, hai? Poate că ţi-ar fi făcut şi ţie parte din milostenia lui? Te-ai trezit să te gîndeşti la el după ce-a murit. E cam tîrziu să-l iei în primire acum, Olga Ivanovna. Că n-o să te ajute din mormînt, contele tău!

— Te bucuri că a murit un eretic, — repetă Parabukin cu un fel de superioritate ironică, de parcă ar fi luat-o pe Olga Ivanovna sub ocrotirea lui, şi s-ar fi ridicat deodată deasupra lui Merkuri Avdeevici, care o ofensa.

— Vorbeşti prostii, — îl întrerupse Meşkov, cu asprime. — E ruşinos ca un creştin să se bucure de moartea cuiva. Nu mă bucur, ci-l deplîng. Deplîng pe bătrînul care a murit fără pocăinţă, ai înţeles? Nu s-a spălat de păcate în faţa bisericii, ci a murit în trufie, ca un necredincios, ca un apostat!

— Ei, asta-i! Păcătos! Anatemă? Grişka Otrepiev [1]), hai? Vezi să nu! A fost mai curat decît tine. Mai curat decît întreaga ta chinovie, cu luminările

[1]) *Grigorie (Grişka) Otrepiev* — numele falsului Dmitrie, aventurier care a domnit în Rusia în 1605-1606, omul magnaţilor polonezi şi al Vaticanului, care au organizat cu ajutorul lui o intervenţie în Rusia. (N. red. rom.)

şi cu tămîia ei! Chinovia nu ştie alta decît să izgonească orice cuvînt spus cu dreptate!

— Nu izgoneşte, ci păstrează cuvîntul — cuvîntul care este însuşi dumnezeu! Dar lucrurile astea nu-s de nasul tău, palavragiule!

— Ba, multe sînt de nasul meu, Merkuri Avdeevici! Ce-i drept cînd îmi trage careva cîte una, peste nas, atunci nu e de nasul meu. Dar cînd e vorba de cugetări, apoi mă pricep la fel ca şi dumneata!

— Nu ţi-am tras niciodată peste nas. Că doar nu ţi-am învineţit eu ochiul!

— N-ar fi stricat să-ncerci! Dar dumneata, nenişorule, eşti om cu socoteală: ştii care înghite palma şi care ţi-o dă înapoi...

— Mă ameninţi, hai? Mă ameninţi de faţă cu martori?

Meşkov aruncă o privire în dreapta şi-n stînga. În jurul lui se adunaseră locatarii azilului, aşteptînd să vadă pînă unde vor ajunge cu cearta. O curiozitate copilărească le zugrăvise pe obraz zîmbete lacome: păreau adunaţi în faţa unei colivii unde un ştrengar zgîndărea cu nuieluşa o pasăre înfuriată şi caraghioasă.

— Care va să zică, dumnealui instigă oamenii împotriva proprietarului? — se întoarse Meşkov către supraveghetor, încheindu-şi paltonul la toţi nasturii, hotărît parcă să pornească fără întîrziere în căutare de apărare.

— Ia vezi... asta... flecarule! Ţine-ţi gura, — spuse soldatul.

Olga Ivanovna se aşeză în faţa bărbatului ei:

— Taci, Tişenka, taci! Nimeni n-o să te înţeleagă. Tu şi cu mine sîntem oameni săraci şi fără noroc, cine-o să se înjosească să ne asculte? Iar dumitale, Merkuri Avdeevici, ar trebui să-ţi fie ruşine: omul e bolnav şi nenorocit, ce ai de împărţit cu el?

— Pe Tolstoi îl avem de împărţit! — zîmbi iarăşi cu superioritate Tihon.

— Ia nu-mi mai scoate ochii cu Tolstoi al tău! — se răsti Meşkov, puţin încurcat de vorbele Olgăi Iva-

novna, dar încă furios. — Să nu îndrăzneşti să-i iei numele în deşert! Că el a fost însemnat de dumnezeu cu daruri de preţ, iar tu nu eşti decît un coate-goale şi nimic mai mult!

— Ia te uită! Da' bine-ai mai întors-o! Daruri de preţ! Cu alte cuvinte, n-ai nimic împotriva darurilor, ai fi bucuros să pui mîna pe ele şi să le iei în stăpînire, hai? Dar, din păcate, răposatul era un apostat. Cum s-ar zice, i-ar fi bună pielea, i-ai putea-o trece la capitolul „venituri", însă vezi, a fost un nesupus, a ieşit din ascultare, nu-l primesc sfinţii în rai din pricina păcatelor lui. Eu n-am cu el nici în clin, nici în mînecă; pînă la mintea lui eu nu pot ajunge, dar îl proslăvesc. Il proslăvesc pentru că i-a chemat pe oameni să se întoarcă la adevăr. Şi dacă i-a chemat după toate canoanele sau ba, mie mi-e totuna. Iar oamenii şi-au întors privirile spre el, fie că erau de părerea lui, fie că nu erau. Iaca, pînă şi dumneata, Merkul Avdeevici, ţi-ai întors privirile spre el, cu toate că-l înjuri. Pînă şi-n dumneata a răscolit el omul...

Apucînd-o pe Olga Ivanovna de umeri, Parabukin o dădu uşor la o parte şi făcu un pas înainte. Vorbea încet, cu glasul trist, şi parcă-i era ruşine pentru pornirea lui de răutate. Se adresa acum numai oamenilor de la azil, ocolindu-l cu privirea pe Meşkov care se uita undeva, peste capetele celorlalţi.

— Nu vă uitaţi că mi-i ochiul vînăt: de bătut, oricine poate să se bată. Dar eu acuma nu mai beau, şi de aceea îmi dau seama că-s om fără noroc, cum bine-a zis Olga Ivanovna. Imi pare rău că nu mai fac serviciu la noi, la calea ferată. Aş fi mers pe tren, aş fi ajuns în gara Astapovo — hei, de cîte ori n-am trecut în viaţa mea pe-acolo! — m-aş fi dus, zic, şi-aş fi stat lîngă fereastra aceea, lîngă casa aceea unde-a murit el. Aş fi stat aşa şi m-aş fi gîndit: iată, se cheamă că şi eu sînt unul din oamenii aceia de nimic spre care ţi-ai coborît tu privirea, Lev! Eh, da' ce să mai vorbesc! Directorul nostru de la calea ferată i-a trimis la înmormîntare o coroană din partea personalului. Dacă Tihon Parabukin ar face acum ser-

viciu la căile ferate, în coroana aceea ar fi şi din partea lui vreo frunzuliţă sau vreun firişor de iarbă. Dar aşa... se cheamă că am rămas pe dinafară. Vai de capul tău, Parabukin!

— Poate că asemenea cuvinte l-ar fi bucurat mai mult decît orice coroană dacă le-ar auzi, — zise Meşkov, împăciuitor. — Ce nevoie are el de coroane?

— Ce nevoie are el de coroane? — îl îngînă Tihon. — După tine, fără îndoială că n-are nici o nevoie. Tu i-ai băga, mai degrabă, un ţăruş de plop în spate [1]).

Merkuri Avdeevici se clătină, atinse mîna soldatului cu degetele care-i tremurau, căutînd un sprijin, trase cu zgomot aerul în piept, însă nu strigă, ci vorbi gîfîind de parcă ar fi ridicat o greutate.

— Ei bine, Tihon, singur ţi-ai făcut-o! Începuse să-mi fie milă de copilaşii tăi, dar tu eşti în stare să-l scoţi din sărite pe scaraoţchi în persoană! Haide, strînge-ţi boarfele. Şi să nu te mai prind pe-aici, că-ţi rup picioarele. Iar eu mă duc de-a dreptul la comisariat. Altfel ai să vorbeşti la poliţie, băiete! Acolo n-are să-ţi înghită nimeni poveştile tale cu contele.

Şi, dînd la o parte oamenii care-l urmăreau cu privirile lor posomorîte, Meşkov păşi printre paturi, bocănind ameninţător cu bastonul în podea.

— Drum bun, drum bun! — îi strigă din urmă, în chip de urare, Olga Ivanovna. — Nici nu ne-aşteptam noi la vreun bine din partea dumitale!

Ochii ei bulbucaţi erau tulburi, colţul gurii, tras adînc înăuntru, îi tremura, iar pe fruntea lată i se iviră pete roşietice. Un zbucium nestăpînit îi cuprinse tot trupul mărunţel: se repezi la cufărul care-i slujea de pat Anocikăi, deschise capacul şi începu să arunce din el, laolaltă, cîrpe şi haine, vorbind întruna:

— Mai sînt ei şi oameni buni pe lumea asta! O să se îndure careva de bieţii copilaşi. Nu degerăm noi. Anocika, îmbracă-l pe Pavlik. Ţine ciorăpeii. Nu, ia-i pe ăştia albi, că-s mai bunişori. Îmbracă-te şi tu. Uite, ia de colea. Pune-ţi bluziţa. Nu-i nimic. N-om muri

---

[1]) După o superstiţie răspîndită în popor, mortului trebuie să i se înfigă un ţăruş în spate, ca să nu se prefacă în strigoi. (N. red. rom.)

noi. Leagă ciorăpeii cu şireţele, trage-i, trage-i mai sus. Am trăit pînă acuma, o să trăim cumva şi de acum încolo! Ţine cordonul, pune-i-l lui Pavlik.

Apuca în mînă cînd un lucru, cînd altul, cercetîndu-le la lumină, punîndu-le la o parte, încercîndu-le cînd pe ea, cînd pe Anocika, căutînd să realizeze o armonie, cunoscută numai de ea, din îmbinarea unor zdrenţe, ca vai de om, demult scoase din uz.

Parabukin stătea lîngă perdea şi tăcea. Faţa lui era nemişcată. Urmărea, împietrit de spaimă, mişcările nevestei-si. Aruncîndu-şi deodată ochii într-acolo, Olga Ivanovna îşi curmă pe neaşteptate vorba, se îndreptă cu grabă spre el şi-şi lipi obrazul de pieptul lui, încă lat şi zdravăn:

— Nu te teme, Tişa, — zise ea, apucîndu-i mîinile într-ale ei şi strîngîndu-i-le. — N-avem de ce să ne temem! M-am gîndit eu la toate. Am şi vorbit cu cine trebuie. Să mergem cu toţii împreună. Hai, îmbracă-te şi tu!

Îi întinse o cămaşă curată, cu broderii, păstrată în cufăr pentru zile negre, iar el îşi schimbă supus cămaşa, îmbrăcînd pe deasupra o haină roşcată cu tigheluri, improvizată dumnezeu ştie din ce de hărnicia fără astîmpăr a Olgăi Ivanovna.

După ce scutură şi-şi potrivi pe creştetul capului o pălăriuţă albastră de fetru cu pene de canar, mototolită de cît stătuse în cufăr, Olga Ivanovna îşi aşeză cu degete tremurătoare elasticul sub coc şi, luîndu-l pe Pavlik în braţe, plecă cea dintîi. După ea, cu paşi îngrijoraţi, mărunţei şi gravi, plecă şi Anocika. Tihon venea, timid, în urma lor. Azilul îi petrecea cu gravitate, ca şi cum ar fi înţeles că găteala aceea ridicolă, de zile mari, a femeii, fusese scoasă la lumina zilei ca o ultimă armă a sărăciei împotriva cruzimii omeneşti. Numai aşa, luînd o hotărîre de care atîrna însăşi viaţa lor, Olga Ivanovna putuse să se îndrepte, căutînd ajutor, spre trecutul ei fericit şi demult uitat. Nimeni nu rosti măcar un cuvînt cît timp familia Parabukin defilă printre paturi. Şi numai după ce ecoul paşilor se stinse pe scară, dulgherul, aşezîndu-şi în ladă rindelele, dălţile şi burghiile, oftă:

— Ce-o să mai tragă pe dracul de coadă, tătucul nostru !...

Familia Parabukin o luă pe drum în sus, apoi o coti pe după colţ. Înainte de-a ajunge la portiţa şcolii, Olga Ivanovna îl lăsă pe Pavlik din braţe, îi potrivi cămăşuţa, îi netezi părul bălai şi buclat ca al lui tată-său, care-i ieşea de sub o căciuliţă de fabricaţie proprie, şi-l luă de mînuţă. Pavlik începuse să meargă. Porni după mama lui, luînd-o cam într-o parte, legănîndu-se şi tîrîndu-şi unul din picioruşe.

Ajungînd în dreptul portiţei, Parabukinii nu intrară în curte ci, după vreo doi-trei paşi domoli şi nesiguri, se opriră în faţa porţii larg deschise.

Lîngă casa Verei Nikandrovna, un camionagiu termina de încărcat căruţa cu mobile şi boccele. Nelipsitul vîrf al tuturor căruţelor de acest fel — samovarul — strălucea între picioarele unui scaun întors cu fundul în jos. Tocmai atunci camionagiul trecea frînghia peste vraful de buclucuri şi trăgea de nădejde, proptindu-se cu piciorul în roată şi vîrînd un capăt pe sub carîmbul loitrei. Vera Nikandrovna ieşi din casă cu două lămpi în braţe. Nu mai încăpea nici o îndoială : se muta.

Olga Ivanovna aruncă o privire speriată spre bărbatul ei. Tihon îi ghici gîndul. Înţelegea că sufereau acum o înfrîngere, însă tăcea. Olga Ivanovna se repezi, trăgînd după ea pe Pavlik, care rămînea mereu în urmă.

— Scumpa mea ! — strigă ea, salutînd-o pe Vera Nikandrovna cu o amabilitate plină de entuziasm. — Tocmai veneam la dumneavoastră !

Îl împinse înainte pe Pavlik de parcă ar fi fost încredinţată că era de ajuns ca Vera Nikandrovna să vadă copilul, cu căciuliţa şi cu cingătoarea lui făcută din şireţele, clătinîndu-se pe picioruşele lui nesigure şi încă strîmbe, ca să înţeleagă tot ce se petrecea cu ei.

— Veneam la dumneavoastră şi vă rugăm să ne scuzaţi ! N-aş fi îndrăznit niciodată. Dar mi-aţi spus cîndva, vorbind cu mine — vă mai aduceţi aminte ? — că în cazul cînd ne dă afară de la azil, ne adăpos-

ţiţi cumva la dumneavoastră. Şi iată, scumpă Vera Nikandrovna, că Meşkov ne-a zvîrlit în stradă, aşa cum ne vedeţi, amărîţi ca vai de noi!

Făcu un semn cu mîna de la Pavlik la Anocika şi de la Anocika la bărbatu-său şi, cu această ocazie, mai aşeză puţin hăinuţele copiilor şi-şi potrivi şi ea pălăria, care-i alunecase pe-o ureche.

— Dar vedeţi şi dumneavoastră... — făcu încurcată Izvekova, arătînd cu ochii spre lămpile pe care le strîngea sub braţ, gata să le scape.

— Intr-adevăr. Ce-i cu astea? Unde vă duceţi? — strigă Olga Ivanovna, încercînd să se prefacă a nu înţelege.

— La drept vorbind, şi pe mine m-au dat afară.

— Dar cine a îndrăznit?

— Doamne! — zîmbi Vera Nikandrovna, — dar e atît de simplu! Inspectorul învăţămîntului a dat ordin să fiu mutată la altă şcoală, tocmai în capătul oraşului, la Soldatskaia Slobodka.

— Sfinte dumnezeule, cum se poate una ca asta?

— Şi de ce nu s-ar putea? Fiul meu e la închisoare, ce încredere mai poate avea cineva în mine?

Vorbea cu o amărăciune resemnată şi cu atîta convingere, încît Olga Ivanovna întinse fără voie mîinile spre ea, aruncînd în acelaşi timp o privire bărbatului ei, ca şi cum ar fi cerut sprijinul simpatiei lui:

— Tişa! Nu-i aşa că am putea să-i dăm o mînă de ajutor Verei Nikandrovna la casa cea nouă? Insă, vedeţi în ce situaţie ne aflăm şi noi! Am rămas în stradă, de-a dreptul în stradă!

— Ei, şi ce-i dacă am rămas în stradă? — zise cu dispreţ Parabukin. — Ce, e pentru întîia oară?

— Da, dar copiii, copiii! — imploră Olga Ivanovna.

— Nu, nu, lăsaţi, nu vă mai deranjaţi, mulţumesc, mă descurc eu şi singură, — se apără Vera Nikandrovna, încercînd parcă s-o şi mîngîie, dar să se şi scuze în acelaşi timp.

— Las' pe mine, că doar nu-i pentru întîia oară! — strigă deodată tărăgănat camionagiul, trăgînd capătul hăţurilor de pe grumazul calului. — Am pornit, cucoană!

Atunci Anocika se repezi fără veste la Vera Nikandrovna şi, apucînd de picior una din lămpi, începu să toace din gură tot atît de repede ca şi maică-sa :

— O duc eu, daţi-mi-o mie, daţi-mi-o! Merg să vă petrec. Merg şi eu cu dumneavoastră. Daţi-mi-o, daţi-mi-o, vă rog !

Trăgea mereu de lampă încercînd să i-o smulgă, dar Vera Nikandrovna o strîngea tot mai tare la piept şi se uita la fetiţă cu o privire caldă, plină de dragoste. Aplecîndu-şi capul, o sărută pe frunte şi-i şopti, duioasă :

— Lasă, Anocika, Dă-i drumul. Rămîi cu mamă-ta. Ne-am înţeles ? Ai să vii tu odată, mai încolo, la mine.

Se întoarse apoi repede spre Olga Ivanovna :

— Mă iertaţi că nu vă pot fi de folos : acolo unde mă mut, n-am decît o singură odăiţă. Dar dacă vreţi, Anocika ar putea să stea la mine. O iau cu bucurie.

— Vai de mine ! Dar cum se poate ? — începu să strige Olga Ivanovna, ştergîndu-şi cu pumnul mic ochii plini de lacrimi. — Nu ţinem deloc să fim o povară pentru dumneavoastră. Pentru ce ? Şi, pe urmă, Anocika e singurul meu ajutor, ce m-aş face fără ea ? Dar dacă ne daţi voie, poate că ne-am putea instala deocamdată aici, în locuinţa dumneavoastră... Pînă ce găsim şi noi un colţişor. Zău, aşa : măcar pentru o zi-două. Atît cît rămîne casa goală. — Ce ziceţi ?

— Locuinţa asta nu e goală : chiar azi se mută învăţătorul care vine în locul meu.

— Of, doamne ! Cum de s-au nimerit aşa, toate ! Parcă-i un făcut... Dar ce credeţi dumneavoastră, — urmă Olga Ivanovna cu un nou val de energie, — ce credeţi : să nu ne ducem oare cu necazul nostru la fata lui Meşkov ?

— La Şubnikova ? Şi de ce nu ? E o femeie cu multă inimă. Duceţi-vă negreşit !

— Mai lasă vorba, cucoană, — o grăbi din nou camionagiul, luîndu-şi calul de căpăstru şi începînd să întoarcă pe loc camionul, care zăngăni din toată încărcătura lui.

— Foarte bine, foarte bine! Cum de nu mi-a venit în minte pînă acuma? — se repezi Olga Ivanovna. — Tişa, ia-l pe Pavlik în braţe. Să mergem, Anocika. O cunoşti pe Liza, nu-i aşa? Mergem la ea. Ea e acum cucoană, bogată, fericită. Lisaveta Merkulovna. O să ne ajute. Haideţi mai repede!

Porniră cu toţii în urma căruţei şi trecură prin curte însoţiţi de vorbăria neistovită a Olgăi Ivanovna, care se agita toată vremea. În timp ce camionagiul închidea porţile care scîrţîiau, îşi luară rămas bun, urîndu-şi unii altora numai bine şi noroc. Apoi, Parabukinii plecară, unul după altul, cu Olga Ivanovna în frunte. Întorcîndu-se puţin, Anocika îi făcu Verei Nikandrovna cu ochiul, ca unei bune prietene, iar Pavlik, legănîndu-se în braţele lui tată-său, se uită lung şi atent peste umărul lui larg, la cal.

Vera Nikandrovna îşi aduse aminte cum privise, alături de Kirill, procesiunea ciudată a familiei Parabukin prin curtea lor, în ziua cînd îi cunoscuse întîia oară — şi i se strînse inima. Îşi mută atunci privirea asupra şcolii. Trei plopi desfrunziţi se îndoiau în vînt, lovindu-şi una de alta crengile uscate. Dinăuntru, răzbind pe ferestruicile deschise, se auzi, tare, clopoţelul şi îndată izbucniră împletindu-se, zburdalnice, glasurile subţiri ale şcolarilor: se sfîrşise ora de clasă.

Mai bine de douăzeci de ani îşi petrecuse Vera Nikandrovna între aceşti pereţi, şi clopoţelul răsunător, şi strigătele nebunatice ale băieţilor ajunseseră o parte din însăşi viaţa ei. De aici începuse drumul pe care-şi purtase libertatea ei, dragostea ei, durerea ei. Aici se născuse Kirill şi, în timp ce ea se zbătea în durerile facerii, acelaşi clopoţel sonor răsuna prin toată casa. Încerca să numere orele: întîia, a doua, a treia... şi odată cu cea din urmă, cu cea de-a patra, venise pe lume şi copilul. Şi scîncetul lui de prunc nou-născut se amestecase cu strigătele de bucurie ale băieţilor care plecau acasă şi se jucau lunecînd pe rampa scărilor. Bărbatul Verei Nikandrovna se apropiase de ea, îngenunchiase şi o sărutase pe fruntea umedă şi rece. Aici, în podul casei, în şuierul, în fîl-

fîlfirea de aripi a porumbeilor, se adăpostiseră jocurile de copil ale lui Kirill, şi tot aici venea, ca băiat tînăr, cu vreo carte preferată, instalîndu-se la ferestruica podului, căruia-i zicea „vila" lui. Aici, în casa asta, îşi petrecuse el cea din urmă zi de libertate, şi de aici fusese luat şi dus în necunoscut.

Şi tot drumul acesta al vieţii sale dureros de viu întipărit în minte, se curma acum, ca o cărăruie care, pierzîndu-se în desişurile de pe malul unei ape, sfîrşeşte într-o bulboană. Tot ce-i mai rămăsese din trecut era încărcat în căruţă. Şi Vera Nikandrovna porni şi ea în urma acestei căruţe.

Camionul se hurduca pe bolovanii străzii. Camionagiul, umblînd pe-alături, învîrtea în aer capătul hăţurilor, şi, din cînd în cînd, mai băga pe sub frînghie cîte-un spătar de scaun care scăpa din legătură. Străzile se înşirau una după alta, la început tăcute şi cu lume puţină, apoi pline de zgomot, de uruitul trăsurilor şi de zăngănitul tramvaielor — pe urmă iarăşi liniştite şi tăcute. În depărtare se arăta oglinda tristă şi cenuşie a rîului, cu malurile sterpe, de nisip. Caldarîmul se sfîrşise, roţile se rostogoleau acum fără zgomot prin făgaşe pline de praf, printre moviliţe de noroi îngheţat. Vera Nikandrovna mergea, mergea mereu pe alături de căruţă, strîngînd la piept ca pe ceva de mare preţ lămpile care miroseau a petrol, fără să-şi poată lua ochii de la cuiul roţii din spate, uns cu catran. Nu mai exista pentru ea nici oboseală, nici dorinţa de a-şi ajunge mai repede ţelul: nu mai existau nici măcar amintirile, care parcă rămăseseră în urmă, împreună cu casa cea albă, cu împrejmuirea ei şi cu plopii fără frunze, zbuciumaţi de vînt.

Locuinţa cea nouă — o biată căsuţă cu două ferestre — făcea parte dintr-un şir întreg de căsuţe depărtate una de alta, aşezate pe un maidan fără sfîrşit. Dincolo de maidan se întindeau liniile gării de mărfuri şi se vedeau clădirile afumate ale depoului. Ţipetele ascuţite, înţepătoare ca nişte ace ale locomotivelor, gemetele prelungi ale sirenelor, năvăleau uneori pe maidan şi treceau pe deasupra acoperişurilor, alteori o luau încolo, spre munţi, unde se topeau în liniştea de-

părtărilor. Noaptea se auzeau desluşit sforăitul supărat al aburilor, bătăile răsunătoare ale ciocanelor, lovind fierul, scrîşnetul întrerupt al talgerelor de la tampoane, care duceau de la vagon la vagon semnalul de alarmă : ţine-ţine, ţine-ţine ! Totul era obsedant de nou pentru ureche.

Vera Nikandrovna nu se deprinsese încă în locuinţa cea nouă : nu se învăţase să se ducă cu găleţile după apă la pompa comună, să încuie uşa cu lacătul şi obloanele de la ferestre cu zăvoare, să aprindă focul în sobiţa minusculă, care făcea nazuri şi scotea fum — cînd, pe neaşteptate, într-o noapte tîrzie, cineva bătu la fereastra dinspre stradă.

De cînd fusese ridicat Kirill, Vera Nikandrovna aştepta întruna o veste neprevăzută, aducătoare de bucurie sau de spaimă, care să pună capăt dorului istovitor şi să aducă o schimbare hotărîtoare în soarta ei. Uneori îi părea că este totuna dacă această cotitură o va îndrepta spre o nenorocire mai cumplită încă de cît aceea pe care o încercase, sau spre uşurare şi linişte. Aşteptarea ajunsese prea ascuţită, prea arzătoare. Îi mistuiau puterile şi frigurile ei erau tot mai greu de îndurat.

Bătaia aceea la fereastră, noaptea, în căsuţa cea mică şi pierdută pe maidan care-i era încă străină, o făcu să tresară cu frică. Se îmbrobodi cu un şal, dar nu ieşi afară şi nici nu aprinse lumina ci, apropiindu-se de perete, aşteptă să mai bată o dată. Afară era vînt şi în crăpăturile pereţilor căsuţei cîntau, parcă, fluiere subţiri. O locomotivă, ţipînd ascuţit, împingea o garnitură de vagoane goale, care sunau adînc. Garnitura era lungă şi scrîşnetul de alarmă al tampoanelor porni în goană undeva, departe, stingîndu-se treptat : ţine-ţine, ţine-ţine ! Apoi bătaia în fereastră se repetă. Era mai stăruitoare încă, dar loviturile aveau parcă ceva şovăitor, ceva delicat. Vera Nikandrovna se hotărî să iasă în săliţă. Acolo era mai mult zgomot : fluierele vîntului îşi modulau acordurile mai energic, mai îndrăzneţ. Vera Nikandrovna se piti şi aşteptă. Deodată se auziră bine trei paşi : cineva tre-

cea de la fereastră la uşă, şi îndată uşa începu să geamă sub lovituri de pumn.

— Cine-i ? — întrebă femeia, înecîndu-se.

— Mă rog, aici stă învăţătoarea Izvekova ? — se auzi o voce domoală de bărbat.

— Dar cine-i acolo ? — repetă Vera Nikandrovna, care tot mai simţea nodul acela în gît.

— Nu-ţi fie frică, nu-i om rău, — răspunse glasul străin, cu o linişte atît de binevoitoare, încît femeia se simţi dintr-o dată uşurată şi-şi regăsi puţin stăpînirea de sine.

— Şi ce doreşti dumneata ?

— Să-ţi aduc o însemnare în legătură cu o chestiune.

— Spune-mi măcar de la cine-i însemnarea şi de ce chestiune e vorba.

— Vezi că asta n-o putem şti, — răspunse glasul mai încet şi, după ce întîrzie puţin, adăugă, întrebînd : — Dar dacă dumneata eşti într-adevăr profesoara Izvekova, nu s-ar putea ca acea chestiune să fie în legătură cu băiatul dumitale ?

Verei Nikandrovna îi scăpă vorba :

— Aprind lampa, îndată !

Dar în loc să se întoarcă în odaie după lampă, trase cu toată puterea celor două mîini zăvorul şi deschise uşa.

Abia desprinzîndu-se din bezna nopţii, intră în săliţă un bărbat care i se păru Verei Nikandrovna extraordinar de înalt. Aplecîndu-şi capul în prag, străinul făcu un pas, apoi se uită în jurul lui măsurînd parcă din ochi cum să încapă în spaţiul îngust al săliţei.

— Unde-i scrisoarea ? Dă-mi-o ! — se rugă Vera Nikandrovna, în şoaptă. Ai fi zis că, speriată de zgomotul pe care-l făcuse zăvorul, uitase cu totul spaima prin care trecuse cu puţin înainte, cînd bătuse în uşă necunoscutul.

— Ar trebui niţică lumină, — vorbi omul.— Vezi că traista mea-i cam adîncă, n-o nimeresc aşa de uşor.

— Dar nu cumva mă înşeli ?

— Ce să te mai înşel acuma ? Că doar uşa-i dată de perete.

Vorbea cu o uşoară umbră de batjocură, dar atît de blînd încît, fără să-i vadă nici faţa, nici ochii, nici dacă are ceva în mînă sau e cu mîinile goale — numai din felul lui de a vorbi, Vera Nikandrovna înţelese că era bătrîn şi că putea să aibă încredere în el. Căută îndelung, pe dibuite, chibriturile : pe prichiciul vetrii, în firide, în sertarul mesei din bucătărie. După ce aşteptă cîtva timp cu răbdare, oaspetele se plesni cu palmele peste şolduri pipăindu-şi cutia lui cu chibrituri şi, găsind-o, întrebă :

— Unde ţi-e lampa ?

La lumina tot mai limpede a lămpii, Vera Nikandrovna văzu o faţă trasă, cu pielea uşor încreţită, cu o bărbuţă albă ascuţită şi cu ochii pe jumătate închişi. Scurta de postav strînsă în curea, cu care era îmbrăcat, avea pe-alocuri pete lucioase şi negre de ulei şi părea aspră ca scoarţa de copac. Bătrînul îşi scoase şapca tot atît de soioasă şi, punînd-o pe un scăunel, se rezemă de uşorul uşii. Capul lui cărunt ajungea pînă la pragul de sus.

— Care va să zică, chiar dumneata eşti Izvekova ?

— Dar dumneata cum crezi ? Ţi-aş fi dat drumul în casă dacă eram altcineva ?

— Te-ntreb aşa, poate că mai stă cineva cu dumneata ?

— Nu, sînt singură !

— Bun. Atunci, dumneata eşti Vera Nikandrovna ?

— Nu cumva ai gust să glumeşti cu mine ?

— E vreme de noapte. Nu-mi arde de glumă. Întreb, aşa, ca să mă-ncredinţez.

— Ei da, da ! Eu sînt Vera Nikandrovna, mama lui Kirill — dacă într-adevăr pe mama lui Kirill o cauţi. De la el e scrisoarea aceea, nu ? Ei haide, dă-mi-o odată ! — îi porunci aproape Vera Nikandrovna, apropiindu-se cu mîinile întinse de bătrîn.

Şalul îi alunecase cu un capăt pînă-n pămînt, descoperindu-i camizolul cu danteluţe, peste care cădea o coadă de păr negru, împletită la repezeală.

Bătrînul ridică sprîncenele a înţelegere şi le lăsă iar în jos, îşi mută şapca de pe scăunel pe masă, se aşeză în locul ei şi zise, cu o şiretenie de bunic :

— Ai să vezi singură de unde-i scrisoarea. O scoatem îndată, cît ai clipi, din traistă.

Ținîndu-se cu mîinile de marginea scăunelului, întinse un picior, propti călcîiul cizmei prăfuite cu vîrful celuilalt, împinse căputa, o apucă aplecîndu-se și trase încet carîmbul din picior. Scoase apoi din cizmă branțul și-l scutură ușor, nemulțumit pe cît se pare de starea lui jalnică. Vîrî apoi din nou mîna în cizmă și începu să scotocească nu știu ce prin vîrful ei.

— Doamne, ce te moșmonești atîta! — oftă Vera Nikandrovna, care nu mai avea răbdare.

— Așa-i precum zici, — încuviință liniștit bătrînul. — Cu cît pui lucrurile mai departe, cu atîta le afli mai aproape.

In cele din urmă, scoase o hîrtiuță răsucită și îndoită după vîrful cizmei și i-o întinse Izvekovei.

Vera Nikandrovna desfăcu hîrtiuța, mai ridică un pic fitilul lămpii și, în picioare, începu să descifreze literele mărunte, dar scrise cu grijă:

„Stimată Vera Nikandrovna, vă scrie un prieten al fiului dumneavoastră. Ce e drept, sînt mai în vîrstă decît Kirill, dar el îmi spune «tovarăș» și eu îi spun tot așa. Vă scriu ca să vă aduc o mîngîiere în neliniștea dumneavoastră cu privire la Kirill. Căci pentru el, afacerea nu s-a terminat atît de rău ci, dimpotrivă, mult mai bine decît ne-am fi putut aștepta. Poate că ați și aflat, iar de nu, veți afla curînd că Kirill s-a ales doar cu trei ani de deportare în gubernia Olonețk. Ținuturile acelea, cu toate că-s nordice, nu sînt prea aspre. Și nu va fi singur. Sînt pe-acolo oameni cumsecade, și-l vor ajuta. Vă pot făgădui că la început Kirill va fi ajutat în ce privește hrana și locuința. De asemenea, va fi ajutat și cu bani. Ii veți putea trimite și dumneavoastră, îndată ce veți afla adresa exactă. O să vă scrie el singur. Se va găsi pe-acolo și ceva literatură, încît n-o să-și piardă timpul fără folos. Sînt prin părțile acelea oameni instruiți, așa că n-o să rămînă în urmă nici în privința învățăturii, ba dimpotrivă, va merge înainte. Țin să vă mai spun, Vera Nikandrovna, că i s-a comunicat că sînteți sănătoasă. Nu pot să făgăduiesc sigur, dar

se va găsi, poate, o ocazie să i se trimită o scrisoare. De aceea, pregătiţi-i una, dar să nu fie mare. Şi încă trebuie să vă mai spun că puteţi să aveţi încredere în fiul dumneavoastră. E tînăr, dar ar putea să ia pildă de la el şi alţii mai în vîrstă. Timpul o să treacă repede şi Kirill o să fie pentru dumneavoastră un sprijin cum poate nici n-aţi nădăjduit vreodată. Să nu vă pară rău că a pus pe umerii dumneavoastră această încercare. Cît despre el, încercarea îi va prinde bine, deoarece e un om puternic. Vă mai spun, ca încheiere, că el şi-a făcut planuri pentru o viaţă mare, şi niciodată n-o să le regrete, pentru că şi le-a croit după puterile lui. Rămîneţi sănătoasă. Pregătiţi scrisoarea. Iar rîndurile acestea, îndată ce le veţi citi, distrugeţi-le fără urmă."

Vera Nikandrovna îşi ridică şalul, se înveli cu el şi se întoarse spre bătrîn. Omul se încălţase la loc şi-şi ţinea şapca pe genunchi. Privirea lui pătrunzătoare, ocrotitoare parcă, aţintită asupra ei, arăta o adîncă mulţumire. Ea încerca să ghicească în această privire cam ce ar fi putut să mai ştie bătrînul, dar ajunse la convingerea că omul acela era făcut parcă anume ca să ascundă tot ce ar fi ştiut sub zîmbetul lui de om bun şi în privirea uşor vicleană a ochilor pe jumătate închişi. Nu se putu stăpîni, însă, să nu întrebe lucrul care i se părea cel mai de căpetenie în clipa aceea:

— De la cine-i scrisoarea asta?

— Cum, nu scrie acolo? — se miră bătrînul şi dădu din cap, cu părere de rău. — Ia te uită!...

— N-ai voie să spui, nu-i aşa? Dar dumneata ştii cine te-a trimis...

— Ce vorbă-i asta: te-a trimis? Umblu şi eu, că de asta am picioare... Ce folos să iscodeşti, de ce şi pentru ce?

— Dar spune-mi, te rog, pot să-i răspund omului aceluia? Cîteva rînduri? I le duci?

— De ce să mai scrii, dragă Vera Nikandrovna? Nu mi-am pierdut ţinerea de minte, am să repet vorbă cu vorbă tot ce mi-i porunci să-i spun.

— Numai cîteva rînduri, să-i mulțumesc, — îl rugă ea, blînd.

— Ei haide, scrie, — se înduplecă el, cu bunătatea de la început. — Numai că nu prea am vreme să aştept...

— Îndată, îndată!

Izvekova alergă în odaie şi se întoarse îndată, rupînd din mers o foaie de hîrtie dintr-un caiet de şcoală. Şi tot în grabă, fără să se aşeze măcar, aplecîndu-se doar sub lampă, începu să scrie cu creionul, în timp ce şalul îi luneca din nou, încet, de pe umeri.

„N-ați voit să aflu de la cine îmi vine o veste atît de dureroasă despre fiul meu. Dar văd că-i sînteți prieten, prin urmare sînteți şi prietenul meu. Vă mulțumesc, prietene, atît pentru ajutorul pe care i-l făgăduiți băiatului meu, cît şi pentru partea pe care o luați la durerea mea. Şi eu sînt încredințată că fiul meu va şti să-şi poarte suferința cu acea demnitate care, mi se pare, îi este caracteristică. Dar cîte primejdii îl aşteaptă pe drum, cîte primejdii şi cîte chinuri. Ajutați-l, odată ce l-ați învățat să-şi spună «tovarăş», odată ce vă spune la fel! Dar mai cu seamă, nu-l părăsiți atunci cînd nu va fi la înălțime, cînd ceilalți se vor întoarce de la el din pricina slăbiciunii lui sau a lipsei de curaj, într-o clipă de oboseală, de deznădejde sau de ispită — de s-o întîmpla să vină această clipă. Iar eu vă făgăduiesc să nu audă de la mine nici o vorbă amară, să nu cunoască nici una din lacrimile mele. Pentru că acum ştiu, de la dumneavoastră, că el şi-a ales singur calea pe care merge şi doresc să-i fiu toiag, nu desagă cu pietre, de-a lungul acestei căi. Să-l ajutăm să-şi împlinească viața cea mare, dacă el s-a simțit în stare să şi-o croiască aşa. Încă o dată vă mulțumesc din toată inima, prietene şi tovarăşe necunoscut. Dacă-i scrieți înaintea mea, spuneți-i că-l binecuvîntez cu dragostea mea de mamă".

Răsuci cu grijă bilețelul, făcîndu-l sul, aşa cum fusese făcută şi scrisoarea, şi se apropie de bătrîn. Îl privi drept în față, cu mulțumirea omului care a dus

la bun sfîrşit o muncă grea şi cu privirea celui ce ştie să citească în inimile oamenilor.

— Iată, — zise ea încet, — dă-i asta...

Se opri puţin — apoi deodată, luîndu-şi inima în dinţi, termină cu hotărîre:

— Dă-i-o lui Ragozin.

Bătrînul îşi îndesă repede şapca pe cap, se ridică şi-şi vîrî degetele în cureaua de la brîu.

— Ba să i-o duci singură, drăguţo, dacă ştii mai multe decît mine! — bombăni el.

— Nu ştiu mai multe, — zîmbi Vera Nikandrovna. — Am auzit, doar, că este unul pe care-l cheamă aşa, şi mă gîndesc că poate el mi-o fi trimis scrisoarea.

— N-are nimeni nevoie de gîndurile dumitale fără noimă. Eu plec.

Stătea în picioare fără să-şi scoată mîinile din curea, iar Vera Nikandrovna stătea în faţa lui, cu bileţelul întins.

— Fă, mai bine, ce ţi-a poruncit el, — urmă bătrînul, aspru.

— Cine, el?

— Ce ţi-a poruncit el?

Făcu un pas spre masă şi luă scrisoarea.

— Ce vrei să faci? Nu se poate! E a mea! — strigă Vera Nikandrovna. — Dă-mi-o îndărăt!

Şalul îi căzu la picioare, coada i se despleti. Întinse braţele, încercînd să smulgă scrisoarea. Omul o dădu hotărît la o parte, se apropie de sobă, aruncă scrisoarea înăuntru şi scoase chibriturile din buzunar.

— Ai citit-o? — întrebă el brutal şi răspunse singur: — Ai citit-o. O ţii minte? O ţii. Şi gata socoteala! Acum, să faci colea, în faţa mea, ce ţi s-a poruncit. M-ai înţeles?

Frecă un chibrit pe cutie, aprinse scrisoarea şi aşteptă liniştit pînă ce flacăra se înălţă, veselă, apoi se domoli şi se stinse. Pe urmă luă scrumul în palmă şi-l sfărîmă între degete.

— Şi acuma, dă încoace bileţelul dumitale, — mormăi el, îmbunat.

Vera Nikandrovna îi dădu bileţelul şi deodată, cu o lumină de recunoştinţă pe faţă, aprinsă, zise:

— Aşteaptă puţin.

Deschise uşa dulăpiorului şi luă din el o sticlă verde închis, lucioasă. Încercă să-i scoată dopul, dar îşi rupse o unghie şi începu să se învîrtă în căutarea unui tirbuşon.

— Nu te mai zbuciuma atîta, — o opri părinteşte oaspetele.

Prinse dopul ca într-un cleşte între degetele lui arămii şi strîmbe şi-l scoase uşor din gîtul sticlei. Vera Nikandrovna umplu un păhărel cu lichidul uleios, roşu închis. Bătrînul îşi scoase şapca.

— Şi dumneata ?...

Işi turnă şi ei un păhăruţ. El şterse cu arătătorul picătura cleioasă care se prelingea, grea, pe sticlă, îşi linse degetul, ridică păhăruţul şi, făcîndu-i cu ochiul lui mic şi pe jumătate închis, întrebă :

— Cum s-ar zice, în sănătatea băiatului dumitale, hai ?

— Îl cunoşti ? Da ?

Fără să-i răspundă, bătrînul bău pînă la ultima picătură, strînse din ochi şi scutură din cap.

— E de vişine ? — întrebă.

— Nu, de prune. Prin urmare, îl cunoşti pe Kirill al meu ?

Fără să-şi deschidă ochii, bătrînul icni :

— Ei, bată-te norocul ! Grozavă băutură, zău !

Pe urmă îşi desfăcu un pic pleoapele şi-i mai făcu o dată cu ochiul :

— Pe băiatul dumitale, ai zis ?

Dintr-o singură mişcare îşi şterse buzele şi-şi strînse barba în pumn, trăgînd-o în jos :

— Îţi cam seamănă la faţă...

— Da, da, îmi seamănă mult ! — se bucură Vera Nikandrovna. — Unde l-ai văzut ? Cînd ?

Aştepta, fericită, tulburată de nerăbdare. El însă se încruntă dintr-o dată, îndesă cu grijă scrisoarea în carîmbul cizmei, se ridică în picioare grav şi-i întinse mîna :

— Mulţumim pentru cinste. Trebuie să mă duc.

Aplecîndu-se greoi, ieşi din săliţă ; aici ea nu mai îndrăzni să-şi repete întrebările. Şi străinul se mistui

în aceeaşi beznă din care se ivise, mai repede şi mai în tăcere încă decît la sosire.

In noaptea aceea, Vera Nikandrovna nu s-a mai culcat. A stat pe pat pînă cînd zorile au tras linii drepte prin crăpăturile obloanelor. Atunci, a ieşit în stradă.

Era o dimineaţă mohorîtă, ca de noiembrie. Nori albicioşi atîrnau aproape de pămînt, iar dinspre gară se ridicau pînă la ei coloane de fum, leneşe şi grele. Părea că se luaseră la întrecere în varietatea lor de culori : albastre-vinete şi roşcate-aurii pe linii, roşii ca focul şi negre-vişinii deasupra atelierelor depoului, se împleteau — aşa cum se împletesc codiţele cu panglici — cu şuviţe lăptoase de aburi, care le-o lua înainte în drumul lor către cer, unde toate se învălmăşeau într-o streaşină compactă de funingine.

Vera Nikandrovna stătu multă vreme aşa, privind lupta, nouă pentru ea, a fumului care ameninţa parcă să cuprindă întreaga lume. Valuri de miros greu, duhnind a cărbune, a păcură, a ulei ars şi a vopsele, ajungeau din cînd în cînd pînă la ea, năvălind peste maidanul nesfîrşit şi plin de praf. Ciocănitul şi scrîşnetele fierului se înmulţeau, se împrăştiau, creşteau.

Dar lumina zilei sporea, sporea mereu, iar Vera Nikandrovna simţi că de-aci înainte n-o să se mai poată despărţi de căsuţa mică şi neînsemnată lîngă care întîmpina această dimineaţă şi care va fi, pentru multă vreme, casa ei cea nouă.

Intră înăuntru şi deschise obloanele.

32

Curînd după nuntă, Liza avu parte de o zi fericită, ca o carte de joc rătăcită dintr-un pachet demult întrebuinţat. Se hotărîseră, într-o zi, să renunţe la tot programul lor de petreceri şi să facă o plimbare cu iahtul.

La cîrmă stătea Vitenka, la pînze se schimbau pe rînd doi dintre prietenii lui cei mai buni, iar Liza se aşezase la prova. Vîntul bătea dintr-o parte, înaintau,

cu murelele[1]) cînd la babord, cînd la tribord, descriind o curbă largă de la bancul de nisip spre mal, şi îndărăt spre bancul de nisip. La viraje, cînd mutau pînza şi iahtul se apleca de pe-o coastă pe alta, Liza ţipa. Nu-i era frică, ţipa doar aşa, şi de plăcere, şi pentru că asta îi înveselea pe tinerii ei prieteni, care rîdeau. Iahtul era vopsit în alb şi albastru şi purta numele de: „Petala". Într-adevăr, ascultînd supus comanda, zbura pe solzii valurilor verzi ca sticla, iar pînza lui părea marginea răsfrîntă a unei petale albe.

Cînd ieşiră în sforul apei, în faţa lor se ivi, cu toată întinderea desişurilor lui, Ostrovul Verde. Desişurile erau acum colorate de toamnă: frunzişul rar şi argintiu al sălciilor era aproape înghiţit de o nuanţă galbenă ca lămîia, stropită pe-alocuri cu pete în culoarea tutunului, care se amesteca, în tonuri dulci, cu galbenul napolitan al nisipului.

Botul iahtului se înfundă, foşnind, în ţărmul moale al insulei, şi plesniturile ca de bici ale nuieluşelor de răchită ce se loveau între ele umplură o clipă spaţiul vast dintre fluviu, pămînt şi cerul albastru.

Toată lumea sări pe mal, înfundîndu-şi pantofii în nisipul mărunt şi afînat. În loc de covor, întinseră pe jos o pînză mare şi aşezară deasupra tacîmurile. Vitenka îşi încercă glasul de tenor. Vocea lui de cîntăreţ neexperimentat, căruia-i place să se asculte, se ridică şi căzu repede, ca un foc de paie, şi Liza îşi întinse gîtul mirată, descoperind la bărbatul ei un talent nebănuit şi destul de impresionant. După ce băură puţin, încercară să cînte în cor, dar nici unul din ei nu cunoştea vreun cîntec pînă la sfîrşit. Tot cu cîntecele studenţeşti ieşeau mai bine la socoteală, dar nici pe acelea nu le ştiau cum se cuvine. În schimb, repetau cu plăcere:

Din amurg şi pînă-n zori
Felinarele sclipesc,
Iar studenţii hoinăresc...

---

[1]) *Murele* — frînghiile subţiri care prind colţurile velei de marginea ambarcaţiei. (N. trad.)

Haralambie cel sfînt
Mi se uită printre nori
Şi zîmbeşte spre pămînt.
Poftă ar avea şi el
Să petreacă puţintel,
Da-i bătrîn, şi nu-ndrăzneşte...
Dar ispita e prea mare.
Şi moşneagul, la plimbare
Pîn' la urmă tot porneşte...

Mai departe lucrurile se cam încurcau, deşi ştiau cu toţii că bătrînul s-a pogorît din ceruri şi le-a făcut toate după pofta inimii sale, petrecînd cu studenţii, pentru care vină a şi fost dat afară din cetele sfinţilor de către neînduplecatul sobor ceresc.

Fără să ştie de ce, şi Vitenka, şi mai cu seamă Liza se întristară cînd veni vorba despre viaţa cea fără de griji a studenţilor. Intr-adevăr, judecînd după cele auzite, ce minunate trebuie să fie ceainăriile de noapte ale Moscovei, în care birjarii mănîncă ochiuri la capac şi ridiche dată pe răzătoare! Ce plăcut e să stai pe-o bancă, pe bulevard, răsfoind un curs şi, uneori, moţăind pe umărul prietenului! Ce amuzant e să te muţi, cu un coş de rufe, o pernă şi o legătură de cărţi, de la o gazdă la alta! Ce poetice sînt expediţiile la Vorobiovî gorî [1]), de unde se văd sutele de felinare cu gaz de pe străzile oraşului şi focurile de artificii ale serbărilor populare în aer liber! Ce nostim, să dai examen în locul altuia în faţa profesorilor distraţi, sau să poarte toţi pe rînd la serate una şi aceeaşi uniformă de student!

— Păcat numai că toţi aceşti studenţi se bagă în politică şi renunţă la viaţa asta de petreceri! — zise Vitiuşa.

— Da, — se arătă de aceeaşi părere unul din prietenii lui, — se apucă să strîngă bani pentru deportaţi, îşi fac rost de arme, pe urmă pun la cale tulburări. Aici, pe insulă, este un loc unde veneau studenţii să-nveţe să tragă. Vreţi să vi-l arăt?

[1]) Dealuri de lîngă Moscova, astăzi dealurile „Lenin". (N. trad.)

— Nu-i departe?

— Acolo unde-s copacii cei mari.

Hotărîră să se ducă cu toţii să-l vadă. Tufele de răchită se dădeau la o parte, mlădioase, lăsînd să treacă ceata veneticilor care se ţineau unul după altul, apoi îşi împreunau lin nuieluşele în urma fiecăruia. Ai fi zis că un balaur monstruos se tîra prin tufişuri, întinzîndu-şi şi strîngîndu-şi inelele trupului său. Omul se pierdea acolo, ca un biet ac într-o căpiţă de fîn; nu degeaba Ostrovul Verde era locul de predilecţie al tuturor celor ce căutau un adăpost sigur şi puţin frecventat: pescari, Don Juani, ilegalişti, sinucigaşi, vînători, fugari. Natura îi ocrotea pe toţi deopotrivă, pedepsind patimile omeneşti cu musculiţe şi ţînţari, răsplătindu-le cu frumuseţea peisajului, cu scăldătoarea şi cu odihna în voie, pe plaja fierbinte. Cu veşmintele lui multicolore, ostrovul satisfăcea gustul cel mai rafinat al omului de la oraş, iar acum, la vreme de toamnă, ochiurile de apă, lunca de răchită, crîngurile mici şi copacii singuratici, adunau laolaltă în sînul lor mulţumirea şi desfătarea de pe urma durerii, ca o mamă după naştere.

Ieşiră la lumină într-o poiană înconjurată de sălcii şi anini, în mijlocul căreia se înălţa un plop-negru cu trunchiul palid şi strîmb. Peisajul se şi pregătise pentru trecerea către iarnă: iarba bătătorită şi uscată avea de pe acum un colorit galben stins, copacii-şi pierduseră frunzele, iar cerul sclipea viu prin plasa de întuneric a crengilor.

Trunchiul gros al plopului era cojit la o înălţime mergînd de la brîul pînă la capul unui om. Lemnul alb era ciuruit de urme de gloanţe vîrîte adînc în inima lui. Vitiuşa izbuti să scoată cu briceagul un glonţ turtit. Prietenii începură să discute cu ce fel de armă fusese tras.

— Fără îndoială, un browning, — îşi dădu părerea unul din prietenii lui Vitiuşa. — Pentru că detaşamentul de luptă umblă acum numai cu browninguri. Ştiu eu.

— Dar de unde ştii cînd a fost tras?

— Pentru că glonţul n-a avut timp să ruginească şi pentru că era la suprafaţă. Gloanţele vechi sînt înfipte adînc, cele noi rămîn deasupra. Ce crezi? Tot trunchiul ăsta e plin de plumb. Nu vezi, s-a şi uscat copacul.

Trase în jos o creangă mare şi noduroasă, care trosni şi se rupse.

— Ca o uscătură! Ce crezi! Poate că în copacul ăsta a tras chiar Perovskaia [1]. A fost şi ea pe-aici, la o adunare.

— Cine-i Perovskaia? — întrebă Vitiuşa.

— Cine ştie prea multe, îmbătrîneşte repede! Uite, şi băieţii noştri pe care i-au băgat vara asta la puşcărie, ştiau prea multe. Au fost şi ei pe-aici, astă primăvară, cu nişte browninguri. Eram la pescuit şi i-am văzut.

Liza asculta cu un deosebit interes şi cerceta plopul atît de atent, de parcă ar fi vrut să-şi întipărească pentru totdeauna în minte fiecare ţandără a trunchiului zdrenţuit, fiecare găurice lăsată de urmele, arse pe margini, ale gloanţelor.

Apropiindu-se de ea, Vitiuşa o pişcă deodată tare de picior, de două ori. Liza tresări, cu un ţipăt.

— Ce-i cu tine? — întrebă el nedumerit. — Te-a muşcat ceva?

Ea nu putu să-i răspundă nimic: faţa lui arăta o nelinişte cu totul nevinovată. Dar imediat, cu expresie de capricioasă plictiseală, el hotărî:

— Ei, gata, ajunge atîta plimbare! Trebuie să ne întoarcem acasă.

Încercară să-l înduplece să mai rămînă, dar el se încăpăţînase: îl durea capul, pesemne că din pricina soarelui, şi era încredinţat că de data asta, fără îndoială, se va îmbolnăvi.

La întoarcere, nu voi nici să stea la cîrmă, nici să treacă la pînze, ci se aşeză la prova, luînd locul Lizei şi tot drumul nu adresă decît un singur cuvînt cîrma-

---

[1] *S. L. Perovskaia* — revoluţionară narodnică; a făcut parte din conducerea organizaţiei Narodnaia Volia. A fost executată pentru participarea la uciderea ţarului Alexandru II. (N. red. rom.)

ciului, cînd, la un viraj, cîrma îi scăpă din mînă şi iahtul era cît pe ce să ia apă :

— Blegule !

La Iaht-Club, rămînînd singură cu bărbatul ei, Liza îl întrebă ce e cu el. Dar Vitiuşa se purtă aşa, de parcă în jurul lui n-ar fi fost decît aer. Liza îl urmă, ca o fetiţă pedepsită. Vitiuşa chemă un birjar de lux şi o duse acasă, fără să scoată un singur cuvînt.

Acolo, se încuie în odaia lui şi nu mai dădu nici un semn de viaţă pînă seara, cînd veni Daria Antonovna, căreia i se plînse prin uşă, că nu se simte bine. Liza trebui să îndure dojenile mătuşii : într-adevăr, cum putea să nu aibă grijă de tînărul ei bărbat ? Poate că avea nevoie de o compresă rece la frunte, sau de o sticlă cu apă fierbinte la picioare ? Sau, poate, ar trebui să trimită după doctor ? Acolo, în faţa uşii a cărei vopsea imita lemnul de stejar, cu capul aplecat într-o parte ca să prindă mai bine răspunsurile bolnavului, Daria Antonovna ducea tratative :

— Ţi-ai pus termometrul ?

Nu, Vitenka nu-şi pusese termometrul.

— Dar bine, cum e cu putinţă să nu-ţi fi pus termometrul ?

Ei, da, era cu putinţă...

— Dar de transpirat, transpiri ?

Nu, Vitiuşa nu transpira deloc.

— Atunci, poate că ai friguri ?

Nu, n-avea nici friguri.

— Ei, dacă nu te doare decît capul, trebuie să iei o doftorie, ceva.

Dar asta-i, că Vitenka nu voia să ia nici un fel de doctorie. Voia să se lase cu totul pradă suferinţei, de vreme ce ajunsese pînă aici.

— Aha, pînă aici te-au adus ? — se îngrozi Daria Antonovna, îndreptînd o privire plină de mustrări asupra Lizei. — Dar vezi că şi Liza stă aici, lîngă uşă, şi suferă şi ea. Poate că ar fi mai bine să suferiţi împreună. Oricum, asta v-ar mai uşura... Ce zici ?

Dar, la o şiretenie ca asta, Vitiuşa nu dădu nici un răspuns.

Tîrziu noaptea, cînd Liza era gata să adoarmă, se trezi cu el lîngă patul ei, în halat şi papuci de casă. Pînă şi inelele mustăcioarei i se desfăcuseră şi-i atîrnau, pleoştite. Era tras la faţă şi cu ochii umflaţi, ca după prea mult somn. „Nu cumva o fi dormit toată seara ?..." se gîndi Liza. Dar în acelaşi timp, Vitenka nu semăna deloc cu un om care se sculase atunci din somn : răsufla grăbit, de parcă alergase la curse.

— Dacă crezi că sînt idiot, te-nşeli ! — se răsti el, furios.

— Dar spune de ce te-ai schimbat aşa, deodată ? — îl întrebă Liza, cu sinceră mîhnire. — Ce gînd te chinuieşte ?

— Vrei să-mi afli gîndurile ? Uite, ţi le spun. Tot ţi le-aş fi spus. Nu-mi place să mă ascund, sînt un om cu sufletul deschis. Dar nici tu să nu te ascunzi. Să ştii că, pentru mine, a fost ca un cuţit înfipt în inimă, auzi ?

Şi se aplecă peste patul ei :

— La cine te-ai gîndit pe ostrov, cînd stăteai lîngă copacul cela ? La cine ? La cine te-ai gîndit cînd cercetam glonţul ?

— Eu... la cine ? — repetă Liza ridicîndu-se în coate şi trăgîndu-se uşor la o parte. — La nimeni.

— Minţi ! — strigă el urmîndu-i mişcarea, aşa fel încît ea îi auzea tot mai aproape răsuflarea.

— Nu spun niciodată minciuni.

— Ba de data asta, spui ! Nu vrei să recunoşti că te-ai gîndit la Izvekov al tău ? Doar ştiu ce-a fost între tine şi Izvekov. Taci ? Mi s-a spus tot, absolut tot !

Stătea aşa, aplecat asupra ei, şi Liza nu-l mai recuştea : cînd arăta ca un copil mic, cînd părea că îmbătrîneşte văzînd cu ochii şi gura bătrînească îi tremura de ciudă. Pe urmă se îndreptă din mijloc, ca şi cum se convinsese, triumfător, că făcuse impresia pe care dorise s-o facă şi declară, cu tonul unui judecător care dă verdictul :

— Dacă-ţi închipui că o să mai plecăm în voiaj de nuntă, te înşeli. Nu mai plecăm.

— Nici nu te oblig.
— N-ai dreptul să mă obligi la nimic!
— Bine, atunci nu te rog.
— Aha! Te-ai ofensat? Va să zică, am ghicit! Dacă m-aş fi înşelat în privinţa lui Izvekov al tău, nu te-ai fi ofensat. Să ştii că-ţi citesc în suflet ca într-o carte deschisă!

Deodată îl zgudui un sughiţ de plîns şi plecă din dormitor, gîrbovit, tîrîndu-şi cordonul lung cu motocei roşii cusut de halat.

Liza rămase nedumerită de felul căutat, aproape teatral, în care Vitiuşa jucase scena aceasta conjugală. Totuşi i se făcu milă de el şi, la început, se gîndi să facă ceva ca să pună mai repede capăt neînţelegerii. I se părea că Vitiuşa era foarte tînăr, mult mai tînăr decît se simţea ea. Ii lipsea, ca unui copil răzgîiat ce era, o influenţă puternică din afară, şi Liza începu să se gîndească serios cu ce să înceapă ca să-i schimbe cu încetul caracterul? Fireşte, dragostea ei pentru Vitiuşa nu era cu totul fără ascunziş. De aceea se simţea puţin vinovată faţă de el şi era aproape sigură că bietul băiat trebuia să treacă printr-o decepţie. Poate că de aceea îi şi era milă de el. Vitiuşa aştepta de la ea pasiunea. Visa şi ea, la rîndul ei, să-şi dăruiască dragostea, dar încă nu îndrăznea să recunoască hotărît că nu şi-ar fi putut-o dărui în întregime decît altcuiva. Inţelese că dacă ar fi încercat să se explice deschis cu el, ar fi trebuit să vorbească despre lucrul esenţial, şi tocmai acest lucru esenţial era nevoită să-l ascundă. Şi aşa, renunţă la dorinţa de a pune capăt cît mai curînd neînţelegerii dintre ei. Pentru că unul din doi ar fi trebuit să-şi ceară iertare. Dacă şi-ar fi cerut ea, ar însemna că recunoaşte că el avusese dreptate. Şi ar fi fost de ajuns să recunoască asta pentru ca, inevitabil, să intre în discuţie lucrul acela esenţial, pe care ea trebuia să-l ascundă. Se hotărî deci să aştepte să-şi ceară el iertare, deoarece, în cazul acesta, dreptatea rămînea de partea ei. Şi la urma urmei, aşa şi era: lăsînd la o parte cauza principală, de vină era numai el, cu brutalitatea, cu viclenia şi cu ştrengăriile lui de copil. Aşa cum se în-

tîmplă de obicei în orice căsnicie nouă, Liza era încredinţată că bărbatul şi femeia nu pot trăi împreună certîndu-se şi nu bănuia că rareori certurile, jignirile şi insultele împiedică pe oameni să meargă alături pînă la mormînt în hurducătura cumplită a căruţei conjugale. Şi aşa făcu cel dintîi pas spre reeducarea soţului ei; începînd să-i aştepte căinţa.

Numai că Viktor Semionovici nu se prea grăbea să restabilească fericirea conjugală zdruncinată. Firea lui putea, excepţional de uşor, să înlocuiască pierderile cu alte cîştiguri. Chiar din primele săptămîni ale vieţii conjugale, sub ochii Lizei, înlocuise într-o clipă o pasiune cu alta. Se pasionase un timp pentru numismatică: colinda bisericile şi schimba bani la cutia de lumînări adunînd piatace, altîni, groşi şi jumătăţi de groşi [1]. Umbla pe la ţîrcovnici şi chema la el cerşetori care-i aduceau, nu fără cîştig pentru ei, gologani vechi de aramă. Avea saci întregi de monede coclite şi le răscolea ca să găsească, după indicaţiile din catalog, vreo semitkă [2]) de pe vremea Oceakovului sau a cuceririi Crimeii. Dar se lăsă de numismatică şi, dînd întîmplător, pe masa lui de scris, peste un album vechi de mărci poştale, îi reveni pe loc pasiunea lui uitată pentru filatelie. In loc de cerşetori, începură să vină la el şcolari şi, zi după zi, alerga acum după mărcile poştei de zemstvă, sau umbla să schimbe Transvaalul pe Columbia, ori Siamul pe Canada.

— Comisionarii mei, liceenii, sînt băieţi culţi, — zicea Vitenka, — pentru că mărcile lărgesc orizontul...

Consacra pasiunii favorite tot timpul liber şi, cum stătea în puterea lui să-şi facă atîta timp liber cît poftea, era în permanenţă ocupat cu vreuna din pasiunile lui.

Işi instalase acasă telefon şi o întreba mereu pe domnişoara de la telefoane cît e ceasul:

— Centrala? Bună-ziua, duduie. Vorbeşte Şubnikov. Spune-mi, te rog, cît e ceasul?

---

[1]) *Piatac:* monedă de 5 copeici; *altîn:* monedă de 3 copeici; *gros:* monedă de ½ copeică. (N. trad.)
[2]) *Semitkă:* monedă de 2 copeici. (N. trad.)

Moda zilei cerea să nu te uiţi la ceas, ci să telefonezi la centrală. Şi el trebuia să ştie cît e ceasul, deoarece, pe lîngă pasiunile schimbătoare, mai avea şi multe altele permanente: biliardul, coaforul, calul, prietenii.

Iată de ce Liza trebui să recunoască, foarte curînd, că toată greutatea neînţelegerii cădea asupra ei: Vitenka n-avea cînd să se plictisească, în timp ce ea n-avea ce face de dimineaţă pînă seara. Afară de asta, Vitenka mînuia fără greş arma tăcerii. Putea să fredoneze pe nas un cîntec de-al Vealţevei, uitîndu-se visător la robinetul samovarului, fără să audă absolut nimic, nici chiar întrebările cele mai stăruitoare. Avea aerul unui om care renunţase la lume de dragul vieţii interioare, pline de poezie, care-l făcea fericit. Şi în această mască de om gînditor, puţintel nebun, care făcuse jurămîntul tăcerii stătea toată superioritatea lui asupra celor din jur. Fireşte, încercase şi Liza să tacă. Dar în mîinile ei de femeie arma aceasta era cam grea, ca o spadă în mîna unui copil. O lua, o lăsa de o parte ca s-o ia din nou încercînd să lupte pînă la victorie, dar nu izbutea decît să-i procure adversarului, prin dovada slăbiciunii sale, o plăcere sportivă.

Cearta însă nu se termină prin căinţa lui Vitiuşa, ci datorită neaşteptatei lui mărinimii. Intr-o dimineaţă, se înfăţişă înaintea Lizei ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic — politicos, drăguţ, atent pînă la galanterie, de parcă uitase peste noapte toate neplăcerile şi nu-i venea a crede că o neînţelegere oarecare ar fi putut să dezbine, fie şi numai pentru o clipă, o pereche atît de fericită ca a lor.

Şi iarăşi se întocmi un program de distracţii. Vitiuşa nu mai simula că ar fi preocupat de lucruri serioase. Îi plăcea teatrul de varietăţi şi nu se deosebea prin nimic, în această privinţă, de restul negustorilor, tineri şi bătrîni, care plini de înflăcărare aduseseră atîtea jertfe pe altarul cîntăreţelor din grădina de iarnă a lui Ocikin. De la Nijni şi pînă la Astrahan se dusese vestea chefurilor de la Ocikin, şi cheflii de pretutindeni veneau să destupe acolo cîte o jumătate de

duzină de sticle cu șampanie și să petreacă în tovărășia frumoaselor, așa, ca să țină minte pînă la moarte.

Liza auzise vorbindu-se despre grădina de iarnă ca despre un lucru oprit și-și aducea aminte că, atunci cînd colegele ei șopteau cuvîntul „Ocikin", își aruncau una alteia priviri furișe, pline de înțelesuri, și-și plecau repede ochii în jos. Dar acum era femeie măritată, prin urmare îi era îngăduit să se ducă la orice spectacol public împreună cu bărbatul ei. Prin urmare, gătiți și însoțiți de prieteni, soții Șubnikov plecară să asculte cîntărețele de varieteu.

In grădina lui Ocikin, palmierii înalți lăsau să atîrne deasupra havuzului evantaiele lor de frunze palmate cu luciul mort. Havuzul era luminat pe dinăuntru cu lămpi roșii. Cegi grase, cu spinările negre, stăteau încremenite întorcîndu-și botul ascuțit spre șuvițele de apă care cădeau de sus, sau înotînd domol în cerc mișcau alene din aripioare. Pe alei, tot atît de alene ca și cegile din havuz, se plimbau nemțoaice pline, cu rochii grele și decoltate, cu broșe și cu evantaie atîrnate de lănțișoare lungi, aurite. Brațele lor albe erau însemnate mai jos de umeri (ca sticlele de coniac) cu cele trei steluțe ale vaccinului antivariolic iar în bucle le scînteiau briliante de Pforzheim. Iși adunau în mînă trena rochiei dar, după doi-trei pași, îi dădeau iarăși drumul pe aleea asfaltată. In frunzișul leandrilor ardeau lampioane de hîrtie. Perechile stăteau de vorbă pe canapeluțe în grotele de piatră poroasă îmbrăcate în iederă. Orchestra de coarde cînta un potpuriu din „Traviata".

Liza descoperi acolo, pentru întîia oară în viața ei, cîte poate să spună privirea omenească. Acolo, ochii treceau înaintea vorbei, prin mlădierile de șarpe ale expresiei. Scăpărau lumini, scînteiau, se învăluiau în umbre, se pierdeau în extaz, deschideau prăpăstii fără fund, aruncau flăcări, înfigeau săgeți, te înghețau, te înălțau pe culmi neumblate, cereau și refuzau, luau și dăruiau, ademeneau, făgăduiau, implorau, scînteiau de nerăbdare și chinuiau necruțător — gata de orice și împotrivindu-se la orice. Intr-adevăr, ochii erau mult mai expresivi decît biata vorbă omenească : îm-

podobeau fiecare gînd cu nenumărate nuanțe și puteau să spună un simplu „da“ în toate culorile: de la albastrul cerului pînă la verdele bălților, de la negrul smolit pînă la căprui și de la cenușiu pînă la negru ca noaptea. Și fiecare „da“ de fiecare culoare, avea altă lumină în ochii bărbaților și alta în ochii femeilor, și fiecare „da“ purta în el și un „nu“, ascunzînd în același timp și îndoiala unui „poate“, chemînd, alungînd și desfătîndu-se cu tainica lui putere.

Acest grai fără cuvinte al privirilor o tulbură pînă într-atît pe Liza, încît, în clipa cînd se așeză la o măsuță în sala cea mare, și ochii ei începură să vorbească, fără să răspundă nimănui, mărturisind sfiala, curiozitatea, rușinea, plăcerea și zăpăceala ei de copil, dar și o largă înțelegere de femeie care se trezise fără veste în ea. Vitenka părea alt om. Nu mai avea astîmpăr, ca un țipar ținut multă vreme într-o găleată și lăsat deodată în voia lui, într-un năprasnic șuvoi de apă. Căuta în paginile listei de bucate felurile cele mai alese și, repezindu-se asupra lor cu lăcomie, ca asupra unei prăzi, le reținea pentru ei, însemnîndu-le în carnetul chelnerului care primea comanda.

Cînd începu spectacolul, masa era în toi. Liza stătea cu fața spre scenă. Un chinez jonglă cu suliți și săbii; un scamator transformă porumbeii în panglici și apa în fum; un acrobat execută salturi mortale în văzduh. Pe scenă apăru apoi o cîntăreață blondă, înfășurată cu atîta grijă într-o rochie neagră, de parcă se temea să nu-și arate cumva vreo bucățică, oricît de neînsemnată, din trupul ei: gulerul pe balene îi ajungea pînă sub urechi, trena îi acoperea tălpile picioarelor, iar mănușile negre de piele îi strîngeau brațele pînă mai sus de coate. Împreunîndu-și palmele, își încleșta mîinile la piept și încerca, cu un efort chinuitor, să și le desprindă. Dar nu izbutea și se chinuia tot mai cumplit, aruncînd în jurul ei, spre mese, priviri pline de lacrimi și lamentîndu-se cu un glas trist, de contralto:

Vîntul de toamnă suspină plîngînd,
Frunzele veștede zboară în vînt...

După ea sări la rampă, în notele pianului, o cîntăreață de un temperament cu totul opus. N-avea pe ea aproape nimic, iar puținul cît îl mai avea părea că o încurcă peste măsură, așa că nu se astîmpăra o clipă, încercînd parcă să lepede centura de voal încrețit. Și pentru asta își ridica picioarele atît de sus, încît pantofiorii îi zburau tot timpul prin dreptul obrazului. Își arăta nerăbdarea prin chiote furtunoase:

Sînt nebună după China
Ce mai țară, ce mai trai!

Lumea de pe la mese aplauda și-i cerea să cînte *„Maiorul de pompieri"*. Cîntăreața alergă între culise, se întoarse, alergă din nou și, revenind, cîntă „Chanteclair". Dar după asta, lumea de la mese începu să-i ceară mai stăruitor încă, aproape cu mînie, „Maiorul de pompieri". Cîntăreața mai alergă de vreo trei ori între culise dar, pînă la urmă, făcu pe placul sălii. Entuziasmul ei față de „China" sau de „Chanteclair" nici nu putea fi comparat cu frenezia pe care părea că i-o stîrnește „Maiorul de pompieri". Fierbea toată, clocotea și se zvîrcolea ca un șarpe, arătînd spectatorilor slăbiciunea ei fără margini pentru stingătorul de incendii.

Vitenka bătea din palme la fel de entuziasmat, ca și restul publicului încît răsturnă o cupă cu vin.

— Așa bucățică, mai zic și eu! — strigă el, scuturîndu-și hainele cu șervetul.

Dar întorcîndu-se spre Liza, descoperi că ea nu-i împărtășea entuziasmul. Obrajii ei ardeau, iar sprîncenele-i erau încruntate. Stătea cu ochii plecați în farfurie.

— Nu ți-a plăcut? — o întrebă cu părere de rău Vitiușa. — Și doar asta e o adevărată cîntăreață de varieteu!

— Mereu trebuie să întorci capul, — zise Liza. — Nu vrei să schimbi locul cu mine?

— Pentru ce? De aici ai să vezi mai prost.

— O să mă simt mai bine cu spatele la scenă.

Schimbară locurile și Vitenka se întoarse, către prietenii lui:

— E încă un copil, nevastă-mea.

Toată lumea începu să rîdă. Apoi, de cîte ori apărea pe scenă o cîntăreață nouă, încercau s-o convingă pe Liza să se întoarcă :

— Ei haide, uite-te, uite-te, — o plictisea Vitiușa, care începuse să se amețească. — Asta e chiar din cale-afară de cuviincioasă !

— Poți să te duci cu ea și la biserică ! — îi ținu isonul unul din prieteni.

— Nici măcar genunchii nu i se văd ! — explică cu grijă altul.

Deodată, Vitiușa descoperi în ochii Lizei o schimbare ciudată : albastrul lor verzui părea că se întunecă, și parcă se făceau mai mari. Viktor Semionovici începu să se frămînte pe scaun, îmbufnat. Aruncînd o privire în jurul lui zări, peste mulțimea de capete necunoscute, la o masă mai depărtată, capul lui Țvetuhin, cu părul lui îngrijit, negru și lucios ca pana corbului. Uitîndu-se din nou la Liza, o văzu netezindu-și în grabă părul aerian, ușor zbîrlit, și i se păru că-i tremură degetele. Se aplecă spre ea și-i șopti :

— Aha, de asta ai vrut să schimbi locul cu mine !

Liza abia avu timp să ridice, mirată, sprîncenele ; Vitiușa o lovi pe sub masă cu vîrful pantofului în fluierul piciorului, atît de tare, încît ea se strîmbă de durere. Ciocnind cu prietenii și ridicîndu-și sus paharul, el zise :

— Prieteni ! Să bem pentru femeile pure ! Pentru cele care nu suportă spectacole ușoare !...

Dar nu apucară să-și golească paharele, cînd în fața lor se iviră Țvetuhin și Pastuhov, amîndoi în haine de seară și cu cîte o crizantemă albă la butonieră, fumînd țigări neobișnuit de lungi. După ce strînseră mîna Lizei, salutară întreaga societate.

— Să vă prezint, — începu Liza cu glas înăbușit și nesigur. — Soțul meu, Viktor Semionovici...

Vitenka, și după el prietenii, lui se ridicară cu oarecare gravitate salutînd cu o înclinare din cap.

— Am venit să vă propunem, — vorbi simplu Pastuhov, — să ne strîngem la aceeași masă. Dumneavoastră petreceți, iar Egor și cu mine ne uităm cu jind

la dumneavoastră. Dacă doriți, poftiți la noi, sau poate ne mutăm noi aici, că se vede mai bine.

— Îmi pare rău, — răspunse Vitiușa, — dar nevastă-mea vine pentru întîia oară la Ocikin și regretă că a venit. Nu poate suferi spectacolele de varieteu. Ei nu-i place decît teatrul.

Și aruncă spre Țvetuhin o privire fugară.

— Foarte lăudabil, — încuviință serios Pastuhov. — Și cred că e bine să examinăm această problemă mai adînc la o sticlă de „Despreux".

— Sînteți sportiv, — zîmbi Țvetuhin către Șubnikov, — și chiar acum, urmează o luptă franceză.

— Nevastă-mea nu poate să vadă nici femei dezbrăcate, darămite bărbați ! Ea ține să plecăm acasă.

Și Vitenka salută, cu importanță.

— Păcat, — zise Țvetuhin întorcîndu-se spre Liza, — speram să mai stăm de vorbă. Mai rămîneți puțin !

— Nu, nu vrea cu nici un chip !

— Văd bine că dorința soțului e lege, — zîmbi din nou Țvetuhin.

— Întocmai : e lege ! — răspunse Vitiușa, lovind din călcîie. Apoi se adresă prietenilor săi : — Plătiți voi, ne socotim noi pe urmă. Haide, Liza !

Și, cu un gest teatral, îi arătă drumul. Liza își luă rămas bun și o luă înainte printre mese. Iar Vitiușa venea în urma ei, căutînd să închipuie, prin toată atitudinea lui, pe desăvîrșitul cavaler, curtenitor și supus. Se închisese iarăși în el însuși ca un om care s-ar fi încheiat la toți nasturii. Dar, ajuns acasă, păru a-și smulge dintr-o dată, cu o singură mișcare, haina de om inaccesibil care a făcut jurămînt să tacă — și toți nasturii îi săriră care încotro : Viktor Semionovici Șubnikov se arătă din nou în toată goliciunea lui.

Căzu pe cel dintîi fotoliu care-i ieși în cale în salon, țipă ascuțit cu glas de femeie și izbucni în hohote de plîns. Mîinile și picioarele îi tresăreau, capul îi tremura, se zbătea, obrazul și hainele îi erau ude de lacrimi ; cînd se răsturna pe spate, cînd se lăsa în genunchi, izbindu-și fruntea de fundul moale al fotoliului, de răsunau arcurile.

Liza se uita la bărbatul ei cu o dușmănie rece. Ii

trecu apoi prin minte că s-ar putea să fie epileptic şi o cuprinse spaima. Se repezi să-i aducă apă şi-i întinse paharul. Insă Vitiuşa îl împinse cît colo, vărsă apa şi începu să ţipe şi mai ascuţit. Incetul cu încetul, toată casa se ridică în picioare. Daria Antonovna veni în fugă din apartamentul ei. Cu multă greutate îl culcară în pat, unde continuă să se zvîrcolească printre saltelele de puf, pînă căzu istovit. Cînd sosi doctorul, zăcea lat şi semăna cu un mort. Mătuşa plîngea încet. Doctorul o compătimi, însă, cînd veni vorba de tratament, îl prescrise pe cel mai inofensiv cu putinţă: picături de valeriană în cazul cînd criza s-ar repeta cu aceeaşi violenţă — şi, încolo, linişte, mîncare obişnuită şi o baie de douăzeci şi nouă de grade.

Mai mult ca orice, aceste douăzeci şi nouă de grade (nici treizeci, nici douăzeci şi opt) o puseră pe gînduri pe Daria Antonovna: se vede că e vorba de o boală serioasă, nu glumă! Şi cum, pînă la însurătoare, lui Vitenka nu i se mai întîmplase aşa ceva şi cum era vădit că i se făcea mai rău de cîte ori o vedea pe Liza — pricina catastrofei trebuia căutată, fără îndoială, în căsătoria lui nenorocită.

— Ce te tot plimbi prin casă, drăguţă, cu mîinile-n sîn? — zise Daria Antonovna, într-o bună dimineaţă către Liza. — Cine ştie cînd s-o face sănătos Vitenka, iar afacerile trebuie să meargă înainte. Ia du-te de mai stai şi tu la casă, la prăvălia din piaţă, că eu singură nu mai ajung.

Şi cu toate că Vitenka se îngrijea mai puţin ca de orice de treburile prăvăliei, începură să ceară de la Liza atît de mult, de parcă bietul băiat muncise pînă atunci pe brînci. Şi Liza începu să-şi petreacă zilele la negoţul de manufactură, în apropiere de prăvălia tatălui ei, unde, cu atît de puţin timp înainte, îl întîlnise pentru prima oară pe cel ce-i era sortit.

33

Cînd auzea cuvîntul „piaţă“, Liza îşi amintea frica pe care o avea în copilărie de cerşetorul care cerea de pomană la Peşka. Cerşetorul şedea jos, la pămînt,

rînjind cu dinţii afară ca un cal care ar căuta să împingă din gură, cu limba, o zăbală supărătoare. Fiecare părticică a feţei — cît de mică — îi tresărea convulsiv, luîndu-se parcă la întrecere într-un danţ înfiorător cu capul, cu umerii, cu tot trupul. Mamă-sa îi spusese că omul acela era bolnav de tremurici şi-i poruncise să-i dea totdeauna de pomană cîte două copeici. Liza o asculta, dar, de fiecare dată, după ce arunca moneda de aramă în talgerul de lemn înflorat de la picioarele cerşetorului, o lua la goană şi se ascundea cine ştie unde, în mulţime, să nu mai vadă danţul feţei lui spăimîntătoare. De aceea, de cîte ori putea, ocolea piaţa cît mai pe departe.

E drept că la Peşka era şi un colţ plăcut : cele cîteva arcade rămase din vechiul Gostinîi dvor, sub care-şi desfăceau marfa negustorii de păsărele. Pe zidurile cojite în afara şi înăuntrul arcadelor erau atîrnate o sumedenie de colivii şi de curse pline cu sute de sticleţi, botgroşi, piţigoi şi forfecuţe. Fluierăturile lor aduceau de departe cu cîntecul unei cutiuţe cu muzică, cu cîţiva dinţi rupţi pe ici, pe colo. Dintre toţi păsărarii, Lizei îi plăcea un bătrîn care semăna cu unchiul Vlas al lui Nekrasov. Bătrînul ţinea privighetorile tinere în colivii mici, acoperite cu cîte o pînzătură, şi le învăţa să cînte. Liza se oprea lîngă unchiul Vlas, se uita la nasul lui turtit, la faţa lui, de culoarea cojocului de oaie, încadrată de tufişul creţ al bărbii şi mustăţilor, la crăpăturile înguste care-i ţineau loc de ochi şi se minuna cînd, fără veste, în crăpăturile acelea înguste scăpărau două luminiţe cît gămăliile de ac, iar din tufişul bărbii ieşeau trilurile, fluierăturile şi unduirile catifelate ale cîntecului de privighetoare. Liza venea aici de Buna vestire să dea drumul piţigoilor [1]. Ţinea în pumni trupuşoarele lor calde şi pufoase, apoi le arunca uşor în sus şi se uita cum, ţîşnind ca nişte săgeţi, înscriau în văzduh două-trei fes-

[1]) In Rusia exista obiceiul ca, de Buna vestire, să se dea drumul păsărilor captive din colivii. In ziua aceea, în pieţele oraşelor, se vindeau păsărele pe cîţiva gologani ; lumea le cumpăra şi le dădea drumul. (N. trad.)

toarte, pe urmă se așezau pe frontonul halei, să-și curețe și să-și îndrepte îndelung aripioarele dezobișnuite de zbor. După aceea, visa adesea că zboară și ea, mișcînd ciudat de repede și de ușor din brațe, ca și cum n-ar fi avut trup, și că se așeza și ea pe acoperișul de fier de la Gostinîi dvor.

Piața de Sus — Verhnîi bazar era lacomă și aprigă. Avea în ea ceva necruțător, deznădăjduit și deșănțat. Prin mulțime mișunau fel de fel de șarlatani și de trișori, care jucau „trei cărți" și „degetarul". Aici se încăierau bețivii, aici hoții erau prinși și bătuți pe loc pînă la moarte, și din toate colțurile fluierau fără încetare țignalele polițiștilor. Toată lumea mînca, se îndopa, se îmbuiba. Precupețele frecau cîrnații cu untură ca să lucească, prăjeau gogoși în untdelemn și le clădeau în chip de foișoare, de turnuri și munți. Șmecheri, țăranii cu panorămi își arătau minunățiile împingînd spectatorii după o perdea neagră, unde mirosea a lampă cu gaz și n-aveai aer. Lumea venită de la țară rătăcea fără rost, cîrduri-cîrduri, printre rînduri de tarabe, ținîndu-și strîns în mînă punguțele cu bani. Tătarii se tocmeau pînă te amețeau, bătrînele se jurau pe toate cele sfinte, orbii cîntau pe nas cîntecul lui Lazăr, iar bătrîneii, încărcați de sus pînă jos cu cununi de ceapă, își strigau marfa cu glasuri subțiri: „Hai, gospodinelor, hai! Hai la ceapă, ceapă, ceapă!..."

Liza privea ore întregi pe fereastra prăvăliei vălmășagul pieții, niciodată potolit.

Într-o amiază rece și plictisitoare văzu prin mulțime un bărbat înalt, cu o claie de păr cînepiu. Omul ținea în brațe un copil și-și făcea loc prin mulțime, îndreptîndu-se către un șarlatan care se juca „de-a poza". Jocul consta în următoarele: șarlatanul arunca pe un țol întins la pămînt pachețele de ciocolată pe care era lipită cîte o poză de femeie frumoasă. Pachețelele cădeau cu poza în jos și trebuia să le întorci pe fiecare ca pe o carte de joc. Dacă apucai poza de cap, cîștigai pachețelul, iar dacă o apucai de picioare, plăteai costul pachetului. Totul se petrecea cît se poate

de cinstit: şarlatanul arăta cum ţine pacheţelul cu vîrful degetelor de un colţ şi toată lumea vedea unde era capul şi unde picioarele frumoasei. Pe urmă, arunca pacheţelul în sus. Descriind într-o clipită un cerc şi răsucindu-se pe nesimţite, pacheţelul cădea pe ţolul de jos. Jucătorul se înşela aproape totdeauna şi pierdea. Însă tovarăşul şarlatanului, care lucra mînă-n mînă cu el, pe ascuns, cîştiga în văzul tuturor pacheţel după pacheţel, aţîţînd patima de joc a naivilor.

În timp ce omul cu copilul în braţe îşi făcea loc prin mulţime, îl ajunse din urmă o fetiţă, tot atît de bălaie ca şi el, şi-l apucă de haină.

Pe fereastra deschisă, Liza auzi un glas subţirel şi stăruitor:

— Tăticuţule! Tăticuţule! Lasă, nu trebuie.

Omul se întoarse spre ea şi-i zise:

— Stai să cîştig şi eu unul pentru tine şi unul pentru frate-tău! — Şi iar porni înainte, dînd lumea la o parte.

După cîteva clipe, se întoarse spre fetiţă şi mărturisi cu un zîmbet strîmb şi vinovat pe obrajii supţi:

— Am pierdut! Stai să mai încerc o dată.

Dar n-apucă să se apropie iarăşi de şarlatan, că-l şi ajunse din urmă, venind în fugă, o femeie măruntică, cu pene de canar la pălărie şi, împreună cu fetiţa, se agăţă de poala hainei lui.

Bărbatul le plesni cu palma peste mîini şi strigă, întorcîndu-se pe jumătate către ele:

— Ia mai lăsaţi-mă-n pace! Las' să tragă Pavlik, să-şi încerce norocul!... Hai, Pavlik, trage tu!

Puse copilul jos şi, aplecîndu-se, începu să-l împingă uşurel de la spate în aplauzele vesele ale celor ce căscau gura la joc.

Femeia şi fetiţa, şoptindu-şi nu ştiu ce cu îngrijorare, se întoarseră din profil spre fereastră şi deodată Liza recunoscu pe Olga Ivanovna şi pe Anocika. Bătu în geam, dar ele nu auziră, deoarece tocmai atunci omul striga fericit:

— A cîştigat! Vedeţi că nu l-a înşelat norocul pe Pavluşa al nostru!

— Ei, bravo, slavă domnului! Acum, ajunge, hai să mergem! — se porni Olga Ivanovna.

— Stai puţin, — răspunse împăciuitor şi blajin bărbatul. — Acum e ca şi cum n-aş fi jucat; am pierdut o dată, am cîştigat o dată. Să mai tragă băiatul un pacheţel. O să cîştige, că-i norocos!

— A cîştigat o dată, gata, ajunge!

— Nu mă bate la cap cînd îţi spun! Las' să mai tragă Pavlik o ciocolată. Dacă o să cîştige, e semn că cucoana ceea a ta o să ne ajute.

De data asta, lumea îi făcu bucuros loc să treacă cu Pavlik al lui pe care-l împingea mereu de la spate. Şarlatanul aruncă un pacheţel cu îndemînare şi toată lumea se îngrămădi în jurul lui Pavlik, strigînd către tată-său:

— Nu-l împinge! Lasă-l să ia singur. Haide, puiule, ia bombonica. Haide, ia-o!

Pavlik înhăţă pacheţelul şi-l duse de-a dreptul la gură, dar în aceeaşi clipă se întinseră spre el o sumedenie de mîini şi i-l luară ca să vadă de care capăt l-a apucat. Copilul începu să urle cît îl ţinea gura.

— Am pierdut! — dădu din cap bărbatul. — N-o să ne meargă la cucoana ceea. Ia să mai încerc o dată.

Işi băgă mîna în buzunar după bani. Dar Olga Ivanovna îl înhăţă pe Pavlik, care plîngea înainte, i-l trecu Anocikăi şi se agăţă de braţul bărbatului:

— Haide să mergem!

Liza simţi nevoia să se amestece — să-i cumpere lui Pavlik ceva bun, să-l împace. Sări de după tejghea. Dar chiar în clipa aceea întreaga familie Parabukin intră fără grabă în prăvălie şi se îndreptă spre ea.

Olga Ivanovna îi întinse Lizei mînuţa, dînd din cap des şi neînchipuit de repede, aşa că pălăriuţa, cu elasticul slăbit, îi sălta întruna pe creştet.

— Iertaţi-ne, scumpa noastră Lisaveta Merkurievna, că am venit aşa, toţi deodată. Acesta e bărbatul meu. Pe Anocika noastră o cunoaşteţi. Iar acesta-i Pavlik, copilaşul meu cel mic. Ce-i cu tine, Anocika?

Haide, dă bună ziua cum se cuvine. Pune-l pe Pavlik jos şi şterge-i năsucul. Ştiţi, Lisaveta Merkurievna, noi am îndrăznit întîi şi ne-am dus de-a dreptul acasă la dumneavoastră, dar acolo ni s-a spus că soţiorul dumneavoastră s-a bolnăvit şi nu se poate scula din pat, aşa că dumneavoastră îi ţineţi locul la prăvălie. Şi atunci am venit aici — vă rog să ne iertaţi. Dar ce s-a întîmplat cu soţiorul dumneavoastră ? Că doar e aşa de tînăr! Pavlik, scoate degeţelul din nas şi nu mai plînge că, uite, te fură nenea cela de după tejghea ! Ei, dar nu-i nimic, se face el bine, nu-i aşa ? Cît despre dumneavoastră, aţi rămas întocmai cum eraţi ca domnişoară. Parcă nici nu v-aţi fi măritat. Nu-i aşa, Tişa ? Nu-ţi spuneam eu ce frumoasă-i Lisaveta Merkurievna ?

— Haide, întreabă ce ai de întrebat şi n-o mai ţine pe doamna de vorbă, — mormăi Parabukin.

Se oprise lîngă uşcior, acoperindu-şi cu o mînă, ruşinat, ochiul cel învineţit, iar cu cealaltă ţinîndu-şi de cot fetiţa care, la rîndul ei, îl luase de mînă pe Pavlik. Stăteau aşa tustrei ca o scăriţă. Iar înaintea lor, în mijlocul prăvăliei, Olga Ivanovna se oprise în faţa Lizei, care se uita la ei încremenită şi buimacă.

— Nici nu ştiu cum să încep, — gîngurea, înecîndu-se de atîta grabă, Olga Ivanovna. Şi ochii ei, silindu-se să ghicească ce gîndeşte Liza, se mişcau fără astîmpăr, se închideau şi iarăşi se holbau cît erau de mari. — Ştiţi că locuim la tatăl dumneavoastră, la azilul de noapte. Şi uite, nu ştiu cum şi de ce, tatăl dumneavoastră nu-l are la inimă pe Tişa al meu — pe soţul meu, ăsta de-aici. Nu-l poate suferi şi pace. Ş-atunci, ştiţi, ne-a poruncit să plecăm din casă. Nu mă credeţi ? La început, ştiţi, nici nouă nu ne-a venit să credem una ca asta. Dar acum, n-avem încotro, trebuie să credem. Merkuri Avdeevici ne ameninţă cu poliţia şi nici nu vrea să audă că avem copii, că sîntem lipsiţi de orice mijloc de trai şi că soţul meu, Tişa, e bolnav rău în urma unui accident de muncă. Uitaţi-vă la el : ce poate să mai muncească unul ca ăsta ? Şi acum, singura noastră nădejde e la inima

dumneavoastră cea bună, scumpă Lisaveta Merkurievna !

— Doamne, dar ce pot să fac eu ? — întrebă Liza, aruncînd fără voie o privire către vînzătorii din prăvălie care urmăreau această scenă cu o deosebită curiozitate. — Într-adevăr, ce pot...

— Scumpa noastră ! — exclamă Olga Ivanovna cu duioşie, plesnindu-şi palmele una de alta. — Sînteţi doar atît de bogată acum ! Găsiţi dumneavoastră, fără îndoială, vreo cămăruţă pe undeva. Un colţişor cît de nenorocit ! Că nouă nu ne trebuie mare lucru, zău aşa ! Demult sîntem deprinşi cu strîmtoarea. Vă rog, gîndiţi-vă !

— Drept să spun, nu ştiu... Să văd ce zice bărbatul meu... ce posibilităţi ar fi la mătuşa, adică, în privinţa locuinţei, — îngăimă Liza. — Mă gîndesc dacă n-ar fi mai bine, poate, să vorbesc cu tata ?...

— Nu, nu ! N-o să vrea pentru nimic în lume.

— Cu toate astea, dacă l-aş ruga eu mult...

— Drăguţa mea ! Sînteţi bunătatea personificată, văd eu ! Dar credeţi că o să primească ? Că e grozav de supărat pe noi. Nici nu vrea să audă. Dar noi unde să ne ducem cu copilaşii ? Dacă nu erau ei, umblam noi oare, cu Tişa, să ne milogim pe la oameni ? Că doar am trăit şi noi odată ca lumea. Ehei, Tişa nu era un funcţionar de rînd... Poate că-l luaţi în serviciul dumneavoastră ?

— Ei, lasă, lasă, — zise Parabukin cu vocea lui groasă.

Liza se uită la el, apoi cu o milă sfioasă, chinuitoare, la copii. Întîlnindu-i privirea, Anocika făcu un pas înainte şi începu să vorbească întocmai ca mamă-sa, repede-repede şi încurcat :

— Aşa e, aşa e ! Spuneţi-i să ne lase în pace. Vă rog ! Mie nu mi-e frică. Pot să trăiesc şi în stradă. Şi tăicuţu' poate. Dar Pavlik e mititel, lui i-e frig...

Liza se repezi spre fetiţă şi-i trecu braţul pe după umeri.

— Doamne ! — strigă, aproape plîngînd de înduioşare, Olga Ivanovna. Avea aerul că e gata să se arunce şi ea în braţele Lizei. Dar uşa se deschise larg, stri-

vindu-l aproape pe Parabukin de perete, şi Viktor Semionovici Şubnikov, păşind în prăvălie, aruncă o privire cercetătoare, pe rînd, tuturor celor de faţă.

— Cu cine te-mbrăţişezi tu aici? — o întrebă el pe Liza. — Poate cu niscai rude de-ale tale?

O clipă, toată lumea tăcu. Nimeni nu se mişca.

— Cine-s indivizii ăştia care vin să te caute? Ce înseamnă întîlnirile astea în prăvălie?

— Scuzaţi-ne, — îndrăzni Olga Ivanovna, luîndu-şi inima în dinţi. Se înclină, îşi aşeză pălăriuţa şi făcu un pas abia simţit îndărăt, căutînd să exprime prin toată fiinţa ei o desăvîrşită discreţie. — Am venit la soţia dumneavoastră pe care am cunoscut-o de pe cînd era încă domnişoară. Am rugat-o şi dumneaei a fost atît de bună şi ne-a promis să ne ajute în necazul nostru cu locuinţa.

— Degeaba promite dumneaei ce nu poate face fără voia mea! — zise Viktor Semionovici, uitîndu-se la Olga Ivanovna ca la un duşman al lui personal.

— Aşa ne-am gîndit şi noi, scuzaţi-ne îndrăzneala: să vă rugăm prin soţia dumneavoastră, care mă cunoaşte şi pe mine şi pe fiică-mea Anocika. Însă am auzit că sînteţi bolnav şi...

— Sînt perfect sănătos, ceea ce-ţi doresc şi dumitale, — îi tăie vorba Viktor Semionovici. — Dar să umbli pe la prăvălii, să cerşeşti şi să te milogeşti, asta nu se face!

— Rugămintea lor îl priveşte pe tata, — spuse Liza.

— Atunci ce caută la mine?

Olga Ivanovna îşi întinse cu grabă mîinile spre Liza:

— Vă rog din suflet, nu ne lăsaţi! Nu vă lepădaţi de gîndul cel bun!

— Fii liniştită, o să fac ce v-am promis, — răspunse Liza destul de rece, dar glasul îi tremura şi lucrul acesta păru că o umple de spaimă pe Olga Ivanovna.

Şi deodată, aplecîndu-se către Pavlik şi trăgîndu-l spre ea, îl împinse în faţa Lizei şi căzu în genunchi.

Şi pe obraji începură să-i curgă şiroaie lungi de lacrimi cu uşurinţa cu care curg lacrimile copiilor. Impingîndu-l pe Pavlik de spate înaintea ei, se tîrî spre Liza gemînd înăbuşit :

— Fie-vă milă de copilaşi, inimioara mea de aur! Nu vă răsgîndiţi! Ajutaţi-ne, drăguţo, ajutaţi-ne! Nu vă schimbaţi gîndul.

Şi Liza, şi Anocika se repeziră spre ea, încercînd s-o ridice dar Olga Ivanovna se zbătu şi căzu la pămînt. Părul adunat la ceafă i se desfăcu, pălăriuţa îi atîrna prinsă numai de păr. Ingropîndu-şi faţa în braţele întinse pe jos, tresărea şi scotea din adîncul pieptului frînturi de vorbe fără înţeles.

In cele din urmă, Parabukin se desprinse de lîngă uşorul uşii lîngă care stătuse tot timpul de parcă era ţintuit. Ridicînd-o cu uşurinţă pe Olga Ivanovna, o întoarse cu faţa spre el şi-i lipi capul, care-i tremura, pe pieptul lui. Anocika ridică de jos pălăriuţa şi-şi lipi obrazul de spatele mame-si, privindu-l pe Viktor Semionovici cu ochi gravi şi nemişcaţi.

— Ar fi timpul să terminaţi reprezentaţia, că doar nu sîntem la teatru, — rosti Şubnikov, întorcîndu-le spatele şi trecînd după tejghea.

— Nu te mai răţoi aşa, că plecăm noi, — îi răspunse Parabukin cu glas înăbuşit.

— Dacă nu pleci singur, te dau afară! — strigă Viktor Semionovici şi în obraz păru că i se urcă, în loc de sînge, un val de zeamă roşie de culoarea zmeurei.

— Hai, insultă-mă, insultă-mă, — îl ameninţă Parabukin. — Cînd mă insultă careva, nu mă tem nici de dracu', să ştii! Nu mi-e frică de tine. Anocika, ia-l pe Pavluşa. Destul am umblat pe la cucoane şi ne-am milogit! N-o să murim noi nici fără ele.

Deschise uşa şi, strîngînd-o mereu pe Olga Ivanovna la pieptul lui, o scoase încet în stradă, în mulţimea pieţii.

Liza îşi trecu palmele peste tîmple încet şi apăsat. Se uita cu ochii pustii la Vitiuşa, care stătea la tejghea şi răsfoia un registru.

— Toate astea dovedesc o înspăimîntătoare lipsă de suflet, — zise ea după o lungă tăcere.

— Tare mult suflet ai tu... pentru alții, — îi răspunse el fără să se oprească din răsfoit.

— In schimb, tu n-ai pentru nimeni.

— Am cînd e nevoie să am.

— Eu cred că totdeauna e nevoie de așa ceva, — zise ea și deodată, ridicînd capul sus, șopti abia auzit: — Rămîi cu bine! — și ieși pe ușă cu pași rigizi, străini parcă.

Trecu aproape alergînd prin piață, în rochia ei elegantă, de culoare deschisă, cu capul gol. Lumea întorcea capul după ea. Strigătele, chemările negustorilor, larma tocmelilor celor ce tîrguiau cînd păreau că-i închid calea, cînd că-i grăbesc goana printre oameni.

Ajungînd în dreptul prăvăliei tatălui ei, se opri o clipă să răsufle, apoi intră.

Merkuri Avdeevici o primi cu un zîmbet, dar îndată o măsură din cap pînă-n picioare cu o privire îngrijorată.

— Ai venit? Te-ai hotărît să-i faci o vizită tatii, vecinico? — întrebă el blînd, însă cu chipul serios. — Drăguț din partea ta. Dar de ce n-ai luat ceva în spate pe frigul ăsta?

— Am venit, — zise Liza, lăsîndu-se greu pe un scaun... — Și, acolo de unde am venit, nu mă mai întorc...

Merkuri Avdeevici se aplecă asupra ei peste tejghea, încremenind. Și, dintr-o dată, i se păru că toate în jur încep să încremenească treptat: și vînzătorii, și băieții de prăvălie, și vopselele rînduite, înșirate în rafturi după felul lor.

34

Societatea pentru sprijinul așezămintelor de educație, patronată de împărăteasa Maria, organiza la Cercul nobilimii o serată literară, urmată de bal și tombolă. Soțiile magistraților cutreierau orașul, adunînd de prin casele bogate obiecte pentru tombolă și atrăgînd persoanele cu vază la organizarea seratei. So-

ției substitutului de procuror i se încredință sarcina de a face o vizită familiei Șubnikov. Veni însoțită de Oznobișin și o întîmpină Daria Antonovna. Vizitatoarea, elegantă, cu pălăria de toamnă împodobită cu pană neagră de struț, vorbea cu bunăvoință și amabilitate. Oznobișin o ajuta respectuos. Ar fi dorit mult să vorbească și cu tînăra Șubnikova (Elisaveta Merkurievna îi suflă Oznobișin) ca să se asigure de concursul ei la organizarea tombolei, însă află că Liza nu se simțea tocmai bine și nu putea să iasă în salon. Oznobișin se interesă cu multă simpatie dacă indispoziția Elisavetei Merkurievna (îi rosti din nou numele întreg) era serioasă și o asigură pe Daria Antonovna că Societatea dorește s-o vadă neapărat pe Liza la serată, la roata norocului. Daria Antonovna făgădui că va comunica această dorință tinerei perechi și vizitatorii plecară, încîntați de succesul lor.

Vizita neașteptată a unei persoane atît de suspuse dădu loc la o nouă consfătuire între mătușă și nepot cu privire la felul cum se cuvenea să procedeze atît timp cît fuga revoltătoare a Lizei nu era încă cunoscută de toată lumea. Și hotărîră că Daria Antonovna trebuie să se înfățișeze neapărat la Merkuri Avdeevici, să-i ceară s-o mustre părintește pe fiică-sa, după care Vitenka se va duce la Liza, va căuta s-o împace și o va aduce îndărăt în casa lui. Firește asta însemna o știrbire a amorului lor propriu : dar acest amor propriu ar fi suferit și mai mult dacă povestea ar fi ajuns s-o cunoască și alții, nu numai vînzătorii din prăvălie care fuseseră martori la întîmplare. Scandalul trebuia mușamalizat înainte de a lua proporții : ce, ar fi de glumă dacă ar începe să se vorbească în oraș că lui Șubnikov i-a fugit nevasta la nici două luni după nuntă ?...

Era a patra zi pe care Liza o petrecea în odaia ei de fată. Nu se putea scutura de o senzație ciudată : nu-i venea să creadă că trăia înainte aceeași viață de demult, care o ducea lin către un viitor necunoscut ce o chema capricios în visuri nebuloase sau în clipe de trîndăvie fără gînduri. Nu putea să creadă că ea era fetița aceea care așezase odată la rînd cotoarele aurite

ale cărţilor din raft. Nu se schimbase nimic în jurul ei. Toate lucruşoarele erau la locul lor: călimara de porţelan cu codiţa vrabiei ruptă, şireţelul cu care prindea ferestruica deschisă — numai sufletul ei era cu totul altul, ca şi cum între tot ce fusese şi tot ce era acum se aşezase un om neînţeles care o împiedica pe Liza cea mare să întindă mîna Lizei celei mici. Şi numai mama ei o făcea să se convingă, cu fiecare cuvînt al ei, cu fiecare atingere involuntară a mîinilor ei, că merge înainte viaţa care nu s-a întrerupt niciodată, viaţa uneia şi aceleeaşi Lize creşte, se umple de dureri şi tînjeşte după fericire.

Soarta Valeriei Ivanovna era soarta tuturor mamelor care, cu supunerea femeii fără apărare, în faţa împrejurărilor imperioase, îşi mărită fiica pentru simplul motiv că măritişul e ceva inevitabil, iar o căsătorie de la care aştepţi o viaţă îndestulată e mai bună decît una care nu-ţi făgăduieşte decît sărăcie. Ca şi celelalte mame, după ce-şi dăduse fata numai pentru că nu putuse să n-o dea, cînd o văzu nefericită, începu să sufere împreună cu ea, să-i ia partea cu aprindere şi să fie ostilă ginerelui. Părea că vrea să-şi ispăşească vina întreţinînd în inima fetei şi îngrijind-o ca o infirmieră ura pentru viaţa aceea pe care Liza n-ar fi cunoscut-o dacă, ea, mama ei, n-ar fi îngăduit-o. Işi lipea inima de inima fiicei sale în durerea pe care singură o chemase asupra ei numai pentru că-i fusese frică să se împotrivească soartei. Işi amesteca lacrimile cu ale ei, jelindu-i nenorocul.

In adîncul sufletului, Liza suferise atunci cînd Valeria Ivanovna o lăsase în voia soartei fără să-i ia apărarea. Dar acum, nu numai că se împăcase cu gîndul acesta, dar simţea că o iubeşte ca şi mai înainte — şi poate mai mult încă — din clipa cînd înţelese că, prin fuga ei din casa lui Viktor Semionovici, nu se eliberase numai pe ea, ci o eliberase şi pe mamă-sa. La început, Valeria Ivanovna se speriase de această fugă, dar apoi se bucurase, fericită, ca şi cum şi-ar fi regăsit copilul pe care-l socotise pierdut fără urmă.

Stăteau acum de vorbă, aşa cum stătuseră toată viaţa lor, şi seara tîrziu, şi dimineaţa, şi peste zi, ţinîndu-se îmbrăţişate, uneori plîngînd încetişor, alteori încercînd cu chibzuială şi răbdare femeiască să cerceteze pe rînd tot ce simţiseră, pînă în cele mai mici amănunte, de-a lungul celor două luni de despărţire şi înstrăinare, cînd ajunseseră să creadă că apropierea aceea duioasă, care făcea din ele o singură fiinţă, se sfîrşise pentru totdeauna.

Din toate cîte-şi spuneau, ieşea limpede pînă la urmă că era cu neputinţă ca Liza să trăiască cu Viktor Semionovici şi că, odată ce plecase de la el, ar fi o greşeală de neiertat să se mai întoarcă. Dacă întoarcerea Lizei în casa părintească n-ar fi întîmpinat nici o piedică, fata şi mama ar fi făcut repede tot ce trebuia şi n-ar mai fi fost numaidecît nevoie de ceasuri întregi de vorbă alături, pe marginea patului, de îmbrăţişări şi de lacrimi. Dar legea era de partea soţului şi ele nu puteau şti dacă Viktor Semionovici se va folosi sau nu de drepturile lui. Afară de asta, nu puteau şti nici ce hotărîre va lua Merkuri Avdeevici în privinţa Lizei, pentru că s-ar fi putut să nu-i dea adăpost în casa lui odată ce ea n-a vrut să ştie de casa bărbatului ei. Însă alta era întrebarea cea mare despre care şi mama, şi fata vorbeau cel mai puţin, dar la care se gîndeau amîndouă zi şi noapte, femeieşte neliniştite, înţelegîndu-se doar din cîte o privire furişă, întrebîndu-se şi răspunzîndu-şi fără cuvinte numai după cum arătau la faţă. Şi cînd acel lucru, la care Liza se aştepta, deveni o certitudine, înţeleseră amîndouă că hotărîrea lor se lovea de o piedică de neînlăturat: după patru zile de viaţă în odaia ei de fată, Liza îi mărturisi mamei sale că e pe cale să fie şi ea, la rîndul ei, mamă.

Zorile acelei zile erau adevărate zori de iarnă — sure, ivindu-se în silă parcă. Florile de la fereastră şi filodendronul cel cu frunze late — toate păreau de cenuşă. De la sobele în care se făcuse foc mirosea uşor a lut umed. Motanul se făcuse ghem pe canapea, cu botul peste labele de dinapoi.

Cu o broboadă de lînă moale pe umeri, Liza ieşi în geamlîc să respire aer curat. Pentru întîia oară de la nunta ei, se uita pe fereastra cu ochiuri mărunte. Munţii i se păreau neînchipuit de îndepărtaţi şi parcă presăraţi şi ei cu cenuşă. Casele erau înghesuite una într-alta, mai mici ca pe vremuri în lumina nesigură şi grea care se clătina ca o negură. Şcoala parcă nu mai era atît de albă, părea mai săracă şi pînă şi plopii de lîngă ea, atît de mîndri pe vremuri, arătau acum mărunţei şi prizăriţi.

Era multă linişte şi tot cuprinsul părea că se depărtase spre zare. Liza se lăsă şi ea furată de această linişte. Fără să se mai uite pe fereastră, se ţinea cu vîrful degetelor de cerceveaua subţire. Un bondar amorţit de frig, negru cu portocaliu, ca panglica decoraţiei Sfîntului Gheorghe, zăcea pe pervaz cu picioruşele în sus. Intre balamaua ferestrei şi pervazul ei atîrna o pînză de păianjen ca un desen în creion tras cu linia. Geamurile nu mai fuseseră deschise de mult. Toamna se sfîrşise.

Deodată, Liza tresări: în geamlîc se ivise tatăl ei. Se îndrepta drept spre ea, săltîndu-se uşor pe vîrfuri, după obiceiul lui.

De cînd se întorsese Liza acasă, Merkuri Avdeevici se închisese în el însuşi. Părea că nu poate ieşi din starea aceea de încremenire care-l cuprinsese în clipa cînd fata îi mărturisise că-şi părăsise bărbatul. Nu vorbea nici cu ea, nici cu Valeria Ivanovna — şi asta prevestea o morală cu deosebire înfricoşătoare şi fără sfîrşit. Merkuri Adveevici şi-o pregătea pe îndelete, studiind învăţăturile schimnicului Teofan, ale cărui opere le aduna pe etajera lui de cărţi, socotindu-le adevărate comori ale înţelepciunii duhovniceşti. Işi alcătuise în minte o predică în toată legea, cu introducere, tratare şi încheiere, şi se hotărî să treacă la fapte, ca să termine odată pentru totdeauna cu afacerea asta, de îndată ce se simţi pe deplin pregătit şi cu totul stăpîn pe puterile sale.

Introducerea lui Merkuri Avdeevici trebuia să consle din osîndirea gîndurilor trîndave şi deşarte şi, în general, a oricărei visări somnolente şi rătăciri ale

cugetului. In tratare, trebuia să arate cum se naşte în sufletul şi în trupul omului o nevoie oarecare; cum, după ce nevoia aceasta a fost satisfăcută uneori numai din întîmplare, se iveşte dorinţa, care are totdeauna un obiect precis şi cum, încetul cu încetul, asemenea obiecte se înmulţesc pînă într-atît, încît, din pricina lor, omul nu-şi mai cunoaşte adevăratele nevoi. Ce se cuvine să facă sufletul în faţa acestor dorinţe? va întreba Merkuri Avdeevici. Şi tot el va răspunde: se cuvine să aleagă cărui anume obiect din cele dorite va să dea precădere. După ce alege, se cuvine să hotărască — să facă sau să folosească ceea ce a ales. După ce hotărăşte, trebuie să cerceteze mijloacele şi felul prin care urmează să-l dobîndească. Şi abia după aceea vine, în sfîrşit, fapta — la timpul şi la locul ei. In încheiere, Merkuri Avdeevici se gîndea să facă o trecere de la teoriile de ordin general religios-moralizator la viaţa Lizei. Şi atunci s-ar dovedi că Liza şi-a făcut alegerea, deoarece, din toate obiectele dorite, a dat precădere lui Viktor Semionovici Şubnikov. Hotărîrea de a folosi ceea ce a ales a fost luată în clipa cînd Liza s-a învoit să-şi unească viaţa cu a lui. Iar după hotărîre au fost găsite şi mijloacele de a-l dobîndi: s-a făcut nunta. Şi abia după aceea a urmat, în sfîrşit, fapta propriu-zisă, la locul şi la vremea ei.

Cum s-a putut oare ca, după o înlănţuire de fapte atît de înţeleaptă, să se întîmple ce s-a întîmplat? Totul s-a petrecut în urma unei rătăciri cu duhul. Şi aici era momentul cînd Merkuri Avdeevici avea datoria să intervină în calitatea lui de om în stare să restabilească echilibrul pierdut şi să îndrumeze paşii fiicei sale pe calea adevărului.

Inarmat atît de temeinic, Merkuri Avdeevici se îndreptă spre Liza pentru explicaţia hotărîtoare. Rămase mirat găsind-o la aceeaşi fereastră lîngă care stătuse în ziua nunţii şi aproape în aceeaşi poziţie. „Semn rău!" îşi zise el.

— Tot mai stărui în încăpăţînarea ta? — întrebă apropiindu-se de ea.

— In care încăpăţînare?

— În aceea că iar te uiţi într-acolo unde n-ar mai trebui să te uiţi... — şi arătă cu capul spre fereastră.

Liza nu-i răspunse.

— Îţi nesocoteşti datoria pentru nişte visuri deşarte?

Liza zîmbi domol şi-i răspunse cu glas neaşteptat de cumpănit, ca şi cum tot zbuciumul ei s-ar fi potolit demult:

— Nu te mai osteni, tată. Vrei să mă îndupleci să mă întorc la bărbatul meu? M-am hotărît: mă întorc la el chiar astăzi.

Vorbele ei îl găsiră pe Merkuri Avdeevici cu totul nepregătit. Îşi luase vînt să sară peste o barieră atît de înaltă încît saltul în gol parcă îl prăbuşi la pămînt. Se întoarse într-o parte şi-şi cuprinse obrazul în palme ca să-şi stăpînească tulburarea. Apoi, aruncînd spre Liza o căutătură ascuţită de sub sprîncenele lui stufoase, înălţate a mirare, care-şi pierduseră dintr-o dată orice severitate, ridică mîna s-o mîngîie pe cap. Cînd, atingîndu-i fruntea, făcu repede peste ea semnul crucii, Liza îi prinse degetele cu un gest uşor:

— Vreau să te rog pentru nenorociţii aceia de Parabukini pe care i-ai dat afară din colţul lor. Lasă-i, tată: au copii.

După ce pufni puţin pe nas, Merkuri Avdeevici începu să zîmbească:

— Pentru lucrurile mari, ţi-a dat dumnezeu minte, dar în cele mărunte tot prostuţă ai rămas. Ţi-ai şi găsit pe cine să ocroteşti! Dar, haide, fie, să stea acolo, dacă mă rogi tu. Crezi că-s pînă într-atîta fără inimă? Numai ascultă-mă pe mine: nu te amesteca în viaţa lor. Sînt oameni simpli, n-or să te înţeleagă. Iar haimanaua ceea de Parabukin e un răzvrătit şi un nesupus. Pentru el, mila e adevărată otravă.

Făcu un gest cu mîna şi-şi îmbrăţişă fata:

— Dar fie şi aşa. Lasă-i să stea acolo...

Hotărîrea Lizei îi luase o piatră de pe inimă. Toată casa înviase deodată ca de bucuria unei împăcări coborîte din ceruri. Începură să-l aştepte pe Viktor Semionovici cînd va veni să-şi ia nevasta. Se agitau fără noimă, pregătindu-se să-l primească, de parcă ar fi

fost nevoie să-şi ceară iertare pentru o faptă de care se ruşinau toţi.

Liza plecă în goană să ducă vestea familiei Parabukin. Cu vechea ei rochiţă de uniformă, puţin cam strîmtă acum, şi cu aceeaşi broboadă de lînă înfăşurată pe cap, mergea grăbită pe trotuarul vechi de cărămidă, aducîndu-şi aminte de toate casele, de toate gardurile, de toate gropile din dreptul porţilor, de toate băncile din faţa grădiniţelor cu flori — şi parcă nu-i venea să creadă că pămîntul o rabdă cu atîta îngăduinţă.

Drept în faţa azilului, o zări pe Anocika. Fetiţa coborîse din două salturi treptele de piatră şi bălăbănea de o sforicică o sticlă goală. Liza o strigă din urmă. Anocika se opri şi rămase o clipă în loc, dar, recunoscînd-o pe Liza, veni în fugă lîngă ea.

— Iar eşti ca înainte, — zise ea, cercetînd cu privirea ei înceată rochia Lizei şi minunîndu-se de o descoperire ca aceea.

— E acasă mamă-ta ?

— Mama a plecat la Peşka. Şi tata e culcat, că-i beteag. Mama mi-a poruncit să mă duc la prăvălie după untdelemn.

Mai bălăbăni o dată sticla, cercetînd-o din nou pe Liza. Pe urmă, se cercetă singură, trase de reverul jachetei verzi care-i atîrna pînă la genunchi şi se grozăvi :

— Am îmbrăcat-o pe-a mamei. Mi-e doar puţin cam largă, nu-i aşa ? O să mi-o potrivească ea pe mine.

— Voiam să intru la voi, — zise Liza. — Dar, dacă te-am văzut pe tine, nu mai e nevoie. Spune-i mamei tale că puteţi sta la azil ca şi pînă acum.

— Putem să stăm ?

— Fără îndoială.

— Cum să stăm ?

— Cum aţi stat şi pînă acum.

— Cînd adică ?

— Spune-i mamei că nimeni n-o să vă facă nimic şi că rămîneţi aici, în casă. Ai înţeles ?

— Am înţeles. Şi tata are voie să stea ?

— Tot neamul vostru. Ai înţeles? Şi tu, şi frăţiorul cel mic.

— Nu, nu! Am înţeles ce trebuie să-i spun mamei. Dar tata are voie să ştie?

— Se-nţelege că are, fetiţo!

Lăsîndu-se uşor din genunchi şi punînd un picior pe treaptă, Anocika întrebă repede:

— Atunci îmi dai voie să-i spun chiar acum?

— Sigur că da. Haide, fugi. Cu bine!

Pe Anocika parcă o aruncase în sus un arc: sări pe trepte şi se repezi ca o furtună pe scară sus, în azil.

Liza rămase cîtva timp pe loc, cuprinsă de îndoială. Voia să se silească să se întoarcă acasă pe acelaşi drum pe care venise. Ridică însă din umeri, spunîndu-şi tare: Parcă nu-i totuna?... Tot acasă o să ajungă pe orice drum ar apuca şi tot la bărbatul ei o să se întoarcă astăzi: totul e hotărît fără putinţă de împotrivire şi nimic nu se va schimba dacă o să se uite mai atent, în treacăt, la casa spre care o chema doar trecutul şi nimic altceva.

O luă pe după colţ şi începu să urce drumul care ducea către oraş. Cu cît se apropia de şcoală, cu atît îşi încetinea pasul, dar nu pentru că era mai greu de mers: voia să întîrzie cît mai mult pe lîngă zidul de piatră, pe lîngă ferestrele joase, cu gratii. Uneori părea că e gata să se oprească şi chiar atinse cu mîna zidul casei, lipindu-şi palma de tencuiala aspră şi rece. O linişte lăuntrică nouă, necunoscută pînă atunci, îi ascuţi simţurile. Nu mai era în sufletul ei nici amărăciune, nici mîhnire, pentru că toate în jurul ei păreau a-i răspunde parcă printr-o tăcere plină de nepăsare.

Trecînd prin dreptul portiţei, se pregătea să arunce o privire în curte, dar în aceeaşi clipă auzi apropiindu-se tropotul unor picioruşe sprintene: Anocika o ajungea din urmă cu toată agerimea goanei ei uşoare de copil.

— Ai plecat, — strigă ea încă din fugă, oprindu-se dintr-o dată pe loc.

Gîfîia, faţa îi strălucea de fericire, dar ochii mari şi umezi arătau tulburare şi spaimă.

— Ai plecat, — repetă ea, mutînd mereu sticla goală dintr-o mînă într-alta, — şi eu am uitat să-ţi spun „mulţumesc" !

— Ce spui ! Doar am văzut că-mi mulţumeşti ! — zîmbi Liza. — Nu trebuia să alergi aşa ! Te-a trimis tatăl tău ?

— Nu, am venit singură. M-am gîndit că mama, cînd s-o întoarce, are să mă întrebe îndată : ai spus „mulţumesc" ? Şi am luat-o repede la goană. Nu te-ai supărat ?

— Nu, nu, totul e aşa cum trebuie să fie, — oftă Liza, lăsîndu-şi mîna pe umărul Anocikăi. — Totul e bine.

Aruncă o privire prin portiţa întredeschisă. Curtea era pustie, uşa casei Izvekovilor închisă.

— N-ai văzut-o demult pe Vera Nikandrovna ?

— Nu mai şade aici, — răspunse veselă Anocika. — Acum e la altă şcoală, departe tare ! Cînd am fost atunci la prăvălie, am fost şi pe la ea şi am văzut cu ochii mei cum se muta, cu camionul.

Liza făcu un pas îndărăt, sprijinindu-se cu spatele de stîlpul porţii :

— Departe ? Ştii unde ?

— Nu. Da' am s-o întreb pe mama ; îmi spune ea.

Liza mai aşteptă puţin :

— Dar de Kirill n-ai mai auzit nimic ?

— Nu. Vrei să aflu ? Mă reped pînă la Vera Nikandrovna şi pe urmă vin să-ţi spun. Vrei ?

— Vreau, vreau, — şopti repede Liza, apucînd-o pe Anocika de mînă şi apropiind-o cu dragoste de ea. — Du-te şi întreabă. Te duci ? Vrei ?

— Cum mă lasă mama, cum mă duc.

— Doamne, ce bine ! — murmură Liza, pornind şi trăgînd-o pe Anocika după ea. Apoi, deodată, se opri : — Dar de ce te iau cu mine ? Trebuie să te duci după untdelemn. Haide, du-te, du-te !

Se despărţiră şi Liza plecă mai repede spre casă cu paşi ce parcă nu mai atingeau pămîntul, tulburată de învierea fără veste a aşteptărilor ei nu tocmai lămu-

rite. Liniştea nepăsătoare a străzilor se risipise parcă şi în locul ei se trezea vechea şi tainica lor complicitate de pe vremuri.

Acasă o aştepta Vitenka. Se repezi s-o întîmpine cu un aer vesel, de sărbătoare; totul se petrecu fără nici un efort, atît de uşor, cum nici n-ar fi îndrăznit să viseze.

— Ştiam, ştiam! — repeta el, ducînd-o în odaia ei, unde erau înşirate hainele pe care i le adusese: pardesiul, pălăria, mănuşile, căci Liza plecase numai în rochie.

— Draga mea, iubita mea! — striga Vitenka, sărutîndu-şi nevasta şi privind-o ca după o despărţire fără sfîrşit. — Ştii? M-am fotografiat. Şi am ieşit extraordinar de bine! Am găsit o ramă splendidă şi am pus fotografia la tine, pe masa ta de toaletă. La început, am vrut să scriu o dedicaţie, ştii cum? Nu, nu-ţi spun! Am să scriu ce vrei tu. Ai să-mi dictezi, nu-i aşa? Şi, pe urmă, ai să te fotografiezi şi tu şi ai să scrii pe fotografie ce-ţi dictez eu — vrei? Şi am s-o pun pe masa mea. Cît timp n-ai fost acasă, m-am uitat zi şi noapte la fotografia ta, ştii, aceea de care mi-a făcut rost, demult, Nastenka — fotografia ta de şcolăriţă. Vai, Liza...

Ea îşi schimba rochia, iar el stătea alături, frîngîndu-şi uşor mîinile împreunate şi îngăimînd pocăit:

— Fără îndoială, sînt prea iute. Şi mătuşica mă ceartă şi-mi spune: „Toate astea, Vitiuşa, vin de la educaţia ta cea proastă." Iar eu îi răspund: „Şi ce-mi spui mie asta? Doar dumneata m-ai crescut!" Dar uite, îţi spun pe cinste, Lizanka: o să mă schimb, o să mă schimb de tot şi n-o să ne mai certăm niciodată, tu şi cu mine — pe cinstea mea! Ce, nu-s bărbat? O să mă stăpînesc şi basta!

Nu voi cu nici un preţ să rămînă la ceai, oricît îl rugară socrii. Dimpotrivă, stărui ca Meşkovii să vină seara la Daria Antonovna, să sărbătorească împăcarea. Trimise înadins trăsura acasă, ca să meargă cu nevastă-sa pe jos şi numai pe străzile pline de oameni, să vadă toată lumea cît sînt de fericiţi.

Păşeau aşa, ţinîndu-se de braţ, fără grabă, oprindu-se în faţa vitrinelor, uitîndu-se la fotografii, la mărci poştale, la pălăriile moderne de iarnă şi pînă şi la galoşii firmei „Călăuza".

— Ştii, — vorbea întruna Vitiuşa, încîntat că trecătorii întorceau capul după ei, — te-a căutat soţia procurorului. A venit să te invite la o serată. Se dă o serată de gală la Cercul nobilimii. Mergem, nu-i aşa?

— Da, da.

— Să-ţi faci o rochie nouă de bal, să le-arătăm noi lor! Tu o să te ocupi de tombolă. Interesant, nu-i aşa?

— Da, da, — răspundea Liza la toate.

Era în ea un fel de reculegere calmă, şi tonul acela egal, cu totul neobişnuit, nu-i dădea pace lui Vitenka: parcă îi venea mereu s-o scuture.

Acasă, o plimbă prin toate odăile şi aleseră împreună lucrurile pe care le puteau dărui la tombolă. Vitenka împinse în mijlocul salonului o masă pentru aceste obiecte şi trecu în apartamentul Dariei Antonovna să se pregătească pentru primirea Meşkovilor.

Liza cercetă îndelung, cu un fel de lene amorţită, bibelourile pe care le lua de la locurile lor, unde păreau că ar fi trebuit să rămînă pentru totdeauna, şi le aşeză pe masă. Erau obiecte care nu-i plăceau, dovezi ale unui gust impus de casa aceea primită de-a gata, împodobită de mîini străine. Acum însă purtau în ele amintirea vieţii trăite laolaltă, făceau parte, fără voia lor, din ceea ce gîndise ea între aceşti pereţi şi, atingîndu-le, i se părea că rosteşte lucruri pe care nu şi le putea spune decît ei însăşi. Cînd se uită la masa încărcată cu scrumiere, cupe, vaze de flori, trupuri şerpuitoare de femei din alpaca argintată, setteri de bronz şi păsări cu pliscurile ţepene căscate, îşi aduse aminte, de parcă ar fi fost atunci, de cea dintîi dimineaţă a ei petrecută în casa aceasta şi de împăcarea ei cu trecutul. Se aşeză, ca şi atunci, într-un fotoliu lîngă masa care, parcă înadins, închipuia tocmai masa cu darurile de nuntă.

Treptat însă, un zîmbet ciudat începu să-i lumineze faţa, un zîmbet plin de gînduri şi în acelaşi timp cu totul lipsit de orice gînd, un zîmbet fericit şi gol. Pă-

rea că părăseşte toate lucrurile din jurul ei, că se dezleagă de ele pentru altele, pe care le zărea undeva, în faţa ei, ca pe nişte fantome.

Aşa o găsi Vitiuşa cînd se întoarse vesel, fără astîmpăr, în toiul pregătirilor.

— Eşti tristă ? — o întrebă el neliniştit. — Iţi pare rău după bibelouri ? Ţi-i greu să te desparţi de ele, nu-i aşa ? Lasă, astea-s prostii ! Iţi cumpăr eu altele, mai frumoase ! Mergem împreună să cumpărăm, vrei? Iar pe astea, le dăm toate. Mi se pare chiar că ai adunat cam puţine. Mai adaug şi eu cîteva. Să vadă ei ce oameni sîntem noi, Şubnikovii ! Lasă, să nu-ţi pară rău...

— Nici nu-mi pare rău, — răspunse foarte încet Liza.

— Dar atunci ce-i cu tine ? Ce ai ?

— Vreau să-ţi spun că...

— Ce anume, ce ? — o zori el.

— Că voi avea un copil.

Vitenka tăcu. Işi aşeză tacticos hainele pe el, se îndreptă din mijloc, îşi drese glasul, îşi ciupi inelele mustăcioarei.

— Nu tu, ci noi ! — o corectă el cu o voce nouă, impunătoare. — Eu şi cu tine. Eu, Şubnikov, voi avea un fiu Şubnikov !

Şi, dintr-o dată, sări într-un picior, îşi desfăcu larg braţele şi se repezi la Liza, o smulse din fotoliu şi, rîzînd ca un nebun, o ridică şi aproape o aruncă în sus.

35

Locotenent-colonelului Polotenţev i se comunică spre seară la telefon că Xenia Afanasievna Ragozina, aflată sub anchetă, trăgea să moară în infirmeria închisorii în urma facerii. Şi era întrebat dacă n-avea de dat vreo dispoziţie în această privinţă.

— Nu şi-a pierdut cunoştinţa ? — întrebă Polotenţev şi, răspunzîndu-i-se că femeia era lucidă, spuse că vine îndată.

Se pregătea să plece la o serată de binefacere. Pe toate scaunele erau aşezate vestonul, rufăria, butonii. Cînd sunase telefonul, abia îşi făcea unghiile. Polotenţev era plin de zel în ce priveşte serviciul. În afacerea Ragozin suferise o înfrîngere, aşa că nu putea să scape prilejul de a mai interoga încă o dată pe nevasta lui Ragozin — şi încă într-o clipă ca asta, în pragul morţii! Porunci să i se aducă o trăsură.

Fiinţa de la care instrucţia ar fi putut obţine mai mult decît de la oricare alta era mai puţin vulnerabilă decît ceilalţi: sarcina Xeniei Afanasievna o apăra într-o oarecare măsură de torturile cu care se luau de obicei interogatoriile — cu toate că, în urma împotrivirii ei încăpăţînate de a da vreo lămurire, fusese şi ea băgată la carceră de vreo două ori. Xenia Afanasievna era acuzată de complicitate, dovedită prin faptul că, sub ochii ei, la bucătărie şi în pivniţă, se aflau casetele de litere tipografice şi tiparniţa cu care, după toate probabilităţile, se imprimau manifestele. Dar ea nu rostise nici un singur nume de ilegalist şi tăinuise urmele bărbatului ei ce se ascundea, pe care probabil că le cunoştea. Şi, din pricină că acuzatul principal nu fusese găsit, nu se putea pronunţa verdictul. Ameninţările n-aveau nici un efect asupra Xeniei Afanasievna. Nu duseseră la nici un rezultat nici încercările de a-i uşura condiţiile de detenţiune, aşa că, în cele din urmă, Polotenţev găsise de cuviinţă că cel mai bun lucru era s-o lase în voia soartei — cu alte cuvinte, în voia lipsurilor, a foamei şi a uitării.

Durerile facerii o apucaseră în celulă fără nici un ajutor din partea nimănui şi abia a doua zi dimineaţă Xenia Afanasievna fusese transportată pe o targă la infirmerie. Pierduse atît de mult sînge, încît baba care o moşise pînă la sosirea medicului socotise că era de prisos să se mai îngrijească de mamă.

Noul născut însă venise pe lume voinic. Era un băieţel cu pielea roşie, plină de vinişoare, cu un smoc de perişor de culoarea ciocolatei lipit mai jos de creştetul capului, cu gura mare, cu pumnişorii strînşi şi cu genunchii mititei şi vineţi aduşi pînă peste pîntec. Îşi ţinea ochii strînşi; urechile îi erau lipite de cap şi

cu vîrfurile albe, ca pudrate. Scîncea, dar nu prea tare, strîmbîndu-și într-o parte gurița încrețită, ca de om bătrîn. Il spălară, îi unseră ochii și nasul cu leacuri — operație care-l făcu să scîncească mai tare — îi legară buricul și-l duseră, în ligheanul în care fusese spălat, în camera vecină cu sala de nașteri.

Xenia Afanasievna era din cale-afară de slăbită; totuși, după ce o cercetă doctorul și dădu ordin să fie așezată într-o rezervă, ceru să i se aducă băiatul. I-l aduseră înfășat într-un scutec cenușiu-roșcat, de spital, și i-l așezară alături, așa fel ca să-i fie ușor la alăptat. Dar Xenia n-avea lapte și în zadar scîncea băiețelul și plescăia din buze. De foame, pesemne, își dezlipi pînă în cele din urmă pleoapele și, prin ceața lăptoasă a crăpăturilor subțiri, mama îi prinse privirea rătăcitoare și lipsită de înțelegere.

— Sînt căprui, — murmură ea istovită și fericită.

Așa erau ochii lui Piotr Petrovici.

Ii luară copilul, spunîndu-i că va fi alăptat de o doică. Intr-adevăr, după prînz, i-o și găsiră — o țărancă de la secția femei din închisoarea de drept comun. Ingrijitoarea de la infirmerie legă de piciorușul copilului un șirețel cu o scîndurică dreptunghiulară pe care scrisese cu cerneală pe o parte „Ragozin“, iar pe cealaltă: „botezat la biserica închisorii... cu numele de...“, lăsînd loc liber pentru dată și nume.

Infășurînd pruncul într-o haină groasă, cenușie, de ocnaș, infirmiera, întovărășită de un soldat ce fusese chemat s-o însoțească, îl duse prin curte pînă la secția femeilor. Incepuse să ningă. Cei dintîi fulgi, sfioși, înțepători se topeau, presărînd haina cu picățele umede, întunecate. Cu mila caracteristică femeilor, infirmiera învelea cu grijă capul copilului. Soldatul mergea în fața ei, cu pasul lui de slujbaș necăjit, ținîndu-și sabia cu mîna. La intrarea în închisoare, gardianul, trăgînd zăvorul ușii zăbrelite, începu să rîdă cu zgomot:

— Să vă trăiască!

Mai departe, alt gardian, deschizînd cealaltă ușă zăbrelită a culoarului, trase cu urechea la rîsul celui dintîi și, ursuz, zîmbi și el.

In camera comună, pe patul cel mai apropiat de fereastră, o deţinută voinică, cu şiretul de la gulerul cămăşii de cînepă deznodat, îşi alăpta copilul. Ingrijitoarea aşeză noul născut alături de ea pe pat şi desfăcu haina :

— Iaca, un copil de suflet ! Vezi de-l îngrijeşte cum se cuvine...

Ridicîndu-se încet de pe paturi, femeile începură să se apropie, adunîndu-se grămadă în jurul doicii. Femeia îşi luă copilul de la piept, îl culcă pe o pernă şi puse la sîn, în locul lui, pruncul străin.

— E mai uşurel ca al tău, — făcu una din femei.

Deţinuta vîrî în gura jalnic căscată sfîrcul umed al sînului, dar băieţelul plescăia din buze fără putere şi scîncea, înghiţind în sec. Cu degetele ei aspre, femeia îi strînse gura în jurul sfîrcului şi pruncul începu să-şi mişte convulsiv bărbia lui micuţă şi să sufle cu nasul în sîn.

— Aha, începe... — se bucură îngrijitoarea.

— Mă-sa mai trăieşte ? — întrebă liniştit doica, bătînd uşurel cu mîna slobodă copilul celălalt, care începuse să ţipe la spatele ei.

— Deocamdată, mai trăieşte...

Toate se uitau în tăcere cum învăţa să sugă noul locatar al camerei. Incepuse să simtă oarecare plăcere, pesemne, deoarece îşi scoase din scutece piciorușul cu eticheta şi-l mişcă încetişor. In liniştea odăii se auziră două-trei suspine. O deţinută tinerică se şterse cu mîneca la ochi şi se trase mai la o parte.

— N-am scutece, — zise doica.

— Cînd o muri mă-sa, să-ţi aducă ce-o mai rămîne din hainele ei, — o sfătui una din femei.

Doica se întoarse către infirmieră.

— Ai tu grijă de asta, — zise ea.

— Bine, lasă, — făgădui îngrijitoarea, luîndu-şi rămas bun. — Apoi, rămîneţi cu dumnezeu...

Despre Xenia Afanasievna se putea spune într-adevăr că deocamdată mai trăia. Intrînd în odaie, Polotenţev crezu o clipă că ajunsese prea tîrziu.

La lumina slabă a lămpii de la căpătîiul patului, fruntea bombată, năsucul ascuţit şi pomeţii Xeniei

Afanasievna erau de o culoare galbenă deschis cum e mierea de tei. Umbrele din jurul orbitelor şi a buzei uşor ridicate nu se mişcau deloc. În întuneric, gîtul subţirel şi supt abia se desluşea. Gura îi era deschisă, dunga îngustă a dinţilor de sus se vedea luminoasă şi, cum părul încîlcit îi acoperise toată perna, capul părea că prinde din cale-afară de puţin loc, ca un cap de copil.

Polotenţev se aşeză în faţa patului, aplecîndu-se şi proptindu-şi bărbia în pumni. Urmărea ca un doctor lupta pentru viaţă a bolnavei. Probabil că i-ar fi luat şi pulsul dacă femeia nu şi-ar fi ţinut mîinile sub pătură. În curînd se încredinţă că nu dormea. Fără îndoială că băgase de seamă cînd intrase el.

— Apă, — auzi apoi destul de lămurit.

Luă ibricul de pe masă şi i-l puse la gură. Xenia Afanasievna sorbi o înghiţitură, deschise ochii şi Polotenţev înţelese că-l vedea.

— Mă recunoşti ? — o întrebă el.

Ea nu-i răspunse.

— Cum te simţi ?

— Binişor, — îngînă ea şi pleoapele i se lăsară din nou.

— Starea dumitale e totuşi destul de gravă. Ai un fiu. Eşti datoare să te gîndeşti la el.

Femeia respira acum mai puternic. Îşi scoase la iveală o mînă, o întoarse cu palma în sus şi o lăsă să cadă pe pătură. Şi mîna aceea părea o luntre subţirică şi neputincioasă aruncată pe mal.

— Cine-o să îngrijească de copil în locul dumitale? Fără îndoială că tatăl lui. Dar tatăl lui nici nu ştie măcar că are un copil. De la cine ar putea s-o afle ?

Xenia Afanasievna încercă să se ridice.

— Nu, stai culcată liniştit. Mă înţelegi, nu-i aşa ? — întrebă Polotenţev.

Se apropie şi mai mult de ea. Femeia se uita acum cu o privire în care se adunau toate puterile vieţii pe sfîrşite, cu luminile ochilor ei mari aţintite, aprinse şi întoarse chiorîş către el.

— Văd că înţelegi ce-ţi spun. Bărbatul dumitale n-o să-ţi rămînă recunoscător dacă moare copilul.

Spune-mi: cine poate să-i ducă vorbă lui Ragozin că are un băiat?

Îi strînse ușor mîna și i-o scutură:

— Haide, spune! Altfel o să fie prea tîrziu. Cine poate să-i ducă vorbă lui Ragozin că are un fiu? Hai, spune!

Xenia Afanasievna întinse mîna și-și desprinse ușor capul de pe pernă, dar nu putu să-l țină ridicat. Polotențev aproape își lipise urechea de obrazul ei. Auzea cum îi clănțăneau dinții de friguri. Femeia șopti neașteptat de limpede, cuvînt cu cuvînt:

— Vreți să-l ucideți în chinuri și pe bărbatul meu așa cum m-ați ucis pe mine...

Polotențev se trase dintr-o dată înapoi:

— Nu ești în toate mințile! E vorba de copilul dumitale! L-ai pierdut pe cel dintîi, vrei să-l pierzi și pe cel de-al doilea?

— Și pe copilul meu o să-l ucideți, — sfîrși ea, adunîndu-și cele din urmă puteri.

Polotențev se ridică indignat:

— Te mai întreb încă o dată: cui să trimit vorbă că ai un băiat?

Ea se întoarse cu fața la perete. Polotențev împinse scaunul, făcu un pas spre ușă, dar, după ce se gîndi puțin, întrebă tare:

— Care ți-e cea din urmă dorință? Plec!

Pe Xenia Afanasievna o scuturau frigurile mai tare — tremura pătura pe ea. Deodată, întorcîndu-se cu fața, gemu:

— Să-l boteze Piotr!

Polotențev ridică din umeri:

— Vrei să ne lași moștenire încă un Piotr Petrovici? Ei bine, nu! N-o să mai fie încă un Piotr Petrovici! O să-l boteze, ca pe toți copiii din închisoare, Ivan!

Tropăi din picioare ca un cal nărăvaș și părăsi camera cu pași de om furios.

— La naiba! — se plînse el ajutorului de director care-l însoțea prin curte spre poartă. — Ce oameni, ce oameni nesimțiți!

Trecu pe acasă şi se schimbă fără grabă. Încălţat cu botine cu pinteni de argint, îmbrăcat într-un veston lung pînă la genunchi — tocmai îşi punea în vestibul mantaua cenuşie de iarnă, cu pelerină şi cu guler de biber, cînd se auzi iarăşi chemat la telefon. Se întoarse în birou fără să-şi scoată mantaua. Cancelaria închisorii îi făcea cunoscut că medicul de gardă de la infirmerie îi comunicase chiar atunci că Xenia Afanasievna Ragozina a încetat din viaţă. Polotenţev nu răspunse decît un singur cuvînt:

— Bine. — Şi plecă la serată.

36

Serata începuse cu întîrziere: în sală se desfăşura programul artistic. Jumătate din foyer era ocupată cu expoziţia obiectelor ce urmau să fie trase la loterie. Doamnele din societatea de binefacere se mai agitau încă, aşezîndu-le cît mai estetic pe rafturi şi mese. Lîngă roţile tombolei stăteau fetiţe cu zulufi, cu rochiţe albastre şi cu obrăjori bucălaţi ca ai heruvimilor lui Murillo: ele aveau să tragă biletele. Din cînd în cînd, doamnele le aşezau fiongurile şi zulufii. În mijlocul tombolei era expusă, în ramă aurită, fotografia cîştigului celui mare: o vacă din Holmogorî. La botul ei, un buchet de crizanteme aştepta pe fericitul cîştigător. Împrejur, totul strălucea, sclipea şi arunca mii de scîntei: samovarele, călimările, pantofiorii de casă tătărăşti, sticlele de şampanie, pîlniile gramofoanelor, deşteptătoarele, mandolinele, maşinile de tocat carne. Găsea acolo cîte o nadă pentru toate gusturile: nici admiratorul poeziilor lui Nadson, nici amatorul de cactuşi nu puteau să se plîngă că fuseseră uitaţi.

De o parte şi de alta a tombolei erau pavilioanele: o fată frumoasă, îmbrăcată ca o îmblînzitoare de circ, vindea cruşon într-o uriaşă gură de tigru, căscată înspăimîntător, iar sub un cort ţigănesc cu petice multicolore, altă fată, o ţigăncuşă plinuţă şi voinică tot atît de frumoasă, ţinea pe umăr un papagal care scotea dintr-o cutie bileţele de noroc. Deasupra cortului era

agățată o tăbliță: „Te apuci și de ghicit, cînd nimic n-ai de gătit..."

După ce se încredințară, în sfîrșit, că nu mai aveau nimic de făcut, doamnele deschiseră puțin ușa spre sală, să asculte programul.

Liza se așezase în fața tuturor, chiar în crăpătura ușii, așa că vedea bine toată estrada.

Egor Pavlovici Țvetuhin, în frac, spunea monologul „A fi sau a nu fi" și sala întreagă îl asculta cu respectuoasă atenție, ca și cum toți acești funcționari, ofițeri, neveste de negustori decoltate și domnișoare din societate, se adunaseră acolo pentru a accepta, imediat și definitiv, soluția eternei probleme a vieții și a morții pe care le-o va propune actorul. Țvetuhin recita simplu, dar simplicitatea lui era cu totul artificială și prin urmare teatrală. Cu fiecare cuvînt, cu fiecare gest, părea că vrea să spună: „Priviți ce fermecătoare, ce neasemuită e simplicitatea mea..." Lumea îl aplauda cu recunoștință: faima lui era bine stabilită și nimeni n-ar fi îndrăznit să se atingă de ea.

Insă cînd, după el, aduseră pe estradă o măsuță și un fotoliu, și în fața publicului se arătă Alexandr Pastuhov, publicul îl întîmpină cu acea curiozitate nedumerită și vie, cu care e întîmpinat de obicei un executant necunoscut, dar sigur pe sine. „Vedeți dumneavoastră — avea aerul să spună Pastuhov, așezîndu-se cam nepăsător și confortabil în fotoliu — n-am de gînd să vă minunez cu cine știe ce. Dar odată ce ați binevoit să mă invitați, am aici un fragment, bunicel, dintr-o comedie — un fleac, acolo! — și o să vi-l citesc cum l-aș citi într-o seară, între prieteni, la un păhărel cu vin... Uite, ascultați-l..." Și așa, fără să-și dea vreo osteneală, ca pentru sine, începu să citească de pe niște foi mici, fără să-i treacă măcar prin gînd că ar putea să-l deranjeze cineva, sau că glasul lui nu s-ar auzi bine, sau că ar putea să nu-i placă cuiva felul lui de a se prezenta — ci pe deplin încredințat că făcea exact ceea ce toată lumea aștepta, cu nerăbdare, de la el. Și lumea îl asculta, la început abia zîmbind, apoi abia stăpînindu-și rîsul. In cele din urmă nemaiputînd să și-l stăpînească, rîdeau toți în hohote, oprin-

du-se cînd și cînd, de teamă că din pricina rîsului ar putea să scape ceva și mai de haz, și mai interesant. Iar cînd Pastuhov sfîrși de citit și reveni pe estradă chemat de public — rîdea și el, vesel și puțin cam de sus, dînd a înțelege prin toată înfățișarea lui mîndră și îngăduitoare că — doamne! — el nu s-a îndoit nici o clipă că ceea ce a citit era grozav de nostim, irezistibil chiar, cu toate că nu era, fără îndoială, decît o prostie și că, în fond, el nici nu dorise să se arate în public!... Așa ca să rîdem, dacă e vorba de rîs, dar înțelegeți și singuri domnilor că toată afacerea asta nu merită atîta vîlvă!

Cu triumful lui Pastuhov se încheia partea literară a programului și publicul începu să iasă din sală. Tombola se deschise în marșul plin de bravură al „Toreadorului" care răsună la galerie. Se scoaseră sigiliile de pe cutiile cu bilete, roțile începură să se învîrtă, heruvimii cei albaștri își vîrîră mînuțele grăsuțe în cutii scoțînd biletele făcute sul, iar doamnele începură să caute în rafturi obiectele și să le înmîneze, cu surîsuri fermecătoare, fericiților cîștigători.

Tineretul se dădu la o parte, făcînd loc lui Țvetuhin și lui Pastuhov. Pe lîngă ei se învîrtea Mefodi, vîrît într-un frac demodat, împrumutat de la garderoba teatrului. Era stîngaci, dar stîngăcia lui era simpatică, și părea măgulit de faptul că o părticică din privirile pe care le atrăgeau iluștrii săi prieteni cădea și asupra lui. Toți trei se apropiară de roata în spatele căreia stătea Liza. Glumind, ca toată lumea, pe seama vacii din Holmogorî, pe care ar fi fost preferabil s-o fi pus la loterie sub formă de înghețată de vanilie sau de rockefort fermentat, cumpărară și ei bilete. Mefodi cîștigă imediat un pachet de scobitori declarînd, că acum nu-i mai lipsește decît biftecul — adică, de fapt, tot vaca cu pricina. Țvetuhin trase la rînd cinci bilete albe. Suspină:

— Am înțeles demult că am pierdut bunăvoința dumitale. Nici nu mi-ai spus, măcar, dacă ți-am plăcut în „Hamlet"? Dumnezeu să te judece! Dar, cel puțin astăzi, n-am fost eu mai reușit decît acest insuportabil idol al mulțimii, Pastuhov? Ce zici?

— Nu te supăra, — zîmbi Liza. — Cu toate că sînt lucruri care nu se pot compara, Alexandr Vladimirovici l-a dat gata pe Shakespeare al dumitale!

— Dă-te la o parte, — făcu Pastuhov, aşezîndu-se cu un aer dispreţuitor în faţa lui Egor Pavlovici, — steaua ta a apus! Azi, eu sînt stăpîn pe situaţie! Fii atît de bună, te rog, — şi zîmbind îi arătă Lizei toţi dinţii lui sănătoşi — şi scoate-mi cu mînuţa dumitale zece bucăţi...

Cu o seriozitate prefăcută, începură toţi patru să desfacă biletele trase de Liza, pînă cînd găsiră, în sfîrşit, un număr cîştigător.

— Doamne, ce-o fi? Nu, n-o să suport această emoţie! — zise cu sufletul la gură Pastuhov şi-şi duse mîna la inimă.

Liza se plimbă mult de la un obiect la altul, căutînd după etichete numărul cîştigător. Prietenii o urmăreau cu ochii, încercînd să ghicească şi suflîndu-i, plini de nerăbdare: „O cratiţă!... O umbrelă!... Maşina de cusut!" Şi deodată, toţi trei într-un glas: „O carafă!"

Liza venea spre ei cu o carafă pîntecoasă de cristal, cu faţete minunat tăiate şi cu un bogat desen străveziu pe luciul ei de un roşu ca vişina. Pastuhov o primi solemn, ca şi cum ar fi oficiat în altar, o cercetă cu o privire plină de admiraţie, apoi încheie cu adîncă pătrundere:

— E o dureroasă şi jignitoare greşeală din partea zeiţei Fortuna: obiectul acesta trebuia să revină neasemuitului nostru prieten, pentru meritele lui fără pereche de vrednic slujitor al lui Bachus!

Şi, înclinîndu-se în faţa lui Mefodi, îi oferi carafa.

— Stai! — îl opri Mefodi înduioşat, dar cuprins de o neprefăcută nelinişte. — Stai, nu pune soarta la încercare: nu vezi?

Scoase dopul din carafă şi-l ridică în dreptul ochilor lui Pastuhov.

— Înţelegi tu, om nesăbuit ce eşti, ce înseamnă asta?

Pastuhov se uită ţintă la dop, se plesni cu palma peste gură şi clătină din cap, cu spaimă:

— M-ai speriat! Înţeleg. Ai dreptate...

Luă dopul, îl vîrî cu un aer semnificativ în buzunarul fracului şi, dîndu-i lui Mefodi carafa, îi porunci:

— Iar asta, ia-o tu!

— Ce simboluri! — făcu Ţvetuhin.

— Magia neagră! — rosti ameninţător Pastuhov şi făcu înaintea Lizei şi a lui Ţvetuhin cîteva „pase" de hipnotizator.

În timp ce rîdeau, lumea se adunase lîngă tombolă împingîndu-i mai departe, aşa încît, ca să audă ce-i spunea Ţvetuhin, Liza trebui să se depărteze şi ea de roată.

— M-am curăţat! Eşti datoare să-mi compensezi pierderea acordîndu-mi primul dumitale vals.

Liza căută să-l asigure că îl dăduse deja, cu teama vădită că nu va fi crezută. El o privea cu admiraţie: îi plăcea vioiciunea ei, tinereţea care dăinuia încă, neatinsă, în făptura abia împodobită de cea dintîi înflorire a femeii.

— Ei bine, bine, te cred! Dar dacă nu se poate valsul, atunci măcar un dans oarecare, cît de mic, cît de neînsemnat! Îmi făgăduieşti?

— Dacă-i vorba de unul mai neînsemnat — fie!

Mefodi le curmă vorba glumeaţă trăgîndu-l pe Ţvetuhin, pe furiş, de coada fracului şi mormăind tulburat:

— Vino repede să ne prezinte procurorului Curţii!

Oznobişin, mîndru de cunoştinţele sale, îl şi înfăţişase pe Pastuhov soţiei procurorului, care îşi revărsa entuziasmul, asigurîndu-l că niciodată nu auzise o asemenea lectură şi că nici nu bănuise măcar că oraşul lor adăpostea un om care scrie comedii atît de drăguţe, atît de amuzante. Pastuhov asculta cu capul uşor plecat, încîntat de laudă, cu zîmbetul lui obişnuit de perfecţiune triumfătoare şi sigură de sine.

— Ne-aţi cucerit, pur şi simplu pe toţi. Şi vă mulţumesc în numele societăţii noastre. Vă mulţumesc din toată inima!

— M-da, m-da, vă mulţumesc, — repetă şi procurorul strîngînd mîna lui Pastuhov. — Dumneavoastră, cum s-ar zice, aţi fost alfa constelaţiei şi aţi luminat societatea noastră, care se cam plictisea. Dar cum de

v-a lăsat conştiinţa, locuind aici, să ne ascundeţi inspiraţia, talentul dumneavoastră ?...

— Vedeţi, excelenţă, — îi răspunse Pastuhov, cu aerul acela fermecător, degajat, al unui vechi cunoscut, — nu m-am gîndit niciodată că aş putea să vă interesez în această calitate a mea.

— Dar daţi-mi voie, daţi-mi voie! Dumneavoastră credeţi poate că noi, chiar aşa, nu luăm niciodată o carte în mînă, nu ne mai ducem pe la teatru, nu ne interesăm... cum să spun ? — de fenomenele...

— O, n-am spus asta! — se grăbi să riposteze Pastuhov. — Bănuiesc doar că interesul dumneavoastră pentru unele presupuse calităţi ale mele v-a împiedicat să vedeţi în mine altceva...

— Presupuse? Dar eu am presupus totdeauna că aveţi într-adevăr talent!

— Cu toate astea, înalta instituţie în fruntea căreia vă aflaţi nu mi-a îngăduit să vă dovedesc acest lucru, nu-i aşa?

— Nu vi s-a îngăduit să ajungeţi pînă la mine? A, da, da, da! — se bucură fără veste procurorul aducîndu-şi parcă aminte, deodată. — Vă gîndiţi la povestea aceea? Ei bine, mă siliţi să-mi dau cărţile pe faţă. Dacă doriţi, poftim! Înadins nu v-am lăsat să plecaţi înainte de a ne face plăcerea cu strălucita dumneavoastră producţie în public!

Pastuhov îşi trecu palma peste obraz, ştergînd parcă expresia aceea de fermecătoare viclenie şi, izbucnind în hohote de rîs, luă înfăţişarea aproape simplă a unui băiat de viaţă.

— Ia uitaţi-vă! — se minună soţia procurorului întrerupîndu-le conversaţia. — Prietenul dumneavoastră a cîştigat o carafă fără dop!

Mefodi şi Ţvetuhin aşteptau, încă nehotărîţi, să vadă cum o s-o întoarcă Pastuhov, cînd Alexandr Vladimirovici, cu un zîmbet de încîntare pe buze şi sigur de toate mişcările sale, scoase dopul din buzunarul fracului şi-l flutură prin faţa excelenţelor lor:

— Dopul i l-am luat eu... Nu poţi avea încredere în actori: sînt visători şi grozav de zăpăciţi. Iar eu

am nevoie de acest dop, ca să verific o experienţă cît se poate de ştiinţifică.

— Cum aşa, vă ocupaţi şi cu ştiinţa ? — întrebă soţia procurorului.

— Vă place mazărea, excelenţă ? — întrebă Pastuhov.

— Mazărea ? — se miră procurorul, profund scandalizat şi totuşi curios, căutînd să păstreze o înfăţişare amabilă.

— Franţujii mănîncă supă de mazăre după beţie, ca să se trezească. N-aţi auzit ? Vă recomand călduros acest leac. Şi, uite, cînd puneţi mazărea la fiert, ca să meargă mai repede adăugaţi-i un dop de cristal. Asta mi-a spus-o un mare maiestru şi acum vreau să verific singur procedeul.

— Doamne, ce interesant ! — făcu soţia procurorului rîzînd împreună cu ceilalţi. Era uimită de această glumă extraordinară : nimeni nu îndrăznise să-i spună vreodată procurorului, în faţa ei, că ar putea să se afle „după beţie".

Continuînd să răsucească dopul în mînă, Pastuhov se apropie puţin de procuror şi-i spuse, aproape confidenţial :

— Cu alte cuvinte, excelenţă, acum, după ce planul diabolic al domniei voastre a fost adus la îndeplinire, după ce am fost reţinut, pînă la serata de astăzi — aş putea să sper că n-o să mai fie nevoie de prezenţa mea în oraşul dumneavoastră ?

— Cum vine asta, să nu mai fie nevoie ? Dar bine, abia acum am început să vă cunoaştem ! — începu să protesteze procurorul, într-un acces de irezistibilă bunăvoinţă, gata-gata să-l îmbrăţişeze pe Pastuhov. — Abia acum simţim cu adevărat nevoia să vă reţinem ! Nu vă lăsăm să plecaţi pentru nimic în lume pînă n-o să veniţi să ne faceţi o lectură la noi acasă, într-un cerc restrîns !

— Într-un cerc absolut restrîns şi intim, — îl sprijini doamna procuror. — Şi trebuie să ne-o făgăduiţi îndată, chiar acum !

Ai fi zis că totul mergea cum nu se poate mai bine: toată lumea zîmbea cît mai curtenitor, se înclina, se saluta. Dar Pastuhov nu lăsa dopul din mînă şi era hotărît să-şi ajungă scopul, trecînd chiar şi peste regulele bunei-cuviinţe:

— Totuşi, excelenţă, să nu vorbim de cioara de pe gard, ci de vrabia din mînă...

— Dar despre care vrabie e vorba? — ridică din sprîncene procurorul.

— Adică ce zic eu vrabie! — suspină Pastuhov. — Mă simt ca un gîndac într-o cutie de chibrituri!

— Vrabie! Gîndac! După un succes colosal ca acesta! Sînteţi cam răsfăţat, domnul meu! Şi daţi-mi voie... dacă vă referiţi iarăşi la...

— Da, excelenţă, iarăşi mă refer la... — repetă după el Pastuhov.

— Iarăşi la neplăcerea dumneavoastră? Dar, doamne, chiar mîine voi da dispoziţii... Şi atunci, poftim: sînteţi liber să vă înălţaţi în văzduh ca cocorul sau ca şoimul şi să zburaţi unde vă cere inima! Oznobişin dragă, te rog să spui mîine să mi se aducă dosarul afacerii aceleia... In fine, încurcătura cu domnul Pastuhov.

— Şi cu Ţvetuhin, — interveni Pastuhov.

— Şi cu domnul Ţvetuhin. Te rog. Şi-apoi — o clipă, vă rog — a cui e chelia aceea, acolo, lîngă tombolă? Nu cumva e locotenent-colonelul Polotenţev? Pofteşte-l, dragă, să vină puţin aici...

— Uf! — oftă cu adîncă uşurare Pastuhov, — acum nu numai că sînt gata să citesc pe scenă ci, dacă doriţi, să mă costumez în spaniolă şi să dansez cu castaniete!

— Şi chiar o să vă punem, o să vă silim negreşit! — glumi procurorul salutîndu-l şi plecînd în urma neveste-si.

Pastuhov rămase pe loc. Părea că stă învăluit în fumul victoriei obţinute într-o glorioasă bătălie: nările îi tremurau, buzele îi erau întredeschise cu un fel de răutate, de parcă ar fi ţinut între dinţi o pradă nevăzută. Cei doi prieteni îl contemplau, plini de veneraţie.

— N-am avut eu dreptate? — întrebă Mefodi nerăbdător.

— Eşti un profet! — răspunse cu mărinimie Pastuhov şi, solemn, aşeză dopul în gîtul carafei. — Supa a fiert. Nu mai am nevoie de el.

Apoi îşi luă prietenii de braţ:

— Stînga-mprejur! Direcţia bufet, marş!

Bineînţeles, era cu neputinţă să înaintezi în marş: trebuia să-ţi croieşti drum cu coatele, să te strecori printre grupurile care roiau, gălăgioase. Toată lumea se îndrepta spre bufet: cei care cîştigaseră, ca să-şi „stropească" cîştigul, cei care pierduseră, ca să-şi înece necazul, iar cei care nu jucaseră deloc, preferau să-şi cheltuiască banii fără să-şi strice buna dispoziţie după capriciile norocului.

Viktor Semionovici Şubnikov făcea parte dintre oamenii care merg la sigur. Înconjurat de prieteni intimi, îşi petrecuse tot timpul cît ţinuse programul artistic la masă, şi nici nu se gîndea să-şi schimbe locul. Era curios, doar, să vadă cum arăta Liza în noul ei rol, alături de doamnele din societate. Aşa că ieşind de la bufet, se aşeză la oarecare distanţă de tombolă, ascunzîndu-se în mulţime şi urmărindu-şi soţia. Da, putea să spună că se simţea într-adevăr fericit: rochia Lizei era cea mai bogată din toate, podoabele ei aveau o strălucire neasemuită, pieptănătura ei era mai înaltă ca a multora, poate chiar cea mai înaltă din toate pieptănăturile de la bal. Lîngă roata ei, lumea se îmbulzea mai mult decît lîngă celelalte. Şi ea zîmbea mai fermecător decît toate celelalte femei, se mişca mai uşor şi mai lin, iar lucrurile atinse de mîinile ei păreau parcă şi mai de preţ. Nu degeaba purta numele Şubnikovilor!

Vitenka se apropie de ea radios:

— Văd că în curînd îţi vinzi toată marfa?

— Mi-a prins bine timpul cît am stat la prăvălie, — îi răspunse ea, glumind. — Ai băut?

— În cercul prietenilor, numai în cercul prietenilor! Te aşteptăm.

— Nu pot. Nu vezi ce-i aici? — şi adăugă, în treacăt, cu aceeaşi veselie: — N-ai nimic împotrivă? M-a invitat Ţvetuhin la dans!

Lui Vitenka îi plăcu chiar întrebarea aceasta neaşteptată: minunata lui bună dispoziţie îi risipise toate celelalte simţăminte şi succesul nevestei sale îi părea propriul său succes.

— O să-ţi dau voie totdeauna, dacă mă întrebi!

Liza nu-i răspunse, păru doar şi mai ocupată să confrunte biletele cîştigătoare cu etichetele de pe obiecte. E drept, avea grozav de mult de lucru.

Vitenka se întoarse la bufet. Se simţea ca un îndrăgostit învăluit de farmecul femeii iubite. În drum, se opri să-şi ghicească norocul în cortul ţigăncii. Papagalul îi scoase din cutiuţă un sfat bun de urmat în viaţă, pe potriva propriilor sale convingeri: „Luptă cu stăruinţă şi în curînd îţi vei realiza dorinţa. Nu uita că lumea te invidiază".

Tocmai atunci îi zări pe Ţvetuhin şi pe Pastuhov, care căutau o masă liberă. Trecînd pe lîngă ei, îl salută pe Egor Pavlovici şi-l invită să vină la masa lui.

— Ştiţi, atunci, la Ocikin, v-am făcut poate impresia că sînt un om ursuz. Dar, ştiţi, eram grozav de rău dispus! Astăzi însă e o serată atît de simpatică, nu-i aşa? Nevastă-mea mi-a spus că aţi invitat-o la dans...

— Valsul vi l-a promis probabil dumneavoastră? — întrebă Ţvetuhin.

— Vi-l cedez! — declară cu toată mărinimia Vitiuşa.

Se întoarse să-i spună bună seara şi lui Pastuhov, dar rămase uluit cînd văzu că scriitorul nici nu se uită la el ca şi cum persoana lui, a lui Viktor Semionovici, ar fi făcut parte din instalaţia de electricitate, de pildă, şi nimic mai mult. Atitudinea lui Alexandr Vladimirovici era atît de vădit jignitoare, încît Egor Pavlovici rămase tot atît de uluit ca şi Vitiuşa şi încercă să repare această necuviinţă, trăgîndu-şi prietenul de mînecă. Dar toate eforturile lui rămaseră zadarnice şi Vitiuşa trebui să plece mofluz.

Cu o stăruinţă extraordinară chiar şi pentru el, Alexandr Vladimirovici privea ţintă spre colţul unde strălucea chelia şi sclipeau din cînd în cînd ochelarii lui Polotenţev. Locotenent-colonelul stătea de vorbă cu procurorul. Pastuhov urmărea cele mai neînsemnate schimbări de expresie de pe faţa excelenţei sale, nuanţele şi variaţiile gesturilor, citindu-i parcă, de la distanţă, toate intenţiile. Chiar dacă ar fi stat alături de ei, e greu să-ţi închipui că ar fi putut afla mai mult din această scurtă, dar importantă discuţie.

— Pentru dumnezeu, — zicea procurorul, cu un zîmbet de încurajare, — prea i-ai canonit pe amicii noştri slujitori ai muzelor ! N-ai văzut ce talent au ? Cinste şi slavă li se cuvine, nu-i aşa ?

— Fără îndoială, excelenţă, — încuviinţă locotenent-colonelul. — Însă mie tot mi se pare că ei nu sînt numai în slujba muzelor ci, ca să zic aşa, şi în slujba unor oarecare tendinţe suspecte...

— Ţi se pare ? — îi întoarse vorba procurorul. — Recunoaşte şi dumneata că e cam puţin. După cîte mi s-au raportat, nu există, de fapt, nimic în sarcina lor. Prin urmare, aş zice să-i lăsăm să plece în pace şi pocăinţă !

— Tocmai aici e buba, excelenţă, că nu par tocmai dispuşi să se pocăiască !

— Ei, dar dacă într-adevăr n-au pentru ce se pocăi, hai ?

— Fiecare om are pe suflet cîte ceva pentru care nu strică să se pocăiască.

— Cîte ceva ? — îi întoarse iarăşi vorba procurorul, de data aceasta cu nerăbdare.

— Şi, apoi, totul e spre binele lor, excelenţă !

— Cred şi eu că nu e spre răul lor ! Şi poate că, de fapt, dumneata eşti cel care are dreptate. Dar după lege — nu. De aceea, te rog foarte mult să aduni tot materialul, iar eu o să închid dosarul.

— Dealtminteri, excelenţă, toată afacerea asta se apropie, încetul cu încetul, de sfîrşit : azi a murit Ragozina.

— De boală ? — întrebă afirmativ şi pătrunzător procurorul.

— In urma unei naşteri.
— Ei, şi?
— N-a tăgăduit că bărbatul ei ar fi fost în fruntea întregii acţiuni.
— Şi poate că n-a tăgăduit nici alte lucruri, — se interesă procurorul, continuînd să cerceteze cu o vie atenţie ochelarii colonelului.
— N-a tăgăduit acele lucruri pe care, după toată evidenţa nu trebuia să le tăgăduiască, — răspunse oarecum enigmatic Polotenţev frecîndu-şi apăsat craniul de matematician.
— Ei, pe mine mă aşteaptă partenerii, — încheie procurorul. — Iartă-mă că te-am reţinut şi nu te-am lăsat să te distrezi. N-am făcut-o decît de dragul artiştilor noştri. Ce talente, domnule! Ai cîştigat ceva la tombolă? Nu? N-ai noroc? Ce spui! Dumneata ai totdeauna noroc! Iţi doresc să cîştigi vaca, vaca! Procurorul plecă spre sala unde începuse jocul de cărţi, iar Polotenţev se îndreptă spre ieşire, trecînd pe-aproape de tot de Pastuhov, fără să-l salute: în primul rînd, nu obişnuia să considere ca pe cunoştinţe persoanele cu care avea de-a face în exerciţiul funcţiunii — şi apoi, la un salut de jandarm s-ar putea întîmpla să nu ţi se răspundă.

Pastuhov îl lăsă să treacă, fumîndu-şi ţigara grozav de preocupat. Apoi, umerii lui masivi, burta şi pieptul începură să tresară tot mai des, într-un acces de rîs fără glas. Luminat la faţă de încîntare şi uşurat de griji, îl îmbrăţişă pe Ţvetuhin şi-l împinse spre masa la care Mefodi se şi instalase. Poruncîră să li se încălzească un pic vinul de Bordeaux şi să li-l toarne în carafa cîştigată la tombolă. Pălăvrăgeau, întorcîndu-se în fel şi chip la subiectul care-i preocupa deopotrivă în clipa de faţă. După întîlnirea procurorului cu colonelul, întîlnire pe care Pastuhov o interpreta cu toată convingerea în favoarea lui, toate frămîntările lor de pînă adineauri luau înfăţişarea unei anecdote ciudate, şi nu le mai rămînea acum decît să bea.

Începuse dansul: zvonul alămurilor ajungea pînă la ei ca nişte suspine sonore. Ţvetuhin dădea mereu

să plece, dar carafa era încăpătoare, vinul se urca la cap, prietenii inventau închinare după închinare — pînă cînd, în cele din urmă, Alexandr Vladimirovici închină, ca pentru iertarea păcatelor:

— În sănătatea aceleia care ne-a dăruit talismanul. Pentru „Sărmana Liza“ — și făcu din ochi către Țvetuhin: — Pentru „Sărmana Liza“ și pentru Erast![1])

Egor Pavlovici bău în picioare, primind cu supunere numele cel nou cu care fusese botezat, apoi plecă, luîndu-și o mutră de seducător fatal.

Era în starea aceea cînd beția, înălțîndu-l în văzduh, își încheie cea dintîi spirală, cînd totul pe lume începe să pară ușor, eteric și accesibil. Ar fi vrut să fie mai zvelt decît era, să pășească mai elegant decît pășea, să privească mai aprins, să zîmbească mai strălucitor, să vorbească mai frumos. Îi făcea plăcere că era nevoit să circule prin înghesuială, că atingea din treacăt coatele altora, cerîndu-și scuze cu o politețe rafinată și iertînd la rîndul lui, cu bunăvoință, pe ceilalți.

Liza îi apăru ca o femeie cuceritoare și se simți îndată înălțat cu o treaptă mai sus, acolo unde beția își încheie cea de a doua spirală: dacă nu obraznic, totuși destul de îndrăzneț. I se părea acum că nu e întîia oară cînd o ține pe Liza de braț, cînd îi face loc prin mulțimea împodobită, cînd intră cu ea în sala scînteietoare, cînd se așază amîndoi în rîndul perechilor alb cu negru și cînd o supune, supunîndu-se și el în același timp, poruncii acestui amuzament muzical.

Dansul învechit — de care pomeni, firește — se nimeri să fie un *„pas-de-quatre“*. Se întorceau cu spatele unul la altul, se regăseau față în față, se învîrteau și iarăși se întorceau cu spatele. Și această succesiune de mișcări părea că-i desparte o clipă, ca să-i arunce apoi, tot pentru o clipă, unul în brațele celuilalt. Aci se priveau în ochi și începeau să-și spună ceva, aci își curmau vorba, cu gîndul la cele ce aveau

---

[1]) Aluzie la titlul și la personajele romanului idilic „Sărmana Liza“ de N. Karamzin. (N. trad.)

să-şi spună cînd se vor porni să se învîrtească. Şi jocul acesta se repeta, se repeta mereu şi era tot mai plăcut, tot mai plăcut, cu toate că ritmul nu se schimba, ci doar respiraţia se făcea mai grăbită şi-ţi venea să te mişti aşa, mereu, fără sfîrşit. Şi, cu toate că şi din faţă, şi din spate, erau prinşi într-un şir lung de perechi la fel cu a lor, se simţeau ca şi cum ar fi fost cu totul singuri, ca şi cum muzica şi-ar fi prăvălit de la galerie tunetele numai asupra lor.

Vorbele pe care le schimbau atingeau conştiinţa Lizei atît de uşor, atît de fugar, de parcă trecea în zbor o libelulă străvezie, se aşeza pe vîrful unei trestii şi pleca mai departe. Îi rămînea în minte doar mişcarea, mîngîierea aerului pe care îl despicau, o zvîcnire de lumină — o părere...

Dar deodată, vorbele lui Ţvetuhin începură să împiedice zborul gol al gîndurilor, să-l ţină pe loc, să-l îngreuieze. Orchestra se fărîmă în instrumente distincte, lumina se desfăcu în lămpi, iar dansul începu să-i ceară atenţie.

— Cum ? Ce-ai spus ? — întrebă Liza, tocmai în clipa cînd trebuiau să se despartă.

Se întoarseră cu spatele unul la altul, făcură apoi doi paşi privindu-se în ochi, pe urmă ea îşi lăsă mîna pe umărul lui şi el îi repetă, de data aceasta desluşit :

— Ai fugit vreodată de la bărbatul dumitale ?

Din fericire, piruetele se ţineau lanţ — a treia, a patra şi iarăşi trebui să se întoarcă cu spatele la Ţvetuhin, aşa că avu timp să se gîndească.

— Cine ţi-a spus ?

— Aşa mi se pare mie, că, negreşit, trebuie să fugi odată şi odată !

Ce greu era totuşi jocul acesta, cît de fără noimă se legau între ele figurile acelea stupide, şi cum te oboseau de repede.

— Dumneata ai vrea să fug ?

— Eu aş vrea să fii fericită.

Cineva o împinse, Liza întîrzie puţin, verigile lanţului se încheiară în spatele ei şi nu ştiu cine o călcă pe rochie. Îl luă pe Ţvetuhin de braţ :

— Am obosit.

O scoase din sală. Ea se îndreptă spre tombolă. Țvetuhin o apucă de braț oprind-o. Încălzit, cu fața umedă și lucioasă, respira scurt ducîndu-și mereu batista împăturită la bărbie, la tîmple, la gît.

— Trebuie să mă întorc la datorie, — zîmbi Liza, arătînd roata care se învîrtea mereu.

El stărui, cu încăpățînare:

— Ești fericită?

— Da. Fără îndoială, — îi răspunse ea grav și, privindu-l cu aerul deschis al omului gata să se apere din răsputeri, mai repetă o dată: — Da, fără îndoială că sînt fericită. Sînt perfect fericită. Și dumneata n-ar trebui să-mi pui asemenea întrebări!

Liza se înclină și nici nu avu cînd să-l vadă cum rămase o clipă înlemnit, ținîndu-și batista în mîna oprită pe loc.

Liza întîrzie o oră întreagă citind cifrele de pe bilete și de pe etichete, încurcînd numerele, greșind obiectele — pînă cînd una din doamne îi spuse în glumă, cu compătimire, că e obosită și că ar fi timpul să se mai odihnească.

Se îndreptă spre bufet. Acolo, în jurul celor două mese puse cap la cap, făceau gălăgie laolaltă grupul lui Vitiușa și al lui Țvetuhin. Rîdeau în hohote de ce le povestea Pastuhov. Alexandr Vladimirovici stătea în fotoliul lui, parcă mai mare ca de obicei și, după ochii ușor închiși din pricina băuturii, se vedea că se amuză pe socoteala lipsei de pretenții a tovarășilor săi, care rîdeau de orice. La apropierea Lizei, toată lumea se ridică în picioare, oferindu-i locul.

— Ce oameni! Ce oameni! — repeta Vitiușa. — Pe cinstea mea că nu ne deranjezi deloc. Totul e cît se poate de decent!

— Absolut steril! — căută s-o încredințeze Mefodi, cel mai amețit dintre toți.

Dar Liza nu voia să mai rămînă: nu se simțea bine, avea amețeli. Și Vitiușa, dintr-o dată nespus de înțelegător, dădea stăruitor din cap, lăsînd să se bănuiască cum că i-a venit o idee importantă.

Scoase din buzunar un sul de cupoane de-ale Împrumutului de Stat, declarînd că plătește el pentru

toată lumea. Însă nu prea era în stare s-o scoată la capăt cu numărătoarea. Încercară să-i vină în ajutor prietenii, dar se încurcară şi ei. Atunci Pastuhov adună cupoanele din mîinile tuturor şi, mototolindu-le în pumn, i le oferi Lizei:

— O, tu, singurul suflet treaz, întinde-ne nouă, celor ameţiţi de băutură, o mînă de ajutor!

Liza încercă foarte serios să numere, dar se încurcă de la început şi ea: unele cupoane erau în ruble cu copeici, altele în ruble de la care lipseau cîteva copeici — dar, mai cu seamă, Ţvetuhin o privea ţintă cu ochii lui negri, arzători. Mărturisi, alintîndu-se puţin, că o plictiseşte să descurce toate procentele acelea. Atunci Ţvetuhin declară:

— Să-ţi aduci aminte de vorbele mele: nu iese din dumneata negustoreasă, dacă nu-ţi place să numeri bani!

— Ehei! — strigă Vitiuşa, vîrînd cupoanele, cu pumnul, îndărăt în buzunar. — Ce nevoie are să numere, dacă e bogată? Pentru o femeie bogată, se găseşte el cine să numere. Chelner! Spune-i celui care ţine bufetul să-mi trimită socoteala acasă. Sînt Şubnikov!

Îi oferi Lizei braţul.

— Azi mă duce acasă nevasta. Sînt de acord. De acord...

Umbla cam nesigur şi mormăia încet tot timpul:

— Te-am înţeles imediat: Şubnikov cel mititel vrea nani-nani. Nu-i aşa? N-am ghicit? Vrea nani puişorul nostru, nu?...

Afară, în frig, se muie şi mai tare. Nu se mai înţelegea nimic din bolboroseala lui, iar acasă, decum se dezbrăcă cu chiu cu vai, începu să sforăie.

37

Mult timp Liza nu putu să adoarmă. Pe dinaintea ochilor i se perindau în chip ciudat sălile Cercului nobilimii. După ce se iveau, încremeneau pe loc şi ea putea să cerceteze cu de-amănuntul, în jocuri

schimbătoare de lumină, fiecare figură din mulțime, rochiile femeilor, buchetele de flori și obiectele pe care le împărțise la tombolă și pe care le plimbaseră apoi toată seara în brațe — povară absurdă — fericiții cîștigători. Dar, de cîte ori se oprea în fața ei chipul smead și umed al lui Țvetuhin, Liza căuta să-l uite, să treacă la altă amintire și să se oprească asupra ei, ca să nu-i mai vină multă vreme în minte obrazul cel oacheș. În lupta aceasta se isca o învălmășeală istovitoare, și Lizei i se părea că n-o să mai adoarmă niciodată, că o să se chinuiască toată noaptea fără somn făcîndu-și drum, cu greu, undeva prin îmbulzeala de imagini și obiecte care nu-i dădeau răgaz să ațipească. Fugea de ele, dar goana ei era prea înceată. Îi venea să încalece pe un cal, și chiar vedea caii pe care ar fi putut să încalece ca să fugă. Erau tot felul de cai, iar printre ei se legăna în pas mărunt, cînd de o parte, cînd de alta, buiestrașul cel șarg al lui Viktor Semionovici. Liza se pregăti să-l încalece, dar deodată ieși în goană, de nu știu unde, un armăsar negru acoperit cu o plasă mare, albastră : abia avu timp să se agațe de plasă și se pomeni în trăsură. Calul gonea în noapte pe străzi pustii, prin beznă, și tropotul sonor al potcoavelor răsuna în tot orașul. Bătea vîntul și Liza tremura de frig : avea pe ea doar o cămașă de noapte cu danteluțe, iar pe cap o bonețică de dantelă, cu fiong de panglici. Trăsura se opri fără veste, într-un întuneric desăvîrșit, în fața unui peron larg și negru. Liza simți cum o apucă cineva de brațe, și o ajută să coboare din trăsură. Deschise ușa cea grea de la intrare : era la teatru. Înainta spre scenă, printre rîndurile de scaune goale ale parterului. Sus, infinit de sus, în candelabru ardea un singur bec, galben și prăfuit, abia luminînd sala mută. Liza pășea fără zgomot cu picioarele goale, înaintînd spăimîntător de încet în cămașa ei de noapte și cu bonețica ei de dantelă — așa cum umbla, înainte de a muri, Dama de Pică pe care o văzuse la operă. Trecu, pe o scîndurică îngustă, peste groapa adîncă a orchestrei și păși peste rampă. Cortina era ridicată. Deodată, sub picioarele ei se aprin-

seră, orbind-o, nenumărate lumini. Începu să măsoare scena cu paşii. Podeaua era aspră şi plină de aşchii. De jos, printre scînduri, trăgea un curent rece. Numără douăzeci şi şapte de paşi în lungime şi şaptesprezece în adîncime. Poate că în adîncime să fi fost mai mulţi, dar ceva întunecat o împiedica să înainteze spre fund, şi ea nu putea şti ce se află dincolo de lucrul acela întunecat. Se întoarse. Curentul rece trăgea mereu ; poalele lungi ale cămăşii o băteau peste glezne. Începu să numere lămpile, dar lămpile ardeau tot mai aprins, pînă ce începură s-o doară ochii şi-şi acoperi obrazul cu palmele. În clipa aceea, un glas ascuţit ţipă deznădăjduit în spatele ei, din întuneric, şi Liza se trezi.

Tremura de spaimă, dar avea senzaţia ciudat de limpede că ar fi aflat în vis ceva extraordinar de nou, şi parcă ea însăşi s-ar fi înnoit. Vitenka sforăia fără grijă. Liza îşi trecu mîna de-a lungul trupului : transpirase, pînă şi în dreptul claviculelor. Îşi lepădă cămaşa, o aruncă pe un fotoliu, se înfăşură într-un halat şi se apropie de fereastră.

Strada, pe care începuse mişcarea de dimineaţă, părea pudrată cu zăpadă măruntă şi uscată. Roţile lăsau pe caldarîm urme negre, ca nişte şine. Acoperişurile ninse erau de un alb imaculat şi casele parcă crescuseră mai înalte. Pe cerul de un cenuşiu uniform, hogeagurile înălţau baloane albastre de fum, care creşteau, tot mai spălăcite, pînă se topeau făcîndu-se una cu cerul. Încă nu se vedeau sănii.

Liza recită în gînd : ...„La trezire, pe geam, Tatiana, cu uimire, văzu în zori..." [1]) şi trecu în sufragerie.

Aproape în aceeaşi clipă se deschise altă uşă. Bătrîna jupîneasă, mişcînd din sprîncene cu un aer misterios, îi făcu Lizei semn cu degetul să se apropie, apropiindu-se şi ea în acelaşi timp în vîrful degetelor :

— A venit o fetiţă. Întreabă de dumneavoastră.

— E la bucătărie ?

— Da. Cică i-aţi fi poruncit să vină... că o aşteptaţi.

---

[1]) Vers din *„Evgheni Oneghin"* de A. S. Puşkin. (N. trad.)

Liza aruncă o privire iute spre dormitor şi, cu o pornire de încredere cu totul neobişnuită, îi şopti bătrînei să ia seama puţin de Vitenka.

Alergă la bucătărie, unde o găsi pe Anocika ghemuită lîngă prag, în aceeaşi jachetă a mame-si, încă neprefăcută, cu care era îmbrăcată cînd se întîlniseră ultima dată şi cu o broboadă de lînă veche pe cap.

— Bună dimineaţa, — zise Liza încet. — Ce-i cu tine?

— M-am dus ieri la Vera Nikandrovna..

— Ei, şi cum a fost? Spune!

— Apoi, s-a bucurat...

— S-a bucurat că te-ai dus?

— S-a bucurat că mi-ai spus să mă duc.

— Şi?

— Stă aşa de înghesuită... casa ei e ca de aici pînă la sobă.

— Şi ce ţi-a spus?

— Am stat de vorbă o după amiază întreagă... Acum învaţă fetiţe, nu băieţi.

— Dar despre ce te-am rugat eu, aţi vorbit?

— Cum nu? Am vorbit... mă tot întreba, mă tot întreba... Iar eu i-am povestit tot, cum am fost cu mama şi cu tata la dumneata la prăvălie şi pe urmă cum...

— Nu, nu. Despre Kirill n-aţi vorbit?

— Ba da, am vorbit şi despre el.

— Ei, şi ce ţi-a spus?

— Mi-a dat o scrisoare...

— O scrisoare pentru mine?... — întrebă Liza şi mai încet, dar cu o pornire abia stăpînită.

Stătea acum aproape de tot de Anocika, să nu-i scape nici o mişcare de-a ei. Fetiţa îşi descheie jacheta şi, apucînd-o de poale, se uită la Liza cu un zîmbet luminos şi viclean:

— Vera Nikandrovna a văzut că mi-i descusută căptuşeala, a vîrît scrisoarea acolo şi pe urmă a cusut-o la loc, cu mîna ei.

Işi vîrî degeţelul sub căptuşeală, trase de tivul care pîrîi şi scoase de acolo un pliculeţ cu dungă liliachie pe margini. Pe plic era scris un singur cu-

vînt: *Lizei,* dar cuvîntul acesta lămuri totul dintr-o dată: scrisoarea era de la Kirill.

— Aşteaptă puţin... adică nu, du-te, du-te! — şopti Liza cu glasul înecat împingînd uşa cu piciorul. — Vino mai tîrziu, vino altădată!

— Cînd să viu? — întrebă Anocika mîhnită, dar fără supărare în glas.

— Cînd vrei... sau mai bine, nu, aşteaptă, — îngînă Liza fără să ştie ce spune, apropiindu-se de fereastră şi rupînd cu unghiile, la întîmplare, marginea plicului.

Foaia de hîrtie era complet acoperită cu un scris nu prea mărunt, aşa că nu era greu să-l citeşti. Lizei i se părea că nu prinde toate cuvintele, ci numai începutul şi sfîrşitul frazelor, totuşi nu scăpa nici o literă şi înţelegea mai mult decît îi spuneau ele, grăbindu-se, lacomă, să ghicească gîndul ascuns sub hîrtia aceea şi care trebuia să cuprindă în el ceea ce era esenţial.

Kirill scria că, în sfîrşit, poate şi el să le trimită cîte o scrisoare, mamei şi ei; că a aşteptat atît de mult clipa aceasta, şi de atîtea ori i-a scris această scrisoare în gînd, încît acum încercarea de a-şi aminti tot ce voia să spună îl împiedică să scrie şi, probabil, nu va scrie tocmai ceea ce ar fi mai necesar. De cînd a văzut-o pentru ultima oară, atît de multe s-au schimbat pe neaşteptate în el însuşi, încît nici el nu ştie din partea cui îi scrie acum: din partea acelui Kirill pe care l-a cunoscut pe vremuri, sau din partea celui nou, aşa cum se simte el în clipa asta.

Aici, Liza respiră adînc şi se sili să citească mai rar:

„...Trăiesc acum cu totul altă viaţă, care nu seamănă în nici un fel cu cea veche. Parcă nici n-a fost în realitate, ci doar în vis, şcoala mea. Stau într-un sat cum n-ai să găseşti pe Volga: n-are decît unsprezece case. Pînă în satul cel mai apropiat, sînt vreo şapte ore de drum prin pădure. Oameni puţini, mai puţini decît eram noi în clasa noastră, dar extraordinari. Abia acum încep să văd cum se trăieşte

— şi ştii, Liza, înţeleg că înainte nu eram decît un copil. Poate că acum nici nu m-ai recunoaşte...

Stau în gazdă la o bătrînă cu nepoţei, care cîntă seara: «Eu aurul îl ascund, îl ascund, îl ascund...» Am întrebat-o şi am aflat că în viaţa ei n-a văzut aur. Aici, pînă şi verighetele de argint sînt un lucru rar, toată lumea poartă de alamă. Cum a căzut prima zăpadă, s-a şi prins: începe marea iarnă rusească. Cred că la voi n-a venit încă frigul, nu-i aşa? Bătrînica mea spune nişte poveşti cum nici nu s-au pomenit pe la noi. Fără poveşti cred că nici nu s-ar putea trăi pe locurile astea.

Scriu lucruri cu totul lipsite de importanţă, dar cred că aşa ai să-ţi poţi imagina mai bine locurile în care va trebui să trăiesc atîta vreme. Va trebui să nu ne vedem tot timpul acesta nesfîrşit de lung şi, cu toate că-mi vine neînchipuit de greu, am hotărît să îndur — şi ştiu că voi putea să îndur totul. Dar, iată ce m-am gîndit să-ţi scriu de la început! Dragă Liza! Toate acestea, vor dura atît de mult, încît poate că tu n-o să le poţi îndura. Să ştii că, dacă n-o să vrei să aştepţi pînă-mi împlinesc pedeapsa, adică trei ani, eu te voi înţelege. Ţi le spun toate acestea cinstit, fiindcă m-am gîndit mult la ele. Şi-ţi dau cuvîntul meu că n-am să mă socotesc jignit. Pentru mine, sînt mai scumpe libertatea şi independenţa ta.

Şi te mai rog încă ceva. Scrie-mi, şi te rog să nu fii supărată pe mine dacă mă înşel: mi s-a părut, ori e adevărat, că-ţi place Ţvetuhin? Dacă e adevărat, să ştii că nu pot avea nimic împotrivă, iar dacă nu — voi fi doar şi mai fericit ca înainte şi voi nădăjdui că, totuşi, vom fi împreună. M-am gîndit foarte mult la toate acestea.

Deocamdată, destul despre tine. Tu trebuie să-mi scrii singură mai mult în ceea ce te priveşte. Vreau să ştiu tot. Despre mine, am scris multe mamei şi am rugat-o să-ţi citească scrisoarea dacă o să vrei.

Dar, încă ceva, între altele. Cînd m-au adus aici, pentru că nu fumez, mi-au cumpărat într-o gară, în loc de tutun, mere uscate. Erau învelite într-o bucată de ziar. În felul acesta am aflat că a murit Tolstoi.

Scrie-mi cum ai suportat tu moartea aceasta şi, în general, cum a suportat-o toată lumea. Eu m-am gîndit mult şi am ajuns la concluzia că, totuşi, e şi el unul din oamenii mari ai mei. Ţin minte discuţia noastră — şi te ţin minte toată, toată! I-am trimis mamei lista cărţilor de care am nevoie. Scrie-mi, Kirill".

Liza lăsă în jos mîna cu scrisoarea. Faţa ei era îmbujorată, iar ochii umezi, mai întunecaţi ca de obicei, îi ardeau. Privea înaintea ei, fără să clipească.

— Să plec? — întrebă, cu teamă parcă, Anocika.

Liza tăcu. Toată viaţa i se adunase în suflet, atît de adînc cum nici nu bănuise vreodată, şi i se părea acum că nu-i mai trebuie nimic afară de această viaţă năvalnică a sufletului, care o răvăşise toată.

Dar cînd bătrîna jupîneasă îşi băgă tulburată capul pe uşă, Liza ascunse, speriată, scrisoarea în sîn şi întrebă în şoaptă:

— Ce e, s-a trezit?

— Nu ştiu, măiculiţă, da' parcă s-a potolit Viktor Semionovici şi nu mai sforăie aşa... — îi răspunse bătrîna, tot în şoaptă, de după uşă.

Atunci, Liza păru că o vede pentru întîia oară pe Anocika şi începu să-i facă semne, cu amîndouă mîinile, să plece.

— Ce mai stai aici? Haide, du-te şi vino altădată!

— Dar Verei Nikandrovna să-i spun ceva, ori îi spui singură? — întrebă Anocika vîrîndu-şi zgribulită capul între umeri şi căutînd din răsputeri să arate, că înţelegea de minune taina care-i fusese încredinţată.

— Îi spun eu singură, am eu grijă de toate! — o grăbi Liza făcîndu-i iarăşi semn să plece. Apoi ieşi în fugă din bucătărie.

Se apropie tiptil de odaia de culcare şi ascultă la uşă. Vitenka tot mai sforăia, dar parcă mai domol. Liza deschise uşa, încetişor. În odaie era pe jumătate întuneric. Vitenka dormea, cu braţele aruncate de o parte şi de alta, cu faţa în sus. Zvîrlită pe fotoliu, mai încolo, cămaşa albă cu dantele părea că e Dama

de Pică moartă — aşa cum se văzuse ea în vis. Amintindu-şi de visul ei, Liza nu se putu opri să nu ia de la capăt, în gînd, toate impresiile cu care adormise în noaptea aceea: văzu din nou faţa smeadă a lui Ţvetuhin, privirea lui neagră de smoală şi simţi nevoia să recitească pasajul din scrisoarea în care Kirill îi vorbea despre el.

Se aşeză fără zgomot la fereastră şi neobservată, pe apucate, citi din nou, toată scrisoarea lui Kirill, căutînd să-şi limpezească mintea care nu-şi găsise încă linişte. Se silea să-şi răspundă cît se poate de lămurit dacă era vinovată ori nu, dacă trebuia să se osîndească ori nu — dar multă vreme rămase fără să-şi poată da vreun răspuns, fără să priceapă ca lumea ce întrebare îşi pune. Se uita pe fereastră la zăpada de afară şi în minte i se perindau fraze încurcate, fără şir, exprimînd mai bine decît orice întrebare însăşi viaţa aceea a sufletului, care o stăpînea din clipa cînd citise prima oară scrisoarea lui Kirill: „A început marea iarnă rusească" — „...La trezire, pe geam, Tatiana, cu uimire, văzu în zori..." „vom fi totuşi împreună" — „totuşi, e şi el unul din oamenii mari" — „totuşi nu iese din dumneata negustoreasă" — şi totuşi, era Dama de Pică!

— Doamne, dumnezeule, ce sînt eu de vină! — şopti Liza şi, neputincioasă ca un copil, îşi culcă obrazul pe pervazul ferestrei.

Încetul cu încetul, se simţi din nou stăpînă pe gîndurile sale şi începu să înţeleagă, cu o chinuitoare amărăciune că, supunîndu-se datoriei, întîi faţă de tatăl, apoi faţă de soţul ei, de frică să nu calce această datorie recunoscută de toată lumea şi pe care fusese deprinsă s-o respecte din copilărie — îşi călcase cealaltă datorie faţă de ea însăşi, pe care nu i-o cunoştea nimeni, dar care era neasemuit mai mare şi mai însemnată. Şi cu toate că Kirill o dezlega acum, cu mărinimie şi cu tot curajul de care era în stare, de această datorie, simţea că înfăptuise o crimă împotriva dragostei însăşi, pentru că dragostea ei trăia în ea mereu, acum ca şi altădată.

Dorea din toată inima să-şi îndulcească osînda pe care şi-o pronunţase singură, şi ştia că osînda se va îndulci, sau poate va dispărea cu totul, în faţa celeilalte datorii noi, a celei neîncercate încă, dar celei mai înalte — a datoriei faţă de faptul că aştepta un copil. Însă gîndul acesta nu putea s-o uşureze. Simţea numai, cu toate fibrele fiinţei ei, dezgolită parcă de chin, că nici o putere din lume nu mai era în stare să schimbe nimic.

Lacrimile o podideau, nesecate şi pătimaşe. Nu le ştergea şi stătea aşa, fără apărare, cu obrazul lipit de pervazul ud al ferestrei, imobilă, strîngînd la piept scrisoarea mototolită.

38

Alexandr Vladimirovici Pastuhov părăsea oraşul său natal odată cu prima zăpadă. Bagajele îi fuseseră expediate la Petersburg de mai înainte; pleca comod, doar cu un singur geamantan şi cu portpledul.

Birjarul mîna voiniceşte, calul icnea din adînc, bulgării de zăpadă, încă moi, loveau în botul săniei. Pastuhov se îmbujorase la faţă, vîntul părea că-i zgîrie obrajii plini cu nisip cernut. Cu căciulă înaltă de biber, dar cu gulerul desfăcut, privea împrejur cu uşurare: sentimentul redobîndit al libertăţii îl înviora şi-i dădea senzaţia că totul era nou. De-a lungul străzii care, întinsă ca o panglică albă, ducea spre gară, avea timp să se uite la casele de pe o parte şi de pe alta, pe care le cunoştea aproape la rînd, şi-şi lua rămas bun de la ele cu un ultim surîs fericit, uşor crispat din pricina vîntului rece. „Rămîi cu bine, casă părintească, îşi zicea el. Rămîi cu bine pentru totdeauna, sau, poate, pînă în vremuri mai bune". Fără să vrea, găsea în trecut ceva neînchipuit de dulce şi, cu toate că se bucura că pleacă, îi părea puţin rău că toate cîte le trăise nu se vor mai întoarce niciodată.

Trecînd pe lîngă închisoare, cît timp se perindă gardul ei nesfîrşit, întoarse capul şi se uită în altă parte. Se minuna singur uneori de această însuşire de a se feri de orice neplăcere: ochii lui refuzau să privească lucrurile care i-ar fi stricat buna dispoziţie.

Universitatea era pe jumătate îmbrăcată în schele, acoperite acum, cu ştergare lungi de zăpadă. Lîngă cazarmă cîţiva soldaţi fără tunici, numai în flanele şi cu şepci fără cozoroc rîneau zgomotos zăpada de pe trotuare cu lopeţile. In faţa gării birjarii se dădeau la o parte, în linişte, de lîngă peron şi-şi aşezau caii în rînd, mai încolo. Şi pe fondul zăpezii curate, caii de toate culorile se deosebeau mai tare unul de altul.

Pastuhov nu luă hamal şi trecu încet cu bagajele în sala de aşteptare a clasei întîi. Nu era prea multă lume acolo: cîţiva ofiţeri beau ceai tare la o masă lungă cu palmieri; un negustor mînca, frigîndu-se, ciorbă de varză; nişte doamne cu pelerini de blană discutau agitat cu hamalii; o familie numeroasă se instalase în cerc în jurul unui coşuleţ deschis şi dădaca împărţea copiilor o turtă dulce de Tula, rupînd-o în bucăţi. Toată lumea era îmbrăcată gros şi căldura din sală, îngreuiată de miros de mîncare şi fum de ţigări, făcea să se simtă şi mai mult sosirea iernii.

Ţvetuhin şi Mefodi se îndreptau spre Pastuhov, dînd din cap ca şi cum ar fi vrut să spună fără cuvinte: „Va să zică, ne părăseşti, trădătorule, iar noi sîntem nevoiţi să rămînem aici şi să-ţi invidiem norocul". Ii luară din mînă geamantanul şi pledul şi se aşezară cîteşitrei la o masă mai mică, în apropiere de tejgheaua vastă a bufetului împodobită cu ficuşi. Se uitau unul la altul, surîzînd, gîndindu-se fiecare în acelaşi timp şi la el, şi la ceea ce ar putea să gîndească celălalt despre el. Apoi, Pastuhov, îşi frecă obrazul îngheţat de gerul de afară şi zise, fericit:

— Frumoasă vreme... Ei, ce ziceţi? Bem un păhărel, aşa, de despărţire?

Ţvetuhin îşi ridică privirea spre ceasul de deasupra bufetului:

— Mai avem vreo patruzeci de minute...

Comandară rachiu de scoruşe de Nejin şi piroşti şi-şi aprinseră ţigările.

Pe lîngă ei trecu un jandarm cu mantaua lungă pînă-n pămînt, zornăind din pinteni şi tîrînd după el un miros de postav şi de petrol. Pastuhov strîmbă din nas şi-şi făcu în glumă semnul crucii ceva mai sus de pîntec:

— Apără-ne, dumnezeule!

Toţi trei se porniră pe rîs, luînd fiecare cîte un păhărel din cele umplute de chelner.

— In asemenea cazuri, — începu Pastuhov după ce bău, — se obişnuieşte să arunci o privire îndărăt şi, cum se spune, să tragi învăţăminte. Ce oameni minunaţi sînteţi! Imi pare rău că mă despart de voi. Ştiţi am trăit cu voi exact atîta timp cît îi trebuie unui om ca să se nască. Am mers împreună pe marginea prăpastiei şi nu ne-am prăbuşit. Se poate spune că ne-am convins de existenţa minunilor. Dar, vorba e: ne înţelegem noi pe noi înşine mai bine decît ne înţelegeam înainte de această minune?

— Nu e destul să te înţelegi, — îl întrerupse Mefodi.

— Ai dreptate, — încuviinţă Pastuhov. — Nu e destul să te înţelegi, şi totuşi trebuie să te înţelegi. Uneori, în lunile din urmă, am simţit fîlfîind la spatele meu aripi negre. Mă întrebam: pentru ce, oare, vor să mă împingă în prăpastie? Şi nu puteam să-mi răspund decît un singur cuvînt: întîmplarea. Pe urmă, primejdia a trecut şi, întocmai ca în copilărie, simt fîlfîind la spatele meu aripile îngerului păzitor de care-mi vorbea bunica, Mă întreb astăzi: pentru ce această îndurare? Şi iarăşi îmi răspund: întîmplarea! Şi iată, mă uit acum la noi toţi trei şi mă gîndesc: dospesc în noi nu ştiu ce puteri neînţelese. Cînd se combină într-un anumit fel avem — să luăm cazul tău, Egor — hîrtiuţele tale zburătoare sau vioara ta. Dacă s-ar fi combinat într-alt fel, te-ai fi apucat şi tu să împarţi manifeste pe malul Volgăi. Intîmplarea.

— După tine, tot din întîmplare sînt şi actor ? — întrebă destul de mohorît Egor Pavlovici.

— Într-adevăr ! — îl sprijini cu aer ofensat, Mefodi.

— Ce importanţă are că eu sînt dramaturg, tu actor, iar el cîntăreţ de biserică ?

— Şi de ce, mă rog, sînt cîntăreţ ? — se supără de-abinelea Mefodi.

— Ei, hai să zicem seminarist. N-are nici o importanţă. Important e, pentru ce behăim noi pe toate tonurile cu glasurile noastre ?

— Ei ? — îl îndemnă, încăpăţînat, Mefodi.

— Păi tocmai asta e — „ei" ? Haide nu mai face pe supăratul ! Mai bine toarnă !

Băură şi, din nou, mestecîndu-şi piroştile, se uitară cu admiraţie unul la celălalt, înţelegînd că în clipa aceea nu i-ar fi putut dezbina nici o divergenţă de păreri.

— Ni se întîmplă tuturor, — urmă Pastuhov, — să avem cîte o zi cînd, de dimineaţă şi pînă seara, te întrebi cam ce ai putea să faci. Şi atunci, ori te-apuci să faci versuri, ori te duci pe la vreun prieten, ori îţi pierzi vremea cu vreo cuconiţă. Şi te trezeşti că îndată s-a şi făcut seară ! Uneori, mă tem să nu îmbătrînesc trăind aşa. Iar undeva, în apropierea noastră, e cineva care ne construieşte viitorul, cineva care merge înainte spre ţintă, croindu-şi drumul prin desişuri sălbatice, rupt şi zdrelit.

Se opri, se uită pe fereastră şi adăugă :

— Vreun băiat rău, poate...

— Ce unghii are şi bestia asta de conştiinţă ! — zîmbi Ţvetuhin.

Şi-şi întoarse şi el faţa spre fereastră.

Începuse să ningă uşor, aşa cum ninge în cîte o zi liniştită, cînd fulgii rari se gîndesc parcă dacă să cadă ori să nu cadă, şi se opresc aproape în văzduhul străveziu, rămîn pe loc, ca şi cum şi-ar fi pierdut pentru o clipă greutatea, apoi se lasă nehotărîţi pe pămînt ca să facă loc altor fulgi, tot atît de capricioşi, tot atît de gingaşi.

— M-am gîndit şi eu la asta, — urmă fără grabă Ţvetuhin. — Ştii de ce cred că am suportat atît de greu afacerea aceea stupidă în care am fost implicaţi ? Dacă nu ne-ar fi urmărit din greşeală, ci pe bună dreptate, dacă am fi fost vinovaţi cu adevărat, poate că ne-ar fi venit mai uşor. Ce zici ?

— Adevărat ! — se minună Mefodi.

— Poate că greşeala noastră stă tocmai în faptul că nu ne-am ocupat într-adevăr de treaba de care am fost învinuiţi ?

Pastuhov se uită cu ochi iscoditori la Egor Pavlovici, apoi izbucni în rîs :

— Ai intrat prea bine în rolul tău, actorule ! Şarjezi ! Şi, în definitiv, ştii una ? Nu-mi placi ! Despre tine trebuie să fi vorbit Tolstoi atunci cînd a spus că omul care a avut de-a face cu judecata capătă o expresie deosebit de nobilă !

Îşi mai turnară de băut, rîzînd, iar Pastuhov îşi ridică paharul şi mai sus decît pînă atunci :

— Păcatul nostru e că luăm parte la viaţă prea conştient, prieteni. Vreau să bem pentru alt fel de a participa la viaţă : mai mult cu trupul şi mai puţin cu cugetul !

Mefodi îşi goli cel dintîi paharul, dar icnind întrebă îndată, cu gravitate :

— Cu alte cuvinte, cum trebuie să înţelegem asta ?...

— Uite-aşa, seminaristule : sîntem toţi holtei, ai înţeles ? Holtei ! Cu cît ar fi fost mai frumoasă viaţa noastră, dacă în aceste cîteva luni am fi trăit în apropierea unor femei cumsecade ! Că doar văd şi după faţa ta, Egor, lungă cît o zi de post, că-ţi lipseşte o fiinţă frumoasă lîngă care să te simţi înălţat !

— Şi de ce crezi tu că-mi lipseşte ? — întrebă Ţvetuhin, mult mai serios decît s-ar fi cuvenit.

— Exact ! — se amestecă şi Mefodi. — De ce să faci cu atîta uşurinţă asemenea presupuneri ?

Pastuhov dădu la o parte paharul încă plin. Privirea lui Ţvetuhin i se păru rătăcită, plină parcă de o frică superstiţioasă.

— S-a întîmplat ceva ?

— Şi încă cum s-a întîmplat ! — oftă din adînc Mefodi.

— S-a întors Agnia Lvovna, — zise repede Ţvetuhin şi zîmbi stînjenit, ca şi cum şi-ar fi cerut iertare.

— Şi de ce taci ? — sări de la locul lui Pastuhov, lăsîndu-se apoi greoi pe scaun. — Cum se poate una ca asta ?

— N-am vrut să-ţi stric buna dispoziţie, — răspunse în silă Ţvetuhin întorcîndu-şi din nou ochii către fereastră.

— Şi de ce să nu se poată ? — reluă cu acelaşi ton Mefodi. — Ar trebui s-o cunoşti pe actriţa de caracter Perevoşcikova ! S-a înfiinţat cu geamantane, cutii de pălării, peşte afumat, borcane cu miere şi flori veştede. Le-a trîntit pe toate claie peste grămadă, a plîns, l-a pupat. Şi-a şi atîrnat pe toţi pereţii afişele vechi, şi a şi început să-şi încerce vocea de contralto, să ceară lui Egor să-i facă un rost în teatru, iar pe mine m-a şi dat afară din odaie ! Totul se desfăşoară ca în primul act al unei comedii.

— La naiba ! — îi tăie vorba Ţvetuhin cu glasul pe jumătate, ridicînd mîna ca să dea cu pumnul în masă. Dar se opri, apucă sticla cu un aer de reculegere şi-l privi pe Pastuhov cu ochi îmbunaţi. — Asta-i o poveste lungă, nu face s-o discutăm aici, la gară. Mai închină o dată Alexandr — şi pe urmă, gata ! A sunat a doua oară...

— Da, a sunat a doua oară, — repetă Pastuhov atît de încet, de parcă încerca şi nu putea să prindă înţelesul acestor cuvinte. — Propun să bem, în sunetul acestui semnal de plecare, pentru femeia pe care o căutăm noi — nu pentru aceea care ne caută pe noi !

— Crudă închinare ! — dădu din cap Mefodi. — Pe femeia aceasta pentru care bei, o lipseşti de cea mai mare plăcere pe care o poate avea : aceea de a ne căuta ea pe noi !

Plătiră la repezeală şi ieşiră pe peron, în mijlocul forfotei care cuprinsese într-o clipă gara întreagă.

După ce urcară bagajele în compartiment şi aleseră un loc comod, ieşiră toţi trei afară.

Pe sub acoperişul peronului zburau fulgi rătăciţi, împestriţînd cu urmele lor nestatornice feţele îngrijorate. Ultimul vagonet poştal trecu în goană, însoţit de obişnuitul strigăt: „Păzea!" Apărură pe peron şi jandarmii şi plecară spre cele două capete ale trenului.

— Am stat aşa de puţin împreună... — spuse Mefodi.

— Nici măcar n-am închinat pentru artă! — adăugă trist Egor Pavlovici.

— Ce e arta? — vorbi Pastuhov. — Niciodată n-o să poţi rezolva totul în artă, după cum niciodată n-o să poţi spune totul în dragoste. Arta fără obscurităţi e ca o petrecere fără beţivi.

— Notează-ţi-o, notează-ţi-o în carneţelul cel roşu! — strigă Mefodi.

— Mi se pare adesea că acest carneţel al meu e plin de lucruri inutile. Am ajuns să cred acum că principalul e scopul.

— Iar eu numai cred în nimic! — zise, cerîndu-şi parcă din nou iertare, Ţvetuhin. — Aproape nu mai cred nici că pămîntul se învîrte în jurul soarelui.

— Da, da, ne-a cam atins Agnia Lvovna! — oftă Mefodi, clătinînd din cap compătimitor. — Dar, iubitule Egor, pînă la urmă n-are nici o importanţă dacă omul crede ori nu că pămîntul se învîrte: asta nu se răsfrînge în nici un fel nici asupra pămîntului, nici asupra omului!

Entuziasmat, Pastuhov, îl sărută pe Mefodi.

— Socrate! — îi suflă el, drept în nasul lui cel strîmb.

— Mai adesea spune prostul vorbe înţelepte, decît înţeleptul prostii! — răspunse Mefodi, măgulit. — De aceea oamenii deştepţi sînt mai plicticoşi decît proştii. Mai monotoni.

Pastuhov îl îmbrăţişă pe Ţvetuhin:

— Bagă de seamă, Egor, să nu fii prea deştept! Să nu te plictiseşti!

Abia avu timp să-şi mai sărute o dată prietenii şi sări, fericit, pe scara trenului. Toţi trei îşi scoaseră căciulile.

— Aveţi grijă unul de altul, băieţi! — le strigă Pastuhov din uşa vagonului.

— Sîntem nedespărţiţi! — zbieră drept răspuns Mefodi. — În calendar sîntem prăznuiţi în aceeaşi zi Egori şi Mefodi.

— Nu ne uita! — făcea semne cu amîndouă mîinile Ţvetuhin.

— Nu mă uitaţi nici voi pe mine, fraţilor! — strigă Pastuhov fluturîndu-şi căciula grea.

Mefodi se şterse cu batista la ochi şi-şi acoperi capul. Locomotiva începuse să ascundă într-o şubă albă şi scămoasă vagon după vagon. Pastuhov dispăru. Mefodi luă căciula din mîna lui Ţvetuhin, i-o îndesă pe capul negru presărat cu fulgi de zăpadă, îl întoarse uşurel şi porni cu el de braţ.

Tocmiră un birjar pînă la teatru. Mefodi îl îmbrăţişă pe Egor Petrovici, petrecîndu-i cu grijă braţul pe după umeri. Pe drum, se uita din cînd în cînd cu nelinişte, căutînd să ghicească în privirea prietenului său o schimbare cît de mică a stării lui sufleteşti. Dar Ţvetuhin se gîndea mereu la. acelaşi lucru.

— Ce lucruri interesante a spus Pastuhov despre artă! — zise Mefodi hotărîndu-se să deschidă vorba.

Egor Pavlovici nu-i răspunse.

Treceau pe străzi periferice, sărace, speriind stoluri de stăncuţe şi de vrăbii. Javre ieşite de pe sub porţi se luau după sanie şi, după ce se săturau de lătrat — fără răutate, din sentimentul datoriei împlinite cu plăcere — alergau vesele înapoi.

Căsuţele de lemn, în fel şi chip de culori înviorate de zăpadă, îi întîmpinau în goană şi zburau pe lîngă ei, ferindu-se parcă, speriate, din calea goanei şuierătoare a trăpaşului.

— Ai spus ceva? — întrebă pe neaşteptate Ţvetuhin.

— Eu... asta... — Mefodi nu-şi găsea la repezeală cuvintele. — Da, ziceam de Pastuhov. Bine-a adus-o despre artă.

Țvetuhin tăcu din nou, cu gura înfundată în guler, și numai cînd ajunseră aproape de Piața Teatrului, scuturîndu-se deodată, vorbi ca și cum ar fi continuat o discuție începută de cine știe cînd :

— Asta-i o idee veche la Alexandr. Mi-a mai vorbit el odată de clopotnița lui Ivan cel Mare și cutia de chibrituri. Fără îndoială, — zicea, — de cutia de chibrituri nu te poți lipsi, pe cînd de la clopotnița lui Ivan cel Mare n-ai nici un folos : nici foc în sobă nu poți aprinde cu ea și nici măcar o țigară. Dar vezi că orice om din lume, care s-ar uita la clopotnița lui Ivan cel Mare, ar zice : „Asta e Moscova, asta e Rusia !" Pe cînd o cutie de chibrituri, o scuturi să vezi dacă mai are vreun băț înăuntru și dacă nu are, o arunci.

Desprinse șorțul de blană al săniei, coborî, și intrînd în teatru, încheie cu hotărîre :

— Să ne clădim deci clopotnița noastră.

Dar îndată suspină ;

— Păcat că Alexandr a plecat tocmai acum. Mi-ar fi fost de mare ajutor.

— Dar eu, ce-s ? — zise repezindu-se spre el Mefodi. — Dar noi amîndoi ? Oare n-o să putem face față necazului tău ?

Țvetuhin îl strînse de braț.

— Iți mulțumesc, seminaristule !

Trecură în culise, ținîndu-se de după umeri.

Pe scenă se făcea repetiție. Tocmai se adusese o actriță nouă pentru rolul Annei Karenina. Regizorul, venit și el de curînd, nervos, înflăcărat, hotărît să ia taurul de coarne, striga cînd și cînd, veșnic nemulțumit, la actori. Cortina era ridicată, iar sala — neagră, înghețată după primele geruri — părea încremenită în așteptarea ei puțin misterioasă. Ceva nu mergea, actorii își repetau ieșirile și, tot repetîndu-le, le stricau și mai rău.

Deodată, regizorul se întoarse spre sală și strigă :

— Cine-i acolo ?

Toată lumea se opri și ascultă, cercetînd întunericul.

— Am spus să nu mai intre nimeni în sală ! — strigă din nou regizorul, şi iarăşi se opri să asculte.

— Poate că vi s-a părut, — zise domol tragedianul.

— Dumneata crezi că sînt beat ? Am auzit tuşind în sală !

Tăcură din nou toţi. Şi îndată se şi auzi din stal o tuse uşoară, înăbuşită pesemne în pumni, din toate puterile.

— Nu permit să mi se facă farse în timpul lucrului ! — zbieră regizorul şi se năpusti în sală.

În acelaşi timp, din amîndouă părţile sălii porniră cîţiva actori, din cei mai tineri şi mai agili, înaintînd unii către alţii printre fotolii.

— Acolo, acolo ! — se auzi un glas răsunător.

— Nu-i nimeni, ţi se pare !

— Uite-l, se ascunde !

— Da, da, uite, în rîndul al patrulea !

— Ba nu, în al cincilea. Sub fotoliu. Il vedeţi ?

— Lumină ! Aprindeţi lumina în sală !

Toţi desluşeau acum o pată mică şi albă chiar în mijlocul rîndului. Incepură să strîngă încercuirea cu strigăte şi gălăgie, bucuroşi de distracţia aceea neaşteptată.

— Aha-ha ! — trîmbiţă unul cu glas de bas adînc.

— Aha-ha ! — îi răspunseră tot felul de glasuri.

— Aha-ha ! Am prins-o ! — cîntară cu toţii laolaltă, într-un cor înspăimîntător.

O izbucnire de rîs se ridică apoi spre înălţimile pline de ecou al bolţii, şi mulţimea începu să tragă victima spre ieşire.

— Te-am prins ! — urla şi zbiera în glumă ceata cea veselă, fără să-şi desfacă cercul închis, ci îmbulzindu-se şi căutînd să pătrundă aşa, grămadă, pe uşa strîmtă care ducea din sală spre scenă.

— Nu văd nimic de rîs în asta, domnilor ! — se burzului regizorul, încercînd să desfacă cercul ca să vadă ce se ascunde în mijlocul lui.

— Ce-i acolo ? Cine ?

Atunci actorii tăcură toţi deodată, se dădură la o parte — şi în faţa regizorului apăru o fetiţă, ţinîn-

du-şi faţa strîns îngropată în palmele mici, cu codiţe galbene, cu rochiţă pînă la genunchi şi cu unul din ciorapii de lînă roşie atîrnîndu-i în jos de-a lungul piciorului.

— Cine-i asta ? — izbucni regizorul, scandalizat.

— E Anocika ! — răspunse mişcată o actriţă bătrînă.

— E Anocika noastră ! — repetară minunîndu-se toţi actorii. — Anocika, comisionarul nostru ! Curierul nostru benevol !

— Oricine-ai fi, — se răsti regizorul la Anocika, cu asprime, — n-ai dreptul să tulburi ordinea în teatru. Teatrul nu e o jucărie. Să ţii minte !

Bătu din palme şi-i întoarse spatele.

— La lucru, domnilor !

— Aşa, acum avem „tonul" necesar ! — încuviinţă tărăgănat tragedianul, îndreptîndu-se spre scenă împreună cu ceilalţi.

Ţvetuhin se apropie de Anocika. Fetiţa tot nu îndrăznea să-şi ridice mîinile de pe obraji. Stătea locului, nemişcată. Umerii ei înguşti, tresăreau cînd şi cînd.

— Nu cumva plîngi ? — o întrebă Egor Pavlovici, aplecîndu-se şi cuprinzîndu-i cu braţul umerii firavi, zguduiţi de plîns. — Ce-i cu tine, ştrengăriţo ? Nu e în firea ta. De ce plîngi ? Ia spune...

O duse mai la o parte şi, aşezîndu-se pe treapta de fier a scării, o luă între genunchi.

— Ce-i cu tine ?

Îi apucă mîinile şi i le desfăcu binişor. Faţa Anocikăi era de aceeaşi culoare cu părul ei bălai, şi pînă şi buzele ei erau albe, de parcă se cufundase toată într-o apă îngheţată.

— Ei, ce este ?

— M-am speriat, — îngăimă Anocika, aproape fără glas.

Ţvetuhin zîmbi şi se uită în ochii ei mari şi grei : spălaţi de lacrimi, erau acum de un albastru adînc şi strălucitor. O mîngîie şi o bătu uşor peste umeri :

— Sirenă ce eşti !

— Nu sînt sirenă ! — îi răspunse repede fetiţa.

— Mai ţii minte?
— Da.
— Ei vezi, n-ai uitat, — zîmbi el din nou. Apoi clătină din cap şi, după ce se gîndi puţin, adăugă:
— Nici eu n-am uitat...
Se uită în altă parte, cu o privire nemulţumită parcă, în care era şi dojană, şi osîndă.
— Ascultă-mă, — zise apoi, strîngînd-o mai tare pe Anocika între genunchi, — să-mi spui un lucru: ce te tot învîrţi tu pe-aici, printre noi?
Anocika nu-i răspunse.
— De ce taci, de parcă ai avea apă în gură? Haide, vorbeşte odată!
Dar Anocika îşi proptise bărbia în piept.
— Tu trebuie să înveţi carte, nu să te tot furişezi pe-aici, ca un şoricel. Ei, de ce taci?
— Poate că o să mă ia la dînsa Vera Nikandrovna şi o să mă-nveţe ea carte, — mormăi cu capul în piept Anocika.
— Şi atunci n-o să mai vii pe-aici?... Iar taci? Poate vrei să vorbesc eu pentru tine? Să spun eu? Bine, o să spun: nu cumva ţi-a intrat în cap să te faci actriţă? Am ghicit?
Îi vîrî un deget sub bărbie şi-i înălţă cu sila capul care se împotrivea.
În obrajii Anocikăi sîngele năvălise, aprins. Il privea pe Egor Pavlovici cu o spaimă cumplită. Deodată se aplecă spre el, ca şi cum ar fi fost gata să cadă, atingîndu-i aproape obrazul, dar se îndreptă, se smuci din strînsoarea genunchilor lui şi, sărind peste recuzita împrăştiată în jurul lor, fugi fără să se mai uite îndărăt.
Işi culese din treacăt hăinuţa, şi-o aruncă la întîmplare pe umeri şi se repezi în stradă. După ce înconjură tot teatrul, se întoarse, de parcă voia să se încredinţeze că n-o urmăreşte nimeni. Imbrăcă jacheta, îşi puse broboada pe cap, îşi trase ciorapul căzut. După ce se linişti, mai aruncă o privire în jurul ei şi i se păru că vede pentru întîia oară casa aceea uriaşă, de un cenuşiu care bătea în albastru, casa aceea la

care se întorcea mereu, fără să ştie nici ea singură pentru ce anume.

Clădirea se înălţa izolată în mijlocul pieţei albe, neasemuit de curate, cu uşile ei mari bine zăvorîte şi aşezate una lîngă alta, ca la nici o altă casă de pe lume. Deasupra acestor uşi nemaipomenite trecea un balcon lat, sprijinit pe stîlpi de fier, şi pe fiecare din aceşti stîlpi erau prinse, ca nişte braţe îndoite din cot, cîte-o pereche de felinare. Sus de tot, deasupra balconului, începeau acoperişurile: întîi unul îngust, peste el altul mai lat, pe urmă altul şi mai lat. Erau o mulţime de acoperişuri felurite: unele semănau cu nişte cozoroace, altele erau ca un soi de brîu, iar cel de deasupra ca o umbră uriaşă. Toate fuseseră deopotrivă acoperite cu zăpadă, de aceea clădirea întreagă se desprindea atît de limpede pe cer, de parcă era desenată pe o hîrtie lucioasă. Fără îndoială asta era cea mai mare casă din cîte văzuse vreodată Anocika.

Plecă, tăind piaţa de-a dreptul prin troiene, ridicîndu-şi genunchii sus la fiecare pas şi lăsînd pe zăpadă urmele ghetelor mari — ale mame-sii. Ajungînd în mijlocul pieţii, mai aruncă de departe o privire îndărăt şi hotărî definitiv că aceea era casa cea mai mare din toate. Apoi se mai gîndi puţin şi hotărî că era şi cea mai frumoasă din toate.

Pe urmă nu se mai uită îndărăt. Şi, după ce străbătu piaţa, porni cu alt pas — cu pasul oamenilor mari, care ştiu că-i aşteaptă treburi şi obligaţii care nu îngăduie întîrziere.

1943—1945

NOTE

Romanul „Sanatoriul Arkthur“ a fost început de K. A. Fedin în 1937 şi terminat în 1940. Publicat la început, în revista „Novîi mir“ Nr. 4—5, 1940, apare, în acelaş an, în volum separat în editura „Sovetski pisatel“.

În 1941 „Sanatoriul Arkthur“ a fost inclus în culegerea lui K. Fedin — „Mici romane şi patru nuvele“, apărută în Editura de stat „Hudojestvennaia literatura“, Moscova. Romanul este tradus în limba letonă, bulgară şi portugheză.

Romanul „Primele bucurii“ este începutul unei trilogii la care autorul continuă să lucreze. Al doilea volum al trilogiei este romanul „O vară neobişnuită“ (volumul cinci al prezentei ediţii).

Scris între anii 1943—1945, romanul „Primele bucurii“ este publicat în revista „Novîi mir“ Nr. 4—9, 1945, iar în 1946 apare prima ediţie în editura „Molodaia gvardia“, Moscova. In acelaşi an romanul a fost publicat de Editura de stat pentru literatură în două ediţii, dintre care una în „Roman-gazeta“ Nr. 7 şi 8, iar în 1947 a fost inclus în volumul „Opere alese“ de K. Fedin, Goslitizdat.

Pînă în 1952 romanul a apărut în Uniunea Sovietică în douăzeci şi patru de ediţii (inclusiv cele de masă) cu un tiraj total de peste un milion de exemplare. Teatrul „Evg. Vahtangov“ din Moscova a montat după romanul „Primele bucurii“ un spectacol cu acelaşi nume.

Romanul „Primele bucurii“ apare în mai multe limbi ale popoarelor din U.R.S.S.: kazahă, letonă, lituaniană, moldovenească, ucraineană, estonă. De asemenea este tradus în limba engleză, bulgară, ungară, germană, norvegiană, poloneză, romînă, sîrbă, slovacă, franceză, cehă şi japoneză.

E R A T A

Pag.	*Rîndul:*	*În loc de:*	*Se va citi:*	*Din vina:*
264	8 de jos	fiară, — zicea el, admirîndu-şi mlădierea pă-trunză-	lîngă fardurile astea, între pe-lerinele astea. Unei fe-	Tipograf.

CUPRINS

Redactor de carte: Weigl I.
Tehnoredactor: Bachmayer V.
Corector: Danciu El.

Dat la cules 30.X.956. Bun de tipar 9.II.957. Tiraj 12.110. Hîrtie semi-velină satinată de 65 gr./m.p. Format 84×108. Coli ed. 31,53. Coli de tipar 36. Comanda 114. A. nr. 04951. Pentru bibliotecile mici indicele de clasificare 8-S-O. Pentru bibliotecile mari indicele de clasificare 8-S-„19"—O=R.

Tiparul executat sub com. nr. 1597 la Combinatul Poligrafic Casa Scînteii „I. V. STALIN",
București — R.P.R.